

ఆంధ్రపత్రిక

పండ్లెండవ సంవత్సరాదినంచిక

దుర్గతీసంవత్సరము

భాగము

రేజిటీయం సాంఘిక చారిత్రక పారస్పర

విమర్శనాత్మక పరిశీలనాత్మకము

ఆంధ్రపత్రికా సంస్థానము యొక్క అధికారమును వివరించుచున్నది.

ఆంధ్రపత్రికా సంస్థానమును ముద్రితము : ఆంధ్రపత్రికాధికారిచే ముద్రితము

6-7, తంబుసెట్టిగోధి, బాద్మిపురము, నందరాసు

1921-వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెం 9-వ తేది

ప. యా సు క్ర మ ణీ క

ముఖపత్రము: విషయసూచిక, పంచాంగము	25
ప్రస్తావన, నూతనసంవత్సరప్రశంస	28-48
అర్థసూత్రములు: దంటు శ్రీనివాస శర్మగారు బి. ఏ.	49-53
సోవియట్టులు: భోగరాజు పట్టాభిసేతారామయ్య పంతులుగారు	57-64
కొండవీడు: దువ్వూరు రామిరెడ్డిగారు (పద్యములు)	64
మననానెములు: చలమజినకట్టి-కళా-వేంకటరావుగారు	65-68
భౌతియ ప్రబోధము: పిశుపాటి చిదంబరశాస్త్రిగారు (పద్యములు)	68
ముక్తిసంపాదనము: ఏ. వేంకటాద్రిగారు	69-70
ఆరిమాంధ్రము: చెల్ల నారాయణశాస్త్రిగారు	71
గీర్తి శేఖరి: గిరసవిహారీ ఘోషు గారు: కో. శతకోపాచార్యులుగారు, ఎమ్. ఏ. బి. ఎల్.	72
బొదిప మహారాజు: ఆరుంబాక శాస్త్రిశాసనము: శివప్రభాకర వేంకటలక్ష్మణ రావుగారు ఎమ్. ఏ.	72-80
శ్రీమహాత్మా గాంధీ ప్రవచనము: కలశపూడి శ్రీకైలసుగారు, బి. ఏ (పద్యములు)	80
ఆంధ్రవాజ్మయమున నాచిన సోమనాధుని కీమదగిన స్థానము: రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణ శర్మగారు	81-87
కలలుకాలము: బాలకవి దోమా వేంకటస్వామి గుప్తగారు (పద్యములు)...	87
భావగీతములు: సుధాకరుడు	88-90
నిమ్మరాజు వేంకటాద్రికవి: కొడిదెన బాలకృష్ణయ్యగారు	91-92
ఎట్టిది కవిత్వము: హనుమంతరథుల జగన్నాథశర్మగారు	92
మార్పు: విద్యానాథ, గ. సోమన్నగారు, ఎమ్. ఏ, ఎల్. టి...	93-94
ఉపాధ్యాయత్వ గౌరవపరిరక్షణము: రామసుబ్బ వేంకటశివుడుగారు, ఎమ్. ఏ, ఎల్ టి.	95-97
శోకీతి: నిడువ్రాబు కనకసుందరముగారు	97
గ్రంథాలయ నిర్మాణము: సాహిత్యసంస్థాని శారాంగుల శర్మగారు	98-100
శివముగానము: ప్రాశస్త్య వేంకటాచార్యులుగారు (పద్యములు)	100
బహుభాషా: వసుంధరమ్మరావుగారు	101-102
నిరంతరపాఠము: మునిగొండ నాగలింగశాస్త్రిగారు (పద్యములు)	103
ఆంధ్రవాక్యకరణములలోగల కొన్ని సంస్కృతసిద్ధాంతములు: వజ్రుల చిన్నసీతారామశాస్త్రిగారు	104-111
గుణాత్మకము: శిరిపి అంజనేయలుగారు	111
ఆంధ్రసాహిత్యము: జంధ్యాల వేంకటశివకవులు	112-114
సందోహాశ్వాదర్పణము: సద్యతచనావ్యవస్థ: గిడుగు వెంకటసీతాపతిగారు బి. ఏ, ఎల్. టి.	115-120
టటుపాట: రా. చెన్నరామ శ్రేష్ఠిగారు (పద్యములు)	120
యక్షగానములు: శేక జమ్మలపాటలు: పంచాక్షుల ఆదినారాయణశాస్త్రిగారు	121-126
ఆంధ్రవాజ్మయరసాలము: డిటో (పద్యము)	127-128
వాక్యకదర్పనములు: శతావధాని వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు	129-137
శంకరమతమున జగత్తు అసత్యమా?: కావ్యతీర్థము: బుకపల్లి మల్లయ్యశాస్త్రిగారు	138-139
ఎండమావులు: పల్లెపూర్ల ప్రజ్ఞాచార్యులుగారు	139
సత్సత్తాపము: వెన్నెలకంటి అప్పారావుగారు	140-141
పీఠభిమానము: అనంతపంతుల రామలింగస్వామిగారు (పద్యములు)	142-143
ఆంధ్రులు ఆర్యులుగారా?: తేటమల్ల రాజగోపాలరావుగారు, బి. ఏ. యం. ఆర్. ఏ. ఎస్.	144-146
వివేకానందస్వామి ప్రశంస: కూచి నరసింహము పంతులుగారు బి. ఏ.	147-151
భగవద్గీతల భరమార్గము: వేమల పార్వతీశముగారు	152-153
మహామహాపాధ్యాయ పరవస్తు రంగాచార్యులుగారు: నిడదవోలు వేంకటరమణగారు (పద్యములు)	153
చదరంగము: సమ్మెట రంగయ్యనాయుడుగారు	154-155
గౌరవానుభవము: శ్రీమతి బుర్రా నూరమాంబగారు (పద్యములు)	155
స్వయంవరవివాహములు: కృ. వేం. లక్ష్మమ్మగారు	156-157

బజారునగర సామ్రాజ్యము. - విద్యార్థులు: సింగపల్లి వేంకటాద్రి గారు	159-159
కచ్చిదానందమూర్తి: డి. సన్నాస్వినీరాజు పంతులుగారు (పద్యములు)	159
ములంగు పాపయ్యారాధ్యులు - ముదిగొండ బసవయ్యకాశ్రి గారు	160-162
పంచముల విజ్ఞప్తి: గొల్లపల్లి సామ్యుల్ గారు (పద్యములు)	162
కాకతీయసామ్రాజ్యము: శ్రీ శేషాద్రిరమణకవులు	163-168
అక్బరునాని విద్యార్థివృద్ధి: గోవిందరాజు వేంకటకృష్ణారావుగారు	169-171
జ్ఞానసూర్యోదయము: చింతపల్లి రామకృష్ణకాశ్రి గారు (పద్యములు)	171
గోపాలనిరాపకవి: కర్లపాలెపు వేంకటనారాయణప్పగారు	172-174
స్వరాజ్యపండితము: బాలకవి వడ్డాది సీతారామాంజనేయలుగారు (పద్యములు)	174
రైల్వే పరిపాలనము: కొండవర్తి వీరభద్రాచార్యులుగారు	175-180
తన్మయము: కందా భీమశంకరముగారు (పద్యములు)	180
భరతవర్షము - గోజాటి: మెద్యాల వేంకటసుబ్రహ్మణ్యకాశ్రి గారు	181-184
నిధానినాంత గౌతమివీర వివరము: వడ్డాది నుబ్బారాయణగారు (పద్యములు)	184
కామగుచ్చె: పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావు పంతులుగారు	185-189
మనపాడుము (పద్యములు)	189
ప్రవాళగీతి: గోజాటి ఆంజనేయలుగారు (పద్యములు)	190
ఆంధ్రముచ్చేద గ్రంథములు: ఆయుచ్చేద వికారద చా. రామమూర్తికాశ్రి గారు	191-193
లోకయాత్ర: మల్లంపల్లి మల్లికార్జునకాశ్రి గారు (పద్యములు)	194
ఆయుచ్చేదము - ఆంధ్రుల కర్తవ్యము: ఆచంట లక్ష్మీపతిగారు, బి. ఏ., ఎం. బి. సి. ఎమ్.	195-196
ఆయుచ్చేద రసాయన శాస్త్రముల పరస్పర సంబంధము: వేమూరి విశ్వనాథ శర్మగారు యం ఏ; ఎల్. టి	197-198
నాసిరెడ్డి వేంకటాద్రి నాయుడు: తుమ్మల సీతారామమూర్తి గారు (పద్యములు)	198
కీ. శే. వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులు: డి. శేషాచార్యులుగారు	199-200
లోకమూర్తి పిల్లల గాధరతిలక మహారాజు (పద్యములు)	201-204
నిల్వారాలుడు: కంచనపల్లి కనకమ్మగారు	204
శ్రీమద్రామాయణ ప్రాకర్షము - దుర్గా ముద్రామూర్తిగారు	205-208
కీ. శే. తంజావూరు లేవమైదుపల్లియ్య - బుక్కపట్టిరాజు రామమూర్తిగారు (పద్యములు)	209
కీ. శే. తిరుపతికవి స్మృతిపద్యములు	210-210
చిత్ర గీతముల సమ చారములు	211-214

చిత్ర పటముల విషయ సూచిక

1 కీ. శే. లోకమూర్తి బాలగంగాధరతిలక, కీ. శే. పండిత డి. గోపాలాచార్యులు, కీ. శే. తంజావూరు లేవమైదుపల్లియ్య, 2 మిస్. డిలాచా, మిస్. మెకొనల్, శ్రీమతి శ్రీనివాసం, శ్రీమతి సీతమ్మ, అనంతపురము శ్రీ కారంబునూజపు స్థానికులు బుక్లి కోత్సనము, మీరుచేరు దేవాలయ గోపురము, 3 పంజాబు వధులు, 4 చెన్నపురి ప్రభుత్వ కార్యనిర్వాహక వర్గము, మంత్రివర్గము, 5 రీడింగు ప్రభువు, రీడింగు ప్రభువు, వి. రామేశం పంతులు, టి. రామవయ్య, డాక్టరు అన్నారి, పచ్చయప్పకాలేజి ప్రిన్సిపాలు, నారాయణదాసు గిరిపరదాసు, ఓ. తనికాచలంకెట్టి, వి. జి. వాసుదేవపెట్ల, చిలుకూరి నరసింహారావు, 6 మాచిరాజు దుర్గాశంకరు, గొట్టిపాటి రామ స్వామి, మాచిరాజు భవాని శంకరు మోటారు అంకినీడు, కానూరి వేంకటాచలపతయ్య, జంపా వీరాస్వామినాయుడు, కీ. శే. పాతాళం వేంకటస్వామిశ్రేష్ఠి, బొమ్మ రత్నంశ్రేష్ఠి, దోమా వేంకటస్వామి గుప్త, డి. వేంకటసుబ్బారాయశ్రేష్ఠి, డి. కోటిలింగంశ్రేష్ఠి, కీ. శే.

డి. వేంకటస్వామిశ్రేష్ఠి, 7 ప్రభువు అరుంధతీయ సమావేశము, ఆంధ్రపరిశోధక మహాసంఘటి స్మృతికు బుక్లి కోత్సనము, పొక్కు ముద్దల ప్రెయినింగు కాగిత, పుస్తక, ర బొంభిట సేవకులు, ఒకరిగు యువజనసంఘము 8 ఆంధ్రవాణియ్య విద్యార్థులు, వద్రాసు ఇంజినీ రింగుకాలేజి, ప్రొఫెసరు ఎం. వి. కృష్ణారావు, ప్రొఫెసరు లక్ష్మణ రావు, విద్యార్థి జి. సతీగోదావతిశర్మ, రాజగ్రోహ యని అనుమానింప బడిన 11 సంవత్సరముల మహాస్మృతియవారు, 9. రాయలబాద్దరు ఎం. పాపారావునాయుడు, అనంతరీ పేగవార్లకవి, క. వి. రమణయ్య, ఆయుచ్చేదపండిత సి. టి. ఆర్యగంపిల్లే, రావుసాహెబు ఎం. హంపయ్య, కీ. శే. పెద్దాడ సాంబశివరావు, జ్యోతిష రత్నా కర వివశంకర సిద్ధాన్తి, ఓం. శ్రీ, గోమేధికము శంకరస్వామిలవారు కీ. శే. పులవర్తి వేంకటకృష్ణయ్య, విశవర్తి వెంకటాద్రియ్య సిద్ధాన్తి, కీ. శే. ప్రొఫెసరు రామయ్యంగార్లు.

మీకు తెలియునా - ఇదిగో యోగ్యతాపత్రమును చూచుట లోకామయహార కస్తూరిమాత్రలవలన

గుణమైయుండురోగములు

దగ్గు కఫరోగములు పోయివున్నవి. తమకువంపిన లోకామయహారమాత్రలవలన దగ్గు కఫరోగములు బహుదినములనుండి పీడించుచుండినది గుణమైయున్నది ఇంకను 12 సీసాలను సంపాదించుకోవలెను. ఎన్. జేజప్పనాయక్ సక్రై వర్ణబెట్టి కుకుండుడు గ్రామము కాకాశ దక్షిణ కనడా డిస్ట్రిక్టు సకలవ్యాధులను గుణపరచియున్నది.

లో. క. మాత్రలు సకలవ్యాధులను గుణపరచియున్నది యిటువంటి చుండును ఈవఱకు నేనెప్పుడు చూచియుండలేను. 6 సీసాలను పంపుము.

ప్లేగురోగము ననేకులకు గుణపరచియున్నది.

మీ లో. క. మా. సికింద్రాబాదులో అనేక బీదసాదులకు ప్లేగురోగమును అప్పుడప్పుడు గుణపరచియున్నది. 12 సీసాలను పోడనే బంపుము. బి. పెంటన్న మునషి, కరోడ్డిర్, శికింబూతాడు, తలనెప్పి జ్వరములను గుణపరచి వి. — లోకామయహారమాత్రలచే తలనెప్పి, జ్వరములను గుణపరచియున్నది. ఇంకను 6 సీసాలను బంపుము. ఎన్. రాజగోపాలయ్యంగారు, క్లాక్కు, ఏజెంటులగునెన్. ఐ. ఆర్.

శీతము, జలుబు, దగ్గు, జ్వరము, ప్లేగురోగము నహా గుణమైయున్నది. లోకామయహారకస్తూరిమాత్రలను 12 సీసాలను బంపుము. సకలవిధములైన రోగములకును తమ కస్తూరిమాత్రలచే గుణపరచియున్నది. శీతము జలుబు, దగ్గు, చలిజ్వరం మరియు గుంతర వ్యాధులు, ప్లేగురోగమును ఈ మాత్రలవలన గుణమైయున్నది. పి. నారాయణప్ప, గోణరిగపేట పెదబల్లాపురం,

పిల్లల తుడుపు, శ్వాసకాసమును గుణపరచియున్నది. — టిప్పు సుల్తాన్ స్కూలు, టిప్పు, విజయ నగర్, నాగార్జున కలె, చిత్రకర్ణం డిస్ట్రిక్టు.

లోకామయహారకస్తూరిమాత్రలు దాని అనుపాసకత్రము మేరకు ఇవ్వగా అన్ని రోగములను కుడిర్చి వి. ఇంకను 25 సీసాలను బంపుము. రాఘవ శ్రీరాములు, హెడ్ మాస్టరు కొడవలూరు, పోస్ట్, నెల్లూరు డిస్ట్రిక్టు.

లోకామయహారమాత్రలు చాలాగుణకారి. క్రతి యొక్కయింటిలోవలను పుండరతలను చేతు చేళ్ళు చూచును. ది హోమోపాథిక్, అండు బయ్యగేడిక్ మెడికల్ స్టోర్స్ డిరెక్టర్లు, విశాఖపట్టణం. ది.

లోకామయహారమాత్రలు, పిల్లల నుండము, జ్వరము, శీతము, శీతవాతము, తుగ్గు, దగ్గు, శ్వాసకాసము, పెద్దవారి, అశిర్జము, నిశ్శక్తి, చలిజ్వరం, జ్వరములు, జలుబు, తగ్గు మూలకములను గుణపరచియున్నది. 250 నుండి 300 మాత్రలు గల సీసా 1-కి 0-4-0 అణాలు మాత్రమే.

ప్రతిపట్టణములోను అన్ని దుకాణములందు దొరకును

పాఠ్యము - వెంకటాచలపండిట్

శ్రీ సీతారాఘవవైద్యశాల, హైదరాబాదు.

ది ఇండియన్ జ్యూవెలరీ మార్ట్

మా వద్ద నచ్చక మైన బంగారు, వెండి,

రత్నముల ఉంగరములు

వగైరా ప్రస్తుత మార్కెట్ నగలున్న ఇతర చిత్రవస్తువులన్నీ నమ్మకముగాను, నాణ్యముగాను, పూచీతోడను, న్యాయమైన ధరలకు విక్రయించుటకు సదా సిద్ధముగా నుంచబడును.

ఇవిగాక గడియారములు, గడియారమున కువయోగియు గొలుసులు, బ్రేస్ లెట్లు, పిన్నలు, పొగనైన దంతపు ప్రతిమలు మొదలగునవి కుండ మావద్ద గలవు.

తయారు లేనివాటిని మిక్కిలి త్వరితముగా ఆర్డరుప్రకారము తయారుచేసి ఇవ్వబడును. ఒక సారి ఆర్డరు ఇచ్చి నగలు తయారుచేసికొనిన వారివలన మా నమ్మకము తెలుసుకొనవచ్చును.

నగలను ఆర్డరు యిచ్చువారు

ఆర్డరుతో నూటికి 10 రూపాయల వంతున అడ్వాన్సు పంపవలయును.

తక్కిన రూపాయలకు నగ వి. పి. ద్వారా పంపబడును.

నగ చూచి నమ్మతి లేనియెడల 8 రోజులలో వాపసు పంపితే చెల్లించియుండే వైకము వాపసు చేయుదుము.

పోస్టుబాక్సు నెం 40, బెంగళూరుసిటీ.

The Indian Jewellery Mart

Post Box No. 40,

Bangalore City

యం. పి. శ రకంపెనీవారిచే

శ్రీ, బాల, బాలికల ప్రవయోగార్థమై అతి సులభమైన లిలో వ్రాయించి ప్రచురించబడిన గ్రంథములు.

మాలాద్రవ్యము:— యం. పి. శరకంపెనీ, బుక్ సెలర్స్ పోస్టుబాక్స్ నెం 287 మద్రాసు.

గమని:పును:— యీగ్రంథములన్నియు సుద్రాసు టెప్స్ బుక్ కమిటీవారిచే అంగీకరింపబడి అనేక పాఠశాలల యందు ప్రవయోగింపబడుచున్నవి.

(1) బాలభాగవతము

శ్రీవిష్ణుమూర్తియొక్క లీలావతార మహాత్మ్యముల గ్రహింపఁ బ్రతిమానవుడును బద్ధుడు. అందువలన బాల్యము నుండియు గ్రహింపఁబడుచు వచ్చెనేని దేశభిమానము, సతాభిమానము, భాషాభిమానము మొదలగు సత్తత్వగుణములు విస్తారముగఁ బట్టినదంగవనుట కింతయును సందేహములేదు. అందులకొకటి మార్గము. ఇదేదీ? ఆదేశవేదనిచరిత్ర మంత యును సంగ్రహముగ రచించి బాలబాలికలు సులభముగ గ్రహించుకొనగల్గుటయే. కావున “బాలభాగవత” మను పేర భాగవతమునంతయు సంగ్రహించి సులభమైన బ్రకటించి యున్నారము. అందందుఁ నీలివాక్యము లిమిడియున్నవి. ముద్దలమూటగట్టు పలుకులతోఁ బుస్తకమంతయువ్రాయఁబడి యుండఁగలకేదానినందుఁ జదువఁ తానుమా గొలుపుచుండును.

ద్వితీయముద్రణ క్రయము 0-3-0

(2) బాలభారతము

పంచమవేదములలో బాల భారతము మహాత్మ్యంతిపావన ములగు గ్రంథములలో ఒకటి. అది నీతుల కాలకాలమును, భౌతికపరిణామ వనికెట్లును, న్యాయమార్గ ప్రదర్శనమునకుఁ గాకాదునై నెఱుఁగుచున్నది. కావున దాని నవశ్యకముగ ప్రతి మానవుఁడను బఁపియేలకలదు. బాల్యమునందే దానినిం జదివని గతి గనని మానవజాతికిని నొందఁ గల పనుట కనుమానమిం యు గల్గును. అందుచే నేమ “బాల భారత” మను పేర భారతమునంతయు సంగ్రహించి మిక్కిలి సులభమైన లిలోఁ బ్రకటించి యున్నారము. సద్గుణ సంగ్రహము “చితుఘాతములకు నీలివాక్య రత్నము లుద్ఘాతించును విస్తారముగఁ గావచ్చుచున్నవి. పుస్తకము తుదలో భారత ములోని యొక్కొక్కాత్రైకొని వాని గుణావగణములు చర్చింపఁబడి యున్నవి. తృతీయముద్రణ క్రయము 0-3-0

(3) బాలరామాయణము

మనకుఁ బరిచితములగు గ్రంథములలో నొకటి యనఁబడు రామాయణము బాలబాలికల కత్యంతోపయుక్తం బగునటుల “బాలరామాయణ” మనుపేరఁ బ్రకటించి యున్నారము. కథ గూఢతయు సంగ్రహముగ మిగుల సులభమైన లి వ్రాయఁబడి యున్నది. మొదటినుండి తుదవఱకు శీర్షికలుగా గ్రంథ మంతయు సభలించియుండుటచే విషయముల గ్రహించుటకు మిక్కిలి యనుకూలముగ నుండును. అందుఁ జెన్ని వారల తపయోగపడునటుల నీలివాక్యములు గానగల్గుచుండును. పుస్తకముకొనయందు రామాయణమునందలి ప్రతిపాత్రయొక్క గుణావగణములు చర్చింపఁబడి బాలబాలికలకు మార్గదర్శక ముగా నొనర్పఁబడియున్నది. ఇది ప్రతిగృహమునందును నవశ్యకముగనుండి తీరవలయును. ద్వితీయముద్రణ నెల 0-3-0

(4) మయూరధ్వజ చరిత్రము

ఇది జైమినిభారతములోని కథ. మయూరధ్వజుని కుమారుడగు తామ్రధ్వజుఁడు ధర్మజుని యజ్ఞశ్వనిమిత్రమై కృష్ణార్జునులతో ఘోరయుద్ధమునకిది గల్గుటయును నతనిపితృ భక్తియు దైవభక్తియు వర్ణనీయములు శ్రీకృష్ణునిచంద్రములకు లోనైన మయూరధ్వజుఁడు తనదేహమును సీంహాస్థము తనభార్యచేతను, కుమారునిచేతను గోయించి, వానశూరుడని ప్రఖ్యాతిగాంచుటయును, నాతని హితోపకేరములును దైవభక్తియు, ననమానములై మెఱయుచుండును. క్రయము 0-5-0

(5) అజామిళ చరిత్రము

అజామిళచరిత్రము భాగవతములోని కథ. అజామిళుఁ డను సతఁడు వేదవేదాంగముల నధ్యసించిన వాడయ్యుఁ గొలువొంటి మిగుల దుర్మార్గుడై వరించుచు బాలపాపము నార్జించెను. కాని కుట్టుతుడకాతఁడు చచ్చువేళ నారాయణుడను తన చిన్నకుమారుని బిలువ మరణకాలమున వారి నామస్మరణ యాతని కొదవినందున నతని పాపము లన్నియు నశించెను. ద్వితీయముద్రణ క్రయము 0-4-0

(6) కబీరు బాసు చరిత్రము

హిందూమతామృదీయ సమ్మేళనము ఒహుకాలము నుండియు మనదేశముననున్నదని మాపుటకది యొకనిదగ్గరము. తొలుగొలుతఁ గబీరుదాసుఁడు మహమ్మదీయసంఘటనచే హిందువులచేతను హిందూదైవమును భంగించుటచే మహమ్మదీయులచేతను గర్హింపఁబడుచుండుటయు రానురాను తన భక్త్యాతిశయమున మహామహుడని యెల్లవారిచే నేకశ్రీకముగ నంగీకరింపఁబడుటయుఁ జక్కంగ విమర్శింపఁబడియున్నవి.

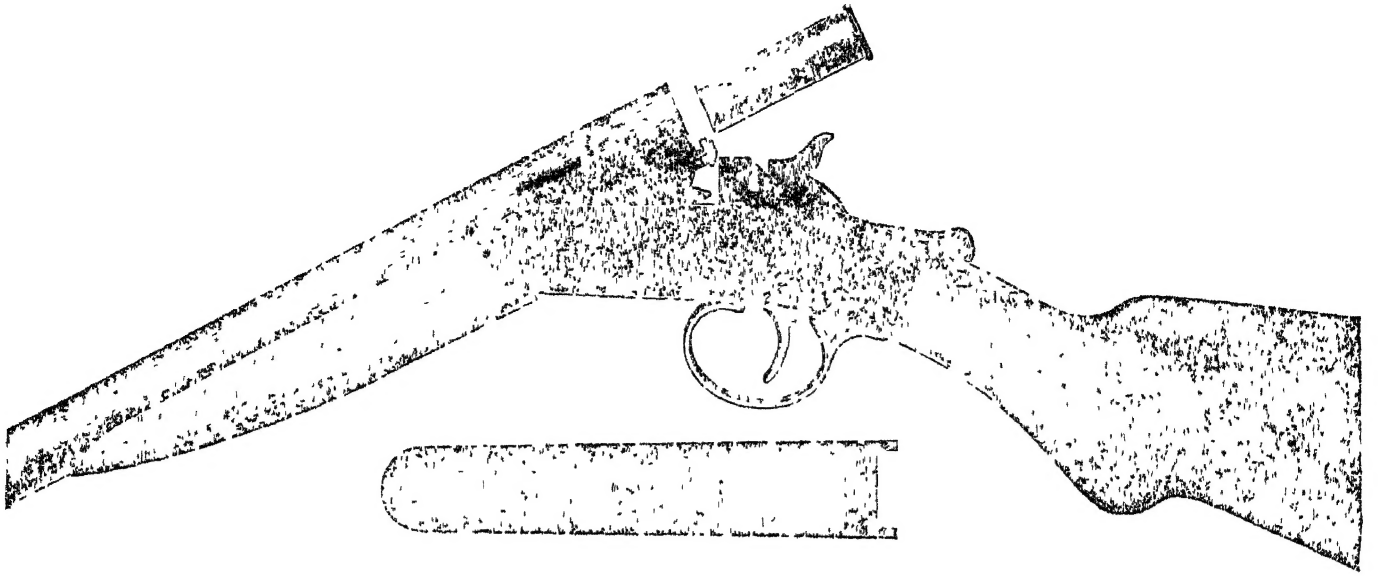
ప్రథమముద్రణ క్రయము 0-3-0

(7) కాలిదాసు చరిత్రము

సరసకవితా ధురంధరుడని జగత్ప్రసిద్ధిగాంచిన కవి కవి కాలిదాసు చరిత్రమునందఁజెరిగియే తీరవలయును. కవి శిరోభూషణుడగు నాతనిచరిత్రము బాలబాలిక లశ్యంత సులభముగ గ్రహించుటకై ముద్దులొలుకు పలుకులతో వ్రాయఁబడియున్నది. ఇందులో నాతని జన్మాదికమును ననమాన ప్రభావశేషమును, ననిందిత కవితాసాధుర్య ప్రభావమును, ననన్యసంపాదితమగు భోజమహారాజ సమ్మానములును వర్ణింపఁ బడియున్నవి. అందందు స్తోకములును వానికి సరియగు పద్యములును గానవచ్చుచున్నవి. కడు మనోహరముగ నుండును. బాలబాలికలు చదివియే తీరవలయును. క్రయము 0-3-0

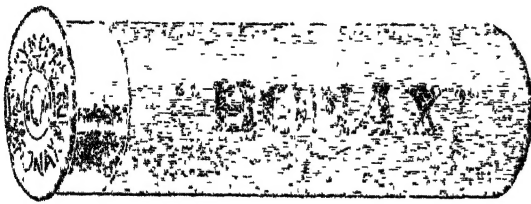
ప్రథమభక్తి రత్నావళి 0-2-0, కుచేలచరిత్రము 0-4-0.

రాబోవుగ్రంథములు చంద్రహాస, బ్రహ్మహాస, రుక్మాంగద, మా ర్కండేయ, హరిభక్త, భృవచరిత్ర, రామబాసు ఇత్యాదులు.

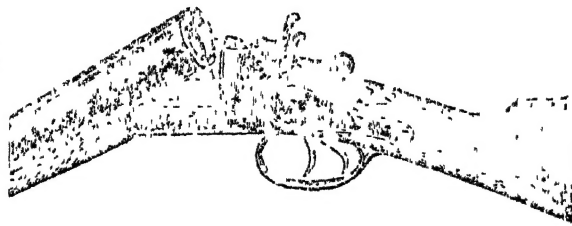
త్వరగా లోపల ప్రవేశించుటయందును,
మండుటయందును మిక్కిలి ప్రసిద్ధి
చెందినది.

చదునైన మాదిరికిని, త్వరగా
వెనుకకు తిరుగఁజేయుటకును
ప్రసిద్ధి కెక్కినది.

సుల్తాన్ గా కాల్పటయందు దీనికి సమానమైన తుపాకి ఏదీయును లేదు

బంగారము, వెండి నాణెములు
గల శ్రేష్ఠమైన ఇంగ్లాడు, అమె
రికా దేశముల తుపాకులు, పిస్తో
ళ్లు అనేకరకములలో కలవు.

మిక్కిలి పుచ్చుకు వేసఁజు
వాటి అంతట అవియు మూఁగు
నట్టి వర్షాదు గల తుపాకులు
మరి యే దుకాణము నుండును
దొరకవు.

ఇవి అన్నియు ఎల్లప్పుడును ఈ దిగువ తెలుపబడిన కంపెనీలో చాల చౌకగ దొరకును.

ఎన్. వి. రామానుజంశెట్టి కంపెనీ

(స్థాపితము 1863 సం॥ ౮౦)

ఆరమ్మ అందు అమ్యూనిషన్ వర్తకులు

నెం 12, బ్రాడ్వే, మద్రాసు.

శ్రీ శివాభ్యం నమః

దుర్గతి సంవత్సర సిద్ధాంత పంచాంగం

శ్రీశ్రీకల్యాణగుణావహం రిపుహరం దుస్వప్నదోషహరం । గంగాస్నాన విశేష పుణ్యఫలదం గోదాతీర్థం కృతాం ।
ఆయుర్వృద్ధిద ముత్తమం శుభకరం సంతాన సంపత్స్వదం । నానాకర్మ సుసాధనం సముచితం పంచాంగ మాకర్ష్యతాం

ఆంధ్రపత్రిక

దిన పత్రిక

చందా సం॥కు రు. 24-0-0

,, 6 నెలలకు ,, 12-0-0

,, 3 ,, ,, 6-4-0

,, 1 ,, ,, 2-2-0

వార పత్రిక

చందా సం॥కు రు 4-0-0

సంచిక సహా ,, 5-0-0

ప్రత్యేక సంచిక ,, 2-0-0

అమృతం జనము

లోక ప్రసిద్ధి జెందిన

ది వ్యామృతము.

సకలవిధములైన

తలనొప్పుల మాన్పును.

శరీరమున కలుగు అన్ని

నొప్పులకు సుంజీవివంటిది.

అన్ని మందులదాకాగాముల

లోను దొరకగలదు.

వెల బుడ్డి 1-కి రు. 0-10-0.

ఈ పంచాంగము

శ్రాతశైవహర్షప్రవర్తకులును జోన్యుల వంశార్జన పూర్ణశకాంతులు నగు
బ్రహ్మశ్రీ మల్లయారాధ్యులవారి శుశ్రూషుడు - బ్రహ్మశ్రీ, కుప్పా వేంకటకృష్ణకాశ్రిగారు,

యీ. నాగేశ్వరకాశ్రిలవారి ప్రియశిష్యుండును నగు

క న క య్య సి ధ్ధాంతి చే గుణిం వ బ డి

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపబడియె.

ఫలితాంశము.

ఈ సంవత్సరమున చైత్ర వైశాఖ మాసములయందు తొలకరి వర్షములు స్వల్పముగా కురియును. కృష్ణాపాత మాసములయందు అలివాయుసహితము లయిన యెండలు కావును. అచ్చటచ్చట కొంచెముగా వర్షించును. శ్రావణ భాద్ర పదముల యందు దేశభేదముచే కొన్ని చోట్ల నువ్వుప్పియు కొన్ని చోట్ల మధ్యవృష్టియు కలుగును. అశ్విజకార్తీకమాసముల యందు చక్కగా ససౌభ్యమొగవర్షము కలుగును. పశువులు తీరప్రదములయి సౌఖ్యప్రదములయి యుండును. నదీనద ములు చక్కగా ప్రవహించును. అరికలు ఊలకలు మినుములు కనగలు పెసలు ఇవి గాక, రక్తధాన్యములు గోదూమలు- వగయిరా ధాన్యములు చక్కగా ఫలించును. నువ్వులు నూనె తెల్లము తేనె శర్కర కర్పూరము బంగారము ముత్యములు వస్త్రములు వగయిరా రస నీరస వస్తువులకు ధాన్యములకు ధరలు హెచ్చును. అశ్విజకు॥ ౧౧ లు సంపూర్ణ సుంద్రగహణ ము కలుగును. చైత్ర కు॥ ౧౨ లు మొదలు బ ౭ ల పర్యంతం శుక్రమాధ్యమున్ను భాద్రపద కు ౬ లు మొదలు అశ్విజ కు॥ ౬ ల పర్యంతం గురు మాధ్యమున్ను పుష్య కు ౪ లు మొదలు ఫాల్గుణ బ ౪ ల పర్యంతం శుక్రమాధ్యమున్ను కలు గును. శ్రావణ కు ౧౨ లు కృష్ణా పుష్కర ప్రవేశము. దేశారిష్టయోగములవల్ల ప్రజలు ఈతివాదలు గ.రిగి యుండును. పరమిలు ౭ వీసముల కెక్కుడు ఫలించును.

స్వస్తి సర్వజనాః సుఖినోభవంతు. శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీగురుభ్యో నమః.

అబ్ధత్రయవివరణం అస్మిక్ దేశే లోకవ్యవహారార్థం చాంద్రమానాబ్దో గ్రాహ్యః శేషచలస్యదక్షిణదేశే సారమానాబ్దో గ్రాహ్యః నింధ్యస్య ఉత్తరదేశే బార్హస్పత్యమానాబ్దో గ్రాహ్యః సర్వత్ర గురుదయః పంచ గ్రాహ్యః చాంద్రమానేన అయం దుర్మతినామ సంవత్సరః సారమానేన ఏతత్సంవత్సర చైత్రశు ౪ ల పశ్యంతం రాదినామ సంవత్సరః తదుపశ్యబ్ధంతం దుర్మతినామ సంవత్సరః బార్హస్పత్యమానేన క్రిముఖనామ సంవత్సరః గురుదయవశాత్ ఫాల్గుణాబ్దః అయ్య సచస్తకశ్యాణభాజనస్యత్రాతస్మాద్దనిత్యనైమిత్తిక కామ్యకర్మానుష్ఠాన క్రియాతంత్రజ్ఞానవ్యవహారహేతుర్భూతస్య దుర్మతినామ సంవత్సరస్య సృష్ట్యాదిగతసారాబ్దాః ౧౯౧౧ కో ౧౮ లక్ష ౮౫ వే ౨౨ కల్యాదిగతాబ్దాః ౧౦౨౨ కాలివాహనశకగతాబ్దాః ౧౮౪౩ ప్రభవాగతాబ్దాః ౧౪౪౪ చూడా ౧౯౨౧-౧౯౨౨ ఫస్వి ౧౩౩౦-౧౩౩౧ హిజరి ౧౩౩౧ అస్య దుర్మతినామ సంవత్సరస్య అశ్వవిద్యూహః సారసిద్ధాంతమాన్వేన పరమాయుః శతార్థంగతం అనంతరం ప్రథమవత్సరప్రథమమాసే ప్రథమపక్షే ప్రథమదివసే అహ్ని త్రయోదశ ఘటికాః ద్విచత్వారింశద్విఘటికాః గతాః.

అస్య సంవత్సరస్య రాజాదినిర్ణయః క్రియతే

- రాజా శనిః పురోహితో శనిః
- మంత్రిః బుధః షరీక్షకః శుక్రః
- సేనాధిపః కుజః గణకః రవిః
- సన్యాసిః శనిః గ్రామపాలకః బుధః
- ధాన్యాధిపః గురుః దైవజ్ఞాధిపః కుజః
- అర్హాధిపః కుజః షశునాయకః బలభద్రః
- మేఘాధిపః కుజః ప్రకారాంతరేణ పోతరాజః
- రసాధిపో చంద్రః
- నీరసాధిపో శుక్రః

అస్మిన్ అబ్దే సంవత్సరామకుః మేఘః మేఘోః ఉత్తరదిగ్భాగే మేఘస్యాత్పత్తిః మేఘఫలం ॥ శ్లో॥ వాఙ్మూర్తిత తోయంచ ॥ ఋణం సర్వదిత్తుం । లవణార్ణవ పశ్యంతం సంవత్సరస్య లక్షణం ॥ ఏకాధిక పరిమితవర్షం । వాయుసహితవృష్టిః అధికప్రమాణం ॥ శ్లో॥ వస్త్రయోజన విస్తీర్ణం శతయోజన మున్నతం అధికవృష్టిప్రమాణంతు దేశమానేన గణ్యతే ॥ దశభాగాః సమాద్రేఘ షడ్భాగాః పర్వతేషు । భూమ్యాంతు భాగా శ్చిత్వారః వాసవేన వినిశ్చితః.

అథ వర్షధాన్యాదయో లిఖ్యంతే

వర్షం ౧౧ ధాన్యం ౧౭ సీతం ౫ తృణం ౧౨ ఉష్ణం ౧౧ మాదంతం ౧౧ ప్రజావృద్ధి ౧౭ ప్రజాక్షయం ౧౭ రాజవిద్యురం ౫ ఉగ్రం ౧౧ పుణ్యం ౧౭ పాపం ౫ వ్యాధయః ౧౫ తచ్ఛాంతిః ౫ ఆచారః ౧౫ అనాచారః ౧౩ జన్మాని ౫ మరణాని ౫ దేశ ఉప

ద్రవం ౧౩ దేశస్వాస్థ్యం ౧౩ చోరభయం ౯ తచ్ఛాంతిః ౭ అగ్నిభయం ౭ తచ్ఛాంతిః ౧౧ దుష్టనిగ్రహం ౩ శిష్టపరిపాలనం ౧౧ శుఖం ౭ దుఃఖం ౭ ఉత్సాహం ౧౧ తుత్ ౩ తృష్ణ ౧౧ నిద్ర ౭ అలస్యం ౧ ఉద్యోగం ౧ కాంతం ౧ క్రోధం ౯ దంబం ౯ మిత్రత్వం ౭ మిత్రభేదం ౫ రసనిష్పత్తి ౭ ఫలనిష్పత్తి ౧౧ అతివృష్టి ౧౭ అనావృష్టి ౯ శలభాః ౯ శుకాః ౩ మూషకోత్పత్తి ౧౩ స్వచక్రభయం ౯ పరచక్రభయం ౫ జ్ఞానం ౧౧ అజ్ఞానం ౧౭ కాపట్యం ౧౦ నిష్కాపట్యం ౯ ధార్మికం ౧౭ అధార్మికం ౩ సత్యం ౯ అసత్యం ౧౧ దయ ౯ నిర్దయ ౧౧ విశ్వాసం ౯ అవిశ్వాసం ౧౫ వ్యాయం ౧౫ అన్యాయం ౧౭ కామం ౭ క్రోధం ౯ లోభం ౩ మోహం ౭ మదం ౭ మత్సరం ౭ భోగం ౧౧ మనోవృధ ౫ భయం ౯ శౌర్యం ౯ ద్వేషం ౭ ప్రతిష్ఠా ౫ అప్రతిష్ఠా ౫ సస్యవృద్ధి ౩ పశువృద్ధి ౧౧ తన్నాశః ౧౩ పీషీలికవృద్ధిః ౫ తన్నాశః ౫ వృశ్చికవృద్ధిః ౧౩ తన్నాశః ౧౩ పక్షివృద్ధిః ౯ తన్నాశః ౭ శుకవృద్ధి ౯ తన్నాశః ౭ గోమాయువృద్ధి ౯ తన్నాశః ౭ ఉచ్చివృద్ధిః ౯ తన్నాశః ౭ ఛాగవృద్ధి ౧౧ తన్నాశః ౭ మక్షికవృద్ధిః ౧౫ తన్నాశః ౩ వ్యాసవృద్ధిః ౯ తన్నాశః ౧౫ మహిషవృద్ధిః ౧౫ తన్నాశః ౩ మృగవృద్ధిః ౧౫ తన్నాశః ౩ గోవృద్ధి ౧౫ తన్నాశః ౩ మూషకవృద్ధి ౭ తన్నాశః ౩ వ్యాఘ్రవృద్ధిః ౭ తన్నాశః ౭ భిల్లుకవృద్ధిః ౭ తన్నాశః ౧౧ సర్పవృద్ధి ౫ తన్నాశః ౯ గార్దభవృద్ధిః ౯ తన్నాశః ౭ ఆశ్వవృద్ధి ౧౧ తన్నాశః ౫ విప్రవృద్ధిః ౧౫ తన్నాశః ౭ క్షత్రియవృద్ధిః ౭ తన్నాశః ౧౧ వైశ్యవృద్ధిః ౩ తన్నాశః ౯ ధేన్యవృద్ధిః ౫ తన్నాశః ౫ సంకరవృద్ధి ౧౧ తన్నాశః ౫ వృజవృద్ధి ౫ వైదూర్యవృద్ధి ౧౩ మరకతం ౯ మాణిక్యవృద్ధి ౩ గోమేధికవృద్ధి ౩ పువ్యరాగవృద్ధి ౩ నీలవృద్ధి ౧౧ ప్రవాళం ౧౧ మాక్షికం ౯ శువర్ణం ౭ రజతం ౯ కాంస్యం ౧౧ తామ్రం ౧౩ లోహం ౩ అయోవృద్ధి ౧౩ సీసవృద్ధి ౧౧ త్రపు ౩ విద్యుత్ ౪ శిలావృష్టి ౧ శునగజ్జితం ౪.

అథ సంవత్సరఫలాని

చాంద్రమానాబ్ద ఫలం:— శ్లో॥ దుర్మత్త్యబ్దే దుర్మతినామసంవత్సరస్య భూమిపాః తిథాపి శుభిన్లో లోకాః సంగ్రామ నిష్ఠితారయః ఇదంఫలం అబ్ధప్రభృతివత్సరాంతం । సారమానేన రాదినామ సంవత్సరఫలం ॥ శ్లో॥ అశ్వోన్యవృషసంక్షోభం చోరవాన్యసూదిభి ర్భయం మధ్యోష్ఠి రనర్లుత్వం । రాద్రాద్వై మధ్యమంఫలం । ఇదంఫలం అబ్ధప్రభృతి చైత్రశుద్ధ ౪ ల పశ్యంతం తదుపశ్యబ్ధంతం దుర్మతినామ సంవత్సరఫలం పూర్వమేవ ఉక్తం ॥ బార్హస్పత్యమానేన క్రిముఖనామ సంవత్సరఫలం ॥ శ్లో॥ శ్రీముఖాబ్దే మృగపూర్ణా గోకర్ణబలయేవధూః సస్యపీతావరావారి గవాంస్తుగ పయోధరాః ॥ గురుదయ వశాత్ ఫాల్గుణాబ్ద ఫలం శ్లో॥ చోరాశ్చ ప్రబలాః శ్రీజాం దౌర్భాగ్యం శుజనాః ఖిలాః క్వచిద్వృష్టిః క్వచిత్స్యఖ్యం క్వచిత్సుప్తిస్తు ఫాల్గునే శ్రీ శ్రీ శ్రీ.

అథ రాజాదీనాం ఫలానిః— రాజ్యః శశేః ఫలం॥ శ్లో॥ మధ్యానిన్దితీయాం సస్యవృద్ధిః॥ వారఫలం శ్లో॥ భామేవృష్టివివాశనం॥ గతు
సస్యాని విచిత్రవృష్టిః చోరామయ ప్రాధత రాజకోపః యదుత్తరం త్రఫలం॥ తోయధేవృష్టికృత్సదా॥ యోగఫలం నాశః॥ కరణఫలం
సస్యవృద్ధిః కుభావ్యం సంపూర్ణ మస్మిన్ రవిశేఖరాచే ఇదంఫలం॥ తై తుతేకుభవృష్టిత్యం॥ కాలఫలం దివాద్రా) సస్యనాశాయ గ్రంధాం
సారావృష్టిపదార్థచేషా ప్రశస్తం॥ మంత్రిణః బుధస్యఫలం॥ వాయు తత శ్లో॥ అస్తంగతాద్వా) బహుసస్యసంపదః॥ భరణ్యాచిషణ్మండల
నా పీడితా మేఘాః సర్వేపాపరతానరాః సోమపుత్రస్య మంత్రిత్వే ఫలం॥ చంద్రమః పంచమేచుండశే విద్యమావత్వాత్ వృష్టినాశః
జాయతే మధ్యమంఫలం ఇదంఫలం పాండ్రకలింగదేశేషా ప్రశస్తం॥ శే అథమేవ సక్రాంతిఫలాని॥ ఏతత్సంవత్సర చైత్ర శుద్ధ గౌ బుధవా
నాధిపతేః కుజస్యఫలం శ్లో॥ వన్నీ బాధా గ్రామేచ దుఃఖితా సః సరే దివా నూర్యోదయాది త్రయోఘటికాః చత్వారిత్రింశద్విఘటికా
లాజనాః అత్యంతయుద్ధం భూపానాం భామే నైన్యాధిపేసతి॥ ఇదం సమయే భా నోః మేష రాశిప్రవేశత్వాత్ తత్ఫలం శ్లో॥ దివాచే న్యేష
ఫలం సర్వదేశేషా ప్రశస్తం॥ సస్యానిపతేః శశేః ఫలం శ్లో॥ తిలమాష సక్రాంతిః అనర్థ కలమాప్రదా గ్రంధాంతరే॥ పూర్వామ్నా కాలజగ
మశుభాది కృష్ణధాన్యానియూనిచ కృష్ణభూమిస్తు ఫలితా మండే తో విపత్తిః॥ వారఫలం సాభాగ్యం సామ్యవాసరే॥
సస్యాధిపేసతి॥ ఇదంఫలం సర్వదేశేషా ప్రశస్తం ధాన్యాధి అధిఫలచతుష్టయం॥ జ్యేష్ఠశుక్ల ప్రతిపద్యుక్త భామవారఫలం॥
పతేః గురోః ఫలం శ్లో॥ శువృష్టి సర్వదేశానాం సర్వసస్య సమృ ముఖితయుద్ధాయుధభీతికృత్స లోకాస్సదానోన్యస్య నృపాశ్చక్రద్రాః॥
ద్ధయః॥ శశంతి గావో మధుఘాః గురూధాన్యాధిపేసతి॥ ఇదం దగ్ధంపుర గ్రామవనానగాంశ్చ॥ జ్యేష్ఠాదిభూనూనిదినే ముసింద్రాః॥
ఫలం సర్వదేశేషా ప్రశస్తం॥ అర్హాధిపతేః కుజస్యఫలం శ్లో॥ భామే ఆమాశ శుక్ల గౌ భామవారఫలం అత్యల్పవృష్టికృత్స॥
చార్లు పతో స్వల్పవృష్టిర్యామ్యుసమన్వితా॥ క్వచిద్వృష్టిః క్వచిద్ధాన్యం ఆమాశశుక్లనవమియక్త చిత్రాశుక్లత్రఫలం శ్లో॥ ఆమాశస్య
ప్రజాకోగ్యం క్వచిత్క్వచిత్॥ ఇదంఫలం ఆంధ్రదేశే ప్రశస్తం॥ మేఘాధి సితేపతే నవమిత్వప్రసంగం॥ సర్వసస్యసమృద్ధిస్యాత్ ప్రమా
పతేః కుజస్యఫలం శ్లో॥ మహావాయు రగ్రం చ స్వల్పవర్షం తథా భవి॥ దంతేనిరామయాః॥ తత్క్రష్ణపక్షరోహిణీయుక్తదశమిఫలం శ్లో॥
రక్తసస్యాని జాయంతే భామే మేఘాధిపే సతి॥ ఇదంఫలం సర్వదేశే ఆమాశేకృష్ణపక్షేతు దశమిరోహిణీయుతా॥ సర్వసస్యసమృద్ధిస్యాత్
దేశేషా ప్రశస్తం॥ రసాధిపతేః చంద్రస్యఫలం శ్లో॥ తిలతైలగుడక్షౌద్ర ఏకాదశ్యాంతు మధ్యమం॥ ఏతత్ఫలచతుష్టయం చాంద్రమాశేన
పయాంసిదధిశర్కరాః అర్హవృద్ధ్యా ప్రజాయంతే చంద్రేయదిరసాధిపే ప్రశస్తం॥ కుజచారఫలం॥
ఇదంఫలం కొంకణమాగధదేశయాః ప్రశస్తం॥ నీరసాధిపతేః శుక్రస్య అస్మిన్ అజే కుజవక్రభావః॥ అథగురుచారఫలం శ్లో॥
ఫలం శ్లో॥ కర్పూరాగరుగంధానాం హేమమా క్షికవాసనాం వృద్ధి సీమరాశి గతేజేవే నిస్సా భూమరసజ్జనాః॥ అనావృష్టిర్యావృత్తి
శ్లో॥ జాతాయంతే శుక్రేనీరసనాయకే॥ ఇదంఫలం మాశవదేశే ప్రశస్తం॥ భయం నృపాయుద్ధే లయం యయుః॥ ఇదంఫలం అబ్జప్రభృతి
పురోహితస్యశశేః ఫలం శ్లో॥ మధ్యసస్యార్థ వృద్ధిశ్చ బుద్ధిహీనాః పురో త్రావణశుక్ల యోకాదశి పక్ష్యంతం తదుపర్యబ్ధాంతం కన్యరాశిధిత
హితాః॥ నరాణాం సుఖమత్యంతం సూర్యపుత్రేపురోహితే॥ పరీక్షకస్య ఫలం శ్లో॥ జీవేకన్యాగతే పుష్టావృష్టిః స్వప్రాక్షీతిశ్శరాః॥ మహా
శుక్రస్యఫలం శ్లో॥ వర్ధంతి నూకధాన్యాని ఫలితా వృక్షజాతయః త్సుకాః క్షీతిసురాః స్వప్రాస్య ర్నిఖిలాజనాః॥ శనిచారఫలం
బహుక్షీరప్రదాగావో పరీక్షేభ్యగుండనే॥ గణకస్యరజేః ఫలం శ్లో॥ శ్లో॥ మృగేంద్ర సంక్షేర మతస్యనాగాః॥ జనామ్యురన్యామపథా
సర్వేయ్యధిక రాభూపాః అనర్థం వ్యాధిసంకులం అన్యోన్య వైరిణః సుగాశ్చ॥ బాహ్నిక గాంధారక చీనదేశాః సద్యానికన్యాగణకాశ్చ
సర్వే గణక భాస్కరేసతి॥ గ్రామపాలకస్య బుధస్యఫలం శ్లో॥ గ్రామా నస్తాః॥ ఇదంఫలం అబ్జప్రభృతి త్రావణశుద్ధంపర్యంతం తదుపర్యబ్ధాం
ణాంపాలకసామ్యే ముఖినో గ్రామవల్లభాః గ్రామాణాం సుఖ మ తింకన్యారాశిధిఫలం శ్లో॥ కన్యాస్థితే సూర్యగుతేతురంగ మృగేభ
త్యంతం రాజానోనయగామినః॥ దైవజ్ఞాధిపతేః కుజస్యఫలం శ్లో॥ ధాన్యార్థ సమృద్ధివృద్ధిః నవంతథా కాముకపంచకస్య రసాశ్చద్రుహ్ని
శ్లో॥ చోరాన్ని శస్త్రబాధాచ రాజానో యద్ధకాంతీణః దైవజ్ఞే పతయశ్చనస్తాః॥ శశేః పూర్వఫల్యనిశ్చిత్ర సంచారఫలం శ్లో॥ భాగ్య
భూమిపుత్రేతు దైవజ్ఞామందబుద్ధయః॥ ఇమాని పురోహితాదిఫలాని స్తారీర్యదారావృ) పణ్యస్త్రీ రజనీపహా॥ ఇదంఫలం అబ్జప్రభృతి
సర్వదేశేషా ప్రశస్తాని॥ పశునాయకస్య బలభద్రస్యఫలం శ్లో॥ మవృష్టిః జ్యేష్ఠబాలపర్యంతం తదుపర్యబ్ధత్రావణత్రఫలం శ్లో॥ ఉత్తరశ్శేకనిః
సర్వదేశానాం తృణసస్య సమృద్ధయః మధ్యదేశే గుఖితంచ రామ సర్వగుదాంబులవణాంతకృత్॥ ఇదంఫలం ఆక్వీజబాల పక్ష్యంతంతదు
శ్చే త్వశునాయకః॥ పక్షాంతరే పోతరాజస్యఫలం॥ పోత రాజోపశున్ పర్యబ్ధాంతం॥ ఋజుగత్యాచవక్రగత్యాచ హస్తాశుక్లత్రఫలం శ్లో॥ కర
నాంతి॥ శ్రీ శ్రీ శ్రీ గతకథ మఫలాదినకరతనయోవినిర్దిప్తః॥ అథ మాఘసిర్గయః
అథ ఆర్ద్రాప్రవేశ కాలఫలాని॥ ఏతత్సంవత్సర జ్యేష్ఠ చైత్రశుద్ధ ౧౨ జయవాసర ప్రభృతి ౭ శుక్రవాసర పర్యంతం శుక్ర
కృష్ణప్రతిప ద్విభువాసరేపూర్వాషాధానక్షత్రే బ్రహ్మనామయోగే ప్రభృతి ౨౨ జయవాసర ప్రభృతి ౭ శుక్రవాసర పర్యంతం శుక్ర
తై తులాకరణే నూర్యోదయాది సప్తవింశద్ధటికా తిపంచాశ ద్విఘ మాఘం భాద్రపద శుద్ధ ౬ బుధవాసర ప్రభృతి ఆక్వీజ శుద్ధ ౬
టికాసమయే రవేః ఆర్ద్రాప్రవేశత్వాత్ తత్ఫలానిలిఖ్యం తే॥ తిథిఫలం పర్యంతం పశ్చాద్దురు మాఘం పునః పుష్యశుద్ధ సోమవాసర ప్ర

అమృతాంజనమునకు సాటి వేరొందు లేదు

శ్రీమద్భగవద్గీతా ప్రకరణం ప్రాకృతమాధ్యం
సంవత్సరం ౧౯౩౭

అథ మురసుక్రాంతి నిర్ణయః.

శ్రీమద్భగవద్గీతా ప్రకరణం ప్రాకృతమాధ్యం
సంవత్సరం ౧౯౩౭

త్యాగింతే ఘటికా
సప్తత్రిశ ద్విపాద
కా సమయే భానో
మకరరాశి ప్రవేశ
త్వాత్ తత్ఫలం శ్లో॥
త్రిశ్చంద్రిముఖం
వ పంచక్రమిత్రీ
తకం లంబకర్ణం ర
క్తదంతం లంబభూ
ద్గిర్నవాసికం ఆవ
భాహుం ద్విపాదం
చవిక్వశం కృష్ణయా
పరంస్త్రీపుంధుమం
సువిజ్ఞేయం సంక్రాంతి

లి నరలక్షణం ॥ అస్య పురుషస్య మిశ్రనామధేయః తత్ఫలం పశూ
నా మర్జిత్వం నిర్మలాదక స్నానఫలం సువృష్టిం రక్తవస్త్రధారణం
శోభప్రదం చందనలేపనం విపాకాంనాశః జాబిపుష్పధారణం కుభి
ప్రదం ముక్తాభరణఫలం కుభప్రదం రజతపాత్రేపాయసభక్షణం పాత్ర
ఫలం సుఖితం ఆహారఫలం పశునాశనం కదళీఫల భక్షణఫలం కదళీ
ఫలనాశః రక్తచక్రఫలం సుహృద్ధం భిండివాలాయుధఫలం వ్యాధి
నయం వ్యాధిసంహారఫలం మృగక్షయం శ్రోత్రచేష్టాఫలం జననాశం
నిర్విహేళఫలం కుభప్రదం దక్షిణదిగ్గానం తద్దేశానా మర్జిత్వం పశు
ఫలం కృష్ణపక్ష్యేధాపుష్కే మకరప్రేదివాకరే సుఖితం తేమ మా
శోభ్యం జంతూనా మధయప్రదః తిథిఫలం తేమం వారఫలం శ్లో॥ భృ
గ్విందుకురుసామ్యేషు యదాసంక్రమతే రవిః సుఖితం తేమ మా
శోభ్యం సువృష్టి స్సర్వసంపదః కాలఫలం ॥ రాక్షసనాశః, నక్షత్రఫలం
కుబంధకరణఫలం ముద్గంధవతిముహూర్తఫలం అనిష్టః శ్లో॥ సంక్రాంతి
పురుషధార్యః వర్షద్రవ్యం నవ్యదిదం । తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన వర్ష
ద్రవ్యం నివృత్తయేత్ సంక్రాంతిపురుషాత్పత్తికాతే స్నానదానాదికం
కర్తవ్యం యేవమాలాద్య నిశ్చిత్త ఫలం తృణాది సర్వసంస్కారం
సప్తరాధికం భవతి॥

అథ పుష్కరనిర్ణయః క్రియతే.

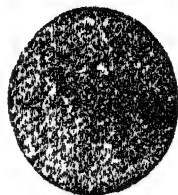
శ్రావణ ౧౨ గురువాసరే పంచత్రింశద్దశికాంతరం సర్వ
మునీనాం కృష్ణానదీ పుష్కరప్రవేశః.

అథ గ్రహణకాల నిర్ణయః క్రియతే.

ఏతత్సంవత్సర ఆశ్విన శుద్ధ ౧౫ భానువాసరే రేవతీనక్షత్రే

శేతుగ్రస్త సోమోపరాగః సంపూర్ణగ్రాసః
పింగళవర్ణః ఆగ్నేయస్వర్యః వాయవ్య
నిమిలనం ఈశాన్యో నీలనం వైశ్వాతి
మోక్షః.

రాత్రో స్వర్యకాలః ఘ ౨౦-౪౦ ఘం
టాః ౨-౬ నిమిలనకాల ఘ ౨౪-౨ ఘంటాః
౩-౨౭ మధ్యకాల ఘ ౨౪-౫౦ ఘంటాః

౩-౪౯ ఉన్నీలకాలఘ ౨౫-౫౦ ఘంటాః ౧-౧౨ మోక్ష కాలఘ ౨౯-౧౬
ఘంటాః ౩-౨౭ నివాదర్శనకాలఘ ౧-౫౦ ఘంటాః ౨-౫౦ అద్యంతపుణ్య
కాలఘటికాః ౧-౩౬ ఘంటాః ౩-౨౬.

గ్రహణఫలం—శ్లో॥ కాంభోజినీనా న్యరసాక్ సకల్య బాహ్నిక
సింధూ తటదేశగాంశ్చ ఆవర్తపౌండ్రక భిషక్చ కిరాతదేశాద
దంష్ట్రా సురాశ్యయుజ భూరి సువృష్టిదర్శనక్షిణాయనత్వాత్ వైశ్య
సూద్రాణా మర్జిత్వం గ్రాసఫలం. శ్లో॥ సర్వగ్రస్తా చంద్రసూర్యా
క్షుద్వావ్యధ్యగ్ని భయప్రదౌ రేవతీనక్షత్రే గ్రహణసంభవాత్ వాయు
చుండల ఫలం ॥ వాయునే సర్వజుతూనాం తేమం రాజ్ఞాతు కల
హప్రదం । చంద్రపర్వత్వా దనావృష్టిః జననాశః । కపిలవర్ణ ఫలం.
శ్లో॥ కపిలేష్టేష్టనాశస్యాత్ దుష్ఫితం సస్యనాశనం ॥ అస్మిన్ గ్రహణః
అర్ధరాత్రాత్ పరత్వాత్ ప్రత్యాబ్ధికాది విషయే భోజ్యవిషయేచ
నిస్సందేహః.

చాంద్రార్థాః.

చైత్ర వైశాఖ శ్రేష్ఠ శ్రావణ ఆశ్వయుజమాఖ ఫాల్గున మా
సేష సమాప్తః. ఆషాఢ భాద్రపద కాత్తిక పుష్యమాసేష ఆత్మిర్ఘ్నః.
మార్గశిరే శూన్యార్ఘ్నః.

అథ సౌరార్థాః.

మేష వృష మిథున సింహ భయ మకరేషు సమాప్తః కన్యా
పుబ్బికయః ఆత్మిర్ఘ్నః కటక మిథి తులా మీనేషు చ శూన్యార్ఘ్నః.

అథ కందాయఫలాని.

ఆశ్వ	భర	కృత్తి	శో	మృ	ఆర్ద్ర	పున	పుష్య	ఆశ్లే
౪	౭	౨	౫	౦	౩	౬	౧	౪
౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨
౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨	౦
మఖ	పూఫ	ఉత్త	మా	చి	స్వా	విశా	అనూ	జ్యే
౭	౨	౫	౦	౩	౬	౧	౪	౭
౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨
౩	౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨
మూ	పూష	ఉష	శ్ర	ధని	శత	పూభా	ఉభా	రేవ
౨	౫	౦	౩	౬	౧	౪	౭	౨
౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨
౦	౩	౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪

అదిశూన్యే మహావ్యాధి మధ్యశూన్యే మహావృషా, అంత్య
శూన్యే ఫలంస్వల్పం త్రిశూన్యే నిష్ఫలంభవత్, విషయే త్వర్థలాభ

అమృతాంజనమను సిద్ధామృతము ప్ర తియింట నుండదగినది

స్వాత్ సమేతు సమతాంభవేత్ తూన్యేహస్య మవాప్నోతి కంధా య ఫల మిద్యుకం.

ఆదాయవ్యయా.

మేష వృశ్చికయోః ఆ గర వ్య గర వ్యవ తులయోః ఆ గర వ్య ర మిధునకన్యయోః ఆ గర వ్య గే కటకస్య ఆదాయః గే వ్య గే సింహస్య ఆదాయః ర వ్య గర ధనుర్మీనయోః ఆ ర వ్య ర మకర కుంభయోః ఆ గే వ్య ర సర్వాదాయః గే రి సర్వవ్యయః గే రి.

లశ్వన్యాదీనాం సంవత్సరఫలాని.

అశ్వని	పుష్య	స్వాతి	ఉత్తరాషాఢానాం	భూషణం
భరణి	ఆశ్లేష	విశాఖ	శ్రవణానాం	రోగం
కృత్తిక	మఖ	అనూ	ధనిష్ఠానాం	ఆయుష్యం
రోహిణి	పూఫ	జ్యేష్ఠ	శతభిషానాం	అర్థలాభః
మృగశిర	ఉత్తర	మూల	పూర్వాభాద్రాణాం	మనస్తాపం
ఆర్ద్ర	హస్త	పూర్వాషా	ఉత్తరాభాద్రాణాం	రాజపూజ్యం
పునర్వసు	చిత్త	అభిజిత్	రేవతీనాం	యుద్ధం

అథ రాజపూజ్యావమానాని.

రాజపూ. అవమానం.	రాజపూ. అవమానం.
మేషస్య ౨ ౬	తులాయాః ౭ ౧
వృషభస్య ౬ ౬	వృశ్చికస్య ౩ ౧
మిధునస్య ౨ ౨	ధనుః ౬ ౧
కటకస్య ౧ ౨	మకరస్య ౨ ౪
సింహస్య ౧ ౧	కుంభస్య ౧ ౪
కన్యాయాః ౪ ౧	మీనస్య ౧ ౭

అథ వర్ష యోగాః తద్భంగశ్చ లిఖ్యంతే.

చైత్ర శుద్ధ ౧ ప్రభృతి బ ౩౦ ల పర్యంతం సర్వగ్రహాణాం జలామృతనాడీ సంచారవశాత్ శుక్రోదయవశాత్ స్వల్పవృష్టిః, చైత్ర శుద్ధ ౧ ల ప్రభృతి జ్యేష్ఠ శుద్ధ ౧ పర్యంతం గురు శుక్ర శనీనాం శుభనాడిషు విద్యమానత్వేపి రవి కుజ బుధానాం చంద్ర దహననాడిషు విద్యమానత్వాత్ వాయుసహిత ఆతపేనసహ కించి ద్యప్తిగ్భవతి, జ్యేష్ఠాషాఢేషు సర్వగ్రహాణాం క్రూరనాడిషు సంచార వశాచ్చ పురో బుధ దోషవశాచ్చ వృష్టినానో విద్యమానత్వేపి గురు శనోః సునాడిషు విద్యమానత్వాత్ జలసంద్రయోగశాత్ క్వచిద్వృష్ ిర్భవతి. క్రావణమాసే రవి బుధ గురు శనీనాం సౌమ్యజీవజలా మృతనాడిషు విద్యమానత్వాత్ శనే రస్తంగతత్వాచ్చ వృష్టియోగో సత్వేపి కుజ శుక్రయోః క్రూరనాడిషు విద్యమానత్వాత్ పురో బుధ దోషవశాచ్చ జేభదేవ వృష్టిః భవతి. భాద్రపదమాసే రవ్యాది సర్వ గ్రహాణాం సౌమ్యనాడిషు సంచారత్వాత్ గురో రస్తంగతత్వాచ్చ స్వామినో నీరసానాం అర్హాధీశః కించ మేఘాధినానో దమ్యక్రేయః సువృష్టియోగః తస్మాద్దే సింహంగారక పురో బుధ దోషవశాచ్చ శుక్రవ్యాతాం తత్ఫలని.

వృష్టిభంగత్వేపి స్వల్పవృష్టిః భవతి. ఆశ్వీజమాసే రవ్యాదిగ్రహాణాం సునాడిషు సంచారవశాచ్చ శనేదదయవశాచ్చ వృష్టియోగో సత్వేపి సింహంగారక దోషవశాత్ క్వచిద్దేవే వృష్టిభంగః క్వచిద్దేవేవృష్టిః. కార్తికమాసే సర్వగ్రహాణాం సునాడిషు సంచారవశాచ్చ శుక్రస్య ప్రాక్దిశిస్థ మభాపంచక నయత్ర నుయోగవశాచ్చ బుధ శుక్రగమివ వశాచ్చ సువృష్టిః.

అథ దేశాద్వియోగాః.

చైత్ర శుద్ధ ౧ ప్రభృతి ఆషాఢ బ ౩ లు పర్యంతం శని సుశోః సింహరాశిస్థదోషః క్రావణ శుద్ధ ౧ ల ప్రభృతి వర్ష రాతం గురు శనోః యేక రాశిస్థదోషః వత్సరాది మారభ్య ఆషాఢ బ ౩౦ ల పర్యంతం శనే వక్రగత్యాచ బుజగత్యాచ సింహరాశి స్థితదోషః ఆశ్వీజ బ ౧౦ లు ప్రభృతి మృగశిర శుగర ల పర్యంతం కుజ గురు శని రాచూణాం కన్యారాశిస్థితదోషః క్రావణ శు ౧౨ ప్రభృతి వత్సరాతం గురురాశిస్థదోషః యేక రాశిస్థితదోషః. భాద్రపద శుద్ధ ౩ లు ప్రభృతి బ ౬ ల పర్యంతం కన్యారాశా శని బుధ సంచార దోషః. భాద్రపద శుద్ధ ౧౪ లు ప్రభృతి ఆశ్వీజ శుద్ధ ౧౩ ల పర్యంతం రవి శనోః యేక రాశిస్థదోషః. ఫాల్గుణ శుద్ధ ౨౦ ల ప్రభృతి వత్సరాతం గురుశుక్రయోః సంసప్తకదోషః భాద్రపద శుద్ధ ౭ ల ప్రభృతి, ఆశ్వీజ బ ౧౦ ల పర్యంతం సింహంగారకదోషః యేలేషాంఫలాని లిఖ్యంతే. శ్లో॥ రవిమందా వేకరాశౌ నృపాణాం కలహాంభవేత్ బుధ మందా వేకరాశౌ దుష్టితం వ్యాధిపీడనం॥ భౌమేజ్యమందాయది యేకరాశౌ పరస్పరం సప్తమభేన్వితామ్యః ॥ సాకేత లంకాపురిజేతమధ్యే త్సుధాభయం శత్రుభయం నరాణాం॥ ప్రాక్ పశ్చిమస్థామరవానవేత్సౌ పరస్పరం సప్తమరాశిసంస్థౌతథాప్రహానాం భయదం జలగ్ని రోగా శ్రువోరాహి నిశాచరేభ్యః॥ మేషే ధనుర్మీన వృషాశిసింహే ధరా నుతో నూర్యనుతత్స వక్రగః॥ నాయాంశ్చ నాగాంశ్చ నరాంశ్చగోవ లాత్రిభాగశేషం కురుతే ధర్మిత్యాం॥ యావన్మార్తాండనానా ప్రవిశతి ధనుమం మీనకన్యేచ రాశౌ తావ ద్రాజేంద్రపీడా జనపతి మరణం ముత్తిపాసాదిఘోరాః॥

పంచాంగశ్రవణఫలం.

యశ్చేణోతి మధు శుక్లపక్షకే వర్ష నాథ సవివాదికం ఫలం, ప్రాప్త్యయా దురిత ముక్త విగ్రహః ఆయు రర్థ మతులం యశ స్సుఖం, కన్యావనీ కాంచన దిగ్భానాం గవాం సహస్రం సతతం ద్విజేభ్యః, దత్వా ఫలం యల్లభతే మనుష్య స్తత్తత్ఫలా నృబ్ధఫలాని శృణ్వన్. రాజా మంత్రిః సస్యనాథో రసానా మీశాస్సార్థం స్వామినో నీరసానాం అర్హాధీశః కించ మేఘాధినానో దమ్యక్రేయః శుక్రవ్యాతాం తత్ఫలని.

తామరలైలము:—తామర, తీట, దురద మొదలగువాటికి మంచిమందు.

డబ్బీ 1-కి వెల అణాలు 0-8-0 మాత్రమే — డజన్ 1-కి రూ 4-0-0 మాత్రమే.

అమృతాంజనము దురదను తొలగించును

శంకుస్థాపనాది ముహూర్తములకు శుభమైన తిథివారనక్షత్రములను తెలియజేయు చక్రము

ముహూర్తము పేరు.	తిథులు.	వారములు.	నక్షత్రములు.	లగ్నములు.	విశేషములు.
శంకుస్థాపనం	3-గి-2-00-03	బు-గు-శు	రో-మృ-హ-రె-ఆనూ-ఉఫ-పువ్య-శ్ర-పున-ధ-శ-అశ్వ-స్వా	మృ-కర్క-దం-మి	చతుర్థశుద్ధిః
గృహప్రవేశం	౨-3-గి-2-00-03-0గి	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-పున-పువ్య-ఉఫ-స్వాతి-ఆనూ-శ్ర-ధ-శత	మృ-సింహ-మృ-శ్చి-కుం-మి-క-ధ-మి	అష్టమ, ద్వాదశశుద్ధిః
నిషేకం	౨-3-గి-2-00	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-ఉఫ-హ-స్వా-ఆనూ-మూల-ఉషా-శ్ర-శత-ఉభా	మృ-మి-కర్క-సిం-తు-ధను-కుం-మి	లగ్నశుద్ధిః
గర్భాధానం	౨-3-గి-2-00	సో-బు-గు-శు	రో-ఉఫ-హ-స్వాతి-ఆనూ-ఉషా శ్రవ-శత-ఉభా-ధని-మృగ	మృ-మి-క-సిం-తు-ధను-కుం-ధ	లగ్నశుద్ధి-సప్తమమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట పర్యవర్జముగా
పుంసవనం	౨-3-గి-2-00-03-0గి	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-పు-పువ్య-ఉఫ-హ-చి-స్వా-ఆనూ-మూల-ఉషా-శ్రవ-ధ-శత-ఉభా-శే	మ-ధ-మి-మి	నవమశుద్ధి-మూడవ మాసం
సీమంతం	౨-3-గి-2-00-03-0గి	ఆ-మం-గు	అశ్వ-రో-మృ-పున-పువ్య-ఉఫ-హ-చి-స్వా-ఆనూ-మూ-ఉషా-శ్ర-ధ-శ-ఉభా-శే	మే-ధ-మి	౪-౬-౮-మాసముల నవమశుద్ధిః
బాతకర్మ	౨-3-గి-2-00-03	సో-బు-గు-శు	రో-ఉభా-ఉషా-స్వా-పున-శ్ర-ధని-శత-అశ్వ-హస్త-పువ్య-ఆనూ	మృ-తు-మి-క-ధను-మి-న-కటక	అష్టమశుద్ధిః
నామకరణం	౨-3-గి-2-00-03	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-ఉత్తరాత్రయం-స్వా-పున-శ్ర-ధ-శ-హస్త-పువ్య-ఆనూ	మృ-తు-మి-క-న్యా-ధను-మి-న-కటక	అష్టమశుద్ధిః
దోలారోహణం	౨-3-గి-2-00-03	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-ఉత్తరాత్రయం-పున-హ-చి-స్వాతి-చి-ఆనూ	మృ-మి-కర్క-కన్య-తు-ధను-మి	౧-3-గి-మాసములకు శుభం అష్టమశుద్ధిః
అన్నప్రసాదం	౨-3-గి-2-00-03	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-పున-పువ్య-ఉత్తరాత్రయం-హ-చి-స్వా-ఆనూ-శ్ర-ధ-శత-శే	మృ-మి-కర్క-క-తు-ధను-మి	పురుషులకు-౬-౮-౧౦-మాసముల యందును స్త్రీలకు-గి-2-౯-మాసములు, శుభం దశమశుద్ధి, లగ్నమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట
కర్ణవేధం	౨-3-గి-2-00	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-మృ-పున-పువ్య-హ-చి-స్వాతి-ఆనూ-శ్ర-ధ-శ-శే-ఆర్ద్ర-ఉత్తరాత్రయం	మృ-మి-కర్క-క-తు-ధ-మి	౬-౮-మాసములయందు శుభం అష్టమశుద్ధిః
కేశఖండనం	౨-3-గి-2-00	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-మృ-పున-పువ్య-హ-చి-స్వా-శ్ర-ధ-శ-శేవతి	మృ-మి-కర్క-క-తు-ధ-మి	ఉత్తరాశ్విణం - పూర్వాష్లాం
అక్షరస్వీకారము	౨-3-గి-2-00	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-పున-పువ్య-హ-చి-త్త-ఆనూ-శ్ర-ధ-శేవతి	మే-కర్క-తు-మ	ఉత్తరాయణం, గి-౩ సం॥ అష్టమశుద్ధి, సూర్యుడు చరస్థిరరాశులయందుండగా
విద్యారంభం	౨-3-గి-2-00-00-03	ఆ-సో-బు-గు-శు	అశ్వ-మృ-ఆర్ద్ర-పున-పువ్య-ఆశ్రే-పూర్వత్రయం-హ-చి-స్వా-ఆనూ-మూల	మే-కర్క-తు-మ	అనభ్యయనములను విడిచి పెట్టవలెను. శత్రువిద్యాభ్యాసమునకు-ఆది-మంగళవారములు-శుభం
ఉపనయనం	౨-3-గి-2-00	బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-పున-పువ్య-ఉత్తరాత్రయం-హ-చి-స్వా-శ్రవ-ధ-శత	పాపగ్రహములు కేంద్రమందు లేకుండు నందు లగ్నము	అష్టమశుద్ధి లగ్నమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట-పూర్వాష్లాము

అమృతాంజనము నకలనొప్పులకు సంజీవివంటి దివ్యామృతము

దుర్మతినామ సంవత్సర పంచాంగ పీఠికా

ముహూర్తము పేరు.	తీధులు	వారములు.	నక్షత్రములు.	లగ్నములు	విశేషవిధులు.
విహవాం	౨-౩-గి-౭-౧౦ ౧౩	బు-గు-శు	రో-మృ-మ-స్వా-హ-అనూ-శ్ర-శ-శత్ర	వృ-మి-కర్కా-కన్య-తు-ధను-మి-మే	సప్తమ శుద్ధి
కంచుకధారణం	౨-౩-గి ౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	ఆశ్వ-పున-పుష్య-ఉత్తరాత్రయం-హస్త-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-రే	మృ-మి-కర్కా-క-తు-ను-కుం-ధ	పూర్వాన్నామందు శుభము
నవవస్త్రధారణము	౨-౩-గి-౭-౧౦ ౧౧-౧౩	బు-గు-శు	ఆశ్వ-ఉత్తర-ఉత్తరాషాఢ-ఉత్తరాభాద్ర	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మి-మ-కుం	తృతీయశుద్ధి
ప్రయాణం	౨-౩-గి-౭-౧౦ ౧౩	సో-బు-గు-శు	మృ-ఆశ్వ-పుష్య-పున-హ-అనూ-శ్ర-మూల-ధ-రేవతి	మే-వృ-కర్కా-తు-ధను-మి-మ-కుం-ధ	పంచమశుద్ధి-వారకూల-తిథి-కూల-నక్షత్రకూలలు కలదిహ్నులు వదలిపెట్టవలెను.
కూపారంభః	౨-౩-గి-౭-౧౦ ౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	రో-పుష్య-ఉత్తరాత్రయం-హ-అనూ-శ్ర-శత-ధ-రేవతి	కర్కా-వృ-మి-మ-కుం-ధ	తూర్పు-ఈశాన్య-ఉత్తర-దిక్కులయందు ఉత్తమము
బీజావాపము నకు	౨-౩-గి-౭-౧౦ ౧౧-౧౩	సో-బు-గు-శు	రో-హ-చి-స్వా-పున-పుష్యమి-ఉత్తరాత్రయం-మూల-ధ-రే	వృ-మి కర్కా-కన్య-తుల ధను-మి-మ-కుం	శుభగ్రహదృష్టిగల లగ్నము శుభమైనది

ఈ ముహూర్తములకు ఏకవింశతి మహాదోషములు వదలిపెట్టవలెను. పంచకరహితము కావలెను. చంద్రతారాబలయుక్తముగా నుండవలెను. పాపగ్రహములు అనగా - రవి-చంద్ర-కుజ-రాహు-కేతు-క్షిణచంద్ర - పాపయుత । బుధులు-లగ్నమునకు- ౩-౬-౧౧ స్థానములయందును శుభగ్రహములగు గురు - శుక్ర - భూర్ణచంద్ర పాపయుతము కాని బుధుడు పీఠలు లగ్నమునకు, ౧-౨-౪ గి. ౭-౯-౧౦ ౧౧ ఈ స్థానములయందును ఉండిన శుభము. చంద్రుడు పాపుడైనను శుభుడైనను లగ్నమునందు నుండవలెను.

పంచకరహితము చేయు విధము

శుక్లప్రతిపత్తు మొదలగు-తీధి సంఖ్యయును అదివారము మొదలు వారసంఖ్యయును అశ్వినాదిగా నక్షత్ర సంఖ్యయును మేపాదిగా

లగ్న సంఖ్యయును గలిపి తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము ౧ మిగిలెనేని మృత్యుపంచకము. ౨ మిగిలెనేని అగ్ని పంచకము. ౪ మిగిలెనేని రాజపంచకము. ౬ మిగిలెనేని చోరపంచకము. ౮ మిగిలెనేని రోగ పంచకము. శేష సంఖ్యలు శుభమయినవి.

మతాంతరముగా తిథిసంఖ్య శుక్లపక్షములో శుక్లప్రతిపత్తు నుండియు కృష్ణపక్షములో కృష్ణప్రతిపత్తు నుండియు గణించుట కలదు. మార్తాండ్ గ్రంథరీత్యా గతతిథులను లగ్న సంఖ్యను కలిపి తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము ముందు చెప్పిన మోస్తరుగనే చూచుకొనుట కూడ గలదు. ధ్రువకము కలుపుట కాస్త్రసమ్మతము కాదు.

శారీరపంచాంగం కాలము ౧-కి ౩౫ ఘడియ. ఘంట ౧. నిమిష ౩౦.

పగటిముహూర్తములు								రాత్రిముహూర్తములు.							
వారా:	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని	వారా:	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	ఉద్యో	అమృ	రోగం	విషం	ఉద్యో	రోగం	విషం	౧	శుభం	రోగం	జ్వరం	లాభం	కుఘం	అమృ	విషం
౨	లాభం	విషం	ఉద్యో	అమృ	విషం	జ్వరం	అమృ	౨	అమృ	లాభం	ఉద్యో	రోగం	రోగం	జ్వరం	ఉద్యో
౩	విషం	ఉద్యో	జ్వరం	శుభం	జ్వరం	అమృ	జ్వరం	౩	జ్వరం	ధనం	కలహం	విషం	కలహం	కలహం	శుభం
౪	అమృ	లాభం	లాభం	ఉద్యో	లాభం	కలహం	ఉద్యో	౪	రోగం	ఉద్యో	లాభం	ఉద్యో	లాభం	లాభం	అమృ
౫	శుభం	జ్వరం	అమృ	రోగం	అమృ	లాభం	శుభం	౫	కలహం	రోగం	రోగం	శుభం	ఉద్యో	శుభం	కలహం
౬	ధనం	అమృ	ఉద్యో	శుభం	విషం	కుఘం	లాభం	౬	లాభం	అమృ	లాభం	లాభం	జ్వరం	ధనం	రోగం
౭	అమృ	అదా	విషం	ధనం	కలహం	ధనం	ధనం	౭	ఉద్యో	విషం	ఉద్యో	ధనం	లాభం	అమృ	అమృ
౮	విషం	ధనం	లాభం	అమృ	జ్వరం	అమృ	లాభం	౮	రోగం	జ్వరం	ధనం	లాభం	ఉద్యో	విషం	లాభం

అమృతాంజనమునకు సాటి వేరొండు లేదు

నకలవిధములైన నొప్పులకు సగజీవిని యని ప్రఖ్యాతిని బడసియున్నది

సూర్యనియోక్త ఉదయాస్తమయ కాలములు

అమృతయోగములు.

చంద్రుని	ఉదయం				అస్తం	నెలల	చంద్రుని	ఉదయం				అస్తం
	సూరి	ని	సూరి	ని				సూరి	ని	సూరి	ని	
విశాఖ	౧	౬	౪	౬	౧౪	అశ్విని	౧	౫	౫	౫	౫	౧౪
	౧౦	౫	౫	౬	౧౫	ఆర్యభట	౧౦	౬	౦	౫	౪	౪౪
	౨౦	౫	౫	౬	౧౬		౨౦	౬	౨	౫	౩	౩౮
	౩౦	౫	౪	౬	౨౦		౩౦	౬	౫	౫	౩	౩౩
మే	౧	౫	౪	౬	౨౦	కర్కాటక	౧	౬	౬	౫	౩	౩౧
	౧౦	౫	౪	౬	౨౨		౧౦	౬	౧౦	౫	౩	౩౦
	౨౦	౫	౩	౬	౨౬	నవంబరు	౨౦	౬	౧౫	౫	౨	౨౮
	౩౦	౫	౩	౬	౨౯		౩౦	౬	౨౧	౫	౨	౨౮
జూన్	౧	౫	౩	౬	౩౦	దశంబు	౧	౬	౨౨	౫	౨	౨౮
	౧౦	౫	౩	౬	౩౨		౧౦	౬	౨౭	౫	౩	౩౦
	౨౦	౫	౩	౬	౩౫		౨౦	౬	౩౨	౫	౩	౩౫
	౩౦	౫	౩	౬	౩౭		౩౦	౬	౩౫	౫	౩	౩౬
జూలై	౧	౫	౪	౬	౩౭	జనవరి	౧	౬	౩౧	౫	౪	౪౬
	౧౦	౫	౪	౬	౩౭		౧౦	౬	౩౫	౫	౫	౫౫
	౨౦	౫	౪	౬	౩౬		౨౦	౬	౩౭	౬	౦	౦
	౩౦	౫	౪	౬	౩౨		౩౦	౬	౩౮	౬	౫	౫
ఆగష్టు	౧	౫	౪	౬	౩౧	ఫిబ్రవరి	౧	౬	౩౮	౬	౫	౫
	౧౦	౫	౫	౬	౨౭		౧౦	౬	౩౫	౬	౧౧	౧౧
	౨౦	౫	౫	౬	౨౨		౨౦	౬	౩౩	౬	౧౪	౧౪
	౩౦	౫	౫	౬	౧౪		౩౦	౬	౨౬	౬	౧౬	౧౬
సెప్టెంబరు	౧	౫	౫	౬	౧౪	మార్చి	౧	౬	౨౬	౬	౮	౮
	౧౦	౫	౫	౬	౮		౧౦	౬	౧౬	౬	౧౦	౧౦
	౨౦	౫	౫	౬	౫		౨౦	౬	౧౨	౬	౧౨	౧౨
	౩౦	౫	౫	౬	౫		౩౦	౬	౪	౬	౧౫	౧౫

ఆ॥ రో-ఉత్తర-ఉత్తరాషాఢ-ఉత్తరాభాద్ర-హస్త-రే-శ్రవ-సో॥ మృగ-స్వాతి-రేవతి-పున-శ్రవ.
 మం॥ రోహి-మూల-అశ్వ-ఉఫ-ఉషా-ఉభా.
 బు॥ పూష-పూఫ-పూభా-కృ-ఉఫ-ఉషా-ఉభా.
 గ॥ అశ్వ-పుష్య-స్వా-మ.
 సు॥ మూ-హ-రే-అశ్వ-అనూ-స్వా-ఉఫ-ఉషా-ఉభా.
 తే॥ మ-స్వా-కృ-రో-శత.

మరణయోగములు

ఆ॥ అనూ-శ్యే-చ-విశా-ధని
 సో॥ విశా-కృ-చ-పూభా-ఉషా
 మం॥ శత-ఆర్ద్ర-వి-పూభా
 బు॥ ధని-మూల-రే-అశ్వ-హ
 గు॥ చ-రో-శత-ఆర్ద్ర-వి-పూఫ
 సు॥ పుష్య-రో-శ్యే-శ్ర-అ-చ
 తే॥ ఉఫ-హ-చి-ఉషా-పూభా-ఉభా-రే.

రాహుకాలం మొదలైనవి

వారములు	రాహుకాలం మొదలు వరకు	గుళిక కాలం మొదలు వరకు
	ఘం.	ఘం.
ఆదివారము	4½	6
సోమవారము	7½	9
మంగళవారము	3	4½
బుధవారము	12	1½
గురువారము	1½	2
శుక్రవారము	10½	12
శనివారము	9	10½

అమృతయోగములు. ఈ పల్లికను
 తేని అంశుల కమాలమున పూర్తిగా బ్రమరించున.
 ౨౪.౧౦ ఇంగ్లీషు భాషాజ్ఞాము
 ౨౪.౧౦ ఇంగ్లీషు పల్లికల సారాంశమును పూర్తిగా బ్రమరించున.
 ౨౪.౧౦ ఇంగ్లీషు పల్లికల సారాంశమును పూర్తిగా బ్రమరించున.

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులకు పరమామృతము. తలనొప్పుల మాన్పును.
 వాయుప్రసోట్ల బాపును. పార్శ్వపునెప్పల బారదోలును.
 పోట్ల పోగొట్టును. వనమూలికలచే హిందూ దేశ
 మందు తయారుచేయుబడు మంచిమందు.

దీనిని విదేశములలోకూడ

వెలస్వల్పము-ఫలమధికము.
 109, ఫేరి రోడ్డు, బొంబాయి.

వాడుచున్నారు.
 అమృతాంజనము డిపో,

చక్కనిడబ్బితో సహా 1-క 0-10-0
 రి, తంబు శెట్టివీధి, మద్రాసు.

అమృతాంజనము అన్నీ చోట్ల దొరకును

రజస్వలా తీర్థదోషములు.

పాద్యమియందు మహాపాపియును, విగ్నియందు పుత్రవతియును తదియందు సాధ్యవతియును చవితియందు వృషభయును, పంచమియందు శుభప్రదురాలను, షష్ఠియందు వికృతసంచారిణియును, సప్తమియందు శుభప్రదురాలను, అష్టమియందు వికృతసంచారిణియును, నవమియందు విశేషకష్టవతియును, దశమియందు పుత్రవతియును, ఏకాదశియందు శుభిర్యాకురాలను, ద్వాదశియందు పరులను దూషించునదియును, త్రయోదశియందు పుత్రవతియును, చతుర్దశియందు కోపియును, పూర్ణిమయందు దుష్టవిచారిణియును, అమావాస్యయందు దుష్టచారిణియును అగును.

రజస్వలా నక్షత్రపాదగండములు.

భరణి-ఆశ్లేష-పుబ్బ, పూష, పూర్వాద్రులయొక్క 1-వ పాదము భర్తృగండ మనియు, 2-వ పాదము పుత్రనాశనమనియు, 3-వ పాదము భనాశనమనియు, 4-వ పాద మశుభమనియు చెప్పినను, కృత్తిక, ఆర్ద్రా, ఆశ్లేష, పున, మఖ, జ్యేష్ఠ, యానక్షత్రములయొక్క 1-వ పాదము మంగళప్రద మనియు, రెండవపాదము 25 మంది భోజన మనియు, 3-వ పాదములు యధావిధి కాంతి యనియు, చెప్పబడియున్నది. కృ-మఖ-ఆర్ద్ర-పునర్వసు యీ నక్షత్రములయందును, ఆదివారము, మంగళవారము, శనివారములును దోషమయినవి; కాంతి జరుగవలెను.

ప్రసూతి తీర్థిగండ విభాగములు.

శ్లో॥ కృష్ణశరే చతుర్దశ్యం ప్రసూతిఫల మశ్నుతే చతుర్దశ్యంతు వద్భాగం ప్రథమేనవోషకృత్, ద్వితీయే పితరంహంతి తృతీయే మాతరంతథా । చతుర్థే మాశులంహంతి పంచమే వంశనాశనం, షష్ఠేచైవ కుంహంతి కాంతింబుర్యా ద్యథావిధి॥ తా. అనగా, కృష్ణపక్షమం దైన చతుర్దశికియలూ అటుభాగములు చేయవలయును. అందు 1 భాగమునకు దోషములేదు. 2 భాగమునకు పితృగండము. 3 భాగమునకు మాతృగండము. 4 భాగమునకు మేనమామగండము. 5 భాగమునకు వంశనాశనము, 6 భాగమునకు శిశుగండము.

ప్రసూతి జ్యేష్ఠానక్షత్ర దశగండములు.

శ్లో॥ జ్యేష్ఠాదౌజనసీమాతా ద్వితీయే జనసీపితా । తృతీయేజనసీభ్రాతా శిశుమాతాచతుర్థకం । పంచమే ఆత్మనాకాయ, షష్ఠేగోత్రక్షయం భవేత్ । సప్తమేచోభయవలం, అష్టమే జ్యేష్ఠభ్రాతరం నవమే శ్వశురం హంతి దశమే పితరం హరేత్ ॥

పదిభాగములకు ప్రత్యేకగండములు

1 భాగము తల్లియొక్క తల్లికిని, 2 భాగము తల్లియొక్క తండ్రికిని 3 భాగము తల్లియొక్క అన్నమను 4 భాగము శిశువుయొక్క

తల్లికిని 5 భాగము శిశువుకును 6 భాగము శిశువుయొక్క గోత్రజాలకును 7 భాగము ఉభయకులములకును 8 భాగము శిశువుయొక్క అన్నకును 9 భాగము మామకును 10 భాగము తండ్రికిని గండములని తెలియవలయును.

మరణమునకు ద్విపాది త్రిపాది నక్షత్రములు

గుప్తలిగ్నాదులు.

శో, కృత్తిక, మృ, పున, ఉత్తర, చిత్త, విశా, ఉషా, భరణి, యానక్షత్రములయందు, స్పృతి పొందినతావున 8 మాసముల వజ్రవ దీపము పెట్టుటకాని చనువ్యసంచారముగాని చేయగూడదు. ధని, పూర్వా, ఉభా, రేన, శత, యానక్షత్రములందు మృతి పొందిన తావున 6 మాసములవరకు దీపము పెట్టుట కాని చనువ్యసంచారము కాని చేయవలెదు. ౧-౬-౧౧-౧౩-౧౪-౨-౭-౧౨ యీ ౮ తిథులయందును - శుక్ర-శని - అది - మంగళవారములయందును, మరణము సంభవించినయెడల దోషకర మయినది.

క్షౌరమునకు యోగ్యనక్షత్రములు, తిథులు, వారములు.

పూష, పుష్య, పున, రేఖ, హస్త, శ్రవ, ధని, మృగ, అశ్వి, చిత్త, జ్యేష్ఠ, స్వాతి, శతభిషం, ఈనక్షత్రములయందును సోమబుధగురువారములందును విదియ తదియ పంచమి సప్తమి యీతిథులయందును క్షౌరకర్మ ప్రశస్తము.

వారశ్రమాలలు.

ఆదివారము శుక్రవారము పడమరకు, సోమవారముశనివారము తూర్పునకు, మంగళవారము బుధవారము ఉత్తరమునకు, గురువారము దక్షిణమునకు పెళ్లగూడదు.

సుశకునములు.

ఒకరాజు, ఇద్దరు బ్రాహ్మణులు, వేశ్య, సప్తత్రికా స్త్రీ, ఏనుగు, గుఱ్ఱము, తెల్లనియెద్దు, ఆవు, గోమయము, ఉత్పలకపుత్రిక, ధాతకస్త్రురజకుడు, మంగళధ్వని, మండేడి నిప్పు, దీపము, జలపూరితమంభములు, కల్లు, మాంసము, రక్తము, భక్ష్యములు, మిత్రులు, చెఱకుకట్టలు, తేనె, తాంబూలము, శస్త్రము, అలంకారములు, బంగారము, వెండి, రాగి, అద్దము, అక్షతలు, కెండా, చామరము, గొడుగు, గరిక, దర్భ, రథము, వృద్ధుడు, చందనము, తెల్లనిపువ్వులు, పాలు, పెరుగు, నెయ్యి, అన్నము, శంఖము, గోకోచనము, ముత్యములు, ఆరోహణము, శుభవాక్యములు, బ్రహ్మచారి, గురువు, వైవర్జుడు, పద్మములు, లాజలు, తెల్లధాన్యము, గేదె, కోడి, కాకి, భరద్వాజము, నెమలి, ముంగిస, మేకపోతు ఇవి మార్గయానికి దక్షిణముగ వెళ్ళిన సవ్యాధిగిది ॥ తుమ్మెద, ఒంటె, ఆడకుక్క, తిలక, పిచ్చిక, యెడమభాగమున వెళ్ళిన శుభము.

అమృతాంజనమునకు సాటియైన మందు అమృతాంజనమే. అన్ని నొప్పులకు సంజీవివంటిది.

వెల బుడ్డి 1-కి 0-10-0 మాత్రమే.

అమృతాంజనము డిపో, 6,7 తంబు శెట్టివీధి, మద్రాసు.

నకలవిధములైన నొప్పులకు సంజీవిని యని ప్రఖ్యాతిని బడసియున్నది

గండపురుషస్థితి.

గండపురుషుడు కార్తిక-అషాఢ-ఫాల్గున-తైత్తి మాసముల
 పడినది కాకేమునను-మాఘ-భాద్రపద-చైత్ర-అశ్వయుజమాసములలో
 పాతాళమునను, జ్యేష్ఠ-క్రాంతి మార్గశీర్షి పావమాసములలో భూమి
 యందును ఉండును. రజస్వల-శ్రమాత్రి-మొదలగునవి సంభవించి
 వపుడు కాంతి కలిగినయెడల గండపురుషుడు భూమియందుండేనేని
 దోషప్రాబల్య మగుటచే విశేషకాంతి. మిగతకాలములో దోషము
 సామాన్యము.

ఆ పాఠ మం బుధ గుర శు శని
 శు శు శు శు శు శు శు శు శు శు శు
 ౨౨౨౨ ౧౨౧౨ ౨౨ ౧౧ ౧౧ ౧౧ ౧౧ ౨౨ ౧౨ ౨
 ౨౩౨౪ ౪౩౪౪ ౨౩౨౪ ౧౨౧౨ ౩౪

బల్లిపాటువలన సంభవించెడు శుభాశుభములు.

శిరస్సున కలహము-ముఖమునందు బంధుదర్శనము- కనుబొమ్మ
లనడుమ రాజానుగ్రహము-వై వెనకలి ధనవ్యయము- క్రిందిపెదవిని
ధనలాభము-ముక్కుచివర రోగము, తుడిచెవియందు దీర్ఘాయువు-ఎడమ
చెవియందు వర్తకలాభము-నేత్రములయందు శైధు- గడ్డమున రాజ
దండనము-నోటియందు భయము-కంఠమున శత్రుహాని - తుడిభుజమున
ఆరోగ్యము- ఎడమభుజమున స్త్రీసంగము-తుడిముంజేలియందు కీర్తి
ఎడమముంజేలియందు రోగము - స్తనయుగ్మమున హామము-ఉదర
మున ధాన్యలాభము-రోమ్మునను నాభియందును ధనలాభము-ప్రక్క
లందు శుభము-పాదములయందు ప్రయాణము - వీపున శుభము- గోళ్ల
యందు ధనవ్యయము-లింగమున దారిద్ర్యము-జుట్టుకొనను వృత్తువు
ఈ ప్రజేతములయందు తొండ ప్రాకినను ఫల మిటె.

ప్రసూతివిషయమై తిథ్యాదిగండములు.

అమావాస్య ప్రతిపత్తులయొక్క సంధియందును పంచమి
షష్ఠియొక్క సంధియందును దశమి ఏకాదశులయొక్క సంధియం
దును పూర్ణిమా ప్రతిపత్తులయొక్క సంధియందును శండుగడియల
కాలము తిథిగండ మనంబడు. కటకసింహములయొక్క సంధికాల
మందును వృశ్చికధనుస్సులయొక్క సంధికాలమందును మి నమేష
ములయొక్క సంధికాలమందును అరగడియ కాలము లగ్నగండ
మనబడును. రేవతి అశ్వీనులయొక్క సంధికాలమందును ఆశ్లేషా
నఖులయొక్క సంధికాలమందును శ్రేష్ఠామూలలయొక్క సంధికాల
మందును ఎనిమిదిగడియలు నక్షత్రగూఢ మనంబడును. ఈ గండకాల
ములయందు జనించిన శిశువులకు శాస్తోక్తరీతిగా శాంతి జరుగవలె
దుష్టనక్షత్రములయందు జనించినయెడలను శాంతి బద్ధ్యుక్తముగా
యవలెను. గండత్రయమందు జనించినశిశువు జీవించుట దురభిము

వెల రూ 0-10-0 లు.

అవ్యతాంజనమునకు సాటి వేరొండు లేదు

ఆనందాదియోగ పాఠము

అమృతాంజనము

డిపోహ

దివ్యావదములు

అది	సోమ	మం	బుధ	గురు	శుక్ర	శని	ముహూర్తరాజు
అగ్ని	మృ	ఆశ్లే	హ	అనూ	ఉషా	శ	ఆనందం-ద్రవ్యలాభః
భర	ఆ	మ	చి	జ్యే	ఆభి	పూ	కాలదండం-విఘ్నః
కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	ధూమాక్షం-హానిః
రో	పు	ఉఫ	వి	పూ	ధ	రే	వ్రజాపతిః-కర్మసిద్ధిః
మృ	ఆ	హ	ఆ	ఉషా	శ	ఆ	సౌమ్యః-సహజ్యయః
ఆ	మ	చి	జ్యే	ఆభి	పూ	భ	ధ్వాక్షం-విఘ్నః
పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	ధ్వజం-రాజ్యలాభః
పు	ఉఫ	వి	పూ	ధ	రే	రో	శ్రీవత్సం-లక్ష్మీలాభః
ఆశ్లే	హ	అనూ	ఉషా	శ	ఆ	మృ	వజ్రం-కలహః
మ	చి	జ్యే	ఆభి	పూ	భ	ఆ	మధ్యం-మరణం
పూ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	చక్రం-రాజ్యలాభః
ఉఫ	వి	పూ	ధ	రే	రో	పు	మిత్రం-కార్యసిద్ధిః
హ	అనూ	ఉషా	శ	ఆశ్వ	మృ	ఆ	మానసః-శ్రీలాభః
చి	జ్యే	ఆభి	పూ	భ	ఆ	మ	పద్మం-కార్యహానిః
స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	లంబం-భోజనలాభః
వి	పూ	ధ	రే	రో	పు	ఉఫ	ఉత్పాతం-ద్రవ్యనాశః
అనూ	ఉషా	శత	ఆ	మృ	ఆ	హ	మృత్యు-హానిః
జ్యే	ఆభి	పూ	భ	ఆ	మ	చి	కారణం-కార్యహానిః
మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	సిద్ధి-కార్యసిద్ధిః
పూ	ధ	రే	రో	పు	ఉఫ	వి	శుభం-శుభకార్యసిద్ధిః
ఉషా	శ	ఆ	మృ	ఆ	హ	అనూ	అమృతం-శ్రీసమృద్ధిః
ఆభి	పూ	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	మునలం-భోజనహానిః
శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	గదా-అశుభం
ధ	రే	రో	పు	ఉఫ	వి	పూ	వతం-సర్వలాభః
శ	ఆ	మృ	ఆశ్లే	హ	అనూ	ఉషా	రాక్షసం-శ్లేశం
పూ	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	ఆభి	చరం-దుర్వార్తాశ్రవణం
ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	స్థిరం-కార్యసిద్ధిః
రే	రో	పు	ఉఫ	వి	పూ	ధ	వర్ధనానం-అతిశయలాభః

జీర్ణరసాయనము

26 మాత్రల డబ్బీ వెల రూ. 1-4-0.

అజీర్ణమున భుజించిన కస్తువులు రక్తమునకు సరిగా మారవు. అజీర్ణము మిగిలిన రోగములకు కారణము. దీనివలన జీర్ణ తోకములందు గగ్రావము, క్రమముగ గలిగి దుగ్ధుల మేగ్వడి ఆయువు జీణించును.

1 ఆకలి లేకపోవుట, 2 అగ్నిహింసము, 3 వలబద్ధము, 4. కడుపులా కూల, 5. ఆవచి, పులితేవులు, 6 వికారము, గుండెలలోను రొమ్ములలోను మంట, బరువు, 7 తలనొప్పి, తలదిమ్మ, 8. చిక్కిపోవుట, 9. జ్వరము, 10. వెన్నుపూస మీదను ప్రక్కను గూళ్ళలోను పోటు, ఆయాసము మొదలగునవి: ఈ గుణములన్నియు నొకసారియే కనబడకున్నచు అజీర్ణము వీటికి ప్రధానకారణము. అజీర్ణలక్షణములు కనిపించిన వెంటనే జీర్ణరసాయనము మాత్రలను నేవించిన జీర్ణశక్తి హెచ్చును; వలబద్ధము మానును. రక్తము పుష్టిజెందును. ఆకలి హెచ్చును.

అమృతాంజనము డిపో, 6 తంబు శెట్టిపీఠి, మద్రాసు.

మంటిమాగ్గము, పండ్లు లోము . తు	౦- 2
జీర్ణరసాయనము మాత్రలు, అజీర్ణమునకు	1- 4
వంటకూలవారి, పండ్లపొటలు	0- 8
వజగుళికలు, ధాతుపుష్టికి	1- 0
జ్వరహరి, జ్వరములకు సీసా 1-కి	0-12
మూలశంకకు తైలము, దబ్బి 1-కి	0-12
లేలుమందు, లేలుకాటుకు సీసా 1-కి	0- 8
నేత్రాంజనము, కంటివ్యాధులకు	0- 6
కలరామాత్రలు, వాంతిభేదలకు	0- 4
గజ్జికైలము, గజ్జిచీదలకు దబ్బి 1-కి	0- 8
నామకర్పూరము సీసా 1-కి	0- 6
పేలకు మందు సీసా 1-కి	0- 4
తామరతైలము, తామర, తీటకు	0- 6
కుమ్భుత తైలము దబ్బి 1-కి	0- 4
గురతిద్రావకము సీసా 1-కి	1- 0
కఫహరి, శీతగట్టు దిగ్గులకు	1- 4
కఫహరిదూర్ణము, దగ్గు ఉబ్బుగమలకుదబ్బి	0- 8
వాయువుపొట్టుకు మందు	1- 0
గుండరితైలము, ముఖకాంతికి	0- 8
పగుళ్లకు తైలము, శీతపగుళ్లకు	0- 6
కర్ణకూలహరి, చెవిపొటుకు	0- 6
జాలాబిహిత్రలు, మలబద్ధమునకు	0- 8
జంతువాతహరి, ఎవిడికలకు	0- 8
తునుమారిమాత్రలు, తునుమవ్యాధులకు	1- 0
మోహినీతైలము, వెండ్రుకలు వెరుగుటకు	0-12
రోమహరి, వెండ్రుకలు ఊగుటకు	0- 8
ఉబ్బుగమునకు మందు సీసా 1-కి	1- 0
కస్తూరిమాత్రలు, వెద్దరి, మంచినీ 0-కి	0-10
ముఖభోగి మాత్రలు	1- 0
ముఖభోగి తైలము, పుండ్లకు	1- 0
విరేచనములకు మాత్రలు దబ్బి 1-కి.	0- 8
గ్రహణిమాత్రలు దబ్బి 1-కి	0- 8
శిరోశీదన మాత్రలు, తలనొప్పులకు	0-12
శిగవ ద్రావకము సీసా 1-కి	1- 0
అదిపద్మికాన లేక జున్న తులము 1-కి	8-8
గోరోజనము మొదటిరకము ,, ,,	10- 0
తుంకుచుపుష్ట ,, ,, ,,	8- 0
పచ్చకర్పూరము ,, ,, ,,	8- 0
,, రెండవరకము ,, ,,	1- 0
రసకర్పూరము ,, ,, ,,	0-10

అమృతాంజనము దురదను తొలగించును

[illegible]

అప్పుతాంజనము అన్ని చోట్ల దొరకును

[illegible]

[illegible][illegible]

అమృతాంజనము గొప్పగొప్పనాచిచే చేసకువేలు యోగ్యతాపత్రములు పొందియున్నది, వేసకువేలు విశయము.

[illegible]

అమృతాంజనమునకు సాటియైన ముందు అమృతాంజనమే. అన్ని నోవ్వులకు సంచివివరింది.

సకలవిధములైన నొప్పులకు నంజీబని యని ప్రఖ్యాతిగ బడసియున్నది

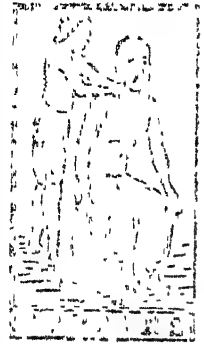
<p>మజ-బుధచారా.</p> <p>కు3వికా3కురర-గి</p> <p>కుగింవికారకుర-అం</p> <p>బఅలనూగకుర-అం</p> <p>బఅలనూఅకుర-అం</p> <p>బ3ంఅనూ3కుగి-గి</p> <p>కు3ధనిరబు3అ-గి</p>	<p>కురబుధప్రకారంధి-గి-గి</p> <p>కుగింవకృద్ధబుర3-అం</p> <p>కుగి3ధని3వక్రీబుఅ-గి</p> <p>బరధనిఅవ బుగి-గి</p> <p>బరధనిగి బు3-గి</p> <p>బగి3సాగుదబుం బుధః</p> <p>గిం-గి</p>	<p>గురునాం:</p> <p>కుగిగి కురుప్రకారంధి:</p> <p>రం-3ర</p> <p>కు, కచాగి:</p> <p>కుఅశ్రవఅకుగి-గి</p> <p>కు3శ్రవ3కుగి-గి</p> <p>కు3శ్రవరకు3-గి</p>	<p>కురధనిగకుగి-గి</p> <p>కుగి, ధనిఅకుగి-గి</p> <p>కుగిరధని3కు3-అం</p> <p>బ3ధనిరకుగి-3ం</p> <p>బగిశతగకురం-గి</p> <p>బరశతఅకుగి-గి</p> <p>బగిగశత3కుగి, అం</p>	<p>బగి3శతరకుర-అం</p> <p>శనిచారః రామూ కేతు</p> <p>చారాః నస్త్యః.</p>
---	--	---	--	---

అమృతాంజనము నకలన్ పులకు నంజిపవంటి దివ్యామృతము

వైద్యులను

గొప్పవారిచే చేలకు వేలు యోగ్యతా పత్రములు పొందినది

సలమధికము!!

అమృత తాంజనము

నాయువునొప్పులకు వజ్రాయుధము

పంచభాష టిటిచూచి కొనిన మోసము గలుగదు
చక్కని డబ్బీకో నహా సీసా 1-కి, 0-10-0 అణలు మాత్రమే

అమృత తాంజనము నకలవిధ నొప్పులకు సంజీవివగుటిది

తలనొప్పుల మాచును,

బెణుగుల భేదించును

నాయువుపోట్ల బాపును,

వాపుల నూపుమాపును

వార్షపుకొక్కలు తొరదోడుచు,

దగ్గును తగ్గించుచు

సోట్లచోగొట్టును,

చురదకు తొలగించును

వనమూలిక చే హిందూ దేశమునకు తయారుచేయబడు మంచిమందు ను రాసనకలిగియుండును.

అమృత తాంజనము గొర్రుము పుండ్లకు ఘనమయిన మందు

నెత్తుకునకు మూత్రా
వ్యజము ముసలగు చెఱు
పదార్థములు చేరి యని సం
ధి బంధనములకు నిలిచి
యుండుట కుగ నుధివాత

మేర్పడు చున్నది. కీళ్లువా
చుట, జ్వరము, కీళ్లుపోట్లు
ను మొదలగునవి దీనికి
లక్షణములు.
వేలకు వేలు విక్రయము.

అమృత తాంజనము

తామగ, తీపి, గజ్జిక మందిది డబ్బీ 1-కి 0—0—0 మాత్రమే.

రాజారాణి గుర్తుగల తామర తైలము పూతినాశకములగు చాల మంచి నుందులతో తయారు చేయబడి ప్రఖ్యాతిగాంచింది. అనేక యోగ్యునిండియున్న తామర నాలుకైదు నాగులు రాచిన ఘోషనే పోయినదని వేలమంది మోతు ప్రాసియున్నారు. దీని రాచిన నుంటయుండగు చర్మము నలుపెక్కను.

దంతచూర్ణము

పండ్లపోటుకు తీపులకు మంచిపొడుము చక్కని డబ్బీ 1-కి 0—2—0

ఈ దంతచూర్ణముతో పండ్లు తోముటపలన చిగుల్లనుండి రక్తము స్రవించకుండును. నోటి గుర్గంధము లేక యుండును. పండ్లు ముక్కలువలె తెల్లగా నుండును. అనేకులనల్ల ప్రతిరోజు వాడబడుచున్నది.

అమృత తాంజనము డిపో, బొంబయి లేక మదరాసు.

మీకి - లి ఆర్డర్లు - గా - ఆర్డర్లు

ఓటోదిల్ బహర్లు (రిజిస్టర్)

వద్యసారము ఇందులో కలియబడదు. సుక విలాటి అటంకము లేక బంగారు దీనిని ఉపయోగించవచ్చును. కలుపు మల్లెల్లమ్మముల సువాసన దీనియందు గలదు. ఇదిగాక కలంకముల ప్రమమయొక్క సువాసనకుండ ఇందు గలదు. అప్పుడే కొనలేదైన పుష్పములనుండి వ్యాపించు పరిమళమువంటి రుచులను సరిమితముగ వ్యాపించుచుండును. దీని సువాసన నిలుచునంతకాలము మరియే పరిచయద్రవ్యముగను నిలకదు. ఒకసారి వాడిన దానియొక్క గుణము మీకే తెలియును.

ధర చిన్న బుడ్డి 0-0-0, మధ్యరకము 0-1-0, పెద్దబుడ్డి 2-0-0, ప్లై బోర్డు గలది సువాసనగల కాడ్డు 1-కి రూ 0-1-0, కాడ్డులు 12-కి రూ 0-10-0 వి.వి. చార్జి వదు. ముఖ్యమంతు:-

కొనునప్పుడు ఓటోదిల్ బహర్లును పేరున బాగ్రత్తగా గమనించి చూచుట అవశ్యకము.

ప్రొఫెసరులు, గ్రామ సమీక్షకు ప్రసంగించెడిన వర్తకులయొద్ద ఇది విక్రయమునకు దొరుకును. అనెకమైన కిల్లుకలు ఉండటచే విక్రయమునకు తీయ నప్పుడు ఓటోదిల్ బహర్లు అనెను పేరును బాగ్రత్తగా చూచి తీయుదు.

:-:-:-

నీవు బాగుగా నిద్ర పట్టావావా ?

నీవు బాగుగా నిద్రపోలేకపోయిన నీకరిరము అవస్థయేగా లేదనుటకు అది యొక నిద్రావస్థ. ఈ వాదముబట్టియే నీకు ఆకలికూడ నుండుముగా నువ్వుట్లు గ్రహించవచ్చును. నీవు అలసితివి. అయితే నీవు విక్రమము తీసికొనలేదు. ఇప్పుడు నీకు కావలసినది ఏది యనగా తీగమును కలిగించునట్టియు, రక్తమును వృద్ధిచేయునట్టి యు, సుమలను కాంక్షించునట్టి ఔషధమేను.

ప్రాఫెసర్ జేమ్సు గారి

ఎలక్ట్రోటానిక్ పెరల్స్

శ్రీశివబ్రహ్మ దేవాయనకు తగిన సాధారణ బలవర్ధకౌష ధముగా నున్నది. దాగియున్న ఆత్మనాయును వెలిబుమ్మును. జీర్ణతక్తి మామూలుగా నుండునట్లు కలుగును. నీ దేహమానందురు రక్తమును పరిశుద్ధముచేసి అపరిమితముగ వృద్ధి చేయును.

నాలుగు ఆటాల తపాలాబిల్లలను పంపిన రెండు రోజులకు ఉపయోగించుచు ఔషధము పొపబడును.

40 మాత్రలు గల బుడ్డి 1-కి రూ 2-0-0

నేటిదినమే ఒకబుడ్డిని తెప్పించి తక్షణమే పుచ్చుకొనుదు.

పోస్టల్ ఆర్డరు :-

ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్

అందు కెమికల్ కంపెనీ,

నెం.. 155, జమ్నా మన్ బిజ్, బొంబాయి.

మాడను శిరోజమాలను పుష్పి దేసి బల నిచ్చునది

నూటికి 99 మంది పడు శిరోజమాలను గురించి శ్రద్ధ పుచ్చుకొనుట లేదు. ఏదో యొక లలనూనేను వాడనంతమాత్రముచే శిరోజములు అభివృద్ధియగునని వారబడుచున్నారు. బహుశా మాడులుగా దొరకడు నూ నెయించు మీదకు రాలిపోకుండ చేయుకత్త లేదు. మీ శిరోజములకు బాగుగా పోషించి అందమును కలుగ జేసి ముఖమునకు తేజస్సునిచ్చుట అట్లుచేయునో మీరే ఆశ్రయపడెదరు. వై గుణములన్నియు గల నూనె ప్రపంచములో ఒక

కామినియానూనె (రిజిస్టర్డ్)

తప, చుట్టియొకటి లేదు. చాలమంది దీనిని కొనిగొని వాడుచున్నారు. దీనిని చూచుటచే శిరోజముల మృగశు వెనుకను తేలుట బంధనము చుండు నాటికే పును శిరోజముల పట్టుకుచ్చువలె నునుపుచుండును. మెదటి నకు, కంటికి చూచుచేయుచు వెంట ఆలసిపోయిపోవును. పు నూనెను ఉడయో గిందినచో బ్రహ్మరూపు వండ్ల నుండి కావగొంటును. దృష్టి బలపడును. ఇది పురుషులు, స్త్రీలు సిల్పించునూడ ఒక గొప్పరంప్రసాదము. శక్తికన నూనె

లన్నిటికంటెను ఇదే శ్రేష్ఠ మని గ్రహించి మైనుడు ప్ర యువమున బంగారుతరమును బహుభుతిగ నొసగు. ఆలహాబాదు, మద్రాసు ప్రదర్శనములందుపట్టాలను Dipl ma లుంబిరి. వేలకొది దీనిని కొనియాడుచు, ఆ ప్రమా గించుచున్నారు. ఇదివరకు తలనూనెలను వాడి ఎటుగనివారుకూడ దీని ఒకమారు చూచినవిచ్చుట దీని ప్రాశస్త్యమును గ్రహించి చదువకాల వస్తారు.

ఇండియన్ శేట్రీయర్, మద్రాసు పట్టు ప్రాసిమున్నది :-

ప్రతియింటియందును కామినియానూనె గురించుచే వచుటగా మున్నది. చుట్టి శిరోజముల, స్త్రీయల దీనిని గురించి వినియుండుటయే గాక, వాని వాసననుగూర్చియు చుట్టి వచుటయును గలవికొనెను. చుట్టి చుట్టి. మంచిగుణ ములు, వాసన, ఇవన్నియుచేరి జాగ్రత్తగా మున్నది. ఇది అపరమము. అదిగూడ శిరోజముల ప్రయోగములను జాంచియున్నారు.

భర యిడ్డి 1-3 రూ 1-10-0; వి. పి. చాట్ట 0-5-0 ప్రత్యేకము

రికె రూ 2-10-0 మ. పి. చాట్ట రూ 0-12-0 ప్రత్యేకము.

మూఖ్యగమనింపు:-

ప్రతిపట్టణము, గ్రామములయందును ప్రసిద్ధిచెరిగి వర్తించు ప్రాయశఃబడి విక్రయించుచున్నది. అయితే మీరు దీనిని కొనుగత్తుడు మీరు అతికాగ్రతగా నుండవలెను. వర్తించు లలకు ఒక్కట లాభకరముగా నుండు గట్కుర రకము తలనూనెలను దీనికంటెను మేలైనదని చెప్పి ఇత్తురు. మీ శ్రద్ధ అంశములకు లోనుగాక కామినియానూనెయే కావలెనని పట్టుపట్టి దీనికొనవలెను.

హాల్ ల వ జ ం ట్టు:-

ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్స్ అండ్ కెమికల్స్ లిమిటెడ్,

నెం. 155, జమ్మా మసజిద్, బొంబాయి.

Sole Agents:-

Anglo Indian Drug and Chemical Co.,

No. 155, Jamma Masjid, Bombay

ఇదేనమయము !]

అపరూపగ్రంథములు

[కరుచోక!!

(1) వ్యవహారచంద్రిక

కర్త:—వి. సుబ్బారావుపంతులుగారు. 8 అధ్యాయములు.
72 ప్రకరణములు. ఇందు సమస్త వ్యవహారములున్నవి. పాష్ట్యతంత్రి
రిజిస్ట్రేషను, జుర్రీ, పంచాంగ వివరణము, తిథివారసత్వత్రా మాస,
పక్ష, వార, దిన, యుగవివరములు, శకములు, వీధు వాయుట,
అంధ్రదేశవివరములు మున్నగువివరాలు విశేషములు. ఇంక
విశేషము లనేకములు పెద్దబాలశిక్షణలో జేర్చుకొనుచున్నారు.
ప్రవర్తన వర్తకులు, వకీలు గుమాస్తాలు, అంధజుల సహాయము.
టీచర్ల వ్యవహార బోధినివలె సుపకరించును. 500 ప్రతులు మిగిలి
యున్నవి.
1-కి రు 1-8-0

(2) గృహవైద్యము

కర్త:—జి. ఎల్. పతిగారు. ఇందువంట బోధముల
కంటే నడుపుతూగు గుణమిచ్చు మాలికావైద్యము. జీకట్ట,
చింతపండు, జిల్లేడు, పెన్నేరు, యిట్టి వస్తువులతో దుర్బరమును
వెల్పు వ్యాధుల మాన్వనగును. ఘోషాయి చిట్కాలు. ఆయుర్
యోగములు. సమస్త రోగములకు మందులున్నవి. వైద్యసహాయ
మక్కలలేకుండ చిన్నచిన్న మందులతో పెద్ద పెద్ద రోగముల
మాన్వకొనవచ్చును.
1-కి రు. 0-8-0

(3) బాబ్బిలియధము

కర్త:—అయ్యంకి వేంకటరమణయ్య పంతులుగారు. సత్వ
మైన పరిశోధన మొనరించి వ్రాసిన చరిత్రము నవలవలె జరుపుట
కింపయినది. గ్రంథాలయోద్యమనాయకులగు శ్రీయూత అయ్యంకి
వేంకటరమణయ్య పంతులుగారు నులభశైలిలో వ్రాసి యు
న్నారు. 4 భాగాలు. శైలిసులభము. ఈ వై యాద గ్రంథములకు
కొన్నింటిని తిప్పించుకొనువారికి కేల 2-2-0 లున్న పోస్టు ఖర్చులు
రు. 0-8-0 కలిసి రు. 2-8-0 లగును. కాని కొన్ని పుస్తకములు
నిలవలే గొంచెము నలిగి యున్నవి. ముందువ్రాసిన 200 మందికి రు.
1-0-0 మాత్రము. పోస్టుఖర్చులతో రు. 1-6-0 ల కీయవలెను.*
గౌరవగ్రంథములు

(గ్రంథాలయములకు మంచిసమయము)

(1) సంగీతనుజ్ఞానోదయము:— ఆ రంకముల నాట
కము. సచిత్రము. ప్రసిద్ధమైన తారాళకాంక్షవిజయమునందలి కథ,
పద్యములు. చివర మట్టున్నవి. 60 ప్రతులు మిగిలియున్నవి. 2000
ప్రతు లమ్ముడుపోయినవి.
రు. 0-8-0

(2) వారణాసీపురము: ఘట్టములు, పుణ్యక్షేత్రముల చరి
త్రము, వివరములు అయ్యంకి వేంకట రమణయ్యగారు వ్రాసినది.
రు. 0-0-8

(3) శక్తిమతి:—శ్రీమతి స్వర్ణకుమారిజేవిగారి నవలకు
నందూరి మూర్తిరాజు బి. ఎ. గారి భాషాంకరీకరణము. ముద్దులు
మూట గట్టువలె.
రు. 0-12-0

(4) జపానుసాగము క చరిత్రము:—జపానువారి పెం
డ్డిదొడ్డు భౌగోళవర్తలు, సంతాపము, ఆటలు, విందులు, ఫలహార
ములు, వేడుకలు నెట్లుండునో కన్నులకు గట్టిగట్టు వర్ణనమున్న
గ్రంథము కీ. శే. నందూరిమూర్తిరాజు బి. ఎ. గారు వ్రాసిరి.
రు. 0-8-0

(5) శైవలినీ చంద్రశేఖరము:— శ్రీయూత బంకిమ
చంద్రచాటర్జీగారి ప్రసిద్ధమైన నవల. శ్రీ తల్లాప్రగడ నార్యనారా
యణరావుగారి తర్జుమా. రససమంజసమైన కథ.
0-12-0

(6) పాండరంగమాహాత్మ్యము:— పాండరంగవిభు
డగు తెనాలి రాజశృష్టుని పదగుంభనగల సంచిత్రగ్రంథము.
రు. 0-12-0

(7) పారిజాతాపహరణము:— (ముక్కుతిమ్మనాథ్య
ముద్దులూర్) లున్న ప్రబంధము. సర్వ యుక్తముల కథ. 0-6-0

(8) గులేబహు:—కృష్ణరాజుని కాలమునాటి కథ.
విందూముసల్మాను సమైక్యనమా? విషాదాంశము. 0-4-0

(9) కాంచనమూలము:—చిన్ననవల. ఆద్యుతప్రేమరసము.
రు. 0-3-0

(10) ప్రభౌతివీరు:— ఇంటకు మిడియలు, ట్రెయి
నింగు విద్యార్థులుట బురిసికగ్రామము. ఇదివరకు 8 కేల ప్రతులు
చెల్లించియున్నవి.
రు. 0-12-0

(11) మాయ:— అపరాధకోధక నవల. చిత్రకథ.
రు. 0-6-0

(12) అశేవియ్యవైట్సుకథలు:— మనోరంజకము.
కొత్తమాళ్ళు.
రు. 1-4-0

(13) చిదంబరంపిల్లజీవితము:— చిన్న గ్రంథము
అయ్యంకి వేంకటరమణయ్యగారు వ్రాసినది. చిత్రపటములతో
నున్నది.
రు. 0-2-0

(14) దుర్గేశనందని:—బంకిముచంద్రుని నవల ననుస
రించినది. విద్యాకాపరీక్షకు బలపరచును. 0-12-0

(15) రోషినార:— శివాజీ నాటి కథ. చక్కని
గ్రంథము
రు. 0-12-0

* ఆంధ్రప్రతిక చందాదారులకు మాత్రమే యీ తగ్గింపు వెలలు.

వలయువారు:— మేనేజరు: కమలకుటీరము,

581 వైక్రాపురోడ్డు, తిరువళ్ళిక్కేణి, దరాసు.

వావిళ్ల. రావ. స్వామి శాస్త్రులు ఆంధ్ర సన్మన్య,

అంతరిక్షము:— } 292. ఎస్. ప్లానేట్, చెన్నపురి. ఈ. } అలిఫాను నెం. 878.
 'వావిళ్ల', మదరాసు. }

శ్రీ సుద్రామాయణము వ్యాఖ్యాన చతుష్టయవిశిష్టము ప్రతి 1-కి ర్పు 15 0
 పరాశరస్యతి, సాంద్రతాత్పర్యం 0 12 | పవైద్యచింతామణి సటీక ,, 2 0
 ఆత్మవిద్యావిలాసము ,, 0 6 | అధర్వణకారికలు సటీక ,, 1 0

బ్రహ్మసూత్రములు, తెనుగు వచనము. — శ్రీశంకరులవారి భాష్యము ఆంధ్రటిక: దెలియుట
 దుర్లభమని తలచి చక్కనితైలలో నేకవృత్తుల నమసరించి తెనుగు వ్యాఖ్యానమును ప్రకటించినారము.
 యు 8-0-0 చెల్లించువారికి మొదటి సంపుట మిక్కిలు పంపును. పైజనపరిలో రెండవసంపుటమును
 పోస్టుఖర్చులకు వీ. పీ. చేయుదుము.

అనంతసింహాద్వైతము 0 10 | హితోపదేశము, తెనుగువచనం 0 12
 శ్రీవివేకానందవిజయము 1 12 | వైశ్యపురాణము, పద్యకావ్యము 1 4
 శ్రీమహాభక్తకవిజయము 4 0 | పాండవప్రవాసనాటకము 0 12
 ప్రబంధరత్నావళి 1 8 | చిత్రపాదుకాపట్టాభిషేకము 0 12
 ప్రాచీనదేశచరిత్రలు 1 12 | సహస్రకంఠరామాయణము 0 14
 యజుర్వేదకథాసంగ్రహము 0 8 | కేదబాలశిక్ష, చక్కనిప్రతి 0 8
 ఆంధ్రభారతము, పద్యకావ్యము 7 సంపుటముల ప్రతి 17 8
 ,, ,, 8 సంపుటముల ,, 16 0
 ,, ,, విడిసంపుటములు లేవు. మరల అచ్చగుచున్నవి.

ఆంధ్రభాగవతము, పద్యకావ్యము ,, ,,
 భగవద్గీతారహస్యము, శ్రీబాలగంగాధర తిలక కృతము 8 4
 ఇలాజుల్ గుర్బా, యూనాని వైద్యగ్రంథమునకు తెనుగు 8 0
 శ్రీగాంధిగారి హైందవస్వరాజ్యము 1 0
 శ్రీతిలకుగారి స్వరాజ్య ఉపన్యాసములు 0 14
 శ్రీమాళవ్యగారిచరిత్ర, పంజాబు అల్లరి 0 8
 వేమనపద్యములు, 3060, తాత్పర్యసహితము 8 8

ఇంకను అనేక సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములు మాచిద్ద దొరకును.

ప్రస్తావన

శ్లో. ఓమనమః ప్రణవాధాయ శుద్ధజ్ఞానైకమార్తయే, నిర్మలాంత్రాకాంతాయ దక్షిణామార్తయే నమః.

శ్రీ పరమేశ్వరుని మహాసంకల్పానుసారము మహా కాలచక్రమునం దొకయేడు ముగిసినది. ఇన్ముహచక్రపరిభ్రమణమునం దొకక్షణకాలమునందు సంభవమైన ప్రపంచప్రవృత్తిని సంభావించుట యసంభవము. బ్రహ్మాండమునం దనంతములగు గోళములు జీవజాలములు-పరమాణుప్రణామహాకథమునందు నియమానుసారముగ నక్షణమును పరిభ్రమణము చేయుచు నృప్తి పరిణామమును పరిస్ఫుటము చేయుచున్నవి. ఒకక్షణమునం దగణ్యకొటి జీవజాలములు పుట్టుచు గట్టుచున్నవి. అనంతమైన బ్రహ్మాండమునం దొకక్షణమునందు మహా మండలములు విలయమును బొందుటయును నూతన మండలములు వినిర్మితములగుటయును సంభవము. లీలారూపధారిణి - యనంతశక్తి ప్రపంచప్రవృత్తియందు మహాసంభ్రమమును గలుగజేయుచున్నది. నామరూప విశిష్టమైన ప్రపంచవిహానాటకమునం దేయణువు లేకార్యనిర్వహణమున కేర్పడినదియును గ్రహించుట దుస్సరము ఒక భూగోళమునం దొకయేట నెన్నియొ యుత్పాతములు గలుగుచున్నవి. భూకంపములు-జలోత్పాతములు-దావా నలుములు-మహాహూయతములు-మహా జాడ్యములు-సంగ్రామములు - విలయసాధనము లగుచున్నవి. నిలయము సతతము పునర్నిర్మాణమునకు గారణంబుగ బరిణమించుచున్నది. ప్రపంచప్రవృత్తియందు వృద్ధిక్షయములు దివారాత్రములవలె నవిచ్ఛిన్నముగ సంభవించుచున్నవి. అద్యంతములను నిర్ణయించుట దుస్సరము. వృద్ధిపథమునందు క్షయబీజములను క్షయమార్గమునందు నిర్మాణ బీజములను, సుప్రతిష్ఠితములుగ విమర్శకులకు గోచరం బగుచుండును. అహంకార మమకారములు నిజస్వరూపసందర్శనమానకు ప్రతిబంధకములై మహాసమ్మోహమును గలుగజేయుచున్నవి. సకలజీవములకును నిర్మాణ మానంద ప్రదము. విలయము దుఃఖభాజనము. సౌఖ్యదలానందదాయకములు. విశత్తులు దుఃఖప్రదములు. మహావిష్ణువు ప్రియంకరుడు. మహాదేవుడు భయంకరుడు. మహాలక్ష్మి సౌమ్యస్వరూపిణి. మహాకాళి ప్రచండ స్వరూపిణి. ప్రకృతివిలాసములం

దుభయ భావములును అవ్యవహితముగ బ్రవహించుచు ప్రపంచప్రవృత్తికి మూలబీజము లగుచున్నవి. యోధ్యలకు యుద్ధ మానందమును గలుగజేయును. వర్తకులకు వాణిజ్యము సంతృప్తిని గలుగజేయును. సుఖదుఃఖములకు మూలమైన ప్రకృతిప్రవృత్తి దురవగాహముగ నున్నది లోకము నావరించిన మహామాయ కిదియే మూలబీజము. ధర్మపరిజ్ఞానమున కిదియే పరమసాధనము. స్వరాజ్యప్రాప్తి కిదియే సరళమార్గము.

మహా ప్రస్థానమునకు మూలసాధనమైన ప్రకృతిపై చిత్త్యమును నొకక్షణ మైనను సంధర్శించుట యసాధ్యము. ప్రపంచప్రవృత్తియం దొకక్షణమునందు జరిగెడి నాటకమున కాద్యంతములను నిర్ణయించుట యసాధ్యము. లోకమునం దంతటను సంగ్రామప్రవృత్తి పరు విడుచున్నది. వ్యాపారతృష్ణ వర్ధిలుచున్నది. రాజ్యాభిలాష పెరుగుచున్నది. భాగ్యరాధనాభిలాష వ్యాప్తించుచున్నది. భోగాభిలాష ప్రబలుచున్నది. మహా సంగ్రామము నామమాత్రమున కంతము నొందినను, భావము యథాప్రకారము పెరుగుచున్నది. యూరపు రాజ్యములందు వానినావరించిన మహాతృష్ణ వికరీతాకారమును చాల్చుచున్నది. పరాసులు జర్మనులనుసాధించుటకు కృతనిశ్చయమై యున్నారు. జర్మనులు వర్సెల్సు సంధి నియమముల నతిక్రమించుచున్నారు. మిశ్రమండలి సంధి నియమములను బలవంతముగ ఇత్యనులమీదఁ బ్రయోగించుటకు సన్నాహములను చేయుచున్నది లోకమునం దన్ని రాజ్యములందును సంరంభ బీజములు వికసించుచున్నవి. అరిష్టప్రదములని నిర్ణయించిన ఇకారాంత వర్ష సప్తకమునందు రాద్రి సంవత్సరము గతించినది. ఈ సప్తకమునందుఁ గాళయుక్తి శుక్రుడు రాజు; సిద్ధార్థి కుజుడు ప్రభువు; రాద్రికి రవిరాజు; వర్తమాన సంవత్సరమగు దుర్మతికి శనై శ్చరఁ డీశ్వరుడు. వర్తమాన సంవత్సరఫలమును గణకు తిటులు నిర్దేశించిరి:—

దుర్మతి సంవత్సరమునకు శనైశ్చరుడు రాజు. ఫలము-రాజకోపము, చోరభయము, రోగములు, పురోహితత్వ ఫలము-అర్ఘ్యవృద్ధి, మధ్యసభ్యములు, సౌఖ్య

ము. సన్యాసిపతి ఫలము - మందనశ్రీము, స్వప్నభావాభి
వృద్ధి, కృష్ణభూమి సాఫల్యము. బుధుడు శుక్ర - ఫల
ము; మేఘములకు వాయుపీడ. పాపవర్తకము, మధ్య
ఫలము - గ్రామసాలకులు - గ్రామసౌఖ్యము. రాజనీతివర్త
నము. కులము సేనాధిపతి - ఫలము - అగ్నిబాధ. దుఃఖ
ము, సంగ్రామము. అర్హాధిపతి ఫలము - అల్పవృష్టి, అల్ప
భాగ్యము, స్వల్పార్థగ్యము. మేఘాధిపతి ఫలము -
మహావాయువు, స్వల్పవృష్టి రక్తసన్యాసివృద్ధి; దైవ
జ్ఞానిపతి - ఫలము - చోరభయము - అగ్నిభయము -
శత్రుభయము - యుద్ధాభిలాష - దైవజ్ఞులకు మంద
బుద్ధి. గురువు భావాధిపతి - ఫలము - సువృష్టి, సస్య
సమృద్ధి. గోక్షీరాధిపతి. చంద్రుడు రసాధిపతి - ఫలము -
తిలకైలగుడ మధుశర్కరాక్షీరాదుల ధరలవృద్ధి. శుక్రు
డు నీరసాధిపతి - ఫలము - సుగంధద్రవ్యములకు సువర్ణ
మునకు ముత్యములకు వస్త్రములకు హేచ్చభరలు.
శుక్రుడు, పరీక్షాధిపతి. ఫలము - శూకభావాభివృద్ధి.
వృక్షజాతుల ఫలాభివృద్ధి. క్షీరాభివృద్ధి. రవి గణితుడు.
ఫలము రాజలయద్ధము. కరస్పర వైరము, వ్యాధిసంకు
లము. అనర్హ్యము. బలరాముడు పశునాయకుడు. ఫలము
తృణవృద్ధి, సువృష్టి, మధ్యదేవమునందు సుభిక్షము. వర్త
మాన సంవత్సరమునందు శని గురువులకు సింహాకన్యా
రాసులందు సమకాలసంచారము గలదు. ఫలము -
క్షుద్భయము శత్రుభయము. రవి కుజగురు శని రా
హువులకు కన్యాయందేక కాలమందు హాటమి గలదు.
ఫలము రాజపీడామహర్షిత్వములు. రాజకలహము. ఇతర
గ్రహముల స్థితిగతులును నసివృత్తులను సూచించు
చున్నవి. సామాన్యఫలము :—

శ్లో. దుర్మత్యై దుర్మతయో భవం త్యభిలభూమిపాః
తథాపి నుభినోలోకా స్సంగ్రామే నిర్జితారముః.

దుర్మతి సంవత్సరమునందు పాపగ్రహములకు
రాసాధిపత్యము నై న్యాధిపత్యము సచివాధిపత్యము
గలదు. సామాన్యఫలము - సంగ్రామము దుష్టితము కల
హము కలవరము. వర్తమాన సంవత్సరమునందు దుష్టిత
ఫలము కఠినమైనను సన్యాసులధరలు తగ్గునుటకు సూచ
నలు గలవు. సంగ్రామము సకలదేశముల యార్థిగస్థితిని
తారుమారు చేసినది సంగ్రామము జపాను దేశమునకును
నమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములకును సంవత్సరము కలుగ
జేసినను సామాన్యముగ సకలదేశములందు మహా
సంక్షోభమును గలుగ జేసినది. పరాజితరాజ్యము

లందలి ప్రజలన్నాతురులై హాహాకారములను జేయు
చున్నారు. సంవదలు లేవు. పదార్థములు లేవు. విజయ
మును బొందిన రాజ్యములు ధనాధిగమనమునకు విశ్వ
ప్రయత్నములను జేయుచున్నవి. ఆశాపిశాచము సంగ్రా
మాభరములను నాటుచున్నది. భరతఖండమునకు
సంగ్రామలాభములు సంక్రమించకపోయినను సంగ్రామ
దోషములు సంగ్రమించినవి. సంవత్సరము క్షీణించినది.
వర్తకము స్తంభించినది. దేశాదాయము లేగినది వ్యయ
ము పెరిగినది. దేశాదాయమునందలి సగము భాగము
పై నిరివ్యయమునకు వినియోగపడుచున్నది. దేశవికాస
మాన కవసరమైన ధనము మృగ్యముగ నున్నది. ఇట్టి
విషమకరిస్థితులు వర్తమాన సంవత్సరమునందు మహా
సంక్షోభమునకు సంరంభమునకు సాధనము లగు నవి
ప్రాజులు తొంచుచున్నారు. గాఢాధికార బంధురమైన
వర్తమానాగమనవత్సరముల ప్రవృత్తి భగవదను
గ్రహమువలన విశ్వవికాసమునకు వినియోగపడు గాక!

సంవత్సరాదిసంచిక

పండ్రెండవ సంవత్సరాది సంచికయందు గత
సంచికలయందు వలె విజ్ఞులు వ్రాసిన పద్యములును,
వ్యాసములును గలవు. వ్యాసములు ప్రత్యేక శీర్షికలుగ
ముద్రితములు ఇందు రాజకీయ, సారస్వత, సాంఘిక,
మత, చారిత్రిక వ్యాసములు వర్తమాన పరిస్థితులకు
సంబంధించినవి గలవు. ప్రచురించిన పద్యములందు
ప్రజాహృదయము నావరించిన స్వారాజ్య ప్రబోధము
ప్రత్యక్షముగ నున్నది. పద్యముల హృదయము ప్రా
లయందు గలిగిన నూతన సిరీక్షణమును వ్యక్తముచేయు
చున్నది.

గతవత్సరమునందు భారతమాతకు ప్రియపు
త్రుడగు లోకమాన్య తిలకుమహారాజు కరమపదమును
జేరెను లోకమాన్యని మరణము భారతభూమిని దుః
ఖాంబుధియందు ముంచినది. దేశమనందు దుఃఖాను
భవమును వ్యక్తముచేయుచు జేసిన ప్రసంగములు -
వ్రాసినవ్యాసములు - చెప్పిన పద్యములు - లోకమాన్యని
యప్రతిమ దేశభక్తిని సాహస ధైర్యములను వ్యక్తము
చేయుచున్నవి. ఆధునిక భారతరాజకీయ రంగమునందు
స్వారాజ్య సంపాదనమునందు బాలగంగాధరతిలకు
చూపిన వజ్రసంకల్పము వారిశత్రువులకు సయిత మాశ్చ
ర్యమును గలిగించినది. లోకమాన్య వైవమునకు సంబం
చిన పద్యములు కొన్ని ముద్రింపబడినవి. శ్రీమాన్

వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారి యకాల మరణ మాయుర్వేదమునకును నాంధ్రదేశమునకును కొంతను గలిగించినది. ఆయుర్వేదాభివృద్ధికి తమ విద్యావిభవమును సర్వస్వమును సమర్పించి దాని నుద్ధరించిన యాచార్యులవారి నామము చిరస్మరణీయము. వారి గుణగణములను దెలిపెడి పద్యములును కలవు. బ్రహ్మశ్రీ శతావధాని దివాకర్ణ తిరుపతిశాస్త్రిల గాంధ్రవాఙ్మయమునందు ప్రసిద్ధనామమును గణించిరి. శతావధానమునకు ప్రతిష్ఠగల్పించిరి. వారి యకాలమరణము వలన గలిగిన సంతాపమును దెలుపుచు పండితులు వ్రాసినపద్యములును కొన్ని ప్రచురింపబడినవి. ఇతర విషయములకు సంబంధించిన వ్యాసములు పద్యములుగలవు.

చిత్రపటములు

భారతజాతీయాత్మమూర్తి యగు గాంధీమహాత్ముని రూపభావములు ముఖపటమునకు లక్ష్యములు. మహాత్ముడు-చేతనూలు గాట్నములు స్వరాజ్యయంత్రము లని-యనవరతము చేసెడి బోధయే ముఖపటమునందు ప్రదర్శించబడినది. రాట్నములు-కడురులు-కంఠజ్వల-మగ్గములు స్వరాజ్యసంపాదనమునకు భారతియులకు దివ్యాయుధములు. ఈదివ్యాయుధపరివృత్తుడై స్వరాజ్యపదవికిని మానవకల్యాణమునకును గాంధీమహాత్ముడు నిష్ఠనుబూని యాశ్మసమర్పణమును చేయుచున్నాడు. ఆమహానుభావుని యుపదేశానుసారముగ నాంధ్రప్రదేశము స్వరాజ్యప్రతిష్ఠాసనమునకై సేవావ్రతమును బూని యాత్మసమర్పణమును జేసి స్వధర్మమును నిర్వహించి శివానుగ్రహము నకు బాత్రుగుగాత, మానవులు భగవద్దత్తములైన కర్మేంద్రియజ్ఞానేంద్రియములను సంపూర్ణముగ వికసింపజేసి మాయావరణమును జయించి సంపూర్ణ యోగసిద్ధిని బడయుదురు గాత! మంత్రులు అసహాయోద్యమ ప్రచారకులు దేశీయనాయకులు సభాసమావేశములు మొదలగు విషయములకు సంబంధించిన చిత్రపటములు ముద్రింపబడినది.

దుర్మతినంవత్సరాది సంచికను జనోపయోగకరముగ సకాలమునకు ప్రచురించుటకు ప్రయత్నించితమి. దేశభాషాభిమానులు మాయుద్యమసిద్ధికి జేసిన సహాయమునకు వంద్యులు. వ్యాసములను పద్యములను చిత్రపటములను బంపిన మహాజనులకు వందనముల

నర్పించుచు ఇందలి గుణములను గ్రహించి లోపములను మన్నించుటకు పాఠకులను వేడుచున్నాము. సంచికా ప్రకాశమునందు అనివార్యముగ గలిగిన కాలయాపనకు మహాశయుల మన్నినలను వేడుచున్నాము.

భావినూచనలు

దుర్మతినంవత్సరము భారతదేశచరిత్రమునందు మిగుల సందిగ్ధవత్సరముగ బరిమించు నని విశ్వసించుటకు ప్రబలములైన నిదర్శనములు గలవు. ప్రజలమందు మహాసంచలన ముదయించినది. ప్రభుత్వ మసహాయోద్యమమును ప్రతిఘటించుటకు తలపడుచున్నది. గాంధీ మహాత్ముడు డాక్ట్రునిగ్రహమును బోధించుచున్నాడు. నవయుగధర్మ నిర్మాణమునకు విశ్వమునం దంతటను ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. ఈశ్వరానుగ్రహ మీ ప్రయత్నములు మానవకల్యాణము నొడగూర్చుటకై దోడ్పడు గాక !

ప్రపంచప్రవృత్తి

ప్రపంచప్రవృత్తియందు గలిగిన మహాసంచలనమును గతించిన సంవత్సరముల వృత్తాంతము వ్యక్తము చేయుచున్నది. మహాసంగ్రామము సంచలనమునకు మూలమైనను-సంగ్రామాంతము శాంతిస్థాపనమును గలుగజేయజాలకుండును. సకలదేశములందును ప్రజాహృదయము నవయుగ సందర్శనమునకు నిరీక్షించుచున్నది. రాజ్యాంగములందు విద్యాధన కులీనవర్గాధికారముపోయి ప్రజావర్గాధికారము వ్యాపించుచున్నది. అధికారవర్గము నకును ప్రజావర్గమునకును సకలదేశములందును మహాసంరంభము దినదినప్రవర్ధమానం బగుచున్నది నిరంకుశాధికారముగల దేశములందు ప్రజాధికారము స్థాపిత మగుచున్నది. ప్రజాధికారముగల దేశములందు ప్రజాధికారావరణము విశాల మగుచున్నది. పరాధీనములైన రాజ్యములందు స్వరాజ్య సంపాదనాభిలాష వర్ధిలుచున్నది. ప్రజలు స్వీయాధికారమును రాజ్యాంగవరణమునందు వలె సకలావరణములందును పడయుటకు మహాప్రయత్నములను జేయుచున్నారు. కులాధికారమును ధనాధికారమును విద్యాధికారమును విజాతీయాధికారమును ప్రజలు పూర్ణముగ ప్రతిఘటించుటకు పూనుకొనుచున్నారు. సంగ్రామమునందు ధనార్జనమును జేసిన జపాను అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములందును, విజయ

మును బడసిన ప్రాన్సు బెల్జియము బ్రిటీషుసామ్రాజ్యములందును ప్రతిఘటనబీజములు మహాలయస్వరూపమును చాల్చుకపోయినను పరివర్తనస్వరూపమును చాల్చుచున్నవి. ప్రజాధికారమునకు నిలయమైన యమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములందును, కగిసాధించుట యందు నిరీక్షణముగల ప్రాన్సుదేశమునందును, పరివర్తనప్రవాహము వెల్లువలై ప్రవహించుకపోయినను, ఇతరరాజ్యములందు ప్రశయవేగమున బ్రవహించుచున్నది. జపానునందు మికాడోమిథ్యను నాశనము చేయుటకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. పదేండ్లకు బూర్వము జపానునందు నోగిడంపతులు చక్రవర్తితో సహగమనమునుచేసి ప్రపంచమునకు మహాశ్చర్యమును గలుగ జేసిరి. నోగిసేనాధ్యక్షు డిహామునందువలె వరమునందును మికాడోసేనాపారవశ్యానంద మనుభవించుట కాత్మసమర్పణమును జేసి దివ్యప్రతిభను గడించెను. ఇప్పుడు జపానునందు మికాడో నూహాత్మ్యమునందే విశ్వాసము పోవుచున్నది. రాజ్యాంగపరివర్తనమును జేయుటకు జపానురాజ్యమునందు ప్రయత్నములు జరిగినవి. నిరంకుశరాజ్యాధి కారాధీనములైన మహాసామ్రాజ్యములు మటుమాయము లైవి జర్మనీ ఆస్త్రియా రుష్యా సామ్రాజ్యములకు సంప్రాప్తమైన పరివర్తన దశావస్థలము ప్రజ్ఞాపహృదయములందు వివేకోదయమును గలుగజేయుచున్నది. ఆస్త్రియాసామ్రాజ్యము నామరూపములు లేక నశించినది. సామ్రాజ్యభాగములు ఇటలీ హంగరీ పోలాండు జగోస్లావియా రుమేనియా మొదలగు దేశములకు సంక్రమించినవి. ఇప్పు డాస్త్రియాభాగము 30,000 మైళ్ల విస్తీర్ణమును 66,00,000 ప్రజలను మాత్రము గలిగియున్నది. ఈ శకలము సందైనను ప్రజలన్నము లేక పరితిపించుచున్నారు. యుద్ధమునకు పూర్వము 1914 సంవత్సరమునందు 2,40,456 మైళ్ల విస్తీర్ణమును 5,00,00,000 ప్రజలను గలిగియున్న మహాసామ్రాజ్యమునకు బట్టిన దుర్దశ సకలసామ్రాజ్యములకు జ్ఞానోపదేశమును జేయఁ జాలియున్నది. మహాసంగ్రామములకు మూలకారకులైన మహాపుబ్బరాజవంశజులు రాజ్యభ్రష్టులై భిక్షాటనమును జేయుచున్నారు. ఇటీవల రాజవంశజుడు కారలుమాన్సు రాజ్యాక్రమణమును జేయుటకు జేసిన ప్రయత్నములు నిష్ఫలము లైనవి. సామ్రాజ్యాధిమానులకు సధికారాధిమానులకును గుణపాతమును నేర్పుటకు మహాపుబ్బ

వంశచరిత్రము ఆస్త్రియాసామ్రాజ్యచరిత్రము చాలియున్నది.

జర్మనుసామ్రాజ్యము

జర్మనుల యహంభావము పరాజయోసంభవమున నైనను నశించక పూర్వాద్విలాభిమానమే సంతోభమానకు గారణంబుగ బహిష్కరించుచున్నది. లోకసామ్రాజ్యాధిపత్యమునకు కంఠమును గట్టుకొనిన జర్మను సామ్రాజ్య మిప్పుడు మహాపీర్దశ ననుభవించుచున్నది. యుద్ధారంభమునందు స్వస్థలమునందు 2,08,749 వరస్థలములందు 11,34,232 మైళ్ల విస్తీర్ణమును గలిగి యష్టైర్వర్మములను ననుభవించుచుండిన జర్మను సామ్రాజ్య మిప్పుడు 202,780 మైళ్ల ప్రదేశమును మాత్రము గలిగి స్వకర్మభూము ననుభవించుచున్నది. దురాశయఃఖములకు చేతులు సామెరకు జగ్గియు దురాశాఫలమునం దర్థాపత్తి వ్యక్తమగుచున్నది. అవతారపురుషుడనని ప్రగల్భములను బలికిన జర్మను చక్రవర్తి ఇప్పుడు హలంకునం దజ్ఞాతవాసమును చేయుచున్నాడు. యుద్ధసప్తపరిహారార్థ మపారమైన ద్రవ్యమును జర్మనీ దేశము జయమును సొందిన రాజ్యములను సమీపవలసి యున్నది. నిరర్థకముగ ప్రార్థనల గావించిన నష్టపూరణమునకు బట్టిన తిగివతిను బొందనున్నది. సర్వసంహారమునకు బానుకొనిన జర్మనీకి స్వయంకృతాపరాధనమున కనురూపమైన భూము గలుగుచున్నచు పశ్చాత్తాపము గలుగలేదు. అహంకారము జర్మనులను సంధినియమాతిక్రమణమునకు పురికొలుపుచున్నది. జపీనాయండు మిత్రమండలి రాజ్యములు నిర్ణయించిన యుద్ధముల మొత్తము నిశ్చయము జర్మని నిరాకరించినది. మిత్రమండలిజయములు జర్మను వట్టణముల నాక్రమించుకొనినవి. సంగ్రహానలము మెల్లగ రగులు చున్నది. అమెరికాను ముక్త రాష్ట్రములు సుధిసభయందు చేరకపోయినను మధ్యవర్తిత్వమును నిరాకరించినవి. లోకసామ్రాజ్యాధిపత్యమును బడయుటకు ముప్పుదోడ్లు విశ్వప్రయత్నములను జేసి యుధోగతిపాలైనను దురభిమానమును విడువకలని జర్మను దేశవ్యవహారములు సామ్రాజ్యాధిమానులను గుణపాతమును నేర్పదగి యున్నవి.

రుష్యాసామ్రాజ్యము

రుష్యాదేశచరిత్రము భవాధికారాధిమానులకు

కన్నులను విప్పి జ్ఞానోపదేశమును జేయుచున్నది. నిరంకుశాధికారమునకు పుట్టినిల్లయిన రుష్యారాజ్య మిప్పుడవరూపమై సంపూర్ణ ప్రజాస్వామ్యత్వమును స్థాపించుటకు సమర్థునిది. రాజకుటుంబ మంతరించినది. భూస్వాములు మాయమైరి. కుబేరులు కూలిరి. సర్వసమత్వమును స్థాపించుటకు ముఖ్యాధికారులు లేరను ప్రాస్థీ-గారులు సకలహింసలను జేయుచున్నారు. ప్రజాధికారాచ్ఛాదనమున సోవిటు ప్రభుత్వము చేయుచున్న వధలు నిరంకుశ మైన బాహు ప్రభుత్వ వధలను మీరుచున్నవి. వట్టణములు పాడిగుడున్నవి. ప్రజలన్నము లేక కృశించుచున్నారు. యంత్రయానములు లేక పరిశ్రమలు సరిగ్దలు క్షీణించుచున్నవి. పురుషులు దుర్బిక్షముపాలగుచున్నవి. గ్రామసీమలు మాత్రము విప్లవము పోయి సుఖవసుచున్నటులు వార్తలు తెలుపుచున్నవి. గ్రామములు పాడిపంటలుగలిగి సుఖజీవనమును జేయుచున్నను, నిర్మాణపదార్థములు లేక కష్టపడుచున్నవి. భోగపదార్థముల కభ్యాసమైన నాగరిక ప్రపంచమునూ దిరుసజవ తత్వాభ్యాసంభవమునం దేదేశమును వరదేశ సహాయము లేక సుఖజీవనమును గడుపజాలదని రుష్యాదేశకాంతభవము జ్యోత్సనుచేసినది. రుష్యుల పాడిపంటలు - సహజపదార్థములు - యూరపుదేశముల పోషణమున కవసరములు. ఇతరదేశముల నిర్మాణపదార్థములు రుష్యాదేశ పోషణమున కవసరములు. సోవిటు ప్రభుత్వమును ఇతర ప్రభుత్వములును సీసత్వమును గ్రహించుటకు సంగ్రామ వాతవరమయినది. ప్రాచ్య గ్రేటాబ్రిటను రాజ్యములు సోవిటుబలమును నిర్మూలము చేయుటకు విన్వేన యత్నములకు జేసినవి. నూతన రాజ్యములను స్థాపించుటకు వైన్యనిహనముల సంపన్నవి. యుద్ధ పరికిరముల సందఁజేసినవి. పెట్టుబడి పెట్టినవి. రుష్యాదేశమునందు నెపోలియనుకు బట్టిన దుర్దేశయే మిత్ర సుండలి యాజ్ఞాపాలకులకును పట్టినది. కాలక్రమమున సోవిటుల బలములు దేశద్రోహుల బలములను నిర్మూలము చేసినవి. జెన్నిను కోల్చుకు మొదలగు నాయకులు పరారులైరి. యుద్ధమునకు పూర్వము రుష్యా సామ్రాజ్యము 85,00,000 చదరపు మైళ్ల విస్తీర్ణమును 18,30,00,000 ప్రజలను గలిగియుండును. ఇప్పుడు రుష్యా రాజ్యము 50,00,000 చదరపు మైళ్ల దేశమును 12,00,00,000 ప్రజలను గలిగియుండును. స్వయం నిర్ణయ ధర్మానుసారముగ ఫిన్లాండు, పోలాండు, ఎస్టో

నియ, లాట్వియా, లితుయానియా, జార్జియా, ఉక్రెయిను, డాను, కూబసు, అజర్బైజాను, ఆర్మీనియా రాజ్యములు స్వతంత్ర రాజ్యములుగ నిర్మోలబడెను. 44 రాజ్యములు రుష్యారాజ్యవిభజనమునకును విస్తీర్ణము తగ్గుటకును గారణమైనను స్వయంనిర్ణయ ధర్మప్రయోగ మవలంబితమై శేషించిన రాజ్యము నేకముఖమునకు తెచ్చుటకు సాధనంబులైనవి సోవిటురుష్యా సోవికా సంయుక్తరాష్ట్రములు జర్మనీ పోలాండు లిథుయానియా పారసీకము తుర్కీ ఆఫ్ఘనిస్తానము మొదలగు దేశములు సంధిని జేసికొనినవి. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యము వర్తక సంధిని చేసికొనినది. ఫ్రాన్సు రాజ్యము మాత్రము విగియబట్టి నిలిచియున్నది. సోవిటు ప్రభుత్వము పారసీకమునకును ఆఫ్ఘనిస్తానమునకును చిరకాల లబ్ధములైన దేశములను తిరిగి సంక్రమింపజేసినది. పారసీకమునకు బాకలను సయితము రద్దుచేసినది. యుహమ్మదీయ ప్రపంచమును సోవిటుల యుదార ప్రవృత్తి యాకర్షించుట శహజము. తురుష్కులకును రుష్యులకును సంధినిబంధన లేప్పడినటులు వదంతి గలదు. సోవిటుల స్థితిగతులు గతనలవత్సరము నందు యూరపుఖండమునందు స్థిరపడినవి. సోవిటుల ప్రతిభ ప్రపంచశాంతికి వినియోగ పడునదియును విప్లవమునకు వినియోగపడునదియును మర్మతి సంవత్సర వ్యవహారములు నిర్ణయింప గలవు.

సోవిటులు బహుజనాధికారవిధాన స్థాపనమును ప్రకటించుచున్నచు, వ్యవహారమునందు ముఖ్యాధికారులు నిరంకుశమార్గము నవలంబించుచున్న విధమును దేశవ్యవహారములు వ్యక్తముచేయుచున్నవి. క్రూరకార్యములును హింసావిధానములును ధర్మసంస్థాపనమునకు సాధనములు గాజాలవు. సోవిటులు ధర్మసంస్థాపనమునకు నిరంకుశ ప్రభుత్వ మవలంబించిన సాధనల నుపయోగించుచున్నారు గాని ప్రజాభిప్రాయమును గాని ధర్మబలమును గాని యుపయోగించుటలేదు. యూరపు రాజ్యముల కభ్యస్తమైన బాహుబల ప్రయోగమే సోవిటులకును నభ్యాసమగుచున్నది. సోవిటులు వారి ధర్మప్రతిపాదనమును లక్షలకొలది వైనికులములమున స్థాపించుచున్నారు. సోవిటుల నిరీక్షణము పాశ్చాత్యుల కభ్యస్తమైన భౌతికలాభముల మీదనే గలదు గాని సకల ధర్మములకును మూలమైన యాధ్యాత్మిక ప్రయోజనములందు లగ్నము గాలేదు. లోకమునందు ధనాధికారదాస్యము నిరంకుశాధికారదాస్యము శిథిల

మైనను ప్రభుత్వసహాయము విహితకారమును ద్వారా ప్రభుత్వసహాయమును కలిగించునని యూరపురాజ్యముల పరిస్థితులను భిన్నముగ రూపొందించుటకు లోకమునకు బోధించుచున్నది. గాంధీజీగారు ప్రతిపక్షమునుండి భరతిపర్వమును గూర్చుట కాధ్యాత్మిక సిద్ధాంతముల ననవరతముగా బోధించుచున్నారు. భౌతికవాసనలందు బడి పొరలుచుండు చారల కాధ్యాత్మికవాసనలు స్ఫురింపవు. సురసంపదల ననుభవించెడి వారికి దైవసంపదల ప్రభావ మగ మృత్యు. గాంధీజీగారు సోపిటుల భౌతికవిప్లవమునుండి భరతిపర్వము నుద్ధరించుట కాధ్యాత్మిక బలప్రభావములను సంస్కరింపజేయుచున్నారు. లోకమునకు మోక్ష మార్గములను వలన గలుగగలదు గాని భౌతికాడంగమున గలుగజాలదు. ఆధ్యాత్మిక ధర్మక్షేత్రమైన భరతిపర్వమునకు సోపిటుల యువద్రువము కలుగదని దేశపరిస్థితులు విశదము చేయుచున్నవి.

బ్రిటిషుసామ్రాజ్యము

పరమేశ్వరాను గ్రహము బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమునకు పరమోచ్చదేశము గల్పించినది. బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమునకు గల పరకతి - ప్రతిష్ఠ - పలుకుదగి-లోకమునందు పరాక సామ్రాజ్యమునకు లేదను సిద్ధాంతము నిర్వివాదాంశము. అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములు కొన్ని విషయములందు బ్రిటిషు ద్వీపముల శుభస్థితిని మించినను బ్రిటిషుద్వీపముల శుభస్థితి యద్వితీయము. బ్రిటిషుద్వీపముల యాదాయము 1918-19 వత్సరము 120,000,000 వ్యాపారము 200,00,00000 సగునులు. తలబకటికి ఆదాయము 16, వ్యాపారము 44 అప్పు 177 సవరణలు. యుద్ధానంతరము బ్రిటిషుద్వీపములకు 800,00,00 000 సవరణల ఋణము నిలిచినది. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రముల వ్యాపారము బ్రిటిషుద్వీపముల వ్యాపారమును క్రమముగ దాటుచున్నది. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములకు బ్రిటిషుద్వీపములకు గల యుత్పలందు మూడవవంతు నూత్రమే గలదు. బ్రిటిషు ద్వీపములకు గల యుత్పలందు విశేషభాగ మితర రాజ్యముల పెట్టుబడికై వినియోగింపబడినది. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యంతర్భాగముల రాబడిని సంపదలను బ్రిటిషుద్వీపాదాయసంపదలకు జేర్చినపుడు బ్రిటిషుసామ్రాజ్యశుభస్థితి విశదమగుచున్నది. బ్రిటిషు సామ్రాజ్య

ము 1,42,72,782 మైళ్ళవిస్తీర్ణమును, 44,53,88,500 జనసంఖ్యను గలిగియున్నది. యుద్ధానంతరము 11,00,000 చదరపుమైళ్ళవేళము 1,00,00,000 ప్రజలు బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమునకు లభించినవి. సామ్రాజ్య మహావైభవము మాతృదేశమునందును అంతర్భాగములందును పరరాజ్యములందును మత్సరములను గలిగించుచున్నది. భూగోళమునందలి నాల్గవవంతు వైశాల్యమును జనసంఖ్యకు గల బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమునకు లాభమునకు దగిన భారమును గలదు. ప్రపంచమునందు సుస్థిరశాంతిని స్థాపించుటకు బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమునకు గల యవకాశములు ఏయితు సామ్రాజ్యమునకును లేవు. ఇమ్మహా సామ్రాజ్యమునందు మానవసౌఖ్యమున కవసరమైన సకల సంపదలును గలవు. సకల మతములును గలవు. సకల సహాయములును గలవు. ఈ యదృష్టస్థితియే జర్మనుల మాతృర్యమునకును అమెరికనుల స్పర్ధకును గారణము. కాని యాంగ్లేయుల కార్యనిర్వహణ దక్షత్వము వారి నింతవఱ కుద్ధరించినది. సంగ్రామఫలముగ సకల రాజ్యము లందును మహా పరివర్తనము గలిగినది. సకలవ్యవస్థలందును పరివర్తనము గలిగి మానవ జీవితమునందు నూతనసౌఖ్యము గలుగుచున్నది.

నవ నిరీక్షణము

ప్రపంచవ్యాప్తమైన పరివర్తనము మానవహృదయమునందు దాస్యభావవిచ్ఛేదమును జేయుటకు బూనుకొనుచున్నది. కర్మకారులు ధనపాశ బంధనములను ఛేదించు దలపెట్టుచున్నారు. పామరులు విద్యాధికార పాశబంధనమును శిథిలము చేయు యత్నించుచున్నారు. ప్రజలు నిరంకుశాధికార పాశబంధనములను తొలగించుటకు తలపడుచున్నారు. సామాన్యులు కులపాశబంధములను నిర్మూలము జేయుటకు బూనుకొనుచున్నారు. పరాధీనజాతులు స్వారాజ్యస్థాపనమునకై తపమును జేయుచున్నవి. విశాల సామ్రాజ్యాధి పత్యముగల బ్రిటిషు ద్వీపముల కీ కష్టము లన్నియును గలుగుచున్నవి. ఆర్థికసమస్యలు, మతసమస్యలు, వ్యాపార సమస్యలు, అధికారసమస్యలు, స్వాతంత్ర్యసమస్యలు బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమునందు ప్రచండవేగమున బరువిడుచున్నవి. బ్రిటిషుద్వీపములందు కార్మికవర్గము నూతనధర్మములను కార్మికుల వేతనములందు స్థాపించుటకు

సమకట్టినవి. బాగుగనుల పనివాండ్లు లాభనష్టములతో నిమిత్తము లేకయే యుద్ధకాలమునందు గల వేతనము ప్రమాణవేతనముగ నుండవలయు నని కోరుచున్నారు. అధికారులు యజమానులు ప్రతిఘటించు చున్నారు. బాగుపనివాండ్లు యానవాహనులు రైలుపనివాండ్లు సమ్మెకట్టి వారి యభీష్టమును కడయగోరుచున్నారు. ప్రభుత్వము సంపూర్ణముగ బ్రతిఘటించుట కేర్పాటులను జేయుచున్నది. కార్మిక ప్రపంచమునందు కార్మికల విజయము నూతన సిద్ధాంతమును స్థాపించి కార్మికవర్గ విజయమును స్థాపించగలను. పనివాండ్లు పరిశ్రమాధికారుల లాభనష్టము లేటు లున్నను సుఖజీవనోపాధిని బడయుట కధికారమును గలిగియున్నారని నిర్ధారణ జేయ సమకట్టుచున్నారు. లాభములను పంచుటయును పెట్టుబడికి వడ్డీ నిచ్చుటయును నిర్వహణ ప్రతిఫలమును కర్మకారుల వేతనానంతరము నిర్ణయించదగిన విషయములు గాని పూర్వము నిర్ణయించదగిన విషయములు గావని స్థిరపడినయెడల సోపిటుల సిద్ధాంతములు కాలక్రమమున ప్రాపకమును గాంచునని నమ్మువలసి యున్నది. సకల సంస్థాపనలు మానవప్రయోజనమున కేర్పడినవి గాని కేవలము ద్రవ్యాపార్జనమున కేర్పడలేదని స్థిరపడవలసి యున్నది. ఈ ధర్మసంస్థాపనము మహాపరివర్తనమునకు మార్గము నేర్పరచగలదు. కార్మికవర్గమునందు గలిగిన సంచలనము మానవహృదయమునందు గలిగిన సంచలనమునకు నిదర్శనముగ నున్నది.

స్వాతంత్ర్యాభిలాష

కార్మికవర్గము ధనవర్గ పాశబంధవిమోచనమును గోరునటులు పరాధీనజాతులు పరాధీనపాశబంధ విమోచనమును గోరుచున్నవి. ఈజిప్టు చరిత్రము - అయిల్లాండు హత్యలు - భరతవర్షపు భావపరివర్తనము - స్వాతంత్ర్యాభిలాషకు నిదర్శనములు. ఈజిప్టునందు స్త్రీలు స్వాతంత్ర్యసిద్ధి కంటేపురవాసమును బరిత్యజించి పురుషులతోగలిసి పాటుపడిరి-విద్యార్థులు విద్యాలయములను వదిలి ప్రజాప్రబోధమును గావించిరి. ప్రజలు పరమోత్సాహముతోఁ గవ్వముల నెదుర్కొనిరి. నాయకులు కారాగృహవాసములను స్వర్గవాసమువలె స్వీకరించిరి. బ్రిటీషు ప్రభుత్వము నూరేండ్లనుండియును ఈజిప్టునకు స్వాతంత్ర్యమును ప్రసాదించుటకు వాగ్దానములను జేయుచుండెను. కాని ఏదో యొక కారణ

మట్లుపడి వాగ్దానభంగము గలుగుచుండెను. పరమోదారస్వభావమును గలిగిన క్లాపటోను మంత్రియును స్థిరనిర్ణయములను మార్చకాలకబోయెను. యుద్ధసమయమునందు సంగ్రాహ వసరములకుగాను ఈజిప్టు సంతక సేతముగ నిరూపింపబడినది. యుద్ధానంతరము క్రేలు బ్రిటను రాజ్యబుధిసమాలను విగించినదే గాని సడలింపలేదు. ఐగుప్టులందు గలిగిన యావేశమును శాంతింప జేయుటకు మిల్నరుపంచాయతీసభ నియమింపబడినది. మిల్నరు ప్రభువు మోంట్సెగు షెమ్సుఫర్డు లవలంబించిన సంకుచితమార్గము నవలంబింపక దీగ్ల దృష్టితో సంపూర్ణ స్వరాజ్యస్థాపనము నాదేశించెను. అధికార ప్రదతల కీమార్గము వెంటుగ నుండెను. చచ్చిలు ప్రభుత్వము స్వరాజ్యప్రదానమును ప్రతిఘటించిరి. ఆందోళనము ప్రబలినది. ఈజిప్టునందు చచ్చిలు గారికి పరాధనము గలిగినది. ఇప్పుడు జగ్గులుపామా గారు స్వరాజ్యస్థాపనాశయములతో వ్యవహార నిర్వహణమునకు బూనుకొనుచున్నారు. పర్యవసాన మనతి కాలముననే వ్యక్తము గాగలదు. ఆంగ్ల రాజనీతిజ్ఞుల సంకుచితస్వభావమును ఈజిప్టు దేశ వ్యవహారములు విశదము చేయుచున్నవి.

బిల్లాండు

అయిల్లాండుదేశ మిపుడు స్వరాజ్యప్రాప్తికి మహావేదన ననుభవించుచున్నది. సిస్సినరుల బలము శుక్లపక్షచంద్రునివలె దినదినాభివృద్ధిని బొందుచున్నది. సిస్సినరులు మూడువంతుల భాగములందు బ్రిటీషు ప్రభుత్వాధికారమును ప్రతిఘటించుచు స్వీయాధికారమును సాగించుచున్నారు. ప్రతికూలమైన అలస్టరు భాగమునందు సయితము సిస్సినరుల యధికారము వ్యాపించుచున్నది. సిస్సినరులు లోకమునకు స్వాతంత్రరాజ్యస్థాపనమును బ్రకటించుచున్నారు. స్వాతంత్ర్యమునకై సిస్సినరులు జేయుచున్న హత్యలు దుర్ణయములు దార్జ్వల్యకార్యములు పరమ విచారమును గలిగించుచున్నవి. గతసంవత్సరమునందు 2000 హత్యలు 20,000 దుర్ణయకార్యములు జరిగినవి. పరిపాలన విధానము యధార్థముగ సిస్సినరుల హస్తగతమైనది. పురపాలన సంఘములు మండలసంఘములు సిస్సినరుల హస్తగతములైనవి. వారు ధన్నులను తీసికొనుచున్నారు. న్యాయ విమర్శనమును చేయుచున్నారు. దురంతకముల నోవ

జ్ఞుచున్నాడు. న్యాయస్థానములను పరశురామప్రీతి చేయుచున్నారు. పోలీసువారిని వైచికులను కాల్పించు ప్రచున్నాడు. రహస్యముగ వన్నులను వసూలు చేయుచున్నాడు. ఆర్థికాధికారులను శిథిలచుచున్నది. బ్రిటిషు మంత్రివర్గము దుర్జయములను దుర్జయములతో ప్రతిఘటించుటకు బూనుకొనుచున్నది. అల్లడలు హత్యలు జరిగిన ప్రదేశములందు ప్రభుత్వాధికారు లిండ్లను తగుల బెట్టుచున్నాడు. ప్రజలకు భయభ్రాంతులను కలిగించి సిన్ ఫీసులను కట్టించును ప్రభుత్వము తలపెట్టినది. ప్రభుత్వ విధానము స్వాతంత్ర్యప్రియులకు విపాదమును గలిగించుచున్నది. కార్మికవర్గము సిన్ ఫీసులకు సానుభూతినిజూపుచున్నది. సిన్ ఫీసులు ప్రతిఘటన దౌర్జన్యకార్యములకు వెలువక న్యకార్య నిర్వహణమునకు బూనుకొనుచున్నారు. నిర్లాండు స్థితితులు బ్రిటిషురాజనీతికి కళంకమును గలిగించుచున్నవి. సిన్ ఫీసులు స్వాతంత్ర్యప్రాప్తికి రోజు సాధనములను పూని పనిచేయుచున్నారు. మొదటి సాధనము అసహాయోద్యమము. రెండవది దౌర్జన్యము. అసహాయోద్యమ సాధనఫలముగ న్యాయస్థానములు విస్మృతిములు. పార్లమెంటు ప్రతినిధులు కార్యాహములగును నివసించుచున్నారు. ప్రజలు వన్నుల నిర్బుట మానినారు. ప్రత్యేక భనాగారములను న్యాయస్థానములను స్థాపించినారు. జేశమును రక్షకభటు శూన్యము చేయుచున్నారు. స్థానిక స్వపరిపాలన సంఘములను స్వాధీనము చేసికొని యున్నారు. వన్నులను విధించి వసూలు చేయుచున్నారు. ఈ వ్యవహార క్రమ మంతయును నైర్లాండు జేశముల కార్యదీక్షకును జేశభక్తికిని నిదర్శనముగ నున్నను, వారి దౌర్జన్యకార్యములు విపాద జనకములుగ నున్నవి. వారవలంబించిన దహనకార్యములు-దౌర్జన్యములు-హత్యలు-పాశ్చాత్యహృదయము నావరించిన పశుబలధర్మారాధనమునకు ఫలములుగ నున్నవి. ప్రభుత్వ మవలంబించిన ప్రతిఘటన విధానమును నింద్యముగ నున్నది. ప్రభుత్వము శాసించిన స్వరాజ్యశాసనము నిరాకరింపబడుచున్నది. అయిర్లాండు ప్రజలు సంపూర్ణ స్వరాజ్యమును గోరుచున్నారు. మహాసామ్రాజ్య నిర్వహణాభిమాన భరితమైన బ్రిటిషుప్రభుత్వమీ యభిలాషను బ్రతిఘటించుచు ద్వేషభావమును దినదినాభివర్ధమానము చేయుచున్నది. అల్ పైరు సంరక్షణమునకును సామ్రాజ్యసంరక్షణమునకును వనుకూలమై సామ్రాజ్యంత

ర్భాగధ మైన స్వరాజ్యస్థాపనమును జేయుట జేమకరమని సామ్రాజ్యులు తలచుచున్నారు. భగవత్సంకల్ప పరిణామమును కాలము దెలుతగలదు.

అధినివేశములు

ఆఫ్రికాసంయుక్తరాష్ట్రములం దొక పక్షము వారు సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము పశిలపించుచున్నారు. ఈ పక్షబల మల్ప మైనను స్వాతంత్ర్యభావాంకురముల స్థితికి నిదర్శనముగ నున్నది. కండాముందు స్వాతంత్ర్య సంకల్పము సిద్ధాంతమునందు గోచరము గాకపోయినను లక్ష్యమునందు గోచరముగనున్నది. కనడా కార్మిక స్వాతంత్ర్యము గలన. ఇతర రాజ్యముల పదార్థముల మీదను నలె బ్రిటిషుపదార్థముల మీదను శుల్కారోపణాధికారమును గలిగియున్నది. వాషింగ్టన్ నగరము నందు స్వయముగ రాయబారిని నియమించుట కధికారమును గలిగియున్నది. మెసికొ సభాసభాసభాను స్వజేశ సంరక్షణమునందును ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వమును గలిగియున్నది ఇతర రాజ్యములను కనడా పార్లమె నవలంబించుచున్నది. మెససా టెమిసు అరాబియ పారసీక రాజ్యములు సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమును కోరుచున్నవి. బ్రిటిషు ద్వీపములు సామ్రాజ్యంతర్గతములు స్వాతంత్ర్య వికాసమును పరసామ్రాజ్యముతో గోరుచున్నవి. సామ్రాజ్యవాదుల యజ్ఞములకు ఫలము స్వాతంత్ర్యము. స్వాతంత్ర్య లక్ష్యము భిన్నజాతులకు వారిసామ్రాజ్యమున కనుబొమముగ గుదురుచున్నది. సామ్రాజ్యభిమానులు భిన్న లక్ష్యములను నిర్లక్ష్యముచేయుచు స్వప్రయోజనముల రక్షణమునకు బూనుకొనుచున్నారు. బ్రిటిషుసామ్రాజ్యము సామ్రాజ్యంతర్భాగములందుగలిగిన మహాసంచలనము నెదిర్కొనవలసియున్నది. పనివాండ్లు స్వస్థలమునందు స్తంభనమును గలుగ జేయ త్వరపడుచున్నారు. అయిర్లాండు విప్లవ మయముగ నున్నది. మెససా టెమిసు యాండర్బుదముల ద్రవ్యము మునిగి పోవుచున్నది. వలసరాజ్యములు సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్య సాధారోహణమును గోరుచున్నవి. ఇమ్మహాస్వాతంత్ర్య గంచలన సమయమునందు భరత ఖండిము పూర్వపు రీతిని కరములను ముకుళించుకొని కూర్చుండుట యసంభవమని ప్రజ్ఞలు గ్రహించుచున్నారు.

స్వాతంత్ర్యము సంయోగము వర్తమాన సా

సామ్రాజ్య స్థితి లక్ష్యము. భరతఖండ మితరరాజ్యముల వలె స్వాతంత్ర్య స్థితినే కోరుచున్నను సామ్రాజ్యాభిమానులకు విపరీతముగ తోచుచున్నది. స్వామ్రాజ్య సంపాదనమునకు గాంధీమహాత్ముని యాదేశమునను భరతవర్ష మసాధారణ మార్గము నవలంబించుచున్న విధమును భారతజాతీయవ్యవహారపరిచయము విశదము చేయుచున్నది. విశ్వసంస్థాపనలను బ్రిటీషుసామ్రాజ్యసంస్థాపనలను నావరించి మహాసంచలనము భరతఖండము నావరించిన నవయుగనిర్మాణమునకు ప్రజలను ప్రేరేపించుచున్నది. ఆత్మవిశ్వాసము లేని మహాజనులు నవశక్తినిలాసములను కనుగొనలేక ప్రతిఘటన కార్యములను జేయుచు విచిత్రమార్గము నవలంబించుచున్నారు. సంశయాత్ములు మహాశక్తిని సందర్శించి సంశయముల బోనాడి యాత్మసామ్రాజ్యమును బడయుదురు గాత!

భరతఖండము

భారతాయతనమైన భరతఖండము కర్మక్షేత్రము, పుణ్యభూమి. ఈ పుణ్యక్షేత్రము రాజులు మారి వను రాజ్యములు చెడినను సంపదలు పోయినను నవిచ్ఛిన్నముగ నాత్మసామ్రాజ్యము ననుభవించుచున్నది. ఊరదేశాక్రమణమును జేసి మహాసామ్రాజ్యములను స్థాపించి అస్పీరియా గ్రీసు రోము పారసీకము సామ్రాజ్యములు నామమాత్రావశిష్టము లైనవి. గ్రీసు రోముక సామ్రాజ్యములు సౌందర్యకళను ధర్మశాస్త్రమును లోకమునకు బ్రసాదించిన విధమును పాశ్చాత్యకుండితులు ప్రశంసించుచు గొనియాడుచున్నారు. భౌతికప్రయోజనముల కేర్పడిన యీ ప్రాచీన సామ్రాజ్యములు స్వాధీనమునకును పరోద్ధరణమునకును నిరుపయోగములై కాలక్రమమున క్షీణించినవి. సామ్రాజ్యాధిపత్యము భోగాభిలాషను వృద్ధిజేసినది. భోగభాగ్యాభిలాష మహావిలయమునకు గారణంబుగ బరిణమించినది. పెరిక్లిసు కాలమునందు గ్రీసుదేశము భోగభాగ్యములతో మునిగి తేలుచువిలయమార్గమును బట్టెను. సిరో చక్రవర్తి కాలమునందు రోమక సామ్రాజ్యమునం దతివ్యాపకమును గాంచిన భోగమహాతరంగములు సామ్రాజ్య విప్లవమును గలుగజేసినవి. మద్యపానము వర్ధిల్లినది. వ్యభిచార ప్రవాహము హద్దులను దాటినది. వస్త్రధారణ మతమానవ్యాపనమున కుపయోగపడినది. ఆదివ్య

మందిరములు దివ్యాంబరములు దిగంబరాకారములు మద్యపానములు నృత్యగీతములు మహాభీభత్సజనకములై మహాప్రళయమును గలిగించినవి. సామ్రాజ్యాంతర్భాగముల సంపదలు సామ్రాజ్యాధిపతుల భోగములకు బలవంతముగ గొంపోబడినవి. ఆసియాఖండ సంపదలు రోమునగరమునందు నివాసమును గైకొనినవి. మలయచందనఖండములు, మరాళవితానములు, చీనాంబరములు, సన్న సెల్లాలు, సుగంధద్రవ్యములు, రత్న కంబళములు, దంతాభరణములు రోమునగర వాసమును స్వీకరించినను కర్మకారుల వైపుణ్యము వికసించినది గాని క్షీణింపలేదు. రోమునగరము తగులబడుచున్నను సిరోచక్రవర్తి నిశ్చలుడై వ్యభిచారమునందు మునిగి తేలుచుండెను. గ్రీకురోమకకళాదక్షులు నిర్మించిన విగ్రహము లంగవిపాకమును బ్రదర్శించుటయందు పేరొందినవిధమున నాత్మ విపాకమును బ్రదర్శించుటకు వినియోగపడకుండెను. ఊరము లైన కండరములు మాంసవేళలములు జానువులు బాహువులు నేత్రములు కర్ణములు నాసాపుటములు ఫాలప్రదేశములు కళాభిజ్ఞులదృష్టి నాఁర్పించినటులు అక్షరమైన యాత్మ యాకర్షింప జాలకుండెను. రూపవైభవమునకు జూపిన శ్రద్ధ భావవైభవమునకు బ్రసరింప కుండెను. భౌతికరూపవ్యామోహము సామ్రాజ్యవిలయమునందు బరిణమించినది. సామ్రాజ్యనిర్మాత లవలంబించిన మార్గమునే సామ్రాజ్యభక్షకులును అవలంబించిరి. యూరపురాజ్యముల సభ్యత్వము రోమక సామ్రాజ్యసభ్యత్వాధారమున నిర్మితమై యామార్గమునే యవలంబించినది. కళలు పరిశ్రమలు స్వారస్వతము మతము పాశ్చాత్యరాజ్యములందు భౌతికమూలములైన బహిరంగసాధనాధారముల ననుసరించి వికసించినవి. కళలకు ప్రధానము రూపముగాని భావముగాదు. పరిశ్రమల కాధారము భాగ్యముగాని సౌఖ్యముగాదు. సారస్వతమునకు మూలము భోగముగాని త్యాగము గాదు. సహజసంపదలకై పరితపించెడి జాతుల కిట్టి భౌతికలాభాపేక్షయును సహజముగ గలుగుచుండును కళలు పరిశ్రమలు సారస్వతము భరతఖండమునందు భిన్నమార్గము నవలంబించి వికసించినవి. భారతీయు లక్షర మైన భావసామ్రాజ్యాధారమున. వికాసమార్గముల నవలంబించిరి. పాశ్చాత్యులు ఊరదేశాక్రమణమునకు ఆయుధములను వాణిజ్యమును మతబోధకులను వినియోగించిరి. వ్యాపార

స్థులు చేయవలసింది. ఇట్లు పరిష్కారము చేయబోధకులను గమించుచుండిరి. రక్షణార్థ మాయుధములు వెను వెంట వచ్చుచుండెను. వ్యాపారసంరక్షణమునకై గతశతాబ్ది యందు పాశ్చాత్యరాజ్యములు గావించిన హత్యల క్రూరకర్మలు మర్దయములు చంపగలములు భౌవికాల చరిత్రకారులు మహాపాతకములుగ నిర్ణయించగలరు. ఓనాగరకదేవి! నిజేను మానవులను ఘోరపాపముల కొడగట్టుకొనిరి? ఎందరిని కష్టములపాలు చేసిరి? ఎందరిని హింసించిరి? ఎన్ని మహాసంగ్రామములను నాపరింప జేసిరి? గతశతాబ్దిచరిత్రను చలనోమునవును మానవ హృదయమునుండి హఠాత్తరంగములు పొంగి పొగులును గదా! మానవుల ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞానము మనవ వికాసమునకు గాకిను మానవసంహారమునకు వినియోగపడినదిగదా! మానవుల మహాసంకడలు మానవ విలయమానకు సాధనములై మానవసంక్రమణమునకు వినియోగపడినదిగదా! గతించిన మహాసంగ్రామమునకు వివిధదేశములు వినియోగించిన సంకడలగణనము నెవరు నిర్ణయించగలరు? యూరపురాజ్యములు ముప్పదేండ్లు కూడబెట్టిన సంకడలన్నియును నాలుగేండ్లలో నుంట గలిసినవి. ఒక బ్రిటీషురాజ్యము యుద్ధములకుగాను స్వంతాదాయము గాక గతశతాబ్దియందు - స్వదేశము నందు 6,55,076,118 విశేషములగు 1,27,87,11,405 సవరనులు మొత్తము 7,82,94,76,724 సవరనుల సహజ చేసినది. అద్వలకు సంవత్సరమునకు 23,20,23,707 సవరనుల వడ్డీ నిచ్చుచున్నది. గ్రేటుబ్రిటను చూచుము ప్రస్తుతము 24,00,00,00,000 సవరనులుండు ననియును అందు 2,50,00,00,000 సవరనుల సంపదలు సాశన మయిన వనియును ఆర్థికపండితుడు ఎడ్లరు క్రామండు గారు గుణించిరి. ప్రాన్న 6,30,00,00,000 జర్మని 1000000000 ఇటలీ 236 000000 సవరనుల సహజము గలిగియున్నవి. ప్రాన్న నాలుగవలకు జర్మని సగము ఇటలీ అయిదవ వంతు సుపరిలను సహజమనవి. జపాను సంపదలు రెట్టింపు రెడిగినను అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రముల సంపదలు 100-వ 50 వంతున పెరిగినను సంపదలకు గలిగిన సహజము ప్రజామహిమలను విస్మయము గలుగజేయును. యుద్ధరంగములందు వేరిన 6,00,00,000 ప్రజలయందు 70,00,000 పైనికులు పరలోకమున కేగిరి. ఈమహాలయ మంతయును నాలుగేండ్లయందు జరిగినది. జాతీయాహంకారమునకు బలి

మైన జీవముల సుత్రోభము నెవరు నర్థించగలరు? ఈ మహాసంక్రోభము సర్వజ్ఞ ధైర్య చిశ్చేత్వమున కెఱుక. రాజ్యాధిపత్యమును వలె ధనాధిపత్యమునకును పాశ్చాత్యరాజ్యములు విహాసంక్రోభమును గలుగజేసినవి. సంవత్సరములు బాసనతనమును స్థాపించి మానవులను హింసాపాదచేసిరి. వాటికల సిద్ధించి క్రూరకర్మల నొనరించి బధకపద్ధతి నవలంబించి మూవవులను కను ప్రాయులనుజేసిరి. కర్మాగారములను నిర్మించి కీలుబొమ్మలను జేసిరి. పాశ్చాత్యులు స్వదేశస్థులను బెట్టినబాధలు మాననదశ్చిలమును దృక్తు చేయుచున్నవి. మానవులు వనమ్ముగను లనుసంహరించి దేశాక్రమణమునుజేసికొనిన విధమునను నాప్రికాండకమునను నితరప్రాంతములందును స్వదేశస్థులు నిర్మూలము చేయబడిరి. కొంగోయందు జేసిన విచిత్రపథలు పాశ్చాత్యహృదయములందు సయితము సుతాపము చేయగజేసినవి. భాగ్యభోగములే పరమావధిగ నున్న నాగరికతాఫలమును పాశ్చాత్యరాజ్యములు ఇచ్చుడనుభవింపజేయుచున్నవి. ధనాధిగతునాభిలాష పాశ్చాత్యరాజ్యములను దగ్ధపటలముచేసినను ధనప్రభావమునకు భంగముగలుగలేదు. అంగ్లదేశమునందు కర్మకారులు ధనాధిపత్యమునకు మహాప్రయత్నములను చేయుచున్నారు. రుస్యాయందు సోవిటులు ధనాధిపత్యమును నిర్మూలము చేసిరి. ధనరాజ్యమునే స్థాపించుచున్నారు. మానవుల కన్నముతో ముక్తి గలుగదు. అక్షరాభ్యాసముతో వివేకము గలుగదు. భోగములతో సంతృప్తి గలుగదు. అయినను సోవిటులు పాశ్చాత్యానుభవమునకు సిద్ధమైన భారీ సాధనముల మూలముననే నవరంగనిర్మాణమునకు బూనుకొనుచున్నారు. కర్మకారులు సోవిటులమార్గముననే ధనాధిపత్యమును సాంఘికకవివర్తనమును జేయు గోరుచున్నారు. పాశ్చాత్యులీడుణము ముఖకాంతులకు బాహ్య ప్రపంచమునందు లగ్నముగచున్నది. ఆత్మోక్తలబ్ధికి ప్రతికూలమైన సాహ్య ప్రపంచాధిపత్యము నిరర్థకమని దీక్షుక్తిస్తు చేసిక బత్త్యోకదేశములై ధనరాజ్యముల దృష్టిపథము నుండి యంతర్ధాన మొనది. బాహ్యప్రపంచాధిపత్యము జీవితసంసారముగ బంగిణియగుచున్నది. బలము సంపదలు పొందిశ్చేషు బాహ్యప్రపంచాధిపత్యమును బడయుటకు వినియోగింపబడుచున్నవి. పాశ్చాత్యులు బాహ్యప్రపంచాధిపత్యకాములై సామ్రాజ్యములను స్థాపించిరి. యంత్రములను నిర్మించిరి.

సంపదలను గడించిరి. పరిశ్రమలను నెలకొలిపిరి. వాణిజ్యమును వ్యాపింపజేసిరి. భౌగోళికభౌగోళిక లోకమునందు వ్యాపింపజేసిరి. భూభాగము వాణిజ్యాధిపత్యము నైనాధిపత్యము మహత్వమునకు చిహ్నములుగ బరిణమించినవి. సర్వాధిపత్యమునై ప్రాచ్య ప్రయత్నించి కఫలమును పొందినది. ఓర్వని ప్రయత్నించి యథోగతపాలనది. సోపాన రహిత సర్వసముత్పన్నము స్థాపించుటకు ప్రయత్నించుచున్నది. మహాసామ్రాజ్యాధిపత్యమును వహించుచున్న చిట్టిమ సామ్రాజ్యము శాంతిస్థాపనభారమును నవయుగనిర్మాణ భారమును వహించుట కవసర మేర్పడినది. ఈ సందిగ్ధసమయమునందు సామ్రాజ్యవ్యవహారనిర్వహణము దుర్భరముగ నున్నది. సామ్రాజ్యమునందు కలనరమునకు గారణములు ప్రబలుచున్నవి. సామ్రాజ్యాధిపానము దృఢతర మగుచున్నది. లాయనుబాద్ధి ముత్రివర్గము చతుర్విధోపాయమును సామ్రాజ్యాధిపానమును సంరక్షించుచున్నది. సమ్మోక్షములహములు ప్రతిఘటనములు-ప్రబలుచున్నవి. ముత్రివర్గము ప్రతిష్ఠకై యధికారరహితమును చేసికొనుచున్నది. పాశ్చాత్యకరిపాలనము - పాశ్చాత్యసంస్కరము - పాశ్చాత్యశిక్షణము - పాశ్చాత్యసంస్కరము - ప్రాచ్యచింతములు దుపారమైన భౌగోళికభౌగోళికలగునగు గలంగ జేసినవి. పాశ్చాత్యుల రాజసము రాచువి యహంకారము ప్రబలించును సమ్మోహమును పుట్టించుచు. భౌగోళికభౌగోళికలగునగు లాష వికారమును చేసికొని. ఆ తిలగితిలగములు పోయి భౌగోళికభౌగోళికలగునగు భౌగోళికభౌగోళిక మంతరించి యుద్ధారాగమును పుట్టింపెను. ఆధ్యాత్మికమతనము పోయి యాధిభౌతికవాదమును పెరిగినది. మూలండ్ల చిట్టిమకరిపాలనము భౌగోళికభౌగోళికమును విషమువాసనలందు ముంచినవిధమునగు నిర్వృత్యవహరమును నిదర్శనములుగ నున్నవి.

ప్రతిఘటనలు

భౌగోళికభౌగోళికము చిట్టిమసామ్రాజ్యమునకు మహామను ప్రసిద్ధనామమును బడసినను, సామ్రాజ్యంతర్గత రాజ్యములందు సీదదశ గనుభవించుచున్నది. భౌగోళికభౌగోళికము సకలసంపదల కాశరంబయ్యును మహాదారిద్ర్యము ననుభవించుచున్నది. దివ్యావధులకు నిలయు బయ్యును మహావ్యాధులకు నిలయుముగనున్నది. ప్రాచీనసభ్యతను

గలిగియుండియును విహతీయసభ్యతను గొలుచుచున్నది. ముప్పదిమూడుకోట్ల ప్రజలు బలమును గలిగియుండియును పరాధీన యైనది. భౌగోళికభౌగోళికమునకు నిలయు మయ్యును సభ్యసామ్రాజ్యమునకు మంగళములను పాడుచున్నది. ఆధ్యాత్మభౌతిక అపాదముగ గాంచియును భౌతిక విభూతులకు దాస్యముచేయుచున్నది. తల్లీ! నీమహావిభూతులను నీరీడ్చుటకుబాపి యాత్మనిశ్వాసమును బ్రసాదించరాదా? ప్రలాసశిఖరము-గంగాజలము-కాశ్మీరోద్యానము- సస్యభుగ-సూర-దిల్వారాలయము - తాజమహలు చీనాంబరములు-కోహినుసునద్రము - గీతాశాస్త్రము-శ్రీకృష్ణప్రభావము - నీదివ్యస్వరూపవిభవములు చెలువుచున్నను కన్నులు గలిగియును చూడజాలకున్నారు గదా! శ్రీకృష్ణుడు భారతరణరంగమునందు విజయులకు జేసిన ధిరోడ్డినిదేశము సమ్మోహవస్థయందనవరతము సుస్మృణించుముగ నున్నది. శ్రీకృష్ణకర్మయోగోపదేశమును బొకమాస్య బాలగంగాధరుడు చేసి సంగయవిచ్ఛేదనము చేసి యమరత్వమును బడసెను.

లోకమాన్య దాకంగాధర తిలక

శ్లో. కైబ్యం చాస్మగమః పార్థ కైతత్త్వ య్యుపపద్యతే
 యత్రం పృథివీగోర్భుల్యం త్యక్త్వోత్తిష్ఠ పరంకమ.
 మహాకార్యనిర్వహణము ముగిసెను. అందునను ముహూర్తవశులైన ప్రజలకు దుష్టరతరము. అర్జునుడు సుభద్రను. భనుర్విద్యాదక్షుడు. సుహాసము. ధర్మజ్ఞుడు. మహాతపంబు చేసి మహాదేవాహుమెట్టించి పాశుపతాదివిద్యాస్త్రములనుబడి సేనాగణముగముగందు భయవిహ్వలయై చరకాలమభిలషించి సమ్రాజ్యమునుమూడదలుచెను. శ్రీకృష్ణుడు యోగప్రతాపము నుపదేశించి కర్మప్రణిష్ఠను జేసి విజయమును బ్రసాదించెను. మహాబలసంపదను గలిగియును పరవశయైన భారతహృదయ సమ్మోహమును బాపము తిలకుమహాశయము స్వరాజ్యమంత్రోపదేశము చేసి ప్రజలధన్యవాదములను బడసెను. స్వరాజ్యము నాజ్యస్వత్వము-అస నిర్భయముగ బోధించి కట్టబెట్టెను పాలైన భౌగోళికములందు లోకమాన్య దక్షిణీయుడుగ నున్నాడు. తిలకుమహారాజు మహాసామ్రాజ్యమును స్థాపించిన మహారాష్ట్రదేశస్థుడు. రాష్ట్రము నేలిన బ్రాహ్మణులబలము. మహావండితుడు. సుస్మృత మహారాష్ట్రాంగ భాషలందు మంచిపండితుడు. పాశ్చాత్యవిద్యాసంభవుడైనను సనాతనజన్మ సంస్థారవాసనలనుగలిగియుండెను. దేశమునకు పరిపాటి

యైన న్యాయశాస్త్ర పాండిత్యమును గడించియును న్యాయవాదివృత్తి నవలంబించి యుండలేదు. యావన దశయందే తన ప్రజ్ఞానంబదలను దేశసేవకై వినియోగించుట కుపక్రమించెను. పత్రికలను నిర్వహించెను. పాఠశాలలను స్థాపించెను. సంబోధనములను జేసెను. కేసరిస్వాతంత్ర్యసింహగర్జనముననవరతముచేయుచు నధికారహృదయమునకు భయమును గలిగించెను. రాజభక్తి రాహిత్యము రాజద్రోహమును సపూర్వధర్మప్రవచనము తిలకుమహాశయునకై ఏర్పడినది. శిక్షాస్ఫూర్తియందు 124 వ నిబంధన రాజద్రోహోపద్రవమును సంహరించుటకు గల్పింపబడినను, రాజభక్తి మాత్రము పెరుగలేదు. అవమానములు - పరాభవములు-శిక్షలు- లోకమాన్యని వజ్రసంకల్పమును ప్రస్ఫుటము చేసినవి కఠిన శిక్షలు స్వరాజ్యావసరమును వ్యక్తముచేసినవి. భారతీయులు స్వదేశమునందు స్వపరిపాలనమును బడయుగోరుట రాజద్రోహ మని నిర్ణయింపబడినపుడు, భారత హృదయమునం దాత్మగౌరవ మున్నవనించిన దని సువ్యక్తమైనది. బ్రిటీషు ప్రభుత్వము విన్నపములను చర్కగా నాలకించును. సభాపేదికలనుండి స్వాతంత్ర్యవిశర్కములను జర్పించుట కంగీకరించును. ఉన్నతోద్యోగములను నిచ్చుటకు పూనుకొనును. బిరుదములతో నత్కరించి యువలాలన జేయుటకు ప్రయత్నించును. ఆత్మవిశ్వాస జనకములైన భావములందును కార్యములందును రాజద్రోహమును ఆహ్వానించును. శివాజీవర్ణంతులను గణపతి గవరాత్రిహిలు - జాతీయగీతములు - రాజద్రోహానికములుగ బరిగణింపబడి ప్రభుత్వాగ్రహమునకు బాత్రములైనవి. బాలగంగాధరతిలకు ప్రభుత్వాగ్రహమును నిశ్చలచిత్తముతో నదుర్కొని ప్రజాహృదయశీతమునందు శాశ్వతపథము నధిష్ఠించెను.

ఆంగ్లేయులు రాజనీతియందు చతురులు. సమ్మోహనాస్త్ర ప్రయోగమునందు సమర్థులు. ప్రజ్ఞావంతులకు భోగభాగ్యలాభములను నమకూర్చి నిరాయుధులను జేయుచుందురు. ఉద్యోగముల నెసగి యామోదమును గలుగజేయుచుందురు. భేదములను గల్పించి విడదీయుచుందురు. దండించి భయమును గలిగించుచుందురు. వెఱపించి నిర్లక్ష్యమును పుట్టించుచుందురు. బుజ్జగించి వశపరచుకొనుచుందురు. దేశభక్తులను గోపాలకృష్ణగోఖలే రాజనీతివాగురలందుఁ జిక్కి ప్రతిభను గోల్పోయెను. తిలకుమహారాజునందు కర్మవైరాగ్యయోగములు మేళగించినవి. ప్రాచ్యసంస్కారసంజనితమైన భావక్షేత్రమునందు పాశ్చాత్యసంస్కారసంజనితములైన కర్మబీజములు ఫలించినవి. వైరాగ్యోపహతమైన భారతహృదయమునందు నిర్లక్ష్యము గలిగినది. బాలగంగాధరుఁడు నిర్లక్ష్యమును నాశనముచేసి కర్మక్షేత్రమునందు ధర్మబీజమును వికసింపజేయు సమకట్టెను. గీతారహస్యమునకు కర్మయోగనామకరణము తిలకుమహాశయుని జీవితవిలక్షణమునకు బ్రమాణముగ నున్నది. శ్రీకృష్ణుఁడు కురుక్షేత్రమునందు మహాసంగ్రామారంభమునందు విజయునకు జేసిన హితోపదేశమునే ఆత్మధర్మమునుమఱచిన భరతపుత్రున కుపదేశించి హృదయోద్ధరణమును జేసెను.

శ్రీ. కైబ్యం మాస్మగమః పాథ మైతత్త్వ య్యుపపద్యతే
క్షుద్రం హృదయదార్పణ్యం త్యక్తోత్తిష్ట పరంభవ.
భారతసంస్కారప్రవాహమును చిరకాలపరాధీనత్వము శుష్కింపజేసినది. దైవ్రాపహతమైన ప్రజాహృదయము నిర్లక్ష్యమును వహించినది. వ్యాసవార్షికీ కాళిదాస తిక్కనాది మహాకవులను శ్రీ రామకృష్ణాద్యవతార పురుషులను నారదజనకశకు విద్యారణ్య వివేకానందాది తత్త్వజ్ఞులను విజయ వృద్ధీరాజ కృష్ణ దేవరాయాది వీరులను గనిన మహామాత గొడ్డువోయినది. ముప్పదికోట్ల ప్రజాహృదయము జడత్వమును గాల్చినది. భారతమహాహృదయము మాయాబుద్ధివైచికారస్వరూపమున మారిపోయినది. దైవరాధీన భావ సుతీక్ష్ణ ప్రియ పొందింది. పాదపధిర్మము నామ సూత్రపశిష్టమైనది. పాశ్చాత్యసంస్కరము మహావ్యామోహమును గలుగజేసినది. రైలుమార్గములు మోటారుబండ్లు న్యాయస్థానములు విద్యాలయములు సన్ననెల్లాలు సారాయములు బిరుదములు భారతహృదయమును సమ్మోహనాగమున ముంచినవి. సమ్మోహము హృదయదార్పణ్యమును గలుగజేసినది. ధుగ్బల హృదయమును రక్షకభటులు సైనికబృందములు తుపాకులు ఫరంగులు మీచుకుక్కిలి యధికార ప్రతిభ స్వతంత్రచేష్టావిరహితముగ చేసినవి. ఉద్యోగవ్యామోహము గౌరవవ్యామోహము పారతంత్ర్యభావమును బలపఱచినవి. స్వాతంత్ర్యభావము తలయెత్తినపుడు రాజద్రోహశాసనాస్త్రము ప్రయుక్తమై సర్వసంహారమును చేయుచుండెను. సభాపేదికలనుండి పంపెడి నివేదికల కధికారవర్గము ప్రత్యుత్తరములను నొసంగుచు నభయములు మేళగించినవి. ప్రాచ్యసంస్కారసంజనితమైన భావక్షేత్రమునందు పాశ్చాత్యసంస్కారసంజనితములైన కర్మబీజములు ఫలించినవి. వైరాగ్యోపహతమైన భారతహృదయమునందు నిర్లక్ష్యము గలిగినది. బాలగంగాధరుఁడు నిర్లక్ష్యమును నాశనముచేసి కర్మక్షేత్రమునందు ధర్మబీజమును వికసింపజేయు సమకట్టెను. గీతారహస్యమునకు కర్మయోగనామకరణము తిలకుమహాశయుని జీవితవిలక్షణమునకు బ్రమాణముగ నున్నది. శ్రీకృష్ణుఁడు కురుక్షేత్రమునందు మహాసంగ్రామారంభమునందు విజయునకు జేసిన హితోపదేశమునే ఆత్మధర్మమునుమఱచిన భరతపుత్రున కుపదేశించి హృదయోద్ధరణమును జేసెను.

శ్రీ. కైబ్యం మాస్మగమః పాథ మైతత్త్వ య్యుపపద్యతే
క్షుద్రం హృదయదార్పణ్యం త్యక్తోత్తిష్ట పరంభవ.
భారతసంస్కారప్రవాహమును చిరకాలపరాధీనత్వము శుష్కింపజేసినది. దైవ్రాపహతమైన ప్రజాహృదయము నిర్లక్ష్యమును వహించినది. వ్యాసవార్షికీ కాళిదాస తిక్కనాది మహాకవులను శ్రీ రామకృష్ణాద్యవతార పురుషులను నారదజనకశకు విద్యారణ్య వివేకానందాది తత్త్వజ్ఞులను విజయ వృద్ధీరాజ కృష్ణ దేవరాయాది వీరులను గనిన మహామాత గొడ్డువోయినది. ముప్పదికోట్ల ప్రజాహృదయము జడత్వమును గాల్చినది. భారతమహాహృదయము మాయాబుద్ధివైచికారస్వరూపమున మారిపోయినది. దైవరాధీన భావ సుతీక్ష్ణ ప్రియ పొందింది. పాదపధిర్మము నామ సూత్రపశిష్టమైనది. పాశ్చాత్యసంస్కరము మహావ్యామోహమును గలుగజేసినది. రైలుమార్గములు మోటారుబండ్లు న్యాయస్థానములు విద్యాలయములు సన్ననెల్లాలు సారాయములు బిరుదములు భారతహృదయమును సమ్మోహనాగమున ముంచినవి. సమ్మోహము హృదయదార్పణ్యమును గలుగజేసినది. ధుగ్బల హృదయమును రక్షకభటులు సైనికబృందములు తుపాకులు ఫరంగులు మీచుకుక్కిలి యధికార ప్రతిభ స్వతంత్రచేష్టావిరహితముగ చేసినవి. ఉద్యోగవ్యామోహము గౌరవవ్యామోహము పారతంత్ర్యభావమును బలపఱచినవి. స్వాతంత్ర్యభావము తలయెత్తినపుడు రాజద్రోహశాసనాస్త్రము ప్రయుక్తమై సర్వసంహారమును చేయుచుండెను. సభాపేదికలనుండి పంపెడి నివేదికల కధికారవర్గము ప్రత్యుత్తరములను నొసంగుచు నభయములు మేళగించినవి. ప్రాచ్యసంస్కారసంజనితమైన భావక్షేత్రమునందు పాశ్చాత్యసంస్కారసంజనితములైన కర్మబీజములు ఫలించినవి. వైరాగ్యోపహతమైన భారతహృదయమునందు నిర్లక్ష్యము గలిగినది. బాలగంగాధరుఁడు నిర్లక్ష్యమును నాశనముచేసి కర్మక్షేత్రమునందు ధర్మబీజమును వికసింపజేయు సమకట్టెను. గీతారహస్యమునకు కర్మయోగనామకరణము తిలకుమహాశయుని జీవితవిలక్షణమునకు బ్రమాణముగ నున్నది. శ్రీకృష్ణుఁడు కురుక్షేత్రమునందు మహాసంగ్రామారంభమునందు విజయునకు జేసిన హితోపదేశమునే ఆత్మధర్మమునుమఱచిన భరతపుత్రున కుపదేశించి హృదయోద్ధరణమును జేసెను.

దానములను జేయుచుండినది. జాతీయమహాసభ యవ
లంబించిన విజ్ఞప్తివిధాన మధికారవర్గామోదమును బడ
యుచు వచ్చినది. శ్రీ విక్టోరియామహారాజు శ్రీ ఎడ్వర్డు
బార్జి సార్వభౌములు మహాశాసనపత్రములను బ్రకటిం
చిరి. శాసనపత్రాంశములు కేవలము గ్రంథస్థములై
ప్రయోగమునం దపురూపముగ నుండెను. ఆంగ్లవర్గాధి
కారసహాయము జీవనప్రవాహమునకు మూలసాధన
ముగ నుండెను. భారత జాతీయమహాసభా స్థాపన
మున కాంగ్లాధికారులు మూలకారకులు. జాతీయమహా
సభాచారిత్రమునందు హక్యము వెడరుబరనునామములు
చిరసంస్మరణీయములు. హక్యముగారి సహాయప్రో
త్సాహములే జాతీయమహాసభను స్థాపించుటకు పరమ
సాధనములుగ నుండెను. అధికారవర్గమంతస్వల్పాధికార
శకలము నొసగినను భారతీయులు మహాభాగ్యముగ
బరిగణించి ధన్యవాదములను సమర్పించుచుండిరి. ప్రభు
త్వవర్గముక మండలాధికారునిగ భారతీయుని నియ
మించిన, దిగ్విజయము గలిగినటు లానందించుచుండిరి.
ప్రభుత్వవర్గము మిత్ర భేదమార్గము నవలంబించి హిం
దూమహమ్మదీయులను ప్రత్యేకముగ వేరదిసి పరిపా
లించుచు ప్రజలకు సంతసమును గలుగజేయుచుండిరి.
మహమ్మదీయుల అధికారవ్యామోహమున మునిగి భార
తీయుల ధిక్కరించుచుండిరి. భారతీయు లాత్మప్రత్య
యము లేక పరావలంబనముననే రాజ్యాంగసంస్కర
ణములను పొంద గోరుచుండిరి. ఈ రాజ్యాంగధర్మప్రప
ర్తకులందు గోపాలకృష్ణగోఖలే యగ్రగణ్యుడుగ ను
న్నాడు. మింటోమోర్లే సంస్కరణములతో గోఖలే
యుగము ముగిసినది. దేశసేవకై జీవితమును సమర్పిం
చిన గోఖలే రాజ్యాంగములందు భారతీయులవిస్సహాయ
త్వమును గ్రహించెను. ఆయన పరావలంబనమే తర
ణోపాయ మని నమ్మి ప్రజాహితజీవనమునం దధికార
సహాయము నధికతరముగ నభిలషించుచుండెను. స్వాతంత్ర్య
తత్త్వములను బ్రకటించినను పరావలంబనోపాయ
మునందు విశ్వాసమును గలిగియుండెను. గోపాలకృష్ణ
గోఖలే కేవలము పాశ్చాత్యవిద్యాసంభవుడు. ఆయన
జీవితమునందును సిద్ధాంతములందును పాశ్చాత్యసంస్కర
సంజాతములైన శాతకలక్ష్మము లనవరతము గోచరం
బగుచుండును. మిల్లు స్పెన్సరు హక్సలివాకరు మొద
లగు పాశ్చాత్య పండితుల సిద్ధాంతములు గోఖలే ప్రజా
హిత జీవనసిద్ధాంతములకు సాధనంబులుగ నుండెను.

సక్రమాందోళనము వారిదృష్టికి లక్ష్యముగ నుండెను.
స్వాతంత్ర్య నిరోధక రాజద్రోహ సభాశాసనము ము
ద్రణశాసనమును గోఖలే యామోదమును బడసినవి.
ఆశాసనములు దేశమునకు గలుగజేసిన యనర్థపరంప
రలు పరావలంబనలక్ష్యమునకు ఫలములుగ బరిణమిం
చినవి. గోపాలకృష్ణ గోఖలేగారి పరావలంబన లక్ష్యము
వారి యదృత ప్రజ్ఞాపాండిత్యములకు దగిన ప్రయోజన
మును సమకూర్చుచిధమును దేశవ్యవహారములు వ్య
క్తము చేసినవి. భారతహృదయస్వరూపము పరిస్ఫుట
మగుటకు బరావలంబనవృత్తి యస్తంగతమై యాత్మా
వలంబనవృత్తి యుడయించుట యవసరంబయిన విధము
వర్తమానపరిస్థితులు సువ్యక్తము చేసినవి.

గోఖలేకాలమునందే దాదాభాయి నౌరోజి కల
కత్తా కాంగ్రెసునందు స్వరాజ్యధ్వజమును స్థాపిం
చెను. స్వరాజ్యసిద్ధి కాత్మావలంబనమే మూలసాధన
మును భావము వంగదేశ విభజనానంతరము ప్రజాహృ
దయమునం దంకులించెను. ఆయంకురియులను పోషిం
చుటకు లోకమాన్యతిలకు మహారాజు తనజీవితమును
సమర్పించెను. వంగియువజనవర్గము స్వరాజ్యమును
పాశ్చాత్యప్రవృత్తి కనురూపమైన హత్యలమూలము
నను దార్జన్యపద్ధతుల సాధనమునను నుపార్జించుట కుప
క్రమించినది. నిర్దేశితమైన ప్రవృత్తి భారతహృదయము
నకు యువజనహృదయోద్రేకము మహాస్పందనమును
కలిగించినది. భారతహృదయమును స్వదేశాభిమాన
మావహించినది. స్వరాజ్యస్పృహ కాత్మావలంబనమే
శరణ్యమని భారతహృదయము కనుగొనినది. భారత
హృదయభావమును లోకమాన్యము స్వీయచరిత్రయం
దును కర్మయోగశాస్త్రమునందును బ్రతిపాదించెను.
స్వరాజ్యము భారతీయజన్మస్వత్వమని సింహనాదము
నిరంతరమును జేయుచు మిత్రుల తిరస్కారమునకును
శత్రువుల పరిహాసములకును అధికారుల దండనమున
కును బాల్పడి ఆత్మావలంబనయోగమహిమను భారత
జాతి కుపదేశించి బాలగంగాధరతిలకు లోకమాన్యతను
బడసెను. శ్రీకృష్ణులు కురుక్షేత్రమునందు మహా
యోగ ప్రభావమును విశదముచేసి విజయుని సమ్మో
హమును బాపి యోగారూఢుని జేసినవిధమున తిలకు
మహాశయుడు కర్మయోగము నుపదేశించి భారతహృ
దయ సమ్మోహమును బాపెను. భారతీయులను "ఉత్తి
ష్ఠ జాగ్రత నిబోధత"యని సంజోధించెను. కర్మయోగ

మునకును ధర్మాధానమునకును సనాతనం బైన భాగవతధర్మమునందు సమన్వయముచేసి యోగహాస్యమును వ్యక్తముచేసెను.

ప్రపంచ ప్రకృత్యందు సృష్టిస్థితిలయములు మూడును సువ్యక్తముగ నున్నవి. సృష్టి విలయమును విలయము సృష్టిని దివారాత్రముల రీతిని ననుగమించుచు ప్రపంచవికాసమునకు దోడ్పడుచున్నది. విలయము వికాససాధనంబైనను మహాకంపమును ధీమంతుల హృదయములందును గలుగజేయు చున్నది. కర్మక్షేత్రమునందు హింసాహింసల ధర్మరహస్యమును నిర్ణయించుట గహనము. ధర్మాన్యాయోపాఖ్యాన మీధర్మనూత్నమును విశదముచేయుచున్నది. ధర్మన్యాయము మాంసవిక్రయము జీవనసాధనముగ నుండినను ధర్మచ్యుతి గలుగలేదు. ధర్మాధర్మవేదియైన ధర్మన్యాయుని నిరుత్తరవేదాధ్యయన పరాయణుడైన బ్రాహ్మణులకు ధర్మరహస్యమును తెలిపి కృతార్థుని జేసెను.

అ. విను మహింస ధర్మ-వితతి తెల్లను మేటి
యదియు సత్యముక్త-మైన వెలయు
ననను విష్ణుచరిత-లందు సత్యమ కను
విధి మనకి క్రమము-నరసి బుధులు-భా. అ.

ధర్మానిరవళితులందు హింసాహింసల స్వభావ స్వరూపములను నిర్ణయించి స్వరాజ్యముహాసంకల్పమును జేయుటకు విధానమును గీతారహస్యమునందు లోకమాన్యులకు న్యాఖ్యానముచేసెను. స్వాశ్లోధర్మమునందు స్వాస్థ్యము సాధనము గాని పరావలంబనము నాధనము గాని భావమును గోచరించుచున్నది. పరావలంబన సాధనమునందు నిత్యమగ్రోధినికర్మానివలను జూచు వ్యక్తిత్వమును స్థాపించుటకు బ్రయత్నించినది. కాని ప్రయత్నములకు దగిన ప్రతిఫలము గలుగలేదు. మాగయువజనవర్గము పరశంహార సాధనమునను పరావలంబనమును నిరూపముచేయు పలపెట్టినది. తిలకు మహాశయుడు పరావలంబనదృష్టిని నిరూపము చేయుట కాత్మావలంబనధర్మమును బోధించెను. స్వధర్మసాధనమైన స్వరాజ్యసంకల్పమును ప్రజల కుపదేశించెను. ధర్మసంకల్పము ధర్మసాధనమునకు బీజమని యుపదేశించి ఆత్మావలంబనధర్మమును భారతజాతీయహృదయమునందు బ్రతిష్ఠించెను. ఫలాపేక్ష లేని కర్మయోగము త్యాగమునకు బీజము. ఫలాపేక్షావిరహితమైన కర్మయోగము ధర్మాధర్మస్వభావరహితమై మోక్ష

సాధనం బగుచున్నది. భాగవతధర్మస్వరూపమైన కర్మయోగము పరమార్థసిద్ధికి సాధనం బని బోధించి ప్రజాహృదయమునందు మహాసంచలనమును గలుగజేసి ప్రజాహృదయసింహాసనము నధిష్ఠించెను. విశుద్ధసంకల్పము హింసారూపమున బరిణమించినచు, ధర్మచ్యుతి గలుగజాలదు. అశుభిత్రసంకల్ప మహింసారూపమున సంతము నొందినచు ధర్మహాని గలుగుచున్నది. యువజన హృదయము స్వరాజ్యసిద్ధికి సాశ్చాత్యచరిత్రలుపదేశించిన మార్గము నవలంబించుటకు సమకట్టినది. స్వాతంత్ర్యప్రాప్తికి గ్రేటుబ్రతును ఇటలి ఫ్రాన్సు రష్యాదేశములందు పరివర్తనము గలిగినది. బ్రిటీషుప్రజలు మొదటి చార్లెసును రాజ్యభ్రష్టుని జేసి శిరమును ఖండించిరి. ఫ్రాన్సు రష్యా రాజ్యములు రాజకుటుంబములను రూపుమాపి వి. భారతయువజనహృదయమును పరిచితమైన లక్ష్యముబూని పరివర్తనమార్గమునకు బూనుకొనినది లోకమాన్యుడు భారతహృదయమునందు సహజమైన ననాతనధర్మ సిరీక్షణమును బునరుద్ధారణముచేయఁ బ్రయత్నించెను. ఆలక్ష్యమే నిష్కామకర్మయోగము. సాశ్చాత్యసంస్కారసంభవమైన భారతహృదయమును కీలక్ష్యము గలుగుట మర్సిట మైనది. ఆత్మయోగము నుపదేశి వివరణకమాన్యుని లక్ష్యముపైరేయు సక్రమాదోళనమును పరావలంబనమును నన్నియుండెను. స్వరాజ్య స్వత్వభావమును దృఢముగ భారతహృదయమునందు బ్రతిష్ఠించిన బాలగంగాధరతీర్థుని పరమపదమును చేరినచు నా మహాసామును ప్రోత్సహించి స్వరాజ్యసాధనము మహావికాసమును బొందుచున్నది. గౌరధి మహాత్ముని స్వరాజ్యవిషయాల నాత్మబలసాధనముగ ఫలవంతము చేయుమనిన విధమును గతసంవత్సర జాతీయమహాసభావ్యవహారములు వ్యక్తముచేయుచున్నవి.

జాతీయమహాసభ

మానవ్రులకు కార్యసిద్ధి కారణంబుగికి సాధనము ప్రభావసాధనముగ నున్నది. మహానుభావులు మహాతమమును జేసి మహాఫలములను బడసినవిధమును పురాణకథితములు దివ్యముగ బోధించుచున్నవి. ఆదినండియును స్వరాజ్యప్రాప్తికి జాతీయమహాసభ బహిరంగసాధనములందు లక్ష్యమును నిలుపుచుండెను. ఏపదుగురు నాయకులలో సభావేదికలందు గంభీరపన్యాసములను జేయుచు పరిపాలన వికాసమును గోరుచుండిరి.

ఉన్న శోదోగములు ఆయుధ శాస్త్ర సంహారము భూమి శిస్తు, అధికారవిభజనము మొదలగు బహిష్కరణాధ్యక్షములు లక్ష్యములుగ నుండెను. లక్ష్యముల కనురూపముగ మోర్లే మింటో సంస్కరణములు మోంటుఫర్డ్ సంస్కరణములు చేయబడెను. సంస్కరణములవెంటను స్పృహ శాసనములును పుట్టుచుండెను. ముద్దానంతరము బ్రిటీషు ప్రభుత్వము ప్రసాదించిన సంస్కరణశాసనము బ్రిటీషు హృదయమును విశదముచేసినది. నూటలయొక్క దొంగిలె చేతలనుం దొకటి యనురాజనీతి సంస్కరణములందు సార్థకమైనది. పంజాబు హత్యలు భారతీయుల నిస్సహాయస్థితిని విశదముచేసినవి. ముఖ్యకొట్ల ప్రజలగు డయరులు ఓర్వయరులు యధేచ్ఛగ నవమానకలుగలరు. ప్రజల నవమానకలచిన డయరులు యూరపియరులు బహుశరించిరి. కాంగ్రెసు సభ్యులు గోరిన విధమున ప్రభుత్వ మీ క్రూరాత్ములను దూడొపలేదు. ప్రభుత్వము ప్రజాభిప్రాయమును నిర్లక్ష్యము చేసెడి విధమున పంజాబువధలు విస్మయము చేసినవి. జాతీయ మహాసభ సంపూర్ణముగ నాత్మానలుబర ధన్యము నవలంబించుటకు నిర్ణయించినది. సంస్కరణము లొడగూర్చెడి మిథ్యాస్వాతంత్ర్యమును జాతీయమహాసభ గ్రహించినది. జాతీయ మహాసభ భారతీయుల జన్మస్వత్వమును ప్రకటించుటకు బూనుకొనినది. ఆంతరంగిక సాధనము నుపదేశించినది. కలగత్తాయందు గూడినయవసరజాతీయ మహాసభయందు శాసనసభా బహిష్కారమునిర్ణయింపబడినది. మహాసభయందు దామోదితమైన తీర్మానము ప్రజాహృదయమును విశదము చేసినది.

ఖిలాఫత్ సమస్య సందర్భమున, భారతదేశ మహమ్మదీయుల యెడల చేయవలసిన, తమ విధాయకత్వమును భారత సామ్రాజ్య ప్రభుత్వముల తప్పెను. ముఖ్యమంత్రి గారు, తమ వాగ్దానమును చెల్లించుకొనలేక పోయిరి. కాబట్టి మహమ్మదీయులు గాని వారు గూడ సక్రమమైన పద్ధతులమీద, తమ మతమునకు గల్గిన అపత్తును పోగొట్టుటకు ప్రయత్నము చేయుచున్న మహమ్మదీయసోదరులకు సహాయము చేయువలెను. వై రెండు ప్రభుత్వములవారును పంజాబులో నమాయకులైన ప్రజలను రక్షించుటకును మిక్కిలి హెతుతనముగా ప్రవర్తించునట్టియు శేరస్తులైనట్టియు, అధికారులను రక్షించుటకును, నిరాకరించిరి. మరియు అధికారుల శేరములకు బాధ్యుడని ఒప్పుకొనిన, సర్ మైకేలు ఓర్వయర్ గారిని నిర్దోషిగా నిర్ణయించిరి. ప్రభువులసభలోను కామన్సుసభలోను జరిగిన చర్చయందు భారతీయ ప్రజలయెడల సానుభూతిని చూపలేదు.

పంజాబులో నవలంబింపబడిన, భయంకర కార్యములను

బలపఱచిరి. ఇటీవల ప్రచురింపబడిన రాజప్రతినిధి గారి, ప్రకటన వలన ఖిలాఫత్ పంజాబు పశ్చిమములగు గురించి, ఇనుచుండెను పశ్చాత్తాపమును జూపినటుల కనబడలేదు. కాబట్టి వై రెండు నేరములందును ప్రభుత్వమువారు తగిన న్యాయమును చూపని భారతీయులు తృప్తి నొంద బూ రనియు భావికాలమున నిట్టి దురంతములు జరుగకుండుటకును, జాతీయగౌరవమును, నిలువబెట్టుకొనుటకు స్వరాజ్య స్థాపనమే తగినసాధన మనియు, ఈ సభవారు అభిప్రాయపడుచున్నారు. వై నేరములకు, ప్రతిఫలము కలుగునంతవఱకు, స్వరాజ్యము స్థాపించుటకు, క్రమాంతరపద్ధతులవై శాంతియుత మగు సహాయనిరాకరణావలంబనము తక్కు భారతీయులకు వేరొకమాగ్గము లేదనియు, ఈ సభవారు అభిప్రాయపడుచున్నారు.

(అ) బిరుదుములను, గౌరవపదవులను, విసర్జించి సర్కారు పాఠశాలలను, న్యాయస్థానములను, శాసనసభలను బహిష్కరించి యాద్యమమును జనుప్రదము గావింపవలె నని, యీ సభవారు కోరుచున్నారు.

(ఆ) సర్కారువారు గావించు, దర్బారులను విందులు మున్నగు వానిని బహిష్కరింపవలెను.

(ఇ) ప్రభుత్వముగారి పాఠశాలలకు బాలరను మపుట మాని వేసి జాతీయపాఠశాలలను నెలకొల్పవలెను.

(ఈ) బ్రిటీషు న్యాయస్థానములను బహిష్కరించి పంచాయతుల మూలమున వివాదములను పరిష్కరించుకొనవలెను.

(ఉ) మెసపాలోమియాలో గుమస్తాలుగా గాని; సైనికులుగా గాని, పనిచేయరాదను.

(ఊ) శాసనసభలను అశ్మిస్తులు బహిష్కరింపవలెను. జనులెవ్వరిని ఎన్నుకొనరాదను.

(ఎ) విదేశవస్తువుల బహిష్కారము గావింపవలెను.

(ఏ) సహాయనిరాకరణము శత్రుక్రమముగా భావించి స్వదేశీవ్రతము ననుష్ఠింపవలెను. దేశమున బట్టలు నేయుటకు వీలు కలుగుటకై స్వగృహముల భారతీయులు నూలువడుకుటను నేర్పుకొనవలయును.

అయినచో ప్రతిఘటలు 20 వేల సభ్యులు గల మహాసభ చేసినతీర్మానము ప్రభుత్వహృదయమునందు సంచలనమును గలుగజేయలేదు. భేదోపాయమునఁ బ్రభుత్వవర్గ మధికారసంరక్షణమునకు బూనుకొనినది. అవసరజాతీయమహాసభాభిప్రాయమున కనురూపముగ నియోజనవర్గము నియోజనములను బహిష్కరించినది. ఎన్నికలందు 100-కి 10 వంతున నియోజకవర్గము పాల్గొనట ప్రజానిశ్చయమునకు నిదర్శనము. సుప్రసిద్ధ జాతీయనాయకు లభ్యర్థిత్యమును వదలుకొనిరి. మితవాదులు ప్రభుత్వవత్సవలంబనులు సులభముగ విజయమును బొందిరి. అధికారవర్గము మితవాదులను

ప్రభుత్వవలంబనులను సత్కరించినది. మితవాదనాయకులు సురేంద్రనాథ బెనర్జీగారు సర్ బిరుదమును బొంది మంత్రి పదవిని బడసిరి. అధికారవర్గమునకు మితవాదులకు ప్రతిఘటకులకు సంయోగముగలిగినది. మితవాదులు దేశావసర సమయమునందు విరంతు శాధికారవర్గమునకు బలమానోసంగి నిరంకుశాధికారపరత్వమును జేసిరి. ఈ సంయోగ మనహయోద్యమవ్యాపనావసరమును వ్యక్తముచేసినది. ప్రజాభిప్రాయమును నాగపురమునందు గూడిన జాతీయమహాసభ వ్యక్తముచేసినది.

నాగపురమహాసభ

నాగపురమహాసభ యన్వర్థముగను ప్రథమ జాతీయమహాసభ. భారతజాతీయసంయోగము స్థిరముగఁ బ్రతిబద్ధమై జాతీయబలము వ్యక్తమై యిది. ముప్పది వేల ప్రతిఘటకులు ప్రేతుకులు సభనలంకరించిరి. సభ్యుల స్వాతంత్ర్యస్వభావము ప్రశాంతస్వభావము భారత జాతీయ హృదయస్వరూపమును విశదముచేసినవి. సభాసమావేశములందు చిరకాలచరితములైన ముఖము లదృశ్యములైనవి. కండిత మదనమోహన మాలవీయును అన్న కకర్డి సభ నలంకరించిరి. ఇంగ్లాండునుండి బెన్సన్ గారు ఆల్ఫ్రెడ్ వైట్, కర్నలు వెడ్జివుడు వచ్చియుండిరి. బెజెంటుగారు జాతీయమహాసభకు జాతీయలక్షణము మహాసభలక్షణము లేదని సభకు విముఖత్వమును జూపిరి. జిన్నా వెడ్జివుడు గార లారంభమునుండియును మందగమనము సక్రమాందోళనము బ్రిటిష్ సాహచర్యము సాధనములని ప్రతిపాదించిరి. మాలవీయుడును సయోక్తులను భయోక్తులను వారిపాదమునే బలకఱచెను. మాలవీయుని విశుద్ధజీవనము మధురసంభాషణము శాంతస్వభావము సభ్యులదృష్టి నాకర్షించినను వారిభావములు కటవుగఁ గల్పించెను. మదనమోహనాశ్రయము శక్తిహీనమైనపు డితరాశ్రయములు నిరుపయోగములు. భారతభూమియందు కండిత మదనమోహనమాలవీయునకు గల మంచి ప్రతిష్ఠ వర్తమానకాలమునందు క్షీణించినది. పరమావకూసకరమైన పంజాబు హత్యలు ఖలాఫతు సమస్య సారరహితములైన రాజ్యాంగసంస్కరణములు ప్రజాహృదయమునందు మహాసంచలనమును గలిగించినవి. ప్రజలకు స్వరాజ్యసంపాదనమునందు గల పట్టుదల గాఢమైనది. గాంధీమహాత్ముని వజ్రసంకల్ప మివిషయమును వ్యక్తముచేయుచున్నది.

గాంధీమహాత్ముడు

లోకమాన్యతిలకు మహానుభావుఁ డస్త్రమించిన సమయము భారతజాతీయజీవమునందు మహాసంధి సమయము. సంగ్రామము భారతహృదయమునందు స్వాతంత్ర్యాంకురములను వికసింపఁజేసినది. సంగ్రామసమయమునందు భారతభూమి చూపిన త్యాగ మేయితరసామ్రాజ్యాంతర్యాగమును జూపియుండలేదు. రణరంగములందు 16, 00, 000 భారతీయులు పాల్గొనిరి. భరతవర్షసంపదలు మిత్రమండలి విజయమున కప్రతిహతముగ వినియోగింపఁబడినవి. నూట యేబదికోట్ల రూప్యములు సమర్పింపబడినవి. మహాఖండస్వరూపమున కనురూప మైన స్వారాజ్యసంస్థాపనలు వినిర్మితములగు నను నాశాపాశములు భారతహృదయమును సంపూర్ణముగ నావరించియుండెను. సంకుచితములైన మోంటుఫర్డు సంస్కరణవిధానములు భారతహృదయము నావరించిన యాశాలతలను శోషింపఁజేసినవి. తియ్యనిమాటలు కావ్యకార్యములు బ్రిటీషురాజనీతియని స్థిరపడినది క్రూరకార్యములను జేసిన డయరును యూరపియును సత్కరించిరి. ప్రభుత్వము దండింపఁ బూనుకొనకుండెను. యథేచ్ఛగ భారతీయులనింకింప నాటంకపడకుండెను. సర్ మైకెలు ఓడ్వయరు యథాప్రకారము నిందాప్రవాహమును ప్రవహింపజేయుచుండెను అమృతసరసమావేశ సమయమునందు గలిగిన విషమపరిస్థితులకు నాగపుర సమావేశ సమయమున కేవిధమైన నుపశమనము గలుగలేదు. కాంగ్రెసు సభ నిర్ణయించిన ప్రతీకారములైనను ప్రభుత్వ మవలంబించియుండలేదు. మీదు మిక్కిలి ప్రభువులసభ పంజాబుహంతకులను మహాధీశులని పొగడినది. స్వస్థలమునందుగల యవమానమెకరస్థలములందును భారతజాతీ స్థిరపడినది. ఫిజిద్వీపములందు భారతీయులు పరమావమానములకు బాలైరి. నిర్బంధప్రవాసములు హత్యలు దౌర్జన్యములు భారతీయులకు సంప్రాప్తములైనవి. దక్షిణాఫ్రికానుండి భారతీయులను స్వచ్ఛందమిషను స్వస్థల ప్రవేశమును జేయించుటకు యూరపియును దలపెట్టిరి. తూర్పుఆఫ్రికాయందు భారతీయులకు బ్రత్యేక నివాసస్థలములను గల్పించుటకు బ్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. ఆస్ట్రేలియా కనడాదేశములందు భారతీయులకు ప్రవేశమే దుర్లభము. బ్రిటీషుసామ్రాజ్యాంతర్యాగములందును స్వస్థలములందును భారతీయులకు దాస

త్వము నునుటను స్థిరముగ వ్రాసినది. పరస్థలము లందు భారతీయుల మితచేవన విధానము యూరపీయ నుల భోగపరాయణత్వమునకు ప్రతిబంధకముగ నుండును. భారతీయులు దానానుదానములుగ యూరపీయ నుల సోగభాగ్యముల కనుకూలపకు సంతవరకును భారతీయుల సుగుణము లవ్యక్తముగ కొనియాడబడును. యూరపీయనులు పెట్టినభిక్షునై కొనివారిని సేవించినంత వఱకును భారతీయులకు యూరపీయనులు స్వాగతంబు నొసంగిరి. భారతీయులు స్వల్పముగ స్వాతంత్ర్యప్రకర్షణమునకు బూనుకొనినపుడు వారిపొడ యూరపీయ నులకు గిట్టకుండెను. యూరపీయనులు దక్షిణాఫ్రికా పూర్వాఫ్రికా ఫిజిడ్విపములు మొదలగు ప్రదేశము లందు విసములైన భారతీయులసహాయముననే సంఘదలను వృద్ధిచేసి సుశీలన మనుభవించుచున్నను నిపుడు వారిపొడ గిట్టకున్నది. ఇ దేశములందు భారతీయులూర్జించిన స్వస్వసంఘదలు యూరపీయనుల లోభమునకు బలియగుచున్నవి. వలసరాజ్యములందు సేవకాన్పత్తియొ స్వదేశగమనమొ భారతీయునినుటకు వ్రాసినది. వలస రాజ్యములను వృద్ధిచేసిన భారతీయుల కిట్టి దైన్యస్థితి సంప్రాప్తమగు నపు డేభారతీయుల హృదయమునందు సంతాపతరంగములు పొంగి పొరలకుండును?

విదేశములందు గలిగిన దుర్దశయొ స్వదేశమునందు గలదు. స్వదేశమునందు భారతీయులు కుబ్జత్వమును గలిగి చైతన్యవిరహితులై దుర్భరమైన జీవమాత్రను గడపుచున్నారు. ప్రతిభాయుతులైన మహానుభావులు సముతము దైన్యస్థితి ననుభవించుచున్నారు. ఆంగ్లవేషభాషాధారులకు మహానుభావులు చేతులను జోడింపవలసిన స్థితి గలిగినది. విదేశస్వదేశములందు గౌరవహీనమైన స్థితిగతులు భారతజాతీకి సహజావస్థగ బరిణమించితి. పంజాబువ్యవహారములు కన్నులను నిలవంతముగ దెరపించినవి. భయభ్రాంతలైన యాంగ్లయువతులకు లక్షలరూప్యములు ప్రతిఫలముగ నొసంగబడినవి. భారతయువతు లనమానితలై మహాదుఃఖము ననుభవించిరి. జలియూనువాలాబాగునందు నిరపరాధులు డయరు కోపాగ్నిజ్వలియైరి. విదేశములందును స్వదేశమునందును భారతీయుల నిస్సహాయస్థితి వ్యక్తమైనది. సంస్కరణము లీ నిస్సహాయస్థితి దొలగించుట కేవిధమైన సదుపాయములుగ గల్పింపలేదు. పూర్వవాసవలతో నెన్ని జాతీయమహాసభలు జరిగినను భారత

జాతీకి విమోచనము గలుగదని భారతజాతి గనుగొనుట కుపక్రమించినది. తరణోపాయమున కాత్మావలంబనమొ మూలసాధన మని ప్రజలు గ్రహించిరి. ముప్పుదికోట్ల ప్రజలు సహజసంఘదలు ప్రాచీనసభ్యత్వము భాగవత ధర్మాసక్తి యాత్మావలంబనసాధనమునకు సకలవిధములను తగియున్నవి. జాతీయవిపాదయోగదశయందు గాంధీమహాత్ముడు భారతజాతీయాత్మస్వరూపమును బ్రత్యక్షము చేసి మహామాయాపరణమును బోగొట్టుటకు బూనుకొనెను.

ఆత్మావలంబనయుగము

గాంధీమహాత్ముడు పాశ్చాత్య ప్రాచ్యసభ్యత్వ సంరంభములం దనుభవమును గడించిన మహానాయకుడు. మోహనదాసకరణచంద్ర గాంధీ బాల్యమునం దింగ్లాండునందు విద్యాభ్యాసమును జేసి పాశ్చాత్యసభ్యత్వానుభవమును స్వయముగ ననుభవించెను. దక్షిణాఫ్రికాయందు న్యాయవాదివృత్తి నవలంబించుచు లోకానుభవమును న్యవహారవిజ్ఞానమును సువిచారశక్తిని గడించెను. జైనధర్మప్రవర్తకుడై ఆహింసా సత్యధర్మస్వభావముల గనుగొన గలిగెను. పాశ్చాత్యభౌతికధర్మమును భారతీయాభ్యాత్మికధర్మమును స్వయముగ ననుభవమునందు గల గాంధీమహాత్ముడు స్వరాజ్యసంరంభమునందు నాయకత్వమును వహించుటకు సకలవిధములను తగియుండెను. గోపాలకృష్ణ గోకలే గాంధీని భారతసేవక సంఘమునందు జేర్చుటకు బ్రయత్నించెను. బిజెంటమ్మ గారు స్వరాజ్యసంఘమునందు జేర్చుటకు ప్రయత్నించెను. పర్తమాన విషమపరిస్థితులందు భారతీయహృదయవేదనను భిన్న ప్రదేశములందు స్వయముగ ననుభవించిన గాంధీమహాత్మునకు సామర్థ్యము గలదు. ధర్మజుడు శ్రీకృష్ణుని నమ్మినటులు భారతహృదయము గాంధీమహాత్ముని నమ్ముచున్నది.

౧. ఆపద గడవంచెట్లు

- నోపి కుభంలైన దానినొడంగుర్పను మా
- కీపుట్టువునందు బాండు
- వ్యాపాలుందు మిమ్ముజూపి చవియె మహాత్మా

గాంధీమహాత్ముడు దక్షిణాఫ్రికాయందు భారతీయుల జన్మస్వత్వములను సంరక్షించుటకు సకలమును సమర్పించిన మహాధీరుడు. సత్యవ్రతుడు. ధర్మప్రవర్తకుడు. హింసావిముఖుడు. కాన్యజ్ఞుడు. కనుబలధర్మవిదూ

కాదేశించినది. జాతీయసంకల్పవృద్ధికి అనుహంబొప్పును సాధనమును నిర్ణయించినది.

అనుహంబొప్పుము

ప్రవృత్తిపరమైన అనుహంబొప్పునందు ముఖ్యము ధర్మాధర్మములకు సంబంధించి గలవాడును. ధర్మక్షేత్రమునం దాధ్యాత్మికాధి భౌతిక భగవంతులకు మహాసంయోగమును అధర్మక్షేత్రమునందు మహావియోగమును గలుగుచున్నది. సుయోగ వియోగ కారణములు ధర్మస్వభావమును నిర్ణయించి మోక్ష మార్గమును జూపుచుండును. ధర్మక్షేత్రమునందు ప్రవృత్తి పురుషసంయోగమునకు బ్రతికూలములైన కారణములు వర్తనకాలమునందు లోకము నావరించు మహాలయమునకు సాధన బు లగుచున్నవి. ఏముచాయముచేత వైదను ధనము నాడించి భౌతికభౌగోళిక లంఘనాడి పొరలుట గౌరవలభ్యముగ బరిగణించబడుచున్నది. భౌతిక సంపదల నాన్ని మునుపే శాస్త్రాధ్యయనములు కంటికి గఱచబడిన భూముల వాక్రమముకొని మహాసంయోగవీచములను నాడించి దూరయంత్రసాధనమున సామ్రాజ్య కృంభణమునందు బిగదీసినవి. స్వబాతీయాభిమానము స్వభాతీయ భావ సామ్రాజ్యశృంగలములను పరిశ్రేష్టభావములను జేరమానవపీడనము నను సాధనములై నవి. సామ్రాజ్య సంయోగము సామ్రాజ్యశిక్షణము భారతవ్యాపకమునందు సామ్రాజ్య సాధనోపాయములను స్థాపించిరి. స్వరాజ్యసంవాదనమునకు మారణదరికరముగా వైశ్య నివహములు సాధనము లగు భావములు భారతవ్యాపకయము నావించినవి. ఈ భావములు మహాలయమును జేసినవిధమును యశారపురాజ్యముల చరిత్రను చెప్పుక చెప్పుచున్నది. స్వబాతీయాభిమానమును సామ్రాజ్య రాజ్యములు గావించిన హత్యలు భారతవ్యాపకముల వర్ణనాతీతములు. అధర్మమార్గమున స్వరాజ్యమును స్థాపించి ధర్మక్షేత్రమును సభగ్యక్షేత్రమును జేయుట వినాశమునకు సాధనముగాని చరమాధ్యక్షుని సాధనముగాను. ధర్మాధర్మములను వగలి హత్యలకు లడిగట్టుకొనినను నిరాయుధులైన భారతీయులకు జాహంబలసాధనము సాధ్యముగాను. సాధ్యమైనను ధర్మక్షేత్రమునందు నిషేధముగలవు. అత్యవినాశకమునకు సాధనం బగుచున్న సామ్రాజ్యసభ్యత్వమును గను

గొనిచు ను మహాభూమి నె గోసలు యువివేకము. జాతీయసంకల్ప వృద్ధిగలచిన స్వరాజ్యసంవాదనము నకు భారతసాధియస్వభూమిను సహితు స్వభావమున దాని నుచు, మైన హింసారహితమైన యనుహంబొప్పును సాధనము గు నుచునభ నిర్దేశించినది. మహాసంకల్పము బంబొందిన వైన ఈ ప్రవృత్తిము జాతీయ హత్యలకు మును బ్రవృత్తిచేయుచున్నది.

కాంగ్రెసు సభిచారి యభిప్రాయము ననుసరించి ప్రస్తుతపు ఇండియా ప్రభుత్వము గోళాధ్యక్షులు లోకవ్యవస్థలను, హిందువేదప్రజలు స్వరాజ్యమును నెలకొల్పుట కిట్లు కృతినీర్చయములై యుండుచున్నది. ప్రవృత్తి మహాసంకల్ప కలకత్తాలో జనుకుటకు భూభూమి, తన హక్కులను స్వాతంత్ర్యమును నిరూపించుటను, గనుల కుబిరించిన అనేకప్రములను, అందు మధ్యముగ క్రియాశీలమనామలయ సంబంధించిన కష్టములను నివారణ చేకొనుట కవలం నింపబడిన పక్షమున్ని మొ విధము లగుచున్నది. ఈశాంతియు పరివర్తనం గ్రహునభల గావించబడిన దౌర్జన్యరహితము సహాయ నిరాకరణాధ్యక్షులు తెలి యంగీకరించుచు, ఒకకొనను ప్రభుత్వ యంత్రములను నిరూపించుట మొదలుకొని, వేరొకకొనను పన్నులు చెల్లించుటకు భామింతు, సహాయనిరాకరణవిధానము వంతముగాని అంబోల నొకభాగముగాని, పశ్చిమసహారా భామి, అభిల భారతీయు కాంగ్రెసు సంఘమువారు గాని నిర్ణయించెడి సమ గమున అచటలొ చెట్టకలరలు ననియు, ఈలొపున దేవునియ సునిర్భయచరమ నీచననియు, ప్రకటించుచున్నది. ఇంకొకొకై భూప్రజలకు హక్కుల సీక్రింజితిక నవలంబించుచుండ వలెను.

(1) 16 సువర్ణములలో ప్రముఖు గల విద్యాధ్యక్షుల కలి దండ్రులను, సంరక్షకులను (విద్యాధ్యక్షుల గాదు) ప్రభుత్వముచారి యామహాప్రముఖ నున్నట్టిగాని, వారి సహాయమును పొందుచున్నట్టిగాని, వారికినింపం దున్నట్టిగాని, పాఠశాలలనుండి తిన్న పిల్లలను తొలగించుట కెక్కడ ప్రయత్నముల చేయవలయునని కొరవల యును. అందుకొటాటు, విద్యాధ్యక్షులు జాతీయపాఠశాలల మూలమున గాని మరి యితరసాధనముల మూలమున గాని శిక్షణ బడయుట కేర్పాటుల గావించ వలయును.

(2) అట్టి పాఠశాలలు లేనియెడల, ఏప్రభుత్వవిధానమును తాము తొలగింప నిర్ణయించికో, దాని పునుకుబడి విస్తారముగ నుండెడి విద్యాప్రగిస్తావలలో చదువుటను 16 సంవత్సరముల వయస్సు గలిగివట్టి యి అంతకు వైబడివట్టియు విద్యాధ్యక్షుల తమ మనస్సాక్షికి వ్యతిరేకము భావించుచో అట్టివిద్యాధ్యక్షుల ప్రభుత్వమువాది యాజమాన్యమున నుండెడిగాని, వారి సహాయమును పొందెడిగాని, వారవలెనుట దుండెడిగాని ప్రతిస్తావలనుండి పర్యవసానమును యావించక ఆలస్య మేమాత్రము లేకుండ లేదిరావలయునని, కొర

కలయును. అట్టి విద్యార్థులు సహాయనిరాకరణోద్యమమునకు సంబంధించిన సేవలలో నిమగ్నులై యుండవలయు ననియు, లేక జాతీయ విద్యాలయములలో చదువుకొను మండవలయు ననియు, సలహా నీయవలయును.

(3) ప్రభుత్వమువారివశమునందున్న బ్రిగాని, వారిసహాయమును బొందవట్టిగాని, పాఠశాలల ట్రస్టీలను, మేనేజరులను, ఉపాధ్యాయులను, మ్యానిసిపలు సంఘములను, అంకలుబోర్డులను చానిని జాతీయ పాఠశాలలుగ మార్చవలయునని, కోరవలయును.

(4) తమప్రతిని మానుటకు వ్యాయవాదులు ఎక్కడు ప్రయత్నములను సలుపవలయు ననియు, లాసోర్టులకు కక్షిదారులును సోదరవ్యాయవాదులును బహిష్కరించుటలును, చుట్టవర్తల ద్వారా పోరాటములు పరిష్కార మగునట్లులును, వారు ప్రయత్నింపవలయు ననియు కోరవలయును.

(5) హిందూదేశమును ఆర్థికముగ స్వతంత్రముగ గావించుటకు, వర్తకులు విదేశీవ్యాపారసంబంధమును క్రమక్రమముగ వదలుకొనవలె ననియు, నూలువనుటకు శేత శేయుటకు ప్రోత్సాహము గలిగింపవలె ననియు, గోరవలయును. ఆర్థికసంబంధ మగు బహిష్కార విధానమును రాయలజేయుటకు ఆఖిల భారత కాంగ్రెసు సంఘమువారు నిత్రులును కొందరిని నియమింపవలయును.

(6) సహాయనిరాకరణోద్యమ విజయమునకు స్వార్థత్యాగ మత్యవసరము గాన, ఈ దేశములోని ప్రతిపురుషుడును, ప్రతిస్త్రీయు, జాతీయోద్యమముకొరకు సాధ్య మగుంతవరకు త్యాగము జూపవలయు నని కోరవలయును.

(7) సహాయనిరాకరణోద్యమము సత్ఫలప్రసాదించుటకు ప్రతిగ్రామమునందును సంఘములను నెలకొల్పవలయును. ప్రధాన పట్టణములలో కేంద్ర సంఘములను నెలకొల్పవలయును.

(8) జాతీయ సేవకు, సేవకుల న చేయుటకు నిర్దేశించవలయును.

(9) జాతీయ సేవకును, సహాయ నిరాకరణోద్యమమునకును అవసర మగుజాతీయనిధిని నెలకొల్పుటకు ఫలప్రద మగు చర్యను దీనికోరవలయును. ఈనిధికి ఆఖిలభారతీయ తీలకు స్వార్థకస్వరాజ్య నిధి యని నామ మిడవలయును.

ధర్మార్థసంరంభమునందు నిగ్రహము శాంతము త్యాగము మొదలగు దైవసంపదలు మరారాధ్యములు. భోగము క్రోధము స్వార్థము మొదలగు నాసుర సంపదలు సుఖారాధ్యములు. తిట్టుకుతిట్టు దెబ్బకుదెబ్బ పామరాయుధములు. రాతివేలకు రవలవాసలు రాక్షసాయుధములు. అభయము దమము సత్యము అహింస త్యాగము పండితాయుధములు. అసహాయోద్యమము స్వరాజ్యసంపాదనమునకు పండితాయుధప్రయోగము ను శాసించుచున్నది. పండితాయుధప్రయోగము పురు

షాయుధము గాని దుర్బలాయుధము గాను. అసహాయోద్యమమును ప్రయోజకాయుధము గాని యుక్తయోజకాయుధము కాదు. అసహాయోద్యమము మహాచేష్టకు సాధనము గాని నిశ్చేష్టతకు మూలము గాను. అసహాయోద్యమము విదేశపాలకవర్గముతో సాహచర్యమును ప్రతిషేధించుచున్నది గాని ప్రజాసాహచర్యమును గాని ప్రజాప్రయత్నములను గాని ప్రజాసంకల్పములను గాని ప్రతిషేధించుట లేదు. తెలిసియును తెలియకను మానవులు అసహాయాయుధమును నిరంతరము ప్రయోగించుచున్నారు. మానవులు దుష్టవాసలను విడుచుచు డసహాయోద్యమము నవలంబించుచున్నారు. వ్యాధిగ్రస్తమైన దేశమున కాహారవిసర్జన మవసరం బగుచున్నది జ్ఞానసాపన్నత్వమునకు పరిత్యాగము సాధనం బగుచున్నది. మోక్షమార్గమునకు సత్యాగ్రహము సాధనం బగుచున్నది. అసహాయధర్మ మాసురసాహచర్యమును ప్రతిషేధించుచున్నది గాని దైవసాహచర్యమును ప్రతిషేధించుట లేదు. అసహాయోద్యమ మధికారారాధనాభిమానమును ప్రతిషేధించుచున్నది గాని అధికార ధర్మమును ప్రతిషేధించుట లేదు. ప్రహ్లాదు రాక్షసాధికారాభిమానమును బ్రతిఘటించెను గాని జనశ్రుతి ధర్మాజ్ఞలను ప్రతిఘటించలేదు అసహాయోద్యమవిజయమునకు అహింస సత్యము ప్రేమ త్యాగము మార్గములు. మార్గము మమకారము ద్వేషము స్వార్థము ప్రతిబంధకములు. భారత హృదయమునం గాత్రస్థులల్లికి నమూనయైన భావప్రకాశమును దేయునయే అసహాయోద్యమమునకు పరమప్రయోజనము. ఈ ప్రయోజనము చలననె ప్రజాహృదయమునందు నెలిగెడి స్వారాజ్యవ్యాప్తి ప్రజ్వలగలదు గాని అధికారవర్గపు దయాభీతిమువలన గాని కఠివయ నాయకుల గంభీరోపన్యాసముల వలనను గాని వెలుగబోదు. నాగపురము సభయం దామోదితమైన యసహాయోద్యమ ప్రతిపాదన మీ భావమునే ప్రతిపాదించుచున్నది.

సంస్కరణములు

జాతీయవాదులు జాతీయసభాసర్వయముల కనురూపముగ నెన్నికలందును నభ్యర్థిత్వమునందును బ్రమేయమును మానుకొనిరి. మోంతుపర్డు రాజ్యాంగ సంస్కరణముల కనురూపమైన శాసనసభ తేర్పడినవి.

శ్రీ కన్నాటు ప్రభువు మహావైభవముతో నారంభకర్మ కాండను జరిపించెను. అరంభోత్సవములకు లక్షలరూప్యములు వ్యయమైనవి. ఉత్సవసమయములందు ప్రజలూ హించిన వరములు గలుగలేదు. భారతీయులు గతమును మఱచి మన్నించి భావికల్యాణమునకు కలిసి పనిచేయవలయునని హితోపదేశమును జేసి కన్నాటు ప్రభువు స్వస్థలమును జేరెను. ఉపదేశ ప్రయోజనము పాలకవర్గమునకువలె ప్రజావర్గమున కన్వయింపజాలదు. ప్రజలను హింసలకు బాలుచేసిన డయరులు ధాన్యములు సన్మానగౌరవముల సనుభవించుచుండ గతమును మఱచుట మన్నించుట యసంభవము. అధికారహృదయమునందు పశ్చాత్తాపము గలుగని విధమును దేశవ్యవహారములు వ్యక్తముచేయుచున్నవి. ద్వీరాజ్యాంగ విధానము తలచినదీర్చి స్వాతంత్ర్య వికాసమునకు నిరుపయోగముగ బరిణమించినది. అధికారాయత్త శాఖయందు మంత్రుల అధికారములేదు. కలిగిన యధికారము నైనను ప్రజాక్షేమమునకు వినియోగించుటకు ధనము పలుకుబడి సాహసము లేదు. అన్ని రాష్ట్రములును మిత్రమితిన భాగమును సామ్రాజ్యవ్యయమునకు సమర్పించుచున్నవి. కన్నరాష్ట్రము 720 లక్షల యాదాయము నుండి 340 లక్షలను సామ్రాజ్యవ్యయమునకు సమర్పించుచున్నది. సర్ హార్వారులు, ట్లరు రోనాల్డుషే ప్రభువు విల్లింగ్డును ప్రభువు పూర్వమువలెనే యధికారాభిమాన సీతీ నవలంబించిన విధమును సభావ్యవహారములు సువ్యక్తము చేసినవి. రోనాల్డుషే ప్రభువు సభ్యులకు భర్తృపదేశమును జేసెను. విల్లింగ్డును ప్రభువు స్వయం ప్రభావాదరణమునను సభావ్యవహారములను నడిపించుట కుపక్రమించెను. అధికారవర్గదుర్గ మభేద్యముగ మున్నదని వ్యక్తమైనది. సామ్రాజ్యపాలనమునం జేవిధమైన స్వాతంత్ర్యమును గలుగలేదు. కొత్తపన్నులను శాసనసభ లంగీకరించినవి. రాజ్యవర్గాధికారుల చతురోపాయము ప్రజాప్రతినిధులదృఢ సంకల్పములను భేదించినవి. పాలకవర్గము నిర్బంధశాసన విమర్శనమును పంజాబుహత్యలు నైశ్యవ్యయము మొదలగు విషయములకు సంబంధించిన తీర్మానముల నంగీకరించినది. పంచాయతీసంఘములు విషయవిమర్శనమును జేయుచున్నవి. సంఘముల వ్యవహారములకు బత్తెములకు లక్షలు వ్యయమగుట తథ్యము. ఫలముమాత్రము సంశయాస్పదము. వర్తమాన సంవత్సరాదాయమైన 126 కోట్లయందును 62 కోట్లు

నైశ్యవ్యయమునకు వినియోగపడవలసియున్నది. ఆదాయమునందు మూడవవంతు విదేశీయుల పేతనములకును నుపవేతనములకును వినియోగపడుచున్నది. విదేశములందలి వడ్డీకి నేలేటను విశేషమైన ద్రవ్యము వ్యయమగుచున్నది. ఈ వ్యయమును తగ్గించుటకును నిర్ణయించుటకును సామ్రాజ్యప్రభుత్వమునందధికారము లేదు. శాంతిసంరక్షకన్యాసు నిర్ణయాధికారము లేదు. ఈ రెండు నైశ్యవ్యయ మపారముగ పెరిగినవి. ఆఫ్ గను యుద్ధము సరిహద్దుల యుద్ధములు వ్యయభారము పెరుగుటకు గొంత కారణము లైనను సామ్రాజ్యవర్ధనాభిమానము నైశ్యవ్యయభారమునకు మూలకారణము. ఈ కారణమును మాటుపాటి అసహాయోద్యమమును నిందించుట యధికారవర్గమునకును వారి పక్షవాదావలంబనులకును జెల్లినది. సామ్రాజ్యప్రభుత్వ మే తీర్మానముల నంగీకరించినను సధికారి మంత్రమును విదేశాధికారవర్ధనమునందున్నపుడు స్వాతంత్ర్యబీజవికాసము దుర్లభము. వ్యయభారవృద్ధి కష్టములకు మారకపుధరలు గోహదము నొసంగినవి. యుద్ధము నిలిచిన తరువాత నెగుమతులు నిలిచినవి. పరదేశములు బీదపడి వస్తుక్రయ సామర్థ్యమును బడయ కున్నవి. బ్రిటీషువర్తకులు యథేచ్ఛగ దేశమును దిగుమతులతో నింపిరి. యుద్ధవ్యయము యుద్ధవ్యయకట్టుములు యుద్ధపుష్కలములు ఋణగ్రస్తతను వృద్ధిచేసినవి. దేశము విత్తసూన్యమై ఋణపాత బద్ధమై నిస్సహాయస్థితియందు మునిగినది. భరతఖండ మితర దేశములకంటెను సుఖతరస్థితియందున్నదని పాలకవర్గ మనవరతము హెచ్చరించుచున్నది. సంగ్రామ గౌరవము దేశలాభము ధనాగమనము యశోగౌరవము బ్రిటీషువ్యవస్థలకును సంగ్రామకష్టములు భరతఖండమునకును సంప్రాప్తించినవి. ఫలప్రాప్తికి నోమును నోచని భరతఖండ మేల భారములందు మునుగవలయునో నిర్ణయింపగల బాధ్యత సామ్రాజ్యాభిమానులందుగలదు. సామ్రాజ్యసరముల కవసర మయిన భారమును సామ్రాజ్యప్రయోజనములను బడయని భరతవర్షము భరించుట కెటు లంగీకరింపగలదు? సామ్రాజ్యశాసనసభకు వ్యాపారసంరక్షణము గాని యార్థికస్వాతంత్ర్యము గాని దేశసంరక్షణాధికారము గాని లేనపుడు సభాప్రయోజన మత్యల్పమని గత సమావేశము తెలియజేసినది. మంత్రాలోచనసభయందు గా. శర్మ పాఠిసమ్రుగారు లున్నంతమాత్రమునను దేశమునకు సంతృప్తి గలుగదు.

సింహాప్రభువు గవర్నరు కడపని నిడదవంతులూత్రమున ను ఏ. 1920 యేడాది యేడాదులు వర్ధిల్లజాలవు స్వదే శాధికారవర్ధము నిర్బంధవిధానమునందు విదేశాధికార నిర్ణయము లూహించు విధి మనకు కేశమునందు వలం బైతై నిర్బంధవిధానమునకు నిదగ్ధముగ నున్నది నిర్బంధ విధానమును న్యామంగచు నిర్బంధముగా రంగీకరించుచున్నామని యంగీకరించవలయును. నిర్బంధవిధాన ప్రయోగమునకు నిర్బంధవిధానమునందలి 141-103 సూత్రముల ప్రకారము నిర్బంధమునందు గల రహస్యముభములు గోచరంబగుచున్నవి. అధికార వర్ధము ప్రసాదింపదలపెట్టిన స్వరాజ్యప్రసాదస్వభావము నిర్బంధవిధానములు నిరూపించుచున్నవి. సంస్కారాస్వభావములున్నను నిర్బంధవర్ధమునందు స్వభావము మాత్రము మాత్రము మాత్రము చెల్లించుచున్నది అసహ్యమోద్యమప్రచారములు రాజద్రోహశిక్షలకు లక్ష్య లగునపుడు పాలకవర్ధమునందు భేదము గలిగిన దనుట యర్హము. పాలకవర్ధము నిర్బంధముగ స్వవేశ జేతుమార్గముల నుపయోగించి భక్తులను బేదద్రోహులని దండించుచున్నది. సంశయాత్ములను నిధికార కడ వుత్తర సత్కరించుచున్నది అర్హించుచున్నది జేర గీయుచున్నది ఇట్టి నిర్బంధమునందు నిర్బంధము గలగ తేయజాలదు. భర్తావర్ధము నవలంబించి చలించిన సూత్రన రాజప్రతినిధి రీతిని ప్రభుత్వ నవలంబించు త్రికరణ శుద్ధిగ నవలంబించుచును విశ్వేశ్వరము విశ్వదత్తముని బ్రసాదించి గాఢానుకూల్యము యార్జించుచు సార్థకము చేయు గాత!

చెన్నరాష్ట్రము

గత సంవత్సరమునందు చెన్నరాష్ట్రపాలనము నవమానునందు దానిని రాజ్యాంగవరుడు పిల్లింగ్గము ప్రభువు రాజ్యాంగరథమును చతురము. నిడిపించెను. రాజ్యాంగరథగమనమునందు సారథి చతురత్వము గోచరం బైనను గమ్యస్థానము మాత్రము దూరస్థమగుచున్నది. రాష్ట్రవికాసము గతించిన నిర్ణయమునందు మందగమనమును బట్టివది. గత సంవత్సర జనగణనము నందు చెన్నరాష్ట్రమునందు 4,24,08,269 ప్రజలున్నటులు నిర్ణయించబడినది. గతించిన కడేండ్లయందును 100-కి 2¹ వంతున మాత్రమే 10,02,695 ప్రజలు పెరిగిరి. ప్రజాభివృద్ధి మందగించి బట్టినవిధముననే ఇతర

సంస్థానములు మందగమనమును జేసినవి. భరతఖండ రాష్ట్రములందు చెన్నరాష్ట్రముకి పేదరాష్ట్రము. ప్రజలకు వ్యవసాయము ప్రధానమైన వృత్తి ప్రభుత్వాదాయమునకు భూమినిస్తు ముఖ్యసాధనము. సంవత్సర సంవత్సరమును ప్రభుత్వాదాయ మభివృద్ధిని బొందుచున్నను నభివృద్ధికారకుల స్థితిగతులుమాత్రము వృద్ధిబొందుట లేదు. గతసంవత్సరాదాయవ్యయము లీభావనమర్థనమునకు నిదగ్ధముగ నున్నవి.

1920-21 ఆదాయము

	లక్షలు		లక్షలు
భూమినిస్తు	294.48	కట్టడములు, రస్తాలు,	} 6.44
ఎక్సైజు	270.95	మొ. ప్రజాభివృద్ధి	
ఆదాయపు పన్ను	60.75	కలనములు	
ఇతర పాబులు	177.95	చల్లర	6.44
నీటిపారుదల, వడ్డీ,	} 47.20	ప్రభుత్వమువారి	} 17.51
రాదాయము		సహాయము	
అప్పుల దీర్చుట కుం	} 5.40		
చిని నిలువ		మొత్తము.	946.15
నిలిబు నిలిబునము	58.18		
మారకము	10		

1921-21 వ్యయము

	లక్షలు		లక్షలు
భూమినిస్తు	274.03	కట్టడములు, రస్తాలు	1:6.84
నీటిపారుదల, వడ్డీ,	} 41.08	ఇతర పాబులు	65.58
మొ. వ్యయము			
అప్పులు	4.64	మొత్తము.	1,120.99
నిలిబు నిలిబునము	603.13		

1921-22 వ సంవత్సరమునకు రాబడి 1,702.03 లక్షలు అని అంచనా వేయబడినది.

1921-22 లో మదరాసు ప్రభుత్వము భారత ప్రభుత్వమునకు చెల్లింపబడిన మొత్తము 384.29 లక్షల రూపాయలు.

శాఖాదాయములు రాష్ట్రస్థితికి మహా వ్యత్యాసము. భూమ్యాదాయము 294.48 లక్షల రూపాయల రాయితీల యభివృద్ధికి జేసిన ప్రయత్నము లతిస్పృహలు. నీటి పారుదలకు జేసిన 114 లక్షల వ్యయమును నేడాదికి 216కి లక్షల పంటలనిచ్చుచు 100 కి 14 అణాలదానమున వడ్డీ నిచ్చుచున్నది. ఈ యాదాయమును నినుమడించుట కవకాశములున్నను నాయవకాశములను ప్రభుత్వము వినియోగించు కుండుటవలన నీరాష్ట్రము ప్రభుత్వదృష్టిని నుచితరీతి నాకర్షించుటలేదని వ్యక్తమగుచున్నది. కృష్ణా తుంగభద్రాలాశయ నిర్మాణములు

లక్షలయకరములను సస్యశోభితములను జేసి ప్రజాశ్రే-
యమును వభివృద్ధిచేయగలవు. అయినను నీవిషయమును
భారతప్రభుత్వ మేలేటను వెనుకకు బెట్టుచున్నది.
భారత ప్రభుత్వమునకు ద్రవ్యైకపత్తి కీర్తుకాలము
నందు గలుగునని విశ్వసించుట కవకాశములు లేవు.
లండను సగరమునందు భారతము త్రి 100-కి 7 పాళ్లవ
జేసినటులు భారత ప్రభుత్వార్థికస్థితికి నిదర్శనముగ
నున్నది. చెన్నరాష్ట్ర ప్రభుత్వ మీ విషయమునందు
నూతనమార్గము నవలంబించుట యవసరంబగుచున్నది.
కృష్ణాజలాశయమునకు గుంటూరు కృష్ణా మండలము
లందును తుంగభద్రాజలాశయమునకు దత్తమండలము
లందును నల్లపత్రిములను భూమి క్షయమును వేర్వే
టను జేసిన పలయు మూలధనము వెంటనే లభింప
గలదు. కృష్ణాగుంటూరు మండలముల రయితులు దశకర
మునకు నీటిపాడుదలకు 20 నుండి 100 చూపుముల
నణుకును క్రమధనము నొనగుటకు సిద్ధముగ నున్నారు.
నాలుగు వైకుంఠల యకరములు 150 లక్షల చూపుము
లను సులభముగ బడయగలవు. రయితులనుండి క్రమ
ముగ రెండు మూడు వాయిదాలవూదకు సిద్ధులగుచు
పనూలుచేయవచ్చును. నీటితీరుదరాబడి మూలధనము
నకు మంచివడ్డీని నొసగగలదు. రయితులకు పొలము
లాభము గలుగచున్నపుడు మూలధన హతిసుంభముగ
లభింపగలదు. భూమివృత్తిలేకను నభోగితిపాలైన పంచ
కుండి సమీపజాతులనాకి నున్నవనమును గల్పించు
టకు ముందుగా ధనము గలుగగలదు. దేశమునకు ప్రవృద్ధి
యీ కరోడుమార్గములను కేశేంద్రుని లాభము గలుగ
గలదు. యద్ధపుటుణులకు పెట్టుబడి పెట్టిన ప్రజలు
స్వలాభమున కేర్పడిన విషయమునందు పరమోల్లాస
మును జూపి యీ సత్ప్రయత్నమును సఫలము చేయ
గలరు. దేశవికాసాంగము త్రియును వ్యవసాయశాఖాంగ
మంత్రియును నీ విషయముకట్ల వారిత క్రిసామర్థ్యముల
నుకయోగించి ప్రజల కృతజ్ఞతకు బాత్రులగుదురుగాత!

ఆదాయశిశిరములందు రెండవశిఖరము మద్యా
దాయము. మద్యాదాయము గణన పత్తమునందు
300 లక్షలు. ప్రతిమరుపుకు రెండు 0-12-0 మద్యపాన
మునకు వి.యోగించుచున్నాడు. కేవలము మద్యపాన
నిరతులలెక్కులను కేసిన తలగు మూడురూపుము లైనను
మద్యపానమునకు వి.యోగి.వడియును. ప్రాణమాన
ధననాశనకర మైన ఈ దుర్వ్యవసమును మార్పుటకు

ప్రభుత్వము పూనుకొనుటకు సంతాపకరము. ఇంటిని
నొంటిని గుల్లచేయుచున్న పరభ్యాసమును నిర్మూలము
చేయుట సకలజనులకును భక్త్యముగచున్నది. అసహాయ
ద్యమును మద్యపానవిషేషవ్యాసమునకు బ్రయత్నిం
చుచున్నచు నభికారవర్గ మవలంబించుచున్న సతి ప్రతి
కాలముగ నున్నది. అధికారు లేదో విషము నిరోధకుల
దండనకునకు బూకొనుచున్నారు. గూడూరునం
దుకు నితర ప్రదేశమునందును విధించిన దండన లిందుకు
చార్తానుగ నున్నవి. బలవంతసిరోధము తగదని అభి
కారవర్గము ప్రకటించుచున్నది. మరభ్యాసవిషేషమునకు
బలవంత మేల యుండునో పడవలదో తెలియచున్నది.
జూదమునకు వ్యభిచారమును బలవంతముగఁ బ్రతిషేధిత
ములై దండనమునకుఁ బాలగునపుడు మద్యపానవిషేధ
మును బలవంతముగ నేల జేయవలదో న్యాయశాస్త్ర
జ్ఞులు నిర్ణయించవలసియుండును. నిర్మాణము నణదుటకు
బలము నుపయోగించుట సదాచారము గాని సురాచా
రము గాదు. హిందూపదేశములు దుర్లభసంహరమునకు
బాధియున్న లోకమునకు విమోచిత్వము యవసరము
గలిగియుండదు. దుర్లభసంహరమునకు నిర్బంధా
చరణము కర్తవ్యమని శ్రుతులు స్మృతులు ప్రతిపాది
చుచున్నవి. యద్ధకాలమునందు మద్యపానవిక్రయము
కొంతవరకు ప్రతిషేధింపబడినది. అమెరికాసాయుక్త
రాష్ట్రములు రుమ్మరాజ్యము మద్యనిర్మాణమును మద్య
విక్రయమును ప్రతిషేధించినవి. భరితభిజిమునందు
మద్యపానవిషేధింపబడుట నిర్బంధమును సురాధ
నముగ నొనరించి కారాగృహమునకే విధింపబడు
చున్నది. అభికారహృదయమునందు ధర్మనిరీక్షణమే
వామాకమును పహించినపుడు న్యాయనిరీక్షణము
మాటను దలపెట్టవలసిన యవసరము లేదు. మద్య
పానము ప్రాచ్యమతిములందు ప్రతిషేధితము. పాశ్చాత్య
మతములందు ప్రతిషేధితము గాకపోయినను గర్హ్యము.
రాజ్యతంత్రజ్ఞుల మతబోధకులు మైద్యపిశాచములు
ధర్మజ్ఞులు మద్యపానము నేకముఖమునను ప్రతిషేధిం
చుచున్నను నిషేధబోధకులను భారత ప్రభుత్వము దం
డించుచున్నది. అభికారప్రతిభాసంరక్షణమునకు ధర్మ
ప్రతికూలమార్గములను పాలకవర్గ మవలంబించునపుడు
పాలకవర్గమునందు ప్రజావిశ్వాసము సంపూర్ణముగ
బోవుచున్నది. మద్యపాననిరోధమును నిర్బంధమార్గ
మునను జేసినను పాలకవర్గా మోదమును బడయుట ధర్మ

ము. ప్రజలు మద్యపానవిసర్జనమును జేయుచున్నారను శుభవార్తలు వివిధ ప్రదేశములనుండియును నడుచుచు వచ్చుచున్నవి. అధికారవర్గము ప్రజావర్గమును సన్మాన మార్గమున నడుపుటకు ధర్మబలసంరక్షణము సాధనము గాని అక్రమకౌశలబలము సాధనము గాదు. పాలకవర్గము ప్రజల మాన ధన ధర్మబలములను నాశనము చేయుచున్న మద్యపానాభ్యాసమును పూర్ణముగ నిషేధించి ధర్మరక్షణమును జేయుదురు గాత.

చెన్నరాష్ట్ర సభ

మొంటుఫర్డు సంస్కరణ శాసనసభ చెన్నరాష్ట్రమునందు విచిత్రపరిస్థితులం దేర్పడినది. బాతీయ వాడు లసహాయోద్యమధర్మావలంబనమును జేయుచు సభ్యత్వాభ్యర్థిత్వమును మారుకొనిరి. బ్రాహ్మణేతర నాయకులు బ్రాహ్మణాభ్యర్థుల నిరాకరణమును బోధించిరి. పాలకవర్గము భేదవతంత్రము నవలంబించినది. బ్రాహ్మణేతరులకు ప్రత్యేక ప్రాతినిధ్య మంగీకరింపబడినది చెన్నరాష్ట్రమున కేర్పడిన 125 సభ్యులందును 102 సభ్యులు బ్రాహ్మణేతరు లేర్పడిరి. బ్రాహ్మణేతరులకు ప్రత్యేక ప్రాతినిధ్యము 28 మంది నిర్ణయింపబడిరి. శాసన సభయందు

మహమ్మదీయేతర ప్రాతినిధ్యము	95
మహమ్మదీయులు	18
భౌగోళిక క్రైస్తవులు	5
యూరేపియనులు	1
ఆంగ్లో-భారతీయులు	1
భూస్వాములు	6
విశ్వవిద్యాలయము	1
వాణిజ్యేతరులు	1
వ్యాపారపరిశ్రమములు	5
కులములు	2
అధికారులును అధికారనియుక్తులును	25

125

గతసంవత్సరమునందు నిర్ణీతమైన శాసనసభయందు బ్రాహ్మణేతరులు బ్రాహ్మణుల కియిదు రెట్లు సభ్యులు గలను. బ్రాహ్మణేతర సంఘ మను సంఘ మున్నను లేక పోయినను బ్రాహ్మణేతరపక్షమునకు బలము గలదు. బ్రాహ్మణేతరపక్షమునకు బ్రాహ్మణపక్షమునకంటెచు ఫలప్రాయము బలము గలదు. సభావ్యవహారములందు

అధికారానధికార పక్షములకును మితవాద బాతీయ వాద పక్షములకును భారతీయ యూరపియను పక్షములకును రాజ్యాంగరీక్షణమునందు భేదముగలదు గాని బ్రాహ్మణ బ్రాహ్మణేతరపక్షములకు భేదము లేదు. చెన్నరాష్ట్రమునందు గాకను నితరరాష్ట్రములందు భేదము లేకపోవుటయే యీకల్పితభేదమునకు ప్రమాణముగ నున్నది. ఉద్యోగాధికార వ్యామోహమీ రాష్ట్రమునందు బ్రాహ్మణ బ్రాహ్మణేతర పక్షముల కసహజమైన స్వరూపమును గలుగజేసింది బ్రాహ్మణేతరనాయకులను బ్రాహ్మణేతరసంఘములును స్వదేశ యోగక్షేమములకు మూలసాధన మైన స్వరాజ్య ప్రాప్తికి ప్రతిఘటనమును జూపజాలరు. వారును బ్రాహ్మణులవలె స్వాతంత్ర్యవికాసమును గోరుచున్నారు. బ్రాహ్మణేతరనాయకులు దేశమోక్షమును వాణిజ్య మూలముననే చేయగోరుచున్నారు. బ్రాహ్మణ పక్షము నావహించిన బ్రాహ్మణ శ్రమ పోయిన బ్రాహ్మణేతర పక్షము తత్క్షణస్వరాజ్యసాధనమును గోరుట సహజము. భారతీయులను ముఖ్యముగ బ్రాహ్మణసంఘము నావహించిన యుద్యోగాధికార వ్యామోహమునకు గాఢ్యులు బ్రిటీషు పాలకవర్గము గాని బ్రాహ్మణులు గాదు. బ్రాహ్మణులకు భరితభూడమునం దాదికాలము నుండియును బ్రహ్మత్వము వృద్ధిగ నుండును. బ్రాహ్మణులధ్యమనమును జేయుచు భిక్షులనును జేయుచు జీవయాత్రను గడపుచుండిరి. భనసాక్ష్యమూలములైన రాజ్య కృషి వాణిజ్యాది వృత్తులు క్షయమై వైశ్య శూద్ర కులాధీనమునందుండెను. చాణక్యము చంద్రగుప్తునకు రాజ్యాభిషేకమును జేసెను. తిక్కన మనుమనిద్దనకు రాజ్యలాభమును చేయగలిగెను. రామదాసుస్వామి రాజ్యమును శివాజిమహారాజునకు సమర్పించెను. బ్రాహ్మణులు బ్రాహ్మణేతరసంఘముల పోషణమును బడయుచు బ్రహ్మవిద్యాప్రచారమునందు కాలమును గడపుచుండిరి. మహమ్మదీయ క్రైస్తవ మతపాలనము లీపరిస్థితులను మార్చినవి. మహమ్మదీయ క్రైస్తవ పాలకులు వారిమతగురువులను పోషించి సత్కరించుచుండిరి. బ్రాహ్మణగురువులను ద్వేషించి యవమానించుచుండిరి. భుక్తి దుర్లభమైన బ్రాహ్మణులు లౌకికవ్యవహారనిమగ్నులై జీవయాత్రను గడపుట కుపక్రమించిరి. వ్యాపారధనలాభమున కేర్పడిన బ్రిటీషు పరిపాలనమునందు బ్రాహ్మణులకు లౌకిక వ్యవహారవ్యామోహము ప్రబలి

నది. విద్యాలయములం దార్యమతనిరసనము క్రైస్తవ మతప్రశంస కరిపాటి యొనవి. అధ్యయనమునందు బ్రహ్మవిద్యాచింతనమే యనవసరంబైనది. విద్యాప్రవృత్తి యంతయును నుద్యోగలాభమున కేర్పడినది. జీవన ప్రవృత్తి యంతయును నాధ్యాత్మికచింతనాశూన్యమై యాధికారికలాభము మైనది. బ్రాహ్మణులకు బ్రాహ్మణవృత్తియందు భుక్తియును గౌరవమును దూరములైనవి. ఉద్యోగములందు భుక్తియును గౌరవమును గలిగినవి. ఈ భావములకు పాలకవర్గము స్వప్రయోజనములకై ప్రోత్సాహము నొసంగి పోషించినది. ఆంగ్లేయులు రాజ్య వ్యాపారనిర్వహణమునకు వారు నిర్ణయించిన లక్షణములు గలవారిని నియోగించిరి. వృత్తులు వసతులు భూములు లేని బ్రాహ్మణులు సేవకావృత్తియందుఁ జేరి వారి బుద్ధికౌశలమును రాజ్యాంగములందుఁ జూపి ధన గౌరవములను బడసిరి. ఇందు బ్రాహ్మణులు స్వయముగ బ్రాహ్మణేతరులకుఁ జేసిన యన్యాయ మేదియును లేదు. పాలకవర్గము కఠిన్మతిలందు కృతార్థులైనవారల కుద్యోగముల నొసంగుట కుపక్రమించినది. కఠిన్మతి అధ్యయన సాధ్యములుగ నుండెను. వంశపారంపర్యముగ అధ్యయనాభ్యాసము గల బ్రాహ్మణులు కఠిన్మతిలందు నులభముగఁ గృతార్థులై యుద్యోగముల కర్హులను గడించిరి. ఆంగ్లవిద్యావిధానము, ఆంగ్ల పరిపాలనవిధానము, ఆంగ్ల సంస్కరము గలుగఁజేసిన పరిస్థితులకు బ్రాహ్మణులు బాధ్యులుగ నెంచబడిరి. ఆంగ్ల వ్యాపారము దేశమును స్వతంత్రవృత్తిశూన్యము చేసినది. ఆంగ్లరాజ్యసీమి దేశమును శౌర్యశూన్యము చేసినది సామాన్యరాజ్యము లంతరించినవి. నిలిదియున్న యిమినులు సంస్థానములు ప్రతిభారహితములై అధికారాధీనము లయినవి. దుర్నిరీక్ష్యమైన యాత్రతేజము కృశించి తేజోహీన మైనది. శస్త్రకజీవనము నశించి శౌర్యప్రతాపములు క్షీణించినవి. చేతిపనులు తటిగి క్రజలు వృత్తివిహీనులైరి. శ్వేతముఖుల యధికారప్రతిభ యవ్యవహితముగ సాగినది. పదిలక్షల రాబడి గల సంస్థానాధిపతికి సామాన్యాధికారికఁ గల ప్రతిభ గలుగకున్నది. ఇట్టికఠిన్మతిలందు సకల వర్ణముల దృష్టియును నుద్యోగములమీదను బ్రసరించినది. బ్రాహ్మణేతరులందు సహజముగ స్పృహ గలిగినది. అధిక సంఖ్యాకులైన బ్రాహ్మణేతరు లధికముగ నుద్యోగముల నపేక్షించుట సహజ మైనను వర్తమానపరిస్థితులకు బ్రాహ్మణులు మాత్రము నిందార్హులు గారు.

బ్రాహ్మణేతరసంఘములందు విద్యాప్రవృత్తి వ్యాపించిన కొలది వారిసంఘమునం దుద్యోగవ్యాపనమును గలుగఁగలదు. కేవలము జనసంఖ్యనై యుద్యోగబాహుళ్యమునకు లక్షణముగఁ జరిగఁగించిన పంచమసంఘమును నుద్యోగలాభమునకుఁ బ్రతిబంధకము గాఁగలదు. అధిక సంఖ్యాకులైన బ్రాహ్మణేతరులు రాజ్యాధికారమును గలిగి వికసింపఁగోరుట ధర్మమైనను బ్రాహ్మణపతనము బ్రాహ్మణేతరసంఘభృదయమునకుఁ బ్రయోజనముగాదు. ఆదికాలమునుండియును బ్రాహ్మణులు రాజ్యములను సంపదలను నాసింపకను రాజులను శ్రీమంతులను నాశ్రయించుచు భిక్షులనమును జేయుచు జీవయాత్రను గడపుచుండిరి. వసిష్ఠుడు ధౌమ్యుడు చాణక్యుడు విద్యారణ్యుడు రామదాసు తిక్కనామాత్యుడు సమర్థులయ్యును రాజ్యముల కానవడలేదు. పంచాంగక్రవణమైనను సవసరములేని కాలమునందు బ్రాహ్మణులకు భిక్షులనమునునను సంభవము గాకున్నది. గుణకర్మలబ్ధమైన వృత్తిశీలసామగ్రియులేని బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యశూద్రులు ఉద్యోగవృత్తియందు లక్ష్యమును నిలిపిరి. ఈ యుద్యోగలక్ష్యము మిత్రభేదమున కనుకూలముగ నుండెను. పెంట్లండు ప్రభువు వారి యనుచరులు బ్రాహ్మణద్వేషమును పెంపొందించిరి. అధికారుల మిత్రభేదము స్వప్రయోజనమునకు నిరుపయోగ మైనను దేశానర్థములకు మూలమైన విద్వేషమునకు సాధన మైనది. అధికారులు సంకల్పించిన యధికారసంరక్షణ తంత్రము నిరుపయోగ మయినది. సంస్కరణశాసన వితరరాష్ట్రములందు వలె వ్యాపనమునకు వచ్చినది. ద్విరాజ్యాంగశాఖ ఏర్పడినది. బ్రాహ్మణేతరనాయకులు మంత్రికదవులను బడసిరి. ఉద్యోగలాభ ముద్యోగాశను ప్రవర్ధమానముచేసినది. వేలకొలదిసంవత్సరము లేక దేశమునందు సోదరులవలెఁ గలిసి జీవయాత్రను గడపిన సంఘములందు సమష్టిదృష్టి పోయి విభాగ దృష్టి గలిగినది. పాశ్చాత్యపరిపాలనము పాశ్చాత్యాధికారవర్ణమునందు ప్రబలింప ధనాధికారాభిమానమును భారతీయుల హృదయమునం దుదయింపఁ జేసినది. అధికారాభిమాన ముద్యోగతృష్ణగఁ బరిణమించుచున్నది. ఉద్యోగతృష్ణ పూరణమగుట యసంభవము. ఉద్యోగాభిలాష సంఘసంఘమునకును ప్రాకుచున్నపుడు కలహబీజములు స్థాపితము లగును గాని సాహచర్యబీజములు వర్ధిలవు. ఉద్యోగములు తాత్కాలికముగ నుక సంఘము

నకు సంతృప్తిని గలుగజేసినను వేటొక సంఘమున కసం
తృప్తిని గలుగజేయుచుండ ను. ఒకనికి బ్రయోజనకర
మైనను వేటొకనికి ఇష్టదాయకముగ నుండును. హీనస్థి
తియందున్న ఐంచములపల్లె హీనస్థితియందున్న బ్రాహ్మ
ణులును సంఘసౌభాగ్యమున కాటంకముగ నుండురు.
బ్రాహ్మణబ్రాహ్మణేతరులు వారివారి శంస్కారములను
దగిన వృత్తుల నవలంబించుచు స్వప్రయోజనములను
విస్మరించుచు భేదప్రయోజనములకై వారితక్తిసంపద
లను వినియోగించి సకలసంఘముల సౌభాగ్యమును
బెంపొందించుటకు పాటుపనుదురుగాత! నవశక్తి యంగం
తరూపములను ప్రపంచమునందు విహరించుచున్నది.
వర్ణాశ్రమధర్మములు మాయమగుచున్నవి. జాతులును
సంలక్షణాతులును స్వయంవ్యక్తిత్వమును బ్రకటించుచు
న్నవి. ప్రాతినిధ్యాంతములు నవాకృతిని దాల్చుచున్నవి.
ధనాభిమానము కులాభిమానము విద్యాభిమానము అధి
కారాభిమానము ప్రతిభను గోల్పోయినవి. సర్వసమా
నత్వభావము స్థిరస్థాపిత మగుటకు ప్రయత్నములు
జరుగుచున్నవి. ప్రజలు సమష్టిబలమును సకలవ్యవస్థ
లకును సమన్వయము చేయుటకు సమకట్టుచున్నారు.
దంభము కటాటోపము భోగభాగ్యములు పరమార్థ
ములుగఁ బరిణమించుచున్నవి. మానము నిగ్రహము
శీలము విరాగము పరమానర్థములుగఁ బరిణమించుచు
న్నవి. ఈ ప్రళయవస్థయందు బ్రాహ్మణులు బ్రాహ్మ
ణేతరులు వినాశసాధనములైన మైరమును క్రోధమును
మానిధర్మార్థమైన సమగ్రజీవనప్రవాహమునకు వారి
సంయుక్తబలమును విజ్ఞానమును వినియోగించి ధన్య
వాదములను బడయుదురు గాత!

ఆంధ్రరాష్ట్రము

ఆంధ్ర దేశము స్వయంవ్యక్తిత్వమును గలిగి భార
తజాతీయజీవనప్రవాహమునకు బలవేగమాహాత్మ్యము
లను గలుగజేయుట కాత్మయోగమునందఁ బూనుకొను
చున్నది. వ్యక్తివికాసము సమష్టిప్రకాశము నవయుగ
ధర్మములు. స్వయంవ్యక్తిత్వముగల పదార్థముల యవ్య
వహితయోగభావము విశ్వస్వరూపము. పరమాణు
వులు మహామేరువులు విశ్వస్వరూపమునం దవ్యవహిత
యోగమును గలిగియున్నవి. సకలపదార్థములు మహా
తత్త్వానుసంధానమునకు నిదర్శనములు. స్వల్పరాజ్య
ములు సామ్రాజ్యములు స్వల్పజాతులు మహాజాతులు

స్వల్పకార్యములు మహాకార్యములు విశ్వయోగము
నకు సాధనములు. స్వల్పమహార్థములు పరార్థప్రతి
పత్తికి ప్రతిబంధకములైనను భావార్థప్రతిపత్తికి ప్రతి
బంధకములు గావు. మహాభారతప్రతిపత్తి కంతర్జా
తీయప్రతిపత్తియై సాధనముగ నున్నది. ఆంధ్రదేశ
కర్ణాటకమహారాష్ట్ర పంగమాగధ పాంచాలఘూర్జరాది
జాతుల ప్రత్యేకప్రతిపత్తి భారతజాతీయ మహాప్రతి
పత్తికి సాధనంబులగుచున్నవి. ఆంధ్రులు ప్రాచీనకాల
మునం దసాధారణమైన ప్రతిభను ఒడసి భారతసంస్థాన
నిర్మాణమునకుఁ దోడ్పడిరి. శాలివాహనఁడు, అమరా
వతిస్థానము, ధరణికోటనిర్మాణమును, విద్యారణ్యు
లు, కృష్ణదేవరాయలు ఆంధ్రభారత భాగవతములు
వారిప్రతిభకు నిదర్శనములు. కాలాంతరమున నాం
ధ్రహృదయమునందు స్తంభనము గలిగినను చైతన్య
మవ్యవహితముగఁ బ్రవహించుచుండెను. నవయుగము
నం దాంధ్రహృదయచైతన్యమునందు శ్రేణునము గలిగి
నది. ఆత్మస్వరూపమును సంబోధించి యాస్మోపలల్లిన
బడయుట కనుతాపముదయించినది స్వభావ స్వదేశము
స్వధర్మము నిజస్వరూపసంబర్హనమునకు సాధనంబు
లైనవి. ఆంధ్రజాతీయకళాశాల ఆంధ్రభాషాభివృద్ధి
స్వదేశోద్యమము స్వజాతీయయోగమున కుపయోగ
పడినది. ఆంధ్రయోగసిద్ధి కాంధ్రోద్యమము మహా
సాధనముగ గ్రహించఁబడినది. ఆంధ్రమహాసభలు
గూడినవి. ఆంధ్రవ్యక్తిత్వమును విశదముచేసినవి. ఆం
ధ్రరాష్ట్రనిర్మాణావసరమును ప్రతిపాదించినవి. స్వరా
జ్యస్థాపనమునకు భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రనిర్మాణావసర
మును మోటుపర్డు సంస్కారణివేదిక ప్రతిపాదించినది.
నాగపురము జాతీయస్వరాజ్య మహాసభ భారతఖండ
మునందు భాషాధారికభాగములను నిర్దేశించి స్వరా
జ్యవిధానమును ప్రతిపాదించినది. అరంభమునం దపో
హలకుఁ గారణంబైన యాంధ్రోద్యమతత్త్వము సర్వ
జనాంగీకృతమై జాతీయమహాసభాశీర్వాదములను బడ
సినది. ఆంధ్రులసంకల్పము సఫల మగుట కాంధ్రో
ద్యమసిద్ధాంత మంగీకృత మైనను మహాత్తర మైన
కార్యకలాపము జరుగవలసియున్నది. ఆంధ్రమహాజ
నలు కక్షములను భేదములను స్వప్రయోజనములను
బరిగెరింపకను నాంధ్రయోగసిద్ధి కవసరమైన యాంధ్ర
రాష్ట్రసంపాదనమును వెంటనే చేసి గమ్యస్థానమును
చేరుదురుగాత!

గత సంవత్సర మాంధ్రచరిత్రమునందు ప్రముఖముగ నుండగలదు. ఆంధ్రులకున్నతోద్యోగములు లభించినవి బి. యన్. శర్మగారు భారత ప్రభుత్వమునందు వ్యవసాయాంగమంత్రిగను వేపా రామేశము పంతులు గారి న్యాయమూర్తిగను నియమించబడిరి. రాశ్రువహద్దరు గూర్కా వేంకటరెడ్డి నాయుడుగారు దివానుబహద్దరు పానుగంటి రామారాయనింగారు సుబ్బరాయలు రెడ్డిగారు మంత్రులుగ నియమింపబడిరి. ఉద్యోగభిమానుల కీయుద్యోగములు సంతృప్తిని గలుగఁ జేయఁగలవు. స్వజాతీయజీవన విధానమునం దాంధ్రదేశము చూపిన త్యాగము సాహసధైర్యములు భారతజాతీయదృష్టి నాకర్షించినవి. అవసరజాతీయమహాభివృద్ధియించిన విజయమునను అసహాయోద్యమ ప్రతాపరణమునం దాంధ్రదేశము ముందంజ వేసినది దేశభిక్తుడు కొండ వేంకటప్పయ్య పంతులుగారు శాసనసభాసభ్యత్వమును సభ్యధిత్వమును వదలుకొనిరి. వేంకటప్పయ్యగారు కిల్లింగ్లను ప్రభువునకు వ్రాసిన లేఖ పంతులుగారి స్వాతంత్ర్యప్రియత్వమును విశదము చేయుచున్నది. న్యాయవాదులు వృత్తులను విసర్జించిరి. విద్యార్థులు విద్యాలయములను విడిచిరి. దేశమునం దంతటను జాతీయవిద్యాలయములు స్థాపింపఁబడినవి. పండితులు కవులు గాయకులు స్వరాజ్యవిజయమును గాంధీ విజయములను గంభీర మధుర గానమును జేయుట కుపక్రమించిరి. పాటలు పద్యములు నాటకములు ప్రజాహృదయమునందుఁ గలిగిన మహాప్రభోధమును విశదముచేసినవి. గాంధీ మహాత్ముడు భారతనాయకులు విజయవాడకు వేంచేసిన సమయమునం దాంధ్రలోకము చూపిన ఘరమోత్సాహ మసహాయోద్యమవిజయలక్షణములను బోధించినది. లక్షలమంది స్వరాజ్యయాత్రికులు గూడ సమావేశమైరి. శుద్ధ స్వదేశవస్త్రములను ధరించిరి. కృష్ణవేణిజలావగాహము చేసి భజనలను జేసిరి. పాటలను బాడిరి. కానుకల నర్పించిరి. సంభోధనలను జేసిరి. విజయవాడ మహాసమావేశమాంధ్రవిజయస్వరూపమును భారత భూమికి వ్యక్తము చేసినది. అసహాయోద్యమతత్త్వము నాంధ్రహృదయమునకు సువ్యక్తమైన విధమును ప్రశాంతమైన దేశస్థితి వ్యక్తముచేసినది. విజయవాడ సమావేశ నిర్ణయమున కనురూప

ముగ దేశమునందు మూలమూలములను స్వరాజ్యప్రచార విధానములు వ్యాపించుచున్నవి. స్వరాజ్యచక్రములు స్థాపింపఁబడినవి. స్వరాజ్యసభ్యములందు సభ్యులు చేరిరి. తిలక స్వరాజ్యనిధికి మూడులక్షరూపాయలు సహాయము లైనవి. గాంధీమహాత్ముడు దాంధ్రదేశమునకు సంస్కృతికై బ్రహ్మణముగ 1,60,000 రూపములు 7,00,000 రూపములు 7,00,000 సభ్యులు నిర్ణయించెను. ఆంధ్రులు స్వచ్ఛర్యనిర్వహణచరాయణులై స్వరాజ్యాంధ్రరాష్ట్ర సంపాదనమున కాత్మసమర్పణమును జేసి సర్వమార్గమును సాధించుదురు గాత!

దుర్మతిసంవత్సరమునందు స్వాతంత్ర్యసంరంభము భయంకరరూపమును దాల్చుననుటకు సూచనలుగలవు. పాలకవర్గము వాగ్బంధనమునకు శాసనాత్మకములను విచ్ఛలవిడిగ నుపయోగించుచున్నది. అసహాయోద్యమ సంహారమునకు పాలకవర్గము స్వజాతీయ ప్రతిఘటనలు విశ్వప్రయత్నములను జేయుచున్నది. నిష్పంధములు నిరోధనములు దినదిన ప్రవర్ధమాన మగుచున్నవి. అహృతసరసమస్యకు విమోచనము గలుగలేదు. ఖిలాఫతు సమస్య భయంకరరూపమును దాల్చునని యూహింపఁ దగియున్నది. జ్వాలాముఖములైన మహామ్మదీయ రాజ్యములందు మతావేశము గలుగుచున్నది. కాబూలు నుండి కాకాష్టాంటినోపొలి వరకును రాయబారములు సమరసన్నాహములు జరుగుచున్నవి. తురుష్కజాతీయవాదులు అంగోరయందు సమరసన్నాహములను జేయుచున్నారు. గ్రీకురాజు మతాచార్యులప్రార్థనలతో తురుష్కసంహారమున కుపక్రమించుచున్నాఁడు. సవసంగ్రహాంకురములందు, క్రైస్తవమత మహమ్మదీయ మతసంరంభ స్వరూపము యూరపు ఆసియా సంరంభ స్వరూపము గోచర మగుచున్నవి. రీడింగు గంధిసమావేశము సంశయములను గారణంబైనది. శాంతి సభలు సామ్రాజ్యసభలు స్వప్రయోజనసాధనమునకు వివియోగపడుచున్నవి. జాతులు సంఘములు కులములు వర్గములు పరస్పరవినివాదమునకుఁ బూనుచున్నవి. మహాప్రళయాంకురములు గల దుర్మతీయందు మహానాటకసూత్ర ధారుడు లోకమునందు శాంతి మార్గమునను ధర్మసంస్థాపనమును జేయుఁగాత!

1921 వ సంవత్సరపు ఆంధ్ర దేశపు జనాభా

జిల్లాలు	1921 లోని గృహములు	1921 జనసంఖ్య			1911 జనసంఖ్య			1901	1911 వను 1921 కిని
		జనులు	పురుషులు	స్త్రీలు	జనులు	పురుషులు	స్త్రీలు	మొత్తము	నందు తార తవ్యము
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
బ్రిటిషు రాజ్యము									
1 ఏలూరు గ్రామము ...	841,614	1,508,105	753,704	749,401	1,577,519	781,500	786,019	1,561,550	-74,414
2 గంటాము ...	898,690	1,835,684	829,541	1,006,143	1,870,826	808,928	1,061,898	1,689,754	-35,412
3 విశాఖపట్టణము ...	5,818	2,221,666	1,081,860	1,139,806	2,169,670	1,050,609	1,119,061	1,082,662	61,998
4 గోదావరి ...	285,857	1,471,651	719,908	751,743	1,445,957	707,702	738,255	1,286,119	25,694
5 కృష్ణా ...	898,652	1,129,763	1,061,857	1,067,896	1,997,785	994,361	1,003,424	1,744,188	132,235
6 గుంటూరు ...	851,941	1,881,104	912,458	968,646	1,697,551	855,665	841,886	1,490,685	110,551
7 నెల్లూరు ...	282,611	1,885,415	697,633	687,782	1,828,152	665,305	662,847	1,274,881	57,263
8 కడప ...	185,618	888,085	422,182	465,903	898,988	454,031	439,907	880,081	-5,857
9 కర్నూలు ...	189,838	915,148	463,723	451,425	985,259	471,456	463,803	872,711	-10,111
10 బళ్లారి ...	119,105	861,149	439,744	421,405	969,486	490,843	478,643	947,214	106,283
11 అనంతపురము ...	218,675	1,042,058	537,047	505,011	962,228	494,232	468,996	988,751	-78,858
12 మదరాసు ...	61,621	522,951	272,944	250,007	518,661	268,465	250,196	518,661	4,291
13 చెంగల్పట్టు ...	250,559	1,493,216	752,994	740,222	1,486,008	705,641	780,367	1,310,106	87,206
14 చిత్తూరు ...	289,025	1,469,169	647,918	621,171	1,288,218	639,019	649,199	1,172,889	30,954

ఆంధ్ర ముత్యం

అన్ని నొప్పులకు వజ్రాయుధమువంటి మందు, క్రతయింట నుండలేనిది

చక్కని డబ్బీలో సహ సీసా 1-కి అణాలు 10 మాత్రమే

తామర తైలము

తామర - తీట - దురద మొదలగువాటికి మంచిమందు, ఒకసారి వరీక్షించిన గుణము తెలియును

రాజా - రాణి - గురుగల డబ్బీ 1-కి అణాలు 6 మాత్రమే

దంతచూరము

వండ్లపోటుకు తీపులకు మంచిపొడుము

డబ్బీ 1-కి అణాలు 0-2-0 మాత్రమే

అమృతాంజనం డిపో, బొంబాయి - మద్రాసు

నూతన సంవత్సర ప్రశంస

శతావధానులు కొప్పరపు సోదరకన్యలు

గీ. లాంఛనదారాచు కేళిమరాళమై

సామేన శంకరస్వామివెలయఁ,

పకలు రాలిరినేయు భద్రతాటంకమాన్

వరహాసుచి ధగధగవెలుంగ,

త్రయ్యంతజేసి పద్మజురాణి హరిరాణి

చెలికారమునఁ గెలంతుల మెలంగ,

కెంగేలి గాచిల్ల క్రీడాగ్ధ మెసలేగి

ప్రణవాక్షరార్థ ముపన్యసింపఁ,

గీ. గన్తు ముక్తాఫలప్రాయ గగనవాహి

నీ దయః కణపక్షి వం దే యటందు,

విఘ్నపతి నేచన మొనగ్గు విశ్లేభరణ

దీక్షఁ గయికొన్న జేరి కిదే నమస్సు!

సీ. శ్రీ చిరాయు శుభ స్థితి ధాత యిచ్చి ని

రామయానంద వజ్రాస్త్రఁ దొసంగి

బహుకళా సాభాగ్య మహిమఁ జంద్రుం డిచ్చి

సకలవిద్యలు సరస్వతి యొసంగి

ధనమహోన్నతలను ధననాశుకుం డిచ్చి

యజ్ఞభోగములు శచీకుఁ దొసంగి

స్తుత్య సంతాన సంతోషంబు గురుఁ డిచ్చి

యరిభయంకరభక్తి హరుఁ దొసంగి

గీ. పంచభూతంబు లర్హకుభంబు లిచ్చి,

భరతమాత జయోపేత వరము లొసంగి

ప్రజలఁ బ్రోవఁగ నూత్న సంవత్సరంబు,

విజయమంగళసిద్ధుల వెలయుఁ గాఁక!

శ్రీ కఠినదండము నోలె గాన్పించునిట్లువు

మనసారఁ గురియదే మధురరసము

కడు వికారాకృతిఁ గాన్పించు కోయిల

చేయదే కర్ణరసాయనంబు

కంటఁ గాన్పిత మయి కానిపించు గులాబి

చల్లదే దెస లెల్ల పారభంబు

శ్రవణధయావహ స్తనితమై కాన్పించు

వనధరం బిడదె చల్లని నవృష్టి

కాన, దుర్మతిసామంబు గల్గియున్న,

“సన్మతి” యనంగ మేల్పించి, సత్ప్రజాభి

మతము, దీర్ఘట యర్హమక మాట యెఱిగి

యభిమతులఁ జెందు మో నూతనాబ్రవరకు!

క. ముందు జయ నాదముతోఁ

దుందుభి యానంద మోసఁగి, దుష్మతి యని న

న్నిందింపకుఁ డిష్టము లను

రం దనివెద నంచు నబ్బరా జిదె వచ్చెన్.

సీ. అనిరారాగోగ్య భాగ్యద నింబనుమ ముఖ్య

గంధలాభం బంది గంధవహుఁడు

సహకార కిసలము సంతోషకాంబున

హుకభావము మాని గోకిలములు

హుళభలాహర పరితుష్టి ననురాగ

మముఖవైభవ వోప్పి నుళకులంబు

శిరముల నురములఁ గరముల మల్లికా

పుష్పహమము లూని భూమిజనులఁ

గీ. ప్రసవసురసానుభవ వృష్టి బడసి యశులు,

చిత్తకానంద విహరణ శ్రీకరుండు

ఋతుచిహ్నండు రాఁ బ్రమోదాన్మ రుల నుతించె

నుత్తమకృపాగమన శుభ్ర బాసరి నపును

ప్రజ కృతజ్ఞుఁ బొగడు ట్పర్చుల బెదె?

సీ. బ్రాహ్మవై బ్రహ్మ ప్రహర నిర్మలికఁ జేఁ

దోడు వాదోసుగాఁ దోచి కంఠు

భరణముందు సంప్రార్థనంబుల బుట్టి,

భారతీశుభసంజ్ఞఁ బఁగిలంచు

స్తుత్యసంగీత సాహిత్య పయోధర

రసములఁ బ్రజల కింపొసంగిలంచు

యమనిషదుక్త వై యమూరహితకవి

త్వోల్లసితాత్మవై యెప్పిలంచుఁ

గీ. శూతతరకీర్తిధనుఁ, సనాతనాధు

నాతన కవీంద్రులం గన్న మాతవంఠుఁ

గొలుచుపుత్రుల భారతీయులను మమ్ము

స్థిరకృపం బ్రోవు మో భారతీమదంబు.

కాఁగోగ్యంబు చిరాయురాప్తిగ, మనం బన్యోన్య సఖ్యాప్తిఁగా

మీఱకొ న్న సమన్త గౌరవము శక్తి హృదయం నేరభి

గారాబంపుఁ గుమారులన్ ముకవులన్ గానంగదే సంతతా

సాశోదారకృపాసుభాగసము వై వై బర్హ నోభారతి!

కా. కవిత్వంబులఁ గంటివెందఱిన్, తద్గణ్య ప్రభల్ దిగులకొ

దినము న్నిందియు, నొక్కదొక్కరును నోజేపి చనంగించిరి

త్త విచారింపితివేల, గోలవె దయాభారతయఁడై నేటిస

త్కృపరత్నంబుల నేనిమన్న నిక భారత్ నేడుమా భారతి!”

నూతన మహారాసు శాసనసభాసభ్యుల నివరణ

1 వ వరుస:— 1 గో. సర్ లయన్ టెన్సింగ్ గారు 2 శా॥ పి. ఆర్. చాప్లాన్ గారు 3 గో॥ ఖాత్ 4 మహమ్మద్ హుసేన్ సాహెబు బహదూరు 5 శా॥ కే. శ్రీవాస అయ్యగారు 6 శా॥ డి. బి. పి. కుబ్జురాయలు ఇద్దీగారు 7 గో॥ పి. రామరాయణంగారు 7 గో॥ రా. బి. కే. వెంకటరెడ్డి సాయదుగారు

2 వ వరుస:— 8 ఎ. కె. శ్యాంప్రసాద్ గారు 9 ఎ. జె. రిచ్చర్డ్స్ గారు 10 ఆర్. హెచ్. టి. హెయల్స్ గారు 11 కే. రామస్వామి మొదల్యారు 12 పి. కుబ్జురాయలు 13 కే. వెంకటరాయంగారు

3 వ వరుస:— 14 సి. పి. రామస్వామి అయ్యగారు 15 కాబురెడ్డి అదివాగయ్యరెడ్డిగారు 16 ఎస్. ఆర్. జె. అంబేద్కర్ ప్రసాదు బహదూరు 17 ఆర్. అప్పాస్వామి నాయదుగారు 18 పి. అప్పాస్వామి దాండ్ హుగారు 19 డి॥ బి॥ సి. అరుణాచల మొదల్యారు

4 వ వరుస:— 20 రా॥ బి॥ టి. చాలాజీరావు నాయదుగారు 21 కే. చతుర్వర్తి నంబియారు 22 బి. పి. దేవరాజు నాయదుగారు 23 రా॥ సా॥ ఎస్. ఎల్లప్ప శ్రేష్ఠిగారు 24 రా॥ సా॥ పి. యతిరాజులనాయదుగారు 25 :. గోపాలకృష్ణయ్యగారు

5 వ వరుస:— 26 కే. పి. గోపాలమీసను గారు 27 కే. తుప్పస్వామి నాయదుగారు 28 బి. మనస్వామి నాయదుగారు 29 పి. సి. మత్తుశ్రేష్ఠిగారు

6 వ వరుస:— 30 సర్ డిట్లీ త్యాగరాయ శ్రేష్ఠిగారు 31 చింతలపాటి వేంకటస్వామిరెడ్డిగారు 32 ఎం. నారాయణస్వామి రెడ్డిగారు 33 పి. నరేంద్ర మొదల్యారు 34 రా॥ ఎం. వీ. పాత్రోగారు 35 సి. బాన్సుస్వామి నాయదుగారు 36 పి. జి. రాజ్ గారు

7 వ వరుస:— 37 టి. పి. రామలింగం శ్రేష్ఠిగారు 38 రా॥ బి॥ పి. రామయ్య పుంజగారు 39 ఎ. రంగనాథం మొదల్యారు 40 కే. కరభారెడ్డిగారు 41 డబ్ల్యు. పి. పి. సుందరహంబ్ నాయదుగారు 42 ఆర్. కే. వణ్ణుభూత శ్రేష్ఠిగారు 43 ఎస్. టి. వణ్ణుభూత శ్రేష్ఠిగారు

8 వ వరుస:— 44 కే. శివశంకరంపల్లెగారు 45 ఎస్. పి. వి. సోమసుందరం పిల్లెగారు 46 ఎస్. సోమసుందరం పిల్లెగారు 47 టి. సోమసుందరం మొదల్యారు 48 అంబట మల్లారాయదుగారు 49 డి. బి. కే. నూర్యనారాయణమూర్తి నాయదుగారు 50 ఎ. తంగవేలు నాయకరుగారు

9 వ వరుస:— 51 టి. సి. తంగవేలు పిల్లెగారు 52 టి. తణికాచల శ్రేష్ఠిగారు 53 పి. సి. వెల్లింగి గోదేరుగారు 54 కే. పి. వేంకటాచలరెడ్డిగారు 55 పి. వేంకటరంగ ఇద్దీగారు 56 వీరబలరావు వేంకట మల్లారావుగారు 57 డి॥ బి॥ రఘుపతి వెంకటరత్నము నాయదుగారు

10 వ వరుస:— 58 డబ్ల్యు. విజయరావు మొదల్యారు 59 ఎం. సి. రాజుగారు 60 ఎల్. సి. గురుస్వామిగారు 61 ఆర్. టి. కేశవులు పిల్లెగారు 62 ఎం. సి. మధురపిల్లెగారు 63 64

11 వ వరుస:— 65 డి॥ బి॥ పట్టు కేశవపిల్లెగారు 66

డి॥ బి॥ మోక్షం రమణరావు మొదల్యారు 67 శ్రీమత్ ఎస్. శ్రీనివాసఅయ్యంగారు 68 డి. బి. టి. దేశికాచారిగారు 69 ఎల్. పి. గోవిందరావు అయ్యరుగారు 70 రా॥ బి॥ అమంబర్ల మల్లకృష్ణారావుమొదల్యారు 71 పి. శివరావుగారు

12 వ వరుస:— 72 శ్రీమత్ బిశ్వనాథ దాసుగారు 73 ఎస్. మధుసూని అయ్యారెడ్డిగారు 74 రా॥ బి॥ టి. ఎం. నరసింహాచార్యులు 75 కే. రామచారిగారు 76 రా॥ బి॥ డాక్టరు పి. బి. రామారావుగారు 77 యం. రామారావుగారు

13 వ వరుస:— 78 కే. సదాశివభట్టుగారు 79 శ్రీమత్ భూషణ రథింగారు 80 డి. బి. డి. కేవడిరావు మంతులుగారు 81 ఎం. ఆర్. సేతురామ అయ్యరుగారు 82 శ్రీమత్ ఆర్. శ్రీనివాస అయ్యంగారు 83 శ్రీమత్ టి. సి. శ్రీనివాస అయ్యంగారు

14 వ వరుస:— 84 ఎం. నూర్యనారాయణగారు 85 రా॥ బి॥ కే. ఎస్. వెంకటరామ అయ్యంగారు 86 శ్రీమత్ సి. వి. వెంకటరమణఅయ్యంగారు 87 డి॥ బి॥ ఎం. కృష్ణమ నాయదుగారు 88 టి. అరుణరావు పిల్లెగారు 89 ఎస్. అప్పదస్వామి ఉడయరుగారు

15 వ వరుస:— 90 ఎం. డి. దేవగాడుగారు 91 రా॥ సా॥ టి. ఎం. పెన్సిల్వియాదాసుగారు 92 ఎ. టి. నాయదుగారు 93 జి. వందనంగారు

16 వ వరుస:— 94 రామచంద్రం రాజుగారు 95 జయపురం రాజుగారు 96 శ్రీ కేశవ వి. అప్పారావు బహదూరు 97 మంజున జమిందారు గారు 98 కే. ప్రభాకర్ తిలకగారు 99 జే. పి. రిచ్చర్డ్స్ గారు 100

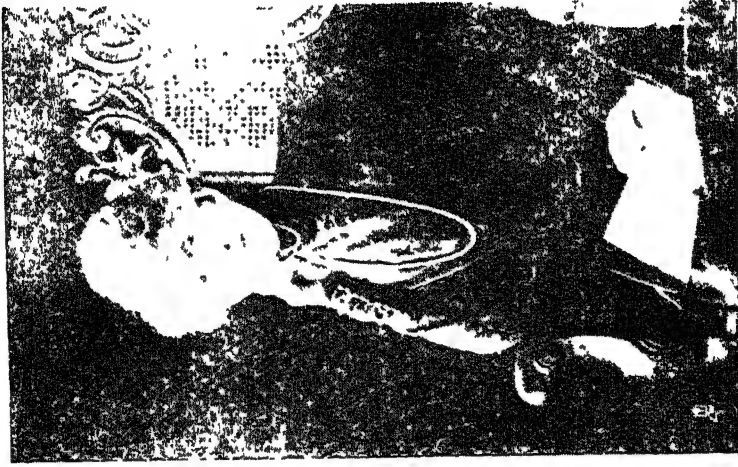
17 వ వరుస:— 101 ఖాత్. బి. సర్ మిర్జా అబ్దుల్ హుసేన్ సాహెబు బహదూరు 102 అబ్దుల్ అలీబహదూరు 103 సయ్యదు దివాను అబ్దుల్ రిజక్ సాహెబు బహదూరు 104 ఖాత్ సాహెబు బహదూరు అబ్దుల్ రహిమాత్ సాహెబు బహదూరు 105 మున్షీ హుస్సేన్ అబ్దుల్ రహిమాత్ సాహెబు బహదూరు 106 అహమ్మదు మిరాత్ సాహెబు బహదూరు 107 పి. డి. ఎం. బానోటి సాహెబు బహదూరు

18 వ వరుస:— 108 అబ్దుల్ కాశింబిగారు 109 పి. కే. కోయా సాహెబు గారు 110 హమీద్ మల్లాక్ మరక్కయారు సాహెబు 111 ఖాదర్ నవాజు ఖాత్ సాహెబు బహదూరు 112 సయ్యదు మహమ్మదు సాహెబు సాహెబుగారు 113 ఎ. పి. వి. సయ్యదు ఇబ్రహీం రఫ్తూరుగారు 114 ఖాత్ బి॥ మహమ్మదు ఉస్మాన్ సాహెబుగారు

19 వ వరుస:— 115 పి. ఎస్. సిమ్మనుగారు 116 డబ్ల్యు. అల్లాంబేరుగారు 117 కే. బి. గోవిందదాసు చతుర్వర్జదాసు గారు 118 ఎ. ఎం. మెక్ డొంగుగారు 119 రా॥ సా॥ ఎం. సి. టి. ముత్తయశ్రేష్ఠిగారు 120 రా॥ బి॥ టి. నంద్రమూర్తి శ్రేష్ఠిగారు 121 రా॥ సా॥ పి. వేంకటరంగయ్యగారు

20 వ వరుస:— 122 రెవరెండు డబ్ల్యు. మెట్టను గారు 123 పి. డబ్ల్యు. పార్థివీశ్వరగారు పి. ఈ. రెవరెండు 125 టి. రిచ్ మెండుగారు 126 127 128

The Right Hon. Countess of Reading
C R F

రీడింగ్ కౌంట్సెస్

The Right Hon. The Earl of Reading
Viceroy of India

రీడింగ్ ప్రభు - నూతనరాజప్రతినిధి

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ : పంచాయితీ రాజ్ సమన్వయ కమిటీ

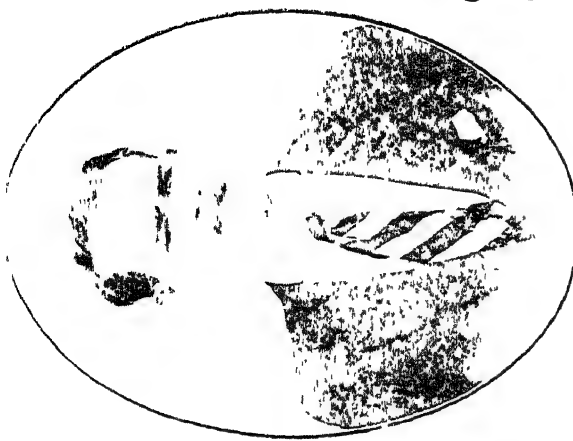
శ్రీ. నారావణ దాసు గిరిధర దాసు
Hon. Mr. Naravana Das Giridhara Das
Member, Council of State

శ్రీ. రాఘవచలం శెట్టిగారు
Mr. O. Tanikachalam Chettiar
New Council Member

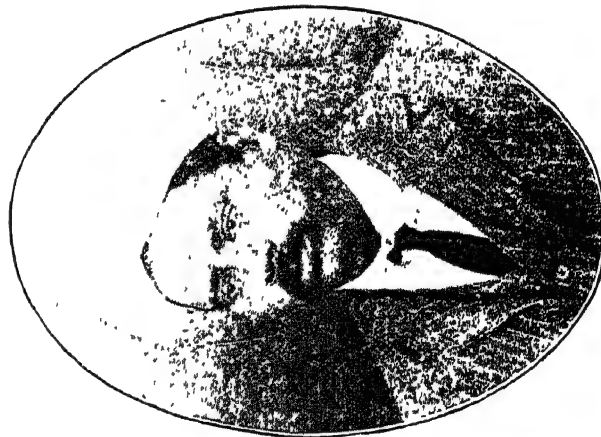
డాక్టర్ ఎం. వీ. ఆస్సారి
Mr. V. G. Viswasa Pillai, Panchama member
of the Madras Corporation

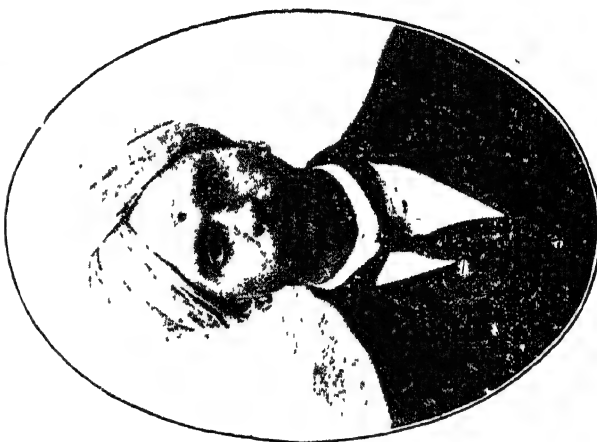
ప్రొఫెసర్, పచ్చయపూకాలేటి, మద్రాసు
Mr. Ch. Narasimha Rao
Cocanada

శ్రీ. కె. రవిశంకర్ రెడ్డిగారు

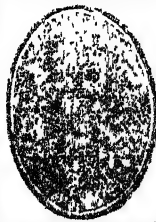
శ్రీ. కె. రవిశంకర్ రెడ్డిగారు

శ్రీ. కె. రవిశంకర్ రెడ్డిగారు

శ్రీ. కె. రవిశంకర్ రెడ్డిగారు

వేగుమందులు

సెప్టెంబర్ ౧-౧-౦ లు
చిన్న 1-6 ౦

అన్ని వ్యాధులకును తగిన అత్యద్భుతములగు
ఆయుర్వేదీయ ఔషధములు

చుట్టునున్న మూడు ఘోర వ్యాధులమందులే గాక యింకను

బలమునకు, పుష్టికి:—

జీవామృతము 6 ఆ. సీసా రూ. 3-4-0

తలంటునకు:—

అమృతామలకలైలము 6 ఆ. సీసా 1-0-0

సనామేహమునకు:—

రక్తశోధక 6 ఆ. సీసా 3-0-0

పంచత్రిక్తగుగ్గులు ఘృతం 6 ఆ. సీసా 6-0-0

విచిత్రతన్మ శేషము నైపుతకు డబ్బా 2-0-0

చుట్టునున్న:—

ప్రమేహభంజని డబ్బా 3-0-0

గోమూత్రకీలాజిత్తు తులం 2-0-0

చుట్టుకుట్టునకు:—

అశోకాక్షి సీసా 0-14-0

అశోకారిష్టము సీసా 3-0-0

గర్భిణీశ్రీలకు:—

మాతులుంగరసాయనము సీసా 1-12-0

మదమూర్ఛలకు:—

అబలాసంజీవని సీసా 1-12-0

గజేరియకు:—

కృగువటి డబ్బా 1-12-0

చందనాసక సీసా 3-0-0

పక్షవాతమునకు, అమవాతమునకు:—

నారాయణలైలము సీసా 3-0-0

ఉబ్బసములకు:—

చ్యవనప్రాశన డబ్బా 3-0-0

గలవు, ఇంటియ గాక

ఇంకను అనేక దివ్యాషధములు శాస్త్రానుసారముగ సిద్ధమయినవి గలవు.
ప్యాకింగు, పోస్టేజి ఖర్చులు ప్రత్యేకము.

శ్యాటలాగులు కోరువారి కుచితిము.

వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యగారిచే స్థాపితమైన

ఆయుర్వేదాశ్రమం

41, ఆచార్యుల వీధి, జూబ్లీ హిల్స్, మదరాసు.

కంటివిలాసము
పండిట్
మదరాసు.

సెప్టెంబర్ ౧-౧-౦ లు

వేగుమందులు సెప్టెంబర్ ౧-౧-౦ లు

40 మాత్రలు

గల మాలోకప్రసిద్ధమైన మదనమంజరి మాత్రలను యువయోగించిన, సరంజగ యశం
ననమును ఇచ్చుటయే గాక, జేహమున నుండు, సకలవిధములైన జాడ్యములను, బల
హీనము, ఆకలిలేకయుండుట, యింకను, అనేకరోగములను నివర్తిచేయు అద్భుతశక్తిని
పొందియున్నది. అనేకులు ఉపయోగించి తృప్తిపడియున్నారు. కావలయువాడికి మా
యొక్క వైద్యశాస్త్రపునబడు వైద్యవిద్య, బహుమానముగ కంపబడును.
ధర లేదు. మదనమంజరి మాత్రలు ధర 1 డబ్బికి రూ 1.

రాజవైద్య నారాయణజీ వజీ,

27, వై నాబజారురోడ్డు, హైదరాబాదు.

1 రూపాయ

హామిల్టన్ కంపెనీ అనుభవమైన సుప్రసిద్ధ కుటుంబ ఔషధములు

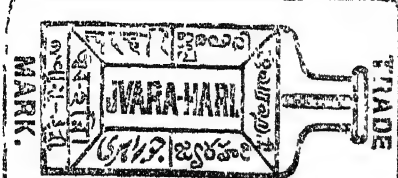
- (1) Peruvian Ague Cure పెరూవియన్ ఏన్యుక్యూర్. పెరూవియన్ మూలికలచే చేయబడ్డ జ్వరనివారిణి.
- (2) Hamilton Co's Cure for Enlarged Spleen and Liver హామిల్టన్ కంపెనీవారిచే చేయబడ్డ జ్వరగడ్డలను కరగించుటకు మందు.
- (3) Gonorrhoea Cure తెలుపువ్యాధి స్వస్థతి. తెలుపు వ్యాధినివారిణి. సుఖిరోగచికిత్స.
- (4) Gleet specific దీర్ఘకాల తెలుపువ్యాధినివారిణి లేక దీర్ఘ సుఖిరోగమునకు మందు లేక చికిత్స.
- (5) Ringworm Cure పొడవందు, తామరలకు మందు.
- (6) Plasma for the Eye నేత్రారోజనము లేక నయన రక్షణి.
- (7) Constipation Cure పులబద్ధకములకు మందు.
- (8) Best Eucalyptus Oil మేలైన యుకిలిప్ టస్ ఆయిలు.
- (9) Ringworm Ointment తామరలకు ములాము.
- (10) Dysmenorrhoea Pills నూలిక వా శాంకు శము మాదవిడాయ మాత్రలు. అంటు కాకుండుటకు, దూర మందలి కడుపునొప్పిలకు మాత్రలు.
- (11) Women's friend కుశకోశరక్షణి. నూలిక వాయువులకు మందు.
- (12) Hamilton & Co's Universal Tonic హామిల్ టన్ కంపెనీవారిచే చేయబడ్డ రసాయనము.
- (13) Universal Pain Balm నొప్పిసంహారిణి.
- (14) Rheumatine, మేహనొప్పిలకు నైములాసు.
- (15) Hamilton Coy's Brain Reviver హామిల్ టన్ కంపెనీవారిచే చేయబడి మెదడు, నరములకు జీవమును - కలగజేయునట్టి టూనికు.

HAMILTON & Co., Chemists, Druggists & Opticians
No. 10, Sannidhi Street, VILLIVAKKUM. P. O. (via) Perambur.

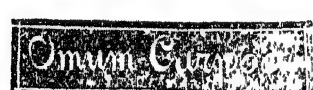
ఆంధ్రపత్రిక సంవత్సరాది సంచిక ప్రకటనలు

హిందీ బాంధి నిచారణి

ఓమం కర్పూర్

FOR
Fevers, Colds, &c.
1 Rs., Rs. 1.8, Rs. 2.12, and Rs. 11 per bottle, postage extra.
N.B.—Orders for one doz. sent Post Free.

For INDIGESTION, DIARRHŒA, CHOLERA, &c.
1 Rs., Rs. 1.8, Rs. 2.12, and Rs. 11 per bottle, postage extra.
N.B.—Orders for one doz. sent Post Free.

HENRY'S
Great Indian Remedies Co.,
43, King William St., London, E.C.
AND
2nd Line Beach, MADRAS.

ఓమం కర్పూర్ అను ఔషధము అతివిశేషము, కడుపునొప్పి, కడుపుబాదువు సువలగు వ్యాధులను ఖండించుటకు ప్రసిద్ధమైన ఔషధము.

ఈ యన్యతమైన మందు ప్రతిపాఠశాలయందును ప్రతియుంటియందు నుండదగినది.

మెడికల్ మిషనరీ హాస్పిటల్స్, బ్యాంక్, ఇట్లు వ్రాసిరి. నేను ఓమం కర్పూర్ మిగుల ప్రభుత్వమైనదని చెప్పగలను. విశేషబద్ధమునకు యీ మందు ప్రయోగపడవ మని ప్రతి వైద్యుని సలహా చెప్పగలను. ఒకడు అజీర్ణబరచనముతో దీక్షవాచిలన దాహపడుచు మిగుల హీనస్థితియందుండెను. ఈ మందును రెండు మారులు నేవించిన వెంటనే వైశిష్టిక వ్యాధి దాహ తగ్గి శరీరమునకు వేడిమి యధాస్థితికి వచ్చెను.

ట్రెవీక్ వైద్యులు యిట్లు వ్రాసిరి :—ఓమం కర్పూర్ : ఈ మందును పరీక్షించి అమోఘమైన ఫలమును గంటిని. ఈ మందును అజీర్ణవిశేషము, వైద్య వికారము చున్నగు వ్యాధులకు అనేక పర్యాయములు ఉపయోగపడినవి మోసము చేయకుండుటకు కంటిని : అనగా అమోఘముగ మధుర్బుటను గంటిని. ఈ మందు ప్రతీయింప నుండదగినది.

ఒక సీసా ఎనమందుగురించి బ్రతికించినది.

వెన్సియోక్ మిషన్ హాస్పిటల్ రికార్డు టి. ఏ. ఎఫ్. నికల్సన్ గారు వ్రాసిరి :—హిందీబేది కలిగినవానికి మియొక్క ఓమం-కర్పూర్ గుణము చేసినందుకు నేను మిక్కిలి సంతోషముతో సాక్ష్యము చెప్పగలను. 1884-వ సంవత్సరమున డి. జి. ఇండియాలో నుండు మన్నాగుడి అనే నాపూరిలోనున్న చుట్టుపట్ల గ్రామములో నున్న హిందీబేది బీజముగా వ్యాపించి ఉద్రేకించుచుండెను. ఒకరోజున యిద్దరు మనుష్యులు-అందులో ఒకరు పోలీసు బ్రహ్మోతు-మిక్కిలి దుఃఖముతో నా యింటికి మండుకుగాను వచ్చిరి. వారికి మియొక్క ఓమం-కర్పూర్ నుమారు - అనగా నది తరము - సీసా ఒకటి యిచ్చి వాడుకచేసే విధము చెప్పితిని. పక్షము అనగా రెండు

వారముల లోపల వారు తిరిగినచ్చి నాకు కందనములు చెప్పిరి. విదుగురు బిడ్డలును, ముగ్గురు స్త్రీలును ఓమం-కర్పూర్ క్షుణ్ణ కాపాడబడిరి నాతో చెప్పిరి. వారు చెప్పిన దృష్టాంతము నిజమని నమ్ముటకు నాకు పూర్ణమైన కారణము లుండెను.

మికు ఔషధం దొరకడం కష్టమైనమెడల నేరుగా యీ క్రింది విలాసమునకు వ్రాయుడు.

దీనిని యింటిలో నుంచుకొనుము. ప్రతిమాపులోను వర్తకులవద్దను దొరకును.

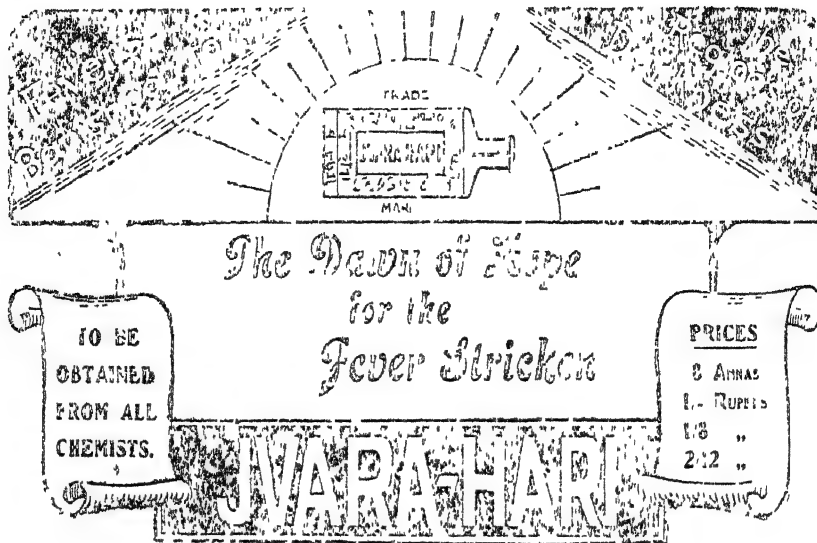
సీసా ఒకటికి వెల య్పా. 1-0-0, 1-8-0, 2-12-0, 11-0-0.

లిటిల్స్ ఓరియెంటల్ బాం ఫార్మస్యూటికల్స్-లిమిటెడ్

15, అరమునకారివీధి, మద్రాసు.

Little's Oriental Balm & Pharmaceuticals Ltd.

Successors to:— **Henry's Great Indian Remedies Company,**
15, ARMENIAN STREET, MADRAS.

జ్వర హరి

దీనియొక్క నామధేయము తేలుపురీతి నే జ్వరమును హరించుట కిది సాటిలేని మందు. ఇది మలేరియా (విషవాయు) జ్వరములకును, విడిచివిడిచినప్పు జ్వరములకును ఎత్తినది. కొన్నినా పుచ్చు కొడుటవల్ల కలుగు సెబ్బరలు జ్వరహరినవల్ల కలుగవు. కాబట్టి సర్భయముగ జ్వరముగడు సమయమున ను యీ ఔషధము పుచ్చుకొనిన నేలాటి సెబ్బరజ్వర మైతరు బొత్తిగా నలిదిరొందను.

ఈ ఔషధముగూర్చి వ్రాసిన అనేకులలో కొకరియొక్క ఉత్తరము: —

బునీజ్ షాఫిఉల్లాహ్ — చౌకుబజార్, భోపాల్ 4-12-1918 తేదిన గుల్లువ్రాసిరి: —

తాము వెనుకపంపిన జ్వరహరిమాస్తరు 20 బొమ్మల బుడ్డి నోకచానివి వి. పి. ద్వారా నామెలిసమునకు పంపుడు. ఈ మందు మిగుల సుపయోగపరిమైనది. ఇన్ ఫ్లుయెంజా జ్వరమును సోగొట్టుటచుందు మిగుల ప్రసిద్ధిజెందినది. ఈ ప్రాంతములందు నుమారు 5,000 జనులు ఈ మందును సేవించి ఇన్ ఫ్లుయెంజా జ్వరమును సోగొట్టుకొనిరి. ఈ మందును కీప్రముగ నాకు వి. పి. ద్వారా పంపుడు.

ఇప్పుడే ఒక సీసాను కొనుము. వ్రతి ఔషధసాపులోను వర్తకులవద్దను చిక్కును.

సీసా ఒకటి వెల రూ. 1-0-0, 1-8-0, 2-12-0, 11-0-0.

మీరు యీ ఔషధము దొరకడము దుర్లభమైన, నేరుగా యీ క్రింది విలాసమునకు వ్రాయుడు.

లిటిల్స్ ఓరియంటల్ బాం & ఫార్మస్యూటికల్స్-లిమిటెడ్

15, అరమనకారవీధి, మదరాసు

Little's Oriental Balm & Pharmaceuticals Ltd.

Successors to:— **Henry's Great Indian Remedies Company**
15, Armenian Street, MADRAS.

అర్థశాస్త్రములు

దండు శ్రీనివాసశర్మగారు బి. ఏ.

అర్థశాస్త్రమును పద మార్గలోకమునఁ జాలకాలము నుండి ప్రచారములో నున్నది. కాని, 'అర్థశాస్త్ర' మను పేర కొటిల్కుడు వ్రాసిన గ్రంథము నకును ఆపేరుతో ప్రస్తుతము వెలువడు గ్రంథము లకును విశేషము వ్యత్యాసము కలదు. కొటిల్కుడు తన గ్రంథమున ప్రత్యేకము రాజనీతిని గురించియే ముచ్చటించియున్నాడు. ఈనాటి యర్థశాస్త్రములు రాజనీతి గ్రంథములు కావు. వీని యద్దేశము ద్వితీయపురుషార్థముగఁ బేర్కొనబడిన యర్థమును సేకరించుటకు మనుజులు సేయు ప్రయత్నములను శాస్త్రీయకద్ధతులతో వివరించుట. పూర్వకాలమున 'అర్థశాస్త్ర' మను పద మీ యర్థమందు ప్రయోగింపబడలేదు సరిగద-ఈవిషయముపై మనదేశమందు గ్రంథములుగూడ వ్రాయఁబడియున్నట్లు తోచును. కొటిల్కుడు తనగ్రంథ మందు 'వార్తాశాస్త్ర' మని యొకదానిని బేర్కొనియున్నాడు. అద్దానియందు ధనోత్పత్తి మూలకము లగు వాణిజ్యము వ్యవసాయము, మున్నగు పనులవ్యప్రయత్నములఁ గుఱించి ముచ్చటించియున్నట్లు తెలియుచున్నది. కాని 'వార్త' అనున శబ్దము గాని, శాస్త్రము గాని ఏకారణముచేతనో, బొత్తుగా ప్రచారమున లేకుండ పోయినవి. కావునఁ బ్రస్తుతపు అర్థము గల యర్థశాస్త్ర గ్రంథములు వార్తపేర గాని, మఱియే పేరుతో గాని ఒకప్పుడు వాడుకలో నున్నను, నేడు గనబడకుంటచే నట్టి గ్రంథము లిప్పుడు మనము వ్రాయవలసియున్నది. ఆంధ్రుల కీ యవసర మింకను, బాగుగ నబ్బినట్లు కనఁబడదు. ఏలయనఁగా- ఆంధ్ర గ్రంథసముదాయము సంతను, వెదకిచూచినను, కెందు మూఁడు అర్థశాస్త్ర గ్రంథములు గూడ గనఁబడవు. ఈశాస్త్రమును చదువవలయు నన్న ఆంగ్ల గ్రంథములు తప్ప, నితరములు దొరకుట లేదు. ఇయ్యది మిక్కిలి విచారకరము. ప్రస్తుతము ప్రపంచ మంతయు నార్థికసమస్యలవలన కల్లోలమైయున్నది లోకము సంతను చీకాకు పెట్టిన ఐరోపా మహాసంగ్రామమునకు రహస్యకారణము లార్థికములు.

మనదేశముం దెల్లడలను ప్రబలుచున్న సన్నికట్టుటను కారణము లార్థికములు. ఇదియది యన నేల? ప్రస్తుత కాలమున జీవిత మంతయు నార్థికతత్వముపై నాధారపడియున్నది. కావున నాంగ్ల పరిపితి లేని ఆంధ్రులకు లోకవ్యవహారమును బోధపరుపమయ నన్న అర్థశాస్త్రమును వారి కండునాటుచోనికి తెచ్చుట అవసరమై కన్పట్టుచున్నది. కాని పూలసిద్ధాంతములను తెలియజేయకుండ ప్రత్యేకసమస్యలను బోధించిన ప్రయోజనము లేదు. కావునఁ బ్రస్తుతవ్యాసమునందు అర్థశాస్త్ర మన నేమో, తచ్ఛాస్త్రమునకు ప్రధానసిద్ధాంతము తెప్పియో, మనదేశపు స్థితిగతుల కనుగుణ్యముగఁ బాశ్చాత్యసిద్ధాంతముల నెఱవఱు తెల్లెట్లు మాన్యు కొనవలయునో ఇంచు కంత వివరింతుము.

అర్థశాస్త్ర మన నేమి? ఇతఁష్యులు ధనము సుపాదించుకొనుటకై సలుపు ప్రయత్నమును శాస్త్రీయముగ వివరించునది యర్థశాస్త్ర మని యిదివఱకే చెప్పియుంటిమి. విత్తసంపాదనము మనుష్యప్రయత్నములలో సగ్రస్థానమును వహించుచున్నదని చెప్పవచ్చును. ధర్మమోక్షముల నూట చెప్పెడిదేమి? కామముకింఁజు గూడ నర్థమే యెక్కుడుగ జనసామాన్యము నొందించునట్లు తోచుచున్నది. ఇందు విచారణకు సమంజసమే. ఏలయన నర్థము నన్వేషింపవలసినది. దాని ద్రవ్యము సకలకలుషములకును స్పృహ నిల్లు. ధనము లేనివాడు సర్వములఁ జేయజాలఁడు సరిగదా-ధనముకొంటే యనేక దుష్కృతులకును గడంగును. సుష్కార్యములను చేయకున్నను రోగపీడితుడై ఆలుబిడ్డలను పోషింపనేరక, అకాలమృత్యువును పొందుచున్నాడు. కావున దారిద్ర్యమువలన రోగములు, సుమార్గములు, అకాలమృత్యువు, మఱియు ననేక దురవస్థలు సాధించుచున్నవి. అట్లగుట నెల్లవిధముల దారిద్ర్య మువశ్యము నివారించదగినది. దారిద్ర్యమును నివారించవలయు నన్న దేశమును భాగ్యవంతులుగఁ జేయవలయును. కావున దేశమందు ధనోత్పత్తికి సదుపాయము లేమేమి కలవో,

వాని నెట్లువఁబోగింపవలెనో, ఉత్పత్తియైన ద్రవ్యము నెట్లు విభజింపవలయునో, నినిమయమున కెట్టి సదుపాయముల నేర్పఱు చేయవలెనో, మున్నగు విషయముల నాలోచింపవలసియున్నది. ఇట్టివిషయముల నాలోచించు శాస్త్రమే అర్థశాస్త్రము.

అర్థశాస్త్రము విధిశాస్త్రము కాదనియును, కేవలము నిర్దేశశాస్త్ర మనియు గొందఱి యభిప్రాయము. అనగా జనులీ రీతిగ ధనము నుత్పాదించుచున్నారో ఈరీతిగ విభజింపుచున్నారో అని మాత్రమే చెప్పవచ్చుగాని ధనోత్పత్తికై యాతీతులఁ బ్రయత్నించుట ఇట్లు కుంచిపెట్టుము అని విధింపదు అనికొందఱి యభిప్రాయము. కాని విధి నిర్దేశములు రెండును అర్థశాస్త్రమునకు క్రమమైన వద్దతులే కేవలనిర్దేశవద్దతి భౌతిక, రసవృక్ష, బంధ్యాదిశాస్త్రములకుఁ దగినవద్దలిగాని మనుష్య శాస్త్రమునకుఁ తగినది కాదు. ఏలయునఁ బశుపక్ష్యాదులకు యుక్తాయుక్తవైచక్షణ్యము లేకుండుటచే నన్నిటి ప్రవర్తనయు నొక్కతీరుగనే యుండును. ఒక్కసింహము యొక్క స్వభావమును గుర్తెఱింగిన తక్కిన సింహముల నన్నిటి నెరుంగవచ్చును. కాని ఒక మనుజుని ప్రకృతిని తెలుసుకొన్నఁ దక్కిన మనుజు లందఱు ప్రకృతుల నెఱుఁగుటకు వీలులేదు. స్వచ్ఛందప్రవర్తనకు మనుజున కున్న సావకాశములు తక్కిన జంతువులకు లేవు. కాన ఎవఁడును వచ్చినట్లు వారిని చే మనిచ్చిన ప్రపంచమొక శాంతి చేకూరును. అట్లుగట్టి, అర్థాన్వేషణముందు ఈ మార్గములు లాభములు ఇవి నాశకరములు, ఇయ్యవి నష్టకారకములు, ఈశ్రోవలు మాంచివి, ఇవి చెడ్డవి అని అర్థశాస్త్రము విధింపవలసివచ్చును.

అర్థశాస్త్రము విధిశాస్త్రము కాదనుట దానికి మించిచెడ్డవత్ బని లేదని చెప్పవలయు. పే రొందుగాదు. అట్లైన నేయుపాయముచే ధన మార్జింపవలెనను ఈశాస్త్ర మంగీకరింపవలసివచ్చును. బొంగలనము, బూదము, వ్యభిచారము మున్నగునవి గూడ ధనార్జనకు మార్గములే! కాన అర్థశాస్త్ర మంగీకరించి తీరవలయును. కాని శాస్త్రము వీని నంగీకరించుచున్నదా? లేదు. కారణ మేమి? స్థూలదృష్టులకే యామార్గముల శాంతికరములై తోచుటచేతను. రాజనీతి వానిని దండించుటచేతను. స్థూలదృష్టులే అనింద్యము లగు యన్ని మార్గములచేతను ధనార్జనమును చేయవచ్చు

ననియే పాల్పిమాంధికుల యభిప్రాయము, ఈకారణము చేత మొనమున్నటివఱకు ఇంగ్లాండునందూ, భనోత్పాదన విషయమునఁ బ్రభుత్వమువారు జనుల కెట్టి విధులను చేయగూడ దని పండితులు బోధించియున్నారు ఈ బోధవలన నేమి పుట్టెనో చూడఁగ వేళ్లరీ యజమానులు, పాపాలుకాదులు మున్నగువారు స్వార్థపరాయణులై కడుపుకక్కురితికి ఎట్టి యిడుమలనైన గుడుచు, బీదవాండ్రు నన్నివిధముల హింసించఁ జొచ్చిరి. పనివాండ్రకు తక్కువకూలి, ఎక్కువపని. తక్కువకూలికి దొరకుడు రను కారణముచేత ఈడుచాలని పనివాండ్రను, అందువాండ్రను కూలికి పెట్టు మొదటిదిరి. ఈకూలీలకు కడుపునిండ తిండిలేదు. వంటినిండ బట్ట లేదు. ఉండుటకు పరిశుభ్రములైన యిండ్లు లేవు. భిగవంతుడిచ్చిన మంచి గాలిని పీల్చి, మంచి నీటిని త్రావి ఎటులైన బ్రదుకుదు మన్న నవియును లేవు. గాలి యా మగగొట్టములనుండి వెలువడు నేలబాగుధూపములచేత దూషిత మైనది. నీరు ఎక్కడనుండియో త్రుళ్ళుకట్టిన ఇనుపగొట్టములనుండి తీసికొనివచ్చిన విషము. అదియుం గాక పలువు రొక్కెన నిరంతరమును పనిచేయుచుండుటచే నంటుడు వ్యాధులు ప్రబలించెను. ఇట్టి సందర్భములందు పనివాండ్రస్థితి చాల దర్భర మయ్యెను. అశాంతి, అనారోగ్యము. అకాలమృత్యువు వారిలోఁ బ్రబలించెను. పరితనముపాలు ఫ్యాక్టరీ యజమానులకు నిర్బంధములు విధింపఁ తప్పదాయెను. ఆ నిర్బంధము లెట్లనో అవి ఎంతవఱకు ప్రయాజనకరములో చర్చింపబడు ప్రస్తుతము మనవనికాదు. కాని అర్థశాస్త్ర మనకు విధినిర్దేశములు రెండును ముఖ్యవద్దతులే యని నిరూపించుటయే మనదని.

అర్థశాస్త్రము చేయదగిన విధు లెట్టివి? అను విషయమును పిచారింపవలసియున్నది. వినాహమును చేసికొను మని కామశాస్త్రము విధింప నవిసరములేదు. అట్లులేన ధనము సంపాదించు మని అర్థశాస్త్రము విధింప వలసిన మని లేదు. కాని మన దేశస్థులకు ధనము సంపాదించు మని గూడ బోధింపవలసియున్నది. రామలింగా రెడ్డి గారు విచారపడుచున్నారు. హిందూ దేశస్థులకు తృప్తి లేదనియు, అర్థము నిషణ్ణత్రయములలోఁ జేర్చి దూషించి రనియును దైవ మిచ్చినదానితో సంతృప్తి జెంది యూరకుండు మని రనియును, ఇట్టి 'బూతు' సిద్ధాంతములే ప్రస్తుతముమనదేశపు చారిద్ర్యము

నకు కారణభూతము లనియును రెడ్డిగారు నీతులు వ్రాసిరి. రెడ్డిగారు 'బూతులు' వ్రాయుట మా కిష్టమే గాని, కొన్ని విషయములు మాత్రము వారి దివ్య చిత్తమునకు తేవలసియున్నవి

ఆర్యులు అర్థము నీషణత్రయమునఁ జేర్చి యద్దాని నిందించుట వాస్తవము. కాని, అర్థదూషణమున కవసరమేమివచ్చె? జనులకు సహజముగ నర్థమందభిలాష మిక్కుట మగుటఁ జేసియే! జనులందఱును తృప్తాపూరితు లగుటఁ జేసియే తృప్తవలదని బోధింపవలసి వచ్చెను చోరులు, హంతకులు కలరు గావుననే చోరత్వము, హననము పాపమని నేరమని చెప్పవలసివచ్చెను. చోరత్వమే లేనిచో, నయ్యది పాపమని చెప్ప నవసరమేమి కలుగును? కావున మనవారికి లేనిది తృప్తకాదు. తృప్తారాహిత్యము పోసి- మనవారికి తృప్తలేదనియే యంగీకరింతము. తృప్త కలిగినంత మాత్రమున మనము భాగ్యవంతుల మగుదామా? తృప్తవలన విత్తము చేకూరునా? మనము చేయు ప్రయత్నము లన్నియు కొనసాగుచున్నవా? ఎందఱు గొప్ప షాహుకారులు, ఎంతటి జాగ్రత్త వహించినను, దివాలా లెత్తుటలేదు. మన యదృష్టమునకు కర్తలము మనమే యగుదామా? అగుదుమనుకొందము. పాదక్షమువలన తప్పుక విత్తము చేకూరు ననియే తలంతము. అట్టి విత్తమువలన నేమి ప్రయోజనము విత్తమెంత యున్నను, ఆశాపిశాచగ్రస్తున కానంద మెక్కడనుండి వచ్చును? ఆనందముకంటె విత్తమునకు వరమప్రయోజన మేమి? విత్తమువలన ప్రాప్తవ్య మానంద మగుటకు, అయ్యానందము మానసిక మగుటను, తృప్త గలయంతవట్టు సౌఖ్యము లేదు. భాగ్యము లేదు. 'మనసి చ పరితుష్టః కోఽర్థవాన్' కోదరిద్రః' అని యభియక్తు లందురు. కావున ఎల్లవిధములను తృప్త గర్హ్యము. తృప్తాదూషణమును చేసినంత మాత్రమున ధనమును దూషించినట్లు గాదు. ధనము వలదని ఎవ రనగలరు? ధనము లేకుండ ప్రాపంచిక వ్యవహారము లెవ్వియును ఒక్క నిమిషమైన జరుగఁజాలవు. మనకే యేల? భగవంతుడైన విష్ణుమూర్తికే లక్ష్మీ లేకుండ జగద్రక్షణము సాధ్యమైనదిగాదు. అర్థము సర్వపురుషార్థసాధక మని యిదివఱకే జెప్పియుంటిమి. కావునఁ బ్రతి మనుష్యుఁడును ధనార్జనమును తప్పుక చేయవలయును. అందునను ప్రస్తుతకాలమున ధనము నకు గల యావశ్యకత మును పెన్నఁడు నెఱుంగము. సోమ

రిపోతుల కిది కాలము రాదు. మనజీవమున సంకను బిచ్చమైన దొరకుచున్నది గాని, కచ్చిచుడేశముల నది యును దొఱకను. అచ్చట బిచ్చ నెత్తు నేరమని తలంతురు సోమరులను ఇలవంతు పెట్టి, తనిచేయించి ప్రభుత్వమువారు వాంఛరు కూలి నిత్తు. ఈవిధమందిదో చెడ్డదో విచారించ నిది లావుగాదు. విషయ మేమనఁగా- ప్రతి మనుష్యుఁడును చెమట నోడ్చి కృషిసల్పి న్యాయ్యముగ, తనకు కావలసిన పేతనముపై జీవించవలయునే గాని, సోమరిపోతులకు సత్రములు నేయు వెట్టి మహారాజు లికాలమున లేరు. ఎవఁడైన ధార్మికుఁడు, చనిపోవునప్పుడు అన్న సత్రమునకై కొంత ధనమును వదలిపోయినను, ధర్మకర్త లాధనముతో నే పాతశాల లనో నెలకొల్పుచున్నారు గాని, అన్న సత్రములు మాత్రము పెట్టుటలేదు. అవిభక్తకుటుంబములు (Joint Family) సౌఖ్య సానాటికి తగ్గుచున్నది. కుటుంబములో నొక్కప్రయోజకు డుండి సంపాదించుచున్న సప్రయోజకు లనేకులు వానియింటఁబడి తినుటకు ఆవకాశములు తగ్గుచున్నవి. కావునఁ బ్రతిమనుష్యుఁడును ఈకాలమునఁ దప్పుక ధనమును సంపాదించుక తప్పుదు. పైచప్పువలన నర్థశాస్త్రము జనుల రుద్రోధింతునలసిన విషయ మేమో నూచిలపఁబడుచున్నది ధనార్జన మవశ్యము చేయదగినదే కాని ధర్మకామమోక్షములకు మాత్రము విరోధము లేకుండ చేయవలయును. పురుషార్థముల నన్నింటిని సమదృష్టితో భావించి వానికిఁ బరస్పరవైరుధ్యమును కల్గించకుండ ఎప్పు డెయ్యది యుచితమో అప్పుడు అద్దానిని యాచరించుటయే యుత్తముని లక్షణము. పురుషార్థముల నాల్గువిధములుగఁ బేర్కొనుటలో నభిప్రాయము ఏకమై యుండు మనుష్యప్రకృతి యీ నాల్గువిధములఁ బ్రవర్తించునని గాని ఎవ రిష్టము వచ్చినది వా రాచరింపవచ్చునని గాదు. కావుననే ఏ యొకటి రెండు పురుషార్థములనో స్వీకరించి తక్కినవి త్యజించువారు స్వభావవిరుద్ధముగఁ బ్రవర్తించుచు ఆత్మద్రోహపాతకము వా లగుచున్నారని గ్రహింపదగును. పురుషార్థములు నేదాంటులు సృష్టించిన నామమాత్రములు కావు. వ్యావహారిక ప్రపంచమందు ప్రవర్తించు జీవునకై స్వభావసిద్ధముగ నేర్పడిన రాజమార్గములు ఈ నాల్గు మార్గములందును సమానముగఁ బ్రవర్తించినఁ గాని ప్రపంగానుభవము సంపూర్ణము కానేరదు. అనుభవము పూర్తిగాన

గాని మోక్షప్రాప్తి లేదు. పురుషార్థచతుష్టయమును సకన్యాయము చేయుటలనైన యవసర మేమో మఱి కొంత విమర్శించును. గాల్గుపురుషార్థములను కామము యొక్క విరాళములే. ఏల యనగా- కామము ధర్మ కామము మోక్షకామము అని ఇట్లు ఏది యైన గానచ్చును. కానన మనోవ్యప్రకృతికి ముఖ్యలక్షణము కామము. ఇంద్రియ సకలసంకల్పములకు పుట్టినిల్లయిన మనస్సువలన బుట్టుచున్నది. కానన మనస్సు గల అంతఃకల్పము తజ్జగ్యముగు కామము కలదు. అది లేనప్పుడు కామము లేదు. సదాగ్రబోధనప్పుడు మనస్సు జ్ఞానేంద్రియములద్వారా బాహ్య ప్రపంచముపై ప్రసరింపజేయుచే బాహ్యస్ఫూర్తి లేదు. కామమును నశించుచున్నది. సమాధియందు దాత్యమనస్సులకు అవిచ్ఛిన్నమగు మైత్రి - అథవా సంయోగము సిద్ధించినప్పుడును ఇదియే స్థితియగును. మనస్సు బాహ్యముభయైన గానదు. అంతర్విభజన సిద్ధియగును. కాన రాగవిరాగములకు రెండుటికిని కారణము మనస్సుతప్ప వేరొండు గాదు.

మనుష్యునకు రాగ మెంతయో విరాగము సం తియి. వినివంతయు. తమన దీనియాధార్థ్యము కొండటకు తట్టిపోవచ్చును. ఇట్లు చూడుడు. ఆకలిగొన్నవానికి అన్నము మిక్కిలి హితకరముగ నుండును. ఆకలి తీరిన తరువాత ఆయన్ను మిగుల నసహ్యమై తోచును. అన్నము ముగియలేదు? హితమా? రెండును. అపస్తాభేదముచేత ముగియకుండునై, వేరొకప్పుడు హితమగును. అదియుగ గాక ప్రతినస్తువును, కొంత హితమిది వఱకు వాంఛనియై యాపైన నశింప మగును. ఒక యుదాహరణమును చూడుడు. తెల్లచీరలపై నొకయింటికి నిండువేడ్క కల దనుకొందము. ఎంత వేడ్క యున్నను, బహుశః రెండుమూడు చీరలకంటె నెక్కువ కట్టను. ఏలయగ నంతటితో వానిపై గల మురిపెము తీరును. అట్లుపై ని నల్లకోకలనో-ఎర్రకోకలనో-యాశించునే గాని, తెల్లవానిని గోరుదు. కోరిందిగిన నస్తువులు ప్రపంచమందు మిగుల కొద్దిగ నున్నచో నచిరకాల మన మనుష్యు లుడియును నిష్కాము లగుచురు. ఈశ్వర హితమును నిలవ వాంఛలును వాంఛనీయములును అనంతములై యున్నవి. మనుష్యువాంఛలు రావణాసురుని తలలవంటివి. ఒకదానిని ద్రుంచివైచిన దానిస్థానమున వేరొండు ఉద్భవించును. కాని వాంఛల కన్నిటికిని

ఒక్క సామాన్యలక్షణము కలదు. అది యెట్టి యనఁ గొంత యనుభవమైన పిదపఁ ప్రతివాంఛయు వెక్క సమై తోచును. కొన్ని మిగుల శీఘ్రముగ వెక్కనములై పోవును. మఱికొన్నిటిపైని చాలకాలమునకు గాని విరక్తి జనింపదు. ఎంత కల్గినను వెక్కనము కానట్లు కనుపడునది ధనము. ధనము పై విరక్తి ఎప్పుటికో ఎవఁకో కాని జనింపదు. కాని ఎప్పుటికైననేమి ధనాశకుఁగూడ అంతము కలదు.

ప్రత్యేకముగా వాంఛలు వెక్కనములై యుండఁ గినుటనే నిఖిలప్రపంచముమీఁదను విరక్తి జనింపఁ గూడదా? జనింపవచ్చును. తప్పక ప్రపంచముపై రోత పుట్టును. కాని యది సామాన్యము కాదు. తత్త్వదర్శనమువలనఁగాని ప్రపంచవాసన నశింపదు. తత్త్వదర్శన మన నేమి? వాంఛితము లనేకము లయ్యునని సిద్ధిపలన గలుగు ఫలము ఏక మగు నానంద మనియు నయ్యది ఐహికసుఖములందు 'మీసాలపై దేవియవంటిదై' ట్లణ భంగురమై యుండు ననియుఁ దెలియుటయే! ఈ పరమ రహస్య మెఱిగినప్పుడు ధారాటము మానును. తృప్త్యాతి రోధాన మగును. అఖండ మగు నానందమును పొందుటకు మార్గములు గానఁబడును. అట్టియెడ మనుజుఁడు ప్రహ్లాదునివలె వస్తువాంఛ నెందడు. వానికి శమదమాది సంకల్పి గలిగి జీవితచరమార్గము సిద్ధించును.

కాన మనుష్యునకు రాగ మెంతయో విరాగము నంతయి. ఈరహస్య మెఱింగి యర్థశాస్త్ర మేమి బోధించుచును? వాంఛలను వృద్ధి పొందించిన గాని నాగరకత వృద్ధి కాదని పాశ్చాత్యులు బోధించుచున్నారు. వారివాదము కొంతవఱకు సముజ్జవమే! ఏల యనఁగా- ఆకలి కన్నము, దాహమునకు నీరు, చలికి బట్ట, ఎండకు నీడ, ఇతరకంటె వాంఛలు లేకున్నచో బహు పత్యుడులకును మనుష్యులకును భేదమేలేదు, వాంఛలు వృద్ధికానిచో ఇప్పుడుగూడ శిలాయుగమునాటి యాట వికులవలె గుహలలో నివసించుచు, పచ్చిమాంసమును తినుచు జర్మనులను గడ్డుకొని మహారణ్యములలో మన మందఱము తిరుగుచుండెడివారము.

ఈ కారణము నాధారము చేసికొని అర్థశాస్త్రజ్ఞులు మనదేశమందు, భిక్షాశతులై యోగాశ్వాసతల్పిరులై తిరుగువారిని లోకమున కనర్థదాయకు లని నిందించుచున్నారు. వీ రందఱు లోకమందండి యథాస్వేషణమును చేయుచున్నచో, దేశము మఱింత బాగుపడు

నని వారి యభిప్రాయము. కాని యిది ఆత్మతత్వము నెఱుంగని యార్థికులు చెప్పదగినమాట. ఏలయన సన్న్యాసులు అనాగరకులైన ఆటవికులవంటివారు కాదు. ఆటవికులు ప్రపంచములో నడుభవించుట కేమున్నదో తెలియక, అరణ్యములలో నుండు సన్న్యాసులు ప్రపంచము నిస్సారమని అనుభవమునఁ దెలిసికొని యరణ్యములకు పోదురు. పుట్టనివానికిని చచ్చినవానికిని అభావము సామాన్యలక్షణమే యయ్యెను, భేద మెట్లుగలదో అట్లే ఆటవికునకును సన్న్యాసికిని భేదము కలదు. ప్రాగభావమునకును ప్రధ్వంసాభావమునకును ఎంతభేదము కలదో, అనాగరకునకును సన్న్యాసికిని అంతభేదము కలదు. అదియునుగాక, సన్న్యాసియైనవాడు మొదటి మూడుపురుషార్థము లందును సంఘముందుండి ధనమును సంపాదించి సంఘసేవఁ జేసియున్నాడు. అటుపైని 5వ సంవత్సరములకు పై న ఉద్యోగమును చాలించి యుపకారవేతనమును పుచ్చుకొన్నట్లాలేదు సన్న్యసింపిన మన మేల యతనిని నిందింపవలెను? అతడు కోరిన యుపకారవేతనము పూటకు పిడికెడు బిచ్చమే కదా! ముదుసలియుద్యోగియులు 'ఫింఛు' పుచ్చుకొన కున్న యువకులు అస్థానమునకు రావీలుకానట్లు కొందఱు సన్న్యసింపి బయటకు తొలగకొన్నచో యువకులకు అవకాశము లెక్కడనుండి వచ్చును? కావున సన్న్యాసివలన దేశమునకు రాజోపు నుపద్రవ మేమియను లేదు వారి కిచ్చు బిచ్చమువలన దేశమునకు దారిద్ర్యము రాదు. వారు సంపాదించుకుంటువలన యువకులకు మఱింత సావకాశములు గల్గునే గాని వేరొండు గాదు. ఇంతకంటెను విప్రులముగ నీవిషయమును చర్చించుట కిది తావుగాదు.

ఇంకను వాంఛలను వృద్ధిచేసినగాని నాగరకతగల్గదను మూలసూత్రమును పరికింతము. అది యెంతవఱకు సత్యమో ఇదివఱకు తెలిపియుంటిని. నిష్కాములమాట చెప్పినప్పుడు సూత్రమునఁ గల యాభాసయును సూచింపబడియెను. వాంఛలను వృద్ధి నొందించుట న్యాయమే గాని ధర్మార్థకామమోక్షము లను మార్గములందే వానిని ప్రసరింపజేయవలయును. పురుషార్థములు రైలు పట్టాలవంటివి పట్టాలనుండి తొలగినరైలు నష్టమగును. అటులనే పురుషార్థముల నతిక్రమించిన మనుజుఁడును. కాన పాశ్చాత్యుల ఆర్థికసూత్రమును మన మీతరున సవరింపవలయును. కొన్ని

యుదాహరణములకు చూపినచోపైని చెప్పిన సవరణ ఆవశ్యకత బాగుగఁ జెలియగలదు.

జీవదేశములో నవిభక్తకుటుంబము లీనాటివఱకు నిలచియే యున్నవి. పశ్చిమదేశమందు సంసారమనఁగా భార్య భర్త. ఉన్నచో వారి సంతానము. ఇంతియే మన సంసారములు. వీరితో సరిపోవు అవివాహితులగు తమ్ములు, చెల్లెండ్రు, వితంతువు లగు తోబుట్టువులు, పినతల్లులు, మేనత్తలు, ఇంక నెందఱో యుండురు. ఇట్టి సంసారములను చూచి పాశ్చాత్యార్థికు లే మనుచున్నారో వింటిరా? అవిభక్తకుటుంబములలో చాలమందికి స్వయంకృషి లేకయే జీవితము గడచుటచే నుత్సాహశక్తి తగ్గిపోవుచున్నది. సోమరితనము బలియుచున్నది. మఱియును సంపాదకుడైనవాడు సంసారభారముచే గ్రుంగిపోయి ధనార్జనమును నూతనమార్గములఁ ద్రొక్క సాహసింపడు. ఒకఁడు సంపాదించు ధనమనేకమందికై వెచ్చింపబడుటచే విశేషధనము కూడఁబెట్టుటకు వీలులేదు. అందుచే మూలధనము (Capital) వృద్ధియగుటకు అవకాశము లభించదు. కావున నవిభక్తకుటుంబము లనర్థకము లని వాదించుచున్నారు. ఈవాదము ధనమే పరమార్థమని యెంచువారికి సమంజసమై జోచవచ్చును. గాని, కుటుంబశబ్దార్థము నెఱిగి బంధువుల ప్రేమించు వానికి రుచింపదు. ఇట్టి కుటుంబములే లేనిచో కన్ను దెరువని కసికూనలు, కదలలేని వృద్ధులు, దిక్కులేని వితంతువులు, వీరందఱేమి కావలయును? పశ్చిమదేశములందు వలె ముసలివాండ్రను ప్రభుత్వమువారు పోషించుట ఇంతకంటె సులభమా? సౌఖ్యమా? మగవాండ్రతోబాటు అసహాయులగు స్త్రీలుకూడ జీవనోపాధికై ప్రపంచమున నల్లాడుచున్న నైతికప్రవర్తనము సాధ్యమగునా? సంపాదించుకొనగలిగిన దినుము. లేకున్న పస్తు పరుండుము. అని జాతివారన్నట్లు అక్కటికముగల ఆర్యుఁ డెవడైన తన చిన్నతమ్ముని, మాసలితండ్రిని, తలచెడిన తోబుట్టువు ననఁగలడా?

మఱియొక యుదాహరణమును చూడుడు. పశ్చిమదేశములందు స్త్రీపురుషులకు వివాహముపై వాంఛ తగ్గుచున్నది. దీనికి గారణ మేమన- వివాహమువలన జనసంఖ్య మితిమీరి దేశము దరిద్రస్థితిలోనికి వచ్చునని కొందఱు ఆర్థికులు చెప్పుటచే దేశభ్యుదయముకొఱకవివాహితులై ధనము సంపాదించవలయు ననుకొనిరి.

భనముకొఱకై సర్వసంగపరిత్యాగమును చేసికొనుటకు సిద్ధపడువారి కే సూత్రము మిక్కిలి విహితమై తోచవచ్చును. ఏలయనఁగా వివాహము లేకున్న సంసారపు టీతిబాధ లేమియును గల్గవు. బిడ్డలను పోషించనవసరము లేదు. ఎవరంతల వారు సంపాదించుకొని స్వచ్ఛందవిహారము చేయవచ్చును. ఇట్టి యుద్దేశములు జ్ఞాఘ్యము లనియు, మనదేశస్థుల కిదిలేకుంట శోచ్యమనియును యదునాథసర్కారు మున్నగు నాధికపండితులు వ్రాసియున్నారు. పై నుదాహరించిన యుద్దేశ్యము లెంతవఱ కవలంబించదగినవో ఊహింతము. అమితముగ జనసంఖ్య వృద్ధియైనచో తినుబండారములు సరిపోక దారిద్ర్యము వృద్ధి కావచ్చును. ఐనను జనసంఖ్య వృద్ధికాకుండ మాన్పుటకు వివాహమును మానుమని బోధింపవలయునా? వివాహముల మానుచున్న పాశ్చాత్య దేశములం దెట్టి దురాచారములు ప్రబలుచున్నవో చూచితిరా? గృహస్థధర్మమం దుండియు గర్భోత్పత్తి కాకుండ మాన్పవారు, భూమిశిశు హత్యాదుల కొడి గట్టువారు, అవివాహితులై యుండి కామమును జయింప నుపాయాంతరముల నారయుచున్నారు. ఇట్టి దుర్మతిపరు లందఱును బలియుచున్నారు. ఒకానొక తుచ్ఛమార్గమువలన జితేంద్రియత్వము కల్గినది మనదేశమం దీమధ్య కొందఱు నవీనవేదాత్ములు తలంచినట్లు - వీరును అట్టిమార్గమువలననే విశ్వర్యము సిద్ధించు నని యపోహ నొందుచున్నారు. కాని యట్టితుచ్ఛపుల బనులవలన వారికి జితేంద్రియత్వమును లేదు. వీరకైశ్వర్యమును లేదు.

మఱియు నీస్థితిగతులవలన ప్రాంసు మున్నగు దేశములలో జనసంఖ్య తగ్గ జొచ్చినది. మూలిగెడి నక్కమీఁద తాటిపండు పడినట్లు, మొన్నటి హోరసంగ్రామము సంభవించెను. ఈ యుద్ధమందు లక్షలకొలది జనులు నిహతు లైరి. మిగిలినవారై నను వివాహము చేసికొని ప్రజాభివృద్ధికి దోడ్పడకున్న దేశము లెట్లు బాగు పడగలవు? అందుని ఒక యుక్తిని వన్నిరి. ఏమిటది? బిడ్డలగన్నవారికి బహుశానములు! బ్రహ్మచారులకు పన్ను. ఇంతచో నాగక కొందఱు బుద్ధిమంతులు వివాహమును నియమమును తీసివైచినచో జనసంఖ్య అచిర కాలమున వృద్ధికాగలదని యభిప్రాయపడుచున్నారు. అహ! నాగరకరి! ఎట్టివికరీతములను పుట్టిచుచున్నది!!

ఇది దురవస్థలను మనదేశమం దెం నివారించ

దగునో చూడుడు. జనసంఖ్య వృద్ధియగు నను భయమున్నచో, ధర్మశాస్త్రములందు విధించిన ట్లువన ఏకాదశి మున్నగు నిషిద్ధదినములను వర్జించి నియమానుసారముగ భార్యలయందు సంచరింపవలదా? ఆశ్రమ నియమములను పాటించి, బ్రహ్మచర్యమున, గురుకుల వాసము చేసి, గార్హస్థ్యమున సంఘముర్యాదలను సరించి ధర్మపత్నివలన తార్తీయపురుషార్థమునఁ బ్రవర్తించుచు, వానప్రస్థుడై మునివృత్తినవలంబించి, సన్న్యాసియై కామములం దెగగోసి యోగముచే దేహమును చాలింపవలదా? ఇట్లు నియమానుసారముగఁ బ్రవర్తించుచున్నచో ప్రజాసంఖ్య మితిమీరునా? క్షీణించు నను భయమును లేదు. మన మెన్నఁడును బ్రహ్మచారికి పన్నులను విధింపవలసిన పనియు లేదు. 'అపుత్రస్య గతిర్నాస్తి' అని ఏనా డెవఁడు వదించెనో అది నేటికిని చెల్లివచ్చుచున్నది. బ్రహ్మచారులకును, కశత్రమును గోలుపోయినవారికిని, మనదేశమందు కర్మ కధికారము లేదు. సభయందు పూజ్యత లేదు అందుచే ప్రతిమనుజుఁడును తప్పక వివాహమును చేసికొనును. కన్యాదానము దానము లన్నిటిలోనికి నగ్రగణ్య మని మనవారి నమ్మకము. అవివాహితులకు వివాహము చేయించిన విశేష ఫలము కలదని ఆర్యులు వదించును. అదియును గాక, వివాహముయొక్క అవసరమవసరములు తుచ్ఛమగు నాధికబుద్ధితో పరికింపరాదు.

గీ. అఖిలదుఃఖిలోగార్తున కావధంబు

కురుచిరంబుగ భార్యయ మావె యెంచు

ఒనర భార్యాపమేతుఁడై యున్నవాని

కెంత లావలయ్యాను నెయ్య సవపు.

(గలచరిత్ర)

పరమ శత్రువ్రతయగు నరుంధతీచేవిని 'వశిష్టస్య తపోమయం శత్రోతి' రని బ్రశంసించియున్నారు. ఇందలి భావమేమో పాఠకు లూహించుకొందురు గాక.

కేవల ధనాశవలన నెట్టి వికరీతములు పుట్టునో నిరూపించుట కిట్టి యుదాహరణముల నెన్నిటిని చూపింపవచ్చును. కాని ముఖ్యముగ గమనింపవలసినవిషయమిది సదసద్వివేకరహిత మగు కామమువలన వ్యష్టి సమష్టుల కరువురకును దుఃఖమేకాని సౌఖ్యము లేదు. కామమువలన ద్వైభ్రాంతి వృద్ధి యగును. ఈ భ్రాంతి దుఃఖమునకు మూలకారణము. "ద్వితీయా ద్వైభయం భవతి, యని శ్రుతివాక్యము. కాన నద్వైతానుసంధామునకు విరోధము లగు వాంఛలను వృద్ధి చేయవ

మఱబియ్యము తెల్లగ మల్లెపూలవలె నున్నవని
మనమందఱము సంఠించుచున్నను వానివలన నంజు
వ్యాధి ప్రబలుచున్న దని వైద్యులు చెప్పచున్నారు.
మన మిప్పుడు మఱబియ్యమును మానివేసినచో మన
బియ్యపు ఫాక్టరీ లన్నియు దిశాలాతీయవలసి వచ్చును.
దంపుడుబియ్యములో నున్న రుచి బలము మఱబియ్య
ములో లేవని మన మందఱ మెఱుంగుదుము. కాననిప్పు
డేమి చేయవలయును? కొందఱకు ధనము కూడుటకై
బియ్యపుమఱల పెట్టవలయునా? అందఱు నాలోగ్య

ముగ నుండుటకై దంపుడుబియ్యమును తినవలయునా? పాఠకులు నిర్ణయించుకొందురుగాక.

ఇట్లు ధనాశ చే ననేకములఁ దెగనాడుచున్నాము. గ్రామభోను హోర్మోనియముల పైడాబు కాగలేక నాద బ్రహ్మయవతారము చాలింపవలసెను. నారదుడుభూ లోకమునకు రామానినాడు. మురికిసిల్లనుండి కిరసనాయి లునుండి, సారాలనుండి తయారుచేయు నాటోదిల్బహర్ మున్నగు సెంటువాననలవలన- కస్తూరి పునుగు, జవ్వజి, అత్తదులు, మున్నగు- సుగంధద్రవ్యము లడుగంటుచు న్నవి. మఱబట్టల వేకమునకు చౌకదనమునకు ఆగలేక డక్కా-మజిల్లు, సరిగెచీరలు, బనారసుపంచెలు, నేతమ గ్గము లన్నియు మ్రగ్గిపోవుచున్నవి.

గిట్టనగలు ప్రబలు చున్నను, వెండిబంగారులపై మనస్త్రీలకు మమకారము వడలలేదు. కాని మనయా ర్థికు లందఱును, బంగారునగల ధరించుట నాగరికలక్షణ మనియు, నిరర్థకముగ కొంతసొమ్ము నగలపై వ్యయము చేయుటకంటె బ్యాంకులలో వడ్డీకి వేసియో జాయంటు స్టాక్ కంపెనీల వాటాలను కొనియో వినియోగించిన యె డల తమకును దేశమునకును లాభకరమనియును, వచింపు చున్నారు. నిజమే! కాని, అలంకారము సహజ మగు సౌందర్యమునకు వన్నె జెట్టుననియు, ముత్తైదువుల కలం కారములు సౌభాగ్యలక్షణము లనియు మనవారి పెత్తన మ్మొకము. నగ లన్నియు నమ్మి సొమ్ముచేసికొనకున్న నింతలో దేశమునకు దారిద్ర్యము రాదా. ఎవరిరాబ డికి తగినట్లు వారు నగల నమర్చుకొనుటవలన విశేష సప్తము లేదు. అట్లు కాకుండ అలంకారహితమైన సల్లపూసలోనికి తెల్లపూస లేకుండ, శ్రేణిపొసిన దెడి పెవలెనున్న గృహిణులను జూచుకొన్న చో హిందువులు దఱు నొక్కనాడే సన్నవ్యసించును. గిట్టనగల ధరింపవ చ్చును గదా యందురేమో? సువర్ణమండు కొన్ని విలక్షణములైన లక్షణములు కలవని చెప్పుదురు. స్వర్ణము

క్రిమినాశక మని పెద్దలు చెప్పుదురు. జాతివారి కీ విష యము తెలియక పోయినంతమాత్రమున తప్పుగా బోదు స్వర్ణతత్త్వ నిర్ణయమందే వాకికిని మనకును భేదము కలదు. బంగారము లోహవిశేష మని వారి నమ్మకము. బంగారము తేజోరూప మని మనవారిసిద్ధాంతము. ఇటులే రత్నములందు గూడ శుభ ప్రదములగు లక్షణములు కలవందురు. వాని నన్నిటి చర్చించుట కిది తావుగాదు.

ఇటులే సర్వ శాస్త్రసమన్వయజ్ఞానము లేనందు వలన సనేః దోషము లుద్భవిల్లును. కావున శాస్త్రము వ్రాయునప్పుడు నాల్గుపుష్కరములను, నవరసములను మనుష్యునందును, ఆచునుష్య తత్త్వమును తక్కిన స్థావరజంగమ తత్త్వములందును, సమన్వయించి సర్వ జ్ఞతతోఁ గడగవలయునుగాని భేదదృష్టితో, బ్రయత్నించిన మిథ్యాజ్ఞానము తప్ప వేరొండు సిద్ధింపదు.

ఇంతవఱకును, అర్థశాస్త్రమందు ముఖ్యముగ గమనింపవలసిన మూలసూత్రములను విమర్శించియుంటిమి ఈసూత్రములను తచ్ఛాస్త్రమం దంతర్భాగము లగు (1) అర్థోత్పత్తి (Prodnchin) (2) విభజనము (Disluburrin) (3) వినిమయము. (Exchange) (4) అనుభూతి (Connumpliar) పీనియం డెట్లు సమన్వయింపవలయునో వ్రాయు నివ్యాసమునందుతావుచాలదు కాని బుద్ధిమంతు లగు పాఠకులు అర్థశాస్త్రమందాయా భాగముగా చదువుచున్నప్పు డీ సూత్రమును మనస్సున నుంచుకొన్నచో, పాశ్చాత్యపండితుల స్థానిత్యములు పొడగట్టకలవు. గూఢదోషవిచక్షణచేతుకీ సాశ్చిను సిద్ధాంతముల గ్రహించుట నునకు శ్రేయస్కరముకాదు ప్రస్తుతవ్యాసము యొక్క యుద్దేశము ఆర్థిక శాస్త్రవిద్యార్థుల కొక నూతనదృక్పథము మొసంగవలయు ననియే గాని వేరొండు గాదు.

అమృతాంజనమును సిద్ధామృతము ప్ర తీయింతు నుండదగినది

అమృతాంజనమును విదేశములలో కూడ వాడుచున్నారు.

సోవియట్లు

భోగరాజు వట్టాభి సీతారామయ్య పంతులు గారు

రాజ్యాంగ విధానము లనేకవిధములుగా నున్నవి. కొన్నిటియందు రాజు నిరంకుశ ప్రభువై ఏలుచుండును. మఱికొన్నిటియందు రాజు తన యధికారము నంతను ప్రజాప్రతినిధుల సభ వశము చేసి తాను నామ మాత్రావశిష్టుఁడై సంఘములో పెద్దగా మాత్రమే గౌరవమును బొందుచుండును. మఱి కొన్ని రాజ్యములందు రాజు లేకయే పరిపాలనావిధాన మంతయుఁ బ్రజాప్రతినిధులతోఁ గూడిన యొకసభతోఁ గాని రెండుసభలతోఁ గాని నిర్మియుండును. మొదటితరగతికి ఉదాహరణము: మొన్నటివఱకుఁ బ్రజలియున్న ప్రభుత్వముగల రష్యా, జర్మనీ, ఆస్ట్రీయా దేశములు. రెండవతరగతికి ఉదాహరణములు: ఇంగ్లాండు, ఇటలీ, జపాను దేశములు. మూడవతరగతికి: ఫ్రాన్స్, అమెరికాలోని సంయుక్తరాష్ట్రములు, స్విడ్జర్లాండులు. ఇవి మొన్న మొన్నటివఱకు ఏర్పడి ఉన్నటువంటి రాజ్యాంగ విధానములు. కాని యుద్ధము ముగియుటకు కారణము అనండి- లేక, ముగిసిన ఫలిత మనండి, జర్మనీ రష్యా ఆస్ట్రీయా దేశములలో నిరంకుశ ప్రభుత్వము నశించినది. రష్యా దేశములో నిరంకుశ ప్రభుత్వముపై ప్రజలకు గలిగిన వైమనస్యమే నిరంకుశ రాజయొక్క కతనమునకను, యుద్ధముయొక్క ఆకస్మికమగు ముగింపునకును కారణములై ప్రజాపరిపాలనాస్వాతంత్ర్యమునకు మార్గము సూచెను. జర్మనీ ఆస్ట్రీయా దేశములలో అట్లు కాక, యుద్ధమునందు పరాజితులైన ఈ రెండుదేశముల రాజులును కలాయితులు అయినప్పటికీ ప్రజలు బాధ్యతాయుత్తరపరిపాలనగాను స్థాపించుకొనిరి. కాని రష్యాయందు స్థాపించఁబడిన పరిపాలనము పై న వివరింపఁబడిన మూడవతరగతి పరిపాలనమువంటిది కాదు. ఆ మూడవ పరిపాలనయందు స్వాతంత్ర్య మున్నట్లు కనఁబడినను, సంఘముయొక్క ఆర్థికస్వాతంత్ర్యమును ధ్వంసము చేయు విధానము లుండుటచే రష్యనులు వీసిన అవలంబింపలేదు.

పాశ్చాత్యదేశస్థుల సభ్యత యంతయును వర్తకముపై నాధారపడి యున్నది. ఈ వర్తకమును ఎవరి

యింట వారు చేసికొనక, యావస్థుండి ప్రజలు సంఘముగా నేర్పడి ద్రవ్యమును ప్రోవుచేసి, ఫ్యాక్టరీలు ఏర్పఱచి వేలకొలది కూలివాండ్రను నియమించి, లాభమును పొందుచున్నారు. ఇట్లు సంఘముల మూలమున వర్తకముచేసి కూలివాండ్ర చే యావత్తుపనిని చేయించి సాంఘికులు శ్రమ లేకయే కోటీశ్వరు లగుచుండిరి. కూలివాండ్రందఱు తమ శ్రమవలన తమకు కూలి మాత్రమే లభించుటయును, సాంఘికులు అనాయాసముగా కోటీశ్వరు లగుటయుఁ దెలిసికొని సమ్మెకట్ట నారంభించిరి. ఈ అవభాధము 1878 లో ఇంగ్లాండునందు ప్రారంభమైనది. ఇంతకు పూర్వము యజమాని కూలివానిని వదలిన నేరము లేకుండుటయు, కూలివాడు యజమాని సేవను వదలిన వానిపై క్రిమినల్ నిందారోపణయు నుండెడిది. అది మొదలు ఇంతవఱకు కూలీలు సంఘము లేర్పలచుకొని తమ ప్రతినిధులను పార్లమెంటునకు క్రమవృద్ధిగా ఒకరిని ఇద్దరిని పంపుచు నేడు సుమారు 70 మందిని పంపఁగలిగియున్నారు. నేఁడో తేపో వీరు రాజ్యాంగవిధానమునందు మంత్రిపదవులను గూడ, ఇష్టటివలె ఒకరిద్దరు కాక, పూర్ణముగ నలంకరింపగలరు. వీరలనుండియే ప్రధానమంత్రి నియమింపఁబడును. ఆయన తమ సహచరులను, పాలకపువర్గము వారి నుండియే ఏరుకొనును. కాని ఐరోపాయొక్కయు, ఇంగ్లాండుయొక్కయు ఆర్థికసమస్య, ఇట్టి పై పూత పెట్టుటవలన తేలదు. పెట్టుబడిదారులకును పాలకపువర్గము వారికిని గలుగు పోరాటము ఎక్కువ లోఁతైనది. గాఢమైన కారణములును సాంఘికపరిస్థితులును ఈ సమస్య యం దిమిడియుండుటచే సమస్య క్లిష్టముగఁ గన్పించుచున్నది. ఈసమస్యయందున్న సారాంశము లెట్టివి? ఏ నస్తువు నుత్పత్తి చేయవలె నన్నను కుటుంబవ్యక్తి నశించినది. బహుజనము వాటాలు వేసికొనెద మని నటించుచు, ఏ కొలదిపాటిజనమో భాగ్యవంతు లయినవారు వాటాల నన్నిటిని తమలో తామే పుచ్చుకొని కంపెనీలను స్థాపించి పని చేయువారిని కేవలము కూలీలనుగచూచుచు, వారిచే ఒకవస్తువును మొదటనుండి తుది

పటకు చేయింపక వస్తువుయొక్క వివిధభాగములు వివిధ జనుల కిచ్చి యంత్రసామగ్రిచే ప్రతివస్తువును ఉత్పత్తిచేయు విధానమును బలపఱచి యజమాను లగు కొలదిమంది పనివాండ్ర శ్రమచే గలుగు స్వేదబిందువులపై నను, రక్తబిందువులపై నను నాధారపడియున్న భాగ్యభోగ్యముల నెల్ల ననుభవించుచున్నారు.

ఏ మనుష్యుడును ఏ స్త్రీయు ఏ బిడ్డయు తన కుటుంబములో తన స్వంతపని చేసికొనుటకు అవకాశమును పొందజాలక అందఱును ఒక్క యంత్రజాలమునందు—ఒక్క ఇంద్రజాలమునందు ఒక్క మహేంద్రజాలమునందు చిక్కుకొని ఒక్క మంత్రమునకు లోబడి యున్నారు. ఏసంసారములోను తిల్లితండ్రులును బిడ్డలును కలిసి, మనకుమ్మరులు మనసాలీలు మన నేత గాండ్రు కమ్మగులు విశ్వకర్మలు చాకలులు, రంగుల వారు మున్నగు కుటుంబములవలె ఒక్కమనస్సు ఒక్కహృదయముతో - ఒక్కదీక్షతో - పనులను మొదలునుండి తుదివఱకు చేయుటకు అవకాశమును గల్గియుండజాల కున్నారు. అంతేకాదు. చంటిబిడ్డలను వదలి, తల్లులు యంత్రశాలలోనికి పనులకు పోవుచుండ, చంటిబిడ్డల నెల్ల నొక్క ప్రదేశమునందుఁ గూడఁబెట్టి గొత్తలను కాంచినట్లు, ఏదాయో వీరిని బాగ్రత్తగా చూడవలసి వచ్చుచుండ, నిదియే మహా సంస్కరణ మని పాశ్చాత్యులు ముగిసిపోవుచున్నారు. ఈ పద్ధతు లన్నియు సంసారములను విచ్ఛిన్నము చేసినవి. యంత్రములకు ప్రజలను దాసులను చేసినవి. ఏకొలదిమందికో భాగ్యభోగ్యములు మెండై జనసామాన్యమునకు తిండిలేక వసతిలేక మలమల మాడి పోవుచున్నారు. ఒకప్రక్కన 40 అంతస్తులమేడలో ధనికులు కాపురముచేయుచు మురిసిపోవుచుండ, ఆసాధముప్రక్కనే 10 కుటుంబములు ఒకచిన్నగదిలో స్థలము లేక, మఱుగులేక, మంచిచెడ్డలు లేక, మఱిగిపోవుచున్నారు. వంటచేసికొనుటకు—సంసారములకు—స్థలమును సావకాశమునులేక, పూటకూళ్ల ఇండ్లనుండి అనేకకుటుంబములు ఆహారమును దెచ్చుకొనుచున్నారు. పట్టణములలోని కార్మికులకు ఇండ్లు లేక, పెనిమిటి ఒకయింటను భార్య మఱొక ఇంటను, రాత్రులందు ఇరుగుపొరుగువారి యిండ్లలోను, 4 మాసములు కాలయాపన చేయవలసి వచ్చినది. కళాప్రవీణత యనునది వలయు పరిశ్రమలందు గూడ - అనఁగా తివాచీనేతయందు అనుకొనుడు—ఆ

లతలు ఆపుష్పములు ఆ సౌందర్యము ఎవరి తెలివి తేటల వలన వారు ఉత్పత్తిచేసి, అట్టి స్వజనశక్తిచే గలుగు పరమానందమును బొందుటకు బదులుగ, యంత్రముచే సర్వము గావింపఁబడుచుండ - ఒకఁడు ఉన్నిని అందిచ్చువాడై, ఒకఁడు చుట్టువాడై, ఒకఁడు బొత్తిపెట్టువాడై, ఒకరిపనికిని మఱియొకరిపనికిని సంబంధము లేక, ఒకరికిని మఱియొకరికిని పనిలో కలుపుగోలుతనము లేక, ఎవరికి వారే యమునాతీరే అను సామెత ప్రకారము జీవనము సలుపుచున్నారు. ఐరోపాఖండమునంతను ఆవరించియున్న మహాదోషము ఇది. ఈ పోరాటము కేవలము - ధనము ఆర్థికస్థితి కుటుంబపోషణము గృహ సౌకర్యము మున్నగువానితో నంతస్య మగునది కాదు. ఈ సమస్య సంసారనిర్మాణము సాంఘికనిర్మాణము అను క్లిష్టసందర్భములకు వర్తించునది. ఇది కేవలము కూలివాండ్రు రాజ్యాంగాధికారము స్వీకరించుటతో తేలదు. వారు మంత్రీకదవుల సలకకరించుటవలన అంతస్యము కాదు. బాగ్గుగనులను దొలతనమువారి వశము చేయుటవలనఁ గదిసొందదు. అధికారహీనండు వారియొక్కయేకాక బ్రహ్మసామాన్యము యొక్కయు సాంఘికాదర్శముల యొక్కయు సంసార లక్షణముల యొక్కయు, పద్ధతులు ధర్మములు పరిపూర్ణముగ మారవలెను.

ఇట్టి విప్లవపూర్వకము లగు మార్పులను చేయఁగలుగునది ఎవరు? ఆ మార్పు లన్నియు పాశ్చాత్యపద్ధతులలో ప్రాద్దేశపు ధర్మములను వ్యాపింపజేయఁగల వారే నిర్వర్తింపఁగలరు. ఎక్కడ ప్రాకృత్యాత్యసంస్కరములు సరిసమాసముగ కలిసియున్నవో అక్కడనే ఈ సమస్య తేలగలదు. ఎక్కడ పాశ్చాత్యభౌతికాదర్శములును ప్రాద్దేశపు ఆధ్యాత్మికాదర్శములును సమ్మేళనము చేయఁబడగలవో అచ్చటనే ఈ సమస్యను తేల్చుటకు అవకాశము లుండును. అట్టి దేశము రుష్యాదేశము. రుష్యా ఐరోపాఖండమునకు ఎంత చెంది యున్నదో ఆసియాఖండమునకు కూడ సంతయే చెంది యున్నది. ఈ విషయము కేవలము ప్రాతప్రపంచమునకే కాక భావప్రపంచమునకు కూడ వర్తించుచున్నది. అట్టి రుష్యాదేశమునందు విప్లవమునకు అంకురములు 1905 సంవత్సరములోనే ప్రారంభించినవి. కాని 'జారు' గారి నిరంకుశ ప్రభుత్వబలముచే నవి అకాలమరణము నొందినవి. ఐరోపామహాసంగ్రామము ప్రారంభమయిన

మూడు సంవత్సరములకు రుష్యావారు జర్మనీవారితో తలవనితలంపుగ ఆకస్మికముగ తంధిచేసికొనిరి. ఆసంధి చేసికొనుటకు గల కారణములలోనే రానైయున్న మహావిప్లవబీజములు గన్పించుచున్నవి. రుష్యాప్రజలు ఈ యుద్ధమునకు, రాజులును ధనికులును పెట్టుబడిదార్లగు వర్తకులును కారకులని గ్రహించి ప్రజాసామాన్యము ఎన్నిలక్షలు మరణించినను, తత్ప్రయోజనమంతయు ధనికులను ఇంకను ఎక్కువధనికులుగను చేదలను ఇంకను ఎక్కువ చేదలుగను మార్చునను నన్యకముతో ప్రజలు కట్టుకట్టి యుద్ధము చేయమని నిశ్చయించుకొని విప్లవము సలిపి, రాజ్యాంగవిధానమును మార్చి, జారును పారద్రోలి, జర్మనీవారితో పరిపూర్ణములగు అపజయలక్షణములతోఁ గూడి వంచనపూర్వకముగ సంధిని బ్రెస్ట్ లెలోవిస్కునొద్ద చేసికొనిరి. దీనికి కారణము మనకు తరువాత రుష్యాలో జరిగిన సందర్భములవలన స్పష్టము కాఁగలదు. ప్రక్కయింటివానితో చిన్నసందు తగాదాచే పోట్లాడుటవలన, ఇక్కడ ఇల్లంతయు గుల్ల అయి, నాశనమగుచు గల్గిలములకు నిలయుము అగుచుండ, సందును వదలుకొని, ఇంటిని చక్కబడుచుకొనుటయే శ్రేయస్సని రుష్యావారు తలంచి ఇట్లు చేసిరి. 1917-వ సం. మార్చిలో మొదటి విప్లవమును 1917-వ అక్టోబరులో రెండవ విప్లవమును జరిగినవి. అప్పటినుండి క్రమక్రమముగ విప్లవకారులు బోల్షివిక్కులు తమసంఘములను స్థాపించుకొని సురక్షితముగ రాజ్యము చేసికొనుచున్నారు. ఈసంఘములపేరే సోవియట్ అనెదరు. సోవియట్లన్నియు వ్యవసాయకులయు కూలివాండ్రయు సిపాయులయు సంఘములు పనిచేయువానికి ఈ సంఘములలో ప్రవేశము లేదు. పనిచేయువానికి లేని అధికారమును లేదు.

ఈ సంఘనిర్మాణమును గూర్చియు రాజ్యాంగవిధానమును గూర్చియు ఇంచుక నూచన మనము తెలిసికొనవలసి యున్నది. ప్రతిగ్రామమునందును ఒక్కొక్క సోవియట్ ఉండును. కొన్ని గ్రామములు కలిసిన మన ఫిర్కావలెనే రుష్యాలో ఓలోస్టు అందురు. ఓలోస్టు కొక్కొక్కసంఘ ముండును. ఆ సంఘమునకు గ్రామసభలు ప్రతినిధుల నంపెదరు. మాసమున కొక్కొక్కసారి 'ఓలోస్టు' మహాసభ జరిగి గ్రామవ్యవహారములెల్ల పరిష్కరింపఁబడును. దీని కార్యనిర్వాహకసంఘము తక్కిన సమయసందర్భములయందు పరిపాలన

సలుపుచుండును. ఓలోస్టు సంఘముల ప్రతినిధులు మండలసభికులుగను, మండలసభల ప్రతినిధులు రాష్ట్రీయసభికులుగను, రాష్ట్రీయసభల ప్రతినిధులు అఖిల రుష్యాసభాప్రతినిధులుగను, నుందురు. ఓలోస్టు సంఘమువలెనే మండలసంఘమును రాష్ట్రీయసంఘములును అఖిలరుష్యాసంఘమును, సంవత్సరమునకు రెండు సార్లకు తక్కువ గాకుండ మహాసభలను జరిపి అందు జరిపాలనావ్యవహారములను చక్కబెట్టుచు మధ్యసమయములందు ఆయాసంఘములకు చెందిన కార్యనిర్వహణసంఘములే పరిపాలనము చేయుచుండును. అన్ని విషయములందును పరిపాలనావిధాన మంతయు మన కాంగ్రెసు అంగవిధానమునే పోలియున్నది. రుష్యాలో ఎన్నికలు బహిరంగముగ జరుగును. ఎదుచేత ఇట్లు జరుగును? పూర్వము 18-వ శతాబ్దమందు ఎన్నికలు రహస్యముగ జరుపుపద్ధతి నుపక్రమించఁజేయుటకు సబబేమియో తెలిసికొనినచో ఈ సబబు తెలియగలదు. యజమానుల నుండి కూలివానికిని ధనికునినుండి దరిద్రునికిని అప్పు నిచ్చినవానినుండి పుచ్చుకొన్నవానికిని, భూస్వామినుండి వ్యవసాయకునికిని లొందర గలుగకుండ నుండుటకు ఇట్టి యుక్తి అప్పుడు కనిపెట్టఁబడెను. అప్పుడు బర్కువంటి మహావేత్తలు ఈ రహస్యపు ఎన్నికలను నిరసించిరి. కాని అప్పటినుండి ఇప్పటివఱకు ప్రబలియున్న సందర్భములో రహస్యపు ఎన్నికలు అనివార్యములై యుండినవి. ఎప్పుడు యజమానుడు కూలివాడు ధనికుడు దరిద్రుడు భూస్వామి వ్యవసాయకుడు అమ్మవాడు కొనువాడు అను విచక్షణ సమసిపోయెనో, అప్పుడే మొగమాటములకు గాని నిర్బంధమునకు గాని అవకాశములు గూడ సమసిపోయినవి. ఎన్నికలకు రహస్యము అనావశ్యక మైనది. ఇంతేకాక సోవియట్ల పద్ధతిలో ప్రతినిధులను వంపిన పిమ్మట వంపువారు ప్రతినిధుల కెన్నఁడును అనువర్తనలైయుండ నవసరము లేదు. ఎప్పుడు ప్రతినిధి ప్రజల యభీష్టమునకు వ్యతిరేకముగా సంచరించుచున్నట్లు అనుమానము కలుగనో అప్పుడు వారియందు ఆరోపింపబడిన ప్రాతినిధ్యమును రద్దు చేయుటకు రుష్యాప్రజలు అధికార ముంచుకొన్నారు.

ఈ సోవియట్లు, ఐరోపాఖండములో పూర్వము నుండియు ప్రజాప్రభుత్వమును బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వమును గలిగియుంటి మని గర్వించు ఇంగ్లండు ఫ్రాన్సు ఇటలీ దేశస్థులకు రుచింపక, చిరకాలము సోవియటుపద్ధతి,

వారి యోగకారమును బడసియుండలేదు. కడపటికి 'అవజయము పొందినచో తిరుగుబాటు. జయము పొందినచో మహావిప్లవము' అను ఆంగ్లలోకోక్తిని అనుసరించి జయముపొందిన యీ సోవియట్ (బోల్షివిక్) విధానము కాలక్రమమున వివిధరాజ్యాంగముల యంగకారమును బడయుటయే గాక ఆయా రాజ్యాంగములెల్ల సోవియట్ రష్యాతో వర్తకసంధి చేసుకొనుచున్నారు. మరియు రష్యాపై - స్త్రీలను సోముము పాలు చేసి రసియు బిడ్డలను దేశముపాలు చేసెరనియు దుర్వదంతులు వేసిన యాంగ్లేయ ప్రజలే ఈ సోవియట్ రుష్యానుండి ఒక్క వరమునుమాత్రము గోరుచున్నారు. ఆవర నెట్టిది? "మేము మీతో వర్తకము చేయుదుము. మీ గోధుమపంట మాకు అవశ్యకము. అది లేకపోయిన మాకు లిండికి కష్టము. మాయంల సామగ్రి మీకు పంపెదము. ఇది లేనియెడల మీకు జరుగుబాటు కష్టము కాని మీ బోల్షివిక్ భావములు మాదేశమునకు రావండ చేయుదు. అట్టి ప్రచారకులకు డబ్బును ఈయవద్దు" అని ఈ యొక్క వరమును ఆంగ్లేయులు రుష్యానులను ప్రసాదించ మని కోరుచున్నారు. తనుయొక్క సాంఘిక విధానము, తమ పెట్టుబడితనము, తమయొక్క పారిశ్రామికపద్ధతులు, నిలువవలెనని కోరెను ఆంగ్లేయులు-ఇట్టి వరమును గోరుట సహజము. కాని రుష్యావారు ఆవరమును ప్రసాదించెదమని తాత్కాలికముగ సంగీకరించి నను వారిప్రతిజ్ఞ ప్రపంచమునందెల్ల తమ దేశమున స్థాపింపబడిన రాజ్యాంగవిధానమువంటి విధానములే ప్రబలియుండవలెనని అయి యుండుటచే వీరి వాగ్దానమునందు ఆంగ్లేయులు విశ్వాసమును ఉంచజాలకున్నారు. రుష్యానులు పదార్థములను ఉత్పత్తిచేయు కార్యముల యందు వృత్తులను కల్పించుకొనక, పంటలను పండించుకొనక, పనులుచేయక, జ్ఞానసముపార్జనయందు కాలము గడుపక, కేవలము పరభృతులయి, జలగలవలె ఇతరుల రక్తమును పీల్చుకొని తన్నాశ్రయించుకొన్న ప్రజలకు ఇంచుకైన మేలు కలిగింపజాలని ఉన్నత తరగతులకును మధ్య తరగతులకును జెందియున్న ప్రజలను అంత్యము చేయుటయే లక్ష్యముగ నుంచుకొనుచున్నారు. అందుచేతనే ఇట్టివారికి వోట్ల నిచ్చుట లేదు. కాని పరిపాలనయందు పాల్గొనువా రెల్లరు శరీరకష్టము చేయవలసిన దని నిర్బంధము లేదు. ఉపాధ్యాయులకు ఉద్యోగస్థులకు వర్తకులకు సహకారులకు ఎల్లరకు ప్రాతి

నిధ్యము గలదు. కావలసిన దెల్ల సంఘముకొఱకు ప్రతి వ్యక్తియు పాటుబడవలయును. ఈ ధర్మమును అనుసరించియే, రాజ్యాంగమునకు అధ్యక్షుడు డగు లెనిన్ (Lenin) సేనానియును ట్రాట్స్కి-యు, వారముని కొకసారి శని ఆదివారములలో చేతులతో శని చేయుదురు. ముయగుకాలువలు తుడుచుటయో గాఢ బద్దలు కొట్టుటయో ఏదో ఒకపనిని ప్రతి రుష్యానుడును, వారమున కొకసారి ఒకగంటపైనును చేయవలయును. ఇట్లు దేశములో 100 కి 90 మంది రాజ్యాంగ విధానమునంగు పాల్గొనుచున్నారు. అమెరికాలో గూడ ఇంతమంది పాల్గొనుట లేదు. చేతితో గాని బుద్ధితో గాని పని చేయువారెల్లరు సోవియట్ సభలయందు ప్రాతినిధ్యము కలిగియున్నారు. ఉపాధ్యాయులు వైద్యులు వీ రెల్లరు ప్రాతినిధ్యము కలిగియున్నారు. ఆయుధములకంటె ఈరాజ్యము నిలువ దనుకొన్న సోవియట్ ప్రభుత్వము ఇప్పుడు శాంతి పరిపాలనమును జరుపుచున్నది.

రుష్యాప్రభుత్వముమీద వేసిన యాదవాదములు ఇన్ని అన్ని అని చెప్పటకు వీలులేదు. మాస్కోపట్టణము నందు ముప్పాతిక తగుల బెట్టబడె నను వదంతికి ఆధారమంతయు అయిదిండ్ల దహనమే. జారుగాఢ 'క్రెమలిన్' అను మహాసాధము నాశనము చేయబడె ననుమాట విని పరిశోధింపగా ద్వారముయొద్ద నున్న ఒక శిలాప్రతిమయొక్క భాగ మొకటిమాత్రము విడిగిపటుల కనుపించెను. మతియు నచ్చట సురక్షితముగ నున్న రెండు గోడలలో కొన్నిగుండ్లు రంధ్రములు కనుపించెను. కాని కొన్ని విచిత్రము జరిగినమాట నిజమే. రుష్యాలో పెద్ద ఉద్యోగులుగ నుండి యున్నవారు రైలుగద్ద బాటసారుల సామాను మోసికొని పోవుచుండిరి. నిర్ణయింపబడిన హాలిమీద దమ్మిడియైనను ఈనాము అడుగుటకు వీలులేదు. పెట్రోగ్రేడ్ పట్టణములో ఒకరోజు మంచు విశేషముగా పడిన పిమ్మట శరీరపుష్టిగల ప్రతివాడును మంచును తీసివేయవలసిన దని ఉత్తరువు చేసిరి. ఈ ఉత్తరువును ఇంటింటికి నుండు ఉపసంఘమువారు అమలుపరచిరి. సోవియట్లు అధికారములోనికి రాగానే బ్యాంకుగుమాస్తాలును కచేరిగుమాస్తాలును పూర్వపు అధికారులచే ప్రోత్సహింపబడి సమ్మోకట్టిరి. వెంటనే "లెనిన్" క్రొత్తపరిపాలనాధ్యక్షుడు బ్యాంకుల నన్నిటిని పట్టుకొని యెంత భాగ్యవంతు జైనను సరే తన కుటుంబములో ఒక్కొక్క మనిషికి మానమునకు

45 రూపాయలకంటె సాముకు సొందజాలడని ఉత్తరువుచేసెను. తక్షణమే ఈభాగ్యవంతులు నమ్మకట్టినవారిని పోషించుటకు డబ్బులేక నమ్మకను నిలిపివేసిరి. ఇంతియ కాక : ఆకత్తుమీద అవహానమా ?' అన్నట్లు డబ్బుగలవా రందఱు-మాసవారి మనోవర్తి తీసుకొను నప్పుడు వరుసగా నిలువబడవలె నని ఉత్తరువు చేయబడెను. ఇందువలన రవ్వలు బంగారముతో మెరిసిపోతున్న స్త్రీలకూడ ఇట్లు నిలువవలసి వచ్చెను.

ఈ అపవాద లన్నిటికీ కారణ మేమనగా రష్యాలో జరిశోధనకు పోయిన ప్రేక్షకు లెల్లరు తమతమ దేశములోని కెల్ల భాగ్యవంతులు. రష్యాలోని విప్లవము భాగ్యవంతులను అధికారమునుండి తప్పించుటయే కాక భాగ్యవంతులు, పెట్టుబడిదారులు అను తరగతికి చెందినవారిని నిర్మూలముచేయుటయే యని వీరు గ్రహింపజాలక రష్యాకుపోయినప్పుడెల్ల అచ్చట పరిస్థితులను వీరు అవగాహనచేసుకొనజాల కున్నారు. విప్లవసమయమునందు జనులను విభజించునది యుద్ధముకాదు. ప్రవర్తనయే! విప్లవము లన్నియు జయప్రదములు కాకపోవచ్చును. విప్లవ మనునది ఒకచర్య కాదు. రాజకీయ జీవనమునందు ఒకకృత్యము కాదు. ఒకఅవస్థ. ఒకదశ. ఒకమార్పు ఒకపరివర్తనము. విప్లవ ప్రతికూలు రెల్లరు ఒకచర్య యని భ్రమించి దానిని నశింపచేయవలయునని ప్రయత్నము గావించురు. ఆ ప్రయత్నమే ఈపరివర్తనమును బలపరచును. విప్లవము జయప్రదము కాకపోయినదని దాని ప్రముఖతను గోల్పోదు. ప్రాకసు దేశముకు స్వేచ్ఛాస్వాతంత్ర్యములు లభింపకపోయినను ఐరోపాభండములోని తక్కినదేశముల కెల్ల ఇట్టి స్వాతంత్ర్య స్వేచ్ఛలు కొంతవఱకు ప్రసాదింపబడెను. అపజయము పొందిన ఈస్ట్రోచివిప్లవమువలన 1795-1801 ల మధ్యభావప్రచారము వృద్ధియై, 19-వ శతాబ్దము మొదటిభాగమునందు జరిగినపోరాటములు ఎక్కువ తీవ్రముగ నడుపబడెను. పోరాటములయందు అనేకదీపములు వెలిగింపబడెను. ఈదీపావళి విప్లవమనెడి సూర్యాస్తమానంతరము వీచిన మహాతుపానులో రక్షింపబడెను. విప్లవములు అపజయములైన నేమి? అమెరికా ఇంగ్లండు ప్రాకసు, జర్మనీ మున్నగు దేశములలో అపజయము పొందినభావ మెద్దియో తెలియనిమ్ము. ఎట్లు అపజయముపొందెనో ఎవరు మోసపుచ్చిరో, ఎవరు దానిని భావవిధ్వంసము గావించిరో బహిరంగము

కానిమ్ము. మనుష్యుని జీవితమునకు ఉత్సాహము కల్పించునవి కార్యములు కావు. ఆకార్యములను ప్రేరణ సేయు మహిమద్దేశములు. ఎన్నిపక్షములు బాల్యమునం చెగురుటను ప్రయత్నించుటను మనము చూచుటలేదు? ఆనిశ్చిత విషయమును ఎవరు నశింప చేయగలరు? అనంతరము ఈ పక్షు లన్నియు మెకదాని తరువాత నొకటి విరిగిన తెక్కలతో నేల పడిన నేమి?

రుష్యావిప్లవము ఇటీవలనే జరిగిన కారణముచే అందలి సత్యాసత్యములు గ్రహించుట కష్టము. కాని సోవియట్లన నేమో, విప్లవముయొక్క పథక మెద్దియో ఫలితము లెవ్వియో, ఎల్లరు తెలిసి కొనవలసి యున్నది. రుష్యాలో పనిచేయు ప్రతివారును ప్రతివ్యవసాయకుడును తన స్థానిక సోవియట్ నందు ప్రతినిధిని ఎన్నుకొను హక్కు గలిగియున్నాడనియు, స్థానిక సోవియట్లు అఖిల రుష్యా సోవియట్ సభకు ప్రతినిధుల నెన్నుకొను హక్కుగలిగియున్నారనియు ఇదివఱకే చెప్పియున్నాము. ఈ అఖిలరుష్యా సమావేశము తమ ప్రతినిధులలో 5 గురికి ఒక్కొక్కరినొప్పున గలిగిన ఒక కార్యనిర్వాహక సంఘమును ఎన్నుకొనును. ఈసంఘమే మంత్రివర్గమును నియమించుటకును తీసివేయుటకును అదుపుతో నుంచుటకును అధికారము గలిగియున్నది. రాజ్యాంగ నిర్ణయము లన్నియును ఈకార్యనిర్వాహకసంఘముచే గావింపబడి పిమ్మట మంత్రివర్గముచే శాసనముగ జాహిర్ చేయబడును. అఖిల రుష్యామహాసభ సమావేశమగునపు డెల్ల కార్యనిర్వహకసంఘము తనపదవికిరాజీనామా నిచ్చి క్రొత్తసంఘ మేర్పడుటకు అవకాశ మొసంగును. అప్పుడు కార్యనిర్వాహక సంఘముయొక్కయు మంత్రివర్గముయొక్కయు చర్యలను అఖిలరుష్యా మహాసభ తనిఖీచేయును. ఈపథకములో అపూర్వవిషయము ఎద్దియన ఎన్నుకొనువారు ఎన్నుకొనబడువారిని ఎప్పటికప్పుడు సందర్శనుసారముగ వారిపదవులనుండి తప్పింపవచ్చును.

భూమి

భూమి యావత్తు ప్రజలదై దాని నాశ్రయించి పనిచేయువారిచే పాలింపబడుచున్నది. సంఘమే పొలములకు అవసర మగు పనిముట్లు విత్తనములు వగైరా పరికరములను ఇచ్చును. పనిచేయువారు ప్రత్యేకముగా గాని పరపతిసంఘముల మూలముగా గాని ఇట్టి వీర్వా

లులు చేసికొనవచ్చును. ఒకరిచేత పనులుచేయించుట యనునది లేదు. ఒక్కపనివాడును ఒబ్బుగానుండి పని చేయలేనిచో, వానిపని యియ్యకరిచేత సంవత్సరములో ఒకగేది రెండు సంవత్సరములలో జరుపబడును. అప్పటికిని శరీరారోగ్యము వానికి కలుగనిచో వానికి మనోవర్తి ఇయ్యబడును. భూమి తక్కువ అయి పని చేయువారిసంఖ్య అధికమగుచో ప్రక్కన విడిభూమిగల జిల్లాలకు పోయి పనిచేయు నేర్పాట్లు గావింపబడును.

గృహములు

కట్టణపరిపాలన సంఘమువారు భౌతికస్థలములను స్వాధీనముచేసికొని ఇండ్లులేనివారికిని ఇరుకులోనుండు వారికిని అనారోగ్యస్థలములలో నుండువారికిని సమానముగా పంచి ఇచ్చెదరు. ఇండ్లు తక్కువగా నుండ చోట్ల మనిషి 1-కి గాని ఇద్దరు పిల్లలకుగాని ఒక్కొక్కదివద్ద తిని పంచుదురు. కలపలేనివారికి, గీపముల వసతిలేని వారికి, ఉచితముగా సంఘమే ఏర్పాట్లు చేయును. ఇండ్ల మీద నూటికి 90 కంటె ఎక్కువగా పన్నువేయుట చేత అవి సత్వరముగ ప్రత్యేకముగ ఒక్కని ఆస్తి అగుటకు మారుగ సావియట్ సంఘము ఆస్తి యగుచున్నది. రష్యాలో ఇండ్లు పెద్దరాళ్లచే కట్టబడుటచే, ఈరాళ్ళకు ఏర్పాటుచేయుటకును సంఘపుపనులను నెఱవేర్చుటకును గృహసంఘములు ఏర్పాటు చేయబడును.

రుష్యాలో 150 రూ. మొదలు 210 రూ వరకు మ 1 కి నిర్ణీతమగు కూలియున్నది. ఎవరికిని రెండు పనులకు కూలి ఇవ్వరు. రెండవపనిచేసేవాడు ఒబ్బులే కుండా చేయవలయును. శరీరకష్టముతో పనిచేయువారికి 210 రూపాయలును, నిలకడగా కూర్చుని పనిచేయువారికి 150 రూపాయలును, “ప్రవడ” అను బోల్షివిక్కుల దినపత్రికా సంపాదకునకు 150 రూ. జీతమును, ఆపత్రిక అచ్చుకూర్చువారికి 210రూ. జీతమును రాజ్యాంగమునకు అధ్యక్షుడయిన “లెనిన్” అను ప్రధాన మంత్రికిని 150 రూ. జీతము ఇత్తురు. చివర ఇద్దరకును కాపురమునకు ఇల్లుమాత్రము వైని ఇచ్చెదరు.

పనిలేమి

పనిలేనప్పుడు పనిచేయనప్పటి జీతము సర్కారువారు ఇచ్చెదరు,

విద్య

అక్షరాభ్యాసము మొదలు కట్టకరీక్షవరకు ఉచితముగా చదువు చెప్పుదురు. అన్నిచోట్ల క్రొత్త కళాశాలలు, క్రొత్తకళాశాలలు ఉత్పన్న మగుచున్నవి.

పాఠ్యములో కూలి

20 సంవత్సరముల లోపుగల వారెవరును కూలి చేయుటకు వీలు లేదు. అంతవరకు ఎక్కడైన ఒక్కచోట చదువుకొనవలయును. అట్లు బిడ్డలకు చదువు చెప్పించుటకు తల్లిదండ్రులకు తగినసౌకర్యము లేర్పడుట బడును.

బోల్షివిక్కులు దండయాత్రలు చేసి, ఇతరదేశములను స్వాధీనపరచుకొనెద రని యొక దుర్వ్యధాంతి కలదు. వీరి భావప్రచారమునకై శ్రమచేయుచునే కాని ప్రాంతవ్యాపకమునకు ఎంతమాత్రము వీరికి కోరిక లేదు. ఇందుకు నిదర్శనముగ 1917 వ సం. 12-వ నవంబరుతేదీ గల ఈ దిగువ శాసనము చూడుడు :—

“ఇంక నిరంకుశ ప్రభుత్వ మనెడి కాడికింద తలయుంచిన రుష్యాలోని కొన్నిజాతులవారి విషయమై, వారివిమోచనమే మా కర్తవ్యమును కరమధర్మమును అని చెప్పుచున్నారము. జారుగారికాలములో అంతః కలహములు పెంచబడినవి. ఇందువలన కరస్పర హత్యలు బానిసత్వము సంభవించినవి. లజ్జాకర మగు ఈనీతిని తిరిగి అవలంబించజాలము. ఇదివరకు ప్రబలి యున్న అవిశ్వాసము మోసము కయ్యమునకు పురికొల్పుట అనుపద్ధతికి బదులుగ, బహిరంగమైనట్టియు, నిజాయితీకూడియున్నట్టియు, నీతిని పెంపొందించి కరస్పరవిశ్వాసమును ప్రజలకు నమ్మకమును గలిగించెదము. అప్పుడే రుష్యాప్రజలు స్వార్థకరు లగునట్టియు సామ్రాజ్యాపేక్ష గలిగినట్టియు ధనికుల యొత్తిడిని తప్పించుకొన గలరు.

కావున సోవియట్లు అభిమతమును అనుసరించి వారిచే నియమింపబడిన మంత్రివర్గమువారు ఈదిగువ ధర్మములను ప్రచారము చేయుచున్నారు.

1. రుష్యాలోని ప్రజలకు స్వస్థమత్వము స్వామ్యత్వము.
2. వ్యక్తత గలిగిన ప్రతిప్రజాకుటుంబమునకును స్వయంనిర్ణయ ధర్మమును అనుసరించి అవసరమైతే ప్రత్యేక రాజ్యాంగ విధానములు గూడ నియోజనము.

3. జాతి మత భేదములపై వాధారపడియుండు ప్రత్యేకపు మాక్కులున్న ప్రత్యేకపు మ్యూనసిపాలిటీ సహింపబడదు.

4. రుష్యాదేశములో నివసించుచు, అల్పసంఖ్యాకులుగ నుండు జాతిమత వర్గములవా రెల్లను స్వేచ్ఛగ నభివృద్ధి చెందవలెను.

ఇన్ని వాగ్దానము లొసంగబడినను యూక్రేన్ ఫిన్లండు దేశములపై నీరేల దండెత్తిరని ప్రశ్నింప వచ్చును. ఆయా ప్రాంతములలో సోవియట్లు స్థాపింప బడినప్పుడు ఆయా ప్రాంతములలో నుండు పెట్టుబడి దారులును భాగ్యవంతులును ప్రజాస్వామిక ప్రతిష్ఠాపన లగు నీ సోవియట్లను నశింపచేయ యత్నింపగా రుష్యా రాజ్యాంగమువారు తమ విప్లవాదర్శములను పెంపొందించు సోవియట్లకు దేశములకు గాని అనగా ఈ దేశములకుగాని, పోలండు పర్షియా లిథ్యుయేనియా మున్నగు ఇతరదేశములకు గాని వారు సైనికసహాయము గావించినపుడు ఆదేశములో నొకతెగవారి ఇష్టముమీద నాతెగవారికి సహాయము చేసి ప్రజాస్వామికము స్థాపించుటకే అట్టి సంబంధమును గల్పించుకొనిరి గాని రాజ్యము నాశించి కాదు. బాల్విక్కు రుష్యాగో స్త్రీలును బిడ్డలును సంఘముపరము చేయుటకు బదులుగ వ్యభిచారము నశించినది. బిడ్డలకు పాఠశాలలలో భోజనము పెట్టుదురు. కళాశాలలయందు ప్రజలెల్లరకును చదువు ఉచితముగ గణపబడును. ఎప్పుడీ ఆస్తి రద్దులయినదో అప్పుడే న్యాయశాస్త్రశిక్ష కళాశాలలనుండి ఎత్తివేయబడినది. దీనితోబాటు పౌరోహిత్యపువిద్యయు ఆపుదలచేయబడినది. మంత్రివర్గము వారు వచ్చి కళాశాలలో సంవత్సరముల తరబడి పాఠములమూలమున బోధించువిద్యను గంటలలో ఉపన్యాసమువలనను ప్రదర్శనములవలనను నాటకముల మూలమునను ముగించుచున్నారు. పూర్వము రుష్యాచక్రవర్తిగారు నివసించు క్రెమ్లిన్ సాధము ప్రజలకు విశ్వవిద్యాలయముగ మార్పబడినది. అచ్చటి అపరూపమాలగు చిత్రపులు కళాకాళలతను చెలుపు పదార్థములును అత్యంత శ్రద్ధతో జాగ్రత్తచేయబడి ప్రతిగదియందును ప్రతిమందిరమునందును ఆయావస్తువులను గూర్చి పూర్ణముగఁ దెలిసియున్న వారిని ప్రజలకు బోధించుటకుగాను అధ్యాపకులుగ నియమించుచున్నారు. విద్యయంతయు దేశానుగ్రుణ్యముగ ప్రజల భాగ్యభోగ్యములకు అభివృద్ధికరముగ నుండునట్లు మార్పబడినది. కళలు సంగీతము సాహిత్యము రాజ్యాంగముయొక్క ప్రత్యేకపు ఆదరణను పొందుచున్నవి.

ప్రతిపురుషుఁడును ప్రతిస్త్రీయును ఎద్దియో యొకవిధమున పని చేయుచుండవలెను. ఆప్రకారము ప్రతివ్యక్తికిని తన పనివృత్తాంతమును చెలుపు పుస్తకముండును. ఆ పుస్తకమునందు ఎవరియొద్ద ఏజీతముమీద ఎంతకాలము పనిచేయునదియు తెలుపబడును. ఎప్పుడైన సక్రమముగఁ బనిచేయువారు పనిగలిగియుండనిచో వారికి రాజ్యాంగమునుండి భృతి ఇయ్యబడును. సంవత్సరమునకు కొన్ని వారములు ప్రతిమనుష్యుఁడను విరామమును బొందగలడు. గర్భవతి యగు ప్రతిస్త్రీయును ప్రసవించకపూర్వము 6 వారములును, పరము 8 వారములును ఉచితముగ రాజ్యాంగముచే బోషింపబడును. ప్రతిమనుష్యుఁడును శనివారమునాడు ఒక్కొక్కచోట ప్రజాహితైకమగు చేతిపనిని చేయవలసియున్నది ఈ ప్రకారము 1 వ మేతేదిని దేశమునకై పాటుబడు ఒకపుణ్యభూమియందు 60,000 చెట్లు ఒక్కరోజున ప్రాతిపెట్టఁబడి అంతవఱకు ఎడారిగ నున్న ప్రదేశము దేదీప్యమానము. ఉద్యానవనమై శోభిల్లుచుండెను. ప్రతివాడును వృత్తిరూపకముగ శరీరశ్రమతో గాని బుద్ధివినియోగముతో గాని కూడిన పనిని చేయవలెను. అట్లు చేయనివారికి భుక్తియు లేదు వోట్లును లేవు.

రుష్యాలో ఇచ్చిపుచ్చుకొనుటకు నవకాశములు లేవు. ప్రతిపనివానికిని ఒక చిటికెచ్చిన ఆచీటి ఒకసహకార పదార్థనిలయమునందు చూపి అతను తనకు వలయు భోజనపదార్థములును బట్టలను తెచ్చికొనగల్గును. ఈ సంఘమువారు ఈ చిట్లను ఎవరిపనిచోటికి వారిచీటిని పంపించి జమాఖర్చు చేతురు. వ్యవహారములన్నియు జమాఖర్చులవలననే పరిష్కరింపబడుచున్నవి. బ్యాంకులలోని భాగ్యవంతులు ధనమంతయు వారు అనుభవించుటకు వలచుపడదు. కాని మాసమునకు 1200 రూ. వఱకు వారికి పరపతి ఇయ్యబడును. కూలి, వానికిని తగినన్ని జీతములున్నవి. రైల్వేమీద ప్రయాణమునకు ఎవరును డబ్బును ఇయ్యనక్కఱలేదు. ఉత్తరములకు తపాలాఖర్చులులేవు. త్రాగుటకు కల్లుసారాయులు లేవు. ఎప్పుడు సహకారసంఘములమూలమున క్రయవిక్రయములు జరుగుచున్నవో అప్పుడే అమ్మువాడే కొనేవాడు - కొనేవాడే అమ్మువాడు - అగుచున్నారు. మధ్యనుండు వర్తకులు కేవలము ధనమునే పూజించి ధనమూలమున లాభములను బొందువారు నిర్మూలము చేయబడినారు. ఈ తత్వబోధ యంతయు

సలుపుటకు ప్రత్యేకపు శిక్ష ప్రజలకు ఆఱువారముల కాలము మొదలు ఆఱుమాసములకాలమువఱకు మారుచుండును. విధానములమూలమున నేర్పబడుచున్నది. అన్నములేనివాడు లేడు. చదువులేనివాడు లేడు. భాగ్యవంతుడు లేడు. పేదవాడు లేడు. అమ్మవాడు లేడు. కొనువాడు లేడు. సోమరిలేడు. పనిభారముచే క్రుంగిపోవువాడు లేడు. రక్షించుభటుడు లేడు. రక్షింపబడు తిండిపోతులు లేరు. ఇట్టి మహావిప్లవము అనేక

సందర్భములలో అసంపూర్ణముగను అపహ్వాస్తముగను ఉండవచ్చును. కొన్ని సందర్భములలో అసంతృప్తి కరముగ నుండవచ్చును. ఎన్నడైనను ఆశాభంగ కరముగ నుండవచ్చును. కాని ఆర్యావర్తముచుక్క యుగధర్మములను గుర్తెఱిగిన మనకు ఈ సూతన విధానము కృతయగ లక్షణసమన్వితమై ప్రసరారుచున్న దనుటకు సందియములేదు.

కొండ్వీడు

దువ్వూరు రామరెడ్డి గారు

సాంధ్యరాగానికి తాంభోజ శకలము
లనెడి కీలల నిర్మగ్నుడయ్యె నినుడు;
శర్వరీకాంత మంతల చ్ఛాయలందు
నెలవుతో నె విషదపు రామణీయకంబు.

తే. గీ. కొండవీటి దుర్గంబునకు న్నవీవ
మున నొకానొక వేదారమునఁ గృషీవ
లార్జకుఁడు దున్నుచుండి నూర్యాస్తమయము
గాఁగఁ దలపోయుచుండె నాగలిని విష్ణు.

చ. ఇటుఁ దలపోసి పూనుకొను నెద్దుల నిల్చుగ మేడి నూని నం
తట, మొనకట్టులొక దవిలి ధారుణిఁ జీల్చుగ నందు వెండి సం
పుట మటు పున్నవై వెడల భూతమటంచును గేకవైచి య
చ్చటఁ బనిసేయు తండ్రీ దనచక్కిరిరాఁ బిలిచెన్ భయంబునన్

చ. తనయుని వెట్టికేకలకుఁ దిందరలాడుచు వృద్ధుడెమిరా
యని పరుగెత్త, సీరపథమందునఁ బున్నను జూపి నాలకుం
డను, నిది యేమి తండ్రీ! తల యాకృతిగల్గినరాయి దున్నుచుం
డిన వసుధార్ద్రగర్భము వడి నెడలెం గనుఁ గొమ్ము నావుడున్.

గీ. కృషీకుఁ డంతటఁ బున్నను గేల నెత్తి
యశ్రు ధారాభిషేకంబు నలవరించి
భయమునను సంభ్రమంబునఁ బలకకున్న
తనయునింగాంచి గద్దదప్పుని వచించె.

గీ. మాతృదేవ పరాయణుడనను లయి
సలిపి రిచ్చోట చెడ్డవీరులు రణంబు
కత్తిగంట నమూల్య రక్తంబు దొరఁగి
కీర్తి నలికపాదు క్రిక్కిరిసి నిండె.

గీ. శ్యామలాకాళ వీధి నక్షత్రము లటు
కాలవాహి నీ తటములఁ గానిపించు
చెడ్డ వీర కుమార చరిత్రపాద
చిన్నములు మృతశౌర్యంబు చివురు వెట్ట.

మ. అరిపీరుల్, పులిగర్జ లన్ పని కురంగానీకముల్ కాననాం
తరముం జొచ్చెడు పోలికన్ రణమునన్ ధైర్యంబు పోనాడియే
డైఱఁ బర్వన్, భుజవిక్రమంబు బలమున్ దీపింపఁ, బోరాడి కీ
ర్తిరమం గాంచి ధరిత్రిగర్భమున కాంతం బొందుదారల్ నృపుల్

తే. గ. అట్టి శూరాగ్రగణ్యుల యంటునొక్క
పురుషుకరముగఁ దోచు నీపున్న, తనయ !
దీని వీక్షించినంతనే స్త్రీమితమైన
నాదరక్తంబు సైత ముష్ణముగఁ బాఁతు.

చ. అనవిని బాలకుండు జనకా! వనవార తెవారు? నారికిన్
మనకును బూర్వపెన్నడయినం గల చట్టాతికంబుఁ దెల్పుమా
యనఁ, దలయూచి వృద్ధుడౌ, దిగంతములన్ బలచయ్యెఁజీకటాన్
మనము గృహంబు సేరు నెడ మార్గమునన్ వదియించునంతయున్

క. అని యెద్దులఁ బోవోదాఁచుఁ
దనయొందును నాను నింటిదారి నడచుచున్
మునుగొండ వీటి నేలిన
జనవండ్యుల క్లష్ట పూర్వ చరిత్రఁబినిచున్.

గీ. పూర్వవీరుల ధనుమలఁ బొంగివెట్టి
రక్తపూరం బె మనలోనఁ బ్రజ్వలిల్లుఁ
గాని, కాలభరంబునఁ గండల్లె
కాంత కన్న కప్పత్తి దానృమునఁ దనిలె.

ఉ. ఒక్కయణంబునన్ గగన ముల్లసిలేంబుగఁ జేసి యుల్క పే
తోక్కయణంబులొ మలుగునో నగరెడ్డ ప్రతాప వగ్ని న
ల్లిక్కులనుండి యాంధ్రమహిఁ దేడిము నిమ్మడిచేసి మోసపుం
డెక్కు లెఱుంగకుంట నకటా! యలకట్టల బానిశెన్న తెన్.

గీ. ఇటులఁ జెప్పెడి నంతలో నిల్లుగేర
యెద్దులను దొడ్డవోలిరి యిరువు రపుడూ.
కొడుకు మనమున నిసియెల్లఁ గొండవీటి
స్వప్న మే దర్క, మఱియొందు స్మరణలేను.

ఉ. కత్తి నడ్డాలేక రిపుభండన లీలల నారితేటి భూ
పోతములన్ యశంబుగన నుర్వినిదాలన చేసినట్టి ర
డ్డతేటి సీరవోదకపు వృత్తిగ్రహించిరి పోటుకత్తులన్
నెత్తుటఁ ద్రుష్టునట్టి చెడనే చెడె శూరత యంతరించుటన్.

మ. పరవీరావళి హృత్పుటంబులను జీల్చిన్ శక్తిమతంబులై
దురమందున్ మెరువట్లు శోభిలిన కత్తుల్, నేడు యాపాంతర
స్ఫురణన్ సీరములందుఁ గట్టులగ నేళ్లు సొంపు వోనాడి యీ
భరణీగర్భముఁ జీల్చుచున్న యవి కాంత ప్రక్రియం గోరుచున్.

జయద్రథమైన అహ్మశముగు ముదలు!!

ప ర మ హం స క్రియా వైద్య శా ల.

గవర్న మెంటు ఫార్మెంటు డిపార్టుమెంటులో యుండి "ఫూరాలవులను దిద్ది, అందును పరమహంస క్రియావశలుగు అనేకమంది మహానీయులనుండి, మూలికాదులచే భస్మములను తయారుచేయు కొన్ని మహాయోగములు సంపాదించి, అనేక వ్యాధులను బాగుచేసి, రాజబహుద్రులవల సహా మెప్పువదసి హాగ్యతాశ్రమమును బొందిన రాజవైద్య పి. బి. యస్. రావు, యీ వైద్యశాలను బెజవాడలో స్థాపించిరి.

రజతత్రివంగం:—వెండి, తగరము, సిసము గుత్తు యీనాల్గిటిని గలది మూలికచే భస్మము చేయబడెను. దీనిని సేవిం చుటచే శుక్లగచ్ఛము, ప్రమేహము, దగ్గులు, తుమారోగము, పైతృముఖ, గుగ్వమేహములు వీటిని వారించును. బలము బుద్ధిబలము వీర్యవృద్ధి, ధాతుస్థయిగ్యము వీటిని గలుగజేయును. మోతాదు పూటకు ఒక గురిగింజ ప్రమాణము, పెన్నతోగాని, నేయితోగాని మెత్తనిపంచదారతోగాని కలిపి సేవించవలెను.

పావుతులం భరేడు రు. 5. అరతులం భరేడు రు. 3-3-0 తులం రు. 12.

నాగసందూరం:—మూలికచే భస్మంబై సేవించును. డిటో గుణము:—(బసవరాజీయ) శతనాగబలం భక్త మృతనాగోదహవహా: । ఆయు: కాంతిం వీర్యవృద్ధిం సురుతే సేవయేత్సవా॥ తా॥ నాగభస్మము నూరు ఏనుగుల బలమును గలుగించి జేసి సర్వరోగముల హరింపజేయుటయే గాక, ఆయుర్యవృద్ధిని, కాంతిని, వీర్యవృద్ధిని గలుగజేయును. కావున దానిపెల్లపును సేవింపుమండవలయు. మోతాదు పూటకు ఒకగురిగింజ ప్రమాణము.

పెన్నతోగాని, నేయితోగాని, మెత్తని పంచదారతోగాని కలిపి సేవించవలయును.

పావుతులం భరేడు రు. 1 అరతులం భరేడు రు. 7-8-0 తులం భరేడు రు. 14.

సెగముండు:—పచ్చసెగ, తెల్లసెగ, ఎర్రసెగ, రక్తసెగ మొదలగు సెగరోగములన్నియు హరించును.

బుడ్డి 1-3 రు. 1-8-0.

మూత్రరోగహరి:—సెగలుగిట్టిందుటచే గలిగినబొట, రక్తము, రాగ్గు, నొరకలు, శుక్లము, ముద్దకట్టు మొదలగు వాటితోగూడి, బొట్టు బొట్టుగగాని, సన్నగిలిగాని, విస్తారముగగాని, హసంబుదిగాని వెలువడిన మూత్రవ్యాధులను మూత్రబద్ధ మును వారించును.

బుడ్డి 1-3 రు. 1-8-0.

సవాయిముండు:—బిళ్లలు, అడ్డగర్రలు, పుండు, బగ్గి, చిట్టపరంగి, పొత్కు, రసపొత్కు, పల్లిక, చిదప, రొమ్ము, మూత, కొరకు, కోడిబొట్టు, బొకచాసి, కీర్ల, మచ్చ, చచ్చు మొదలగు సవాయివ్యాధులు హరించును. బుడ్డి 1-3 రు. 1-8-0.

సవామేహంతకం:—సవాయిరోగములు చిట్టింపుటచే కలిగిన పొడలు, మచ్చలు, భగంధరములు, రాటిలు, గండ మాలలు, క్రణములు, కుంఠ మొదలగు మేహవ్యాధులు అంతరించును. బుడ్డి 1-3 రు. 2-0-0.

N. B. వ్యాధుల పుట్టుక ప్రస్తుతపు స్థితి తెలిసినంతవరకు స్పష్టముగా తెలియజేయవలయును. వైరోగములు ఎంతచిర కాలబాధితములై ఎట్టి దుష్ఫలస్థియందున్నను వాటిని కడ్డి, శస్త్రము, యిడజ్జక్ కో వీటిసహాయము లేకుండా, ఔషధములచే గ్యారింటీగా బాగుచేయబడును. హిందూదేశీయ ఋషికుల ఆయుర్వేదోక్తములగు మూలికాదులచే తయారుకాబడిన యీ భస్మా వధముల మహిమను లోకమంతటను పెల్లడించి, వీటిని అభివృద్ధిలోనికి దెచ్చుటకును ధనవ్యవసాయములు లేకుండగ పేదసాదల కుపకారార్థము కొరకును, యిండియా, బర్మా, సింగపూనున్న గు దేశములలో 100 చందావారులు గావలయును.

సంవత్సరమునకు చందా రు. 5. ముందు తమ చిరునామాతో మనియార్డరుగ్యాగా పంపవలయును. మొదటి 100 చందా దారులకు, వైదవివరింపబడిన యేఒక్క వ్యాధికైనను నెలకొక్క బుడ్డిచొప్పున ఔషధము ఒక సంవత్సరమువరకు ఉచితముగా పంపబడును.

(ప్రాప్తజీవగై రాలు ఔషధములు తెప్పించుకొనువారే భరించవలయును)

పరమహంస క్రియా వైద్యశాల, ఆవులవారిసందు, బెజవాడ. (కృష్ణాజిల్లా.)

జూలై క నవంబరు.

కావలసినవారు వారి జాతకచక్రమునుండి నక్షత్రముగాని, సరియైన జననకాలముడియలుగాని వ్రాసి పంపినయెడల జాతకనియొక్క రూపము, స్వభావము, శరీరదార్భము, ధనవృద్ధి, సాధనబోధివృద్ధి, మౌనసౌఖ్యము, భూలాభము, భూవ్యయము, సిద్ధాభివృద్ధి, వాహనసౌఖ్యము, విద్యయుగా పుత్రిపుత్రికా, సంతానవృద్ధి, శత్రువృద్ధి, రోగము, ముణము, శత్రుము, శత్రుము మొక్క అయిద్యాయము, ద్విశత్రుయోగము, జాతికునియొక్క అయిద్యాయము, భాగ్యము, పితృసౌఖ్యము, ఉద్యోగము, జీవనము, లాభము, వ్యయము, మొదలగు యావత్తురంగతయు ఖరకన ఇదివరకు జరిగిన విశేషాంతములను వ్రాసి వి. పి. ఖర్చులు సహా రూ 1-0-0 లకు వి. పి. గా బంపబడును. తక్రాసిన సంగతులు సరిగా నున్నయెడల, జాతికునియొక్క అయిద్యాయము అభిగతవరకు జరిగిన ప్రతిసంవత్సరఫలము అనగా నుహసి శాంతర్థకలు గల పూర్వాభిమతిగా జాత్రుసమ్మతిచేతగా నుహసి చేసి పంపించబడును. పూర్వాభిమతిగా రూ 0-0-0 లకు చార్జీ చేయబడును. పూర్వాభిమతిగా వ్రాయించుకొనినవక్తకు రూ 2-0-0 లు అబ్బాచ్చు ముద్రగా గలగనతెరు. అట్లుండుగానే జాతకము పూర్తిగా తెలుసుచేసి పక్కన రూ 3-0-0 లకు వి. పి. గా పంపింబడును.

ప్రతి.

జన్మకక్షత్రము మాకు పంపినయెడల ఎవరికి నుహసి త్రుప్త కావలెనో ముది నుగా ఫలతము వ్రాసి పంపించబడును. అందుకుగాని రూ 0-12-0 చార్జీ చేయబడును. ముందు అట్లుండుగా నుహసి ఫలములు అనగా ప్రతిసంవత్సరములలోను వ్రాయుటకు వి. పి. ఖర్చులు సహా రూ 1-12-0 లకు వి. పి. గా పంపింబడును.

జూలై క నవంబరు.

ఈగ్రంథము తొలివిషయం దేయము ప్రవేశములేనచాలికి పూజ అయిదుగా జరియ. నూలు అయిదుగా నూళ్లైలిని వ్రాయబడినది. ఇది దగ్గర నున్నయెడల ఉద్యోగస్థులు, స్కూలుబిల్లిలు, వర్తకులు, వ్యవసాయదాస్లు, వ్యవహారస్థులు మొదలైన యావత్తురంగ జనులు ఎవరికి నుహసి అలెయును వాని పేరు పేరుగా ప్రతిసంవత్సరము ప్రతివిజయోదయ జగమసంగతులు ఎక్కటివిష్టము సులభముగా తెలిసిగొనబచ్చును. ఎవరిజాతకములు వాని పూర్తిగా వ్రాసికొనవచ్చును. ఈగ్రంథముగా అనెమైన అనుభవముతో పలుకు చక్రములను నుహసిరంగాలతోను బోధనప్రవృత్తముగాను, శాస్త్రసమ్మతియుగాను వ్రాయబడినవి. నీవివల సోప్తులయ్యలు సహితము రూ 2-0-0. కావలసినవారికి ఈగ్రంథము వి. పి. గా బంపబడును. ముద్రగా చేయి పాకింబడలెనె పేరికి నుహసి ఇచ్చి పేయింబడును ప్రతులు స్వేచ్ఛము.

అకెళ్ళ వేంకటేశాస్త్రి, దైవజ్ఞుడు, గోపాలపురం.

కాత్తపేట పోస్టు, గోదావరిజిల్లా

ప్రస్తుతపు పరిస్థితులకు బలపరచుటకు బూర్జువా స్వాధీనపద్ధతులను పునరుద్ధరించుట మంచిది. క్రీస్తు శకము నకు బూర్జుముగూడ, మన దేశపు చక్రవర్తులు, బంగారు వెండి నాణెములు పయ్యోగించినట్లు చరిత్రపాఠకులకు విదితమే. గ్రీకుదేశజుడగు అలెగ్జాండరు చక్రవర్తి హిందూస్థానమును జయించు నప్పుటికి, తక్షశిలానగరమునందు, నాణెములు వాడుకలో నుండెననుట సుప్రసిద్ధము. ఆనాణెములకు ఒక వైపున సింహమును రెండవవైపున ఆక్షరములును చిత్రింపఁబడియున్నవి. బూర్జువా మ్రాజ్యమునందు హర్షవర్ధన కనిష్కుల పరిపాలనమునను, బంగారునాణెములు విరివిగా నుపయోగింపఁబడు చుండెడివి. అటు పిమ్మట ఉత్తరమునను దక్షిణమునను శక, కల్లనాంధ్ర, తమిళ రాజ్యములందు నాణెములు లభింపఁగల దుండెడివనియు, గోమకదేశనూతనము వైనానాజ్యములలోను వర్తకము విరివిగా జరుగుచున్నట్లులు పలునోటలు దొరకుచుండిన నాణెములు నిరూపించుచున్న వనియు విశేషించి వ్రాయ నక్కఱలేదు.

మహమ్మదీయ ఘోరపాలనమునకు, వెండినాణెములు విక్రయముగా నుండెడివి. అల్తామషు 175 చిన్నముల బరువుగల వెండి 'టంకా' (రూప్యము) నుపయోగించెను. మహమ్మదు బీరు తుఘలకు, రాగినాణెముల నుపయోగించి కృతార్థుఁడు కాలేకపోయెను. అక్బరుచక్రవర్తి టంకశాలాని స్థాపించి మంచి రూపాయలను తయారుచేసెను. కాని మహారాష్ట్ర రాజ్యములందు బంగారునాణెములే, వాడఁబడుచుండెడివి.

ఈ నాణెములు, మనస్రావీనుల సాధనసంకల్పములను, వర్తకొన్నత్యమును, దేశక్షేమమును నిరూపించుటయే గాక చారిత్రిక పరిశోధకులకు సాధనము లగుచున్నవి. కాని యొక చిత్రమున్నది. వివిధరాజ్యములను మన భరతవర్షమునందు, 994 రకముల నాణెములములను దుండియున్నను, మంచి ఖనిజములచే నిర్మితము లగుట, ప్రతిరాజ్యమునందును సాధారణముగాఁ జెల్లుబడినందుట మాత్రమేగాక, కరదేశవర్తకులు

కూడ చలామణి చేసెడివారే. దేశచరిత్రను గురించి నచో, ఉర్దూ హిందూస్థానమున వెండినాణెములును, దక్షిణదేశములలో బంగారునాణెములును విరివిగా నుపయోగించుచున్నట్లులు తెలియవచ్చును.

మన మ్రాదనదేశమందు చలామణియగు కుంజిని కలునాణెములకు జూచి, తమదుకూడ తూర్పుయిండియా వర్తక సంఘపరిపాలన మామూలు నవ్పొత్తించసాగిరి. 250 సంవత్సరములక్రిందట బాంబాయిలో నవ్పొత్తించిన రూప్య మొదెక్కువ దొరకనది. 18 వ శతాబ్దాంతమున వర్తక సంఘాధ్యక్షులు తమకరిపాలనలో నున్న దేశములో నొక్కసూదిరి వెండి నాణెము దిన లాభికర పని తఱచిరి. 1806 లో చెన్నరాజధానిలో బ్రచారమునందుండెన బంగారు పరిహాల (Pagodas) చలామణి మొదలై తగ్గించి, 165 గింజల బరువు కలిగిన నుంచి వెండితోను, 15 గింజల కల్తీఖనిజము కలిగిన రూప్యమును ప్రచారమునందుంచవలెనని ఆజ్ఞాపించిరి. మదరాసు రాజధానిలోని, జనూఖర్బు లన్నింటిని 1813 లో, 150 వరహాలకు, 350 రూకలవొక్కవ మార్పిడి.

1838 వ సంవత్సరములో సామకరిపాలనలో నున్న దేశములలో నొక్కరకపు వెండినాణెము చలామణియందుండవలెననియును, అర్ధరూపాయలను పావులాల నవ్పొత్తించవలెననియును, పరిపూర్ణముగ చలామణిలో నుండుటకు ఏలులేని, 15 రూప్యముల ఖరీదుగల బంగారు మొహరులను తయారుచేయువలెననియు, గవర్నరుజనరలుగా రాజ్ఞాపించిరి. ఇట్టిరూప్యమే ప్రస్తుతము మనదేశమున జరుగుచున్నది.

1841 నవంబరు 15 రూ. లకు 1 మొహరు వొప్పవ ప్రభుత్వమువారు తమ కోశాగారములందు ముపుచ్చుకొనెద రిని తెలుపఁబడినది. కాని కొలఁదికాల బంగారుఖరీదు తగ్గుటయును, ప్రజలు రూపాయల నొక్కడుగా వాడుటయును జూచి, 1853 లో బంగారు మొహరుల చలామణిని చేయ మని ప్రయత్నించిరి. ఇంతటితో వర్తక సంఘపు పాలనము సమాప్తమైనది.

ప్రజాపతి
అధ్యక్షులు

ఈ సూత్రసంక్షిప్తము ఎట్లు అనుబంధమునందును
 చుట్టగా చూడవలెను పూర్వము
 బంగారు చెల్లా “బంగారు చెల్లా మట్టి పద్ధతి” అను
 వజ్ర పద్ధతి
 యనవలెను
 నేమియే వివరించుచున్నది “ప్రసిద్ధిముఖ
 అధ్యక్షాధ్యక్షము. వీలనగా అవస్థాంతరము
 నేరకుమారుడు ప్రభుత్వమునందును

[illegible]

త నాణెము ప్రచారమునం దుంచలేదు? ప్రభుత్వమువ

కలెన్డరీకంట్రాక్టు అను గణానాల్లగానూ 1912-14 లో
ఇట్లు ప్రాసెస్: "ప్రజలు వాడుట కర్తవ్యంవల ముందడమ.
కాని ఎక్కడనె వాడుట (అంటున్నది) వారికి అందు
బాటులో నుంచట ప్రభుత్వమునందు అధి బాధ రక్షకును
వాడుట అందరూ యక ప్రకృతివృద్ధి" "

ఇన్స్టిట్యూట్ ఒక గౌరవావేశమును ప్రచారము
నకుఁ దెచ్చుట అత్యాచార్యకము. 1912 నెల 9 త మున
ప్రభుత్వమువారు స్వయంప్రేరితము హిందూ-దేశిక ర్య
దర్శిగా రొచ్చినవలేనా. అందువలన జేయుట న్యాయ
య్యము కాదు. అందువలన నర్తకములలో నున్నటు
దిగువనకు చెక్కునగా నున్నది. కావున ఎవరూబిల్లిలను
ప్రభుత్వము వారి నున్నది చేయు. మైందనిన రక్షకుల పాత
నష్టము నొకటి చేసినది. నూతనపునర సనరక్షకు

వదిరూపాయల బయ్యమును తయారుచేయు ను వ్రాయునపును
ఖరీదుకు 17-8-0 కరెన్సీపు కామయి కులి 1.50 పి.
75 పన్ను అయినది

ప్రభుత్వము దేశమునందు ప్రకృతివృద్ధిని కలుగజేయు నని
చేయునపుడు ప్రభుత్వము తయారుచేయు బంగారు
మోనా ముద్ర వాడుటలో నున్నది. ముద్రావారును
చేయుట అందు ప్రచారమునందు తయారుచేయుట
తరుణి. వలెనా. న్యాయవ్యవస్థాభివృద్ధి ముగు ప్రభు
త్వములు చేయు ననుచుంటు నొకటియు. న్యాయవ్య
సంపాదమును దీనితో చేయుచున్నది. ఎవరూ మైందనిన
భూమి తన మున్నగు ప్రభుత్వము చేసినది, ప్రభుత్వమున
కలిగిన చురుకూడగును, సర్వైన్వేస్టిగేషన్లను చేయు
విరాజిల్లునో గదా!

దేశానికి ప్రభుత్వ బోధనము

నీ పాటి చివరికి తాత్త్వి గాన

ప్రతి శ్రమభర్తలను లోకమునందు
చిరస్థాయి విగుణ ప్రాచుర్యమునందు
నవ్యనవ్యులై పూర్వక మైన చరణము
భావభిమానము ప్రాచుర్యమునందు
అస్మియనలగోత్ర మన కట్టివో గుడ
మొదల మంచు కాట చేసినదెంచె
చందలలో భూమిలో కాపులో చేపలో
తెలియఁజాలని యెకస్థలు ఖటితై

గీ. దేవభావనల ప్రాచుర్యమునందు
నార్యుల ల నార్యభావము లలికియిల్లె
గొంప మునిగిన నిక సుధరీప రయ్య
నామమతులార యో భారతీయలార.

నీ. అభిమధ్యంబునం దల్లగు బడవాగ్ని
చలె నుండిరి మనప్రాచుర్యము
రవలబాడలు లేరీ నిపుడు మున నిన్ను
గా నుండె మన ప్రతాపసంబు
బోనులోఁ జిక్కిన పులి చందమని దీన
దళ నొందు మన మంత్రశాస్త్ర శక్తి
తెక్కలూడిన పక్షిపక్షి నేర దస్థుల
చేర జిక్కినది మన జీవనము

గీ. పూర్వవృత్తాంతములు తెలపోయ రయ్య
నివృత్తిమ మైన యీ హిందుదేశమునకు
పుట్టమే? యని కంట నీ రెప్పల రయ్య
నామమతులార! యో భారతీయలార!

నీ. శాశ్వతభావమునందు శ్రద్ధ మీ రొక్కట
నామమతులార! నీ కీ నామ రయ్య
నీ కీ నామ రయ్య మీ రొక్కట
నీ కీ నామ రయ్య మీ రొక్కట
నీ కీ నామ రయ్య మీ రొక్కట
నీ కీ నామ రయ్య మీ రొక్కట
నీ కీ నామ రయ్య మీ రొక్కట

గీ. మనము చిరస్థాయి నేరములు కట్టి బాధ
నామమతులార! నీ కీ నామ రయ్య
నామమతులార! నీ కీ నామ రయ్య
నామమతులార! నీ కీ నామ రయ్య
నామమతులార! నీ కీ నామ రయ్య
నామమతులార! నీ కీ నామ రయ్య
నామమతులార! నీ కీ నామ రయ్య

నీ. అభ్యయం బగు చామగ్ధచింతాచుచి
చేబాపుత ప్రియ మమకరయ్య
మానకి నం దైన జ్ఞానాచార్యులార
బహుశాస్త్రములందీ వడయ రయ్య
ప్రాసేయఁ దైన పూర్వసావగ్ధులార
నాచార్యమితిలో నందరయ్య
అయరానోగ్యంబు అదరించు రందాల
నేడు భావలు విడిపింప రయ్య

గీ. మన మహాద్గులలో గల మహిమ తెల్ల
మహల మొకసారి స్మరియించి మందలొన
బొరలుచుండక కన్నుల తెలుప రయ్య
నామమతులార! యో భారతీయలార.

స్వేచ్ఛా విభజన ప్రకారము ఇట్లు యుద్ధమున అగ్నియును
 కర్మయును తాత్పర్యము జూపిన పద్ధతులు కర్మవర్త
 నమున నుత్తమునాదు ప్రతిబాధించుచుండును జనము
 బానియందు కలగియున్నానో ముగ్ధుని సౌఖ్యముల లలితాశ్రి
 తులముననుండి. ఇట్లు ప్రకృతిని నాంధ్రులకు కైకొనుభవ
 మును జూపెను.

అప్పుడు తనకును పుట్టిని సంతకమింప నచ్చుచే
 నేనిన నాల బంధులను గడపుదు భ్రాతృలు నేను కాదు.
 ఇట్టి మన విమరం మన మొకట చెప్పింపించెను. విను
 నని నోకుట చరణం నీవట చేదో నచ్చుభ సహ మగు
 తొగియు. నీ స్నే స్పృహ. స్నేహ్య ముభవింతు నాకు
 వికమల నీను నున్న పర్వ ముంబుట. స్నేహ్య నునిన
 సంపూర్ణ స్వాత్మంబు. ఇది జగత్తులో నీవని మా
 కల- మన బంధ గానముకొనుట వే నచ్చుట నేనాచరణగ
 నేనెట్టి నాకు నా ముచ్చె నుండునా. స్వచ్ఛత్ర మే
 స్వచ్ఛంబు మను తాతాత్రి దీనినే స్థాపక మునున్నది.
 తాతగ స్వచ్ఛత్ర ము నుండుటయే మోక్ష మనియు
 నాలన భంగం మగు నిర్విభవిభానమే నరం మనియు
 నేలుగఁ బెప్పించులేరు అప్రకృష్టమైన పరమో విషయ
 ము స్థూండునచ్చును— భూవానమన స్వర్గపరకములు
 మూత్ర ముల నులుగఁ గాల్పించు?

కూనవని చీలలేకాలనునం ను స్వేచ్ఛ ఆవశ్యక
మగునా కాదా? ఆవశ్యక మైన కది ప్రస్తుతం న్నదా?
తేనినో దాని సంపాదించుకు మార్గము లేవ్వి యను
విచారమునే బొత్తిగ మఱచి దేశాంతరమున నెచ
టనో ముక్తి కలదనియు, దానినిమాత్రము సంపాదించ
వలె ననియు జనులు భ్రమించు పులు? ప్రత్యక్ష
మునఁ బొందఁజాలని స్వాతంత్ర్యమును పరోక్షమునఁ
బొందఁ దలఁచుట విపరీతము కదా! బ్రదికినన్ని దిన
ములు నిహలోకస్వాతంత్ర్యచింతను చూచి, పరలోక
స్వాతంత్ర్యమున విప్పిల్లుచుచుండుట కర్థ మేమి?
ముక్తి, సాధనచే నలవిడువది కాని యొకమాటుగ నెగు
రుటకు సాధ్యమైనది కాదు కదా? ఇహలోకస్వాతంత్ర్యము
సేమాత్రము నెఱుగని యాత్మ పరలోకస్వాతంత్ర్యము

శ్రమము మాత్రమే మెట్లు పొందగలదు? ఉట్టి కెక్కడ
అనినా? స్వర్ణమున కెక్కడ సాధ్యమగును? చివరకు
మనము స్వేచ్ఛాచేసినదమును నిర్వహించును అను
వర్తనమున కిలకాటువగిన మానవ్యము దేహంబున
మన స్వాతంత్ర్యాన్ని తెలు రాగలదు? శత్రుసామ్రాజ్య
త్ర్యమే మోక్షసామ్రాజ్యమును సిద్ధాంతముగొనిపించి
నపుడు అట్టి స్వాతంత్ర్యమును విడిచివేసికొనిన సం
పాదించి అనుభవించినదెట్లుట? గదా చరిత్రక స్వాతంత్ర్యమున
కాశించుచున్నా? ఇంట గలదినపిచ్చుల రచ్చ
కేగిన జయము నులభిసాధ్యము. ఇహలోకమున నట్టిది
సంపాదించుట దేహమునకు బాతకంతమును నొనరించిన
విషయము. కావున, ముందు దేశమునకు స్వాతంత్ర్యము
కలిగిన దేశములు మోక్షసామ్రాజ్యమును నొలలాడగ
లరు. ప్రకృతియు దానిని సాపాదించు కెల్లా విచారించ
వలయును.

విహిక మోక్షమునకు స్వర్ణమునకంటె ఎక్కువగా
సంపూర్ణ స్వపరిపాలనవల మొక్కరికాస్వాతంత్ర్యములు
జన్మస్వాతంత్ర్య సంగతులు కాని వేలు కావు.
ఈ మాటలు సంపాదించిన దేశము లన్నియు జాతు
లన్నియు, ఘోరనరకము ననుభవించుచున్న వే యని
వేటుగఁ జెప్పఁ బులిపెదా. భరతమున తన కిది కోట్ల
పుత్రులతోడ నరికకూడదుగాని బడి లేకొనుచుండుట
లేదా? చాలతునుద్రణాది కఠినశాసనము లన్నియు
భారతీయులకుఁ బ్రజ్ఞేనరికకూడదులుగ నుండలేదా?
స్వదేశమునందు విదేశములందు ననుభవించుచుండుట
కుశలమోలే హింసించబడుచుండుట లేదా? ఈ
నరకములు, నిర్బంధములు మున్నగువానినుండి దేశము
మోక్షము పొందవలె నన్న సర్వసర్వబాజ్యసంపా
దనమే ఆవశ్యకము కదా? దాని సంపాదించుటకు
మార్గ మేది?

మోక్షమునకు సాధన మునకు మది వైపున
జెప్పెదా. సాధనమార్గము తెల్పి చూడవలెను అన్నిటి
యందు కష్టసహనము త్యాగము, సత్కర్మసాధన
వర్తనములే ప్రధానములు. మోక్షమునకు దేహమునంటిని
వైమాన్యమునకు చేశము లందము కలిపి నుండిన
గాని మోక్షము మానసాధ్యము కాదు. విజ్ఞానమున
కారమును ముందరిమున్ను లనసామున్ను సుఖదంబో
పాయమును. మోక్షమునకును మానసాధ్యమునకును
ప్రధానోపదేశము లావశ్యకము. గుణము ముఖదేశించిన
తత్త్వమార్గము ననుసరించి వర్తించి శిష్యులు లండము
మోక్షసామ్రాజ్యమును మూరగొనుట సర్వసర్వము
భరితఖండము నానరించు విషయమునెట్లు
నెఱిగి యిప్పుడు ఘోరనరకమునందు యున్న దేశము
మొక్కమాటుగ, స్వర్ణ తుల్యము గానినను నొక సామాన్య
జనులకు మోక్షమార్గము నుపదేశించి దానిని దేశము
దేశకోశమునఁ జూపుచుండుటయు, శిష్యుల నత్యాగా
దులతోఁ జూచుటయు, శాస్త్రముననుసరించి రాజరణ
దీక్షయే శిష్యులకు వారు మానసాధ్యమునకై యును
దేశించుట తత్త్వము. భౌతికవృద్ధిలో మునున్నది కార్య
క్రమమును విచ్ఛిన్నమునకు తెచ్చి భూమి కలిగినను,
అధ్యాత్మికవృద్ధిలో బరిగెలిచు విచ్ఛిన్నముల కేయు
ద్యమము మంతము భారతీయులకు తెలియక, ప్రళయ
చముయొక్క శాంతి - చక్రవర్తి స్థానమునకు - సర్వమా
ననసామ్రాజ్యమునకును - భిన్నభేదమునకు - మూల
సాధన మని నొకచోట - కావున మానసాధ్యము సంజే
శానునర్దులై దేశీయులందఱు, చిత్ర పాశ్చిమ రాజకీ
యాది కక్ష లన్నియు గట్టిపట్టి ఒక-మోటున వై హిక
మోక్షము సంపాదించి భరితఖండమును భూలోక స్వర్ణ
ముగ మార్చి ప్రపంచమునకు మార్గదర్శకులు గురు
గాక యని నిరంతరము ప్రార్థింతును.

మోహినీతైలము - వెంటుకలను వెంచి నిగనిగ లాడుచును

5 తులములు గల సీసా 1-8 అణాలు 0-12-0 మాత్రమే

అమృతాంజనం డిపో - బొంబాయి - మదరాసు

ఆదిమాంధ్రము

చైతన్య నాగాయక భాస్రీ ౧౦ భా

ధర్మజ్ఞానములు బాగుల బడగదను
 యింటరాని బాతులు వేదములు తివు
 అవ్వి యన్ని ముంగలదని యను కొనినను—
 చిత్తమున మానవుల యభివృద్ధి కొలవ
 భావమే ముఖ్యసా నందైచి తివ
 శాస్త్ర లభ జ్ఞానరూప నిధానమును
 పొంది తగ్గులకది యర్హ హేతుగుగు
 జ్ఞానమునుట్టి యేకాదే; కాళికులను
 తీర్చి యిటు దుష్ట బ్రహ్మణ జాగి కలె
 రూఢములు జాతులని నిండె? మాధునియి
 బొట్టులను బీల్చి నుడ మూలం ని
 యొక్క యక్కరిమైన లేకున్న యట్టి
 తేవల ద్విపాత్వపువులు కేవలించి
 గొప్ప దక్కించుకొని నామానోస్థుగాక
 వర్ణసూత్రంబు గౌరవభావనలదే?
 రాముడగు యెవ నామాను నాదాదె?
 నివస బ్రతాభి పతయి నృపతి యెవయి?
 చంద్రవ క్షిప్రదౌ హట్టించు దెవయి?
 శ్రద్ధితుండై బట్టి రామకన్ద జేయవలె?
 వారివ్విజులు పూబింటురే కారణము?
 నెవడు జనుదగ్గి? రేయి యెవతే? వార
 లిద్దఱును దంపతులెకార? యెట్లు పొసంగె?
 వ్యాధునింటికి వ్రాహ్మణ ప్రవసుడెగి
 తా నెఱుంగడె యుత్తమధర్మ పాద?
 వెనుకటిక త్రవ్వగా నేనవల గలవు
 తీగదీసి గొంతెయి డ్రెల్లినమ్మ.

పారిశుద్ధ్యము లేదని పరిభ్రమింతు
 తాళి, చాబులు, పిళిరె యాలగురంత
 దాడినవచ్చి నల్లల మాఱుగొంత
 నాచాటుండను నుచు ననలేర
 పాత మనుకొ బహుమిరిపగి బహరే?
 యిందొకటి ధర్మసూక్ష్మము కేయియున్న
 పారిశుద్ధ్యము శుద్ధ సంపన్నము నెఱ
 యొకటి పరస్పరము నిర్యోగ్య కంఠై
 యములు చెట్టు త్తులపోల్చి నమరుమంతు
 గొందగ్గర రానిచ్చు నంటమీద
 వానికేవల న్ని క్రమముగవచ్చి దీరు
 దొలులగొంతవడి మనము మెలగితియటె
 ఎన్నో జరములు గడవగ నిట్లులే తి
 మిందనుక మానవవృత్తి చెందివలయు.
 బట్టి పరిపూర్ణదశ నన చుండలేను.

ఇట్లుగాలేనా వేళ నుయ్యకె గదంగు
 ప్రజ్ఞగలయంతటి మహానుభావులార?
 పానిమాట యెటుండ నిత్రమనుకొన్న

మతమున సహనము ప్రతియెఱుంగి—
 సుకము అన్ని యిది విజ్ఞామణి యనంగ
 సుంద్రులబద్ధులందు బ్రహ్మలింగము
 సులయవన హృంధవచులను; మతమునంగ
 డేవ్రాయంగనే వన్నిటియె వాది.
 మునులు నునబాబు దెలిసిరి మునుపు; నేడు
 దీసిరియె మహాత్ములై చిత్రమెఱుంగు
 కట్టిగిలించు దాని కిక్క; ట్టు విపురు
 కాపరిపానున్న వద్దెనులార!
 కారణం వేసుచున్న నా గడదుకాల
 బాగల ద్దానికిని గంచె పగిదినుండు
 పా పదేపోయె నన్యదెప్పటికి; మనసు
 ప్రద్రవించు బొట్టిగా నారమెడలి
 కట్టుకట్టు తప్పి మార్గములు వెలసె
 దానికె నిలవలె నున్న పాని ప్రవమి
 నంతరహావక కట్టుకట్టా యంతలొన
 గోరుచుట్టు పై రోకలి బానికట్టు
 లందు దరికొన్నయది క్రైస్తవసామయి.

ఒక్క పరమాధ్యక్షునియొక్క నున్నదింక
 గనబడును జూపు మేగలొ గాంచుకొని
 సాగినది కొంతకాలము సాగినంత
 తెగిన దానిను లాంటి తగవుగాదు.
 తెలిసికొన్నార వారును గలనిజంబు.
 కనులుమాసియెడ గన్నుల గంగగట్టు
 కాల మని మాటిపోయె నాగరికలార?
 మొర ముచున్నది భేయలు బోరుకలుగ
 గట్టనున్నార క్రైస్తవత వచములను
 కలగు కలహంబు నాన తుటులబంబులొన
 నింకగులు లంకకును జేటంటువినలె.
 ఆనికొక్కయలు యుక్తు గట్టె ముంచి
 చిత్రముని మీరే కొంతనొక జెంపుడయ్యె.

అయ్య దియ్యది శాక సమస్తమగు ప
 దార్థముల వారగించెను నట్టిమక్క
 ధైర్యవస్వామిగా గ న్వభావచువు
 మయినపాము ను బ్రహ్మజ్ఞాన దగుచునుండ
 ధన్యరాలకు నాయురుంధతి పవిత్ర
 సీగు గడుపార గాంచుటకేసి కర్తి
 గన్నకొలము వారలు నంటగా ననర్హ
 లనుటకంటె నశ్వాయ్య మవనిగలదే?
 ఊన్నదున్నట్టి జెప్పట మనుకరాను
 ఛాందసులు? పెట్టుకుండు మీరు కావములను
 వారలిచ్చెడునట్టి దీవనల మెదుట
 వేదవిదుల కావములు నిర్విర్యము లేకా!

కీ రి శేషులైన రచన విహారి ఘోష గారు

కో. శతకోపాచార్యులు గారు, ఎమ్. ఏ. బి. ఎల్.

సవిహారి ఘోష గారు 1845 సం॥ డిసెంబరు 18-వ తేదీన

పంగరాష్ట్ర మన వర్ణమన మండలములో జన్మించెను. ఈయన కండ్రి జగద్గురు ఘోష. రాజవిహారి తొలుత బంతురా నగరమున విద్యాభ్యాసము చేసెను. రచనవిహారి ఘోష బాల్యమునుండి యనమన మేధావై, పరీక్ష లన్నియును సగ్రహణమున కృతార్థు లగుచుండిరి. 1865 సం॥ జనవరియందు బి. ఏ. పరీక్షను, 1868 సం॥ జనవరిలో అంగభాషావాఙ్మయములందు ఎం. ఏ. పరీక్షను ఇచ్చి, మొదటి తరగతిని కృతార్థులై. 1867 సం॥ బి.ఎల్. పరీక్షను, 1871 సం॥ లో న్యాయశాస్త్రాచార్య పరీక్షను నిచ్చెను. కలకత్తా ఉన్నత న్యాయాలయమున న్యాయవాదిత్వమును 1867 సం॥ నుండి ప్రాంభించెను. న్యాయశాఖయం దాయనకు గల యప్రతిమప్రతిభ కాన్పడితే న్యాయదృష్టి అనమానజ్ఞప్తి ధైర్యసాహసములు - స్వల్పకాలముననే ఈయన కలకత్తా న్యాయవాదులలో నగ్రగణ్యుని జేసెను.

1875 సం॥ లో టాగూరు లాతెక్చరగా ఘోష గారు నియోజితులైరి. ఆపై తమ పరిశోధన ఫలితముగ తణుభాన్యాసాల ములను గూర్చి వా రొంగిన యమూల్యోపన్యాసములు తరువాత గ్రంథరూపముగ ప్రకటింపబడినవి. అప్పటికి ఇట్టి చట్టము కానన సభలలో నిరూపితము కాలేదు. అందువలన ఘోష గారి గ్రంథము న్యాయవాదులకును జనులకు గూడ నత్యుపకారక మయ్యెను. నేటికిని కాసకర్తలచే ఈ గ్రంథము సర్వోత్తమ మని యంగీకరింపబడి యున్నది. కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయమున రాజనకు 1884 సం॥ దాక్టరు ఆఫ్ లాస్ అను బిరుదును నిచ్చిరి. ఘోష గారి రాంగ్లభాషా యమునం దభిలాష మధికము. వీరి యాంగ్లభాషా వైలి మిక్కిలి మనోహరముగ నుండును. ఇట్టి సాహిత్యజ్ఞానము వక్తృత్వశైలి అంగ నాయకులలో గూడ అరుదు. ఘోష గారిని మొదట పంగజేశ కాసనసభకును తరువాత సామ్రాజ్యకాసనసభకును సభ్యునిగ నియమించిరి. వీరు స్వాతంత్ర్యప్రియులు. ఈయన పేరునకు మితవాదియే. కాని సమయము వచ్చినప్పుడు కేవల న్యాయపక్షవాది. 1897 సం॥ లో రాజద్రోహసంఘకాసన ముపపాదింపబడగ ఘోష గారు రాచట్టమును తీవ్రముగ ఖండించిరి. ఆపై సభలోని మితవాద నాయకు లందఱు చట్టమునకు తమ యంగీకారముల నిచ్చిరి. కాని ఘోష గారును మరి యొకరును మాత్రమే దానికి గృహిరేశముగా తమవోటు నిచ్చిరి. కర్షణప్రభువు రాజప్రతినిధిగ నుండిన కాలమందును వీ రనేక సభల కధ్యక్షులుగా నుండి రాజప్రతినిధిగారి నిరంకుశ ప్రవర్తనను సహేతు కముగా ఖండించిరి. కాసనసభ్యులుగా నున్నప్పుడు ఘోష గారు స్వయముగ గొన్ని చట్టములను సభలో నుపపాదించి వాని నగీకృత ముల గావించిరి. వీరు 40 ఏండ్లు కలకత్తా న్యాయవాదులకు నాయకులుగ నుండిరి. న్యాయమూర్తు లగు సర్ ఆకుతోవముకర్ణి మొదలగువారనేకులు వీరి శిష్యులే.

ఘోష గారి దేశభక్తి పరిశుద్ధ మైనది. వీరు జ్యోపకారకము లగు నాద్యులము లన్నింటికిని తమచేతనైన సమాధులును జేయుచుండిరి. పంగజేశమునందలి సదుద్యమము లన్నిటికిని వీరి ద్రవ్యసహాయమును ప్రోత్సాహమును కలదు. 1906 సం॥ లో జాతీయవిద్యాపరిగతును నిర్ణయించిన ప్రధానులలో వీరు నొక్కరు. ఆ జాతీయవిద్యాపరిగతు నకు ఘోష గారే యధ్యక్షులు.

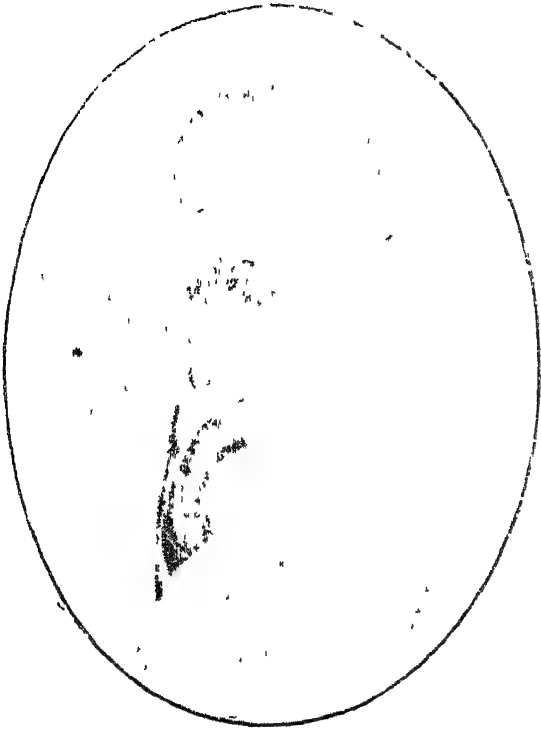
వీ రనేక విద్యాశాఖలలో విశ్వవిద్యాలయమున పరీక్షకులు గను ఆంతరంగిక సభాసదులుగను పనిచేసిరి. పశ్చిమల యభివృద్ధికి గణితశాస్త్రమును ప్రకృతిశాస్త్రమునను ప్రావీణ్య మావశ్యక మగుట చేత మనదేశమున ఆ పరిస్థితుల నేర్పరుటకు ఘోష గారు కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయమునాటికి ఇంజనీరింగుకలకుల రూపాయలను దానముగా నిచ్చిరి. తా మిచ్చిన ద్రవ్యమువెనకు వడ్డీతో ప్రకృతిశాస్త్రమునను గణితమునను నుత్తరీతి పరిశోధకులైన యుపాధ్యాయులను నియమించి దేశీయసూచనలకు పరిశోధన పద్ధతులు నేర్పవలయు ననియు, నియమితు లగు సుపాధ్యాయులును పరిశోధకులును హిందూ దేశీయులే యుండవలయుననియు వీరు తమవిరాళము నుపయోగించుటలో నిబంధన చేసిరి. ఇంతియగా, ఘోష గారు తమ మరణ కాసనమున కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయమునాటికి కృతసాయ శాస్త్రజ్ఞానమును జనులందు బ్యాపింపజేయటకు 2½ లక్షలను, స్వగ్రామములోని తమ విద్యాలయమునకు 1½ లక్షలను జాతీయవిద్యాభివృద్ధికి 10 లక్షల రూప్యములవలకు నిచ్చుటకు నియమములు చేసిరి. దీనివలన వీరికి గల పరిశుద్ధ మగు ప్రజాప్రేమయు వ్యక్త మయ్యెను.

ఘోష గారు చిరకాలము మితవాద కక్షలో జేరియుండిరి. కాని జాతీయవాదులవై పరికిల్లోపము గాని అహింస కాని లేదు. కలకత్తాలో జేరియునుహాసభా సమావేశమున వీరు స్వాగతసభాధ్యక్షులుగ నుండిరి. 1908 సం॥ డిసెంబరులో కాంగ్రెసు సమావేశమందు ఘోష గారే యధ్యక్షులైరి. కాలక్రమమున దొరతనమువారి నిరంకుశ చర్యలను చూచి చూచి తుదకు ఘోష గారు జాతీయ సత్తయు నవలంబించిరి. రెండు మూడు సం॥ క్రింద జాతీయవాదులు స్థాపించిన పంగీయజనసభకు వీ రధ్యక్షులుగ జేరి ఆమరణము తామే యధ్యక్షులుగ నుండిరి. అసహకారోద్యమము రాజద్రోహసూచన మని కొందఱు నాయకు లభిప్రాయపడు తరుణమున ఘోష గారు అసహకారోద్యమమున నెట్టిదోషమును లేదని నిరూపించి ఈ యుద్యమమును రక్షించిరి. వీరు వైటుకవునిలు సభ్యులుగా నెన్నుకొనబడిరి. కాని వీరికందుండుట రుచింపక సమావేశమునకు వెళ్ళుట మానివేసిరి. దొర తనమువారు వీరికి సి. ఐ. సర్, బిరుదుముల నొసంగియుండిరి. కాని ఘోష గారికి బిరుదుములం దెట్టి యిచ్చయును లేదు. ఘోష గారు 75 ఏండ్లు జీవించి తమ సర్వస్వమును దేశాభివృద్ధికి దారవోసి అర్పించిరి. 28-2-21 నాడు రాత్రి రెండుజాములకు వీరు కీర్తిశేషులైరి.

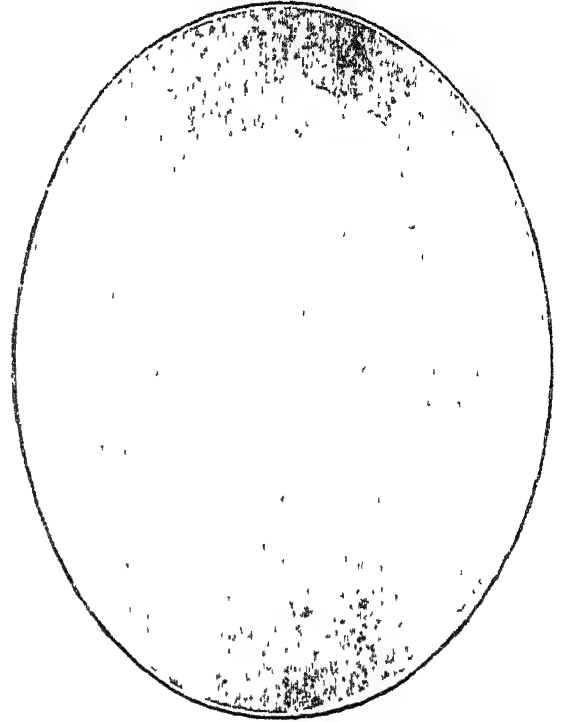
చెన్నపురి ప్రభుత్వ కార్యనిర్వాహక పర్లమెంటు

The Hon'ble Sri. Laxmi Das

The Hon'ble A. K. Annappa

గౌ. లక్ష్మీదాసు గారు

గౌ. ఎ. ఆర్. నాథు గారు

The Hon'ble Khan Bahadur
Mahammad Habibullah Sahib Bahadur

The Hon'ble Mr K. Sreenivasa Ayyangar

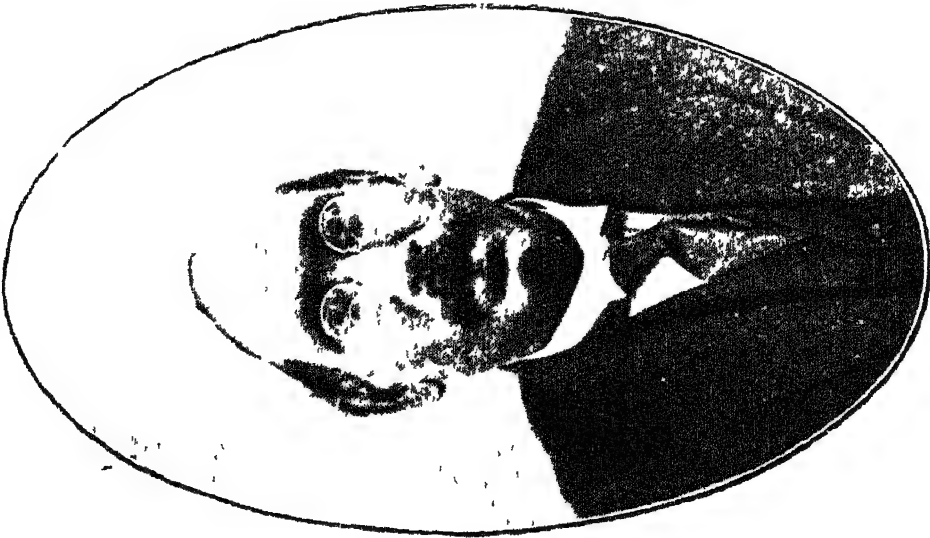
గౌ. హబీబుల్లా సాహేబు గారు

గౌ. కె. స్రీనివాస అయ్యంగరు

మంత్రివర్గము

The Hon'ble Rao Bahadur
K. V. Reddy Naidu Garu

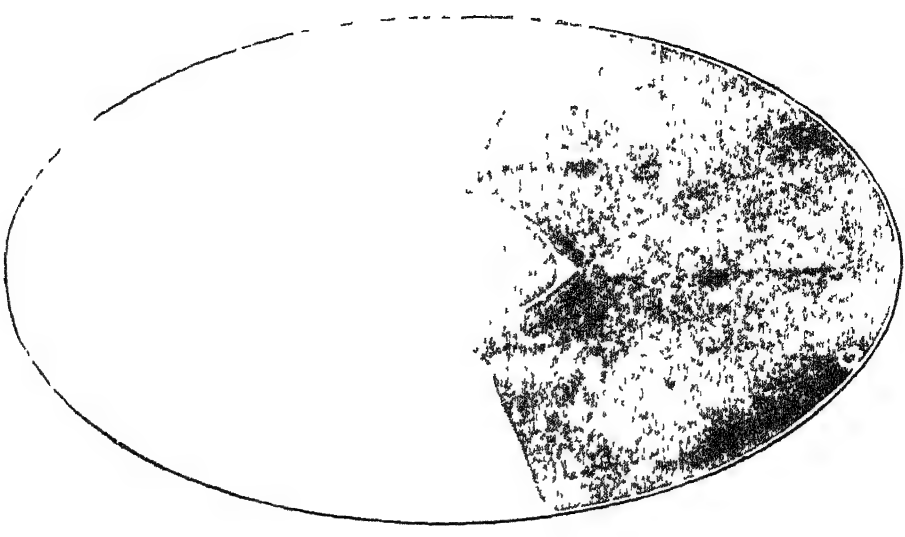
గౌ. రావు బహదరు
కూర్మ కృష్ణారెడ్డి నాయుడుగారు

The Hon'ble Dewan Bahadur
P. Ramarayanagar

గౌ. దివాను బహదరు
పానుకంటి రామారాయణంగారు

The Hon'ble Dewan Bahadur
A. Subbarayulu Keddla

గౌ. దివాను బహదరు
ఎ. సుబ్బారాయలు కెడ్డిగారు

బాదపమహారాజు — ఆరుంబాక తామ్రశాసనము

కొమఱ్ఱాజు పేరిట లక్షణచావు గారు, ఎమ్. ఏ.

తామ్రశాసనము కొలదిదినములక్రిందట కృష్ణాదల్లా తనకు
తానాకా పాలమారు గ్రామమునందు అల్లాడ పరశు
రాముడు అను రైతు తనయింటి గోడపువారి త్రవ్వమండగా
దొరకినది. ఇది యొక టుండలో భద్రముగాఁ బెట్టబడియుండెను.
రేకులు మకిలపట్టినందున బంగారమో నెండియో యని భ్రమపడి గడ్డ
పారతో కొట్టి చూచిరి. కత్తితో గీసిరి. కంసాలిచే నొక రేకును
పగులఁ గొట్టించిరి. తుద కా రేకులపై నైట్రిక్ ఆసిడ్ పోసియు,
వానిని పిడకలదాలిలోఁ గాల్చియు, చింతాకులలో నుడకఁ బెట్టి
యు శుభ్రపఱుప యత్నించిరి. ఈ రేకుల కిన్ని యవస్థలు
సంప్రాప్తించుటచే నందలి రెండవరేకు రెండు తునకలగుటయే కాక
యందలి కొంతభాగము విరిగి యెచ్చటనో పడిపోయెను. ప్రతిరేకు
మీఁదను కొన్ని యక్షరములు అణిగియు రూపుచూపియు నూత్న
దర్శినిలోఁ బరీక్షించినను జనువుటకు పలులేని యవస్థను జెందినవి.
చివట కీరేకులను ఆగ్రాచునివాసులును దేశాభిమానులు నగు శ్రీమత
శ్రొత్తపల్లి నరసింహముగారు సంపాదించి ఆంధ్రప్రదేశ్ కా కార్యాలయ
మునకుఁ బంపిరి. ఆ కార్యాలయమునుండి యవి నావద్దకి వచ్చెను.

ఈ కాసనమునందు అయిదు రాగిరేకులు ఒక కడియములో
గుచ్చియున్నవి. అకడియముపై శ్రీ 'తృభువనాంకుశ' అని యక్షర
ములు గల యొక ముద్ర కలదు. అందుపై పూర్వచాళుక్యుల
ముద్రలపై నున్నటులనే అక్షరములకు వైభాగమున చంద్రుడును
అంకుశమును గలవు; క్రిందిభాగమున వరాహప్రతిమయు, దాని
ప్రక్కను సూర్యుడును, అన్నిటికంటె క్రింద పద్మమును ఉబ్బుగ
పోతపోయబడియున్నవి. ఇందలి రేకులు రమారమి 9½ అంగుళముల
పొడవును 4½ అంగుళములు వెడల్పును గలవి. ఒకటవరేకు లోపలి
భాగమున మాత్రము అక్షరములు చెక్కబడి యున్నవి.

కాసనభావ సంస్కృతము. గద్యపద్యాత్మకము. వ్రాతశిల్పము
కొన్ని కలవు. ఇందలి లిపి పదవశతాబ్దపు పూర్వచాళుక్యుల కాసన
ముల లిపిని బోలియున్నది. క్రీ. శ. 927-934 వఱకు రాజ్యము
చేసిన యుద్ధమల్లుని బెజవాడకాసనమునందలి యక్షరములును, క్రీ.
శ. 945-970 వఱకు రాజ్యముచేసిన అమృరాజుకాసనము లోని
యక్షరములును ఇందలి యక్షరములును ఒకేవిధముగ నుండును.
ఇవి రాజరాజు నందంపూడి కాసనపు 3 టక్షరములకంటె పురాతన
ములు. కొన్ని చోట్ల మొదట వ్రాసిన యక్షరములు తరువాత దిద్దబడి
యున్నవి.

కాసనమందలి గద్య పద్యములు చాలభాగము పూర్వకాసన
ముల నుండియే గ్రహింపబడినవి. రెండవ అమృరాజు కాసనము
లోని పద్యములను గూడఁ దీసికొని కవి యిష్టమువచ్చినట్లు మార్చెను.

ఇందలి యక్షరస్వరూపమును గుఱించి విచారింపగా యుద్ధ
మల్లుని కాసనము, అమృరాజు కాసనములును ప్రకటింపబడినవి
చెప్పిన విశేషములే ఇందును గానవచ్చుచున్నందున ఇందలి యక్షర
స్వరూపము వేఱొక వివరింప నక్కఱలేదు. ఇదిగలు చెప్పని యొకటి
రెండు సంగతులు మాత్రము మాహించెద.

ఈ కాసనమునందుఁ గొన్ని శబ్దములలో నేర్పరచుడియమిటకు
మాఱుగ క్రాగమును ఇకారమును వ్రాసుబడినవి. ఉదా:—ప్రాప్తి కేశ
(మూడవరేకు, రెండవ ప్రక్క-7 వపంక్తి); కశ్రుప్రభాంకా (చాలు
గవరేకు, రెండవ ప్రక్క, 4 వపంక్తి). దీనిని బట్టి చూడ నాకాలము
నందు ఋకారమును అమృయ్యుక్త యచ్చారణ ఇప్పుడు లేదుగను
దేశమునం దున్న దానివలె 'రు' అని లేదనియు, ఇప్పుడు నుత్తర హిందూ
దేశమునం దున్నటుల 'రి' అని యుండె ననియుఁ దెలియుచున్నది.
ఇందుచేతనే మనపూర్వులు 'ఋ' కారమునకును 'రి' కారమునకును
యతిమైత్రి యొప్పుకొనిరి. 'ఋత్విజుండని విచారింది పూజించితే'
అని మహాభారతము. ఈ కాసనకాలమునకు కనుస్సా మింకను
నున్న గా మాఱలేదు. నాగరములో వలె చుక్కగనే యుండి అక్షర
ము వైభాగమునఁ జూపబడుచుండెను.

నాల్గులలో ఒ అను నొకయక్షరము కాసనమిచ్చియున్నది
(రే-2; ప్ర-2:పంక్తి:6) దీని పూర్వాక్షరము స్పష్టముగ లేనందున ఆ
శబ్దస్వరూపము విషయమై యధికముగ వ్రాయుటకు నిలుచేదను.

కథాసంగ్రహము

పూర్వచాళుక్యులలో నొకడైన బాదపుడు అనా మహారాజు
వెలనాటిలోని ఆరుంబాక మను గ్రామమును గండనారాయణుడు
అనువానికి ఇచ్చిన సమాచారమును, మఱల దానిని ఆగండనారాయ
ణుడు తనపినతల్లి కుమారుడైన చండేశ్వరుని కిచ్చిన సమాచార
మును దెలుపుట కీకాసనము పుట్టినది. ఇదిపూర్వచాళుక్యుల ఇతరకాసన
ములలోనున్న విరుదావళులతో ప్రాధంభ్యమైనది. ఇందు వస్తువిష్ణువర్ధ
నుని మొదలు రెండవ అమృరాజువఱకు రాజ్యముచేసిన రాజుల పేర్లును
వారికిఁ గల సంబంధమును, వారిరాజ్యకాలపరిమితి సంవత్సరముల
సంఖ్యలును ఈయబడినవి. అవి యితిర కాసనములలోని సంఖ్యలతో
సరిపోవుచున్నవి.

రెండవ అమృరాజు న్యాయ్యముగ పరిగీతమును త్రిక
లింగసహితముగ రక్షించెను అనిచెప్పబడినదే కాని అతని రాజ్యసంవ

౧ ఆం.సా.ప.సం.6.పుట.49; Ep.Ind.Vol.XV.p.15౦.
౨ Ind. Ant. Vol, XIII, p-248
3 ఆం. సా. ప. ప. సం. 1. పుట. 45.

త్వములకంబు ఇచ్చియుండలేదు. శర్లరాజాఖ్యుడను వల్లభుని సొండుమన అత్యుగాఢము ఓడించి దేశమునుండి వెళ్లగొట్టి బాదప రాజు రాజ్యమును చెప్పించెడిది. ఈతఁడు యుద్ధములను కుమారుఁడు వీరిని కండ్లవేయించి రాజ్యముచేసిన యుద్ధములను సేలవనములు రాజ్యముచేసిన తాలపునిగొడయ. బాదపుఁడు బాయగులను జయించునహడఁ జెప్పబడియున్నది. ఇతనిక 'సమస్త భువనాశ్రయ శ్రీ' నిబయాదిత్య రాజాధిరాజ పరమేశ్వర పరమకర్తారక' అన్నతీకడు యుండెను.

[బ్రా]హ్మణ్యుడను భుగ్గుఁడుకలఁడు. వానికి నృప రాముఁడు అనుకొడ తుకలొడు. ఇతఁడే నృపరామసరోవారుఁడు. ఇతనిభార్య బాయమాంబ. ఏ రెవరుకి గండనారాయణుఁడు పుట్టెను. బాదప మహారాజు శ్రీతుండై ఈగండనారాయణునకు వెలనాండు విషయమున అరుంబాకాశను గ్రామము సర్వోరపరిహారముగ నిచ్చి కాస నమ్రాయించి యిచ్చెను. తన కొలి చెల్లెలైన స...కాంబపుత్రుఁడును చంద్రాఖ్యునకు గండనారాయణుఁడు ఈ గ్రామము నిచ్చివేసెను. ఈగ్రామమునకు నీచయ—తూర్పున చెలుకుంబల్లి; దక్షిణమున శ్రీ పూండి; పశ్చిమమున కాపూరు; ఉత్తరమున గోమడుపు. అట్లై పీఠిక రా. రవి అయ్యనధిష్టు. కాసనము చెక్కినవారకు భట్టదేవుఁడు.

కాసనకాలము

కాసనమునందు శక విాయ లేదు. కాని బాదపుఁడు తాను రెండవ అమ్యరాజు తరువాత రాజ్యముచేసినట్లు చెప్పుకొనుచు న్నాఁడు. అమ్యరాజు శ్రీ. శ. 915 మొదలు 970 వఱకు రాజ్యముచేసెనని యతని కాసనములనుబట్టి యిదివఱకే నిర్ణయముచేయఁ బడినది. అతనితరువాత అతని యిమ్మయగు దాశార్థపుఁడు మూఁడు సంవత్సరములు రాజ్యముచేసెనని అతనికుమారుడైన శక్తి వర్మకాస నమునందును, విమలాదిత్య రాజరాజముల కాసనములందును జెప్పఁ బడియున్నది. దాశార్థపుని తరువాత ఇరువదియేడు సంవత్సరముల వఱకు చాన్తరేశ మరాజకముగ నుండెననియు, శ్రీ. శ. 999 మొదలు దాశార్థపుని మమారుడైన శక్తి వర్మరాజ్యము చేసెననియు శక్తి వర్మరాజుల కాసనములవలనఁ దెలియుచున్నది. కావున ఈబాదప మహారాజు ఈ యరాజకకాల మనఁబడు ఇరువదియేడు సంవత్సరములలోపు (శ్రీ. శ. 973-999) రాజ్యముచేసి యుండవలెను.

స్థలనిర్ణయము

కాసనము దొంగిన గ్రామము పొలమూరు అనునది. ఇది కృష్ణా జిల్లా తణుకుతాలూకాలో నున్నను ఈ కాసనమునందు దానముచేయఁ బడిన గ్రామము అరుంబాక. ఈ పేరుగల గ్రామమేదియు ఇప్పటి తణుకుతాలూకాలో గానరాదు. అరుంబాక యొకటి రేవల్లితాలూకాలోనున్నది. కాసనమునగ దీగ్రామమునకు సరిహద్దులుగఁ జెప్పబడిన శ్రీపూండి, చెలుకుంబల్లి, కాపూరు అను గ్రామములుకూడ అతాలూకాలోనే యున్నవి. శ్రీపూండికిపుడు సిరిపూడియనియు, చెలుకుంబల్లికి చెలుకుమిల్లియనియు, కాపూరికి కాపూరనియు

ఇప్పుడు పేర్లుగలవు. కావున దానవిషయమైన గ్రామము రేవల్లితాలూకాలోనిదియే యని నిశ్చయింపవచ్చును. ప్రతిగృహీతగాని, వారి వంశమువారుకాని, చుట్టి యిలిరులుకాని ఈ కాసనమును రేవల్లితాలూకానుండి తణుకుతాలూకాకు తీసికొని వెళ్లించుచుండు.

దానముతీసికొన్నవారు

ఈ గ్రామము మొదలు బాదపునిచే గండనారాయణుఁడను వాని కీయఁబడినది. ఈతఁడు దానిని తరువాత తనపినకల్లిమమారుడైన చంద్రాఖ్యునికిచ్చెను. గండనారాయణుఁడు రాజబంధువుగఁ గాన వచ్చుచున్నాఁడు. ఈతనిశిరిండి నృపరామఁడు; తల్లి నాయమాంబ రెండవ అమ్యరాజు శ్రీ. శ. 915 లో వేయించిన కాసనమువలన నృపరామఁడును, నాయమాంబయూ, అమ్యరాజు అత్తమామలని కనఁ బడుచున్నది. కావున గండనారాయణుఁ డమ్యరాజునకు బాద మఱిది. *

కాసనమువలన న్నన్నవగు సూర్యవిషయములు

ఈ కాసనమువలన నిదివఱకుఁ జరిత్రకారులకుఁ దెలియని యొక నూతనవిషయము వెలువడుచున్నది. ఇరవఱకు యూర్వచాళుక్యుల చరిత్రమును వ్రాసినవారందఱును శ్రీ. శ. 973 మొదలు 999 వఱకు 27 సంవత్సరములు అచ్యుతేశ్వరుఁడు డేరాజును రాజ్యము చేయలేదనియు, అరాజకముగ నుండెననియు వ్రాసియున్నారు. అట్లువ్రాయుటకుఁ గారణము లేకపోలేదు. శక్తి వర్మకాలమునుండి మఱలరాజ్యమునకు వచ్చిన పెద్దవంశపు చాళుక్యరాజులు ఈకాలము నందు వేంగీదేశ మరాజకముగ నున్నదని వ్రాసియున్నారు:—

అయదానార్థవాచాసీత్ దైవమశ్వేష్టయా తతః

సప్తపంచతివర్షాణి వేంగీమహారాజాయ కా !

అని నందంపూడి కాసనమునందుఁ గలదు. (అం. సా. ప. సం. ౧౧. పు. ౪౫.)

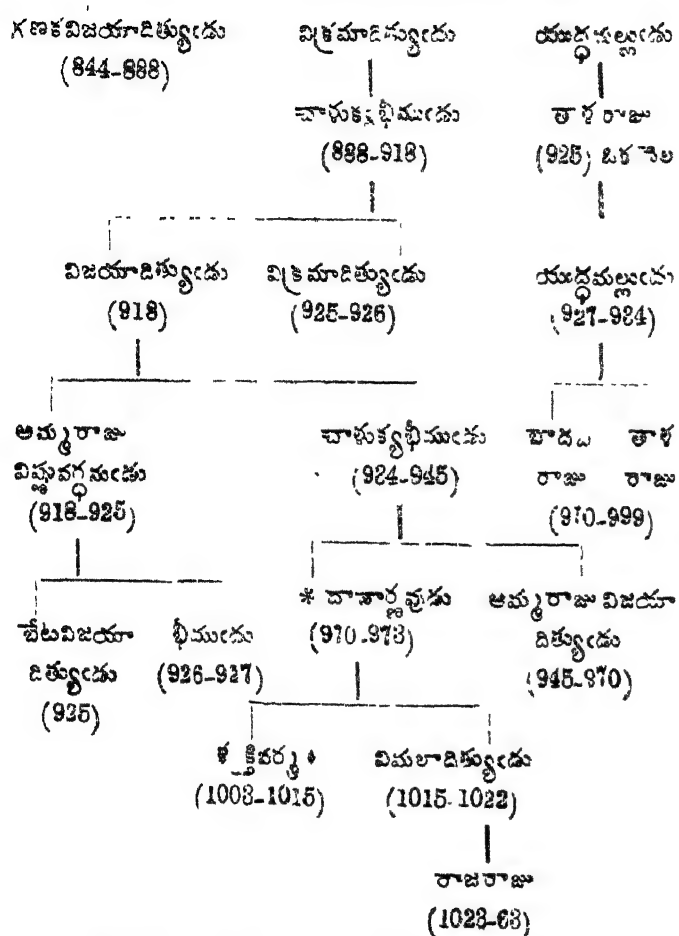
‘తతో దానార్థవాధీరా దను వేంగీమహారథం

సప్తపంచతివర్షాణి వేంగీదేశ మరాజకం.’

అని శక్తి వర్మకాసనమునందుఁ గలదు. (అం. సా. ప. సం. ౨. పు. 3౯౯.)

ఇట్టి వాక్యములను బట్టి చరిత్రకారులు ఆకాలమున వేంగీదేశ మునందు రాజులేలేని వ్రాసిరి. కాని యిది పుస్తకము యీ కాసనమువలనఁ జెలుచున్నది. ఈ మరాజకకాల మనునది చాళుక్యుల లోని పెద్దవంశమువారికే అరాజక కాలముకాని, చిన్నవంశమువారికి, దేశమందలి ప్రజలకు కాదు. ఈ యిరువదియేడు సంవత్సరములును, పూర్వచాళుక్యులలోని పెద్దవంశమువారిని వెడలఁగొట్టి చిన్నవంశము వారు వేంగీదేశముఁ బరిపాలించుచున్నట్లు ఈ కాసనమువలనఁ దెలియుచున్నది. ఈవంశమువారే ప్రస్తుత కాసనము వ్రాయించిన బాదప రాజు. పూర్వచాళుక్యులలో పెద్దవంశము చిన్నవంశము అనుభేదము ముఖ్యముగా కలివిష్ణువర్ధనుని కుమారులవలనఁబడినది. ఈ భేదము తెలియుటకై కలివిష్ణువర్ధనునినుండి రాజరాజవఱకు చాళుక్యవంశము లోని యావశ్యకమైన భాగము ఈక్రిందఁ జూపఁబడినది.

(813-444)

కలివిష్ణువర్ధనునకు ముగ్గురు కుమారులుండిరి. గుణగాంక్ష విజ
యాదిత్యుడు, విక్రమాదిత్యుడు, యాధ్వమల్లుడు వీరిలో పెద్ద
వాడు క్రీ. శ. 844 మొదలు 888 వఱకు రాజ్యముచేసి సంతాన
ములేక మృతిపొందినట్లు కానవచ్చుచున్నది. ఇతఁ మిగిలినవి రెండు
వంశములు. విక్రమాదిత్యుని వంశమును పెద్దవంశమునియు యాధ్వమ
ల్లుని వంశమును చిన్నవంశమునియు మనఁకు గుర్తుపెట్టుకొనవలెను.
పెద్దవంశమువారే రాజ్యాధికారమును వహించియుండిరి. కాని చిన్న
వంశమువారిప్పుడప్పుడు రాజ్య మాక్రమించుకొనుటకు ప్రయత్న
ముచేయుచుండిరి. పెద్దవంశములోని బేట విజయాదిత్యుడను వానిని
వెడలఁగొట్టి చిన్నవంశమువాడైన తాలపుడు ఒకనెల రాజ్యము
చేసెను. పెద్దవంశములోని చాళుక్యభీముని కుమారుడైన విక్రమా
దిత్యుడు తాళపరాజును వెడలఁగొట్టి పదునొకండు సంవత్సరములు
రాజ్యముచేసెను. మొదటివంశములోని మొదటి ఆచ్యురాజు కుమా
రుడైన భీముని జయించి రెండవవంశములోని తాళరాజుకుమారుఁ

* దాసార్లువుడు 3 ఏండ్లు రాజ్యము చేసినట్లు బాదపుని శాసనము ఒకటే తేదు.

♦ ఈ రోజు రాజ్యమునకు వచ్చినది 999 లోనా, 1008 లోనా
అనునది చింత్యము.

నేని యుద్ధములుఁ దేమనవచ్చుములు రాజ్యముచేసెను. తనవలె
దేవవాడఁగఁ అంద్రప్రత్యాత్మికమైన బాసమును చేయించినవాఁడు.
దీనినిజయించి కొల్లిభగంఁద విజయదాశిర్వాది కొంతైన చాగునృపుఁడను
వదుకొఁగఁగు సంవత్సరములు రాజ్యమేలెను. ఇతని కద్వైత బ్రహ్మము
వైద్యవాఁడు దావాన్తవుఁడు. చిన్నవాఁడు అన్నరాజు. దావాన్తవుఁడు
బ్రదికియుండఁగనే అన్నరాజు రాజ్యమునకు వచ్చెను. ఈయన
రాజు తరువాతనే సంవత్సరముందలి ఏదొడ్లు రాజ్యముచేసిన
యుద్ధములుని తుమారుడైన బాదపుఁడు వేంగీదేశము వాక్రమించు
కొని పాలించినట్లు ప్రస్తుతకాసనమునకునఁ దెలియుచున్నది. అన్న
రాజు శ్రీ. శ. 940 మొదలు 970 వఱకు ఇతనిదియైను సంవత్సర
ములు రాజ్యముచేసినట్లు పెక్కు కాసనములలోఁ జెప్పబడియు
న్నది. కాని ప్రస్తుత కాసనమునందు అతని రాజ్యవత్సరముల మితి
చెప్పబడలేదు. అన్నరాజుతరువాత ఆరనిసంతి సోదరుడగు
దావాన్తవుఁడు మూఁడు సంవత్సరములు రాజ్యముచేసెనని ఇందు
యేగు సంవత్సరముల తరువాత మజల రాజ్యముసంపాదించిన ఇతని
తుమారుడైన కత్తి వర్మకాలమునుండి చెక్కిఁపఁబడిన కాసనముల
వలన తెలియుచున్నది. అన్నరాజు బాపంచెకట్టి ఈ దావాన్తవుని
వేంగ్కొనుచున్నది. * ఈ కాసనము దావాన్తవునివని చెప్పవచ్చును.
అన్నరాజు విజయదాశిర్వాదుని 11 సంవత్సరములు రాజ్యముచేసి కఠిం
గమునకు జెల్లినప్పుడు అతని సమృద్ధిమీఁద దావాన్తవుఁడు రాజ్యమే
లిసెట్లు కలను. కాని బాదపురి ప్రస్తుత కాసనమునందు దావాన్తవుఁ
డెచ్చటను వేంగ్కొనునఁబడియుండలేదు. కర్ణరాజుకల్లభుఁడను వాని
వాక్రయించి బాదపుడు అన్నరాజు నోడించి దేశమునుండి వెడలఁ
గొట్టెనని మాత్రము చెప్పబడియున్నది. కర్ణరాజుకల్లభుఁడను పేరు
లోని కల్లభశబ్దమువలననే అతఁడు రాష్ట్రమంటరాజుని పుఁము
వెంటనే గుర్తింపవచ్చును. మహాప్రభావకాలియైన కల్లభవామము
గల రాష్ట్రమంటరాజు నొకఁడు ఈ కాలమునందు కన్నడదేశములో
పరిపాలనము చేయుచుండెను. ఈతనిని చరిత్రములో మాడవ కల్లభ
జేవుఁడు, లేక, మాడవ కృష్ణుఁడు అందురు. ఈతని రాజ్యకాలము
శ్రీ. శ. 940 మొదలు 971 వఱకునని చరిత్రకారులు నిశ్చయించి
యున్నారు. ఇతఁడు చోళరాజైన రాజాదిత్యునిజంపి, కాంచీపట్టణ
మునుగాల్చి, తంజావూరి పట్టణమును మాట్టడించెను. కల్లభశబ్దములో
ని రేఫము గొరవనూచకము. మూలకల్లభముకల్ల. దీనిని సంస్కృతిమున
మార్పునపుడు కాసనకర్త కర్ణయని మార్చెనంటి స్పష్టము. +

రాష్ట్ర కూట రాజగు నీయూషేవర్జునుని పాయమున బాదించు
రాజు నోడించెనని యెంచవలెను. రాష్ట్రములే నున్నప్పటి వర్త
మానికిని, రాష్ట్ర కూట రాజులను బహుకాలమునుండి బోరా
జరుగుచుండెనని కావనములవలన స్పష్టమగుచున్నది. అప్పు

* C. P. No. 1 of 1916-1917 .

+ అసలు కట్టకట్టము కృష్ణకట్టధనము. కన్య, కట్ట అనునది ప్రాకృతరూపములు. కావునవే యీకట్టరదేవుడు కొని, కాపనములు... కృష్ణనామముతో పేర్కొనబడియె.

రాజ్యం తండ్రిగారు చందవచావువద్దకు వెళ్ళి కుటుంబరాజును, మంత్రివర్గమును, రాజ్యముపై నేను చేసిన దానిలో పోరాడి చూడగోరుచున్నాను. అందుచేత రాజ్యపుపై నేను చేసిన దానిని గూర్చి నాకు నష్టమును గాని పెద్దదేమియు గాని పడవచ్చునని నేను భావించుచున్నాను. కాని బాదపుడు రాజకాసనమునకు నేను వెళ్ళి రాజ్య పరమేశ్వర పరమేశ్వరీకాండలైన దివ్యము చేసికొనినట్లుగా, ఇతని ముద్రమీద 'త్రిభువనాంకుశ' యని యాంతులకు నను ఇతడు ఇతరులకు సాచుంతుడగు నుంజక శ్రేష్ఠ సంశ్లేష చాతుర్యులవలెనే స్వతంత్రముగ ప్రభుత్వముచేసికట్టు కాన వచ్చుచున్నది.

అప్పుగాని చివరకాలమే మనము బాదపుని రాజ్యప్రారంభ కాలముగఁ దీసికొనవలెను. శక్తివర్గ కాసనములలో అప్పురాజు తరువాతి అతనియన్నయైన దానందు అనబడు దానార్జునుడు మూడు సంవత్సరములు రాజ్యముచేసినట్లు చెప్పబడినది. కాని యది ధీగనైన రాజ్యముగఁ గనబడదు. అప్పురాజు రాజ్యభక్తులైన వారిని చాల కొందఱుకాలములలోనే మృతులైయుండును బహినుఁడగుటచే సంవత్సరములు తమ్ముడగు అప్పురాజునకే రాజ్యము వదలి యూరకయున్న దానార్జునుడు మూడు సంవత్సరములవఱకు రాజ్యమునై కొంతవఱకు వెనఁగులాడి మరణమునొందెనని వైకాసమునకు మన వర్తము చేయవలెను. దానార్జునుని బాదపుడు లెక్కనానికే దీసికొనినట్లు కానబడదు. అరాజక కాలము 27 యేండ్లని సాధారణముగ కాసనము లన్నింటిలోను, 30 యేండ్లని కొన్ని కాసనములందును గలదు. అప్పురాజు మరణమునకుండు లెక్కచేసిన 80 సంవత్సరములు, దానార్జునుని మరణకాలమునుండి లెక్కచేసిన 27 సంవత్సరములు. ఇట్లు బాదపునిరాజ్యము క్రీ. శ. 973 లో ప్రారంభమైనను అది యెప్పుడంతకు ముందో నిశ్చయముగఁ జెప్పకలము. బాదపుడు 27 యేండ్లుగాని, 30 యేండ్లుగాని రాజ్యము చేసి క్రీ. శ. 1000 ప్రాంతమున దానార్జునుని మహారుద్రైక శక్తివర్గచే నోడింపబడి యెనో, లేదా కొన్ని సంవత్సరములు రాజ్యముచేసి మరణమునొందఁగా వాతనికమ్ముడైన తాలపుడు రాజయ్యెనో చెప్పకలము.

బాదపునకు తాలపుడు* నొక తమ్ముఁ డుండెను. అతనిచే నీయబడిన తాను కాసనముకంటి కలదు + అందు తన యన్నగారి చేతువచ్చినప్పుడు 'బాదసాఖ్య మహారాజాధిరాజు పరమేశ్వర'

* ఈశ్వరులు కాసనములలో తాలప, తాలప, తాలప, తాలప అను రూపములతోఁ గానవచ్చుచున్నది. వెళ్ళు కాసనములలో కా:: రూపము కనబడుచున్నది.

+ Ep. Rep. 1908-1909, C. P. no 5; ఈ కాసనము 23వ లోకల్ రికార్డులు 67-వ సంపుటములో నీయబడియున్నది. అందువలన మొకటివారికి యీ కాసనము అప్పుడు నిజాంపట్నం నగరములో నున్న నీలిపూడి కరణముగారికి దొరికినట్లు కానవచ్చుచున్నది.

శ్వర' అనిచెప్పి తననుగుఱించి చెప్పుకొనునప్పుడు 'తదనుజో విష్ణు వర్ధన సాట భూపాల' అనిమాత్రము వ్రాసికొనెను.

ఇదియుగాక కడియముమీది ముద్రలో ప్రభుత్వముచేసిన రాజులుపేనికొనిన 'త్రిభువనాంకుశ' అన్నవియు చేసికొనక 'త్రిభువంశింహ' అన్న విరుదు చేసికొనెను. అందువలన ఈ కాసనకాలముం దీతడు రాజుకాఁడేమో, అన్న ప్రభుత్వకాలముండే దానమిచ్చినేమో యని సంశయింపవలసినచ్చుచున్నది. కాని 'విష్ణువర్ధన స్త్రాట భూపాలః స్వరాజ్యసచయే' అనియొకచోటను, మఱియొకచోట 'విష్ణువర్ధన మహారాజాధిరాజు' అని యింకొకచోటను నుండుటవలన నీతఁడన్నతోఁ గలిసిరాజ్యము చేసెనని కాని, స్వతంత్రముగ రాజ్యముచేసెనని కాని యూహించుటకు నీలున్నది. దానముపుచ్చుకొన్నవానిని వర్ణనము చేయుచు 'పల్లవమల్లాన్యాయాశు కలివర్మస్య పౌత్రాశు అస్మత్ప్రసాదమృతస్య కృతజ్ఞేశ్వర మకరియ రాజస్యపుత్రాశుమప్పునయ్యవరనామ్నే' అని యొక చోటను, 'పరమనిధ్యుఁడౌ శ్రీత జ్ఞేశ్వరజితస్వామి హృదయస్య పలనాన్యాయస్య చతురపధాశుధస్య మహాసామంతామాత్యు పద నియుక్తస్య సకలగుణాలంకృతస్య పరిహితధరలస్య' అని నుతీయొక చోటను జెప్పబడియున్నది. దీనినిబట్టిమాడ తుప్పనయ్యతండ్రి బాదప తాలపుల కొఱకు అప్పుగాజులగునో బోరాడి మృతినొందినట్లుక, ఆ విశ్వాసమునకై తాలపుఁ డితిని కీర్తనమిచ్చినట్లును కాన వచ్చుచున్నది. బాదప, తాలపరాజుల ఈ రెండు కాసనములును, రెండవ అప్పురాజుయొక్క కాసనములతో పోల్చిచూచిన యెడల అప్పురాజు పక్షమువారిని వెళ్ళుచుండిని చీలదీసి, బాదపతాలపులు తమపక్షములోఁ జేర్చుకొనినట్లు స్పష్టపడుచున్నది. ఎందుకన బాదపుని కాసనములోని ప్రతిగృహీత యైన గండనారాయణుఁడు అప్పుగాజుయొక్క బాదపఁడని. తాలపుని కాసనమందలి ప్రతిగృహీత యైన మహాసామంతామాత్యుఁడగు తుప్పనయ్య అప్పురాజు రాజ్య కాలచందుఁడూడ నా బిరుదియునే వహించుచు తాండేలు, చేతి పూండి అను గ్రామములను అగ్రహారముగఁ బడచెను. *

అన్నదమ్ములైన బాదప తాలపుల నైరొడు కాసనములను, వేంగీచే మిరువదియేడు సంవత్సరములు నాయక రహితముగ నుండెనన్న యుద్ధరకాలవచాగుక్యకాసనములను కలిపి సువన్దయించుకొనినయెడల ఆ కాలమునందు శ్రేష్ఠమటుంబమువారు జేకాంతర గతులై రనియు, కనివ్రామటుంబమువారు బలవంతులై రాజ్య మాక్రమించుకొని రనియు లేలుచున్న జేగాని యిరువదియేడు సంవత్సరము లాంధ్ర దేశమునందు ఏరాజును రాజ్యముచేయక దేశమంతయు ఒకటే కల్లోలముగ నుండెనని లేలుట లేదు.

దక్షిణమున చోళులును పశ్చిమమున పశ్చిమచాళుక్యులును ప్రబలులైన రాజులుండ, ఆంధ్ర దేశము ఖాళీగా నున్నయెడల దాని మాక్రమించుకొనఁ యూరవందురా? శక్తివర్గాదిరాజులు తరువాత పోయినరాజ్యమును మఱల సంపాదించుకొని తమకు బాదపతాలపులనై మిక్కిలి శ్రేష్ఠముండుటచేతనో, లేక వారుమాడ రాజ్యము

చేసిరిని చెప్పినయెడల వారి సంతతివారికి ముందు హక్కుండునన్న భయముచేతనో, వారిచేరైన జెప్పకొల్లక దేశమునకు రాజే లేకుండ యుండెనని తమకాసనములలో న్నాయించియుండును. ఈయిరువది యేడు సంవత్సరముల తరువాత బాదపునో, తాలపుననో, ఓడించి మఱి జ్యేష్ఠవంశమును రాజ్యమువై నిలిపినవాడు దానార్లపుని పెద్దవమారుడైన శక్తివర్మ. ఇతనిరాజ్యప్రారంభ కాలమును, చోళ రాజైన రాజరాజేశ్వరివర్మ వేంగీదేశమువై దండెత్తివచ్చిన కాలమును ఒకటియే. ఈశక్తివర్మకాసనము లిదివఱకు రెండుదొరకినని. ఇంకొక దానిలో * నీతడు బద్దెమదివ మహారాజును ఓడించినట్లుక, చోడ భీముడనువానిని జంపిట్లును బాల్యమున చోళులతో + యుద్ధముచేసి నట్లును చెప్పబడి యున్నది. * ఇంకొక కాసనమందు ఈతడు చిన్నతనమునండే ద్రమిళయుద్ధమునం దనేకశత్రుగజములను స్వఖడ్గముచేత ఖండించెననియు, చోడభీమునిచే బంపబడినయొక + పీఠుని స్వయముగ జంపెననియు, జటచోడుడను మహావృక్షమును వ్రేళ్లతో బెట్టికైచె ననియు చెప్పబడి యున్నది. బద్దేమ మహారాజు తో బోరినట్లును ఉన్నది కాని యాభాగము పుష్టముగ లేదు.

బద్దేమమహారాజు, బద్దేమమహారాజు అనుపేళ్లు బాదపమహారాజునదానికి కొంచెము భేదముతో మాఱురూపములు. స్థి మహారాజ పదమున్నందువలనను, ఆ కాలమునందు బాదపుడు తప్ప అట్టి పేరు గలవారు మఱియెవరును మహారాజ పదవిగలవారు లేనందున వేంగీ రాజైన బాదపునే గ్రహింపవలయును. అట్లయిన బాదపుడెవరది యేదేంద్రవఱకు బ్రదికియున్నట్లే గ్రహింపవలసియున్నది. ఆ కాలము నందు అతనితమ్ముడైన తాలపుడు యవరాజుగనో, మంత్రిగనో యధికారము చేయుచుండెను కాబోలు.

వైకాసనములో జెప్పబడిన జటచోడుడనువాడు రాజేంద్రచోడుని కుమారుడైన జటావర్మకుందర చోళపాండ్య అను వాడు. ఇతని మూలనామము జటావర్మచోళుడు. రాజేంద్రచోళుడు పాండ్యదేశమును గెలిచినతరువాత అచ్చట తన కుమారుని తన ప్రతినిధిగా నిలిపి యాతడే పాండ్యరాజుని తెలుపుటకు 'కుందర పాండ్య' శబ్దము నతనిపేరుకు జేర్చెను. రాజేంద్రచోడుడు పాండ్య దేశమును గెలిచినకాలము మనకు నిశ్చయముగ తెలియదు. కాని యాపొ క్రీ.శ. 1016 నకు పూర్వమే జరిగెనని లక్షణాలయభిప్రాయము.†

* Ep. Rep. 1917-18, C. P. No. 15.

+ బాల్కే క్రితలాభి చారికరణే యేన ప్రణోద్వాపీహా । యేనాత్మ్యధత బద్దెమదివ మహారాజాదయా విద్రుతాః రావణ ప్రతినిధి క్షాల్వన్య నారాయణే । నాపాస్త ద్వివలాపియేననిధనం క్రీ.చోడ భీమాధిపః

• ఆం. సా. ప. సం. 2 వుట 406.

స్థి బద్దేమలోని మకారము, బాదపలోని పకారము మూలకేబ్బ ములోనిని గావు : గొరవనూచకములకు ప్రత్యయములు.

† చోళులు పాండ్యదేశమును ఆక్రమించుకొనుటకు ప్రారంభించినది రాజరాజు కాలముగో క్రీ. శ. 994 ప్రాంతమునుండి యని కానవచ్చుచున్నది. V. A. Smith's Early History of India p 451.

కావున శక్తివర్మ జటాచోడునితో పోరాడినది అనాచకమనబడిన కాలముచోనో, కాను రాజ్యమునకు వచ్చిన ప్రథమదినములలోనో ఆయియుండును. పురుషోత్తమేశ్వర శక్తివర్మకుగల బెలియంటు లేదు. ఎవరైనను చోడరాజు పక్షమున శక్తివర్మతో పోరాడినవాడై యుండవలెను. ఈచోళుబంధుని ద్రావిడులే గనుకను, వీరినిశ్చేదము నందు గెలిచితినిని చెప్పుటవలనను ఈచోరాలుములు శక్తివర్మ యిరువది సంవత్సరముల వయస్సువచ్చుటకు బూర్వమే జరిగి యుండవలెను. కంద్రియును దానార్లపుని నరణ కాలమువఱకు అనగా 978, వఱకు పెద్దవమారుడు పది సంవత్సరముల వాడనియు, చిన్నవాడగు విమలాదిత్యుడు అయిదు సంవత్సరములవాడనియు అనుకొన్నయెడల శక్తివర్మకు క్రీ. శ. 988 వ ప్రాంతమున 20 సంవత్సరముల వయస్సుండును.

శక్తివర్మచోళులతో బోరుటకు కారణమేమి? ఈతడు మఱి రాజ్యము సంపాదించినది ఎవరిసహాయమువలన? అనువిషయమై పండితులు భిన్నాభిప్రాయాలై పెక్కువిధముల వ్రాసియున్నారు. చోళులు ఆంధ్రదేశము మీదికి క్రీ. శ. 972 ప్రాంతమున దండెత్తివచ్చినందున 27 సంవత్సరములవఱకు దేశమరాజకముగనుండెనని చాలకాలము పండితు లభిప్రాయపడియుండిరి. కాని 999 వఱకు చోళు లాంధ్రదేశముమీదికి దండెత్తివచ్చియుండుట యసంభవమనియు, ఆసంవత్సర ప్రాంతమున రాజరాజు కొడుకైన రాజేంద్రచోడుడు దండెత్తి వచ్చియుండెననియు, అతని సాయమువలననే ఆరాజకముమాని శక్తివర్మ మఱి రాజ్యస్థుఁ డాయె ననియు ఇటీవల కొందఱుపండితులు తమయభిప్రాయమును మార్చుకొనిరి. చోళులు క్రీ. శ. 999 వఱకు తెనుగు దేశముమీదికి రానిమాట వాస్తవమే. కాని శక్తివర్మ వారి సాయమువలన బాదపాదులను జంపి, పోయినరాజ్యమును సంపాదించుకొనెనన్నమాట మాత్రము శక్తివర్మ కాసనములనుబట్టియే యసత్యమని లేకున్నది. ద్రావిడులతోను, జటాచోడునితోను, భీమచోడునితోను పోరాడినశక్తివర్మ రాజేంద్రచోళుని సాయమున రాజ్యమున కెటువచ్చును? కావున శక్తివర్మ మఱియొకరి సాయమువలన పోయినరాజ్యమును సంపాదించుకొనెనని మనమనుకొనవలయును.

ఆ కాలమునందు శక్తివర్మకు సాయముచేయఁ గలిగినట్టి గొప్ప రాజైనకుండెనని విచారంపఁగా పశ్చిమచాళుక్యులతోధారకుడైన రెండవ తైలపుడును, అతని కుమారుడైన సత్యాశ్రయుడు కనబడుచున్నారు. తైలపుడు క్రీ. శ. 978 మొదలు 997 వఱకును, సత్యాశ్రయుడు క్రీ. శ. 997 మొదలు 1008 వఱకును రాజ్యముచేసిరి. బాదపునకు సాయముచేసిన కణ్ణర దేవుని జంపి తైలపదేవుడు కర్ణాటాదిదేశముల నన్నింటిని ఆక్రమించుకొనెను. బాదపునకు సహాయముచేసిన కణ్ణరదేవునకును, అతని వంశమునకును బరమశత్రువులైన తైలపాది చాళుక్యులను బాదపుని

౧ ఆం. సా. ప. సం 1. వుట 45.

౨ Ep. Ind. Vol. VI. P.353.

శత్రువైన శక్తివర్మ ఆశ్రయించుట సహజము. కాని తండ్రిచరణ సమముననే శక్తివర్మ చిన్నవాడగుటచే వయస్సు వచ్చుకల మార తండ్రితనవారత వచ్చుచానుకట్టల నైపుణులొండేరి వారుచోరులతో ఘోరా ఘోరిగఁ బోరునప్పుడు తన పౌరుషముంబాపి వారి యనుగ్రహము సంపాదించి తైలపుఁడు పోయినతరువాత అతని వమాదుఁ డగు శత్యాశ్రయుని సాయమువలన పూర్వరాజ్యమును మలల సంపాదించి యుండవచ్చును. ఇది యూహ. కాని శక్తివర్మకు, చోళులకు గల తైలమును స్పష్టపటమైనట్టి శక్తివర్మకాసములను, పట్టుచు చాళుక్యురాడైన సత్యాశ్రయుఁడాంధ్రవేశమునకు వచ్చి నట్లు తెలుపు గుంటూరుమండలములోని బేబ్రోలు కాసమును ఈ యూహను మిక్కిలి ఒలిపజుచున్నది.

ఇందుకు వ్యతిరేకముగా చోళుల సహాయమువలననే శక్తి వర్మ మఱు ర జ్యమును సంపాదించుకొనె ననువారు శక్తివర్మ తమ్ముడైన విమలాదిత్యునకును చోళరాజులకును గల సంబంధమును జూపవచ్చును. చోళరాడైన రాజరజు మాత్రుడు కుండవ విమలాది త్యుని భార్య. విమలాదిత్యుఁడు చోళదేశమునందున్నట్లు ద్రావిడదేశ మునందలి క్రీ. శ. 1013 నాటియాతని కాసమువలనఁ జెలియుచు న్నది. తమ్మునికి బంధువులైనవారు అన్నకు శత్రువు లగుదురా? కాని రాజ్యాతులైన రాజులచరిత్రమునకును, సామాన్య జనుల చరి త్రమునకును మిక్కిలి భేదముండు నని మనము మఱుఁగూడదు. శక్తి వర్మయొక్కయు, విమలాదిత్యునియొక్కయు కాసనాదలనుజూడ అన్న పట్టుచుచాళుక్యులను, తమ్ముఁడు చోళులను ఆశ్రయించినట్లు కనబడుచున్నది. తండ్రి చనిపోయినప్పుడు వీ రేప్రాయమువాఁ,

౧ Ep. Rep. No 145 of 1897.
 ౨ Ep. Rep. No. 215 of 1894

యొంతకాలము కలిసియుండి యెప్పుడు చీలిలో యూహించుటకు సాధనము లేవియు లేవు. కాని అన్నకు చోళులతోవై రమును, తమ్ము నకు వారితోనే బంధుత్వమును స్నేహమును యిండ్ల ననుట వారి కాసములనలన స్పష్టము. చోళులు క్రీ. శ. 1011 తరువాత విమ లాదిత్యుని చెఱఁబట్టికొనిపోయి, తమపిల్లనిచ్చి పెండ్లిచేసిరని కొందఱు వ్రాసియున్నారు * గంగామూలని మహేంద్రగిరిమీద రాజుల ద్రచోదని కాసన మొకటి గలదు. అందువారే విమలాదిత్యుని జయించె నని యున్నందున వీరట్టి యూహచేసిరి. కాని యా కాసన మును మఱు కాసనకాలవారు మహేంద్రగిరి కేగి చదివిమాడఁగా నందుఁ జెప్పఁబడిన విమలాదిత్యుఁడు చాళుక్యుఁడు కాడనియు, అటువై పున నుండు సోక చిన్నరా జనియుఁ జేసినది. ఇదియుగాక విమలాదిత్యుని వయస్సునుబట్టి చూచినను, అతని వివాహము క్రీ. శ. 1010 కు పూర్వమే అయి యుండవలె నని స్పష్టపడఁగలను. ఇతని తండ్రియైన రానార్లవుఁడు క్రీ. శ. 978 లో మృతించాడెను. అప్పు డితఁడు రి సంవత్సరములవారి దరుకొనినను 1011 లో నీకనికి 33 ఏండ్ల వయ స్సందును. ఇంతి వయస్సు ముడిదినవారికి రాజరాజు తనదిడ్డ నిచ్చె ననుట అంతగ సంభవము కాదు. వివాహ కాలమువఱకు విమ లాదిత్యుని వయసు 25 సంవత్సరములు మించలేదని యనుకొనట స్వాభావికము. అప్పు డాతని వివాహము క్రీ. శ. 998లోనో అంతకు పూర్వమో అయియుండవలెను. ఇట్లు విమలాదిత్యుని క్రీ. శ. 1011 లోఁ జెఱఁబట్టికొనిపోయి చోళులు పిల్లనిచ్చి రనుట పాసఁగ నేరదు. చోళులకును, అతనికిని అంతకుఁ బూర్వము నుండియే సంబం ధము కలిసియుండవలెను.

* Ep. Ind. Vol. VI, p 210.

1 తామ్రకాసనము - మూలము
 మొదటిరేకు

(1) స్వస్తిశ్రీమతాం సకలభువన సంస్తూయమాన మానవ్యసగో
 త్రాణాం హరితిపుత్రాణాం కాశికీ (2) వరప్రసాదలబ్ధ రాజ్యాణాం
 మాతృగణపరిపాలితానాం, స్వామిమహాసేన పాదానుధ్యాతానాం
 భగవన్నారా (3) యజ్ఞప్రసాద సమాపాదితవర [వరా] హలాంధనే
 తుజ్జతుజ్జవశీకృతారాలిషణ్ణానాం మ 2 క్యమేధా (4) వభృతస్నాన
 పవిత్రీకృత వపుషాం [చాళుక్యవాంకు]లమలా (లంకరిష్టాః సత్యా
 శ్రయవల్లభేంద్ర)స్య భ్రాతాకు (5) బ్రహ్మవర్ధక 3 నోష్టాదశ వ [మణి]

1. తామ్ర కాసమునుబట్టి యథామూలము వ్రాయఁబడినది. అక్షరము లు పోయినచోటను, బాగుగ తెలియనిచోటను, అక్షరము లూహించఁ బడి కుండలీకరణమునందుంచబడినవి. ఊహించుటకు వీలులేనిస్థల ములందుఁ జుక్కలు పెట్టఁబడినవి. తప్పులుగానున్నను మూలప్రకారమువ్రాసి, పుటయడుగున ఇది యిట్లుండవలయునని చూపఁబడినది.
 2. నామక్య. 3. వర్ధకనశబ్ద మీలేఖకుండంతటను వర్ధకన అనివ్రాసియు న్నాడు. అంతటను దిద్దవలెను.

వేంగీదేశమపాలయత్ । శదాత్మజోజయసిహస్త్రయస్త్రై (6) శతం ।
 తదనుజేంద్ర)రా [జనన నో] క్షువర్ధకనో, నః । తత్సునుమంగియు
 వరాజః పంచవింశతి (7) తత్సుతోజయసిహస్త్ర [యోదశ । తదవ]
 రా(ర)జః శోకిలిః మణ్యాపాక తస్యశ్యేష్టా భ్రాతా విష్ణు(8)వర్ధకనస్త
 ముచ్చాట్యనస్త్రీంశతం । తత్సుతో విజయాదిత్యగృహోష్టాదశ ।
 తత్సుతోవిష్ణువర్ధక (9) నఃషడ్వింశతం । తత్సుతోవిజయాదిత్యనశేంద్ర)
 మృగరాజ శ్వాప్తచత్వారింశతం । తత్సుతః కలివిష్ణువ (10) ధ్ధకనో
 [ధర్ధధ్ధకవవం] తత్సుతో గుఱగాంక విజయాదిత్య శ్చతుశ్చత్వారిం
 శతం । తదనుజయవరాజ వి

రెండవరేకు - మొదటిప్రక్క

(1) క్రమాదిత్య భూప [తేజనమశ్వాశుక్యభీమ] భూపాల
 శ్రై [0] శతం । తత్సుత్ర శొల్లలిగణ్ణ విజయాది (2) క్యఃమణ్యా

సాక్షాత్తం [1] తత్సంతోషం రా [జన్మప్రవహణి] తత్సంతోషం [2] విజయాదిత్య
బాల ముచ్చాట్ట తాలపామా (8) సమేకం తంజిత్వాదాత్య [భీమ
నూను] విష్ణుక్రమా దిత్వ ఏకాదశమాసాక్షాత్తం [1] తత్సంతోషం రా [జన్మ
(4) సంతోషార్థములు: సప్రవహణి తంజిత్వా కొల్లవిగడ్డావిజయా
దిత్వ సంతో భీమరాజో ద్వాదశమాస (5) తి తత్సంతోషాత్
[మూ] త్తే: భీమధూపతే: ఉమాసమానాశ్చనే: లోకమహాదే
వ్యా: తు (6) మారాభ: ఖలు యస్య మభవ దమ్మరాజాఖ్య: ఆసౌ
సమ్యగ్ధర్మస్వామేన వేంగీదేశంత్రి (7) కలింగ గహితరక్షుతిస్య
ఆశ్రిత్యకణా రాజాఖ్యన్లబం బాదపాశిప: వినిగ్ధమయ్య 5 తద్దే
(8) కాదమ్మరాజాఖ్యముజ్జితం [1] జిత్వా [దా] యాన్మృదిత్వా
పుని కరమధాన్యధిశాం వస్తురాశిం దత్వాసంపూజ్యు (9) స్థాన్స
కల గుణగణాలంకృతోత్తంగర కీర్తీ: మానీషిగ: ప్రతాపీమన
మత చరిత: పాలయన్మాలిభూ (10) మిం వేంగీగోయధ మల్ల
క్షీతిపతి తనయో బాదపాశ్వాధి శాజ: || యన్మిన్మాలి నృతతో 7
పరిపక్వా

రెండవ రేకు— రెండవ పుష్క

(1) కేశవస్య సంపత్స్య హితః । చ (ర) మతి ధర్మమరక్షాం
నిరీతి రపదక్షిరస్త చోరోదేశః ॥ చనురవ సకలజనానాం జనక
(2) ఇవాశేష భృత్యన్యజాం కామ ఇవ [కా] మినీ నా మర్థిక
జనానాంచ కల్పతరుః ॥ స్స సమస్తమవశక్రియ శ్రీవిజయా (3)
దిత్య మహారాజాధిరా [జప్] రమే [శ్వర] పరమభట్టారకః పరమ
మాహేశ్వరః పరమ బ్రహ్మణ్య మాతా పితృ పాదాను (4) ధ్యాయా
వెలనాల్లు నిమజనివాసి [నో రాష్ట్రగూట] ప్రముఖా
స్సన్యాస్ సుక్కుటుంబిన స్సమాహూయేత్త మాజ్ఞాపయతి విదిత
మ (5) మువః [॥] కేశవోయత్స ధర్మార్థర (6) [కలి] యుగే
తత్కార్యత్వ 10 వీయాంపహః భూయోజాత ఇతి ప్రశ్నమ11
(6) హి [మో] రామజ్ఞానాభ్యాంసమో [బా?] బంధిత్య విశేష
నామ విమతో ధర్మో రితస్సర్వనాక్ । త్రాతా (7)
..... 12 విద్విష్ట కాలానః । తన్నుతో నృపకామ ఇత్యభిరుత స్స
త్యప్రతి (8) [క్షోధ] స [1] ధర్మమంచా.....పభ్యాత
కాయాఃః యద్ద్రాష్ట్రేపధిచ్ఛతాంచ పవహోనాన్రం (9) సయ...
ఖ్య కిం చోరాః13.....తాయస్య
ప్రతాపానః, సకాముకజితాదిత్వాత్కాముకా (10) జ్ఞాన
నా[మ].....భృత్ సత్య.....తనేజ్ఞః [॥] దీప్త్యా
తీగురమాగ్ని14 జన్మ నికరావ్యా

1. అంబరాన గా అనుకూలం

6 వినిర్దమయ్య 6 తుంగ 7 నృపతా 8 భవతిధర్మానుఃకా 9 స

10 తార్క-ర్. 11 ప్రకాశమహిమో, లేక, ప్రసిద్ధమహిమో
అనిగాని యుండవలెను. 12 ఇచ్చట అక్షరములు పూర్తిగ నణగఁ
గొట్టిబడినవి. 18 శేషలో నిచ్చట నొకటొక విధి యెచ్చటనో
పోయినది. నాయుద్దేశురాలేను. అందువలన 8, 9, 10 వ పంక్తులలోఁ
గొన్ని యక్షరములు పోయినవి. 11 కాలీగురువుగ,

మూడవ రోజు—మొదటి ప్రక్క

(1) సంసహయం నృపాః [ప్రత్యానీకగణాః] నాస్య.....
 15 జనకం కల్పమ్రమం చార్థిణః మన్యవేపిసః (2) బైకమాజ్జిత మశేక
 [ప్రథమాద్ధాన్వినః (1) చిత్రం శ్రీ నరకాసుకాజ్జ్వలనవృసంకామాశ్చ
 కామా 16 శ్రీయః (8) యచ్ఛాన్యోం యధి వైరి భూపనిహ
 వ్యాపూతహతం ప్రింశం 17 యద్దానం ద్విజసంత్ర (4) తార్థిక జన
 సంత్రప్తి 18 క్రియూపాల [న] 0 యత్ప్రి-త్రిక స్సుకలాశ్చ చంద్రధన
 (5) లాకుభ్రీక 9 తీప్తితి () [1] సోయం చాతి సుకామ్ముక
 కాజ్జ్వలన సరోనాధోజ్జి (౯) తోపి (6) యోక వాక్ కనతిన స్మృ
 [ప్ర] కామసరః పతి (8) శ్రితజనానన పర్మమ నందనః (9) ఇహ
 సదో (7) దితరంకునిధిః క్షీతో (10) రిపుత మోనుది నేన 19 నమోనమః
 వానోదారదయా బలప్ర

మూడవ కు—రెండవ ప్రశ్న

(1) కటి[త] ప్రాపిశ్యతౌచక్షమా మానాలంఘ్య శివాచ్చనో
యగుణమకావార సంఘాపితః (2) దీనానాథసత్యాధ్యనస్థ కవి వాగ్మీ
వైద్విజానదక్రీ ²⁰వాఙ్మతి ప్రస్తుతీకర్తృః మానణజయః(త) శ్రీసత్య
[బ] ల్లాతరాట్ [॥] ధవలగుణో ధవలయశో ధవలిరదిగ్మజ్జలూ
[వి] దమితారా (4) తిః । భవఃప్రో భవకరణా²¹ భవ భవభోగా
న్యితో విభాతి న్యతీర్తిః । అకప్రతా (5) పారివిదగ్రదగ్ధి శ్రీప్రే
క్షమాజ్ఞా కరణాశ్రీతోభిః ఏనః షిదస్యం²² భువిగౌలినిత్యం ।
(6) సత్యాత్రితస్య స్తుపకాయకా²³ ॥ యోవధీక్షు రిశోకోకః పంచ
వీరా స్థలా త్వయం । పు(పూ)(7) [నాతక] మహం శ్రూన్యచాప్రా
న్యధిభాతిసః । బ్రహ్మేశ్వర్యగ్నిషీకేశ మమరాణాం

నాలుగవ రేకు - మొదటి పక్క

(1) [త] కాభవ న్వాగ్మహామా శచీ లక్ష్మీ । జయశ్రీ నుభ
గాశ్రీయః ॥ తథా తేసాం సమ (2) స్వాభూ స్మృతకామసః
పతేః తాసాంసమా ప్రియాభార్యా నాయమంబా²⁴ ఇతి (3) శ్రుతా॥
సవ్యం²⁵ లక్షణసంపన్నా సర్వాభరణ భూషితా । సర్వశ్రీభర్తృతత్వ
జ్ఞాతీ (4) లవృత్త పతీసతీ ॥ తస్మాం పతివ్రతాయాంచ గణ్ణ నారా
యణావ్యయఃస (5) త్వ బల్లాతనామాంకః పాత్రంపుత్ర మజీ
జనత్ ॥ ఉమావృసాంక యోయ్య (౯) (6) [కా?] గుహా [శ్చ]
చిద్ధి²⁶ యోరివజయస్త ఇత్యభూ త్స్పతః తయోశ్చ తత్సమానయో॥
(7) [త్ర్య] శోరస్కా వృషస్కచ్చ స్కచ్చ ప్రతిమ విక్రమః [1]
మహాత్మాహీ మహాద్వ్యగీ మహా

నాలుగవ రేకు - రెండవ ప్రక్క

(1) బాహు ర్మహాబలః॥ స్వరకామసహానాథ పుత్రోజ్యేష్ఠాచి
బుద్ధిమాన్దనారాయణ (1) (2) శ్రీమాన్దనాశ్వానాథకాళిః॥ పటు

15 ఈ పంక్తిలోని కొన్ని యక్షరములు ముద్రితబ్బుకు అనికి
పోయినందున స్పష్టముగఁ దెలియుట లేదు. 16 కామంస కామా
ప్రియః 17 భృకం 18 సంత్వప్తి 19 తమోమదనేన 20 కృచ్ఛా
21 కరుణోద్భవ 22 దస్యాం 23 కారిః 24 నాయమాంబేలివి 25 సవ
26 శృచీంద్ర.

ముగిసిన కృతిని గురించి [1] భవమృత్యు (8) య-
 త్రేవ్యశ్రేష్ఠసర్వకలానుచఃసూతాపితృపాదాన్వేజ²⁷ త్రయోధాన్వ-
 (4) తోనృప [౧] ఇంద్రారాయణాహ్వయ స్వర్ణ శస్త్ర²⁸ ౨
 తావరః తస్మైబాదపరాజాధి (5) [రా] జారా [క్షేంద్ర] 29 పుం
 గమః ప్రితః ప్రాదాన్వహాగ్రామ మాయంబాకేతిశ్రుతః || తస్మై
 గ (6) [ఇంద్రారా] యశాయ వెలనాన్వవిషయే ఆగంబాకే నామ
 గ్రామంసర్వ³⁰ కరపరిహారం³¹ (7) [తామ్ర] కాసనీ [కృత్యమ]
 య దత్త ఇతి || బాహుపాదేన³² దత్త దత్త గ్రామస్వీకృత్యా

అయిదవ రేకు—మొదటి ప్రక్క

(1)... ఇంద్రారాయణ స్వయం స్వమాతున్నయ మంబా
 యః కనీయసీ సహాదరీ సా (2) ... కాంబాత [స్యాఃపు] త్ర
 శ్చేదేనాభ్యః తస్మై చ్చేదేనాభ్యాయ స్వీకృత మాయంబాక నామ(8)
 [గా]మం మ³² క[కపూర్వం]³³ ప్రాదాత్తం గ్రామం(స్వీకృత్యా

27 పదాంభోజ 28 భృతాం 29 రాశేంద్ర 30 గ్రామస్వవ
 31 పరిహారః 32 గ్రామముదక 33 పూర్వం

చదేనాభ్యః కలాస్వీకృత్యా పూర్వచంద్ర ఇత భ్రా (4) జతిస్మ శూర
 వమారముఖ [టా] గ్రగణ్య స్సహాసరాణా [౦] సకలాగమజ్ఞ
 కానణ్య వా (5) న్దర్శిత శత్రుకాన్తా చాయాదయోభాతి ముచ
 నార్యః || తస్య గ్రామస్యావధయః పూర్వ (6) తః చెఱవంబల్లి దక్షి
 ణతః శ్రీపూర్ణి పశ్చిమతః కాపూరు ఉత్తరతః గోమమపు | అన్య
 గ్రామ (7) స్వీకరిన కేనచిద్వాధా కర్తవ్యః³⁴ కలాతిన పశ్చిమవా
 పాతిక సంయుక్తో భవతి | స్వద (8) త్రాం పదత్రయం వా యోవ
 రత వసుస్థరాం [1] షష్ఠీర్ష సహస్రాశి విష్టయం జాయ
 కృమిః³⁵ | వ్యాసేనాత్మ్య

అయిదవ రేకు—రెండవ ప్రక్క

(1) క్తం—బహుభి ర్వసుధా దత్త బహుభిశ్చాను పాలితా
 యశ్యయస్యయదాభూమి³⁶ తస్యతస్యతథాఫలం|ఆజ్ఞప్తి (2)క[ట]క
 నృపః కవిరయ్యనభట్ట సర్వకాస్త్రజ్ఞః లిఖితం భట్టజేవన కాసన
 మాచంద్రితారార్క (౦) ||

34 కళికావ్యా 35 క్రిమిః 36 భూమిస్తస్య

శ్రీ మహాత్మా గాంధీ స్తవము

రచనాదే శ్రీ. కైలసు గారు, బి. ఏ.

భారతధర్మ తత్త్వపు బ్రభావము ప్రస్తుతకాలమందు నే
 ధీరుని దివ్యరూపమున దేవమునెల్లడఁ దేజరిల్లగన్
 వారుణ దాస్యపుండమము దద్దయునుక్కడ నాత్మశక్తి వి
 ప్రారపటుత్వముం దెలియసాగి భారతజేతవాను, లా
 సారగభీరు కాంతగుణసాంధ్రుని, నిమలలోక సంగ్రహ
 ధారుని, గాంధీజేవుని, విధాయకమంచు నుతింతు నెంతయున్
 ఉ. వ్యక్తిత్వరీతి మహాత్మియంతజౌటను నే ఋషి నామ మిప్పు పం
 చాతురీ సన్నిభుంబగుచు సర్వజనాస్యమలందు మ్రోయుమన్
 రక్షణమయ్యెడ గ్రూర పరరాక్షసబాధ లడంప, నా గయా
 వీరుణు, నాతుమాభరణు, ద్వేషవిదూరు బ్రకాంతు, హాసీర
 ణ్యాత్మ సహాదరాత్మజ సమంచిత వర్తను, గాంధీ గొల్పెదన్
 కా. స్వార్థత్యాగ విశిష్టశీలుమె దేశక్షేయ మన్నట్టి స
 త్యాగంబుకొ'బ్రకటించి, యాత్మబలముకొ స్థాపించి, యేధీరుడ
 య్యధర్మప్రార్థన లెల్లమాన్ని నిరపాయంబైన మార్గంబునన్

శక్తిలంగ నొనర్చి దేశమును గాపాడంగ బన్నించు, నా
 నిర్భూతాఖిల కల్మషున్ గొలుతు గాంధీన సత్యసంపన్నునిన్
 ఉ. బంధురకాంత సాత్వికవిభాకర లేనము జూపి ద్వేషభా
 వాంధము బాపి, నిస్తుల సహాయనిరాకృతి నల్పి, దాస్యపుణ
 బంధము డుల్పి, సర్వజనుభవర్ధనమైన సర్వరాజ్యమున్ దయా
 సింధుడజాతకెత్తుడు ప్రసిద్ధుడెవండిట నిల్పుచుండినా
 గాంధీని సత్యసంధుని బ్రకాంతుని నిశ్చలభక్తి గొల్పెదన్.
 ఉ. కష్టములన్ పహించి కడకక మనభారతమాతపుత్రు
 మేష్టి నొనర్చియుండ బ్రధించి, చరించయు దక్షిణాగ్రీకా
 నిఘరవన్యభూములను, నేస్తమునల్పి మహామృదీయులన్
 శిష్టులగుడి, రాజ్యరమ చేకొననెవ్వడు దాస్యరావణున్
 భ్రష్టునిజేయుచుండె, జనకండ్యుడు, రామసమానగీరుడా,
 శ్రేష్టుడు, దేశభాంధవనలెవ్వడు, గాంధీమహాత్ముడెంతయున్
 నిష్ఠుమగొల్చు నాహృదయనిరజచుందు పహించునాపుత్రన్.

ఆంధ్రవాఙ్మయమున నాచన సోమనాథున కీయందగిన స్థానము

రాళ్లపల్లి అనంతపుష్పశర్మ గారు

నాచన సోమని కవిత్వము జర్పించుచు వైషేషతో నేను గొన్ని యేండ్లక్రిందట వ్రాసిన వ్యాసమార్గదేశీయ పండితుల కనేకుల కాందోళనము గల్గించినది. శ్రీ శతావధాని వేలూరి శివరాయ శాస్త్రిలు గారు, చేకుమళ్ల అమృతరావు గారు, దుర్భాసుబ్రహ్మణ్య శర్మగారు, నడేకుడుటి వీరరాజు పంతులుగారు మొదలగువారు వై విషయమును బాలఁ జర్పించిరి. శివరాయ శాస్త్రి గారు 'నాచనసోమ' డను గ్రంథమున నతని గుణదోషముల రెంటిని జర్పించి మధ్యపరిస్థాయము వహించిరి. అమృతరావు గారాంధ్రసాహిత్య పరివత్పత్రికలో సోమని బాలఁ బొగడి నాసిద్ధాంతము (సోమని కవిత యెఱ్ఱనకవిత కన్నఁ గొఱత యను విషయము) ఖండింపఁ దగినదని మాత్రము వచించి యుదాహరణ లైరి. దుర్భాసుబ్రహ్మణ్యశర్మగారును నాసిద్ధాంతమును సుచక్రముగ ఖండించుచు గొన్నాళ్లక్రింద నెల్లూరిగారి సుపర్యసించి రఁట. శ్రీ వీరరాజుగారు విమర్శరూపముగ నొక గొప్పగ్రంథమే వ్రాసి రఁట. కాని, యందలి కొంతభాగము మాత్రమే కడచిన సంవత్సరాదిసంచికలోఁ బ్రకటింపిరి. సోమనికన్న నెఱ్ఱన మేలను నామతము నంగీకరించినవారు శ్రీ నాగపూడి తప్పస్వామయ్యగారిొక్కరే యిదివఱకు నాటఁ గానవచ్చినవారు.

నేను వ్రాసిన నలువదిరెండుపుటల వ్యాసమార్గదేశీయమును ఖండినీయ మని తలఁచినవారు వీరరాజుగారు అందు లోపము లనేకములు కల వని నే నెఱుఁగుదును. కాని వీరరాజుగారు తలఁచినట్లు దోషములు తప్ప నే తేమియు నందు లేదని తలఁపవలసినంత యక్కర నా కింకను దోషలేదు. శ్రీ శివరాయశాస్త్రిలు గారు నాయుండలి లోపములను జూపుటయే కాక, గ్రహణీయమైన విషయములఁ గూడ మఱుఁగులేక యంగీకరించిరి. శ్రీ వీరరాజుగారి సంపూర్ణగ్రంథము లైలావతుఃజతు నే నూర్కుండవలసినదే. కాని, వారి ఖండనఖండముఁ జరివిన తరువాత వారి విచగ్గవమార్గము గుఱు పక్షపాతము గలది కాదని నుద్ఘోషి, ఇంతకన్న గ్రంథములో నేర్చుకొనవలసిన దేమియు నుండదని నే చూపింపవలసెను. కావున నేను వ్రాయవలసిన దంతయు నిష్పదే సాధ్యమైనంతసంగ్రహముగా వ్రాయఁగలను.

మొదలు ఫల్గు, పరంధామ, శబ్దములఁ గూర్చి నా పోరఁబాటు తెలిపినందుకు వారికిఁ గృతజ్ఞుడనై వందనము లర్పించుచున్నాను. వైవిషయము మొదలీ తెలిపిరి గాన శ్రీ శివరాయశాస్త్రిలును నాకు వంద్యులు. బలరాముని గడుఁ డను పేర సోమఁడు వ్యవహరించినందుకు వారిచ్చిన సమాధానము యుక్త మైనను తృప్తికరము

గాదు. బలగద్యులిచిత నందమ యన్న 'కలహనక' యు 'వైవిధ్య' సోమఁడు వర్ణించెనే కాని 'ద యలనిచేర నున్న ధైవ్యము జెప్పలేదు. కావున 'గడుండు' నగయందై గదాధాన కిట్లనియి' నిత్యాని స్థలముల 'గదగలవార'ని వృత్తిని గొన్నింటియు సోమఁడు 'నౌషాఘావళుఁడు' కాగలఁ జేసెనా కాని, బలరాముని మాత్రము 'గడుఁ' డగుట కష్టము. పోనిండు. వైవిధ్యములో లోక పేర నేఁ జేయకుండినను, నావ్యాసము నిర్దుష్టము గా నేను, విచిత్ర యభిప్రాయములు కొన్ని నాయుప్పటినుండి విమర్శముగా వచ్చిన. నాచనసోమఁ డెఱ్ఱనకన్న సుకవన్నె లభ్యమగు నాచన సోమ టికిని మాటలేదు. కాని, నే నతనికిఁ జూపవలసినంత గౌరవము నా వ్యాసమునఁ జూపవైతి నని చింతించువని యున్నాను.

శ్రీ వీరరాజు గారి మొదటి కంక; 'ఆంధ్రభాషాభివర్ధన సమాజము' వారింత దోషపుంజ మగు వ్యాసము నెట్లు బహూఁరించిరి? యని. బహుమాన మేర్పఱచిన పిదప సంకల్ప వర్జిత వ్యాస ములలో మేలైన దని పేక్షకులకుఁ జూపించుచును నాచనసోమ యట సుప్రదాయమే కదా! వచ్చినవ్యాసములలో నే లగ్నాద గాని యన్నివిషయముల మేలని వారు తలంప లేదని నానమ్మి. మఱియు నావ్యాసము బహూకరించిన పండితులలో ప్ర చారితి కొలను నుబ్బరావు గారు, జయంతి రామయ్య పంతులు గారి మాన వల్లి రామకృష్ణ కవి గారును గల రని విన్నాను. వీరిలో నెవఁడు నని నామతమును నేటికి నంగీకరించునట్లు లేదు. రే లోకమున వై సమాజపుఁ గార్యదర్శులును, సోమపక్షపాతులు ముని శ్రీ పరమహంస సీతారామయ్య గారు వచించిరి. వైవిషయము లెఱుఁగక శ్రీ వీర రాజుగారు నాయుండు వారికిఁ దోచిన యపాండిత్యము బహు మతిని గాంచుటకు సమాజపండితుల యపాండిత్యమే ప్రధాన వాదన మని యొక యన్యాయ్యపు టూనాను లైలులేర్పిరి! వైవిధ్యపురి పాండిత్యము పాంధ్రలోక మంతయు ముగ్ధుల నెఱిగియే యున్నది. గావున, నేను నేను వారిపక్షము వహించి స్థానికందగిన దని లేని. 'ఆంధ్రభాషాభివర్ధన సమాజము' యు నాయుత్తమున మొదటిపదము శ్రీలింగముగాను, రెండవది పురలింగముగాను, ఉండుటనే విశేషము విశేషములకు సమావర్తింపకత్తయు లేని తప్పనియు, నదియే వైసమాజపండితుల పాండిత్యాభాసమును నెల్లడించు ననియు వీరరాజు గారనిరి. కాని, 'తింత్రీణీపుక్షు' ఇత్యాది ప్రశ్నాగములందు వలె, పూర్వపదము సంజ్ఞ యనియు, ని మతలింగక మనియు; కావున నే 'వర్ధనసమాజ' మని పుంబభావము కాక 'వర్ధనసమాజ మనియే యుంపవలసిన దనియుఁ బంతులుగారు నిదానించి చూచి

కేతన దశమహారమును తెలిసిండు' చే కను యిరువదిమూడు
 వరుడైన తిక్కన అభినవమౌనీకాంక్ష నుచుగా యని నిలిపివేసిం
 గాను. అతని కేతనమును ముద్దాడు. కాని అతడు సుంకన్నతాంక్ష
 ముల బ్రక్కలతో నుంచుకొని చూడవారి కెన్నటి కంటికియి
 కలుగజాలక మని తోచుచు అంతమాత్రమున తిక్కనను స్మరించి
 స్రోక్కుని తేనెగువారెవరని?

ఇట్లు చూడవారు ముగ్ధములు చేశారు. కెద్దలనాకృతులు
 స్థాపింపజూచువార వారు. నాడుచి కెద్దలవాణ్ణిమలు కలిగి నా
 యని చూడ బ్రయత్నించువాడెను నేను. విను నా. కేతనమున
 గూడ బెద్దల యంగీకారము గల దని నే నొకరగమున జూచితిని.
 అదేదన సోమని విడిచి బెట్టెను కవిత్వములలో నొక్కనిగా
 బరిగణించియుండుట. సోమనినన్న వెట్టనయే ప్రాచీనుడను సిద్ధాం
 తమునే వీరేశలింగము పంతులుగారు పొదలగుచు తొలగించి
 కలిపియుండిరి. తరువాత యిక్కడను భాగములై పతి వాని
 పురుషు సమకాలికు లని తేలింది. నేను కన్ననకు ప్రాచీనపురు
 షులుగారి కవికరిత్ర పూర్వకకృతము చూత్రము చూడార్చితిని.
 (నేను మైసూరు నుంచును యాస్థులు మువ్వగారు) ఎట్టాహరించేము
 వానిగ నుండలేదను తాత్పర్యముతో సోమని ప్రాచీనపురుషు
 వ్రాసె నని పంతులుగారు తూటించిరి. నేను నన్ను తలచుకొని. తెను
 గ్రంథములను పోల్చిచూడగా, ఎక్కడచో కవిత్వములో సోమని
 ప్రబంధపు మొలుగులు వెట్టనట్లు కావచ్చును. అందుచే నా
 వివరించితిని. పదివచ్చుత్తరలో నని ప్రకటించుటకుం గొంద
 రులగుగా ఎట్టకన్న సోమని ప్రాచీనుడను పాట మొల
 త్రి కంగూరు నుద్బావి పుగాన బైలుదీరిరి. కవిత్వగర్వ పుట్ట
 వలేని నాటి నగుటను, అకాదప జ్ఞానుడు పూర్తిగా నాకు లభిం
 పమిలేకను, అవిమలము చర్చించు, శ్రీ సుబ్బారావుగారి కాటకే
 సత్యమైనను సోమనినన్న వెట్టన యక్షుని విను సిద్ధాంతమున
 కేమియు బాధ లేదయు, ప్రాచీనుని విడిచి యర్వాచీనుని కవిత్వము
 ములో నొక్కనిగా బరిగణించుటమే నిదనన మనియు, భూమి
 కలార జేర్చి పండితిని. అది యిట్టి కవిత్వ సుబ్బొత్తు. ఎట్టన్నను కవి
 త్రయములో జేర్చుటకు గాని, మే 'నాచుభారము' బాంబ
 డైనను కేర్పగలర డని వీరరాజుగారి చున్నాను అని భారతీయ
 మును బూర్తిచేయుటయే కాదు! అపదము చేయును తెలిసింప
 వారిగా నభ్యర్థనాచారు లు లేరా? అగునదిలలో తిమ్మన
 లేరా? వీరినిగూడ జేర్చుకొని కవిచతుర్వచమో కవిపంచమో
 యని యేల చేయవలె? తిమ్మన భారతము వ్రాసెనటచేతనే కవి
 ప్రహ్లాద యయ్యెను గాని, యజ్ఞశైలిలో నికనేగ్రంథమును వ్రాసి
 యుండినను అతని కాలిరుదనం లభించుచుండలేదయరా? నిజము
 చూడ, తిక్కనకేతన కన్న తెనుగువారికి భారతము వెట్టన
 గౌరవము గలుగుట తిక్కనాయులవలననే. గాని, గౌరవమున రామా
 యణ మెందులో తిక్కనకి మిటియు, భాస్కర రంగనాథ గామా
 యణాదుల కంటె వెట్టన కవిత్వము గలిగియుండనే, ఎట్టన

వాక్యములను ముందుగాను గాని నీకలలు గాని ప్రశ్న
 క్రిందికి కన్న ప్రభువాన నొక తెనుగువారి కంటికింప
 వలెగా బ్రవర్తించుటకు అని యిప్పుడే సోమని వాదనమున
 ముదిరినది లేక. తనకు తెలియదు. కాని రామన
 నానాకల నుడిచి తిక్కన వారిని కేర్పించుట యిది సేవ
 ఎందు? నామము వెట్టన వారి యదాను కన్నగా నెలివిక విడిచి
 ని. నాగం వెట్టనగారిని చేయి? తెనుగులో చూడు. నాగం
 గారినిచి చూచువారు అలభ్యులు నా. మ. న. నా?

“చ. దురక వలసిన దన్ను లని భారత గామి వాక్యము బ్రహ్మ
 ని. న. నుండిం దొచ్చి కేరస విన్నినకేతనాస్థుల
 త్పులికత్తి నుండకు చుర్రకేయము జేర్చితి భ
 వ్యుని నియుగం కన్నుల నొక ప్రాంతం నొక కెట్టము విన్
 (కవి. ల. ని.)

పై నూనాస్థుల భావము భావనాకల వాక్యము
 కలగిం నాను. భావనాకల గామిని ముందుగా చేసి అలభ్య
 ప్రాంతమును దూరమున సోమని వ్రాసెనని. అది రామన
 నామనించుటే నేను చేసి యిది ప్రాచీనుడు నేను చేయలే
 చేయి అని నేను నన్ను చేపు విధి గామి ముందు, కన్నాని నీక
 రామన వలె యిట్లు వ్రాసెను నన్ను. అది చూడ నొకము,
 నా స్థాన.

కవి ప్రామాణ్యము లన్నిటికల కావలె లన్నియును నామ
 గా వెట్టనసోమని చూచుకొని నామని చూచుచున్నది.
 గాని, సోమని ప్రాచీన డాకావే నుకల సోమని రెండు
 నాడు: దొడలే. చూచుకొని అనేక లక్షణములు. నిజపురు
 కము. వెట్టన యెక్కడను కెట్ట సోమనిగాను. సోమని
 కెట్ట మునించు. నాదియే ప్రాచీను. దను భాగము నాచీను
 గృహంపలేదు. అలాగా వెట్టనకన్న మును సోమనిగాను. కన్న
 యని నాయకము గాను. సోమని కన్నానై, సోమని అలాంటి
 నుకాలికకన్నానై నలేగు వ్రాసెన గ్రంథమునె యింకను ముందు
 గాన వ్రాసెనయను నని చూసినచో చాల తలచెర.

అగ్రంకమం దైన యలసోమని రెండు ప్రాచీనా దీకల
 కెలినాను. అను సోమని పదల సోమని మును పద్యమును
 జూచిన తరువాత, కెట్టనమునును అట్టివృత్తిని కెట్టె అకను
 తలచెంపాచివారు అను అట్లునగల ప్రభుత్వ ప్రాసి నాడన్న నామ
 నమ్మించెను. సోమనిగ్రంథము నుంచి “వివరణ మొనగొనినదిల
 తూపుల” “అతుల గని వొక గుర్తు” అను రెండుపద్యము
 వెట్టనగ్రంథమును అభిమమన్నవి. గాన, సోమని చితురము
 లాచియే వెట్టన వ్రాసె ను ముందుగా రచయన్నాడు. కాని యిం
 దలిపద్యములే యిం దన్నవని నేల చెప్పరాడ? సోమనిగ్రంథమునం
 చేర్చి తీసికోవలయు నన్న వెట్టన కింతకంటె మంచిపద్యములు
 దొరకవయ్యెనా? లేక, యాచూత్రపు బహుములు వ్రాసెనయ్యనేకట
 ననిగ్రంథమునకున్న ప్రసిద్ధ ముండుదెనా? ఎట్టన్నకు ననా

మన గాని చిత్రకళాకాళలు మైరెనుపద్యములు చేర్చుటచేఁ జూర్తియ్యెనని తలఁచు వెట్టుచదువరి యెవఁడైన నుండునా? ఇంకొకటి విశేషచర్య వేటొకచోఁ జేసెదమనిరి. సరి; అందఁక ౩ వ మూలలు గాకు విధి.

ఇంకొకటిఁ దై రెండుపద్యములును సోమునిచేయని పంతులు గారు స్థాపింపఁగల్గినను, నే నిట్లు తలఁతును. ఎట్టిన గ్రంథము లన్నియు చాల దుఃపథ్యపాలైనవి. భారతభాగమే కొంత మేలు. స్వనిరూపణలు హాసంశయములు చెందును అనేక దుస్సంస్కరణలుఁ బొందినవి. రామాయణ మింకను బైలుపడనే లేదు గదా! స్వనిరూపణబాధలు చాటాటల ప్రతి యొకటి యొక ప్రక్క శిథిలమై యాంబేఁగా, నాధునికు లొక రాభాగ మంత యుఁ బూరించి రని వర్ణనలి గలదు. ఎంబినిజమో యెఱుఁగను. సోముని కవనమునం దిత రులు దూర్చిన కవిత్వాభాసమును పంతులుగా రెఱుఁగక పోలేదు. అట్లే హరివంశమునందును ఎట్టినవి కా వనిపించు భాగములు చాలఁ గలవు. యతిగణప్రాసాదిభంగములు, అర్థశబ్దవైకల్యములును, దిక్కు పురమున్నవి, దానిని కవంప నిదిగాదు చోటు. అట్టివో గ్రంథ పాఠమును సవరించుటకై వై సోమునిపద్యము లెవఁడో చేర్చియుం దును. కాని, ఎట్టినవై దయచే శిల్పభిక్షము నితరుని నుండి దొంగి లించి యీవలయు నని, నాకుఁ జూడఁగా కాదు.

ఎట్టి సోమనల పరశ్వరభేదమును గూర్చి నాయభిప్రాయ మిచ్చుట చేర్చుటకు మున్న నే నెట్టి కవిత్వధర్మ మార్ధారముగాఁ గొందనో, యీ సంగ్రహముగా నిందు వివరించుట యావశ్యకము కావచ్చును. వీరము రసము ఇప్పుడేపండితుల కనేకులకు చదు తెల్లమునకును రసమునకును భేదము లేదు. కావ్యమున దీనిచే మనమున కెట్టి యానందము గల్గినను, అందుకు రసమే కారణ మని భ్రమించి 'ఎంత రసవంత మైన కావ్య' మని మెచ్చుకొనుట వాడుక. 'రసము లేదు' ము నన్ను మనుచుత్ర కాదుఁడే తేవలయు' నని యుద్ఘోషించునా రున్నారు. శ్లేష, రఘు వేటొకటి నేరనివారికి 'సరసకవచక్రవర్తి' యని పేరు గిచ్చునా రున్నారు! పాండిత్యమును ఉపజ్ఞయుఁ గల చోట రసము గల దని భ్రమించెదను. కావుననే కల్పనాకవిత్వము వృద్ధిఁ దెచ్చిన ప్రసిద్ధియు వొక 'సరసప్రబంధము' వ్రాయు బూసితి ననుచున్నాడు! మన వాఙ్మయమున నా లోకోత్తరపదము నకు కచ్చిక దు వస్థ మతి దేరిన రాలేదు. రస మనఁగా, మన లాఙ్ఙికులు నిడుమించిపట్టు శృంగారము మొదలగు తొమ్మిదిభేద ములలోని 'యతాశక్తిచర్యణావిషయ' మగు నొక వివరింపరాని పదార్థ మని నాయుద్ఘోషము గాదు. తర్కశాస్త్రప్రరాధీను లగు మన లాక్షణికు లు నామకాండములను బెంచి యెవరో వ్రాసిన రసలక్షణమునే స్థాపించుకొని, రసశబ్దమునకు మార్గమును సంకోచపఱచి రని నాయభిప్రాయము రసపండితుల సిద్ధాంతము ప్రకారము.

"అతాపిఁది వులింబా పవత్ర నిహరట్టిత ధణునిగణ్ణా,
నాగిళ శేపిం వింకలు పూరిజ్జంతం బావబ్బహిమ్"

[కా. స. ౨. క. ౧౨.]

అ. చెంచుమగలు ముదముచేఁ జూచుచున్నారు,
విండ్ల నూని శిఖరవీధి నిలిచి,
మత్తగజము లట్లు కొల్ల మేఘంబులు,
ప్రాచుర్యము వింధ్యపర్వతంబు.

అను హలితుని పద్యమున నేరసమును లేదు. కాని, రీనిని జదు వునపుడు ఆ యెండకుమాఁగిన పశ్చతరాజు, ఉమ్మబొమ్మలనంటి చెందుదొరలు, వారు చేతులూనుకొన్న విండ్లు, చలననీడనిచ్చుచు వానకాలము నూచించు కొక్కాఱు మొగిల్లు - ఇ వన్నియు మన కన్నులఁ గట్టిశోచును. విండ్లవై నూని వింధ్యము నభిమానప్రమాద ములతోఁ జూచు చెంచుమగలకెట్లో యట్లే, మనకును తన్మయత్వము గలిగి, నిర్వచింపరాని యానందము గలుగును. లేదన్న నాతప్పు లేదు. శృంగారము మొదలగు రసముల 'చర్యణ' యతాశక్తి మేమి? యిది తాశక్తి మేమి? ఏ భావములైనను వాని తీక్షణదశలో నవిదిత వేద్యాం తరముగా ననుభవింపఁగల్గుదు మేని, యానందస్వరూపములై రసశబ్ద వాచ్యము లగును. అనఁగా శిల్పమందన్న మాట. జాగుస్సాధక్తివా త్పూర్వము గూడ రసములే యని వాదించినవారు మనలో లేకపో లేదు. తర్కశాస్త్రము నోరుమాసినను హృదయమును మూయుఁ బాలదు. కావున, కవి భావనాబలముచే తనకుఁ గలుగు విషయములగు శోకము, మోహము, అనూను, ద్వేషము, సంతోషము, ప్రణయము, మొదలగు భావము లనఁబడు చిత్తవికారముల మూలమున వర్ణింపవల సిన పదార్థముల స్వరూపమును నిర్ణయించి, విగ్రహమును (ఏవిగ్రహ మైనను సరే) సరళముగు భావతోఁ దీర్చి యెదురు నిశిషినపుడు రసా నుభవ సంస్కారము గల సహృదయుల కట్టి మనోవికారములే కలిగి, అవి యెట్టివైనను, శిల్పమందుఁగల యుకాశోక యనిర్వచనీయ మహిమచే, ఆనందము గాఁ బరిణమించును. ఈయర్థమందే ప్రకృతము రసపదమును నే నుపయోగించెదను. అది యిట్లే విధము లని పల కవై నుద్దతో వ్రాసి చూప సాధ్యము గాదు.

కవిత్వసామాన్యమున కది ప్రాణము. కవి దానిని దీర్చిన ట్లెల్ల నందుకుఁ దగిన మర్యాదఁ బొందును. తక్కి నగుణములు, అలంకార ములు, రీతులు, పాకములు మొదలగు నర్థశబ్దధర్మము లన్నియు నాభావధర్మమున కుపస్కారకములు గాఁగలవు. గాని, దానితరు వాలివి. వీనిని చక్కఁగానిర్వహించుటచేఁగూడ నొక యానందముద యించును. గాని, అది రసముతోఁ దులఁదూఁగదు. వీనిని గూర్చిన యెందు రెండు లోపములకు గమనింపక పోవచ్చును. గాని, మూల మగు రసమున కీమాత్రపు విఘ్నము గల్గినను రిసికులు సహించలేరు.

ఇది మనకును నుండుకొని యెట్టిన సోమనల కవిత్వములను బది శీలింపఁగా, రసపోషణదృష్టి యెట్టికన్న సోమునికే దక్కువ యని నాకుఁ దోఁచెడిని. సోముని సర్వజ్ఞ బిరుదము, నవీనగుణసాధత్వము మొదలగు వానిని గూర్చి నాయాక్షేపము లేదు. అతని పాండిత్య మును గూర్చి నేఁ జేసిన యాక్షేపము లల్పము లనియు నేఁ జేయు రాని వనియు నంగీకరించితిని గదా! అతఁ డెట్లాదశపురాణముల నుప పురాణములతోఁ గూడఁ జదివియున్నను, లేకున్నను, ప్రకృతము

మనకుఁ బనికివచ్చున దతని కవిత గాని పాండితి గాదు. ఎఱ్ఱనకన్నను బండితుఁ డని మీరంగీకరింతురేని నాయుడు లేను. ఎందుకన, ఔననుటకును గా దనుటకును బ్రమాణములు చాలవు. ఆతఁడు సర్వజ్ఞుఁడైన నితఁడు పరమేశ్వరుఁడు. మఱియు సెఱ్ఱన హరివంశాదులలోఁ గొన్నిచోట్ల నతిబల్కుములైన భాగములును గలవు. కాంతిపర్వమునకును విరాటపర్వమునకును శైలివిరుపులో నుడలు లేక వ్రాసిన తిక్కనయో ర్పుతనికి లేదని మనము నమ్మకచ్చును. వంశావళి, స్తోత్రములు, ధర్మములు, మొదలగు చప్పిడివిషయములు వ్రాసినచోట్ల నతఁడు వ్రాయవలయునే యని వ్రాసె నని మన మూహింపవచ్చును. కాని, యేచోటి వర్ణమైన విషయమునకును అతనికిని మానసిక సంబంధము గలదో యాచోట నతనివలె, ధారాళముగ, తీక్షణముగ వ్రాయఁగలవారరుదు. సోమునికి నట్టి రసపోషణకై గల దనుటలో సంజహము లేదు. కాని యతఁ డాశక్తికి స్వేచ్ఛాచార మిచ్చినవాఁడు కాఁడు. ఆకాలమునకే సంస్కృత వాఙ్మయమున మాఘుఁడు, బాణుఁడు గుబంధువు, రాజశేఖరుఁడు మొదలగువారిచే స్థాపింపఁబడిన కల్పనా ప్రధానమగు నాలంకారిక శబ్దార్థరచన ఇతనికిని లోబఱచుకొన్నది. కాని రామరాజభూషణాదులవలె దానికిఁ బూర్తిగా లోఁగియుండ మిచే నతని యుత్తరహరివంశము రసికుల నాకర్షింపఁగలిగి యున్నది. వినున రసప్రవాహమున సెఱ్ఱనకుం దున్నంత బిగువు నిర్మలతయు నితనియొడ లేవు. ఒక్కయుదాహరణము. మన్నింతురుగాక. ఉల్లాఖబద్ధుఁ డగు బాలకృష్ణుఁడు తోటి జమిలిమగ్దులననుమ నీడ్చుకొని పోఁగా, నాచెట్లు కూలెను. అప్పుడు కొందఱు గోపికలు సంభ్రాంతలై పాతీవచ్చి యశోదతో నిట్లనిరి.

“ఉ. ఎక్కడివిడ్డ నీకు? నిటు లెంతయుఁ గట్టిడి. వేయగంబులన్ బొక్కెడుఁతోటితో బలియుఁ బుత్రుని ద్రాకులఁగట్టివాఁ డువారక్కట! కల్గిరే! వినుఁగ నాఱడివోయెఁ గుమారుఁ డీపునన్ మిమ్ముటమైన మ్రాకు లవె మీఁదఁ బడన్ వడిఁ దాఁ
[లెనంగడన్.]”

మ. అనినం దల్లడమంది మేను విరియన్ హోయంచు గోపాలభామిని విప్రస్థములౌ స్తనాండలము ధమ్మిల్లులు దూలంగ, లోచనపద్మంబుల బాష్పధార లెఁగన్, సంభ్రాంతిఁ బాదద్వయంబును దొట్టిల్లఁగఁ బాఁతె, గోపికలు సుదూర్భూతార్తులైతోఁ జనన్”
ఉత్తరహరివంశమున ననిరుద్ధుఁడు చిత్రరేఖచే నపహరింపఁబడఁగా నతని యాడువారు,

“కీ. చెందమ్మివిరులతోఁ జిందు తేనెలవోలె
గన్నుల బొమ్మంబుకణము లడర,
వలుడఁచీకట్లలో వ్రాలుచుక్కలు వోలె,
వేడిధరమ్ముల విరులు వ్రేలె,
దూలు తీఁగలవెంటఁ దూఁగు తేలులువోలె,
నగుదు సెన్నుడునున నారు లాలయ,
రాత్రుఁ జక్కవలఁ జేరని చంద్రికలు వోలెఁ
జన్నుల ముత్యాలసరులు పెనఁగ,

మద్దుమోము లల్లార్చుచో మూఁపులందుఁ
గర్జభూషణజాలంబు గళవలింప
మార్చిమార్చి చేతులవ్రేల్లు మడిచికొనుమ
‘నిగక నెట్లయ్య’ యుచు నయ్యులెద్య”

(ఉ. హ. ఆ. గ. ౨౭౬)

వై రెండుపద్యములకు బరీక్షింపజేడెదను. ఏన్ను సన్నివేశమొక తీ రయినను రసధార రెండవపద్యమునకన్న మొదటిదాని యందు తీక్షణముకాదా? రెండవదానియందు చమత్కార మెక్కువ యని యంగీకరించితి. కాని యంతమాత్రమున మనము మోసపోరాదు. యశోదవెంటనే, కృష్ణుఁడు కాలో చేయియో విఱచుకొన్నట్లు, ఎఱ్ఱన్న ‘సంభ్రాంతి’తోఁ బరువెత్తికట్లు, మనలఁ బరువెత్తిచిగట్లు, ఉన్నది మొదటిపద్యము. రెండవది, యెట్టువారితో నానుభూతిలేక తూలికను వన్నెలుఁ దీసికొని నిదానముగా నవ్వయఁ జిత్రించినట్లున్నది. ‘చెందమ్మివిరులతోఁ జిందుతేనెలు’ ‘వలుడఁచీకట్లలో వ్రాలుచుక్కలు మొదలగు భావము లువారముతే; చమత్కారజనకములే, కాని ప్రకృత రసముతో సంబంధము వానికి లేదు. ఇదిగాదు చోటువానికి. మొదటిదానియందు ‘విశేష మేమియు లే’దని భావించెదరు వీరరాజుగారు. విశేషములకు విశేషమగు రస ముండున్నది. సోముని పద్యము వ్రాయుటకు అశనివంటి ప్రతిభాశాలియే కావలయును. గాని ఎఱ్ఱనపద్యములవంటి పద్యముల నెవరైన వ్రాయఁ గలరని పంతులుగారు రెఁచును. కాలిదాసుని స్వయంవరమున కన్న శ్రీహర్షుని స్వయంవరమున ‘విశేష’ మెక్కువ యున్న దని, యందుచే నతనికన్న నితఁడు గొప్పవాఁ డని వాదించు రేని వారి కొక్క నమస్కారము తప్ప నావంటివాఁ డేమి యుఁ బ్రత్యుత్తర మీఁజాలఁడు.

‘లోకమంతయు బొన్నది నేను కాదన్నా నని తలఁచి, నాయెడ ననూయను, సోముని సర్వజ్ఞ బిరుదము నెడఁ బక్షపాతమును వహింపక, యెఱ్ఱనసోమనల కవిత్యమును మఱియొకతూరి పంతులుగారు పరీక్షింతురేని, నావ్యాసము నంత యెక్కువగా నీఁగమీఁద ఖండింప రని నానమ్మిక. వారి సిద్ధాంతము వేఱని మొదలే విన్నవించితిని. సోముని పాండిత్యము, పగవాక్య ప్రమాణజ్ఞత, మొదలగునవి వారి యభినందములకు మూలములు. నాచనసోముని తక్కిన బిరుదము లెట్లయినను ‘సాహిత్యరసపోషణ’బిరుదయం దతిశయోక్తి కొంత యున్న దని నామతము. ఇది గమనింపక వారు నామతమును ఖండించిరి.

“మ ధనదాంతఃపుగ తారహోములు; యాదఃపాల బాలా ఘన
స్తవకాశ్మీరము, ధర్మరాట్టులకథా సంవాదన కాశేయమున్
దనుజేంద్రావరాహోధ దయితా ధమ్మిల్లమాల్యంబులున్
గినుకం దెచ్చి ఘటింపఁ జూచు జయలక్ష్మీ నిత్యనైపథ్యమున్”
ఇత్యాది సోమపద్యములలో, దిక్పాలక జయమును గూర్చి యోజించునపుడు నరకాసురుఁడు తనకును దెలియక యప్రదక్షిణ క్రిషముగ నే వాంపెళ్లను దడవిగట్లు సోముఁడు వ్రాసె ననియు, అందువలన ధరమనికి రాఁగల యథజయము నూదించఁబడిన దనియు,

ఎట్టన యట్లు చేయఁజాలఁ దయ్యె ననియు వా రనుచున్నార. ఈ శకునశాస్త్రజ్ఞానము నరకునికే లేనప్పు డెట్లన నేల యుండవలయునో? ఉండినను కవిత కది యెట్లు పకరించునో? యెఱుంగలే కున్నాను! మఱియు,

“బలిమికోటన నవ్వు దగుకొత్తినను మొగం

బెల్లందానై యున్న వెల్లఁదనముః”

అను సీసపద్యము భావపూర్వ మని పొందె నేను లెక్కన యొక్క “ముదమున నెలమి” యను పద్యముతోఁ బోల్చుకొని పాదాంతములలో తిక్కనపద్యములలో నున్నట్టి చదగవునడక యెట్లు పద్యమున లేదని చెంటికిని బోలిక యుచుచిత మనిరి! ఇట్లే,

“నీ. దైతేయ మదవతీ ధమ్మిల్లములతోడ

విగుల నెత్తావికి నీదురొలు,

దనుజశుద్ధాంత కాంతాకటాక్షములతోఁ

గలికికాటుకలకుఁ గనివావి,

దానవమానినీ స్తనకుంభములతోడఁ

బడవుపయ్యెదలకుఁ బాయఁజెరువు

దైత్యావరోధన దయితాధరములతో

సాబగుదీడెములకుఁ జుక్కయెరువు,

చేసి, సురకుంభకీకరాశీరలాళ

వృంత చలితాంతకుంభలవిలస దింద్ర

కులనధూటీ లలాటికా కుంకుమలు

పదిలపలుకఁ జక్రంబ! నీభరచు కాదె!”

అను సోమనిపద్యమున నాల్గుపాదములయందఁ గల ‘దైతేయ మదవతీ’ ‘దనుజశుద్ధాంత కాంతా’ ‘దానవమానినీ’ ‘దైత్యావరోధన దయితా’ పదములందలి పనికిరాని ప్రసరవృత్తిని వారు మఱుగుపెట్టి రాక్షసకాంతలకు విరులు, కాటుక, పసపు, వీడెము మొదలగు సౌమంగల్య చిహ్నములను శ్రీవిష్ణుసుదర్శనము ననింపజేయు నని, చెప్పుటచే వారికి వైభవ్యము నూలించె నని నలికేయోక్తిలో నత్యుక్తి సంకరించిరి. ఇంతేకాక, వైభవదాంతాపున యనుపద్యమున దేవతాస్త్రీలకు వైభవ్యము గలిగించుటఁ గూర్చి నరకుండాలో చించువేళ “వెరిగినను, కరగినను, మాసినను, నలగినను, మఱలమఱల ధరించుకొను ననియు, సౌమంగల్యమునకు భంగము లేనికయు నగు తారహారములు, కాశ్మీరము, సంవ్యానకాశేయము, ధమ్మిల్లమాల్యము అనుతాత్కాలికా లంకారములమీఁదికే నడుచున్నట్టి పోవునట్లు చేసి నాఁడు.” అని స్తుతించిరి. రాక్షస్త్రీల ధమ్మిల్లములనండి తీసివైచిన వైభవ్యము గలిగించు ‘విరులు’ ను దేవతా స్త్రీల ధమ్మిల్లములనండి తీసినను ‘సౌమంగల్యమునకు భంగము లేని’ ‘మాల్యములు’ ను వేఱుపదార్థములూ? తారహారములు, స్తనకాశ్మీరము, ధమ్మిల్ల మాల్యములు. ఇవి సౌమంగల్యచిహ్నములు కా వేని, విరుల నెత్తావి;

కాటుక పసపు, వీడియము మొదలగునవి మూర్త పాట్లపను? ఒక వేళ దేవతలయను రాక్షసలకును శ్రీధర్మకాస్త్రములు వేఱువే జనుకొన్నను, వైభావములు సోమనికవిత సమయాచారబద్ధమే కాని రసస్వాతంత్ర్యమును వహించినది గా దని బోధింపవా? రస ద్వంద్వోఁ బాచుచు రికి రాక్షసవిధవ లని దేవతాభవ లని భేదము గలవా? గని బోగొట్టికొని యొప్పు నేయాఁడుది యెనను భావు తగ ననను గఁగింపదా? రాక్షసుల తప్పలకు వారిని సంహరించుట యొక్కమే. కాని వారిభాగ్యుల యొప్పుకుఁ గవి సంతసింపవచ్చునా? రాక్షసుని జంపిన కరుణాత పురణాంతాని బైరాని నివృత్తం నః ప్ర యోజన! మృని పల్కిన యుదారవృక్షముఁ డను శ్రీరామచంద్రున కింకమాశ్రయ తెలియఁగయెగా?

ఇక సోమని కవచమున నిర్భక్తము లగు దీర్ఘ గమాసము లనేక ములు గల వని నే వచింపఁగా, నెట్లనాదులంపంపను గల వని వారు చూపిరి. లెక్కనవ్రాసిన యొక్క సమాపద్యమును వేడకి యెత్తిరి. తిక్కనభారతమున నట్టి సమాసము లనేకములు వ్రాసి యుండె నేని, అన్ని మఱదేవము ప్రకరము ‘అంధ్రాళి మొదలగు భారతము, చుండెనా? బ్రహ్మను సోమనికమాసములకు నెట్లనా? సమాసములకు గమాసత్వము నున్న మైనను అర్థాన్నియూహించుటలోఁ గూడ భేదము గల దని చంతులుగానె ననుండునట్లుచూచెను.

“మండలిచక్కాడి మొలత్రాటిఁ దొలిగ

తోడిగోమలజెంటుఁ మాలువాడు”

అనుపద్యము సోమఁడు మొగము మునిచేసికొనినట్లు వ్రాసె నని వారి యభిప్రాయము. కరిహాసవృత్తి యున్న పని నావతియు. పదములయందగు నేను నన్నిటి నని చారు భ్రాంతిపడిరి. నన్నినది ఏముదో? ఏమో? చూడరల ముఖలనూహించుట గాన. ఇట్లేపోరాని చుట్ట బిల్చడోను పద్యమున నెట్లక యిచ్చుని నెచేసె నని నేడలఁ చితి. నాది వికరీతవాల్చి యని సంచులుగా రచెడిను. అది, దీర్ఘ 24 వైభవ్యమును గలిగించిన వారివాల్చికన్న ని బిల్చుటమో?

ఈసందర్భమున నింకొక విషయము. సురకాశుఁడ మూర్ఖుని విలపించికథ మూలమున రేపంకిని. ‘నీ సేమాలమాచిలో?’ అని నన్నుధిడెడిచి పంతులుగా పోగొట్టిక ముగాఁజాతించిరి. గోపాలనాంబుజకంఠెనీ వారి నాగర ప్రభులును, పురాణంబులగ్రీవశాస్త్రులుగారి సమగ్రప్రణయము నేర జూచినవి. కాని వైరెంబుప్రతుఁడ ‘వేదమాల’లోను వాగచూచిన ‘వేదాల’ లేదు. కష్టపరాచుండను నీకథ గానగాను.

ఉ సామరీచానుట్టును, లోగ్యవీరశ్రీ కందఁగు వానివై వారి విశిష్టత నకు నను ప్రతి యాందలఁచుకొలేదు. రుచిభేద విందుకుఁ గారజము. మఱియు వారి పూర్ణబిరుదు నింకను బైలు పడలేదు గదా! నావ్యాసనామము, ఎట్లనపద్యములలోని పదములు,

* వైభవ్యపాద మున్నదున్నట్లు వ్రాసితి. ‘ఉన్న’కు ఒదులుగా ‘ఉందు’ చేసినచోఁ దొందలలేదు. ‘ముగముంతా కన్నులే’ యన్నట్లు క్రిములేకయే నాక్యము ముగింపఁగల్గుట పంతులుగా రెఱుఁగనిదిగాను. రె డపరాగము స్పష్టపడలే దనటని. వారు టీకవ్రాసిరి. అప్పు టికిని ఎట్లనపాతముగా నాకుఁ దోఁపను. ఈ సందర్భమున వారు వ్రాసిన మాటలు వారికిని నాకును యోగ్యములు గావు.

నావ్యాసమందలి పదభండములు మొదలగువానిని గూర్చిన లెక్కన విమర్శము వారు చేయదగినదియై గాదు. నేను ప్రత్యుత్తర నిమిష దగినదియును గాదు.

కృష్ణకైలాసయాత్రానుష్ఠానమున స్పష్టముగ గానపట్టు ప్రాశస్త్య త్తిరి విశోధమును విశోధముగానవడఁ జేయుటకై పనుకొనిన పుటల విమర్శనము పంతులుగారు వ్రాసి రచించిరి! సోమనిమిష వారిం గల పక్షపాతియును, నాయెడ వానికిగల యనూహనమున వైయొక విషయముచే జగువరులు గ్రహించుగలరు.

సోమనిమిషందలి వైయభిమానముచే నెట్టిను పీఠ చాల తక్కువపఱచిరి. దీనికి విభేద ము పనియే నాన్వయమున నేను జేసితిని యంగకరించితి గదా! అందుకు నేను పరిపూర్ణమున పం తులుగారును పరితపించగలరా? నాదొడఁ జూచు. ఏలయని స్పష్టప కవితయందు లేని గౌరవ మెట్టివయింపఁ గలుగుట కష్టము సోమనిమి షింహ మనియు, నెట్టన చిరుత్రులి (వెద్దపులియై గాదు) యనితని వారింకను దలఁచుచున్నాడు. ఐన నది చిరుత్రపులిచే సింగము తగు వాతఁ జక్రవర్తి పదవి నివృత్తపఱచెను! వీరుదఱుముదఱు నక్కఱం టివాఁ డనియా నన్నయ్యట వా రెవరువిను నిమిషైరి? కాని, అతఁడు మహితాత్ముడను దఱు. డని వారే వాఁడనిరే! ఎట్టికన్న

హినుడయ్యెనా? అతనికి యాంధ్రవాక్యము సామ్రాజ్యమున నధికారము లేదని తిక్కనముజ్జన లేమని సిగ్గులేక యాయధికార మును గైకొందుకు? ఎక్కఁకుఁ బునాత శ్రీనాథుడు ప్రయత్నించె నటు గాని, యా సంవాసము మూత్రమతనికి లభింపజే దట! ఏల? అతఁడు ౭౭ సంవత్సరముడే!

ఈ యాత్మ్యాహుదముల లేమి? పోనిండు. ముగించున కొకమాట. రసికుల కెట్లనయందలి యభిమాన మెన్నఁడును గృహించదు. చిత్రక గృహే నివసించునను రసికులతో, వారి కెట్లనకన్న సోమనిమిష మేలుగాఁ దోఁడను. పంతులుగారు చిత్రకవిత్తాభిమాను లని నమ్ముచున్నాను. అట్లును, వాఁడందలి యొకరెండగు లోకమును నవరించినందుకు మతిమొకరూరి వందనము లప్పించును. అంతయు. కాని, మే మిరువురము నేకాభిప్రాయముఁ బ్రతి చేరి వాక్యమునేవను చేయఁగలకాలము రాజుల బేర! కానిండు. భవభూతి మన పాలనన్నాఁడు.

“యే నామ వేది దివా నః ప్రభుయం ర్భవభూం బానంతి లే కి నపి, లాస్త్రితి వైని యత్నః ఉస్పిశ్యతేన్ద్రీ చునకొన్మి నమానభగ్నా కాలః పృథం నిరవధి ర్విపులః పృథ్వీ.”

రీతి ప్రకాశము
బాలకివి దోమా వేంకటస్వామిగూర్చి గాథ

- సీ. పుట్టికప్పటినుండి పూర్ణ భాగ్యముతోడఁ గెరలువారలను “బుక్కల జేసి
తలమీఁద రెండుకానుల నిడం గానుఁ జేయని దరిద్రుల మహాధనులఁ జేసి
ఏపూట కాపూట యేగునా? యనుఁ జింత సామాన్యులందు మించంగఁ జేసి
కూలి యెంత యడిన గూలివారికిఁబొట్టు నిండఁబీతిని నియతించేసి
- గీ. మెలఁగునట్టులఁ జేసినా విలును. నీకు, నిప్పటికినైన మది నింత తృప్తి కలదె?
తగదు, తగదమ్మ! కష్టాలఁ దాళఁ గలమె? కరవుకాలము! యింక లెమ్మ! కదలిపొమ్ము.
- సీ. బీదవారలఁ గూడు లేకులే' దనఁ జేసి నెద్దకెట్టున నేసిపించినావు
సామాన్యులకుఁ దమ సరణిఁబప్పుగఁజేసి కక్కార్దులం జెందఁ గఱపినావు
మోసమ్ము, దోసమ్ము వీసమ్ము, సంచులేకుండ మించంగాను గూర్చినావు
గౌరవంబుగఁ బ్రదుకెగ నెప్పుగలవఁగఁ దన. ముప్పు త్రొప్పుఁ బెట్టినావు
- గీ. ఇన్నికష్టాల నిలను చెందినావు; ఇది నీచేయఁబడిన దేమి కలదు?
సరిగ, నిప్పటి కైనను శాంతిఁ బొంద, కరివుకాలము! యింక లెమ్మ! కదలిపొమ్ము.
- సీ. “త్రామేలు” కట్టాలఁ దూఁగి దొర్లిననాఁడు బ్రజ లింత యారాటవడఁగ లేదు;
“అశ్వుత్తు గాటు” ద్రవ్యంబుఁ దోచిన నాఁడు బ్రజ లింత యారాటవడఁగ లేదు;
“ఎట్టురు” గుండు తా “భక్తు” మ్మనిన నాఁడు బ్రజలింత యారాటవడఁగ లేదు;
“యూరోపు” నందైన ఘోరసంగ్రామానఁ బ్రజ లింత యారాటవడఁగ లేదు;
- గీ. తల్లి! యొక్క నీవేతెంచి, యెల్లదగము, నల్లకల్లలోలముగఁ దల్లజిల్లఁ జేయు
టాయె, గరుణించి, మామొఱు లాలకించి, కరవుకాలము! యింక లెమ్మ! కదలిపొమ్ము.

భావగీతములు

సుధాకరుడు

పల్కువెలదికి నత్కవుల మనసు తరుగుటద్దంబు. నత్కవుల మనసునకు వారి కలితయే తత్కుటద్దంబు. సర్వకాలసర్వ స్వరూపములును కవివరుని హృదయధలకమునఁ బ్రతిబింబించియుండును. పురాణ ప్రబంధ నాటకాదులు మొదలు భావగీతములు చాటు ధారలవలకుఁ గల కావ్యభేదము లన్నింటియందు నీ గుణము స్ఫుటమై యున్నది. విరాటోన్మోగపర్వములలోఁ దిక్కన వనోవి శేష మెట్లు వికసించి యున్నదో, యట్లే శృంగార వైషధాదుల యందును శ్రీనాథుని మనోగాంభీర్యము స్పష్టముగ వినిల్లుచున్నది. ఊత్కలిమృన్న పారిజాతాపహరణమున స్వభావ సౌందర్యము ఎట్లు స్పష్ట మగుచున్నదో యావిభంబుననే కళాపూర్ణోదయమున నూర నార్యుని మనోవైచిత్ర్యము తెల్ల మగుచున్నది. రాయప్రోలు నుబ్బా రావుగారి గీతములందు సమృద్ధిమగు భావసౌభాగ్యము ఎట్లు వెల్లడి యగుచున్నదో యారీతి నే “ఊహాగానము” న రామకృష్ణ రావు గారి రసమహిత మగు మనస్తత్వము విశిత మగుచున్నది. కవిత యన నేల? చిత్రలేఖనము నందును, శిల్పమునందును ఈస్వభావ మారీతినే పరిణమించి యున్నది అనురావతీయందలి శిల్పములు పూర్వకాలపు టాంధ్రుల ప్రతిభావిశేషమును వేయినోళ్ల చాటుచుండుటలేదా? ఆగ్రాయందలి “తాజ్-మహల్” మొగలాయీ శిల్పకారకుల యశేష శేషమీ వైభవమునకు నిదర్శనము కాదా? వేయే? కర్తవ్యభావము తత్కృతులయందుఁ బ్రతిబింబించి యుండు ననుట నిక్కము.

అయినను, ఈ ప్రతిబింబ మొక్కొక్కప్పుడు స్వచ్ఛమై, విస్పష్టమై తనరారుచుండును. వేరొక్కొక్కప్పుడు డంక నిర్మలముగాఁ గనబట్టును. అందులకుఁ గారణ ము యా కావ్యముల విషయ లందలి భేదములే. నాటకముల నుదాహరణముగాఁ గొనుట. అందు కవికిని పాఠకులకు గాని, కవికిని సహృదయునికి గాని, సుబంధముండునా? ఉండదు. ఉండుటయును లేదు. కర్తమాటయే సంపూర్ణముగ వజ్రవశేసి నాటకమునందే హృదయమును లీన మొనర్చు శేయుటయే మహాకవిలక్షణము. కాలీదాసాది మహాకవుల నాటక రాజములఁ జూపునప్పుడు గాని, శత్రుదర్శనములను చూచునప్పుడు గాని, మన కా కవివరుని హృదయాంతర్గత భావములు తెలియుచున్నవా? లేదు. శకుంతల ముద్దుపక్షులయందును కల్యా శ్రమ దిక్ష్వ సౌభాగ్యమునందును మాత్రమే మనహృదయము లీనమై యుండును. పురాణములందు నీవిధముననే కవిస్వభావము విస్పష్టముగఁ బ్రకటమై యుండదు. పురాణమునందుఁ బ్రధానము కథ. కల్పనకు నైతము అవకాశ ముండదు. ప్రబంధములందు కొంత మేలు. కల్పనాశక్తి క వ కా శ ముండును. పాత్రపోషణమునందు స్వాతంత్ర్య ముండును.

రాని, ప్రస్తుతము భావగీతములను పేరఁబఱచు కావ్యవిశేషము నందువలె నీక నే యితర కావ్యభేదమునందును కవియొక్క భావ ప్రతిబింబము స్వచ్ఛమై, నిర్మలమై, మనోజ్ఞమై కనబట్టును. ఈగీతములను జదువునప్పుడు కవివరునకు పాఠకునకును మధ్య నంతరాయ మేదియు నుండదు. ఆప్తుఁడు బోలె కవివరుఁడు నిజహృదయాంతర్గత భావన మూహమును తన గీతములయందు వెల్లడింపగలిగియుండును.

‘భావగీతమన నేమి?’ అని యడిగిన శాస్త్రము క్తంబుగ నుత్తర మొసంగుట యశక్యము. అలంకారశాస్త్రములందు ప్రబంధనాటకాదుల లక్షణములు వర్ణింపఁబడి యున్న తెలుఁగున భావగీతముల లక్షణములను నియమింపఁజాలము. అట్లు నియమింపఁజాలమియే దాని ముఖ్యలక్షణము. కావ్యము పురాణ మైనను ప్రబంధ మైనను విషయపరిణామమునకు మేర గలదు. అందు ప్రధానము కథ తత్సంబంధములైనవర్ణనలు. కథనైతము కొన్ని ముఖ్యమార్గముల నే యనుసరించును. ఇక భావగీతము లన్ననో వీనికి విషయపరిణామము లేదు. ఇందు ప్రధానము భావము-రసోత్తరమైన భావము. వీనియందు భావ తరంగములకుఁ గథ యడ్డురాదు. సరసిజమునంకి వచ్చు క్రొత్తతేనియలవలె నీగీతములు నిర్మలములై యనర్గళధారలతోఁ బ్రవహించును. కావుననే వీనియందు భావనాపూర్ణమగు కవిచిన్తోదయము గన్పట్టముగ వెల్లడియగుట సంభవించుచున్నది.

ఈ ముఖ్యలక్షణమున కనుగుణ మైన భావగీతములకు ఉదాహరణములు మనపూర్వవాఙ్మయమున నెవ్వరైన నున్న వేమో పరిశీలించి, అటువైని నేను నిర్ణయించినభావగీతముల స్వరూపమునప్రవర్పించును. ఈనాఁడు మనము భావగీతము లని వ్యవహరించు కావ్యభేదము. ప్రత్యేకస్వరూపముతో నుండెననుట యసంభవము. ఈస్వరూప మితర భావల సాంగత్యముచేతనే యేర్పడినది. అయినను మనము భావగీతములందేలక్షణమును ముఖ్యముగ నెన్నుచున్నారమో, ఆలక్షణము కలభోగములు మనవాఙ్మయమున నచ్చటచ్చట నున్నవి.

పోనామాత్యుని భాగవతమునందలి ధర్మసప్రధానము లగు భాగములకును, భావగీతములకును, నెంతయో పోలిక యున్నది. అందును లేదు స్థలములందు పోలిక మిట్కటము గా నున్నది. అవి దేశమస్కంధమునందలి ముఱులలో జేర్చబడినవి. గోపికాగీతలు, భ్రమరగీతలు. ఈరెంటియందును భావమే ప్రధానము. భావతరంగములకుఁ గథ యడ్డురాదు. కథాసందర్భము మిళితమై యున్నను అది సాయమై వచ్చును. కవివరుని హృదయచిత్రము ప్రతిబింబించి యుండును. ఉదాహరణమునకు క్రిందిపద్యములఁ గనుగొనుడు. కా. “భ్రమరా! దుర్జనమిత్ర! ముట్టకుము మా పాదాబ్జముల్, నాగర ప్రహరణీ కుచకుంకుమాంకిత లస శ్యాశ్రిక దామప్రసూ

నమరందాదుజితాననుండ నగుట నాథుండు మన్నించుగా
క మము స్నేహపును బారకాంతల శుభాగారమున నెత్తమున్.
కా. ఒకపువ్వందలి తేనెద్రావి, నుధుపా! యుత్సాహి నై నీపు పే
టొకటిం బొందెడు భంగి మ మృధరపీయూచంబునం జేల్చి, మా
యకలంకోజ్జ్వల యావనంబుఁ గొని, యన్యాయవృత్తి దెయ్యెన్ విభుం
డకటా! యీతని కెట్లు దక్కె నెరి మిధ్యాకీర్తి నమ్మెం బొమ్మి.
కా. భృంగ! కృష్ణుండు మంచివాఁ డయి సుప్రీతిం బ్రశంసించెడి
సంగీతంబున నేము సాక్షుదుమె? శచ్చాత్రిముల్ వింతలే?
యంగీకారము గావు మాకుఁ, బురకాంతార ప్రదేశంబులన్
సంగీతం బొనరింపు. వా రిడుదు రోజ న్నికు నిష్ఠాథముల్

ఇవిగాక భావగీతములకు సరిపోలునవి మన వాజ్ఞయమున
శతకములు. భక్తిశృంగారరసోదంచితము లగు నీ స్వల్పకావ్యముల
యందుఁ గవీశ్వరుండు నిజభావములను వెల్లడించును. శతక రాజములం
దగ్రస్థానము నలంకరింపఁ దగిన ధూర్జటి ప్రణీతం బగు కాళహస్తీ
శ్వరశతకమే ఇందులకు దివ్యమయిన యుదాహరణము. రసికవతం
నుండై రాజసభాసరోవరముల విహరించిన రాజహంస మగు నీకవి
విషయముఖములకు రోసి కాళహస్తీశ్వరునకు తన హృదయము నీ శత
కమున వెల్లబోసి కొనె నని ప్రతీతి కలదు.

కా. “సంతోషించితిఁ జాలుఁజాలు రతిరాజద్వార సౌఖ్యంబులన్
కాంతిం బొందితిఁ, జాలుఁజాలు బహు రాజద్వార సౌఖ్యంబులన్
కాంతిం బొందెదఁ జాపు బ్రహ్మపదరాజద్వారసౌఖ్యంబు ని
శ్చింతన్ కాంతుడ నాదు నీకరుణచే శ్రీకాళహస్తీశ్వరా.

కా. నీరూపంబు దలంపఁగాఁ దుడమెద త్వేగాన నీ వైసవో
రా రా రమ్మని యందుఁ జెప్పపు వృధారంభంబు లిం కేటికిన్
నీర న్ముంపుము పాలముంపు, మిఁక నిన్నే నమ్మినాడెం బొమ్మి
శ్రీరామార్చితపాదపద్మయుగళా! శ్రీకాళహస్తీశ్వరా!

కా. పాలుం బువ్వయుఁ బెట్టెదం గుడువరా! పాపన్న! రా! యన్న, తే
తే లెమ్మన్న, నరంజిపండ్లు గొని తే, తేకున్న - నే నొల్ల నం
తే లాలింపరె తల్లిదండ్రు! లపు డట్లే తెచ్చి వాత్సల్యల
క్ష్మీలీలావచనంబులం గుడువరా? శ్రీకాళహస్తీశ్వరా!

ఇఁకఁ బూర్వవాజ్ఞయమున మనము గమనింపవలసినది “చాటు
ధార.” భాగ్యవశమున నెట్లో మనకు లభించిన మహాకవులచాటువులు
వారి హృదయ కమలపరిమళములను వెదఁజల్లుదున్నవి. సహజపాం
డిత్యవిరాజితుండును, భక్తాగ్రేసరుండును, నగు పోతనామాత్యుని
స్వాతంత్ర్యార్థి యీపద్యమున నెట్లు చిప్పించున్నదో పరికింపుడు.
ఉ. బాల రసాలసాల నవపల్లన కోమల కావ్యకన్యకన్

కూళల కెచ్చి యప్పుడుపుఁగూడు భుజించుటకన్న సత్కవుల్
హళికు లైన నేమి? గహనాంతరసీమల కందమూలకో
ద్దాలికు లైన నేమి? నిజదారనుతోదర పోషణార్థమై.

ఇట్టి స్వాతంత్ర్యప్రీతితో, నిట్టి నిర్భయముతో, నిట్టి మనో
దార్ఢ్యముతో, నిండియున్న యీ పద్యమును భావగీతములయం దెట్టి
పూజ్యస్థానమున నుంపవలయునో చదువరులే యూహింతురు గాక!

ఈ కవినయని పద్యరత్న మింకొక్కటి కలదు. అదవలి భావోత్కర్షమును
భావోన్మేషమును సాధారణముగ నాంధ్రభాషయందే గాక మఱి యే
యితర భాషయందును, వెన్నువోట్లు గన్నట్లు. అట్టి కవిత లోక
మున నరుదు. కావుననే పూర్వాత్మము. మనభాషయం దెట్టి రత్న
ముండుట మన భాగ్యము. ఎన్నిమాటలు పఠించినను సరివి తీరని పద్య
ములు. మఱియొకమాట పాదసారిండుచున్నందులకు నన్ను చదు
వవలె మన్నింపగోరెదను.

ఉ. కాటుకకంటిసీరు చనుకట్టుపయిం బడ నేల యేడ్చెదో
కైటభదై త్యమద్దనుని గాదిలొడల! యో మదంబ! యో
హాటకగర్భరాజి! నిను నాఁకటికిం గొని పోయి యెల్ల క
ర్ణాట కిరాట కీచతుల కవృత్తి ద్రికుద్దిగ నమ్ము భారతీ!

ఇట్టి భావగీతములు మన వాజ్ఞయమున నుంట నవిన కవినయలకు
నుత్సాహకారణము. ఉదాహరణమునకై చాటుధారలనుండి మఱి
యొక్క పద్యముతోఁ బూర్వవాజ్ఞయమునందలి భావగీతచ్ఛాయా
విషయమును ముగించెదను. శ్రీనాథుండు సర్వజ్ఞసింగ భూపాలుని
కొల్లూనకుఁ బోవుదారిని సరస్వతీదేవి విగ్రహమును జూచి నుడివిన
ఈ క్రింది పద్యముఁ జిత్తగింపుడు.

సీ. దీనారటంకాలఁ దీర్త మాడిందితీ దక్షిణాధీశు ముత్యాలకాల
పలుకుతోడై తాంధ్రభాషామహాకావ్య నైషధగ్రంథసందర్భమునకు
పగులఁ గొట్టింది తుదృఢుటవివాదప్రాధి గొడదేదెమభట్టుండుధక్కు
జంద్రశేఖర క్రియాశక్తి రాఁచులయొద్దఁబాదుకొల్పితిసార్వభౌమవిరుద
మెటుల మెప్పించెదో నన్ను నింకమీఁద
రావుసింగమహీపాలు ధీవికాలు
నిండుకొలుపున నెలకొనియుండి నీవు
సరససద్గుణ నికురంబ! కారచాంబ!

కావ్యమునకుఁ బ్రధానమైనది హృదయాన్వేషకరమైన రసము.
రసప్రతిపాదకమున కనుకూలంబైన భావము. ఈ రెంటికి నుచితము
అగు భావ. ఈ మూఁటియం దెయ్యది కొఱవడినను-కావ్యము మనో
జ్ఞము గానేరదు. కేవలము భాషానైపుణ్యము మాత్ర ముండిన
ఫలము లేదు. రసపోషితమైనదే కావ్యము. కావ్యమునకు రసము జీవ
గట్ట. రసము స్థాయియై యుండిన, భావమును భాషయును దాని
ననుసరించును.

రసము కావ్యపరిణామమును బట్టి వేర్వేలు రీతుల విలసిల్లును.
విదాక్వాసముల ప్రబంధమునందును - నలువదిపంతుల భావగీతమునం
దును - రస మొక్కరీతిగ నే వెల్లడి నుగుట యసంభవము. ఉదక
మొక్కటియే యైనను చిన్నపాత్రలతో నుండునప్పటి తీరునకును,
వికాలప్రదేశము నాక్రమించినప్పటి తీరునకును చాలభేద ముండుట
సహజము అట్లే రసమునకును ఆయా విషయములను తత్పరిపాక
ములను బట్టి భేద ముండును. అట్లుండుట కావ్యధర్మము.

భావగీతము సర్వసాధారణముగ నాతిద్దీర్ఘమై యుండును.
ప్రబంధాదులతో బోల్చి చూచిన నతిస్వల్పముగ నైత ముండును.
ఈకారణమునఁ బైవి నుడివినరీతి నిందు రసము కేంద్రీకృత మగును.

పరిమాణము స్వల్ప మగుటచేత రసోత్సేధము నీధించును. హృద యాంతరజనిత మగుటచే స్వచ్ఛందమై, స్వచ్ఛంద మగుటచే బంధ విముక్తమై, బంధవిముక్త మగుటచే నున్న టమై, యుత్కట మగు టచే తీక్షణమై, విశాలప్రదేశము నాక్రమింపమి నితమై, రసము చిప్పితిమిచుండును.

రసోత్పన్నమైన భావ మెట్లుండవలయునో పాఠకు లప్పుడే యూహింపవచ్చును. రసము కేంద్రీకృత మైనప్పుడు భావైక్యము మిక్కిటముగ నుండును. రసపోషణకుఁ గాని భావము లనవసరము లగును. అనావశ్యకము అగు భావసమ్మేళనము రసోత్సేధమున కంతరాయమై రసస్వైర్యమునకు భంగమును గల్పించి, రసాభాసము నకుఁ గారణ మగును. భావమునకును రసమునకును సంపూర్ణోత్పన్న గము సంభవించినప్పుడే భావగీతము హృదయోత్సవకరమై యుండును. ఆధునికకవివరల గీతములనుండి రీతి కొక దాని నుదాహరించు చున్నాను.

కాపుపాట

ఉ. ప్రేయసి! లేచిరమ్మ, చివురించిన మావులక్రింద కీతల చ్చాయలలోన యావన వసంతకుభోదయమయ్యెన్, నవ్వుమన్ జేయికి జేయి జేర్చి, పెరిచింతనలన్ మఱపించు రాగముల్ దీయుచు, వాసనల్ బరిమళించెడు పోటులయందు బోవఁగన్

ఉ. వ్రాలినసంజల నృజలివచ్చెడు గోవులఁ బాఱఁ తీయఁగా దోలెడుదాక, త్రాడులును దుత్తలు నావలఁబెట్టి సిగ్గులన్ సోలెడు చిన్నదాని! యెటుమాచిన నెవ్వరు లేనిపోటును య్యాలల నెక్కి యూగ మనసయ్యెడు నీవును నేను వేడకన్.

ఉ. సాడుట కొప్ప వేసి, పడవ ల్పడిపించెడు యేటిత్రోవలే చూడగవద్దు లేతమనసుల్ తడిసేసెడు చెట్లచాటునన్ గూడిన మేను లాను కొన కొమ్మల కాకులువోలె నొక్క మా టాడకఁ గూరుచుంద చునువైన పొలమ్ముల గట్టునీడలన్.

[ల. రామకృష్ణారావు]

పరిమాణము స్వల్ప మగుటచేసియు, రసము కేంద్రీకృత మగుటచేసియు, భావైక్యమునిశితమై యుంటుండేసియు, భావగీతములు చిత్రలేఖనా సారూప్యమును కొంతవఱకు చెందియున్నవి. ఈ పోలిక ప్రకృతి సౌభాగ్యవర్ణనలందును, స్థాయిభావ విలాసాది వర్ణన లందును, నతిమనోహరముగఁ గన్పట్టుచుండును. చిత్రకారుఁ డెట్లు తన భావనాశక్తి సంతయు వినియోగించి ఎడే నొక్క విషయమును చిత్రించునో, అట్లే కవివరుండును భావగీతమున నొక్కరసమును మహిత మగు భావసముహముతో ప్రతిపాదించును. చిత్రకారుఁ డెట్లు బలుతెరంగుల రంగుల నాయా స్థానముల నుపయోగించి చిత్రసౌందర్యమునకు భంగమును గల్పింపజేసే, అట్లే కవి శేఖరుండును

భావగీతమున వివిధభావములను రసపోషణార్థము వినియోగించును.

ఉదాహరణార్థము రాయప్రోలు నుబ్బారావు గారి “ఎవడు” అను గీతరాజమునుండి ఒక రెండు గీతములు:—

గీ. ఆరుచున్న కలంకారి చీరచెఱుగు

లనఁగ నాకాముఖంబుల నందగించె

భాద్రపద నీలనీరద పంక్తు లపుడు

వ్రాలుచుండె నభోమణి వాడు కళల

తామ్రపర్ణిప్రవాహంబు దరులు దాటి

వఱదఁ బెట్టినయట్లు చూపట్టి, సంధ్య

నిండుకొన్న సంధ్యారామణీయకంబు

పొంగిపొరలు స్రవంతి తరంగ శోభ

యొందొరుల ముద్దులాడుచు నుల్లసిల్లి

లసదపూర్వ ప్రణయలగ్న లాలనమున.

ఇంతలోన రక్తిమ కృకయించి పోయె.

చీకటి జడల్ ముడుల్ విచ్చి చిందులాడె.

రసమును గుఱించియు, రసోత్పన్నమైన భావమును గుఱిం

చియుఁ జాలించి, ఇక భాషావిషయమును కొంతవ్రాసి విరమించెద.

ఉచితమైన భావ రసపోషణమున కెంతయావశ్యకమో మఱల చెప్ప నక్కఱలేదు. రసము హృదయ జనితము. దాని నితరులకు సంపూర్ణ సౌభాగ్యమునఁ దెలుపుటకు భావయే సాధనము.

భావ రసమును భావమును అనుసరించి యుండవలెను. ఔచిత్యము లేనప్పుడు భావయెంత నిర్దుష్టముగ నుండినను ఫలము లేదు. లక్షణాను సారముగ రచింపఁబడిన ప్రబంధముల భాషాశైలియును శయ్యయును స్వచ్ఛందము లగు భావగీతములకుఁ బనికిరావు. దీర్ఘ స మాసములును, కఠినము లైన యన్వయములును హృదయాంతర జనిత మగు కవితాప్రవాహమున కడ్డువచ్చును. పదలాలిత్యము భావగీత మునకుఁ బ్రధానగుణము. భావగీతములు గీతములను మాట మఱువ కూడదు. ఆచారములోనుండు శార్దూలమత్తేభాదివృత్త స్వరూపములే కాక వేరుస్వరూపములను మైతము ప్రస్తుతకాలమున వాడుచున్నారు. నూతన మార్గమున రచింపఁబడిన లలితము లగు గీతములు కొన్ని “ఊహాగానము”నఁ గన్పట్టుచున్నవి. క్రావ్య మైనప్పుడు స్వరూప మెదియైన నేమి?

పూజాతిసాంద్ర కర్పూరమ్ములందు

ప్రాజ్ఞుడీ పాధోలతమ్ముల యందు

మడగు సన్ననిపాట -

పాడుచు వెన్నెల లేట-

కలవు తిక్కన పల్కు తెలుఁగు పల్కులకు.

ఆంధ్ర భాషామణి యిట్టి మందరమైన యలంకారము నూతన మని పొరపై చునా?

నిష్కరాజ వేంకటాద్రి కవి

కొని దని బాలకృష్ణ అయ్య గారు

వేంకటాద్రి కవికి గుంటూరు మండలమునందలి నర్సరావుపేట తాలూకాలోని యనమదల గ్రామము నివాసస్థలము. ఈయన వేంకటకృష్ణమంత్రికిని తిరుమలాంబకును పాత్రుడు. ఇతని తండ్రి వేంకటరమణప్ప. తల్లి పుల్లమాంబ. విద్యాగురువు ఇనగంటి వేంకటజోగి. శ్రీవత్సనగోత్రము. ఆఱువేల నియోగి. ఈతని యిష్టదైవము వేణుగోపాలమూర్తి. ఈగోపాలుని యనుజ్ఞవలనఁ దాను “కైవల్యకందరామాయణమును” రచించినట్లు లిక్కవి తన గ్రంథమునఁ జెప్పియున్నాఁడు. ఈ రామాయణము భారత మంత గొప్ప గ్రంథమై యున్నది.

వేంకటాద్రి కవియొక్క స్వీయసంతతివారు నశించిరి. కాని యాతని జ్ఞాతులు యనమదల గ్రామమునఁ బెక్కు రున్నారు. వారు చెప్పుచున్న వంశక్రమము ననుసరించి చూడఁ నిక్కవి పదు నెనిమిదవ శతాబ్దిచుధ్యమన, ననఁగా క్రీ. శ. 1740—1760 ప్రాంతమున జీవించి యుండినట్లును, కొంచె మించుమించుగ నాకాలముననే “కైవల్యకందరామాయణము” రచింపఁబడినట్లును తోచుచున్నది. కవి తన గ్రంథమునఁ దన సమకాలికు లగు కవులను గాని తత్కాలగల సనాతనాధునాతన కవిత్వరూప గాని పేర్కొనక, గీర్వాణరామాయణ కృత్తికర్త యగు వాల్మీకినిఁ బ్రార్థించి, యవ్వల నాంధ్రమున రామాయణముల రచించిన భాస్కరాదులను మాత్ర మిక్రిందిపద్యము లలో నుదాహరించియున్నాఁడు.

కం. ఘన మాదికావ్య మీవలఁ

దెనుఁగున భాస్కరుఁడు జెప్పెఁ; జేటగ జగతిన్

అనువ్రేంద రంగనాథుం

డను నాదికపీంధ్రు తెల్ల నధికత రామా.

కం. పరిపరివిధముల రఘుపతి

చరితంబులు జెప్పి రట్టి చతురులలోనన్

పరమదయాకర! యుష్మ

ద్వరకవి నే వేంకటాద్రి వనరుగ రామా.

ఈతఁడు శ్రీరామభక్తిధురంధరుఁడై “కైవల్యకందరామాయణ”

మను నొకగ్రంథమును మాత్రమే రచించినట్లుల నాతని బంధుగులు చెప్పుచున్నారు. వారియొద్ద నారామాయణపు ప్రతి (పుత్రిక) యొక్కటి తాటియాకులపై వ్రాయఁబడియున్నది. మాతృక యేమయ్యెనో యిప్పటివారు చెప్పజాలరున్నారు. ఈ తాళిదళసంపుట ములను నిమ్మరాజు వేంకటాచార్యులు (పెద్దవేంకయ్య) గారు మిగుల శ్రద్ధగాఁ గాపాడుచుఁ బరించుచున్నారు. కొలదికాలముక్రిందట నీరామాయణపద్యములను వీధిబడులలోని విద్యార్థులకు, అచటి గ్రామములలోని యుపాధ్యాయులు బోధించుచుండినట్లు, గొందఱు వృద్ధు

లిష్టుదును జెప్పుచున్నారు. ప్రకృతియు మన కలవడిన తాళిదళసంపుటము గ్రంథకర్తమచుచును కీర్తిశేషుఁడను నగు నిమ్మరాజు అప్పయ్య స్వహస్తమున లిఖించినట్లులఁ దదంతమున వ్రాయఁబడి యున్నది.

ఈ రామాయణమున నాఱుకాండములును, ఎనిమిది యాశ్వాసములు గల యుత్తరకాండమును, నున్నవి. అన్నియుఁ గందపద్యములు. ఉత్తరకాండముతోఁ గలిసి యిందలి పద్యసంఖ్య 11051. ప్రతిపద్యమునకును చిక్షర “రామా” యను మకుటము జేర్పఁబడినది. కవి యన్నియుఁ గందపద్యములుగ వ్రాసిన తనసామర్థ్యమును గ్రంథాంతమున నిట్లు వ్రాసికొనియున్నాఁడు.

కం. కందమునకు ఘనుఁ డెందుగు

మందవరము చాడకఁని, గురిగా నన్నున్

అందముగ వేంకటాద్రియు

కందములకు ఘనుఁడై యంద్రు కవు లిల రామా.

ఈ పద్యము చాడప్పపద్యమున కనుకరణమే గాని యస్యము గాదు. చాడప్పకందములకుఁ గల సరళత వేంకటాద్రికవి కందములలో నొక్కదాని చుందును గన్నట్లును, గ్రంథ మంతయు రంగనాథరామాయణము ననుసరించి వ్రాయఁబడినట్లు లందందుఁగల కథలపట్టులు చెప్పుకయే చెప్పుచున్నవి. ఇందు చ్యుతసంస్కార ఛందోవ్యాకరణాదికము లగు దోషములు లెక్కలేనన్ని యున్నవి. కొన్ని ప్రక్షిప్తములును లేకపోలేదు. గాని యన్నియు నట్టివే యన నవకాశము లేని ప్రమాదములు పెక్కులు గన్నట్లుచున్నవి.

వేంకటాద్రికవికి సంస్కృతభాషాపరిచయ మంతగ లేనట్లు లాతని రామాయణమువలన మనము దెలిసికొనవచ్చును. ఇప్పటి గ్రామ్యభాషాపోషకు లగు నూతన సంస్కర్తల ప్రయోగములకుఁ దగు నిదర్శనము లిం దనేకములుగ నున్నవి. కవిత్వ మంత సరసమైనదిగ నుండలేదు. కాని తనకుఁ గలిగిన భాషాపరిచయము నూరక వ్యర్థము చేసికొనక భాషాభిమానముననో, భక్తిపారవశ్యముననో, యింత పెద్దగ్రంథమును రచించిన వేంకటాద్రికవియొక్క సమర్థత యును ఓపికయైన దలంచినపుడు మాత్రము మనకు అమృతాహ్లాదవిచిత్రము గొరవెంపకఁ దిప్పదు. మఱియు “రామకథ” గావున రంధ్రాశ్లేషమునకుఁ బనిలేదు. రామభక్తుఁ డగు నిక్కవి తన గ్రంథమున నీక్రిందివిధమున గద్యమును వ్రాసియున్నాఁడు. “గద్యము : ఇది మానీయు వాల్మీకిసుకృతివలన సంస్కృతవిరచితం బైన శ్రీమద్రామాయణ మహాకావ్యం బాంధ్రభాష గా శ్రీ తిరుమల వేంకటాచల పతి కరుణాకటాక్ష పరబ్రహ్మకవి నిమ్మరాజు వంశవంశజుడైన వార

రాకానుధాకర వేంకటరమణప్పనందన వేంకటాద్రి నామధేయ ప్రణీతంబైన కైవల్య కందరామాయణంబునకు కృతికర్తయైన వైకుంఠపతి శ్రీమన్నారాయణమూర్తి కర్పణంబుగా నొనర్చిన యుద్ధకాండము సంపూర్ణము."

ఇంక నీ కందరామాయణము నందలి పద్యముల గొన్నిటిని శైలికై ఈ క్రిందఁ బొందుపఱచెదెను.

బాలకాండము.

కం. "అందము గలిగిన మేడల
చందము నివమణిశతంబు చాగ్గున వెలయున్
అందలిచిత్రం బెంచగ
కందర్పనియన్న కలవి గాదుగ రామా."

అయోధ్యకాండము.

కం. తన నగరుఁ డేరవచ్చుట
విని, సీతాదేవి తాను వెలదులతోడన్
ఓనయల నెడరుగ వచ్చియుఁ
దనపతి నటుఁ బొడఁజూచి తలవచు రామా.

ఆరణ్యకాండము.

కం. నిను, నాతమ్ముని, నిద్రజ
పనివడి నే విడుతుగాని పలికిన ప్రతిసన్
విను, విడువక నే జరిపెద
నను పతిపలుకులకు నులికి యవనిజరామా.

కిష్కింధకాండము.

కం. కన సుకృతికి నిటు దగు నా?
జనకజతోఁ గూడ బుద్ధి-జనియెనొ నీకున్
ఘనవిరహాగ్నినిఁ గ్రాగితి
నిను ననఁగా నేమి ఫల మి కియ్యెడ రామా.

సుందరకాండము.

కం. అనయముఁ గొండల దిరుగుదు
నిడుమలఁబడి యడున్న చుట్టి హీనుని పొంగున్
విడువక గోరగ నేటికి?
పడతి! నను గోరితేని భాగ్యము రామా.

యుద్ధకాండము.

కం. ఇనమలమున నుదయించిన
ఘనఁ డే శ్రీరామమూర్తి కారణపురుషుం
డని యెంత బెప్పినను మఱి
విససేరవు. పాప మేమొ? విను మిట రామా.

ఉత్తరకాండము.

కం. తనబల మెదిరిబలంబును
గనసేరక నెవ్వఁ డయిన గరిసిఁయేనిన్
విను మతఁడు జయముఁ బెందం
డని పలుకుదు రాధ్యులెపుడు సతనిని రామా.

ఎట్టిది కవిత్వము?

హనుమంతవర్ణులు జగన్నాథశర్మ గారు

చం. సరసులు మెచ్చునట్లు పదసౌష్ఠవమున్, విపులార్థయుక్తియున్
గురుతరభావగుంఫనము, కోమలమా రసపోషణంబు, సుం
దురవరవర్ణనాదు లుచితంబుగ గూర్చి రచించినట్టి బే
సరసకవిత్వ మంచు బుధసంతతు లెల్ల గ్రహించు నెప్పుడున్.

చం. అతికఠినంబు గాక, మఱి యంత సుబోధము గాక, విద్యయా
చతురను బోలి యల్లిన పసం దని మెత్తురు గాని భాగ్యిలో
యతిగణప్రాసము ల్మిగుల యత్నము జేసియు చాటుమాటలన్
వెతకి యిమిడ్చి యల్లిన కవిత్వము మెత్తురె, పండితోత్తముల్.

లే. గీ. ఎచట నేరీతి వలయునో యెఱిగి పాత్ర, గతుల నతికడి నాటకకర్త పూలె,
సత్కవియు కావ్యములయందు సరస మైన, భావముల గూర్చు బండితు ల్భళి యటంద్రు.

మార్పు

విద్యాన్, గ. సోమన్న గారు, ఎం. ఏ. ఏల్. టి

సంఘ నియమములు-భాషలు-పాలనపద్ధతులు మున్నగున వేవియు శాశ్వతముగ నేకరూపముగ నుండవు. అన్నిటిలో నానాటికి మార్పు గలుగుచునే యుండును. నిజమునకు మార్పు లేకుండుట మృతావస్థను సూచించును.

మార్పు కాలానుగుణముగఁ గలుగుచుండును. క్రొత్త సందర్భము లేర్పడినప్పుడు ప్రాత నియామకములు మాఱక తప్పవు. మార్పు వల దనువారు వారి యభీష్టమును చిరకాలము కొనసాగించుకొనఁ జాలరు. వివేకముగలవారు, భాషించు మార్పులను మాని యభివృద్ధి కారణము లగు మార్పులను గ్రహింతురు. ఇప్పటికాలము ననుసరించి మన సాంఘిక సాంప్రదాయములు మాఱుచునే యున్నవి. బ్రాహ్మణులు వేదపాఠ నిత్యాగ్ని హోత్రములు మాని, రాజకీయోద్యోగములు మున్నగు వ్యాపారములయందుఁ బ్రవర్తించుచున్నారు గద! సముద్రయానము సమృద్ధి మగుచుండలేదా? ఆడువారికిఁ గూడ విద్య యబ్బుచుండుట మన మెల్లడలఁ గనుచుండువిషయమే ఇకముం దవసరములగు మార్పులు పెక్కులు గలవు. బాలురకుచు బాలికలకును యుక్తవయస్కునందు వివాహములు చేయుట, స్త్రీలకుఁగూడ వైద్య వృత్తి యుపాధ్యాయ వృత్తి మున్నగునవి కల్పించుట, కన్యావిక్రయము, వృద్ధులకు బాలికలనుఁ గట్టు దురాచారమును మానుట, పిన్నవయసున వైధవ్యముఁ గనినవారి కష్టముల నెంచి తగిన యుపచారమున కవకాశ మొసఁగుట దృఢగాత్రులను బిచ్చ మెత్తకుండఁ జేయుట, ఇట్టి సంస్కరణములు మన కత్యవసరములు. పంచముల దురవస్థ చెప్ప నలవి గాదు. ఏ పంచముని యిటు నైనను మూడుపూటలకుఁ జాలిన బత్తె ముండదు. పూర్ణయావనము వచ్చిన స్త్రీకై న నిండుగుడ్డ యుండదు. నివసించుతావు సర్వవిధముల నేవ్యాముగ నుండును. త్రాగుటగు నీరు దుర్లభమై యుండును. ఈ పంచములు చేయు దేహకష్టమునకు మితి లేదు. మగవాండు ఆడువాండు పిల్లలు

వృద్ధులును నిరంతరము కూలిక నులలోఁ దిరుగుచుండురు. కాని, వానికిఁ గడుపునిండఁ గూడు దొరకదు. పైఁగ, వారి నితరవర్ణములవారు మిక్కిలి నిరాదరణము సేయుదురు. హిందూసంఘము పంచములయెడల గావించు పాతకము వెంటనే యంత మొందవలయును. పంచములను వేఱు మతములలోనికిఁ ద్రిప్పు నుద్యమములు ప్రబలముగఁ గాన్పించుచున్నవి. పంచములను వేఱు మతములలోనికిఁ బోనిచ్చుట సంఘబలమును తగ్గించుటయే! దూరదృష్టి గలవారు, దీనిని గ్రహించి, తగిన ప్రతిక్రియఁ జేయనగును. ఈ చిన్న వ్యాసమునందుఁ బైనిఁ దెలుపఁబడిన విషయములను విపులముగఁ జర్చించుటకు వీలు పడదు. కాలోచితము లగు విపర్యాసములకు నెడమీయనిచోఁ దప్పక కీడు మూడు నని యెఱుఁగవలయును. పరిపాలన ప్రకారము కూడ స్థిరరూపము నొందియుండలేదు. ఇదియునుఁ గాలానుగుణముగ మాఱుచుండవలయును. లేనిచోఁ గల్లోలములు గలుగును. రాజకీయ విధానము లెంత త్వరగ మాఱుచున్నవో మన మిప్పుడు చూచుచున్నారము. నిరంతరము ఏవో క్రొత్త యేర్పాటులు పుట్టుచున్నవి. దేశమునందు జ్ఞానచైతన్యము వృద్ధియగుచున్నది. ఉత్తరోత్తరాభివృద్ధిఁ బడయక దేశము శాంతినిఁ బొందదు. స్వార్థపరులు ప్రతిఘటించినను, దురాశాబద్ధు లెదిరించినను, పరిపాలనప్రక్రియ ప్రజానుకూలముగ మాఱక తప్పదు. వర్షానంతరము భూమిపై సస్యోత్పత్తి యగునటుల, జ్ఞానోదయము అయినతోడనే నూతనా విర్భావము లుదయించును. ఇట్టివానికి సహజ వికాసము కలుగఁజేయుటయే నీతియును బ్రాజ్ఞతయును.

ఇక భాషావిషయమును కొంత విచారించుము. ఏభాషయు నెల్ల కాలము నుక్కిరూపముఁ గలిగియుండదు. సంస్కృతము, ఇంగ్లీషు, లాటిను, మున్నగు భాషల చరిత్రలఁ జూచిన నీ విషయము తెలియవచ్చును. ఇప్పటి సంస్కృతభాష వృద్ధిక్షయములు లేక నిలిచిపోయినది. గనుకనే దీనిని మృతభాషయని వాడుచున్నారు. వ్యవహారములో లేని భాషకు, జీవము లేదని చెప్పువచ్చును.

మన తెలుగుభాష సజీవమైనది. గనుక దీనియందుఁ గాలానుసారముగ మార్పు లేర్పడుచున్నది. ఇట్టి మార్పులుండఁగూడ దనుట యనుచితము. తెలుగు భాష బహుముఖముల విస్తరించుచున్నది. వార్తాపత్రికలు, నాటకములు, నవలలు మున్నగున, వెన్నియో కొత్త కొత్త రచనములు దయించుచున్నవి, రచన శైలి మారుచున్నది. వచనకావ్యములు మెండుగఁ బుట్టుచున్నవి.

మనభాషకుఁ బెక్కు నూతనవికాసములు రావలసియున్నవి. పాశ్చాత్యుల యుత్తమ గ్రంథము లన్నియుఁ దెలుగులోనికిఁ బరివర్తితములు కావలయును. కేవల సాహిత్యగ్రంథములే కాదు. వైద్యము, జ్యోతిషము, ప్రకృతిశాస్త్రములు, గణితము, చరిత్రము వాణిజ్యము వివిధపరిశ్రమలు మున్నగు నూర్లకొలది విషయములను బోధించు గ్రంథములు మన భాషలో లేవు. ఈ లోప మున్నంతవఱకు మనభాష యధమదశయందే యుండక తప్పదు.

ఇట్టి గ్రంథములు బయలుపెడలుటకుఁ గొన్ని యభ్యంతరములు గలవు. ఉన్నతపాఠశాలలలో నీవిద్యలు తెలుగుభాషలో నేర్పఁబడకుండుట మొదటి యభ్యంతరము. పాఠకు లుండినఁ గాని పుస్తకములు పుట్టవు. ఈకాలమునందు ఇంగ్లీషురానివారికి పాశ్చాత్యుల శస్త్రవైద్యము వంతెనలు కట్టుట, గడియార

ములు చేయుట ఖనిజములనుండి లోహములను తీయుట విమానములు స్త్రీ మధును గట్టుట, మున్నగు విషయము లేవియును తెలియరావు. ఇట్టి వాఙ్మయము తెలుగున నుండినఁ గాని తెలుఁ గొక గొప్పభాషగ గణింపఁబడదు. ఉన్నతవిద్యాలయములలోఁ దెలుగుననే యన్ని విషయములను బోధించుటయు, రాజకీయ వ్యవహారములు తెలుగుభాషలో జరుపుటయుఁ దెలుగుయొక్క యభివృద్ధికి ముఖ్యమార్గములు.

పై సంస్కరణముల నెనర్చినతోడనే భాషకుఁ గల కొన్ని యనవసర నియమములు తొలఁగిపోవును. వ్యవహారభాషలో శకటరేఫము అర్ధానుస్వారము క్లిష్ట సంధులు మున్నగునవి తమంతటఁ దామే తొలఁగిపోవును. ఇట్టి వానిని బాటించు పండితబృందములు భాషయందుఁ బ్రకృతిశాస్త్రములును ఉత్తగ్రంథములును ఉత్పత్తిగా కుండ నభ్యంతరముఁ గలుగఁజేయుచున్నా రనుట యవివేకము. ఈలోపమునకుఁ గారణము వేఱుగ నున్నది. పండితుల ననవలసిన పనిలేదు. పైలోపములను దీర్చుట యే ప్రజ్ఞ గాని ప్రల్లదము లాడుట ప్రజ్ఞ గాదు.

మార్పులేకుండు సంవిధాన ముండదు. ప్రయోజనకరము లగు మార్పులను గ్రహించుట వివేకము. దేశకాలవిపర్యాసముల నెఱుంగక, మార్పు వల దనువారు దేశాభివృద్ధికి దోడ్పడరు.

ఆ మృ తాం న మః

నకలవిదమైన నొప్పులకు సంజీవినియని ప్రఖ్యాతిని బడసియున్నది

చక్కని డబ్బీంగో సహ సీసా 1-కి అణాలు 10 మాత్రమే

ఉ సా ధ్మ య త్వ గౌ ర వ ప రి ర త్న ణ మ్

రాయనము వేంకటశివుడు గారు, ఎమ్. ఏ., ఎల్. టి.

లోకములో సామాన్యముగా నెవ్వనికైనను తా నను భవించు కష్టములు, తానుమోయు భారములు మాత్రమే తోచుచు గాని తాను బడయుచున్న సాఖ్య శారవము లంత స్ఫుటములుగ నగవడుట లేదు. ఉపాధ్యాయులకును వారియెడల సహానుభవము గలవారికిని, సాధారణముగ వారు లోనగు నిక్కట్లులే గోచరించును. గాని, వారు “పాలకొత్తు తాయి మోయు”చుండు సంగతి విదితము గానున్నది. జనసేజనకుల బుణమును మనుజుఁ డీ జన్మమునఁ దీర్చుకొనలే డని మనదేశీయులు తలంతురు. గురువు బుణమును సంతకుఁ దీసిపోవునది కాదు. ఐహికాముష్మిక సుఖము లొనగూర్చు దగిన జ్ఞానము ప్రప్రథమమున మనకు లభింపఁజేయు నుద్యమించిన గురువర్మనకు మన మేపాటి దక్షిణలసీయఁగలము? ఏ యుపకృతులను చేయఁగలము? విద్యాభోధమునకునుఁ దదితర వ్యాపారములకును చాల వ్యత్యాసము గలదు. జ్ఞాన ప్రబోధనము, ‘వృత్తులలో నుత్కృష్టమును- బేరము లలో నికృష్టము’ నని యాంధ్రేయుల మతము. ఐనను నిజ మారసినచో, నిది కేవలము వృత్తి యని చెప్పఁ దగినది గాదు. జీవనోపాధిని సంపాదించుకొనుట కుపకరించు నది వృత్తి. నిజమునకు జ్ఞానప్రబోధన మటువంటిది గాదు. ఇది కేవలము పారమార్థిక చింతవలననే పూనవలసిన మహాకార్యము. ధనార్జనము చేయు నుపాధ్యాయులను దూషించుచు, సోక్రటీసు, వారిని విద్యావిక్రేతలని నిందించెను. ప్రాచీనకాలమున మనదేశమునను గురువు శిష్యుల వలనఁ బ్రతిఫల మేమియు నపేక్షింపక, మీఁదు మిక్కిలి వారికే తాను భోజనాది సౌకర్యములను సమకూర్చి, విద్యాపరిపూర్తి యొనపిమ్మట వారు శక్తికొలదిని మనఃపూర్వకముగను నొంపగిన దక్షిణలకు స్వీకరించెడివాఁడు. వారి సంతతివార మగు మనమును జ్ఞాన విక్రేతల మను నపయశస్సును బడిగట్టికొనకుండుము గాక! ప్రాచీనకాలమునందువలె గురుశిష్యుల పరిపోషణమునకు వలయు మంచి వసతులు ప్రస్తుతకాలమునఁ బొడకట్టని లోపముచేత, గురువుల మగు మన మిపుడు ధనమును గ్రహింపవలసి వచ్చుచున్నది. కాని, నిమిత్త

మాత్రముగను, అపధర్మముగను, ప్రస్తుత మేర్పడిన యీధనస్వీకారమునుపరమావధిగ నెంచి, మనముపూనిన కార్యముయొక్క పవిత్రతను మఱచిపోవుచున్నాము. శ్రీరామానుజాచార్యులవారి జీవితమునుండి మన మొక సందేశమును గ్రహింపవలయును. మోక్షమార్గ ప్రబోధనమే ముఖ్యకర్తవ్యముగఁ చేకొని జీవయాత్రను గడపు నామహానీయునికి, ఒకనాఁడు తమయింటికి భిక్ష కేతెంచు సమయమున గృహస్థులు కొందఱు పిడికిట బియ్యము తోబంగరునాణెములను గలిపి వేయుచువచ్చిరట. కాని యాపుణ్యపురుషుఁడు దానిని గనిపెట్టి, “పచ్చపురుగు లున్నవే!” యని యా నాణెములను స్పృశింపనైన నెల్లక, ఒక పుడకతో నేర్చి, వానిని వారి యిండ్ల కడనే దిగవిడుచుచుండు నట! “సువర్ణమునాసతోఁ దిలకించు కన్నులు గలవానికి విజ్ఞాన ప్రబోధన కార్యదీక్ష వహించుట కధికారము లే” దని గురైఱిగి మనమును దగినట్టుగ మనస్సును దిట్టపఱచుకొంచుము గాక!

మోక్షమార్గప్రదర్శకుఁ డగు నాచార్యునివలె ను - హృదయము నానందసాగరమున నోలలాడింపఁ జాలు కవిపుంగవునిరీతిని - విద్యాప్రబోధకుఁడు ఫలాపేక్ష లేక, తృప్తియు హృదయ కవిత్రతయుఁ గలిగి, నియతమగు కార్యమును నిర్వహించుటకుఁ దొడంగవలయును

తాను రచించిన మహాభాగవత కావ్యమును గృతి నందుకొన నువ్విఘ్నములు, లెక్కింప నశక్యము లగు ధనరాసులు తన కీయ సమకట్టిన రాజాధిరాజులకు తాసియక, మనదేశీయుఁడగు పోతనమహాకవి శ్రీహరికే దానిని సమర్పించెను. దరిద్రదశలో నున్నను తాను రచించిన యుద్గ్రంథమును పొట్టకూటికై యేరాజునకో లంకితము చేసినచో-మరణానంతరమునఁ దాను గాలుచే సమ్మెటవ్రేటులఁ బడుదు నని యతఁడు వెఱంగందెను! కవితామతల్లిక కన్యకారూపమును దాల్చి సీచులకుఁ దన్ను నాశుఁడు విక్రయించునేమో? యని భీతల్లి, యెదుట నిలిచినపు డాకవివర్యుఁడు చెప్పిన పద్యములు దేశమం దన్నిదిశలను వ్యాపించి యున్నవి.

ఉ. బాల రసాల సాల సవపల్లవ కోమల కావ్యకన్యకన్
 గూళల కిచ్చి యప్పడుపుగూడు భుజించుటకంటె సత్కవుల్
 హాళికు లైన శేమి! గహనాంతరసీమలఁ గందమాలకో
 ద్దాలికు లైన శేమి! నిజదారణుతోదర పోషకార్థమై.
 ఉ. కాటుకకంటిసీరు చనుకట్టుపయిం బడ శేల యేడ్చె దో
 క్కటభద్రైత్యమర్దను గాదిలితోడల! యో మదంబ! యో
 హాటక గర్భరాణి! నిను నాఁకటికిం గొని పోయి, యల్ల క
 ణ్ణుట కిరాట కీచకుల కమ్మఁ ద్రిశుద్ధిగ నమ్ముభారతీ.

ఆశలిచే నల్లాడుచుండియును, ఈ కవివర్ణుఁడు కావ్యకన్యకను సీమలకు విక్రయింపక, ఈశ్వరసమర్పణము గావించెను. ఆరీతిగనే మనమును విద్యాకన్యకను గడుపుకూటికై విక్రయింపకుందుము గాక! మానవ సేవకై - ఈశ్వర ప్రీతికై - సమర్పింపవలసిన యీ పవిత్రమగు విద్యను త్సుద్ర మగువస్తు సంపాదనకు వినియోగింపకుందుము గాక!

ఈ తీయనిపల్కుల చొప్పున నడుచుకొన నీ పాపపులోకమున సాధ్యమా? యని యెవరైన నడుగ వచ్చును. సాధ్య మనియే నాతలఁపు. కానిచో నెటులైనను సాధింపవలయును. ప్రస్తుతమువ్యావహారిక ధర్మముల ననుసరించి భుక్తికై యుపాధ్యాయుఁడు ధనమును గైకొనవలసి వచ్చుచున్నది. కాని, ధనకాంత్రుచే నిరతము వీడింపఁబడువాని హృదయమునుండి ప్రబోధన శక్తి నానాఁటఁ దొలగిపోవును. సామ్యమీఁదనే కన్ను వేసియుండు దేశికుని యాత్మ శిష్యమూహము నాకర్షించి హృదయరంజకముగ విద్యనేర్పగల శక్తిని గోలుపోవును. ఉత్కృష్టనికృష్టపదార్థములచే నేకసమయమున నాత్మ యాకర్షింపఁబడనేరదు. ఉత్తమవిద్యాబోధకునియందు గనఁబడెడి తృప్తి - హృదయనైర్మల్యము - పవిత్రప్రేమ - మొదలుగాఁగల గుణసంపద వట్టి జేరగానియందుఁ బొడగట్టునా? ఇతర వృత్తులలో జేరవలసినవారును, ఉపాధ్యాయవృత్తికి బనికిరానివారును, పలువు రిప్పుడు బోధకు లగుచున్నారు. వీరిలోఁగొందఱు ధనార్జనమునకు సహాయభూత మగునే వర్తకమునందో ప్రవేశింపక, కాలకర్మలోపముచేతనుపాధ్యాయులై, మేకవన్నెపులులుగమెలగి, బోధకలోకమున కవమానమును తెచ్చుచున్నారు. వీరికి “చిత్తము శివునియందును భక్తి చెప్పలమీఁదను.” ఉపాధ్యాయబృందమునకు వీ రంత శృత్రువు లని చెప్పవచ్చును. ఇట్టి యుపాధ్యాయాభానుల సహవాసమువలన తక్కిన వారికి గూడ నవ

యశస్సు ఆపాదిల్లుచున్నది. తనశిష్యుల కిట్లుకానుకతరి జీవనుబోధించెను:- “ఇరువురు స్వాములకు మీరు దాస్యము చేయనేరరు. ధనదైవములను మీరు ఏకసమయముననే భజింపలేరు.” అని. ఆవిధమున, ధనకాంత్రుదులు హృదయసీమ నావరించినచో నట్టి విద్యాబోధకుఁడు జ్ఞానప్రబోధనరూప మగు పవిత్రకార్యమును సాధింప సమర్థుఁడు గాఁడు.

నే నిట్లునుటవలన అధికారులు - ఉపాధ్యాయుని దరిద్రదశ తొలంగునట్టి ప్రయత్నములు చేయవలదనుచున్నాఁనికాదు. విద్యాబోధక మహాకార్యమును నెరవేర్చుటకునుపాధ్యాయులకుసంసారరూత్రయవ్యహితముగ జరగు వసతులను రాజును ఆరాష్ట్రీకులును ఏర్పఱుపవలయును. అట్లు చేయ రేని, ఉపాధ్యాయుఁడు తగు జీవనోపాధి లేక తన పనులను సరిగ నిర్వర్తింపలేకపోవును. సంతత దరిద్రదశ “చెప్పులోని తాయి” వలె గురువుల మనస్సును కలవర పెట్టుచు, వారి కార్యమునకు విఘ్నములు గలిగించుచుండును. కావున నుపాధ్యాయునికి ఇహలోకయాత్ర సౌఖ్యముగ జరగునట్టి యుపపత్తి గలిగించుట దేశీయుల యొక్కయు దొరతనమువారి యొక్కయు ప్రధమకర్తవ్యమే!

కాని, తన స్థితిగతు లెటులున్నను, గురూత్తముని మనస్సు ధనమున నోలలాడుట కిచ్చగింపక, విదురుని హృదయసీమవలె భాగ్యదారిద్ర్యములకు దూరమగు స్థితిని గోరును. ఒకటేల? జ్ఞానధనానుభవము గల మనస్సునకు పరధనము లంతగ రుచింపవు. “దేశికోత్తములు విద్యాసంపన్నులై తమ్ముచు పోషించుభారమును స్వదేశీయులకు విడిచివైచి యిచ్చావిహరులై, జ్ఞానవ్యాపనమును చేయుచుందు” రని ప్రబాతం త్రరాజ్యమను పుస్తకమున ప్లేట్ వచించెను. ఇంక మనదేశ మందును జ్ఞానోపదేశమునే ముఖ్యకార్యముగఁ జేసికొని సంపదలు రోసి, కృతకృత్యులైన గురూత్తములు, వేల కొలఁది గోరు. కావున నిప్పటి బోధకులును త్షణభంగురము లగు నైహిక సంపదలకై పరితపింపక తమ పవిత్ర కార్యమునందు దీక్ష వహింపవలయును. నవలా గ్రంథ కర్త్ర యగు మేరీకారిలై, మహాభాగ్యము యొక్క దుర్లక్షణములను వర్ణించుచు, “భాగ్యము దారిద్ర్యము నను సీరెంటిలో నేదియైనఁ గోరుకొను మని దైవము నన్ను నిర్బంధించినేని, నేను తప్పక దారి

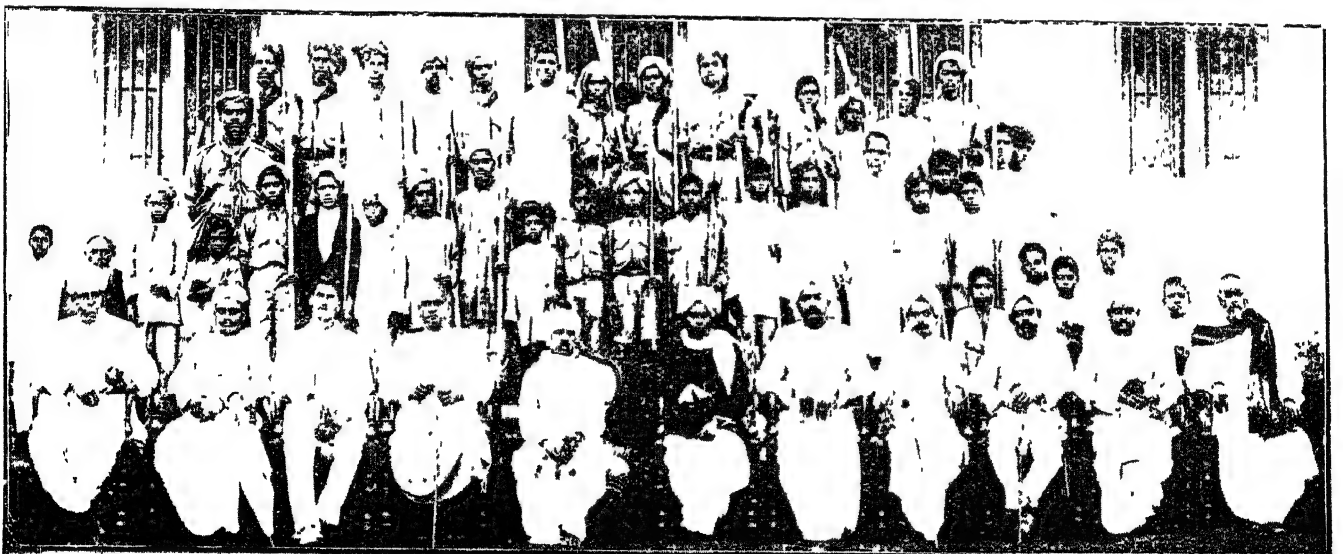
ఆంధ్రపత్రిక - సంవత్సరాదిసంచిక

The First Atacūhana Conference

ప్రథమ ఆరుంఘతీయ సమావేశము

Andhra Parishadhak Mandal. Third Anniversary.

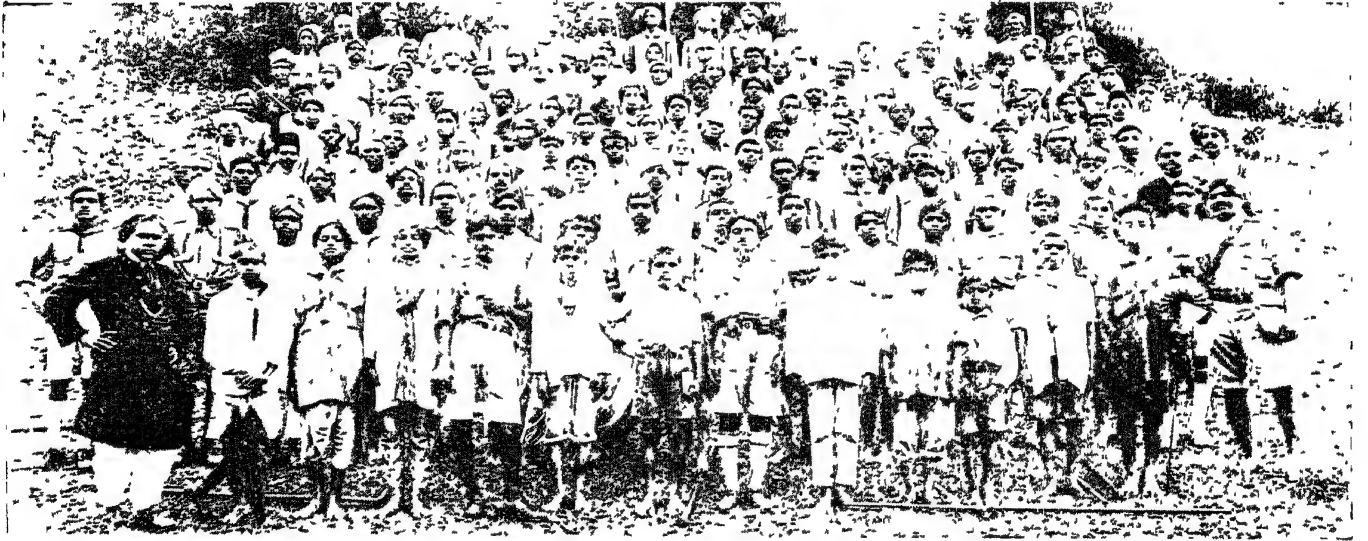
ఆంధ్రపరిశోధకమహామండలి తృతీయవార్షికోత్సవము

ఆంధ్రపత్రిక - సువత్సరాదినందికే
Scoutmasters' Training Camp

స్కౌటుమాస్టర్స్ ట్రైనింగ్ క్యాంపు, నంద్యాల

Godavery Pushkaram Camp Scouts.

గోదావరి పుష్కర బాలభటు సేవకులు

The youngmens' Union—1920

యౌవజనసంఘము, బందరు

ద్రవ్యమునే కోరుకొందు" నని పలికెను. ప్రస్తుతకాలపు నాగరకతకు బరమావధి - ధనసంపాదనము. దీనివలన నన్ని పనులును సమకూరుచున్నవి. కాని, ప్రాప్త్యములలో నుత్తమ మగు మనశ్శాంతి మాత్రము చేకూరుట లేదు. కావునఁ బామర జనులవలె నుపాధ్యాయుఁడు మోస పోకుండవలయును. తాను గైకొను స్వల్పజీతమును పాటించి కాక, తన యుద్యమముయొక్క యుత్కర్షతను గుర్తెఱిగియే యతఁడు కార్యసాధనమునకుఁ దొడంగ

వలయును. తన యధికారి కను సన్నలఁగాక దైవముఖ మును జూచియే యతఁడు పనులను నిర్వహింపవలయును. తన కీయఁబడు వేతనము గౌరవవేతన మనియే భావింప వలయును గాని రోజు కూలి యని తలంపరాదు. తన యధికారులు వీరును వారును గాక, వీరందఱకు స్రవ్య యై పరిపాలించు లోకపాలకుఁడేయని గుర్తెఱుంగవల యును. అట్లు వర్తించి మనము క్రిశాకృత్యుల మయ్యె దముగాక !

కో కి ల

నిడుమ్రోఁ కనకసుందరము గారు

గానపాథోధి నోలాడి, గాఢ మైన
వింటిదెబ్బకు నసువుల విడచి, మర్త్య
లోకమున నెలపు గైకొని, లోభియైన
బోయనికి బొంది నర్పించి, పుణ్యభూమి
కేగితివి భాగ్యవతివి కోకిలమృగాక్షి!
ఇన్ని దినములు నీ వున్న యిల్లు, నెట్లు
కలిప్రపంచమ్ము విడి చనఁగలవు నీవు?
దినదినము నీ మధుర గాన దివ్యసుధను
కడుపు నిండంగ గ్రోలి నీ గానమందు
నమలుఁజొ నృప్తికర్త వాక్యముల వినెడి
మానవ్రాతంతులకు నేది మార్గ మింక?

నమ్రమై నట్టి నీ కంఠనాదము విని
ధారుణీస్థలి జనసముదాయమునకు
భావ ముప్పొంగఁ గీతము ల్బాడు నట్టి
కవిశిఖామణి కగుఁ గష్టకాల మింక.
గానవిద్యాప్రవీణతఁ గంటి మంచు
గర్వపడునట్టి నరుల ప్రఖ్యాతి కింక
మేర యుండఁగఁ బోదు నిమేషమాత్ర
రిపులను జయింపఁ గల నీవు తేనికతన.

స్తబ్ధులై విని నిదు సుస్వరము లన్ని
ఎల్లపుడును ప్రతిధ్వను లీనుచుండు
చిత్తసందీప్తి తేని నిర్జీవరాశి
చలనమే తేక యుండఁగావలయు నింక.
ప్రకృతి జన్మదినోత్సవ ప్రభలమధ్య

నల వసంతాగమమునఁ గ్రొమ్మొలక లెత్తు
మావిగున్న నభిప్రీంచి మావిచిగురు
లను భవింపంగ నెవరుఁ గలార లింక !

గాఢ మై నట్టి నష్టము కలిమిలోన
కలిగె విశ్వాన నీదు స్వర్ణమువలన
సర్వరక్షకుఁ డగు మహేశ్వరుని కగుణ
పెంచి బిడ్డల, దయఁబ్రసాదించి యుంటి
వపుడె, పుణ్యము! వాని యన్యక్త గాన
మాలకించుదు సంతృప్తి సందగలము.
అవియుఁ గ్రచుమున నీవలె యైన దనుక.

తరుళిఖర మెక్కి మందగీతములఁ బాడి,
పాంథజనులకు శ్రమ బాపి, పండితులకు
సర్వదేవుని చెయిముల్ జ్ఞప్తి చెచ్చి,
గానవేత్తల మను యంత్రగాండ్ర గెలిచి,
ఎల్లరికు హృదయమ్ము రంజిల్లఁ జేసి
సుఖ మొసంగుట నీవిడ్డ సామ్మొ ఇంక.

కలిని భవింపనే కలకాల మొకఁడు?
ముఖము వెల్లిన నాదలు చుచుట, ముఖము
తెను రేగిగించ విధ్యుక్త ధర్మములను
మానకుంట, ప్రపంచధర్మమ్ము గాన,
వసుధ నీచాపునకు సుంత పగవ నయ్యు!
వగచినన్ నీదు వాక్కుధాస్వాదనమ్ము
లభ్యమగుఁ నెక్కొ? మాకు నుర్లభము గాదె!

గ్రంథాలయమున మోలొచనము

వాప-వ్యసరస్వతి నారాయణశిర్ గౌరీ

[illegible]

స్వార్థోదంశము

గ్రంథములు పేదయుగమునండి నునకు బ్రబుద్ధులులే గురుండు
 టిను బానిపుట్టువు రావ మిది యని స్ఫురించెను. తోలలంపు శ్రుగులు
 అంబునిర్మయమొనర్చు బారల రూపక మనకు సహితభద్రము. 'సరిత'
 స్వీదం దృశ్యత పరమహం అనువ్యక్తిత్వ త్తిగ్ధ మిచ్చు పరివృత్తత్యవసరము
 జూడెగ, నా కింబుననగుటచి నమావేశము అన్నట్లు కనబడుచున్నది.
 మఱి గును 'మొదటిపరవత్తు ప్రవక్తారత్తమున నియం ప్తమొనరిట.
 అప్పుడు గోష్ఠీస్థలము అన్నట్లును, అంతు గ్రంథాధానమును, అన్నట్లు
 ప్రమాణముల విసంబండు. అట్టి పరివత్తులందు గ్రంథపేటిక లుండెను.
 గ్రంథములు పొరివదులచే బేబడుచుండెను. అవి కేంద్రస్థానముల
 నుండి కాభాస్థానములకు గొనిపోబడుచుండెను. ఇప్పు డమెరికా
 అష్టేలియాలలోని సుచారగ్రంథాలయములు దీనిస్మరణ చిహ్నము
 లేనో కొన్ని పరివత్తులు నియమిత కాలానుకూల్యముగను, మఱికొన్ని
 నిర్బంధములే గురుకులాశ్రయములకుఁ గోలుట్లువులగుటకు ఉండెను. స్థిర
 పరివత్తులందు స్థిరగ్రంథపేటికలు విరాజమానములు. ఇవియే కోశా
 గారములు. వీని యధ్యక్షుడు కోశాధ్యక్షుడు. ఈరెండు కోశాగా

రహించితి గ్రంథిపల్నముల విలప సజిగిన విశారదుడు. మొగ్గ, రత్తియార, ధనసమూహము, ప్రమాణము లేక పుస్తకము లోనగు నగ్రములను విమర్శించుచు, కోశశబ్దము విభాగవిస్తరం బగు పుస్తకం బని నిష్పాప్తార్థ గుచ్చుట చేతను, విశ్వకోశ మనియు, నమరకోశ మనియు నుదాహృతములై యొన్ని యావి. చూడఁగని యాగనిధులు సంగ్రహించి యుంచిన వ్యాసనామకంబు లగు వేదాద్వైతమతాస్త్రములు మొన్న మున్నటివలకు విశేషములు తీసికొనిపోవుటయు, రేఖాక్షరగణిత సూత్రము లారట్లులా నేర్చుకొని పడెనుటి దేశములయందు గణితశాస్త్ర శ్రేష్ఠులును గలిగించుటయు, పరాహమిహింసకు గ్రహణములయని కని భూవలయు కారమున గాని కాలముననే సిద్ధాంతికంబుటయును, ప్రాచీనాలయములకు బుట్టి వెనుగుచున్న కిప్పకళలు యవనాదిదేశముల మోపెత్తుటయు, విశిష్టగణి లోనగు నపూర్వమువాత్తులు ప్రద్యోతించు నామఁ ర్వేదసుహాసన సేరకల్యణముల వాదించుటయు బాతివ్రత్యము లోకోపరాధము మున్నగు సతీగాక సద్గుణములు పూర్వాత్తర్జి శ్రీపుణ్యములను జమర్చి పుతులంజేయుటయు, భారతీయుల గ్రంథాలయ క్రుణాంకితలకు పెట్టెనుగుచున్నది.

తోకా గాఢముడైన గోకాచార్యులను విపింకరణుండు నను
 సిద్ధుడు కార్యనిర్వాహకులై లండెలి స్తో॥ సాంగంబు సరహస్యంచ తమ
 చార్యుం విదుర్బుధాః అని పురుషులైనట్లుచాత్యుడగు కోశస్థ
 గ్రంథములు సాంతముగఁ బదివిన చదువరియైన బాతకులగు దర్శకులకు
 జనిండు శాస్త్రసంబోధములు తీర్పునేత్రమునై యుండెను. ఈతఁడు
 గొప్పిస్థానములఁ బ్రసంగముల నాపన్యాసముల మెసఁగి, శ్రోతలన్పాద
 యముల సత్కర్తృక్తియుండును నారిప్రవర్తకముల నైతిక విధులందును
 బొందుపఱచుచుండెను గరుడను. ఈతఁడు రాజుల యాదరణమును
 బ్రజల యనురాగమును గలపొట్టించి, తోకా గారములను సగృహిణముల
 నున్నతరఁ దిమ్మియిండెను. ఆ గాఢములది పురాతన ప్రక్షిప్తగ్రంథ
 ములను వ్రాసెడిదేని లిపింకరణుని కార్యము. ఇట్టియారముల
 కార్యవర్తనే మొదటి చోట మూడవ ప్రాసయన్నాడెను. కాని
 యిటుల యజ్ఞశాలలందలి ప్రాగ్వింశతిలు పవిత్రతోకాగారిముల్లై
 యుండెని యూహా మైతమునున్నది. గాఢి శాస్త్రవిశ్వవార, వాక్కు
 ప్రభృతు లగు తపస్వినులకు ఆతొకా గారములు విద్యాక్షేత్రంబులై
 యుండెను. కానఁ గోకాగారిముల జననము ప్రాచీనమునులకు సమ
 కాలికముగఁ గన్పట్టుచున్నది. గ్రంథాలయము లిట్లు వానప్రస్థుల
 యెడఁబాల్యవస్థనుఁ గడపి, గృహస్థసంహితల యింద్ల యావనము
 చూపెను.

కృష్ణా గోదావరీమధ్యస్థములు క్రితల ద్రాక్షారామ కాల
వాస్తులు. వీరిక త్రిలింగాభిష్ట. వీనికి వేగిజాడు న్యాయస్థానము.

ప్రస్తుతము పాశ్చాత్య గోళములలో బ్రిటిషు ద్వీపసమూహ ప్రాప్తు జగత్వ్యాది దేశములందును, గ్రంథాలయములు లేకు ప్రజలు సంఖ్యలలో నాలవభాగము వారికి నున్నదిగలదియగుచున్నది.

మన పూర్వ లీద్రపదత్ర లకాభినిందిని మన ముఖ్యుని
లూరు చుందుకులవల బ్రహ్మజనకు లేదు. తమద్యుమను నిర్దిష్టోల్లా
నామనః గొనసాగింపవలసినవారము మనమే ! లభోదానహారాణా
అమెరికావారి దత్తతను దన రాష్ట్రమున గ్రంథాలయజ్యోతిని వెలి
గించు చున్న ప్రతిభాళాగి. మహీశూర దేశముం దీక్షిణము అందయును
చున్నవి. కంగమహాశయు లీప్రయత్నమునఁ బాఠోపాములై పరు
భాషను భారతఖండమున రెండవ యంతస్తున నున్నది. పూర్వ
గౌరవమును బనిత్రక్యక్తిత్వమును పోషించుకొనును. గాంధ్రనక్యత్వము
గర్వస్థాపము. కావుననే తెనుఁగు సహాయాగ్రహించిన పన్నిభాషల
గౌరవము బహునిన యది. ఇప్పుడు సవ్యః శాంతలాభముల సర్వత్ర
వృత్తములు చేరుచు దొడ్డుగురుమన్నది క్తిత్వము ప్రబలమై
భూవలయమును కపలింప కిందుచున్నది. యుగయుగమునఁ బుట్టు
నుద్యోగ్లిల సమయాసన్నములు కాకమానవు. అట్లులగు భక్తిప్ర

త్తులు గనుపఱుప నెల్లకంతాములు పురస్కరించు కొనుచున్నవి. ఇట్టి శుభావహతరణుల న నాంధ్రీకి ప్రాణియింపగము లగు గ్రంథాలయముల చ సై కెక్కించుట యాంధ్ర చ.హా.ముల కర్తవ్యదీక్ష భాషాపల్లవములకుఁ గోశాగా" లు స్వంధములు. ఆంధ్ర సామ్రాజ్య వైకాల్యమునకుఁ దగినన్ని గ్రంథాలయములు లేకునికి సుస్వతివిజయ యాత్ర కాలికము వాల్లించున్నది. వాట్లగూర్చుదను మొర వఱు సాగిన నంత భావగఁ దెల్పేజము ప్రస్థిల్లును. కొన్ని బాలాదిష్టముల వాతఁ బడుచున్నవి. కొన్ని యకాలవృక్ష్య ముఖ మునఁ బడుచున్నవి. కొన్నింటి యావృతులు దృష్టిగోచరము లగు చున్నవి. ఇవి యైనఁ జోజీవులు కావలసియున్నవి. ఇట్లున్న వాఙ్మ యప్రకృతికి నిస్తులశ్యము ఆయత్తపడదు. ప్రభువు లీ కావ్యమున

నాగంతుకులు కాక కూటస్థులు కావలయును, ధనికు లాంధ్రభారతికి బ్రహ్మరథమును పట్టవలయును. తన యావదాస్తియు గ్రంథాలయో ద్యమమునకై ధాగవోసిన అంధ్రుకార్తీజు వోలె మన ధనసంపన్నులు విద్యావికరణమును కేయలసియున్నది. బోసువంటి మహా త్ములు అంధ్రీగ్రంథమున నుదయించి యుండలే దని చెప్ప సాహ సికపము. అట్టి యీవికై తెలుఁగుంబులుట చెలంది పెద్దమొగముతో నెదురుదాచుచున్నది. చూడుము! ఆంధ్రదేశమునఁ బరుసెనిమి దేండ్లకుఁ బూర్వమునుండి గాబుల కేంద్రపరమున గ్రంథాలయస్థాప నము జరిగియున్నందున, నిది నూతనోద్యమమై వింశతివత్సరప్రాయ మున నున్నది. అభిమానః పురస్కరమున నిపుడీ యాశ్చర్యము సర్వత్ర వ్యాపింపఁ దొడండుచున్నది.

ఉ ద య గా న్ము

పూడిపెద్ది వేంకటరమణయ్య గారు

గీ.సుమముఖములఁ గళ లూరి సొగసులీన
జివునుసంపద నతిశయచేష్ట లమర
హిమకణానంద బాష్పము లిట్టై రాల
నగుచుఁ గదలెడు చృత్తసంతతులు వేడ్క
జీవమా! యేలఁ దహతహఁ జెందె దీవు?

* * * *

గాలిశ్రుతి మేళవించి సంగతుల నింది
గళరవమ్ముల మేర లాకనము నంటఁ
గలిసి యెండుంటి జీరలేకయ సుఖానఁ
బట్టు లన్నియు ముదమునఁ బాటపాటు
జీవమా! యేలఁ దహతహఁ జెందె దీవు?

* * * *

త్రుల్లిపడు చిటుచేప చప్పుళ్ల, తాళ
గతికి లయగాగ నలల సద్గతులు దూగ
నీటితెరచీర యంచుల నెగడ మడత
లవిగొ నాట్యముసేయు జలాశయములు
జీవమా! యేలఁ దహతహఁ జెందెదీవు?

* * * *

పూర్వదిశ నదె బంగారునొమ్మ పోల్కి
నంద మయి స్నేహవాత్సల్య మతిశయిల్ల

గరములం ప్రకృతినిఁ దట్టి కొంగలించి
నవ్వు మొగము న భానుఁ డానంద మొందు.
జీవమా! యేలఁ దహతహఁ జెందె దీవు?

* * * *

నిర్మలమ్మయి సుఖదమై నెగడునట్టి
మేన సుమగంధమును బూసి మెల్ల మెల్ల
నోలపాటల నటునిటు నూగికొంచుఁ
జల్లఁగాఁ బవనుఁ డదిగొ! పచారుసేయు
జీవమా! యేలఁ దహతహఁ జెందె దీవు?
ఉండియును లేనియట్టుల నెప్పి జగతి
నెందుఁ జూచిఁ దానయై హెచ్చుదగ్గు
లెఱుంగకుండగ నన్నింట నిమిడి సమత
సౌఖ్యమునఁ దోచు నదె యాక సమ్మప్రబలి
జీవమా! యేలఁ దహతహఁ జెందె దీవు?

* * * *

ప్రకృతియే నిన్నుఁ జేసె నాప్రకృతిలోన
నైర్లయ మాటయె నీ యాశయమ్ము గాదె!
ప్రకృతి యంతయు సౌఖ్యవారాసిఁ దేల
లేని దుఃఖము లెన్నో గల్పించుకొంచు
జీవమా! యేలఁ దహతహఁ జెందె దీవు?

హిందూ విశిష్ట నాయకాగ్రము నూరినా (కా)

సాధునిక విద్యావిధానములందు జాన్మికుతకాంతరములున్నవని తెలియునగును అట్టి ఆచార్యుల మెట్టి సంస్కరములేక నాగరికతాభివృద్ధి జరిగి అధికారాభ్యుదయమునందున్నతదశ ననుభవించి పాండిత్యప్రకర్షవలనను తత్సజ్జాన పరిపరవలనను సహజముగా గౌరవింపబడుచు వేలకొలది విదేశీయవిద్యార్థుల నాకర్షించుచు జాతీయ విశ్వవిద్యాలయములను విప్లవభింపజేసిన హిందూయుగమునాటి ప్రాచీనజాతీయ విద్యావిధానమీ కాలమున లేకపోవుటచేత మనదేశమీ దుస్థితికి వచ్చినదని ప్రతిపాదిని తెలియును. పూర్వకాలమున సువిశిష్టముగా నేరుపబడుచున్న జాతీయ విద్య సహోత్పన్నమైనదని వేరుగ చెప్ప నక్కఱలేదు. ఆ కాలపు పద్ధతుల ప్రకారము విద్యార్థులు బాల్యముననే తమ స్వగృహములను వదలి జననీజనకుల నెడబాసి గురుకులవాసమును చేయుచు కాయకష్టముల కోర్చి, నీతి, జ్ఞాన, శరీరసౌష్ఠ్యవాదు లభివృద్ధిపొందునట్లు ఉండెడివారు. ఆనాటి జాతీయవిశ్వ విద్యాలయములు, బహుజన సమ్మత మై కేంద్రస్థానముల నలంకరించి యుండెడివి. అందలి గురువులు సర్వజ్ఞులై కేవలము ద్రవ్యార్జనానర్థములుగా, పరిజ్ఞానమును సంతమును, దేశభిక్తిని, తదితర మగు సున్నతోపదేశములను శక్తివంచనలేక బోధించి యావజ్జీవమును వినియోగింప గల వారు ఆ విశ్వవిద్యాలయములు స్వతంత్ర జీవితమునకు పరిశోధనలకు పరిశ్రమలకు జన్మస్థానములుగ నుండెను. నెమ్మది పండితులు, తత్వవేత్తలు, పరిశోధకులు, శిల్పకారులు, పారిశ్రామికులు ఆ విశ్వవిద్యాలయములనుండి వెదలి స్వదేశమున కలంకారభూతులై దేశోన్నతికి వచ్చి బెటుచుండిరి.

మన విద్యావిధానము పరరాజుల సామ్రాజ్యమైన దానిక
మిక్కిలి లోపభూయిష్టమై మార్గదర్శితను పొందవచ్చును. నేటి
విశ్వవిద్యాలయములు కేవలము అంతర్గర్భితమైన విజ్ఞానశక్తిని వృద్ధి
పరచుటకు సమర్థతలేని విద్యార్థులకు తయారు చేయుచున్నవి.
స్వతంత్రజీవనోపాధి కనువగు విద్య నేర్పుటకు మారుగా బానిసత్వ
మున కుపకరించు గుమస్తాలను తయారుచేయు యంత్రాగారములుగ
పరిణమించుచున్నవి. ఇప్పటి విద్యావిధానమందు అన్యభాషామూల
మున పాఠము లన్నియు నేర్పబడుటచే ఆ భాషాజ్ఞానము తదర్థము
తెలిసికొనుటయందే యవధానము బుద్ధిసామర్థ్యములను వినియో
గించుటచేత విషయగ్రహణాసక్తి బాతుగా నశించి విద్యాభ్యాసా
నంతరము స్వతంత్రమైన విషయపరిశోధనాశక్తిని నిర్వహించగల
పట్టభద్రులు ఒక్క రైన కనుపించరు. ఇప్పటి మన పట్టభద్రులలో

నా జీవిత సాహసోన్మితై. గ్రహతీరు ధర్మములను నిశ్చయించి, స్వమతాభి
మానమునకులై స్వతంత్రతాభిలాష తో పాశ్చాత్య సాంప్రదాయ
ములను తొలగై సోదా స్పర్థకు తాళజాలక నెక్కు లిడుములపా లగు
చున్నాడు. పూర్వదృష్టను పరిక్షాన సంపట్టనముచేత మన యలవా
టులు, మతాభిమాన, దేవభావలు అన్ని విధముల సంకర మొందినవి.
దేశోదయమునకు, దేశ స్వాతంత్ర్యమునకు దేశభాషయే ఆయువు
పట్టు. భారతీయుల స్వతంత్రతాభివృద్ధికి మనకు లోబడిన జాతీయ
విద్యావ్యూహియే స్వాతంత్ర్య సంపాదనకు మూలమూలము.

గనుక మన దేశములాని విద్యావిధానము లనేకము మార్పు
జేందవలసియున్నది. దేశభక్తి నణుమాత్ర మైన ప్రోత్సాహపరచని
ప్రభుత్వవిద్యావిధాన మవలంబించు విద్యాలయ లన్నియు సంస్క-
రింపబడవలెను. అట్టి సాతకాలముల బహిష్కరించవలెను. బోధన
పద్ధతులను మార్చి యుచిత కీర్తిని వృద్ధిజేసి తగిన పాఠపుస్తకములను
నిర్మించి జాతీయవిద్యా ప్రబోధమునకు నూతనమార్గము త్రొక్క-
వలెను. ముఘ్లనామ రాజభాషతోబాటు సహజమైన యగ్రస్థాన
మొలకరింపవలయు గానభక్తిని పురికిల్పి ప్రాచీనాధునిక హిందూ
దేశచరిత్రలు పఠనీయగ్రంథములుగా నిర్మించవలెను. జాతీయ
పాఠశాలలందు పురాణేతిహాసములను, కళాకల్పములను భగవ-
ద్భక్తియుక్తము లైన దేశచరిత్రలును, కేదార సిద్ధాంతములను
భారత భాగవత, రమాయణాది భక్తిపూరితము లైన కథలను,
మహావీరుల చరిత్రాంశములతో మన విద్యార్థుల హృదయసీతము
లందు నెలకొనునట్లు చేయవలెను. సేవకవృత్తి కుపకరించు ప్రస్తుత
విద్యా విధానమును మొదలంట పెరికివేసి యద్దాని కేమాత్రము
తావీరివలదు. పూర్వము మనసంఘ విశ్వంభణమునకు మూలకారణ-
మును, అది యీజించుటకు ఏర్పడిన విషయములను విద్యార్థులు
తెలిసికొనుట అత్యవశ్యకము. పూర్వ సాంప్రదాయముల నను-
సరించు జాతి యెల్లపుడును వృద్ధి జేందుచుండును. తద్భిన్నముగా
స్వజాతి సాంప్రదాయములను విస్మరించి విదేశ సాంప్రదాయములను
మన సంఘమునందు నాటకములు జూపింపవలెను. జాతినిఘాతమునకే యనియు
దేశాధిపత్యమునకే యనియు నూహింపనగును

స్వజాతీయాభివృద్ధి కనుకను మున్న తాదర్శములను మాతృభాషా
మూలమున బోధించినచో ముబధముగను కీప్రముగను గ్రహించి విష
యమును బీర్ణముచేసికొని జాతీయాభివృద్ధికి మనవారు తోడ్పడ
గలరు. దేశాభ్యుదయమునకు పాటుబడగలరు. కేవలము తర్కమునకు
వివేకమునకు పయోగించు ప్రస్తుతాభివృద్ధి లెగాక, హైందవజాతీయైక్య
యార్థిక నైతికాధ్యాత్మికాభివృద్ధికి తోడ్పడు విద్యయే యుండు

వలెను. శాస్త్రీకకర్మవిద్యలు సహితము సేర్పవలెను. తదనుకూలము లగు కర్మాగారములను కూడ నిర్మించవలయును. ఇట్టి విద్యమీఁదనే దేశముయొక్క భవిష్యత్స్థితి మాధారపడి యున్నది. దేశమును కాలమానపరిస్థితులను గమనించి పాఠశాలలను చల్లనివేయుచు పెట్టవలయును. విద్యార్థులు దేశీయము లగు పరిశుద్ధములైన సామాన్యదుస్తులను ధరించుట కాటంక పెట్టరాదు. జాతీయ గ్రంథ పఠనము జాతీయవీరపురుషారాధనము జాతీయాదర్శబోధనము దేశ భక్తి వాణిజ్య, పారిశ్రామిక, వ్యావసాయికాభివృద్ధులు కళాకల్పనా శక్తులు మున్నగునవి జాతీయవిద్యయొక్క ముఖ్యలక్షణములు. మన జాతీయవృత్తులు నశించుటచేతనే దరిద్రదేవత భాగ్యవంతమగు నీధరత ఖండమనందు తాండవ మాడుచున్నది. నిన్న మొన్నటి బిరోపామహా సంగ్రామమునం దాంగ్లేయులు తమ దేశపు పారిశ్రామిక ఫలముల నీ దేశమునకు పంపలేకపోయినపుడు మన ప్రభుత్వమువారు జపానుదేశీయ వస్తువులను రావించుటకైన సహించిరేగాని దేశీయ పరిశ్రమలను వృద్ధిజేయుట కణుమాత్రమైన సహింపలేక పోయిరి. మీదుమిక్కిలి యొకటిరెండు చోట్లలో నున్న పారిశ్రామికకాలయాధికారులయొద్ద నుండి కొన్ని యంత్రములజేయు లై సెయ్యని సహితము లాగిగొనిరి. వారికిఁ మన దేశీయులు సందుదొరికినచో సకలవిద్యలల్ప కాలములో నులువుగా నేర్చుకొని త్వరలో నగ్రగణ్యులై పోటీకి నిలబడెదరని, బాగుగఁదెలియును. పూర్వపు వృత్తి లన్నియు పటల మహాన్నతదశ నొందినచో జనులు సంపన్నులై బద్ధిల్లుదురు. దేశము నుభిక్షముగా నుండును. షామ మద్యశ్యమగును. గనుక వాణిజ్య పారిశ్రామికవ్యవసాయక సాంకేతికాధ్యాత్మిక విద్యలను బాలర కామూల్యగ్రముగ నేర్పినచో వారు స్వతంత్రజీవన లై సంత్వపులై ఉండురు. దీని కనువగు విద్యావిధానము ప్రభుత్వమువారి పాఠశాలలలో గాని; తత్సహాయపాఠశాలలలో గాని కాన్పించదు. మహాత్మా గాంధీగారు ప్రభుత్వమువారియొక్క సహాయము నొందు పాఠశాలలనుండి జనులు తమబాలరను చదువ మాన్పించి జాతీయవిద్యాప్రతిష్ఠాపనను నెలకొల్పి, దేశహితైకవిద్యావిధానము అవలంబింపఁ గృతనిశ్చయాలు కావలయునని సందేశము లంపుచున్నారు. ఉత్తరహిందూస్థానము నందు, గుజరాతీరాష్ట్ర మునందు జాతీయకళాశాల లనేకము నెలకొల్పి విద్యార్థులకు జాతీయవిద్యాబోధనమును చేయించుచున్నారు. ప్రజలు విద్యార్థి లీ యుద్యమమున కన్నివిధముల సహకారులుగ నున్నారు. మన యాంధ్రదేశమునందు సహితము జాతీయపాఠశాలా ప్రతిష్ఠాపనములు బయలుపెడలవలెను. ఇందుకు లెనాలిపురవై శ్రమిభూమిబులే

ముందంజవైచి ఆంధ్రరాష్ట్రమున కంతకు మార్గదర్శకు లైరి. మన దేశములో విరాజిల్లుచున్న ప్రాచీనాధునిక కవిమర్యాదలు - వీరాగ్రేసరులు - వాణిజ్యాధికారులు - పారిశ్రామికులు వ్యావసాయికాగ్రణులు మున్నగువారి పరిత్ర చరిత్రాంశములు మన యవతలకు గుచ్చుచాలవో నేర్పి జ్ఞాన, నీతి, శౌర్యబీజములను వ్యాదయధికములయంగు నాట జేయవలెను. మనవిద్యార్థులు ప్రభుత్వవిద్యాపరీక్షలను దయ్యములవలె నెంచవలయును. ఇదియే భుక్తి ముక్తికి సాధనము. ఈపాఠశాలలలో సాధకులగు నుపాధ్యాయులు లుండితీరవలయును ఇతర యువోగముల దొరకక తాత్కాలికముగా కాలముగడుపు బోధకులును గాక, ఇతరాచార్యులు లనుభవించుట కనువగునట్లు నటించు గురువులును గాక, బాలర కుచిత సుగు విద్యను నేర్పి యజ్ఞానమును పారద్రోలి, వారి చురపథములందు నుగుణపుంజముల నెలకొనజేసి యున్నతాళయముల బోధించి విద్యార్థులపురోవృద్ధిని దేశాభ్యుదయమును గోరు నుపాధ్యాయులుగా నుండవలెను. బాలురు శాస్త్ర యంత్రముగను విస్మయముగను ఆలోచించుటకును మేధస్సునందు ప్రవేశించు ప్రతిస్థాలనూక్మవిషయములను జీర్ణింపజేసికొనుటకును తగిన జ్ఞానబోధ చేయవలెను. విద్యార్థులందు జ్ఞానసముపార్జనాభిలాషను అంకురింపజేయవలెను, బాలరతో కలసి మెలసి యుండి వారి కష్టనిష్ఠురములను గమనించి నిర్వహింప వలయును. గనుక నోస్వదేశాభిమానులారా! ధర్మపరతంత్రులారా! ముందంజవేయును. జాతీయతాభివృద్ధిని గోరి దేశోన్నత్యమునకై లోడ్చుదును. మన దేశమునుండి వస్త్రములకొఱ తెన్నికొట్టరూపాయ లాంగ్లదేశమునకు పోవుచున్నచో, నిప్పుపెట్టెలకొఱ తెన్నికొట్ట రూపాయలు జపాను దేశమున కరుగుచున్నచో, లాంతర్లుగాజుపెంకులకై ఆమెరికాదేశమున కెంత ధనము పోవుచున్నదో, బ్రాంగ్లిడ్లు కత్తులు కత్తెరలు పింగాణిబొచ్చెలు మున్నగువానికి మన మెట్లు విపరీతధోరణితో ధనమును గ్రుమ్మరించుచున్నామో, యాలోచించును. మనదేశదారిద్ర్యమున కిదియే మూలకారణము. మనదేశములోని పంటలు మన దేశసోదరుల కొక్కపూట కైన చాల కున్నవి. ఇంగుల కేమి కారణమో గ్రహింపుడు. స్వదేశాభిమానులై దేశాభ్యుదయమును కోరి, తమ పుత్రపౌత్రపారంపర్యము నొన్నత్యదశ ననుభవించవలె నను సందేశము దృష్టియందునిలిపి స్వతంత్రతకు ప్రగమసోపాన మనఁదగు జాతీయవిద్య నేర్పు విద్యాలయములను నిర్మింపుడు. అట్టివాటిని పోషింపును.

మోహినీతైలము—వెంట్రుకలు పెంచి నిగనిగ లాడించును

శ్రీ పురుషులు వాడుటకు యోగ్యమైనది — 5 తు॥ నూనెగల సీసా-1-కి రూ 0-12-0

త ర తా పా య ము.

ము ది.గో.ం.డి నా గ లిం.గి తా స్త్రు లు గా రు

- ఉరుతిర గురుకరు జోదయంబున గాని, మదమానజోద్ధతి మట్టుపడదు
మదమానజోద్ధతి మట్టుఁ జెందిన గాని, సమరసభావంబు చక్కపడదు
సమరసభావంబు సంభవించినఁ గాని, భేదభావం బెల్ల పెల్లగిలదు
భేదభావం బెల్ల పెల్లగిల్లినఁ గాని, మిత్రభావము బుద్ధి మెలఁగఁజోదు
- గీ. మిత్రభావంబు బుద్ధిని మెలఁగకున్న, బంధము విముక్తి నొందదు భాసురముగ
బంధముక్తిని గాని నిర్భయతగలుగ, దీ వెర వెఱుంగు. నుహృద్భావులార !
- సీ. స్నాన సంధ్యాదుల జాడఁ జూడని బాపఁ, డెక్కువయే నని నిక్కఁ బోవు,
ఎక్కు వెట్టులొ చూపు మిక్కడ ననినాయుఁ, డొక్కఁడు వానిని వెక్కిరించు,
నాకు జందెం బిదో! నీ కది యే దని, మూఢాగ్ర జఁదు వాని మూదలించు
నటులేని నేను నింతటఁ దాల్తు జందెంబు, నని యొక్కటిని గొని యతఁడు దాల్చు
- గీ. జనము లన్యోన్య మిట్లు వైషమ్యబుద్ధిఁ, జెలఁగ నరిష్టక్షణంబు నశించు నెట్లు?
లరిజయము లేక మైత్రి కుదురుట యెట్లు? మైత్రి లేక లభించునే మహితముక్తి.
- సీ. తనవలె సర్వభూతంబులఁ గను మని, శ్రుత్యంతసూక్తి భావింపలేదె
ఘనునందు నట్ల పుల్కనుపట్ల గనుమని, భగవానుఁడును గీతఁ బలుకలేదె ?
శత్రునందును దన మిత్రునందును సమ, భావము నిడుట శుభంబు గాదె
ద్వేషావము సర్వదోషమూలంబుగ, ధీయుతుల్ తొల్లి బోధింపలేదె
- గీ. కాన వైరంబు పోనాడి లోన మైత్రి, గూడి నిజబుద్ధిదేశంబు గురుసుఖాభి,
నోలిలాడంగఁ జేయంగ నోపి దుఃఖ, బంధ మెడఁ బాయుడీ మీరు భవ్యులార !
- సీ. దేశమంచన భేదలేశంబు గని కాదె, యింపున నొరు లాక్రమింపఁ గనుట
వాక్కునందున భేదపద్ధతిఁ గని కాదె, జనము లవ్వాని నల్పునిఁగఁ గనుట
ఘనకుటుంబపు భేదకలనఁ గాంచియె కదా, జెలఁగి దుష్టులు దానిఁ జెఱుపఁగనుట
బరులకు భేదంబు పురిగొల్పియే కాదె, వారిఁ బాల్కులఁ జేయఁ బరులు గనుట
- గీ. అట్టి భేదంబు హృద్విధి సమరఁ గాంచి, కామముఖ వైరిపర్గంబు క్రమ్ముకొనును
కాన, నద్దాని విడనాడి ఘనతఁ గూడి, స్వేచ్ఛ గని యూడిపాడుడీ విజ్ఞులార!
- సీ. బ్రాహ్మణ తదితర భండనం బాకవంక, నొకవంక నెడకమ్మకుల రణము
వైదిక సీయోగ వ్యాజ్యంబు లిట, నట, వెల్పాటి తెల్పాటి వికటభావ
శైవ వైష్ణవమత సంవాద మీలోన, నాలోన సగ్రతాంబూల కక్ష
వళఘు తెంగలి కుడి వైరభావం బిందు, నందు పశుద్వయాభ్యుధిక చర్చ.
- గీ. జనత యారీతిఁ గలహభాజనతః దనర, పిట్టపో ర్పిట్టపోరును పిల్లి తీర్చె
నన్నయట్టు లరివ్రాత మాక్రమింప కున్నె? మిత్రత వహించి వన్నెఁ గనుడు.

అంధ్ర వ్యాకరణములలో గల

కొన్ని సంస్కృత సిద్ధాంతములు

వజ్రల చిన సీతారామ శాస్త్రి గారు

అంధ్రవాక్యభివృద్ధి సంస్కృతవాక్యములకు చాలవరకు మూలమై యున్నది. అంధ్రవాక్యమునకు సంస్కృత వ్యాకరణములలోని మార్గము లక్షణములు తెలుపని వ్యాకరణములందు బ్రవేశించినవి. అంధ్రవాక్యములు చాలవరకు సంస్కృతప్రమేయములందుంటుంటే సంస్కృతభాష పొందిత్యము లేనిదిగా కన్పించి దుర్భాగ్యమని చెప్పబడుట గందేహము లేదు. అంధ్ర పండితు లెల్లరు సామాన్యముగా సాంప్రమితో సాటు సంస్కృతమును గూడ బాగుగా నభ్యసించి అందరి రీతుల నెల్లఁ దమ తెనుఁగునఁ జూపింప నభిలషించుచుచున్నారు. అందు ముఖ్యముగా సాంధ్ర వైయాకరణములను సంస్కృత వ్యాకరణములను బాగుగ నభ్యసించి యా మార్గముననే తెనుఁగు వ్యాకరణములను నైతము నడిపింపసాగిరి.

ప్రాచీను లెల్లరును లోకులను మంచి వ్యాసారమునందుఁ బ్రవర్తించేముటకై యిట్టి యుపాయము క్త వ్యాకరణములకు బుణ్యఫలమును ననుపయుక్త వ్యాకరణములకు పాపఫలమును గల్పించుచు వచ్చిరి. తుదకుఁ గుడిచెడినాటికిని గట్టెడిబట్టకును దంతధావనాది కార్యములకును నియమములను కల్పించి వానికిఁ బుణ్యసాఫలముల ఉపదేశించుచు వచ్చిరి. ఇట్టి యుపాయము చోప్పననే కావలయు. నేద విధము వేదపారాయణమునందుఁ గూడఁ బుణ్యఫలము లభించు చు వక్కాణించిరి. కాని వ్రాత్య మున పుణ్యఫలము పారాయణ ముత్రముననే లభించుచుండఁగా, నీరక నర్థావబోధ ప్రయాసముతోఁ జని యేమి యను వింత గుఱిప్రాముముల సునవారికిఁ బొదము నని యూహింపరైరి.

క్రమక్రమముగా వేదములకువలెనే తదంగము లగు శిష్యా వ్యాకరణాదుల పారాయణమునకును శృతిపురాణాదివాక్యప్రభుల పారాయణమునకును పుణ్యఫలమును తత్తదాచార్యులు గల్పింపసాగిరి. ఇట్టి యభిప్రాయమే శబ్దేందు శేఖరమునఁ జూపఁబడినది.

పతంజలి తాను బాచినీయమునకు భాష్యము వ్రాసఁబూని యాగ్రంథము ముత్తముమీఁది మంచి కష్టపూరిత గావహించి నది నందెచ్చటను వ్యర్థముత్రంబులు లేవని మాట బాహ్యమున విరోధములు లేవనియు ప్రసించెను. కాని కొన్నికొన్ని పోట్ల ముత్రములతో ములను నాయా సందర్భములలో వ్యర్థము లని గుఱువు చేసి ప్రత్యాభ్యాసము చేసియుండెను. అది యాధారముగాఁ జేసికొని యిటీవలి వైయాకరణములు పాచినీయమునకు దెచ్చటను నిర్భక్త భాగము లే దని చెప్పియు నిట్లు కొన్నియెడలఁ బ్రత్యాభ్యాసములను చేయుటం

బట్టి యా ప్రత్యాభ్యాస భాగములకు ఫల వద్యప్రమే యన్న నిర్బంధ మని యంటి, వెనుకటి సామ్రాజ్యానుసారముగా భాష్య తాత్పర్యమున చేసుసాగిరి.

వైరీలి నే కావ్యాచార్యులు కావ్యపఠనాదికమునకును, వైద్యాచార్యులు వైద్యపఠనాదికమునకును, నట్లే, అత్తచాస్త్రాచార్యులు అత్తచాస్త్రపఠనాదికమునకును, బరహు పురుషార్థమును ఫలముగా నుపదేశింప నారంభించిరి.

వ్యాకరణ శాస్త్రపఠమునకుఁ బ్రయోజనములను బేర్కొను సందర్భమున మహాభాష్యకారుఁడు వైదికశ్రమందు సాడుటవలనఁ బుణ్యమును కలిగించునట్టి నుఁ బాపమును గూర్చినట్టియు సుకృతముల నుపదేశించుట మున్నగునవి వ్యాకరణ శాస్త్రపఠమునకు ముఖ్య ఫలము లనియుఁ దక్కినవి యానుమంకఫలము లనియుఁ జెప్పెను.

“కాని ప్రస శ్శబ్దానుకాసనస్య ప్రయోజనాని- రక్షోహోగ్రమ లఘుసంజేహః ప్రయోజనమ్... ఇమాని ధూయ శ్శబ్దానుకాసనస్య ప్రయోజనాని స్థేచ్ఛా మాభూమే త్యగ్యేయం వ్యాకరణమ్... దేశేననుసాహస్య స్వాది త్యగ్యేయం వ్యాకరణమ్... ప్రాయశ్చిత్తీయ మాభూమే త్యగ్యేయం వ్యాకరణమ్ “నదే శబ్దార్థసంబంధే లోకతిల శాస్త్రతో ధర్మనియమః... ఏవ మిహాపి సమానాయామ శబ్దార్థావగతౌ తత్తేన చాపరబ్ధేనచ ధర్మనియమః క్రియతే. శబ్దేనై నాన్తర్లోఽభిధేయో నాపశబ్దేనేతి. ఏవంక్రియ మాణ మభ్యుదయకారి భవతీతి” “ఏవైవైవ శబ్దస్య గావీ గోటీ గోతా గోహోతలి కేత్యేన మాదయో బస వోఽపధ్రంకా” “అభ కిమర్థ ముపదిశ్యతే వర్ణ జ్ఞానమ్ వాగ్వివివయో యత్రచ బ్రహ్మ వర్తతే... సన్యవేదపుణ్య ఫలాప్తి శ్చాస్య జ్ఞానే ధవతి, మాతాపితరా బాస్యస్వర్గేలోకే మహీ యతే” (ప్రత్యాహ రాహ్నికము)

పయిరితిల మహాభాష్యదులలోఁ జెప్పఁబడి గుండటచే తను, సంస్కృతాపభ్రంశములు స్రాకృతమునందును, సంస్కృతప్రా కృతాప్రభులు లోకమునందును నిండియుంటుంటేతను సాంధ్ర వ్యాకరణ వ్యాఖ్యానము ననుసారములపండిత్యం దెట్టి చిత్తు, అంధ్ర భాషాపఠనమునకును సంస్థవింశ కుండునట్లును, సాంధ్రభాషాపఠనము వలనఁ గూడఁ బుణ్యఫలము లభించునట్లును సిద్ధాంతము చేయుటకు గట్టిగా యెగులాడి తుది కట్టులో కృతార్థుఁ డయ్యెను.

మహాభాష్యకారుడు యజ్ఞాది వైదికశ్రమందు మాత్రమే యుపశబ్దముల వాడరాదని చెప్పియుండటం చేసి యవి యాధారముగఁ

గొని యహోబలపండితుడు “సహ్యో వ్యవశబ్దనిషేధః క్రతువిషయ ఏవ. నతు వ్యవహారవిషయ ఇతి ప్రతిపాదితం. తత స్స్వదేశభాషాభి మానధారేయః పండితకాంక్షా నిశ్చంకా స్స్వదేశభాషాకావ్య నిర్మాణేషి ప్రవర్తంత ఏవ” (అహో. ౩౨ పుట) అని యిట్లు మూడు నాలుగువందల పంక్తులతోఁ జర్పించి యాంధ్ర శబ్దజాలమున కపధ్ర వృత్త్య మొప్పుకొని, మహాభాష్యకాయని మఱియుచొప్పునఁ దెనుఁగు చదువువారికిఁ బాపము లే దని నిర్ధారణ చేసెను.

అయినను, వై సిద్ధాంతమువలన సహోబలపరిచననునకుఁ దృ ప్తి కలుగఁజాల దయ్యెను. ఆంధ్ర భాష కపధ్ర వృత్త్యము సంగీకరించి యద్దాని వ్యవహారమునఁ బాపము రానేర దనిగదా సిద్ధాంతము చేయఁ గల్గెను. కాని, పాపము రాకున్నను బుణ్యము రానేరదు గదా! మఱియు “దుష్టాన్ శబ్దాన్ మా ప్రయత్నోత్కృషీత్యశ్యయం వ్యాకరణమ్” “నష్టేచ్ఛితజై నాపభాషిత వై న్నేచ్ఛో హవా ఏష య దపశబ్దః” అను మొదలగు భాష్యకారభోరణి యాతని మనసును బీడింప కుండు నా? కావుననే తుద కహోబలపతి యట్టి కొఱుఁతకుఁగూడ సహిం పఁజాలక, యాంధ్ర భాషకును - దర్వాన్యకరణములకును - పరబ్రహ్మ మూలకత్వమును సాధించి తిత్తవరమునకుఁ గూడ మోక్షఫలమును బ్రసాదించి యాప్రకరణము నంతతో ముగించినాడు. [మా. అహో 116 వ పుట. వస్తుతస్తు ఇత్యాదిగ్రంథము.]

ఏభాషయైనను పూర్వభాషల యపభ్రంశమే యగుచుం డును గదా! సంస్కృతభాషమాత్రము తత్సూర్యభాషల యపభ్రం శము కాదా? ఇంతమాత్రమున కింతటి గ్రంథము వ్రాసవలయుగా? అయినను నీగంధర్భమున సహోబలపతి త్రొక్కిన యానింతమార్గము కూడ గమ్యస్థానమునే చేరినది. ప్రపంచమెల్ల బ్రహ్మవివర్తమే యగుటఁజేసి-ప్రపంచాంతఃపాతి యగు సంస్కృతమును దెనుఁగు వలెనే వివర్తమే యనియు, దెనుఁగుతోఁబాలుగ దానికని బ్రహ్మ మే మూల మనియు, నక్కారణమున నద్దానివలె నియ్యదిగూడ సాధు వును నుకల్పవయము నగుటకు సందేశము లే దనియు, పురాణము గమనారధరస్పందము చేయ వలనుపడని రీతిని సిద్ధాంతము చేసెను.

“సిద్ధి శబ్దార్థసంబంధే లోకతః...” అను మహాభాష్యోక్తికిఁ బర్యాయ మగు ‘సిద్ధి ర్లోకాద్భక్త్యా’ అను చింతామణిచనము చొప్పునఁ దత్తత్కాలములందలి సుశబ్దావశబ్దములు తత్తత్కాలము లోని శిష్టవ్యవహారమువల్లనే తెలిసికొనుట నుకరమైనను, పూర్వ పూర్వకాలములలోని భాషను దాని సౌష్ఠవమును మాత్ర ముత్త రోత్తర కాలములందలి వ్యవహారమును బట్టి తెలిసికొనుట నుకరము కాదు. మఱియును వాఙ్మయస్థభాషయంతయును వ్యవహారమును బట్టి తెలిసికొనుటయు శక్యము కాదు. కావున, నట్టి పూర్వపూర్వ కాలము లందలి భాషయొక్క సౌష్ఠవమును వాఙ్మయస్థ భాషాప్రపంచమును దెలిసికొనుటకు విశేషపరిశ్రమ మక్కఱలేకుండ వ్యాకరణకర్త తానట్లు శ్రమించి సంపాదించిన యాజ్ఞానమును పాఠకులకుఁ జాల వఱకు నులుపుగను నిస్సంశయముగను లభించునట్లు చేయుటయే వ్యాకరణరచనకుఁ బ్రధానఫలమై యున్నది.

ఈనడుమును బయలు దేరిన యాంధ్ర భాషావివాదములలో గ్రా థికవాదులు కొందఱు - వెరుక నుదాహరించిన భాష్యకాంక్షులను - “ఘోచ్చా హా భూమే త్యస్యైతం వ్యాకరణమ్” అను మొదలగు వానినిస్వవాదోపదేశకములగు నా నుదాహరించి శిష్టవ్యవహారస్థాంధ్ర భాషను నీసంపాదించి. కాని భాష్యకాదని తలచుచొప్పున వ్యాకరణకరణంధ్రమువలెనే గ్రాంథికాస్త్రము హాస పథప్రవృత్తియే యను విషయమును గ్రహింపరైరి గదా !!

కాస్త్రమునకు సాకల్యము గా ద్రాహ్యము సిద్ధించుటకును, కాస్త్రమునం దేవిధ మగు కొలఁదయును లే గనుమాట స్థిరపడుట కును, కాస్త్రమునకుఁ బరిపూర్ణత్వము దృఢపడుటకును, కాస్త్రము పరమేశ్వరమూలక మనియు, నగాది యనియు, నపారమేష మని యు, కాస్త్రకర్త సర్వజ్ఞుఁడాయు, నీశ్వర వలబద్ధుఁడై టవుఁ డనియు, దివ్యజ్ఞానసంపన్నుఁ డనియుఁ దెప్పుటగూడఁ ముగింపఁజూగ మువారి కలవాటు అట్టి గలవాటుచొప్పున ‘అఇతి’ మొదలగు వర్ణ సమామ్నాయనూత్రములు-శిశ్యుఁడం దెక్కిణి వాయి, మిటలూ జనించిన వనియును, ఇట్టిశిష్యమూలక మగుటచే నిదియే వేదాంగ మనియు, లోకమునందీ శబ్దకాస్త్రము వెలయుటకై యా వర్ణ సమామ్నాయ నూత్రముల నీశ్వరుండు పాఠనికీఁ ప్రసాదించె ననియు వై యాకరణులు చెప్పియున్నారు. [చూసుము శేఖరమునాని మా హీ శ్వరాణి నూత్రాణి అనుమూలపు వ్యాఖ్యానసంబంధము.]

ఇట్టిప్రసంగములు లేచి వెట్టుటచేరినే కావలయు, నాంధ్ర కాముది మున్నగు కొన్ని యాంధ్ర వ్యాకరణములలో నైత మట్టి సమాత్వమే యాంధ్ర వ్యాకరణ తర్కర్తృత్వం గూడఁ గల్గింపఁ బడినయది.

“ఆంధ్రవిష్ణు స్సరయుతో నుజేన సీంభునా, యథ్యా త్రయోదశయుగాన్ మాత్యా తం రాక్షసోత్తరుమ్, అకస త్తైత్రి ఋషి భి య్యతో గోదావరీతటే, తత్కాలప్రభృతి త్తైత్రిం త్రిలింగ మితి విప్రుతం, తత్తత్త్వా ప్రత్యమాలాపా స్తత్కాలేన హరే ర్భూటాః, కాలేన మహతా సర్వం తత్సయం స్వల్పబుద్ధిభిః, అన్యుటోచ్చారితా నీతి తద్భవానీతి సమృటిః, బ్రహ్మణా నిర్మితా వాచః పూర్వ మాంభ్రేతు ర్హరే, అచ్చా ఇతివ కథ్యస్తే నుష్టిభాతుసరున్వితాః, ... త్రిలింగ కాస్త్రవిహితస్య లక్షణ స్యాపి ప్రయోగేన హైన్యం న కారయే దితి నాగరాజః ... యుగభేదా గాంధ్ర భాషా చార్యభేదః ప్రకీర్త్యతే, కృతేనుధా యనః ప్రోక్త ప్రేరాయాం శు నాశకః..... (ఆంధ్ర కాముది)

“కాస్త్ర మహేష్వర మూర్ధ్వం ప్రాయుక నిత్యాప్రచూగ లక్ష్యైతత్ దృశ్య మతిథివిరం యద్ జ్ఞాత్యా శిబ్దః ప్రయుక్త ఆస్మ నమః” (ఆంధ్రశబ్ద చింతామణి, నను సంస్కృతప్రాకృతవ్యాకరణయో రా ర్ష త్వేన భవతి ప్రామాణ్యమ్. నన్న యాధర్వణయో రిహనీతన కవి మాత్ర స్వేన కథు లత్పదీతయోః ప్రామాణ్యం స్యాత్? ... నాన్యపిః కావ్యకరణచాతుర్యధుర్యత్వం సంభవ త్వేన ఖలు. నాన్యపిః కురుతే కావ్య మిత్యభియంతోః, అనితరసాధారణ వ్యాకరణనిర్మాణ ఖలు

తనూ పండితకవీంద్ర ప్రథమగణ్యత్యేనచ పరిపూర్ణం సార్వజ్ఞ్యం తయో రిదాసీంతనత్వమాత్రేణ కథం నివాచ్యేతే? అతవేద 'బ్రహ్మదే వానాం పదసీః కవీనా మిత్యాపనివదే వచనే పదజ్ఞస్య విశిష్ట్యే శ్లోధూతినత్వా ప్రతిపాదితా" (చూ. అహో 110 పుట).

వైరితి నే చాలసరస్వతియుఁ దన కాంధ్రశబ్ద చింతామణి నోఁ సిద్ధుఁడు ప్రసాదించెననియుఁ దక్కర్తయగు నన్నయయుగాది గంధపుఁ దనియుఁ బేర్కొని యున్నాఁడు.

ఉ. ఏమి మహాద్భుతం దిది హరిహరి యొక్క డి యాంధ్రశబ్దచింతామణి యొక్క డి మతంగనగంబు యుగాదిసంభవుం

డై ననివన్న నన్నయమహాని యెవ్వఁడు సిద్ధుఁడెవ్వఁ డాహా మదగణ్యపుణ్య సముద్రగ్రతఁ జేతుఁడెగాక యిన్నియన్.

బాలసరస్వతిపద్యమునే యాధారము చేసికొని, యప్పుకవి కూడ నిట్లే చెప్పియుండవచ్చు. గాని "యుగాదిసంభవుండై మని చన్న నన్నయ" యని అంత ఘోరముగాఁ జెప్పఁజాలక, కొంతసంకోచించి "నన్నయ నన్నయార్థకవి యీకలికాదిని జెప్పె". అని చెప్పియున్నాడు. యుగాది యుగాంత శబ్దములు కల్పాద్యంతములందు రూఢములై యున్నవి. లేదా యుగశబ్దమునకుఁ గృతయుగ మనియైన గర్థముచేయక తీరదు. నేల యుగశబ్దమునకుఁ గలియుగ మన్న యర్థ మెంతమాత్రమును లేదు. ఇప్పుడు బయలుపడలిన కాసనాదుల నిదర్శనములను బట్టి - సృష్టియొంది గాని, కల్పయొంది గాని, కృతయుగాదిని గాని, తుదకుఁ గలియుగాదిని గాని, నన్నయ పుట్టియుండలేదనియు, రమారమి వేయియేండ్లలోపలివాఁ డనియు నెల్లరకును విదితమే గదా! ఇట్లే పాణినియును నివృజ్ఞానతపోవీహిమలచేతఁ గ్రొత్తగా లోకములో వ్యాకరణశాస్త్రము నవసరిపఁజేచు లేదనియు, నంతకు ముందునైతము వ్యాకరణశాస్త్రము వ్యాపించియే యుండెడి దనియు, నట్టివానిని బాగుగాఁ జదివితొని గొప్ప పాండిత్యమును సంపాదించి కొన్ని క్రొత్తవిషయములను జేర్చి యష్టాధ్యాయని రచించె ననియుఁ దోచక పోదు. పాణినియునును కాకల్య కాకటాయని భారద్వాజాది పుర్వ వైయాకరణులు పేర్కొనఁబడి యున్నారు. ఇంతయేల? యష్టాధ్యాయము నొకచోటఁ బాణిని పూర్వాచార్య మతమును విచుర్చించియు నున్నాఁడు. [చూడుడు-అపి ముక్తవద్యక్తివచనే-అనునది 'మొదట, ప్రధాన ప్రత్యయార్థవచనమర్థ స్యాన్య ప్రమాణత్వాత్-అను మకుట తత్వబోధిని వ్యాఖ్యానము 236-239 పు.]

పాణిని గ్రంథమునందలి కొంతలు వెక్కిరియి వార్తికకారుఁ డును, భాష్యకారుఁడును, కాక కాకారాదులును పూరించుచు వచ్చిరి. ఇంకను వాఙ్మయసాధనము పూర్తిచేయవలసియు నున్నది. ఇట్టి క్లితిలూఁ పాణినికి సర్వజ్ఞత్వమును దివ్యదృష్టిసంపన్నతనుఁ, గల్పించుట యెంతోజాతు యుక్తమో విమర్శకులే గ్రహింతురు గాక. అష్టాధ్యాయకఁ బూర్వమునందును వ్యాకరణములు ప్రసిద్ధములై యుండఁగా వానికి వేదాంగత్వమును గల్పింపక, యష్టాధ్యాయక మాత్రమే గల్పించుటకుఁ గారణ మేమో !!

శాస్త్రకర్తలకుఁ ఋషిత్వ సర్వజ్ఞత్వ దివ్యదృష్టి సంపన్న

త్వాదులను, శాస్త్రమునకు భగవద్విలసితత్వాదులను అంగీకరించునపు డీక శాస్త్రోక్తవిషయములకు సాకల్యముగాఁ బ్రమాణ్యము నీయక తప్పదని, మనవారు తచ్చాస్త్రముచే సాధింపఁదగిన శబ్దకాల మెల్ల సాధుచే యనియు, తద్విలక్షణము లసాధువు లనియుఁ, దలంప నారంభించిరి. కావుననే వ్యాకరణమునకు లొంగని కాలిదాసాది మహాకవుల ప్రయోగములకుఁ గూడ నసాధుత్వము కల్పింపఁబడుచున్నది.

"కృష్ణ" చా నుప్రయుజ్యతే లిటి" అను సూత్రపు తత్వబోధినిలో "కథం తర్హితం పాతయం ప్రథమ మాస పపాత పశ్చాత్. ... ప్రమాద ఏవా యం, నచ విపరీతప్రయోగ నివృత్తిమాత్రే సూత్రస్య తాత్పర్యాత్ పశ్చాత్ప్రయోగో వ్యవహితోపి న దువ్యతీతి వాచ్యం విపర్యాస నివృత్తిర్థం వ్యవహితనివృత్తిర్థం చేతి వార్తికవిశోధాత్." అని యిట్టి ప్రయోగముల కసాధుత్వము కల్పింపఁబడెను వైయత్రము నభిప్రాయమునే చెప్పుచున్న "భృగువాన్యః" అను ముగ్ధబోధసూత్రము వ్యాఖ్యానములో దుర్గాదానుఁడును "అమఁ ఇతి పంచమైవ. పరతః ప్రయోగేసిద్ధే అనుగ్రహణం క్రియా విశేషణోపసర్గవ్యవధానేపి ప్రయోగాగ్ధమ్. తేన తం పాతయం ప్రథమమాస పపాత పశ్చాదితి రఘుః. ఉత్తాం ప్రచక్ర ర్నగరస్యమార్గాన్, ఇతి భట్టిః" అని చర్చించి యున్నాఁడు. ఇంకను "ప్రభంశయాం యో నహుషం చకార" అను ప్రయోగాంతరము వదురనేలేదు. భాషాపరిపాటిచేఁ బ్రయోగింపఁబడిన ప్రయోగము లిట్టి నియమములకు లొంగునా?

"అక్షాదూహిన్యా ముపసంఖ్యానమ్" అను వార్తికము, గుణమును వారింది 'అక్షహిణీ' అను వృద్ధిరూపమును సాధించుటకే పుట్టె నని తోచకపోదు. అట్లయ్యును అక్షహిణీ అను రూపము సంయతము కవిప్రయుక్త మగుటంజేసి 'అక్షశబ్ద మూహినిశబ్దముతో సమసించినపుడు మాత్రము వై వార్తికము ప్రవర్తించు నని అక్షశబ్ద మూహశబ్దముతో సమసించినవివర 'ఇని' ప్రత్యయము చేసినచో 'అక్షహిణీ' అను గుణరూప మగు నని తత్వబోధినికారుఁడు చెప్పెను. కాని వార్తిక కారునకు 'అక్షహిణీ' — అక్షహిణీ' అను రూపద్వయ సాధుత్వ ముపదేశించుతలంపే యున్నయెడల నాతఁ డావార్తికమును వైకల్పికముగా నుపదేశింపకుండునా?

మునిత్రయమువారి వచనములచే సాధ్యముకాని ప్రయోగము సాధువు కానేర దనియు, నెట్టి కవిప్రయోగ మైన సాధు వనిపించు కొనుటకు మునిత్రయమువారి వచనములకు లొంగితిరవలయు ననియు సంస్కృతవై యాకరణుల మనసున నద్భుతముగా నాటుకొని యుండుటచే వా రిరీతిని సూత్రములను సాగఁచిసి గాని, తేక వింతవింత యెత్తుల నెత్తిగాని, ఆయా మహాకవుల ప్రయోగములను లొంగిగట్లు తోపించుటకు యత్నించుచు వచ్చి రని తోచక పోవునా?

వ్యాకరణకర్తలు శబ్దప్రపంచములోఁ గొన్ని కొన్నిటియందుఁ గల సాకాత్యములను బట్టి వానిని వేర్వేలు తెగలుగా నేర్పఱచి వానియందుఁ బ్రవర్తించు కార్యముల కనుగమములను సూత్రించు

మందురు. సాకల్యముగా నట్టి యనుగమములకు భావ లాంగియించు
డనేరదు. కావున నట్టి యనుగమములను బ్రయుక్తములందే ప్రవ
ర్తింపజేయవలయును గాని, ఆ యనుగమములవలన నప్రయుక్తశబ్ద
ములను సృజింపరాదు. మొదటమొదట సంస్కృతవైయాకరణాల
సిద్ధాంత మిదియే యైనను క్రమక్రమముగా నిట్టి సిద్ధాంతము మాత్ర
వ్యాకరణనూత్రములచొప్పున నిరంకుశముగా శబ్దములను సృజించు
నలవాటు చాలవఱకు వ్యాపించినది. వ్యాకరణనూత్రములకు లక్ష్య
ములను జూపునపుడు ప్రయుక్తాప్రయుక్తతలను బాటించు ప్రయ
త్న మే యగపడదు. కావున నానాటికి వ్యాకరణముచే సాధించుటకు
వీలుపడెడు రూపములెల్ల బ్రయోగయోగ్యములే యను సిద్ధాంతము
దృఢపడినది.

“యథేష్టం నామధాతుషు” అను వార్తికమున యథేష్ట
మృని యున్నది గాన నామధాతువుల కెల్ల సన్నివిత్తకద్విత్వము
యథేష్టముగా సంభవింపవలసినదే యయ్యెను, “పుపుత్రీయిషతి,
పుత్రీయిషతి, పుత్రీయిషతి, పుత్రీయిషతి,” అని యిట్లు భట్టోజీదీక్షితుఁ
డుదాహరించినాడు. బోపదేవుఁడంతతోఁ దృప్తినందక “విధోర్య
థేష్టం ద్విః...” అని నూత్రించి నై యుదాహరణములనే గాక
“పుపుత్రీయిషతి” అనిగూడ నుదాహరించెను. వైయాకరణు
లుదాహరింప నైరి గాని యింకను బ్రస్తార వశమున నెన్నియోని రూప
ములను సృజించుట కానూత్రము సమర్థమై యున్నది. ఇట్టి భావ
యేమాత్రమును సహజము కా దనుటలో నెవ్వరును విప్రతిపన్నులు
కాజాల రని నా నమ్మకము.

కొందఱు వైయాకరణు లీ విషయమున నెక్కుడు స్వాతం
త్ర్యము నభిమాన మూని పుపుత్రీయిషతి వంటి ప్రయో
గములు గూడ సహజములే యనియు, బ్రయుక్తములే యనఁదగు
ననియు, సంస్కృతశబ్దప్రపంచము నెల్ల సాకల్యముగాఁ బరిశీలించుట
యశక్య మగుటం జేసి యిట్టివి అప్రయుక్తము లనుట సాహస
మనియు, వాదించుచు పస్పకాహ్నికమునందలి “సంతి వై శబ్దా
అప్రయుక్తాః” మున్నగు భావ్య పంక్తుల నుదాహరింతురు.

ఇట్టివి కాత్రమునకు అప్రామాణ్యము రావండుటకై సత్య
కాలపువారు కల్పించుకొన్న యుక్త్యాభాసములు కాని నద్యుక్తులు
కాజాలవు. సంస్కృతభావ యెల్లలోకములందును నెల్ల ద్వీపము
లందును కృతవారింపఁబడునట్లు భావ్యకారుఁడు గాని, యింకెవ్వరు
గాని, రుజువుచేసి యున్నారోరుజువుచేయఁ గలరారోఆది యిటుండ
నట్టి సంస్కృతశబ్దప్రపంచము నెల్ల మునిత్రయమువారుమాత్ర మెట్లు
గ్రహింపఁగల్గిరో తెలియకున్నది. భావ్యకారుఁడే వేటొకచో
సంస్కృతశబ్దప్రపంచ ప్రతిపదపాఠమునకు దివ్యవర్ణశతము చాల
దయ్యెననియు, నట్టియెడ నొకని యాయువు చాల దనుటలో వింతయే
మున్న దనియుఁ జెప్పియుండెను. [చూడుడు — పస్పకాహ్నికము
బృహస్పతి రింద్రాయదివ్యం వర్ష సహస్రం శబ్దపారాయణం ప్రోవాచ
అను మున్నగు వాక్యములు.]

ఈ విషయములను బాగుగాఁ బరిశీలించియే యవలోబలపం

దితుఁ డీ క్రిందికిలిని ప్రసంగించియున్నాఁడు. “అద్యత్తప్రవృత్తిః సా
ప్రయోగానుగచ్ఛేత్ మేవ చిదుక్తం నిశ్చలమిదావైష్ట్యం.” ఇ
వాచస్పతి శబ్దత్రయో శత్రుప్రధానః । ఇబ్బపాకాయాసాన్యాయ
నగిత తత్ర కేవలం ॥ కథాః కంచి త్ప్రవృత్తిని త్రయో
ధాను నాచిరం । బోధయే త్ప్రాయః దుష్టో మాన్యపి స్వే
యాతి కేవ ? ప్రమాణ మంగరగ్య పూర్వజాబద్ధం దుశ్చయః
అని. [మా. ఆహా. ౮14 పు]

వైరితి కేతన, తన యాంధ్రభాషా భూషణమునఁ దెల్పిని
యొన్నాఁడు. లే. గీ. కంచి నెల్లారు మఱి యోగ ల్లయోగ్య
యనుపురంబులవై గంగ కరుగు మనిన । పిడి, నొకత్రోకఁ జూపెద
బహుపథంబు । లాంధ్రభాషకుఁ గల వని యరనికొనుఁడు.

మఱియుఁ బైరితిని దుష్కరమే యగు భాషాప్రపంచాశ్వ
వణమును ప్రతివారును చేయలేనంతమాత్రమునఁ దద్వ్యాకరణసాధి
తములైన-అప్రయుక్తము లనఁదగు-“పుపుత్రీయిషతి” వంటి
రూపముల నెల్ల బ్రయోగింపవలసినదేనా? ఇంక నిరంకుశముగా
నెల్లధాతువుల నుండియు-క్విబంతములు - భావక్తాంతములు - ఘంభిం
ములు మున్నగు వానిని బుట్టించి ప్రయోగింపవలసినదేనా? [బాలవ్యా
కరణగుప్తార్థ ప్రకాశికాకారులు ఘంభంత రాజశబ్దమును బుట్టించిరే.]
ప్రయుక్తానా మేవేద వాన్యభ్యాన మ్మని భావ్యకారుఁడే చెప్పి
యుండఁగా-దత్వాధితరూపములు ప్రయుక్తములనిరుజువుచేసికొను
భారము వైయాకరణులయందే యున్నది కాదా? ఇంతయేల! నై
రితిని బ్ర సంగించిన భావ్యకారుఁడే ప్రతివారును అప్రయుక్తములన్న
వానిలోఁ గొన్నిటికిఁ బ్రయోగములు చూపి యవి అప్రయుక్త
ములు కావని రుజువు చేసికొనెను. [చూడుడు- యేచాప్యేతే భవ
తాప్రయుక్తాః, మున్నగు పంక్తులు. పస్పకాహ్నికము.]

వ్యాకరణాభిమానము ముదిరిన కాలములోనివార దయ్యెనాం
ధ్రశబ్ద చితామణికర్త యీవిషయమునఁ జాల మంచిమార్గమునే
యనుసరించినాడు. భావ్యకారుఁ డీసందర్భమునఁ బ్రతిపాదులుఅప్ర
యుక్తము లని చూపినవానిలోఁ గొన్నిటికి వేదములోఁ బ్రయోగ
ముంజూపి వాని ప్రయోగమున కభ్యనుజ్ఞ నిచ్చుట జూచి యదియు
సరికాదని తలఁచికాఁబో నను అప్రయుక్తములేగాక విరళప్రయుక్త
ములుగూడ నాంధ్రకావ్యములందుఁ బ్రయోగార్హములు కావని
సిద్ధాంతము చేసినాడు:—

“విరాళాన్ పేవో షాదిక శబ్దాన్ ప్రవ్యాహరంతు శబ్దజ్ఞాః
ఇనాతా ప్రవ్యాహర్యం సంకేతిత మప్రసిద్ధ మేవ పదమ”
[చింతామణి]

వేయేల! నైరితిని బ్ర సంగించిన భావ్యకారుఁడే వ్యాకరణ
నూత్రముల నప్రయుక్తశబ్దముల సాధించుటలో నుపయోగింపరా
దని “యథావత్తుణ మప్రయుక్తే” అని స్పష్టముగా వచించియున్నాఁ
డు. అప్రయుక్తశబ్దములవిషయమున లక్షణమును బ్రకర్తింపజేయ
రాదని యిద్దాని తాత్పర్యమై యున్నది. అట్లయినను వైభావ్యకా
రోక్తి అప్రయుక్తశబ్దములను వ్యాకరణముచొప్పున సాధించి గ్రహిం

పకతె నని జేయకయ్యర్థమును గూడఁ గై యటుఁడు చెప్పియున్నాఁడు. కాని, యీ యర్థము సుచంజనము గానేరదు. “ప్రయత్నానా మేవేద మన్వాభ్యాసమ్” అని యిట్లు ప్రయత్నముల స్వరూపమునే వ్యాకరణము సాధించునను స్వసిద్ధాంతమునకు విలక్షణము గా నప్రయత్న శబ్దములను లక్షణముచొప్పున సాధించుకొనవలె నని భాష్యకర్త యెట్లు చెప్పియుండును? మఱియు గ్రంథాదిని భాష్యకారుఁడు ప్రతిజ్ఞ చేసిన “అథ రద్ధాఽగాననమ్ ॥ ౧ ॥ १ కేసం రద్ధాసం, లోక కాసం వైదికాసంచ” అను ద్వివిధశబ్దములను బ్రయోక్తవయకములే యని - “సిద్ధి శబ్దార్థసంబంధే లోకతః ॥ ౧ ॥ ౧ వేదాన్వై వైదికా శబ్దా స్సిద్ధాః లోకాచ్చ లోకీకాః, అనర్థం న్యాకరణమ్” అను మొదలగు భాష్యకారోక్తులనే స్పష్టపరుచుచున్నది. కావుననే “అప్తవ ఆవిధితా” అను సూత్రపు కేభరమునందును నీయర్థము నిరకరింపఁబడినది. ఇట్లే చాల శాస్త్రాని సూత్రపు మనోరమా వ్యాఖ్యానమునందును, శబ్దరత్నమునందును చూచిపీఠించుచే నప్రయత్న శబ్దములందు లక్షణమును బ్రవర్తింపఁజేయురా దనియే సిద్ధాంతము చేయఁబడెను.

ఇక మునిశ్రయమువారి కాలములో సంస్కృతము వ్యవహారభూమి యుండెడి దనియు, నందలి శిష్టవ్యవహారస్థావరమును వాఙ్మయస్థభాషకును గూడ వారన్వాభ్యాసము చేసి యుండుటచే దల్లత, నిసాధితములు వాఙ్మయ ప్రయత్నములు కాకున్నను, వ్యవహార ప్రయత్నములై యుండు నేమో యనుకొనుటకు బాధక మేమియు లే దనియు, నిపు డట్టి వ్యవహారము లేకుండుటచే నట్టి వ్యవహార ప్రయత్నము జూపలేకుండుటకును తుల్యలేదనియు, నక్కారణమున వానివిషయమున లక్ష్యము ప్రమాణము కానోపు ననియూ చెప్పెను. గొంత యవకాశ మగలదుచున్నది. కాని, మునిశ్రయముచారట్లు లేకలము ప్రయత్నములే లక్షణము చేసియుండలే దనియు, వ్యాకరణ సాధితరూపములలో ననేకము లప్రయత్నములు గూడఁ గలవాయు నట్టివానివిషయమున లక్షణమును బ్రవర్తింపఁజేయరాదనియు భాష్యకారుఁడే కంఠోక్తముగా “యథావక్షణ మప్రయత్నే” అని చెప్పి యుండుటచేత పూర్వము వ్యవహారమునఁ బ్రయత్నములై యుండు నేమో యనుకొని వాఙ్మయమున కెక్కిన వ్యాకరణసాధితరూపములను సాధువులుగా నంగీకరించుట యుక్తము కాదుగదా. ఒకవేళ నవి యప్రయత్నములయింకాడ నుండిన నుండవచ్చునుగదా.

సంస్కృత వైయాకరణులు పాణిన్యాదులకుఁ బ్రసాదించిన సర్వజ్ఞత, నన్న యాధర్వణుల కహోబలపతి ప్రసాదించిన సర్వజ్ఞత వంటిదే యప్పు తులి లేదు. కాని యది వాస్తవమే యన్నచో నిక “యథోక్తరం మనీశం ప్రామాణ్యమ్” అను మొదలగు సిద్ధాంతము లేట్లు పొందును? స్వజ్ఞాఁ డగువాని మాట యెన్నఁదైన నప్రమాణము కాదు గదా. ఉత్తరముని వాక్యమును బట్టి పూర్వమునివాక్య మప్రమాణ మగునపు డీక నాతనికి సర్వజ్ఞత్వ మెట్లు పొందగును? అష్టాధ్యాయకి లొంగనిరూపముల గదుచ్చుటకై పుట్టిన వార్తికములను వృత్తికారాదుల “అంగగాత్రకంఠేభ్యో వక్తవ్యమ్” అను మొద

లగువానిచంటి విషయముల నుపదేశింపలేకుండ పాణిని సర్వజ్ఞతకు బాధకము కాదా? మఱియు సూత్రములలోని చకారాదుల కనుక్త సముచ్చయార్థకత్వమును గల్పించియు, వాకబ్దాదులకు వ్యవస్థిత వికల్పార్థకత్వమును గల్పించియు, యథేష్టవ్యవస్థలను జేపించు, యోగవిభాగము చేసి యథేష్టముగా నిష్టరూపసాధనమును జేసియు, వార్తిక కారపుత్రికా గాదులు పూరించిన విషయము లెల్లఁ బాణినిసూత్రములకు లొంగినజేయని నిర్వహించుచు, పాణిన్యాచార్యులవారికే గల్పించిన సర్వజ్ఞత్వమునకు భంగము రాదుండుటకై “నూత్రేష్టేవహితత్వం యదేవృత్తై యచ్చ వార్తికే” అను నొక వింత సిద్ధాంతము బయలుపడఁగిసిరి. అట్టి సిద్ధాంతముయొక్క దౌర్బల్యమును విశదీకరించుటకై యిటు దిశ్కృతముగా నుదాహరించుచున్నాను.

“విభాషా ప్రకరణే తీయస్య జితూషసంఖ్యానమ్” అను వార్తికము సూత్రకృతభిప్రేతమే యనియు ‘విభాషాజని’ అను సూత్రమును యోగవిభాగము చేసికొని యీ యర్థమును సంపాదించుటలసిన దని మాత్రమే వార్తికతాత్పర్య మనియు, న్యాసాపరనామక కాశిక వివరణపంజిక యను గ్రంథములో వ్రాయఁబడినది. విభాషాజని త్యక్త విభాషేతి యోగవిభాగః క్రియతే. తత్తచ సర్వాదీని ద్వంద్వ ఇతి చ నివృత్తమ్. తేన తీయస్య విభాషా సర్వనామసంఖ్యా భివ్యతితి. నచైవ మతిప్రసంగః, యోగవిభాగా ద్విప్లసిద్ధేః నాపి విభాషా ద్వితీయా తృతీయాభ్యా మిత్యస్య వై యథ్యాపత్తిః ప్రపంచార్థత్వాత్. తతోజనీతి ద్వితీయో యోగః, అత్ర విభాషా గ్రహణం ద్వంద్వగ్రహణం చానువర్తతే” (1 అ. 1 పా. ౨6 నూ.) ఇప్పుడే యాధారకార్యము చేయవలసినపుడు ద్వంద్వమందు సర్వనామసంఖ్య విభాష యని తెలుపుటకై ‘విభాషాజని’ అని సూత్రించె నని భట్టోజీదీక్షితుఁడు జసాధారం యత్కార్యం శిభావాఖ్యం తత్త కర్తవ్యే ద్వంద్వే ఉక్తసంఖ్యా నా న్యూత్’ అని మహాభాష్యులసారముగా వృత్తిని రవించెను. న్యాసకారుల యర్థము భాష్యవిరుద్ధ మగుటచేత నే యప్రమాణ మని దృఢముగాఁ జేప్పవచ్చును. సూత్రకర్త యీయర్థము నాస్థానించియైన నుండలేదనుటయు స్పష్టము. సూత్రకర్తకే యిట్టి యాశయ మున్నయెడల ‘విభాషా ద్వితీయా తృతీయాభ్యా’ మను సూత్రమును ‘విభాషాద్వితీయతృతీయాభ్యామ్’ అని యిట్లు పులింగములకుఁ గూడ సిద్ధించునట్లు సూత్రము చేసి యుండును గదా! ఇట్లే గ్రామ్యపకుసంఘేష్వ తరణేషుశ్రీ (౧ అ. ౨ పా. 23 నూ.) నానికోదకోష్ఠ జంఘాదంతకర్ణకృం గాచ్చ, అను మున్నగు స్థలములందును వింతవింత యర్థములు వ్రాయఁబడినవి. [స్థలసంకోచముచేత ఆయాగ్రంథభాగము లిందు ఉద్ధృతములు కాలేదు.]

ఇట్లు వింతయర్థములు తీయుట పాణిన్యాచార్యులవారి సర్వజ్ఞత్వమును గాపాడుటకే గదా! ఆ పక్షమున నతోధికుఁ డని యెల్లవైయాకరణులు నొప్పుకొనుచున్న భాష్యకారుఁ డట్టి యర్థ విశేష మాసూత్రములకుఁ జేయఁబాలకుండుటచే నాయనయొక్క సర్వజ్ఞతను గోలుపోతి మని యీపక్షమునా చెట్లు తలంపకున్నాఁ

తెలియకున్నది. మఱియు నిట్టి రచనలవలననే వ్యాకరణము పరిపూర్ణమగు నన్న పుషు-ఒక్క చక్కారముతోనో, ఒక్క, వాగ్భముతోనో, ఒక్క బహుళ శబ్దముతోనో, నూత్రములను రచించి దానితోనే వ్యాకరణశాస్త్రమునెల్ల సంగ్రహించుట గూడ మఱింత లఘువుగానుండునుగాదా! ఇదియునుగాదేని-“కొన్ని కొన్ని శబ్దములకుఁ గొన్ని కొన్ని యెడఁగొన్ని కొన్ని కార్యము లగును!” అను నొక నూత్రముతో రచింపఁబడిన వ్యాకరణశాస్త్రముగూడఁ బరిపూర్ణమే యగు ననియు, దత్కర్త గూడ వ్యాకరణవిషయముల నెల్ల జెప్పినవాఁడగు ననియు ననఁదగును గదా!!

మఱియుఁ బై వార్తికకార వృత్తికారదులు పూరించిన విషయము లెల్ల పాణిన్యాచార్యులవారి తిండిమెడికి ముందు పుట్టఁబోవు వార్తికకారదులు పూరింతురను విషయమును దివ్యదృష్టిచే నెఱిగి, యట్లా విషయములను జెప్పక విడిచియుండి రని చెప్పుచుఁ బాణిన్యాచార్యుల సర్వజ్ఞతను గాపాడు సంప్రదాయము నున్నది.

‘సబహువ్రీహకా’ అను నూత్రపు వ్యాఖ్యానావసరమునములములొని ‘యథోత్తరం మునీనాం ప్రామాణ్యమ్’ అను పరిభాష నంగీకరించుచు వ్యాఖ్యానముచేసిన శేఖరకారుని ‘యథోత్తరమితి-ఏతచ్చ ధిన్వికృత్యోర్చ రచ, ఇతి నూత్రే భాష్యే ధ్వనితమ్.’ అను వాక్యములకు వ్యాఖ్యానము చేయుచు దీచకకారుఁడు “ధ్వనితమితి - తత్ర హి లోపవిధానేపి ‘సభాతులూప’ ఇతి నూత్రేణ ‘ధిన్’ ఇత్యాదౌ గుణనిషేధే సిద్ధేఽకారాదేశవిధానం కి మర్థ మిత్యాశంక్య తత్ప్రత్యాఖ్యానపక్షే స్థానికద్భావాయ తద్విధాన మి త్యుక్తమ్. యది పూర్వముని రుత్తరమున్యభి ప్రేతం న జానీయా తస్మి ప్రత్యాఖ్యానస్య భావ్యకృత్కృతత్వేన తత్ర పక్షే తత్సిద్ధ్యర్థం నూత్రకారకృత మకారాదేశ విధాన మసంగతం స్యాదితి నిరూక్తమ్...” అత్ర రుచిబిజంతు మహర్షీ కాం సర్వజ్ఞత్వ భంగః - అతోఽస్మిన్ శాస్త్రే ఉత్తరముని తాత్పర్యానుసారే జైవ పూర్వమునే ప్రాత్యర్థ మకథారణీయ మితిబోధ్యమ్” అని వివరించుచున్నాఁడు. ఇట్టి యుక్తులతో నా మాన్యముగా నెట్టివ్యాకరణమును బరిపూర్ణము కానేరదు. అనంత మగు భాష సమగ్రముగా నియమింపఁబడునన్న మాట యెంతమాత్రమును బొసఁగ నేరదు. అందును నొక్కని గ్రంథమే యట్లు నియమింపఁజాలు ననుట యింకను సరికాదు. అనేకమహాపండితులు పూరించుచువచ్చినను ఇంకను ననేక విషయములందు కొఱవడియే యున్నది. ఇంకను సంస్కృతభాష వ్యవహారభ్రష్టత నందియుండుటచే నద్దాని లక్షణ గ్రంథములందలి కొఱంతలంతగా నగఁడవు. కాని, యాభాషయొక్క వ్యవహారస్థితి నెఱుఁగఁదగు కాలమునం దింకను వేనవేలు కొఱంతలందు గన్నట్టియుండు నని నా నమ్మకము. పూర్వ లోకేషు లీ వాగ్మయమును శోధించి లోపములను బూరించుచు వచ్చుచుండుటం జేసి యిపు డంతగా కొఱంతలు గన్నట్లు. కాని గృతధిత సమాస విషయములందును ఉదాది ప్రత్యయములందును నింకను దృష్టి లేక వైయాకరణు లీక్రిందిరితిని వ్రాసియున్నాడు.

“కృతధితసమాసానా మభిధానం నిరూపకమ్,
లక్షణం త్వనభిజ్ఞానాం తదభిజ్ఞానమాదకమ్
సంజ్ఞానుభూతుమాపాసి, ప్రత్యయశ్చ తక్షణతే,
కార్యాన్విత్వావనూబంధ, మేరచ్ఛాస్త్ర ముదాదిషు”

ఇంతియగాక, వ్యాకరణములలోఁ జెప్పినఁబడిన యాకృతి గణములను, దాహురక విధానములను, ప్రాయోవిధానములను, పృషాదరావీని యోపకృష్టమ్ అన్యత్రాపిచన్పక్ష్యలే. అనువానివంటి విధానములను, శాస్త్రముయొక్క యపరిపూర్ణత నుగ్గడింపఁజారియే యున్న విగదా! వైనిఁ జేర్కొన్న సంస్కృత వైయాకరణుల నన్ను కములు జూచియే యహోబలపండితుఁ డాంధ్ర వ్యాకరణకర్త లగు నన్నయాధర్వణులకును ఋషిశిష్యులు సర్వజ్ఞత్వము మన్న గువానిని సాధించి వారివాక్యములకే పురుష ప్రామాణ్యము నొసంగి వారిలక్షణములకు లొంగని తిక్కయశ్వాది మహాకవుల ప్రయోగములను గూడ నిరసింపసాగెను.

“నను - నెలఁతముద్దుమోము నెఱికురులో గుబ్బలు” ఇత్యాది ప్రయోగే వ్యసమానేపి వస్త్రీ ద్వితీయాతుల్యైవ వర్తతే. తత్ర కిం మూల మితివేత్ “మహాత్ములైన భూపతులయు విప్రముఖులనభిన్, “ఎవ్వనియేని ముఖాంకుబింబంబున నిత్యాద్యాచార్య వచన మేవ మూలమ్. ఏవిశబ్దప్రయోగే జైవాత్ర భిన్నతా స్పష్టిక్రియతే. తత్ర తద్వచనమహిమ్నోర రుతస్య లగితిఛేయమ్. వస్తుతస్తు ఆచార్యప్రయుక్తవైవ తద్వకవాక్యస్య నిసాతన్యాయేన ప్రామాణ్య మన్యేషాంతు వైవ సాధుత్వ మిత్యనుసంధేయమ్. [అహో. 218 పుట]

ఆగ్రలంబు నాయెదుట భా వాపురించి, పర్యయ లేకయును రాహు భానుని బట్టెన్, తనతనువు రాహుసోమామృతంబు మ్రింగె, దిక్పాలతను వెత్తి లిరిసెంబు తనుతోన, ఇత్యాద్యా స్త్రీకాయశ్వాది కవిప్రయోగాః అష్ట్రియా మిన్యసర్వణవచ నే స్త్రీవాచకవ్యతిరక్తానా ముదంతానా మితి వ్యాఖ్యానా న్ను తన్వాదిభ్యో వువర్ణకవికల్పా విరుద్ధః. విద్యుత్సహస్రములో విలసిల్లె మఱి రాహు పర్యంబు లేకయ భాను బట్టె నిత్యాది ప్రయోగా చ్చబ్దకాసనస్యాపి వువర్ణవికల్ప సుమృత ఏవ అనతాంష్ట్రియా మిత్యుక్తే రాచార్యస్య మతేతు తన్వాదిభ్యో నేష్టఏవ వికల్పః. “జరత్కారు నృదీయానుజా న్నితి తదుక్తే స్తన్వాత్రస్య సాధుత్వ మితిబోధ్యమ్” [అహో-218 పుట]

“నను సంస్కృత ప్రాకృతవ్యాకరణయో రార్న త్వేన భవతి ప్రామాణ్యమ్ నన్నయాధర్వణయో రిదానీంతనత్వేన కథం తత్రైవే తయో ర్వాకరణయోః ప్రామాణ్యం స్యాత్. నాన్యపిః కావ్యకరణచాతుర్యధ్యుత్సవం సంభవ త్వేవ ఖలు. నాన్యపిః తురుతే కావ్యమిత్యభియుక్తోక్తే, అనితరసాధారణ వ్యాకరణనిర్మాణ పటుతయా పండితకవీంద్ర ప్రథమగణ్యత్వేనచ పరిప్రాప్తం సార్వజ్ఞ్యం తయో రధునాతనస్య మాత్రేణ కథం నివార్యేత? అతఏవ బ్రహ్మ జేవానాం పదవీః కవీనా మిత్యోపనిషజే వచనే పదజ్ఞస్య విశిష్ట్యవర్ణభూతిసత్తా ప్రతిపాదితా”. [అహో 110 పుట]

సంస్కృతవ్యాకరణ వాసనావాసితుఁ డగుటచే నహోబల పండితుఁడు, వైరీతిని నన్నయాధర్వణులకే పరమప్రామాణ్య మొసంగి వారికి సర్వజ్ఞత్వవిశిష్ట ఋషిత్యమును బ్రసాదించి వారి వ్యాకరణములకు లొంగిన ప్రయోగములు సాధువు లనియుఁ దక్కినవి యసాధువులనియు, వారి వ్యాకరణములేగాక వారిప్రబంధములలోని ప్రయోగములుగూడ వ్యాకరణములకు లొంగకున్నను బరమప్రమాణము లనియు నీరీతిని బ్రసంగించియున్నాఁడు. అహోబలపతియే గాక తత్సూర్యుఁ డగు నప్పకవియు నిట్టి యభిప్రాయమునే పొంది యుండెను:—

ఉ. ఆదిని శబ్దకాసన మహాకవి చెప్పిన భారతంబులో

నేది వచింపఁగాఁబడియె నెందును దానినె కాని నూత్రసం
పాదన లేమిచేఁ దెనుఁగుపల్కా మటొక్కటిగూర్చి చెప్పగా
రాదని ద్రాక్షవాటి కవిరాక్షసుఁ డీనియమంబు చేసినన్.

కం. ఆమూఁడు పర్వములలో

నా మాన్యుఁడు నుడువు తెనుగు లరసికొని కృతుల్
దాము రచించిరి తిక్కను
ధీమణి మొదలైనతొంటి తెనుఁగు కవీంద్రుల్.

[అప్పకవీయము]

ఇది కేవలమును సత్యేతర మనుట కేమీ సందియము? సంస్కృత వ్యాకరణ వాసనావశముననే వికృతివిచేక కారుఁడును గొందఱు సంస్కృత వైయాకరణులవలెనే యొకచో వ్యాకరణములకు లొంగని శబ్దము లపకృష్టము లనియు - కాస్త్రవిరోధము లేనపుడే ప్రయోగ మునకుఁ బ్రామాణ్య మనియు, కాస్త్రప్రయోగములకు విరోధము గల్గినపుడు కాస్త్రమునకు ప్రామాణ్యము నంగీకరించి యా ప్రయోగమును నిరసించవలసినదే యనియు సిద్ధాంతము చేసియున్నాడు. అట్టి సిద్ధాంతము నవలంబించియే యహోబలపండితుఁడును “అద్యుఁడు హిరణ్యగర్భనం దంతకంటె” నిత్యాది కవివితా మహాద్యుక్తిస్తు నిరూపింపఁబడినది. (అహో ౩15 పుట) “మధుకైటభారాతి మఱిది రమ్మని పిల్చి పనిగొంట నీకుఁ బ్రాధవము గాదె” ఇత్యాది శ్రీనాథ వచనస్య ప్రామాదికత్వమే చేత్యవధేయమ్” అహో 499 పుట.] “నుతులఁ గనియెడు కొఱకు! నీవు ఘటించు కంటె” ఇత్యాదిసాం భాస్కరతిక్కయశ్వాది వచనానాం కిం మూల మితి వయం న విద్యుః” [అహో 500 పుట.] అని యిట్లతిసాహసముగా జర్పించి యున్నాడు. ఇట్టి ధోరణులను బట్టి చూచునపుడు వ్యాకరణములు ప్రయోగముల నాధారముగాఁ జేసికొని రచింపఁబడె నను మాటను మఱచి వ్యాకరణములనుండియే భావ పుట్టిన దను నెట్టి యభిప్రాయమును మన వైయాకరణులంది రని తోఁపకపోదు గదా.

సంస్కృత వైయాకరణులు కాళిదాసాది మహాకవుల కావ్యములలోని కొన్ని ప్రయోగములు వ్యాకరణములకు లొంగనపుడు వానిని ప్రామాదికము లనుచుఁ జేయు సిద్ధాంతమే మన యీ తెనుఁగు వైయాకరణుల సిద్ధాంతమునకు మూలమై యున్నది. “త్రియంబకం సంయమినం దదర్శ” అను కాళిదాసుప్రయోగములోని త్రియంబక

శబ్దము ప్రామాదిక మనియు నపకృష్ట మనియు వైయాకరణులు చెప్పుదురు. అట్లే-విమాననా “నుభ్రు కుతః పితృ ర్హి” అను కాళిదాసు ప్రయోగములోని నుభ్రు అను సంబుద్ధ్యంత మపకృష్టమని చెప్పుదురు. కాళిదాసువంటి మహాపండితకవి మనపాటి ‘ఇకోయణిచి’ నెఱుంగకుండునా? అట్లే “అంబార్థ నద్యో ర్హిస్యః” అను సూత్రవిషయమును మాత్ర మెఱుంగ కుండు నా? అరయనరయ నట్టి మహాకవు లూరక యిట్టి యపకృష్టములను బ్రయోగించి యుండరనియు, వారు పూర్వ పూర్వ వాఙ్మయమును బాగుగఁజదివి యందలి సత్ప్రయోగముల నాధారముగఁ జేసికొనియే వ్యాకరణములకు లొంగకున్నను, వానిని సరకు నేయక యట్లు ప్రయోగించియుండు రనియుఁ దోచుచున్నది. ఇంతయేల? కేవలము వ్యాకరణోదాహరణమునకు రచింపబడిన భట్టికావ్యము నందు నైతము “హాపితః క్వాసి హే నుభ్రు!” అను నిట్టి ప్రయోగముండుటయే యట్టి ప్రయోగముల సాధుత్వమునకును సమ్మతత్వము నకును ప్రబల నిదర్శనమై యున్నది.

మఱియుఁ గొందఱు సంస్కృత వైయాకరణులు సంస్కృత మహాకవుల ప్రయోగములు వ్యాకరణములకు లొంగనపు డవి యపకృష్టము లయ్యును, మహాకవి ప్రయుక్తము లగుటం జేసి, యెట్టెటో వాని నంగీకరింపవలయు ననుచు “మహాకవి ప్రయోగత్వాత్ కథంచి త్వోపపత్యః” అని యిట్లుంగీకరింతురు. గాని యట్టి వ్యాకరణ విరుద్ధ ప్రయోగము లాంధ్రమహాకవుల కావ్యములందు గన్పట్టునపుడు వాని నెంతమాత్రము నంగీకరింపరు. ఇదియు మిక్కిలి వింతగ నగపడుచున్నది. వారు సంస్కృతభాషయందు మంచి పాండిత్యము గలవారని వారి తత్సమవుఁ దెనుఁగువాడుకలు వేనోళ్ల నుద్ఘోషించుచుండఁగా, నట్టివారి ప్రయోగములకు సంస్కృతమహాకవుల కిచ్చు ప్రామాణ్య మేల యీయరాదో తెలియ కున్నది. వారికి సంస్కృతకవులకు లేని యాంధ్ర భాషాజ్ఞాన మధికముగా నుండుట యిట్టి యప్రామాణ్యమునకు సాధకముగ నెంచుట యర్హమా?

“చ. అటఁ జని కాంచె భూమినురుఁ డంబరచుంచి శిరస్సరజ్జురీ
పటల ముహుర్ముహు ర్లుత దభంగతరంగ మృదంగనిస్వన,
స్ఫుటనటనానురూప పరిపుల్ల కలాప కలాపిజాలముం
గటకచరత్కరేణు కరకంపితసాలము శీతశైలమున్”

అను నిట్టి నిరర్థక ధారణఁ గవిత్వముఁ జెప్పఁగలుగు మహాకవిప్రయోగము ప్రామాణ్యము కాదట! అందుఁ దెనుఁగువిభక్తు లుండుటయే యాతని యప్రామాణ్యమునకు మూల ముట! ఆ రీతిని సంస్కృత సమాసమును గూర్పఁజాలిన కవి యింక నా సమాసము తుదను సంస్కృత విభక్తి నిలఁపజాల కుండునా? ఒకవేళ నట్టి పద్యమే—

“చ. అట నవిధానపశ్యదము కొంబరచుంచి శిరస్సర జ్జురీ,
పటల ముహుర్ముహు ర్లుత దభంగతరంగమృదంగ నిస్వన
స్ఫుటనటనానురూప పరిపుల్ల కలాప కలాపిజాలకర్ష,
కటకచరత్కరేణు కరకంపితసాలక శీతభూధరమ్”

అని యిట్లు సంస్కృతవిభక్తులతో నున్న యెడల బ్రహ్మమే గదా! (ఇందు విభక్త్యాది విపరిణామమే ప్రస్తుత మగుటచే పూర్వోత్తరాథ సమాసము పాటించలేదు.)

“కా” వేదాభ్యాస పవిత్ర పూతరసనావిర్భూత భూరిస్తవా సాద బ్రహ్మముఖౌఘ విఘ్నిత నవస్వర్గక్రియా కేళిచే..... ఇందలి “చే” అను తెనుఁగు విభక్తి తుదినుండుటచే నిది యప్రమాణ మగునట.

“కా” వేదాభ్యాస పవిత్ర పూతరసనావిర్భూత భూరిస్తవా జిహ్వ బ్రహ్మముఖౌఘ విఘ్నిత నవస్వర్గక్రియా కేళినా... అని యిట్లు సంస్కృత విభక్తితో నున్న యెడల మాత్రమే యది ప్రమాణ మగునట! — “అహ ఏమివిత! బాగుగాఁ జూచుకొనకున్నార గాని, మహాభాష్య కర్తయే “ప్రహేదరాదీని యధోపదిష్టమ్” అను సూత్రము భాష్యమున వ్యాకరణము శిష్టప్రయోగ మూలక మనియు శిష్ట లిట్టివారను విషయమును దెలుపుటకు మాత్రమే యష్టాధ్యాయ యుపచరించును గాని సాకల్యముగా భాషనంతను నుపదేశింపఁజాల దనియును, వ్యాకరణములకు లొంగని ప్రయోగములు గ్రంథములో నగపమనపు డాగ్రంథములోని యితర ప్రయోగములు వ్యాకరణశుద్ధి నందియున్నట్లును, తద్గ్రంథకర్త పండితుఁ డైనట్లును సహృదయులకు తోచుచేని యా వ్యాకరణ విరుద్ధ ప్రయోగములు కూడ సాధువులే యనియు, నాతఁడు వాని సాధుత్వము సరసియే ప్రయోగించి యుండుననియు నంగీకరింపవలసినదే యనియు సిద్ధాంతము చేసియున్నాఁడు.

“యది తర్హి శిష్టా శ్శబ్దేషు ప్రమాణం, కిమష్టాధ్యాయాక్రియతే? శిష్టపరిజ్ఞానార్థాఽష్టాధ్యాయా. కథం పున రష్టాధ్యాయా శిష్టా శ్శక్త్యా విజ్ఞాతుమ్” అష్టాధ్యాయా మధీయానో ఽన్యం పశ్యత్యనధీయానమ్. యే ఽత్ర విహితా శ్శబ్దాః తాన్ ప్రయంజానం సపశ్యతి నూన మస్య దైవానుగ్రహః స్వభావో వా, యో ఽయం అష్టాధ్యాయా మధీతే యే చాస్యాం విహితా శ్శబ్దా స్తాంశ్చ

ప్రయుక్తే నూన మయ మన్యానపి జానా తీతి. ఏవ మేషా శిష్టజ్ఞానార్థాష్టాధ్యాయాలి [మహాభా. ౬ అ. 3 పా. 3 అహ్ని.]

వై గ్రంథమును బట్టి కేవల మవైయాకరణం డయినను నే గ్రంథకర్త తన వాఙ్మయ పతన జనిత సాహితీనిబట్టి పరిశుద్ధ శక్తిములను బ్రయోగించునో యట్టివాని గ్రంథ మందలి వ్యాకరణములకు లొంగని ప్రయోగములు సైతము ప్రమాణీకరింపఁ దగినవే యని తేటచున్నది. ఇట్టి స్థితిలో గ్రంథకర్త వ్యాకరణాభ్యాసము కలవాడని కూడ నాతని గ్రంథము చదివిన విమర్శకులకు విశేషపడుచుండ నట్టి మహాకవికి మఱొకభాష వచ్చినంత మాత్రమున నెట్లుల ప్రామాణ్యము ప్రసక్త మగునో తెలియరా కున్నది. గ్రంథవిస్తరభీతిచేత నింతతో విరమించుచున్నాను గాని యింకను నిట్టివి వెక్కువవి. యములు విమర్శింపఁదగి యున్నవి. వ్యాకరణము శబ్దతత్వశాస్త్ర మగుటజేసి యందు వేదపురాణాదులందువలె సర్థవాద ప్రంగములును సతాత్విక విషయములును నయుక్తిక సిద్ధాంతములును నమానుష మాహాత్మ్యములును నుండుట యర్హము కాదు. ఒకవేళ పురాణ యుగమున నప్పటి నాగరకత చొప్పున పెనుక నుదాహరించిన యట్టి విషయములు ప్రాచీనుల గ్రంథములలోఁ బ్రవేశించినను బ్రవేశించుఁ గాక. పాశ్చాత్య నాగరకత ప్రబలిన యిక్కాలమునందుఁ గూడ నట్టి సిద్ధాంతములనే నమ్ముచు నిర్విచారణబుద్ధితోఁ జెప్పినదాని నెల్ల సంగీకరించుచుండుట యర్హమా? వ్యాకరణశాస్త్ర పతనమవలనఁ బుణ్యము వచ్చునా? రాదా? అను వెనఁగులాట నటుండనిచ్చి మునిత్రయమువారి సర్వజ్ఞత్వమునకు భంగము కలుగకుండుటకై వైయాకరణులు పరిశ్రమచేసి రచించిన యతివిపుల శాస్త్రార్థ సముద్రము నందు మునిగి కాలమును గడపికొనక, భాషాస్వరూపమును నులుపుగాఁ దెలిసికొనుటయే వ్యాకరణాభ్యాసమునకుఁ బరమప్రయోజన మనియెంచి వ్యాకరణశాస్త్రములోని యనుగమము లెంతవఱకు వాఙ్మయస్థ ప్రయోగముచే రూఢమాలములు కాఁగలవో యను మంచి విషయమును గ్రహించుటకు యత్నింతురు గాక.

గుణత్రయము

శ్రీ రీ పి ఆం జ నే యు లు గా రు

- గీ. స్వాత్మకౌరవ మాతృ విజ్ఞానగరిమ, మాశ్మికత మిగుణ త్రితయంబ సూత్ర, నభన కమలజీవన విధానమ్ముఁ గఱపి, సార్వభౌమ పదమ్మును సంతరించు.
- గీ. సార్వభౌమ పరాక్రమ సరణిమాడ, సారహీనం బడెంత! నిష్కామకృత్తి నీ గుణత్రయమును చాల్చునెని నరుడు, తాన కోరక నాయకత్వము వహించు.
- గీ. ధర్మమే విధాయక మగు తత్వ, మట్టి వియమ సూత్రానువ ర్తియై నెగడు నరుని జ్ఞానమే జ్ఞాన, మద్దానఁ గలుగు ఫల ము దెట్టి దైన, నతండు లెక్కింపఁబోడు.

ఆంధ్ర సారస్వతము

జంధ్యాల వేంకట శివకవులు

మన తెలుగువాస లాతిబాసలకలె గాక కన సొంపు నింపు చక్కని యక్కరములును మృదుమధురములై విస నింపు గూర్చు నజలశబ్దములును గలిగి నుభోచ్ఛాస్యమై నెగడుచున్నది. ఆంధ్రభాషయందు స్వరములకుఁ బ్రత్యేకసంజ్ఞలు గలవు. సంస్కృత కవనాభిజ్ఞు లయ్యెను త్యాగరాజాదులు తెలుగుననే కృతులు నేయుటయు, దాక్షిణాత్యగాయకు లాంధ్రకీర్తనలనే తఱుమ గానమునేయుటయుఁ జూడఁ ద్రిలింగభాష గీర్వాణాది సమస్తభాషలకన్న మార్దవముఁ గల్గిన దని తెల్లము గాఁగలను. మన యాంధ్రభాషయందేకము గ్రంథరత్నము లున్నవి. వీనిలో మూడువంతు లితర భాషలనుండి యనువాదితములు. ప్రాచీనకావ్యములు చాలవఱకు సంస్కృతమునుండి యాంధ్రీకరింపఁబడినవి. ప్రస్తుతకవులు పల్కురాంజ్లేయ, హిందీ, మరాఠీ, వంగాది, భాషాగ్రంథముల కనువాదము నేయుచుండిరి. అనువాదకుఁడు సంపూర్ణకవిత్వములు గల్గువాఁడు గాకపోయినను యితరభాషాకవిరహస్యములను దెలుపుచు భాషకు మహోపకారి యగుచున్నాఁడు. తిక్కన, పోతనాది మహాకవులను వాదకు లయ్యెను, తమ కృతిరత్నములందు స్వతంత్రశక్తిని జూపి వన్నె కెక్కినారు. కవిబ్రహ్మ నిజహృదయకేదారంబున భావా మృతసస్యములఁ జండించి రసితలకు విందు చేసినాఁడు. అద్వైతిభావ నావశమునఁ దాను పరబ్రహ్మమగునటుల కవి భావనావశమున సర్వ ప్రపంచము తా నగును. ఏకమయమం దేయే స్థితిఁ తులయం దెట్టి రసపోషణమును గావింపవలయునో వాని నెల్ల జూపెట్టును. చిత్ర కారుఁడు బ్రకృతిని జిత్రించి యద్భుతానందముల నొందించునటుల కవి స్వభావకల్పనలచే మెప్పుడడయును. హేమంతమును వర్షించుచోఁ దుమారబిందువులచే మేను తడవినటులనే యుండును. వసంతమును నుడువుచో నందనోద్యానమునఁ దాను విహరించునటులనే యుండును. కవి యజరామరుడై రసజ్ఞహృదయవీధుల నెల్లపుడు విహరించుచుండును. పురాతనాధునాతన ప్రపంచకము నాగరకతను జాటుచుఁ బ్రజల యుత్తమజీవకమునకుఁ గవులే కారణభూతులు. “ద్విత్రా ఎవ కవయః ద్విత్రాజ్యేన కావ్యాని” యని యానందవర్ధనుఁడు వాక్యచ్చినట్లు భాషాప్రపంచ మంతయుఁ గాలించిచూచిన కొలఁదిమంది సత్కవులును కొలఁదిగ సత్కావ్యములును జూపెట్టును. వ్రాసిన వెల్లను కావ్యములు గావు. వ్రాయువా రెల్లరు కవులు గారు. కవి యాచిత్యవిచారదక్షుఁడును దీర్ఘ దర్శియు నిర్దోభుఁడును సత్య వాక్కును రససిద్ధుఁడు నయి యుండవలయును. జేశాటనము పూర్వకృతి విమర్శనమును సాధుమర్జనచేస్తే పరిశీలనమును ధారణాశక్తియు కవివిజ్ఞానమునకు సాధనములు.

బౌచిత్యమే కావ్యమునకు జీవితము. వివిధాలంకారములు గాని మిథ్యాకల్పితగుణగణములు గాని యాచిత్యహాన మగు కావ్య మునకు మృతకశేబరమునకుం బోలె వన్నె గూడాచిత్యము ర్షవు. ఉచితస్థానముల నెలకొల్పఁబడిన యలంకారములును, గుణములును, గృతికన్యను శోభాధన్య నుగాఁ జేయును.

శ్లో. కంఠే మేఖలయా నిశంబఫలకే తారణ హారణ వా పాణౌ నూపురబంధ కేన, చరణే కేయూరపాశేన వా శాశ్వతేన ప్రణతే రిపా కరుణయా, నాయాంతి కే హాస్యతా మాచిత్యేన వినా రుచిం ప్రతనతే నాలంకృతి ర్నా గుణాః.

అటుత వడ్డాణమును కటిప్రదేశమున ముక్తాహారమును, హస్తముల కందెలును, పాదములకు బాహుపురులును, వినతునివైఁ బీరమును, అరివైఁ గరుణయు, నపహాస్యతామూలకంబు లగునట్లులనే బౌచిత్య కూన్యంబులగు కావ్యములును భవ్యములు గావు. కాన నిట్టి యాచిత్యాను భవమునకై కవి దేశకాలజ్ఞానమును లెస్సగ సంపాదించవల యును. పూర్వకృతులను సవిమర్శముగఁ దిలకింపవలయును. హిమానీ దూషితంబు లగు నైశోపాఖ్యాదారామములు పరిణత ఫలనత కాభా యుత చూడశోభితంబు లని వర్ణింపరాదు. భూజాంగ నాముఖ హేమాంభోజము చిరురభయరలలితంబని నుడువరాదు. భాగీరథి గ్రీష్మశోషితపయోధార యని పలుకఁ గూడదు. కమలాసనాసీనయై భృంగము సంగీతముఁ బాడుచున్న దనిగాని, శోయిల కూతలకు జెఱచి యుంచుచు మానస కాసారమున కరిగెననిగాని, శంకరుఁడు శరత్పయోధిగాత్రుఁ డని గాని చెప్పుట యపహాస్యము. కాంతాకేశ పాశమును మాలకాకి యీరకెలతోఁ బోల్పుట యుచితమా? ధీశోదా త్తునకు లాఘవముఁ గూర్చుట న్యాయమా? అయ్యది ప్రసంగీచిత ముగను వన్నెలును జిన్నెలును గలిగినదిగా నుండవలెను. పురాతన కావ్యము లాధునిక కావ్యములట్లు కధాప్రధానములు గావు. బౌచిత్య ప్రధానములు. కనుక నే తృతీయపథగామి యగు మరారిమహాకవి రామవాలిసంగ్రామమును ప్రత్యక్షముగఁ జూపి వాఁడు. కాళిదాస మహాకవి పద్మపురాణమందలి కథను పుచ్చుకొని యభిజ్ఞానకాకుంఠల మెంత మనోహరముగ వ్రాసినాఁడు. శకుంతలాయవ్యంతుల దాంపత్య ధర్మముల నుపపాదించుటలో నాచిత్యముఁ జక్కఁగఁ బోషించి మూర్తి భవించిన వారి ప్రేమ దేవతను గన్నులకుఁ గట్టినాడుగదా ! ఇంతయే? తిక్కన కవి బ్రహ్మ యాచిత్యమును పాటించియే గదా భారతమును బలుచోట్ల మార్చి వ్రాసినాఁడు. కాన నాధునిక కవు లెల్లరు నిర్ధకము లగు నవధానము లందును, ఆకుకవి, బాలకవిత్యాది

బిరుద సంపాదనము లందును మనసుఁ బొటనీయక పూర్వగ్రంథ పరిశీలనమునఁ దమ బుద్ధికే బడనుచెట్టును దేశకాల భ్జన సంపాదన మునఁ దమభాగము నినుమడింపఁ జేయుదుఁ, మనఃపూరితముగ సాధన సామగ్రితో నుత్తమ కావ్య నిర్మాణమునకుఁ గడంగివలె, చుర యాంధ్రభాషయందు చెప్పుటకు వచ్చుచు లగు స్వరంధ్ర వాక్యములు బయలు వెడలును. ఇప్పుడు మన యాంధ్రులు - ఇంగ్లీషు లెంగలీ మరారి హిందీ మొదలగు భాషాగ్రంథములను లభ్యమా చేయు చున్నట్టులు అప్పుడు వారే మన యాంధ్రగ్రంథములకు స్వభావ లానికిఁ దర్జుమా చేసికొందురు.

కాళిదాస మహాకవి పద్య విష్ణు వాయుపురాణము లంపలి యంశములఁ బుచ్చుకొని రఘువంశమును, వైవపురాణ భ్జన సంహిత యందలి యాశయమును గ్రహించి దుమారసంభవ కావ్యముల మును, పద్యపురాణ స్వర్ణఖండమందలి కథాభాగముఁ యద్రోము దీసికొని యభిజ్ఞానకాకుంఠలమును రచించెను. ఇటులనే పలువురు సంస్కృత కావ్యములను రచించిరి. వీరి యుద్దేశము కథలను చెల్పుట కాదు. విజ్ఞేయాంశములను చిసనివారికిఁ గూడ నభిరుచిఁ గల్గించి యందములను చందములను చిత్రము లగు రీతులను నీతులను జేర్చి హృదయరంజకముగ నుపదేశించుటయే వీరి లీలంపు. ఈ యాశయమునే కాళిదాసమహాకవి రఘువంశమున నూచించినాడు.

శ్లో. అథవా కృతవాద్వాసే వంశేఽస్మిక్త పూర్వసూరిభిః
మతో వజ్రసముత్క్లిష్టే సూత్రస్యే వాస్తీ మే గలిః.

పురాణగాథలు వజ్రముచేఁ దొలిచేయఁబడిన రత్నములు. తన కావ్య మాయంశముల నేకత్రఁ గూర్చి ధారణాయోగ్యముగాఁ జేయు నూత్రమని భావము. కావ్యప్రయోజనముఁ గూర్చి కావ్యప్రకాశ కారుఁ డిటుల వక్కాణించినాడు.

శ్లో. కావ్యం యశనేఽర్థకృతే వ్యవహరవిదే శివేతరక్షతయే
సద్యః పరనిర్వృతయే, కాంతాసమ్మితయో పదేశయజే.

కావ్యము కీర్తి నొసంగును. కీర్తిమంతు లుత్తమ లోకమున నుందురు. పురుషార్థములు బోధింపని కావ్యము లసత్కావ్యములుగఁ బరిగణించుటచే నుత్తమకావ్యములు పురుషార్థము లొసంగును. దేశ కాలభ్జాఁ డగు కవిచే వ్రాయఁబడిన కావ్యము లోకవ్యవహారమును బోధింపుచు నమంశములను బోగొట్టును. వెంటనే హృదయముఁ గఱగించి నుఖముఁ గూర్చును. మచ్చకంటులువలె వలయు నంశము లను జెప్పకయే చెప్పను.

పదగ్రహణము మాత్రమే ఫలము గా గలిగి ధ్వని విరహితంబు ధ్వని లగు కావ్యములు తాదృశము లగు కాంతానూపురంబుల వలె హృదయరంజకములు గావు.

*గీ. ధ్వనిరహితము పదగ్రహపరము నగుచు
కేళియందున మంజీర లీల ధీర

నదములందున గావ్యము హృదయములలో
శ్రవణముఁ కేళి కావ్య మునంద రేక.

“అపూర్వ శుభం శక్తివంత ముని భగవత్ కృతముల నవ్యంధ్రములకు రావ్యము లోకములు. ఈ వైపు వాక్యములు ధ్వని ప్రధానములు.

మ. ఫలభారమున నుకమెల్లఁ గరమావ మంగన బావూ, బిన్నది క్కుల సుకన్యకు నల్వ. వైవకు గృహదాసీదయివ గుండటా చెల్లెల చెల్లెల్లఁ దగుల్వచుండు ౬౬ పాశ్చాంబాలిమ బాదించుమా కలతా ! నర్మల చంద్రుని కన్నులవుగా ! కల్పంబ నా నిదులన్. ౬౭. రాజనిధానవా! నుగురాలవు, బబ్బుగ నల్లివా వజే మే జడ! యింకకంటె వలెనే! కల నొప్పు బిగించి యల్లవే యోజరాల! తేలి గని యున్నది; దోగడు దోగమ మహా రా జగు : క్షే యవ్విజయ గాఢపు మై విగురాక భోజులి!

(పురుషుల చాటుపు).

కావ్యమునకు జీవకళఁ దెచ్చుకది రసమే. ననము లేక నాలుగు బల్లదబడు లగ్నిన మారాన నది కావ్యము గాదు. రసము పత్కావ్యములు బహిరంత స్పృహద్రగు ప్రవాహముల మెప్పగు చుండును.

గీ. అంతరంబున గూఢమా యర్థములను
గోచరమునేయక ప్రసాద గుణము లేక
దనరుచుండెను కావ్యన దమ్ముల రస
మరయఁగా రసజ్ఞానంద కరము గాదు.

పండితపాదురాది ప్రజలకే చాక, పిపిలికాది బ్రహ్మహర్షంతము గల జీవరాశికిని యా యా సమయములయందంతరంగములు నార్చి ములుగ గావించి సంతోషవార్ధియగు దోలలాడఁ జేయుచు నహృదయ హృదయమహుహరములనుండి వెల్లువగ ప్రవహించునదియే రసము.

కావ్యోపాత్తములు గాని యభినయోప దర్శితములు గాని విభావానుభావ సాత్త్విక వ్యభిచార భావములచే శ్రోతృప్రేక్ష కాంతః కరణములకుఁ బరివర్తనముఁ గలిగించు రత్నాది స్థాయిభావమే రసము. ఉప్పుసంద్రమువలె స్థాయిభావము విరుద్ధావిరుద్ధ భావము లచే మార్పు జెందక, ఇతరభావముల కాత్మభావ మొసంగును.

చ. అనుమతకోతనవంబునఁ గ తాంకుకయా ప్రియమాడ్కి నల్లన ద్రసముఁ జెలంగు చాణి ప్రమదం బొనగుర్చును మధ్యయ్యు. నీ రస యగు వాణి యోకరము రాజదలంకృతియు క్త యయ్యు. మా ననమున సాలభంజితలె నవ్యముదం బొనగుర్చు దేకికె.

రసాపిస్సురణమునకు (ఉదాహరణము)

గీ. లలనాజనాపాంగ వలనావనదనంగ
తులనాభిళాభంగ దోప్రసంగ
మలసానిలవిభాల బళసానవ రసాల
ఫలసాదరకుకాల పనవికాల

* ఉదాహృత పద్యములు మా రచించిన శృంగారసప్తకతి లోనివి. (నేం. ౩)

మలిసిగడదనీక మలిసికృత ధునీక

మలిసిగడదనీక కోకటల వధూక

మతికాంత సలతాంత బతికాంతర నితాంత

తతికాంతర బతాంత సుతనుకాంత

మ. మక్కత హమెద తురవకా వికలవకుల

మకులసకల వనాంత ప్రమోదవలిత

కలిత కలకంఠకుల కంఠ కాకలీని

భాసురము పైబు మధుమాస వాసరంబు. (వసుచరిత్ర.)

సరస కవిత్వము

మ. తమిల బూదీర గలదూరగుటుయ్యెలలరబంతాలాడు మందూరగునా

కొమరుంబ్రాయుంపుగల్గిగుట్టెలయంఘ్రుల్ చక్కగార జాగిమిం

టిమొగంబై చనుదెంచు తీవి గనుగొంటే! దివ్యమాసింద్ర! నా

కమ్మగీనేత్రలమీదఁ గయ్యునువటం గాలదాచులాగొప్పెడుకొ.

(కళా)

సీ. ఉహ్వాన హోమాగ్ని నూద నొల్లడు గాని

విరవాజ్యరాద్దండై వెచ్చ నూర్పు

సంధ్యకు బ్రాధనాంజలి ఘటింపడు గాని

యెరఁగు నీర్వాకషాయకల కర్ధి

నాగమవాదంబు లొగా దనఁడు గాని

విటవాదములు తీర్పు వేగిలేచి

కంబుభృత్వాదోదకంబు గ్రోలఁడు గాని

యావతాధరసీధు వాని చొక్కఁ

తే. బుద్ధ్యచిహ్నంబు లవఘనంబున ఘటించ

సిగ్ధపదుఁగాని కరనఖి లిఖరలిఖిత

జాత నూత్నతాంతాంకముల్ సమ్యుత్తించు

సారజముమీరి యా దుర్విహారహరి.

ఉ. నాదు సహోదరుండు నుజనస్తనసీమనయప్రసక్తి, బ్ర

హృదయ మెచ్చు, చే నతనియజ్ఞమునం గడుఁ బూజ్యురాలనై

వేది యలంకరింతు నని వేపురిలోపల నాడుకొందు నీ

వేదియు లేక సర్వగుణహీనుడవౌట యెఱుంగఁ దమ్ముఁడా.

(పాండురంగ మాహాత్మ్యము)

ఉ. ఏవనితల్ మమం దలఁప నేమిపనో? తమ రాఁడువారు గా

రో? వలపించు నే యెఱుంగరో? తమ కాగిటిలోన నుండఁగా

రా వదియేమిరా? విజయరామ యటం చిలు దూటి బల్లివేఁ

దీవరకత్తెనై వెనఁగి తీసుక వచ్చితివా? తలొదరీ! (చాటువు)

ఇట్లు రసము చిప్పిలునట్లు వ్రాయబడిన గ్రంథరాజముతే

పాఠకులను శ్రోతలను యెక్కువగ సంపాదించు కొనఁగలవు. అప్పుడే

విద్యాదేవత శ్రోతల భావవీధులఁ బ్రవేశించి చిముఖులనుఁ గూడ

వెంబడించి, మంబుల నూపురశింజాధ్వనులనుఁ జేయుచు నవిద్యా నిద్ర

నుండి మూఁగులను సైతము మేల్కొల్పుచు నబ్జానాంధకార మగున్

లకు మంచివ్రోవఁ జూపఁగలడు. రసప్రాధాన్యమును గూర్చి ధ్వన్యా

లోకమున నిట్లు చెప్పఁబడెను. “కవి నా ప్రబంధ ముపనిబన్నతా

సర్వాత్మనా రస పరతంత్రేణ భవితవ్యంతత్రేతివృత్తే యది రసా

ననుగుణాం స్థితిం పశ్యేత్తాం భింక్వాపి స్వతంత్ర రసానుగుణం కథా

స్తర ముత్పాదయేత్. సహిక వే రితివృత్త మాత్రనిర్వహణేన కించి

త్ప్రయోజనం, ఇతిహాసాదేవ తత్సిద్ధేః” ప్రబంధము వ్రాయుకవి యన్ని

విధముల రసమునకు లోబడి యుండవలెను. ఇతివృత్తమునందు విర

సంబగు విషయ మున్నను దానిని మార్చియెనను రసానుగుణంబుగ

వ్రాకువలెను. కథా నిర్వహణ మాత్రమున కవి కేమియుఁ బ్రయో

జనము లేదు. ఇతిహాసమునుండియే యది యలవడును గదా! యని

భావము. ఇట్టి రసవత్తరము లైన గ్రంథముల నిర్మింపఁ దొరకొను

టయేగాక-ఆంధ్రమున నిదివఱకు వెలువడిన యుద్ధగ్రంథములను సదుద్దేశ

ముతో విరచింప వలయును. ఉత్తమ కావ్యములకు బొచిత్య

విమర్శన, రస వివేచన, ధ్వన్యర్థ స్ఫుటీకరణ

అవశ్యక పూర్వకముగ వ్యాఖ్యలు రచింపఁ జేయవలయును.

ప్రంబులు తే. మేంద్రుని యాచిత్య విచారచర్చ గువృత్త తిల

కము ధ్వన్యాలోకమువంటి గ్రంథములును, ఆంధ్ర

భాషకు సంపూర్ణ వ్యాకరణమును. వెలువడవలయును ఆంధ్రభాషా

ప్రాకృత్యమును దెలుపు గ్రంథములను, ఇతరభాషలందు వ్రాయించి

బుద్ధిమంతులు గల దేశములలో వెల్లడిచేయుచు, నాంధ్రభాషా ప్రచార

మచ్చటఁ గూడఁ జేయించుట ఉత్తర కాలక్షేపకర మనిమాతలంపు.

మఱియు మన యాంధ్రాక్షరములలోఁ గొన్నిటికి అరవము బెంగాలి

మొదలగు నక్షరముల పోలిక కలదు. తావత్తు, క్యావడి, క్రావడి

మొదలగు వత్తులు బెంగాలీ వత్తులను బోలియుండును. ఇ, ఓ, ఖ,

ఘ, చ, త, ద, ధ, ల, మొదలగునవి మలయాళాక్షరములనుబోలినవి

గూడ కలవు గాన నాంధ్రాక్షరముల కితరభాషాక్షరములతోఁ గల

సంబంధమును దెలుపుచు నాంధ్రవర్ణోత్పత్తి యను గ్రంథమును సమ

ర్థము వ్రాయవలయును. శ్రీ సూర్యారాయనిఘంటువుచే నాంధ్ర శబ్ద

ముల కొఱత దీనినది. ఈ గ్రంథమువలన నక్షరముల కొఱతగూడఁ

దీరగలదు. ఇట్టి యుద్ధగ్రంథములను వెలువరించి యాంధ్ర భాషను సమ

స్తా భ్యుదయ సమన్వితముగా దిద్దుటకు భాషాభిమానులు పూనుకొన

వలయు నని గోరుచున్నాము.

మోహినీలైలము—వెంట్రుకలను పెంచి నిగనిగ లాడించును

శ్రీ పురుషులు వాడుటకు యోగ్యమైనది — 5 తు॥ నూనెగల సీసా 1-కి రూ 0-12-0

అమృతాంజనము డిపో, బొంబయి — మద్రాసు

* ఛందోరహస్యపర్వణము: పద్మరచ లావ్యవర్ణ

గిడుగు వెంకటసీతావతి గారు, బి. ఏ., ఎల్. టి

కొట్ల కొలదిగా ఉన్న రాగములు 72 మేళకర్తల నుండి పుట్టి నట్లు సంగీతశాస్త్రజ్ఞులు రాగ విభాగము చేసినారు. కొట్ల కొలదిగా ఉన్న వృత్తములు 26 ఛందములనుండి పుట్టినట్లు ఛంద శాస్త్రజ్ఞులు వృత్తివిభాగము చేసినారు. అయితే, సంగీతశాస్త్రజ్ఞులు చేసిన రాగవిభాగమునకున్న ఛందశాస్త్రజ్ఞులు చేసిన వృత్తివిభాగ మునకున్న వ్యవస్థాసాదృశ్యము లేదు. ఒక్కొక్క మేళకర్తను బుట్టిన రాగములకు గల పరస్పర సంబంధము రాగమునకు జీవనమైన స్వరములను బట్టి ఉన్నది; గాని, ఒక్కొక్క ఛందమున పుట్టిన వృత్త ములకు గల పరస్పర సంబంధము వృత్తములకు జీవనమైన నడకను (Rhythun) బట్టిలేదు. ఇందుకు నిదర్శనముగా ఒకటి చూడండి:-

29-వ మేళకర్త యైన ధీర శంకరాభరణమున బుట్టిన ఆరభి, బిలహరి, దేవగాంధారి మొదలయిన రాగము లన్నిటికిన్ని ఒక్కవిధమైన స్వర ములే (అనగా షడ్జము, చతుశ్రుతి రిషభము, అంతర్గాంధారిము, శుద్ధదుర్భయము, పంచమము, చతుశ్రుతి ధైవతము, కాకలినిషాదము) ఉండును. గాని, —మాటకు—పంక్తి యను పదియవ ఛందమున పుట్టిన వృత్తములకు నడక ఒక్కలాగుననే ఉండవలెనన్న నియమము లేదు. చూడండి :-

1. చంద్రమదన * సానుకాన్తులన్ - (ఇది మూడు మాత్రలకు విరుగుతూ 'తిశ్ర'గతిని స్థి నడుచును.)
2. నలగగ గాగాల్ * నాశీ కాక్షా - (ఇది చతుర్మాత్రగతిని నడుచును.)
3. దీపింప నిది యొప్పు * దివ్యమై - (ఇది 5 మాత్రలకు విరుగుతూ ఖండ గతిని నడుచును.)
4. కలకాక్షన్ * కంఠుగభున్ గీర్తింతున్ - (ఇది 6 మాత్రలకు విరుగుతూ రూపకతాళమునకు సరిగా నడుచును.)
5. కైల విరతులు * సాగుచుండున్ - (ఇది 8+4=12 మాత్రలకు విరుగుతూ మిశ్రగతిని నడుచును.)
6. గోత్ర విశ్రమము * గూడున్ శౌరీ - (ఇది 8 మాత్రలకు విరుగుతూ ఆదితాళమునకు సరిగా నడుచును.)
7. కాలాగ్ని చంద్రుల్ * గల్గించు సుఖ్యన్ - (ఇది 5+4=9 మాత్రలకు విరుగుతూ సంకీర్ణగతిని నడుచును.)
8. మహాళయుల్ * మహోన్నతుల్ ధరన్ - (ఇది తిశ్రగతిని విలోమ మముగా నడుచును.) †

9. ఖగేంద్ర యానా * గజేంద్రపాళా - (ఇది విలోమ చతుర్మాత్ర గతిని నడుచును.)

10. భజింతున్ సుతింతున్ * వాసుదేవున్ - (ఇది విలోమఖండ గతిని నడుచును.)

పై సుదాహరించిన వృత్తపాదము లన్ని పదియవ ఛందమున బుట్టిన వృత్తముల పాదములే అయినా ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్కలాగున నడుచును.

అంతేకాదు, ఒక వృత్తములో ఉండవలసిన గణములు ఎన్ని విధములుగా నడిపించ వచ్చునో చూడండి:-

(1) ౮	౮		౮	} మూడక్షరము లొక గణ మన్న
సంప్రదాయ మనుసరించి అన్నిటను
“గనస” గణములే ఉన్నవని చెప్ప
వలెనట.
(2) ౮	౮	౮		
(8) ౮	౮	౮		
(4) ౮		౮		

1. శౌరి ముద్దు పలుకు వినన్
శౌరి మోము సొగసు గనన్ (8+8+8+8 మాత్రలు)
శౌరి తోడ నెత్తుడు చనన్ = 12
గోరు చుందు మదిని సదా.

2. శౌరి పాటలను వినుమా.
శౌరి రూపము గనుమా (8+8+4=12)
శౌరి చెంతకును జనుమా
శౌరి చిత్తమున నిడుమా.

3. శౌరి పాటలు వినుటకున్
శౌరి రూపము గనుటకున్ 8+4; 8+2=12
శౌరి చెంతకు ననుటకున్
గోరు చుందును మనమునకు.

4. న్యాయమా ప్రీయ ననుప్రమా
ప్రేయసిన్ నను నడవిలో (6+2+4=12)
బాయుడే! నిను బొందుచున్
రోయజే! మది పగుల గాన్

ఈ నాలుగున్న భిన్నవృత్తముల వలె నడుచు చున్నా ప్రతి దానిలోను “రనస” గణములే ఉన్నవి; గనుక, ఇవి అన్ని హరిమఖి వృత్తములే అన వలెను గదా! మూడక్షరముల కొక గణవన్న సంప్ర

* ఈ శీర్షిక క్రింద నే నిదివరకు “తెలుగు ” అనే పత్రికలో 5, 6, 7, 8 సంఘికలలో వ్రాసిన వ్యాసములు చూడండి.

† త్రి * అస = త్ర్యస అని ఉండవలెను; గాని సంగీతపుస్తకములలో తిశ్ర అని ఉన్నది. గనుక వ్యవహారికములో ఉన్నట్లే వ్రాసినారు.

† ఇది మృదంగ వాద్యములో ఎదురుదెబ్బవంటిది. రామ రామ రామ, అనునది అనులోమగతిని, ‘రమా రమా రమా’ అన్నది విలోమగతిని నడుచును.

దాని ముండబట్టి, అన్నిటను గణము లొకటే అని భ్రమ పుట్టుచున్నది; కాని వడకను బట్టి గణ విభజన మున్నయెడల, అట్టి భ్రమ కలుగదు.

ఇతను బోధించిన నే కొన్ని పద్యములు నడిచినా పాద మందిరి గణములున్న, అక్షరముల సంఖ్యయున్న మార్గ వని వాటికి వివిధ నామములు పెట్టిరి. చూడండి:—

- 1. శాలిం బూడన్ గ సంత్రింగింబున్ (1-వ ఛం. 5-వ పద్యము)
- 2. శాలిని బూడన్ గ సంత్రింగింబున్ (1-వ ఛం. 7-వ ,,
- 3. శాలిని బూడన్ గ సంత్రింగింబున్ (10-వ ఛం. 55-వ ,,
- 4. శాలిని బూడన్ గ సంత్రింగింబున్ (11-వ ఛం. 489-వ పద్యము)
- 5. శాలిని బూడన్ గ సంత్రింగింబున్ (12-వ ఛం. 1975-వ పద్యము)
- 6. సరసిజ నేత్రుని గ సద్గుణ చరితున్ (13-వ ఛం. 8952-వ పద్యము)
- 7. సరసిజ నయనని గ సద్గుణ చరితున్ (14-వ ఛం. 7938-వ పద్యము)
- 8. సరసిజ నయనని గ సదచల చరితున్ (15-వ ఛం. 16884-వ పద్యము)

ఇవి అన్ని ఒక్క లాగుననే నడిచినా- భిన్న చ్ఛందోవృత్తపాదము అని మన కావ్యమును బట్టి చెప్పవలసి వచ్చినది.

భిన్న భిన్నముగా నడిచే వృత్తములు ఒక్క ఛందము నుండే పుట్టుటయున్న, ఏకరీతిగా నడిచే వృత్తములు వివిధచ్ఛందములనుండి పుట్టుటయున్న, చూడంగా వృత్తివిభాగము నడకను బట్టి లేదనుట స్పష్టము.

మూడవరము లొక గణముగా ఎన్నుటచేత గణనామముల బట్టి పద్యముల నడక తెలుసుకొనుట కష్టము. ఉత్పలనాలా చందక మాలమున్న, శార్దూల మత్తేభములున్న, మానినీ కవిరాజవిరాజితములున్న, ఏకరీతిగా నడిచినా, లాక్షణికులు పెట్టిన గణనామములను బట్టి, ఏకేయముగా భిన్నములైన వృత్తములవలె కనబడును. మానినీకి ఏడు భాగములున్న గురువున్న గల వనిన్ని, కవిరాజ విరాజితమునకు ఒక నాణము, ఆరు జనానములు, లగము కలవనిన్ని చెప్పినయెడల, ఆ రెండు వృత్తములకు గల సామ్యము భోధపడదు. కాని, ఒక నియమము, ఆ భాగములన్ని గురువున్న అన్నివని చెప్పినయెడల, భోధపడగలదు. అంతే కాక, నడకను బట్టి గణవిభజన మేగ్గుడును.

పోతులెడల పాముటను బోధనను గలమునగు
నొంగుదు గురూద్వహుల నెల్లన్

ఈ లాగున అయిదు మూర్తిల గణములైన భిన్నములు కనబడునట్లు గణ విభజనము చేయుట సహజముగా ఉండును; పద్యగమనము గుర్తించుటకు అనుకూలము పొగా ఉండును. అంతే కాని—

భ జ న న భ

పోతులె డబాము టను * బోరుసమ యంబున

జ న న గగ

ను * బొంగు ను గురూ ద్వహుల నెల్లన్

అని గణవిభజన చేయుటచేత మంగళమహాత్రివృత్త గమనమునకు సరిగా లక్షణము చెప్పలేదు. అంతే కాక, యతిస్థానములు

గణముల నడుమ నుండునట్లు గణ విభజనము చేయుట సమంజసము కాదని నాయభిప్రాయము.

గణవిభజనము పద్యముల నడకను బట్టి చేసుకొనే సంప్రదాయము రేకపోపుటచేత, కొన్ని కొన్ని వృత్తములు చక్కగా నడిపించుటకు అవకాశ మున్నా, లక్షణకర్తలు తమ లక్ష్యలక్షణ పద్యములు ప్రాశస్త్యవలననట్లు వ్రాసినారు కాదు. అందుచేత చక్కని వృత్తములు ప్రచారములోనికి వచ్చినవి కావు. ఇంగనను నిదర్శనముగా—
గ్రంథవిస్తరి భీతిచే - మూడు మాత్రమే చూపిస్తున్నాను:—

- 1 పాలాశదళము (దీనికే త్వరితగతి యని కూడా, పేరు కలదు)
అదనదనున హరినుతు * లచరు ధరఁ బాలా
శదళ మనఁ బరరుఁ గవి * జనులు వచియింపన్
బదునొకఁ డగునెడ * యతి * పదిమనఁ జేరన్
గదియు నగణము యియ * గగముతుద నొందన్ (అప్పకవి)

ఇంతకంటె,

అయిదునము లొకగగము * నయిదియిదు మాత్రల్
లయఁజనును త్వరితగతి * లములు పది సాగన్
నియమమున వచియమర * నిలుచు శ్రుతి కింపై
కయితలను దనరుఁది * భూతురగ శౌరీ.

అని లక్ష్య లక్షణపద్య మున్నయెడల పద్యగమనము వెంటనే పట్టుపడును.

2. విచిలిత

ప్రసిద్ధుల సమయమునను బద * పడి జలనిధి నడుమ స
ద్భుతములు కడుపున నిహర * భుజగపతి శయనము వై
నవిరళమతిఁ గురుకువరదుఁ * దీని విచిలితఁ బదు మూఁ
డవ యెడ వడి యిరుగడియొక * లఘువుగముబలుకనగున్
(అప్పకవి)

ఇటువంటి లక్ష్య లక్షణ పద్యమునుబట్టి దీని నడక ఎట్లు తెలుసుకొగలము? ఇంగలలో 21 లఘువులున్న చివరిను గురువున్న గలవు గనుక, తిశ్రగతిని సులభముగా నడిపించవచ్చును. తిశ్రగతి గణములు:— హగణము, నగణము. 7 హగణములున్న గురువున్న గలది నుగలది; 7 నగణములున్న గురువున్న గలది విచిలితి; హగణ నగణములలో ఏవయినను 7 గణములున్న గురువున్న గలది ఉత్సాహము. విచిలితి ఎట్లు చక్కగా నడుచునో చూడండి:—

మునుల వలపు, నబల బలము, * ముదిమి సొగసు, కలసిరుల్,
చెనటిహితము, వివమురుచియు, * చెఱలనుభము, పగహితుల్,
తనివి తృప్తను, కపికిన్ధిరతి, * తమికి వెలంగు, నెగవగల్
శనికి నుక్పతి, శిలలరసము, * సవతిచెలిమి, కలుగునే?

3. తురగము

నవనన సజజగలు తిథివిరమ * ఇంబగున్ దురగంబునన్
గనలందు నగరముపయి విడిసిన * గాంచి తానొకరుండెడు
రొగ్గనిదవులకుఁ గొనిచనిగిగుహఁ * గూర్కునాముచికుందుచే
తను యవనుని బొరిగొనితనివను * ధన్ గణింతురు భూసురుల్.
దీని నడకతీరు కనుగొనుట శక్యమగునా? ఇదే—
[అప్పకవి]

ననల యుగళము వాభము రగణము * నాల్గుపంక్తులనొప్పుగా దనరు విరమము ననలయుగళము * చాటుగాఁ దురగంబునన్ అని ఉంటే, మత్తకోకిల, తరళ, కరిబృంహితమువలెనే తురగము కూడా మిశ్రగతిని నడుచునని నులభముగా బోధపడగలదు.

నడకనుబట్టి గణవిభాగము లేకపోవుటచేత గణములబట్టి పద్యములకూర్పు ఉండవలెనన్న నిశ్చయము ఏర్పడినది కాదు. వృత్తపాదముల గణవిభజనము అసందర్భముగా ఉండడముచేత కలిగిన అనర్థము కొందరు వ్రాస్తూయున్న జాత్యుపజాతి మొదలయిన దేశ్యపద్యములలో కనబడుచున్నది. ఈ దేశ్యపద్యములకు లక్షణము చెప్పినవారు నడకను బట్టి వాటిలో ఉండవలసిన గణములనే పేర్కొన్నారు. అయితే నేమి? గణములబట్టి పదములకూర్పు వృత్తములలో పాటించలేదు గనుక దేశ్యపద్యములలో సుయతము పాటింప నక్కరలేదన్న వ్రాయు కలిగినది.

నాలుగుమాత్రల గణములైన నల, గగ, భ, జ, స గణములలో కంద ముండునంటే, చతురస్రగతిని పద్యము నడుచునని స్పష్టముగా కనిపిస్తూ యున్నది. గనుక, ఈదిగువనిచ్చిన పద్యములు కంద పద్యములవలె కనిపించుచున్నా నడకనుబట్టి కందములుకావని చెప్పవలసెను.

1. చిలుక పలుకు చెవిని బడిన

చెలియ పలికె ననుచు దలఁచి * చెలిని బిలువఁగా

చిలుక మఱలఁ బలికె నలని

చెలియపలుకు గా దటంచు * చెప్పునటులుగా.

ఇది తిశ్రగతిని నడుచును గనుక, గతిని అనుగరించి త్రిమాత్రాగణములుగా గణవిభజనము చేయవలెను; గాని, నాలుగుమాత్రల గణములుగా గణవిభజనము చేసే ఇది కందపద్య మనరాదు.

2. చెలిపలుకె యగు ననుచు నొక

చిలుక పలుకు విని మదిఁ దలఁచి నిలిచి కనఁగా

చెలి యెచట నున్నదని యా

చిలుక యొక తరువుపయి నిలి * చి చేసె రుశమున్

ఇది ఖండగతిని నడుచును; గనుక, కంద మనరాదు.

3. వనము నడుచును విశేషర

మణీయము లగు తిరుల ను * మముల నెటులఁ జే

నెనొ కద! యాబ్రహ్మ యని, క

దు నలరుచుండఁగ వసంతుఁ * దు పిలిచె నన్నున్.

ఇది కందమువలె కనబడును. గాని ఇందులో నడకకు నియమ

మేమీ కనబడదు. గనుక ఇది పద్యమే అని వ్రాయుకలుగజేస్తే గద అని చెప్పవలెను; గాని దీనిని కందమనరాదు. ఈలాగుననే మరియొక పద్యము చూడండి:—

ఒంటెకుచు నుందరత గేదె * కొడలి శుభ్ర
ల మునిఁడికిఁ దీపి కపికిఁ జి * ల్లిస్థిరత, వె
లుతురునకు బర్వ, కవికిఁ గ * లుములు, గులట
కును గృశజ్ఞత యాకాశ * కునుచు మటులె

(ప్రచండచా. పు. 41)

ఇది లేటగీతి ఆకారమున చున్న గద్యముగాని పద్యము కాదు. దీనినడక ముళ్లపాదలు చాటుతూపోయే సాట్టచాని నడకవలె నున్నది.

దేశ్యపద్యములు మాత్రాగణయుతములు; గాని, వృత్తములు మాత్రాగణయుతములు కానక్కరలేదని కొందరియభిప్రాయము. గాని చక్కగానడిచే వృత్తములన్నీ మాత్రాగణయుతములనియే నావాదము. * మాత్రాగణయుతములు కాని వృత్తములు చక్కగా నడవకపోవుట చేతనే కొట్లకొరిచి వృత్తములున్నా అనేకములు ప్రచారములోనికి రాలేను.

అయితే కొన్ని వృత్తములు చక్కగానడుచును; మాత్రాగణ సంయుతములైనట్లు స్థూలదృష్టికి కనబడవు; ఏల యట్లు నడుచునో నులభముగా పట్టుపడదు; గాని, జాగ్రత్తగా విమర్శించి చూచిన యెడల వాటి నడకతీరునకు గల వ్యవస్థ బోధపడగలదు. ఇందు కొక నిదర్శనము:—ఉత్పలమాలా చంపకమాలా వృత్తములు చక్కగా నడుచు ననుటకు సంజేహము లేదు. స్థూలదృష్టికి సమానమాత్రాగణయుతము లయినట్లు కనబడవు; గాని వాటి పాదములు చతురస్రగతి, తిశ్ర జాతి త్రిపుటతాళమునకు సరిగా నడుచును. చూడండి:—

 తిశ్రజాతి లఘువు సందియమేల నర్యగుణ	 దెబ్బ ఉసి సంపదఁ జూడఁగ బాహుకుండు భూ	 దెబ్బ ఉసి ఏదో ఒక తాళమునకు సరిగా నడచివా లయకు నులభముగా
---	---	---

దొరకక, అప్రతిహతముగా సాగె. ఉత్పలమాలా చంపకమాలల వంటి వృత్తములు అనేకముగా లేవు. వీటిలో చక్కని నడక ఉన్నది. గనుక ఇటువంటివి ఇంకా కావలెను. శోధనకోసము నేను వ్రాసిన వాటిలో ఒకటి:—

“కవికాంత”

గృహారుడు వీర్యపరాక్రమోన్నతుడు నుల్లోకుండు జనార్దనుండు కంసారి, మురానురవైరి మాధవుడు సౌమ్యుండంచు హరిన్నతింపఁగా

* నా వాదమును బలపరచినవారు బ్రహ్మశ్రీ బంకుపల్లి మల్లయశాస్త్రి గారు (పల్లాకిమిడి రాజానారి కాలేజీలో ప్రధాన సంస్కృతోపాధ్యాయులు.) వీరు పురాణము చదువుచు ప్రతిపద్యమున్ను లయకుగాని తాళమునకు గాని సరిగా పాడగలరు.

గృ ఇది 22-వ ఛందమునందు 1412791-వ వృత్తము. నే నిప్పుడు త్రిత్తగా వ్రాసిన వృత్తము. గనుక రెండు మూడు సార్లు చదివితేనే కాని, నైవారికి దీనినడక వెంటనే పట్టుపడక పోవచ్చును. (పరిచితి లేక తొలిసారి చదివినప్పుడు ఉత్పలమాలాది వృత్తములను సుయతము సంగీతవిద్వాంసులై చక్కగా నడిపించ లేరు.) అంతేకాక, పరిచితి గల వృత్తములవలె చదువబోయి నడువ దన్న వ్రాయు పడవచ్చును. ఈ కవి కాంతలో ప్రతిపాదము చతురస్రగతి, చతురస్రజాతి. త్రిపుటతాళమునకు సరిగా నడుచును. (అనగా క్రియకు నాలుగుక్షరములు గల ఆదితాళము.)

‘భారనవృక్ష’ మంచి విశ్వయతి * పాటింపన్ గవికాంత యాకృతిన్
నూరిజనస్తుత వృత్తమై తనరు * సాంపాన్ గవి చెప్పఁ గల్గినన్.

ఈవిషయములన్నీ జాగ్రత్తగా పరిశీలించి, ఎటువంటి ఛందో
వ్యవస్థ ఏర్పడినయెడల పద్యరచన వృద్ధిముగా నుండగలదో అనే
విషయముగురించి ఆలోచింపగా, ఒకమార్గము స్ఫురించినది. వానిని
గూర్చి విపులముగా వ్రాయుటకు అవకాశము చాలదు. గనుక నా
యభిప్రాయములను సంగ్రహముగా తెలియజేస్తున్నాను.

1. గణప్రస్తారము

1. ద్విమాత్రాగణములు:— ౧ గ; 11 లలము
2. త్రిమాత్రాగణములు:— (తిశ్రగతిగణములు)

111 నగణము	}	ఇవి అనులోమమార్గమున నడుచును
౧1 గలము		
1౦ లగము— ఇది విలోమమార్గమున నడుచును		
3. చతుర్మాత్రాగణములు:— (చతురస్రగతి గణములు)

1111 నలము	}	(అనులోమ)
౧11 భగణము		
11౦ సగణము		
౧౦౦ గగణము		

1౦1—జగణము (విలోమ)
4. పంచమాత్రాగణములు:— (ఘండగతిగణములు)

11111 నలలము	}	అనులోమ; 1౦11 జగణములుపు } విలోమ
౧111 భలము		
11౦1 నలము		
111౦ నగము		
౧౦౦1 తగణము		
౧౦౧౦ రగణము		
5. షడ్మాత్రాగణములు:— (2+4; 4+2) రూపితాళ
గణములు

6. సప్తమాత్రాగణములు:— (చిశ్రగతిగణములు 3+4)
 7. అష్టమాత్రాగణములు:— ఆదితాళగణములు (4+4; 3+5)
 8. నవమాత్రాగణములు:— కంక్తిగతి గణములు (5+4)
- పై నుదాహరించిన 5, 6, 7, 8 విభాగాములలోని గణములు మొద
టి 4 విభాగాములనుండి ఏర్పడును గనుక ఊహింపవచ్చును.

2. వివిధచ్ఛందములు:—వృత్తములు; పద్యములు

1. త్రిమాత్రాగణచ్ఛందము, అనులోమ తిశ్రగతి వృత్తములు,
పద్యములు:—

పాదమునకు రెండు మొదలు 8 గణముల వరకు ఉండ
వచ్చును. వీటికి చిత్రము గురువు చేర్చవచ్చును. మానినవిచ్చును. గాని
నాలుగు గణములకు తక్కువగా ఉండినయెడల విన సాంపుగా
ఉండదు. రెండు గణములు గల పాదములు నాలుగు విధములుగా
వ్రాయవచ్చును. ((1) ౧1, 111; (2) ౧1, ౧1, (3) 111 ౧1, (4) 111,
111). మూడు గణములు గల పాదములు 8 విధములుగా వ్రాయ
వచ్చును. ఎనిమిది గణములు గల పాదములు 28=256 విధములుగా
వ్రాయవచ్చును; నాలుగుపాదములు ఒక్కలాగుననే ఉంచి వృత్త

ములు వ్రాయవలెనంటే 256 వృత్తములు వ్రాయవచ్చును; నాలుగు
పాదములు నాలుగు విధములుగాను ఉంచి పద్యములను వ్రాయదల
చినవారు 256=4294967296 విధము లయిన పద్యములు వ్రాయ
వచ్చును. ఈలాగున తిశ్రగతి వృత్తములు పద్యములు ఎన్నికోట్లు
పుట్టునో చూడండి. అన్ని చక్కగా నడవగలవు.

ఇదివరకు లాక్షణికులు చెప్పిన విభూతి, భోగివిలసితము,
భద్రకము, శ్యేని, నుగంధి, విచికిలిత, ఉత్సాహము, మదనదర్పణము
మొదలయిన వృత్తములు, పద్యములు అన్నీ తిశ్రగతి పద్యజాతిలో
చేరును.

2. విలోమ తిశ్రగతి వృత్తములు, పద్యములు:—
నీటిలో, ౧ లగములే ఉండును. రెండు మొదలు 8 వరకు
గణములయి పాదములు కూర్చవచ్చును.

- లక్ష్యములు:—
1. ఇదేయసిన్
మదాన్వితున్
సుదేవునిన్
వధించెదన్ (సునందనీ పరిణయము)

2. పంచచామరము (ఇదికల కున్నదే)
పరాత్పరున్ రమాపతిన్ భజించెదన్ మనంబునన్
(యతిస్థానము మర్చి నాను)

3. అనులోమ విలోమగతులు కలిపి చెప్పవచ్చును.
1. వీను లలర వినం బడన్
 2. నార దాది మాని వరల్
 3. రామరామ హరేరామ రామరామ హరే హరే

చతుర్మాత్రాగణచ్ఛందము
పై ఛందమునకు చెప్పినట్లే అనులోమ విలోమ చతురస్రగతి
గణములతో కొట్లకొది వివిధములైన పద్యములు చెప్పవచ్చును.

1. పాదమునకు రెండుగణములు గలవి:—
రెండే గణములు, ఉండెన్ దీని...
చనుదేవుడుతున్ జొసగింపు మనన్...

2. మూడుగణములు గలవి:—
స్తోత్రము నేయగ నొప్పున్
ధాత్రిని భాగగ యుక్తిక్ (చిత్రపదము)

ఈలాగునే మాణవకము, మొదలయిన వున్నవి.

3. నాలుగు గణములు గలవి:—విద్యుష్కాలా, మా క్తికమాలా,
కుసుమవిచిత్రము, ప్రహరణకలితా, మల్లా, చంపకమాలీ, రుగ్మవత్,
వృత్తము లెన్నో ఉన్నవి.

ఈలాగుననే పాదమునకు 5, 6, 7, 8 గణము లుంచి చెప్ప
వచ్చును. మానిని, కవరాజవిరాజితము మొదలయిన వాటిలో 7
గణములన్న గురువున్న కలవు. లాటీ, సరసిజ, క్రాంచపద,
భాస్కరవిలసితము మొదలయిన వాటిలో పాదమునకు 8 చతు

ర్మాత్రాగణము లున్నవి. వై నుదాహరించిన జాతులలో చివరగణము లభ్యుంతమైతే గురువు చేర్చవచ్చును.

భగవతివాహా కవర్తినుతా

విలోమగతిని నడిచే గణములు కలిసిన పాదములు:—

1. జగదేకదేవ * సజసాయుతమై

2. సరోజనయానా * జలోద్ధతగతిన్

కందపద్యములు మొదలయిన వాటిలో జగణములు కనబడును.

III పంచమాత్రాగణచ్ఛందము

అలసగతి, పద్యనాభము, మంగళమహాశ్రీ, లయగ్రాహి, లయ విభాతి మొదలయినవృత్తము లిదివరకు లాక్షణికులు చెప్పిన వున్నవి. ఇవిగాక పాదమునకు రెండు మొదలు ఎనిమిది గణములవరకు గణము లుంచి, కావలసినయెడల చివరనొకగురువు చేర్చి, కొట్లకొలది వివిధము లయిన వృత్తములు కల్పించి చెప్పవచ్చును. భుజంగ ప్రయాతమువంటి పద్యములు విలోమమార్గమున నడుచును. ఈలాగుననే వై నుదాహరించిన మాత్రాగణప్రస్తారముబట్టి కొన్ని ఛందములున్న ఆ ఛందములలో బుట్టిన వృత్తపద్యములన్న ప్రత్యేకముగా ఒక లక్షణ గ్రంథము వ్రాసి వివరించి తెలియజేయవలయును గాని. ఒకవ్యాసమున సృష్టముగా వ్రాయటం కష్టము.

వైని వేర్కొన్నవిగాక కొన్ని కొన్ని మిశ్రమైనజాతులున్నవి. వాటిలో ద్విపద, తరువోజ, తేటగీతి, ఆటవెలది, సీసము ప్రచారములో నున్నవి. నన్నయకాలమువరకు మధ్యాక్షరాలు ప్రచారములో నుండియుండును. గాని, (ఎర్రాప్రగడతప్ప) తర్వాతికవులు మధ్యాక్షరాలు చెప్పినట్లు కనబడదు. వీటిఅన్నిటిలో నూర్వేంద్రగణములుంటవి. అనగా, ౩, 4, 5 మాత్రల గణములు అనేకవిధములుగా కలిసి వుంటవి. ఇదివరకు లాక్షణికులు చెప్పినవికాక, మరికొన్ని కల్పించవచ్చును. నుమారు ముప్పదిసంవత్సరముల క్రిందకు కొక్కొండ వేంకటరత్నము పంతులుగారు వెండి, బంగారము మొదలయినపద్యములు చెప్పినారు; వాటిలో నడక చక్కగా వున్నదని చెప్పలేను; గాని, ఇప్పుడు కొందరు వ్రాస్తూవున్న “సాట్ట” పద్యములకంటే బాగానే వున్నవి. అయితే ఆదిపములలో అన్ని విషయములందును నిరంకుశాధికారమునకు దానులై అత్యగౌరవము సహజస్వాతంత్ర్యాభిలాష లేక యుండిరి గనుక పూండ్లరామకృష్ణయ్యవంటి పండితులకు క్రొత్త ప్రయత్నములు రుచింపలేదు. గురుజాడ అప్పారావుపంతులుగారు ముత్యాల సరములు వ్రాసినప్పుడు సయితము కొందరు పరిహసించినారు. ఇప్పుడు ఎందరెందరో వాటిని మెచ్చుకొంటున్నారు. పద్యముల నడక చెడినప్పుడు చూపించవచ్చును; ఎట్లు నడక బాగుపడెనో చెప్పవచ్చును; గాని, కొత్తపద్యములు వ్రాయకూడదని కాసించటం అటువంటి కాసనమును మన్నించుట, అనివేకము. అనర్థకము.

దేవ కీ నుతుఁడంత జే దీప్య మాన

అమర లో కంబు వే శ్యల మైన మాకు

ఇటువంటి పాదములు ద్విపదపాదములుగాను తేటగీతిపాదములుగాను

గణవిభజన చేయవచ్చును. దానిని బట్టి ఈ పద్యములకు గల సంబంధము బోధపడగలడు.

పురుండ్రు వి శ్వ రుండ్రు * వేరిపు త్రు నిఁగాంచె

నరసి ౩౬ జని యించె * వాద్దుఁ దనఁగ

ఇటువంటి పాదములు సీసపద్య పాదములుగాను ఆటవెలది పాదములుగాను గణవిభజనము చేయవచ్చును. దాని బట్టి సీసములకు ఆటవెలదులకు గల సంబంధము బోధపడవచ్చును. అందుచేతనే నన్నయ సాధారణముగా ఆటవెలదులనే సీసములందు కూర్చినాడు.

ఈ సీసగీతాదుల నడకను గూర్చి విశేషము వ్రాయటం కవ కాళము లేదు. గాని, ఒక్కవిషయము నూచనగా మాత్రము తెలియజేస్తున్నాను. ఈ సీసాదులలోని ఇంద్రగణములు అయిదు మాత్రలు గలవయినప్పుడు దున్న సాగను - నా.గు మాత్రలు గల వయినప్పుడు కనబడదు. అందుచేతనే కన్నడమువారు అయిదుమాత్రల విష్ణుగణములనే సీసాదులందుండవలె నన్నారు. మన తెలుగు లాక్షణికులు కూడా సర్వలక్షు సీసములందు మాత్రము అయిదు మాత్రల గణములు కావలె నన్నారు.

“మందార మకరంద మాగుర్యమును గ్రోలు

మధుపంబు వోవునే మదనములకు”

ఇటువంటి పద్యపాదములు చక్కగా నడిచినట్లు “శ్రీసరి మీఠంగ భానురతఁ దగంగఁ గేసరి కేసరి కేసరి యను” ఇటువంటి సీసపద్య పాదములు నడవవు.

ఇంద్రగణములలో చెప్పకపోయినా, భలము, నలలము సీసాదులలో చక్కగా నడుచును. చూడండి:—

ద్విపద, సీతవై శ్రీరామ * చంద్రునకు ప్రేమ

సీతకును శ్రీరామ * చంద్రువై గలదు.

సీ. పా. నిను వినుతి నేయుదురు * సనకాది మునివరులు

నీవేరు మధురమై * నిలిచియుండు.

౩, 4, 5 మాత్రల గణములు అనేకవిధములుగా కూర్చి కొత్త కొత్త పద్యము లెట్లు కూర్చదగునో చూడండి:—

1. చందమామ రావే * బాబిల్లి రావే } 88454
అందమైన బంతిపువ్వు * ఆడుకొను లేవే } 8888884

2. తెలివి మాలిన మిడుత * దీపంబున జచ్చు
తెలివి మాలిన చేప * కలలోన జిక్కు
జ్ఞానసంపద గలిగి * మానవుం డయ్యయో
మోహ నల్లలఁ జిక్కి * మోసపోవు

(1)	{	3 4 8	+	5 5	}	20
		5 5		5 5		
(2)	{	3 4 3	+	5 3	}	18
		5 5		5 3		
(3)	{	3 4 8	+	5 5	}	20
		5 5		5 5		
(4)	{	3 4 3	+	3 3	}	16
		5 5		3 3		

3. సౌందర్య సార సముదాయ మునకామె *
సదనమే యైయుండు ; కాకయున్న,
లాలిత్య నిధికి నధిదేవతయై ; కాక *
మాలతీ కాంత సామాన్యరాలె ?

(1)	5 3 5 5	= 16
(2)	5 5 3 3	= 16
(3)	5 3 5 5	= 18
(4)	5 5 3 3	= 16

యతిప్రాసములు, అక్షరమైత్రులు, శబ్దాలంకారములు మొదలయినవి కవుల స్వాతంత్ర్యమునకు విడిచిపెట్టవలసిన విషయములే కాని నిరంకుశాధికారము వహించి లాక్షణికులు కాసించరాదు. అయినా, తమ ఇష్టానిష్టములను అభిప్రాయములను తెలియజేయవచ్చును.

విశ్రమస్థానములను బట్టి ఏదైన పాదఖండములు ఉద్విష్ట మాత్రాగణ సంయుతములై ఉన్నయెడల, పద్యములు క్రుతి రంజకములుగా ఉండగలవు. ఇందుకు నిదర్శనముగా ఒకటి చూడండి:—

“క్షౌహారంబు మనయత * స్మంబుల్ చెంది * మనును నందంబై” (అష్టకవి).

ఇది నాలుగేసి మాత్రలకు విరుగుతూ నడవవలసిన వృత్తము. గనుక,

“క్షౌహారంబులు మధురంబయ్యెన్ * మైత్రులు యతులన్ * గూర్పన్. అని చెప్పవచ్చును; లేదా,

క్షౌహారంబున చరణంబుల్ * మాత్రాగణముల క్రాన్యంబుల్ అని పాదమధ్యమందు వడి పాటించి చరణములు చక్కగా నడిపించవచ్చును. ఒకపాదమున ఒకచోటను, మఱియొక పాదమున మఱియొక చోటను, కవి తనమనోభావముల ననుసరించి రసోచితముగా వడి మార్చవచ్చును.

రసజ్ఞు లయిన విద్యావంతుల కొక మనవి :—
ఇదివరకు లాక్షణికులు చెప్పిన వృత్తలక్షణములు నాకు తృప్తికరములు కాకపోవుటచేతను, ఇదివరకున్న గణప్రస్తారము ననుసరించి చెప్పిన వృత్తములు అనేకముప్రచారము లొనికి వచ్చుటకు అనుకూలములు కాక పోవుటచేతను, ఛందోరహస్యములు కొన్ని తెలుసుకొని, పద్యరచనా వ్యవస్థ ఎట్లుండినయెడల పద్యములు హృద్యముగా నుండును? అన్న విషయముల గురించి నాకు శక్యమైనంత వరకు అలోచించి వ్రాసినాను. ఈ ఉద్యమము వల్ల మేలు కలిగితే కలుగవచ్చును. గాని కీడు ఎంతమాత్రము కలుగ కూడదు. గనుక ఈ ఛందోవిషయములు ఉత్సాహముతో విమర్శిస్తూ ఉన్న విద్యావంతులు వీటినిగురించి తమ అభిప్రాయములను ఉపదేశములను తెలియజేతురు గాక !

ఓ టు పా ట

రా. చెన్న రాయ శ్రేష్ఠి గారు

౧. ఓటునివ్వ నెందుబోతురా - వద్దురా
గోటిపనికి గొడ్డలేలరా
సాటివారు నవ్వవేట
వేటదిరిగి సరిగవల్లె
నాటువేసి నీటుజెంచి
పాటబాడి వోటరనుచు
పాటుగాని మాటచెప్పి
కూటమట్టి కొట్టుకొనకు.

ఓటు.

3. అమృతసరపు క్రూర్య మెన్నరా-యెంచగా
నభుమనంబుతోడ బాడరా
రమణులనక బాలులనక
సమగుణంబు లేక ఘోర
శమనరీతి వృద్ధజనుల
ప్రమదమునను గాల్చినట్టి
యమునిబోలు డైరు
తప్పు నేమిజేసె జూడు.

ఓటు.

గీ. పూరకున్న మేలునూడరా - బౌరముప్ప
దారు వత్సరముల నుండిరా
ఘోరకష్టములను బొంది
దారి తెచ్చి యున్నవారు
శ్రీరమేశు బోలు గాంధీ
గారు వారి వదిలి నెదురు
దూరి పూర్తిలేని సాధి
కారమునకు చేరవలదు.

ఓటు.

౨. యెందుగన్న నేమి లేదురా - రాజులీ
భండకంబు పెట్టివారురా
అందుబోయి నట్టివారు
యెందుకైన పనికిరారు
భండనంబుచేసి గొప్ప
సొందగోరి విజ్ఞప్తి
వందకైన నొక్కమాట
అందలేరు పొందలేరు.

ఓటు.

౪. మనకు నేమి ఫలము లేదురా - ఓటునివ్వ
పనికిరారు లాభమేమిరా
మనము జేసినట్టి పనికి
తనకలాడకాను ముందు
మనల బ్రతుకసీరు వారు
ఘనముగాను పన్నులెక్కు
తనకుతానె ముప్పుదెచ్చు
కొనెటన్న సామిలౌను.

ఓటు.

౬. నాకు ఓటు నివ్వమంచును - యెండో
దూకులాడి చత్తుమంచును
లేఖలంపి దిమ్మతిరిగి
లోకబంధు లనుచు జెప్పి
మూకలైన మనల నూతి
లోకి ద్రోసి పత్రికల న
నేకములగ బంపి బంపి
దేశమునకు గీడుదెత్తు.

ఓటు.

ఆంధ్రపత్రిక - సంవత్సరాదిసంచిక

Mr. G. Ramaswamy

నొట్టిపాట రామస్వామి గారు నాగపూరు

Mr M. Durga Sankar

మాచిరాజు దుర్గాశంకర్ గారు
నాగపూరు

Mr. M. Bhawanee Sankar

మాచిరాజు భవానీశంకరు గారు
నాగపూరు

Mr K. Venkatachalapathiah

కా. వెంకటాచలపతి గారు

Mr Mo'uru Ankineedoo

మో టూరు అంకినీడు గారు

Mr J. Veeraswamy Naidu

జంపా వీరాస్వామినాయుడు గారు

ఆంధ్రపత్రిక - సంవత్సరాదిసంచిక

La'e Mr. P. Venkataswamy Chetty

కీ॥ శే॥ పాతాళం
వేంకటస్వామి శ్రేష్ఠిగారు

Mr. Bomma Ratnam Chetty Garu, Ellore

బొమ్మా రత్న శ్రేష్ఠిగారు, ఏలూరు

Mr. D. Venkataswamy Gupta

దోమా వేంకటస్వామి శుప్తగారు

Mr. V. Venkata Subbaraya Chetty

డా॥వారు వేంకటసుబ్బరాయ శ్రేష్ఠిగారు

Mr. V. Kotilingam Chetty
Vetapalem

డా॥కుమారు కోటిలింగం శ్రేష్ఠిగారు
వేటపాలెము

La'e Venkataswamy Chetty Garu
Vetapalem

కీ॥ శే॥ డా॥కుమారు వేంకటస్వామి
శ్రేష్ఠిగారు, వేటపాలెము

పంపాగ్నం చదివాచాయుధ శాస్త్రీగారు - రావ్యవ్యాకరణశ్రీధరుని

16

పొందు అగు మంచనశర్కర ఓరుగంటిపురంబున విహరించి ఆయా
విశేషములను తెలిసికొనుచు, కామపల్లివారి భావతేకలాపము
లొని యేడ్చినారాయణుల ప్రేమఘట్టమును బాడుచు జక్కల
నారి కన్నది నృత్యముచేయు సందర్భమును జర్జించుటను ఉదా
హరించు లగు పద్యములు తెలుపుచున్నవి. దీనిని ఒట్టి పదు
నాల్గవత్త దినాటిక యక్షగానముల ప్రచారము ఎక్కుడుగా
నున్నట్లు మన ముహింపవచ్చును. మఱియును యక్షగానములు
అనగా ఆకాలములోని జక్కలపాటలే అనియును, ఆకాలమునందు
పృథ్వికములలో సంతానకాండను లగు శ్రీచుండులు శుభాశ్వులై
జక్కలను విలిపించి వారిచేత బాటల బాడించు నాచార ముండె
ననియును తెలియుచున్నది.

యక్షులు అను పదమునకు మన పండితులు జక్కలు అను
నగి తెన్నవహాస మని వ్యవహరించు నాచార మున్నది. కాని జక్కలు
ఆకాలము కేవలమును నేళ్ళ మని నాభావము. మనవారు దేశ్యశబ్దముల
సమీక్షాపత్ర అగ్రాంశాకట్యమునకుఁ గావోలు - సంస్కృతరూపము
లను కల్పించి వ్యత్యయముచేసి, సంస్కృతభవత్వమును అంగ్రహించి
యున్నాడు. ఈవాడుక మనపండితులకు గొత్త కాదు. తెలుగు అను
పదమునకు త్రిలింగాదిరూపములు గల్గించుటలు మున్నగువానిఁ
బ్రకటించి, వా మై చెప్పిన మనవారి నాకు కలకల
యాధాన్యము లేలగలదు. ఆప్రస్తుత మగు ఈ విషయము
నింతో విడిచి ప్రకృతమునకు వత్తును. మొత్తము
మీఁద యక్షుల ననగా జక్కలనియును, యక్షగానము అనగా
జక్కలపాట అనియును లేనిది. ఇప్పుడిప్పుడు మనవారు ఈ యక్ష
గానములను నాటకాంతర్భేదములనుగూఁ బరిగణించి నాటకచర్య
చేయునప్పుడు ఈ యక్షగానములను గూడ నంగు చేచ్చుచున్నాగు.
కాని ఇది యంతి న్యాన్యము కాదు. ఇప్పటి నాటకములలోఁ గల
కొన్ని ఛాయలు యక్షగానములందు గన్పట్టినంతమాత్రమున వీనిని
నాటకములకు పూర్వరూపములుగూఁ జేర్చినదగునా? ఆభిజయ
ప్రధానము లగు నాటకములలో సంగీతప్రధానము లగు యక్షగాన
ములను బోల్చుకలన లాభ మేమి? దీనిని మనవారు చర్చింపవలసి
యగును.

ఇక మనము యక్షగానముల ప్రాచీనతను పని నట్టవలసి
యున్నది. మొదట నొకవిధముగా యక్షగాన
యక్షగానముల ములు ఆంధ్రవాఙ్మయమునందలి ఆద్యదశను
ప్రాచీనత సూచించుభాగమునకు జేరిన వని నూత్నరీతిని
ప్రసియున్నాము. అనగా ఆంధ్రవాఙ్మయ
రసాలము లొలుత యక్షగానములు (జక్కలపాటలు) మున్నగువాని
రూపమున నంకురించి కాలక్రమమున దోహదవిశేషములు జరుగు
కొలదిని వ్రేల్చు నాటుకొని, ద్విపద నాఁ బరిణమిల్లి - అటువైని గద్య
పద్యభియాత్మికముగా వెలసి ఈ మనకాలమునాటికి విశ్వరూప
మున వెలయుచున్న దని మాభావము. ఉదాహరించుటకు ప్రాథమిక
రూప మైన ఆకాలమునాటి గానవాద్యయ మిప్పుడు ఆద్యశ్రమ

యైనను కొన్ని యుక్తులవలన నా కాలమునందు యక్షగానాదుల
ప్రచార మున్నట్లు ఋజువుచేయ వచ్చును:-

“పదములు లు మొదపదముల ప్రభాత, పదములు పగ్యతపదము
లానంద, పదములు శంకిరపదముల నివాళి, పదములు తాలేకుపద
ములు గొబ్బి, పదములు వెన్నెలపదములు సంజ, బర్లన మజి గణ
వర్ణన పదము, లర్లవఘోష మూరిల్లుచు నుండఁ, బాడుచు నాడుచు
బరమహర్షమున, గూడి సద్భక్తసంకుల మేగుజేర”-

ఈ యుదాహరణపాఠములు పండితరాధ్యక్షుని చరిత్రములో
నివి. పండితరాధ్యక్షుడు వాదార్థమై వెలవాటిచోడుని సభ కేగున
ప్పుడు ఆయన శిష్యులును అనుయాయులును నగు శివభక్తులు కొందఱు
తుమ్మెదపదములు ప్రభాతపదములు వెన్నెలపదములు మున్నగువా
నిని పాడుచు నతని వెంట ఆసభకు పోయినట్లన్న సందర్భము నివి
తెల్పుచున్నవి. ఈబంటులలో నుద్భృతియు లైన తుమ్మెదపదములు
ప్రభాతపదములు వెన్నెలపదములు మొదలగునని కేవల మొక్క
యక్షగానములందు మాత్రమే గ్రధింప లగుచున్నది. ఆంధ్రవాఙ్మయములోఁ గల తిక్కిన ఏతీతిగ్రంథములలోను కూర్పఁ
బడక ఇవి యక్షగానములలో మాత్రమే యుండుటచేత పండి
తరాధ్యక్షుని కాలమున నిత్యవి జనసామాన్యమునందు ఎక్కువగ
ప్రచారపథమన నున్నట్లు - బాల్యబ్రతను పడచి యావనదిశ ననుభ
వించుచున్నట్లు - తోచుచున్నది. కావున యక్షగానములు ఆంధ్ర
వాఙ్మయపు ఆద్యదశను వివరించు గ్రంథము అని మనము నిర్ణ
యింపవచ్చును. కాని ఒక చిక్క మాత్రము గలదు. ప్రస్తు
తిము మనకు ఆపనుచున్న యక్షగానములు యక్షగానయోగపు
అంతిమభాగపు గ్రంథము లగుటచేత భాషానిబంధాదులలోఁగల
వైరుధ్య సారూప్యాదులను పోల్చుకొనఁ బాలము. కాని ఈ
లోపము అప్రవాఙ్మయపు ప్రతిభాగమునకును జెందు సామాన్య
విధి యగుటచేత నంతగా మనము హెచ్చించ నవసర మను
కొందుము. అయినను రిచనలలో గొంత భేదము లేకపోలేదు. మఱి
యును యక్షగానముల ప్రాచీనతను స్థిరపఱచుకొనుట కింతకుంటెను
బలవత్తరమగు సాధన మింకొకటి కలదు. ప్రబంధాదిని మనవారు
వస్త్ర్యంతములను చేర్చినట్లు యక్షగానములందును వస్త్ర్యంతములు అప
నిబద్ధములై యుండును. దీనిని బట్టి చూచినను పూడ యక్షగానము
లకు గల ప్రాచీనత వెల్లడి కాగలదు. ఇట్టివాని నింకిను ప్రదర్శింప
వచ్చును గాని విస్తరభీతిని విరమింతును.

ఆంధ్రవాఙ్మయమునందలి తిక్కిన గ్రంథకాలపు నిర్మాణప
థముకంటె యక్షగానముల నిర్మాణములో అపూ
యక్షగానముల ర్యములను అద్భుతములును ప్రశంస్యములును గద్య
నిర్మాణ రీతి పద్యాదులకు మార్గదర్శకములు నగు రీతులు కొన్ని
తత్పరిణామము యున్నవి. ఉపక్రమోపసంహరములు - కృత్యాది
మున్నగునవి ప్రస్తావనలు-పాత్ర ప్రవేశతత్సంభాషణములు-దద
నుస్మృతములగు వృత్తముల పోకడలు-గానములయభి
నినీకములు-రసపోషణ క్రమము - ఛందోనియమములు - పదవిశ్వాస

మలు భావ ప్రదర్శనపథములు మున్నగునవి ఇంటిలకు సాధనములుగా గ్రహించి మనము చర్చించెద మేని ఈయంతము స్పష్టమను.

యన్తములు మున్నగు కారణములవలనగా నిర్మితమైనవి యితరవిధములగు కారణములవలనగాని రచితము గనిత్యవీర ప్రమాత్వాదులను ప్రదర్శించి యతిసాహసమున వీరస్వర్ణమును జూఱగొని పేరబొందె. వెలసిన ఆంధ్ర వారీజులు చరిత్రములను లోలునొల్లటి జమ్మలు తమకు గల గానప్రాధికుచే శ్రోతల జనకృపియముల రిసాతిరేకమునఁ బులకలెత్తుకట్లుగ కీర్తించెడివారు. ఇట్లు కీర్తింపబడిన గణిచరిత్రములు కొన్ని ఈనాటిజనులకు పలనాడు మున్నగు ప్రదేశములలో గల జమ్మల యొద్ద మనము కనుగొనవచ్చును. ఇట్లు దేశీయనాయకానాయక గుణగణోత్కర్షణలను వెల్లడించుటకై బయలుపెడలిన యీ వాఙ్మయప్రవాహమును ఎవ్వరో కొందఱు తప్పు, తిక్కిన యాంధ్ర ప్రదేశమువారందఱును పవిత్రభావమున. దిలకించుటయే గాక, శుభశోభివాసులగు కార్యసందర్భములందును జమ్మలను పిలిపించి నువ్వాద్వాంధ్రకవీవారమున కానందముఁ గూర్చుటకై కీర్తింపజేయు నాచారము గూడ మన వారిలో నున్నది. ఉదాహరణముగా వల్లభరాయని క్రీడాభిరాయమును చూడుదుఁ :—

“ఎడె యీ యింటి యజమానుడు సంతాన కాక్షియై ప్రతి బంధనోదకార్థంబు యత్నకన్యం బరీక్షారాధనంబు నేచుచున్న వాఁడు గావలయు.” 17 వ పేజీ 189 ప.

ఈ వల్లభరాయని పీఠలో శిష్యులడిన అక్కలు పాడినపాటలు ఇప్పుడు మనలో అక్కలపాటలు అక్కఱవోదేని కథలు కావేశ్వరి పాటలు మలదేశతలపాటలు అను పేరులతో వ్యవహరింపబడుచున్న పాటలే యగువా? లేక భిన్నములా? విచార్యులు పరిక్షింపదగినను.

ప్రాచీనము లగు యక్షగానముల నిర్మాణరీతులను విమర్శించుటకు ప్రకృతియు అన్యవి అభ్యములు. ఈకాలమున మనకు లభించుచున్న యక్షగానములలో నెల్ల మిక్కిలి ప్రాచీనములైనవి గరుడాచలము నీలాచలము ననునవియే. గరుడాచల నాటకమున రచించినది ఓబన మంత్రి యని యొక నానుడి యున్నది కాని ఈ యోజనమంత్రి ఏకాలమునాఁడో ఎవ్వరో నిర్ణయింపగల యాధారములు ఆగ్రంథమునం దేమియును గానరావు. గరుడాచల నీలాచల నాటకములకంటె ప్రాచీనము లగు యక్షగానములు తదితరము లిపుడు లేవు. గనుక మనము యక్షగానముల నిర్మాణరీతులను ఇప్పటికి వాని యాధారముననే చర్చించుకొనవలయును.

యక్షగానములు నాచూచినంతలో ముతైజగులుగా నున్నవి. శైవమత విజృంభణ కాలమునకు వెనుకటివి మొదటి తరగతివి. అపిమృటివి- అనగా శైవమతానంతరము రచితములై వ్యాప్తిలోనికి వచ్చినవి రెండవ తరగతివి. అపిమృటివి - అనగా నేటిదనుక ప్రచారములో నున్న ఆధునికరచనలు మూడవ తరగతివి అని యొక స్థూలవిభాగమును మొదట నేర్పజుచుకొందము. తొలి తటివానిలో సాధారణముగా ప్రప్రథమమున సంస్కృతభాషయందు గ్రథితములైన మంగళశ్లోకములు గలిగి, పిదప శైవవైష్ణవాది మత

చాతుర్యల ప్రోత్సములు, అపిమృట జంపెలను పేరుతో నొక్కొక్క యొకవిధములగు నాచులు కలిగి, కథ యారంభ మగును. కథ యారంభమైనది మొదలుగొని చిక్షణకాలమును సందర్శములకు తెగు మాత్రముగా నుండి సహజభోగినిని నూచింపగల శృంగారకము తఱుచు కానవచ్చు చుండునే కాని, ప్రబంధముగమున మితి విడిచింకెటి దుష్ఫిలి పీరిలో గానరాదు. వర్ణనలు సహజములగు చుడువులు నై యుండి కల్పనాన్వితయు భావనోన్మమును లేక ప్రకృతస్థితిని కల్పింపఁ జాలియుండును. ఈకాలమువానిలో తొలుత కథారంభమునకు పూర్వము గూర్చిడి జంపెలలో సాధారణముగా జన ప్రబంధములందుఁ గల రీతిని వర్ణ్యతములు నెలకొల్పఁబడి యుండుటకు మనము గాంచగలము. దీనిని బట్టి వర్ణ్యతముల యాచారము మనకు విక్కిలి ప్రాచీన మని తేటపడుచున్నది. మఱి యును రచనా గంభీరములయందు నుత్తమ పాత్రములఁ బ్రవేశనెట్టువలసినచోట నిష్పదలును కని తనలెఱుఁగు విషయమును ప్రదర్శింప వలసినచోటల జంకెలును, పాత్రల పరస్పర సంగాదమును విశేషము చేయవలసినచోటల కిందార్థములును, స్తుతులు విన్నపములు జొరవలయు చేయవలసిన స్థలములలో దండఁములును, సీసములును నెలకొల్పఁబడి యున్నవి. పద్యముగమున సంస్కృతి వాసనావాసితములై మనగ్రంథముల కెక్కిన చంద్రుల ప్రత్యేకాద్వాలాదివృత్తము లందు తఱుచు కానరావు. గాని హాస్యాసామున సీసము కందము గీతము మార్గికలు అర్థచంద్రికలు త్రిపుటలు పలక మున్నగు జాతీయ ఛందములు విచ్చలవిడిగా గానవచ్చుచుండును. ఆంధ్ర భాష గేయప్రధాన మనియును స్వచ్ఛందముగఁ తెరిగిన దనియు యుటకు దీనిని గూడ నొక కారణముగా తీసికొనవచ్చును. మఱియు నీకాలమువానిలోఁ గూర్పబడిన ధూపహరతి పాటలు మున్నగు వానిని బట్టి మనవారు జనసామాన్యమున నుతాదరాభినివేశములఁ గలిగించుటకును, వారిని తమప్రక్క కాకర్షించుటకు పండితులే కొందఱు రమ్యఫణితిని ఈ పాటలను వ్రాసియున్నట్లును మనకు గోచరించును. ఒక్కొక్క చోట పామరవృద్ధమునకు గోచరింపని శాస్త్రీయవిషయముల కూర్చుండుట ఈ విషయమున దృఢమగు సాక్షియు నీయగలదు.

ఇతర మధ్యకాలపువానిలో వైది బేర్కొన్న విషయములు మార్పు నొందుటను మనము కనిపెట్టగలము. వీనిలో వైవానితె తరు మతమునకు సంబంధించినంతవట్టునకు వలసిన యాదరాభినివేశములను మాత్రమే ప్రదర్శించి యూరకుండక, విమతస్థులఁ జేయఁ పరిహాస పద్ధతులును, ఒక్కొక్కచోట నలిమాత్ర మనదగిన శృంగార వర్ణనాతిరేకములును, అత్యల్పాఘాములకందములనఁ దగు కుకని నిందాది గ్రంథములును యక్షగానగ్రంథనిర్మాతలు గూర్చుసాగిరి. ఈమధ్యకాలపు యక్షగానములలో జంపెలతో చేయు కథారంభదశ మిక్కింత మాత్ర, అందులకు బదులుగా—తెరవెడలి వచ్చుట సంధి వాక్యముల యోజనలు మున్నగా గల నిరర్థకము లగు దాంభిక ప్రక్రియలు తలనూపినట్లు అందలి వర్ణనములు బట్టి భగవము

గ్రహించవచ్చును. తొల్లటి కుత్తికపాఠముద్దయు ఒకప్పుడు మున్నగునది అయినది వాని బయలుగా నేనాకోశములు వివరించుటకు కొంతోపయముగా నీవిధమున నుపయోగించితిని. ఇందు చెప్పవలసిన సేమన్న? ఈస్థలము కుత్తికపాఠములను పొందగల దగ్గరల వస్తువని అంగీకరించును. ఈ వస్తువలకు ఎందుకాచార్యులును నుపయోగించిన దనిన చాలదా?

విద్యాధన ప్రాధికారము నుత్తమముగా వారి దశములగు పాఠ్యసామాన్యమునుబట్టి: బాచుమందు నుపయోగింపవలెననుగా దేవముల యాదరాతిరయముల బట్టియూ, లేక మతేకాశమును బట్టియూ యక్షగానములను వివచన సేయుటకై అకాలమున నొకనిద్దరు పండితులు గూడ నడ్డికట్టి, యక్షగానవివరమును తన పాండిత్యమున కొక ప్రాధికారము గూడ నెన్నికొని ప్రకటించుకొని, కాని వారిరచనలలో పాండిత్యప్రభావములు తెల్లడి యయ్యెనే గాని సమాజములకు లగు గానధర్మాలు గాని కల్పనలు గాని కథా రచనావిశేషములు గాని నెలకొనజాలక పోయినవి.

ఈస్థలి యిట్లుండ నల్పప్రజ్ఞావిధవులు గూడ యక్షగానములను రచించి పేరొందవలయు నను తలంపుతో కొందరికధ సెల్ల వర్ణనలనుగా గ్రహించి రచనల సాగింప వారంభించిరి. ఈకాలము గ్రంథములే యక్షగానములలో మూడవరకగలికి జేరినవి యగును. ఈగ్రంథములకు గ్రంథవివరములకు దగినట్లుగా దేశసుస్థితికొర గూడ కొకవిధ మగు దుర్బలత్వాను లావరించుటచేత గాఢోలు మోటురచనములను నూచించు క్షుణ్ణగారహాస్య రసములును, మృదు మధురము లగు కందార్థాదులకు బదులుగా నీసాధములు దయపులును కొండవీటి చేద్రాకుల ననుకరించుచు గుణరహితములును కృత్రిమములు నగు కల్పనలును వర్ణనములును బయలుపడవలెనవి. యక్షగానములు యథావరతమునకు ఇయ్యవి అంత ప్రమాదము లైన కారణములు కావునను అట్టి కారణవర్ణములలో వీనికిని గొంత ఫలము నీయక తప్పదు. ఇక నీచర్చను ఇంతతో నిలిపి, యక్షగానములందు హాస్యబడిన గానముల స్వభావమును సాహచర్య సారశ్యములును బోధపడుటకై కొన్ని గానముల సుదాహరణార్థమై యుద్ధరింతును. వీనిని చదువుటకు చాలి యాచార్యులైన నెట్టిగి యుండవలసిన దనుట ముఖ్యమే. వివరము యక్షగాన వాఙ్మయమునందు గల ఛందోపిశేషములు గొంతవఱకు జాతవులనునన్నులకు నుగ్గరింపవచ్చు నను నమృతముతో నిట్లు చేయుట యైనది. ఇందు ఉదాహరించిన గానముల క్రమము—అవి ప్రచారమునకు వచ్చిన కాలక్రమము ననుసరించి వ్రాయబడుచున్న యవి:—(1) జంపె, (2) కందార్థాదులు, (3) ద్విపద, (4) ద్విపదార్థము, (5) లాలిబోలు, (6) ధూపారతి దీపారతులు, (7) త్రిపుటకురుజంకెలు (8) చంద్రికలు ఆర్ద్రచంద్రికలు, (9) సిందు (చిందు?) రగడలు, (10) వెన్నెలలు చిన్నపయలు, (11) ధవళము-త్రిభంగులు, (12) నువ్వు పాటలు, (13) మేలుకొలుపులు, (14) పరిశిష్ట గానములు.

(1) జంపె:—శ్రీగమక పురాణ విధులను - చేరి కొలుతున్ సుదమచ, ప్రేరమానతి గారి వాచుల-సేవజేతున్.

(2) కందార్థములు:—(1) సురు పరమేశుని శక్తిని, పరగఁగ జనిశిల్పిత ద్విపాదములై, శరత్తబోధ దెల్పుట, పరిపూర్ణుల భక్తిచిరుత పరమాగ నిల్పి, తద్దాస్యాను నిరము సలిపి. పరిపరి విదముల, నిరగగు దిత్తము, స్థిగము లేని పాప, చింతయన్ను మని, పామగ నిలిపి - తద్దాస్య, మూర్ధ్విరముగ సలిపి.

(3) ద్విపద:—వివరముల రసయాల కృత్రాంత మెల్ల, గనుగొన భ్రమ లెల్ల గ్రహమన బాచు.

(4) ద్విపదార్థము:—కొండలు మందులు కూర్చిలో నుతుల, యందు మోహించు చే నరుదు రెపుడు, గాన - బుత్రుల దుఃఖము, నివహయ్య తెల్పెదా, పూని రనుగొను నునిరము.

ద్విపదార్థమువలెనే నీసవద్యమువైని నీసాధము లను ఒకవిధ మగు పుదము నూడ ఏర్పాటు చేయబడినది. ఉదాహరణముకై—

నీసాధము:—పురుషుని వీక్షించు పొందుగా పొచ్చిన పురుషుడై యుదయించు ధూమియందగు, తరచుల పుక్త చందట పాన్వ, దిరుజియా గమనైన మందుదో సత్వముగను, తుడిప్రక్క బురుషుండు పుడుగుగా నిదిండు వానిభాగమున కనిత సరియందు, మధ్య మందున మందదో సజమగా, తెలసి మదిలోన గొల్వరా - చిద్గుహ వెలంగ - భేరూ మదిలో దల్వరా - పురుషులూ గర్భమున పాటతూల కున్నపుడె, తమచుగ గ్రోయులు తప్పక పుట్టును - నెలసి మదిలో గొల్వరా.

(5) లాలిబోలుపాటలు:—(1) లాలిపాట:—లాలి పాడుచు నూచరహ్మ-ర్షమ, లీలామృతమా గ్రీల గమ్మా - (ఇది ప్రాచీన కాలపుది.) (2) లాలిబాడి లాలించారే బాల్యష్టానీ-భక్తి, లోలురై వర్తింపదరే శిలకృష్ణునీ - (ఇది మధ్యకాలపుది.) (3) లాలి శ్రీకృష్ణ లాలి-పరమాత్మ, లాలి మాయన్నలాలి - (ఇది వివేక కాలపుది.) (2) బోలపాట:—బోలీ బో గోపాలా, భక్తకలాలా.

N. B. ఇందులో రెండవరకపుది రెండవరకపు లాలిపాటవలె నున్నది.

(6) ధూపారతి దీపారతులు:—ధూపాయం ఘోరపాపా దూరాచరే-పర్వ లాపన హృదయ భ్యాంత దీపాయతే - వారవార. (ఇది ఇప్పటి బంగముల పాటలను పోలి యున్నది. కాని శైవుల నాటి యక్షగానములలో వీనికి ప్రచారము అధిక మని తోచుచున్నది.)

(7) త్రిపుట, కురుజంకెలు:—(1) త్రిపుట—మగని నీ కని పల్కకూడదు, మహిళభక్తిని మీ రటంచును, తగును బల్కగ నెట్టి యాటల, దనరి యున్నన్. (2) కురుజంకె—పలని నరుం డనుచునే - మతిహీననై చేవ - తలె గొలిచి యీ నరక - తలెలోన బడితిన్, తుమత గురువుల మాట కోరి చిని పతిని - డై, వ మని కొల్వక నరక వనధిలో బడితిన్.

(8) చంద్రికలు అర్ధచంద్రికలు:—(2) అర్ధచంద్రికలు:—
పడతికిని పొలిండ్ల నై నలంపు నొచ్చెన. పట్టి నై దచి ర్ధ చానివి
వణికిన్. సున్నతాంగము ధర్మ్యంబున నొకట. అర్ధరాజుడొక
పసిమొద ప్రేమపాపెన్.

(9) సింహు:—భామావని కుమారి - యిది ను, ట్టణములోని
చట్టము లెల్లా. N. B. ఇవి మిక్కిలి ప్రాచీనప్రశస్తతములైన యున్నవి.
ఇట్లు చింతా? పాపము ఇది ఇట్లు చింతల కొక్క యుదాహరణము:—
నెయ్యిర - దమ్మ పెయ్య పెయ్యచుటి, పెయ్యిర అమ్మార్ని
మొయ్య, (2) రగడ:—సిరివరము నత్తెరవు, చేరవచ్చినఁ జాచి,
కరము ముద మొదవ మది, కలక లన్నియుఁ ద్రోవి.

(10) వెన్నెలలు:—స్వప్నములు:—(1) నాకాలమున కొలవ
గానే - వెన్నెలలో - మీన, మూలానికి పెండ్లి యయ్యె వెన్నె
లలో, (2) విన్నపములు:—శ్రీరామ గయరామ, శృంగార రామ.
గారామూనను బ్రోవు కరుణానయద్రా. నాలోని జాలి నీకే, లా తో
చదురా? మనసిచ్చి నాలోను, మాటాడవేరా? పీనిని పట్టటారి తిరు
వాళ్లలో గరుడ స్తంభము వెట్టుకొని భజనచేయును. రిప్పటికిని పాదు
చున్నారు.

(11) భవళము:—ప్రభంగులు:—(1) భవళము:—శ్రీకర
పుణ్యకరీరా! ప్రాకట పంఖోద్ధాన!.....తత్త్వవిహార! చెల్లెగ
చిక్కన! బలిరా.

ఇవియును నైపు యక్షగానములలో చాల గలవు. (2) త్రి
భంగులు:—పసపూ నందలు మేన బూసి - చుంచి - పాలు నేతులు
చల్లా బోసి, బిసరుమాడులు గునులు పూడి - చొడ్డ - విడ్డిని వాసంత
మాడి.

(12) కవివిపాటలు:—తిండి కైక కొనగు వరము, దలచి
నీతా లక్ష్యములతో, దండకానము కడుగు ను, దొడ రామా!—
నువ్వీ నువ్వీతే.

ఇంకొక విధము కవివిపాట:—నువ్వీ నువ్వీతే. నువ్వీ ను
వ్వీతే, నువ్వీ నువ్వీ యనుచు నువ్వీయనుమాను, నువ్వీ బాడ రాకె
నుదకు లందారూ - నువ్వీ నువ్వీతే.

(13) మేలుకొలుపులు:—(1) మేలుకొనవే చిన్ని కృష్ణా!
మేలుకొను కేమవతారా! మేలుకొను కేమవ మారా, మేలుకొన
వయ్యా- కృష్ణా - మేలుకొనవయ్య.

(14) పరిశిష్టములగు గానములు:—(1) ఏలలు - మొదలు
మీదా కొనలు క్రిందా, మొలచి యున్నా చింత లోన, పనిలమై పద్మ
ములు పూచెనే - ఓగల్గభామా, కదిసిమాడా, కానూపించానే!
(2) మంగళవారములు:—శ్రీలక్ష్మీ నాధాయ మంగళం - పో - పిత
భక్తయూ ధాయ మంగళమ్. వాగీశముఖ్య గీర్వాణ వదితాయ,
భోగీశకయనాయ భువనరత్నకాయ-శ్రీ లక్ష్మీ నాధాయ మంగళమ్.
(3) అల్లొనేరేళ్లు:—(1) అల్లొనేరే డల్లో, చెలగి కృష్ణుండనుచు
జెప్పురే మీరు. (2) కరివేల్పు మనదొంతు, గలిగెనే నేడు - సిరివరని
వలె నితడు - చెలగుచున్నాడు—అల్లొనేరే డల్లో.

గుర్రను యక్షగానములలో - లయగ్రాహి కవిగానికావలయు
పంచకామరము చుత్తకోకిల మున్నగు కొన్ని వృత్తములు కూడ
వచ్చుచుండును. కాని అవి దానవారికి దరిద్రప్రకాశము లగుటచేత
నింగు ఈ గానారింప లేదు.

జన్మలు తొలుతొలుత చక్కని విగ్రాహులును వృషభులును
శిశువులును సరస ఫణికులును నొగ్గారిన గా
యక్షగానముల ములకుకూర్చి, దేరకాలపాత్రాపాము నానిని
పతనదత బ్యాప్తి నొందించుచు వచ్చినను గానురాను
మననాటికి బొత్తుగ ప్రచాగపథము కండి

తొలగి మానుమూలల వారి వాజ్మయము పడియుండవలసి కన్పట్టకు
కొన్ని విశేష కారణములు గలవు. అందులో నీక్రింద వివరించిన
మాడును ముఖ్యకారణము అని నా భావము. (1) సమర్థులు నిర్వ
హింపఁగిన పనుల కసమర్థులు నిర్వహింపఁబానుకొనుట (2) ప్రదర్శ
నములంగు కేమయు సభ్యుల కభిరుచి గల మార్గము లవలంబించుట
(3) అసభ్యగృంగారము. ఈ ముత్యజగులను ఈ వాజ్మయము అవగతి
నొందిన విధము ఈక్రింద చూచింపఁబడును.

(1) సమర్థులు నిర్వహింపవలసినపనుల కసమర్థులు నిర్వహింపఁ
బానుకొనుట. తొలుతనుండియును జన్మలు ఈ గానములను వంకా
నుస్మృత మగు నభివేళముతో నిర్వర్తింపుచుండగా, దేశియులు వారికి
చేయు గౌరవాదరములను చూచి, తమరు నట్టి గౌరవాదరముల నొందు
టకై - బలినీకులు, దానములు, పెద్దంటిగొల్లలు, వెతికలు-(ఒకగాతి
వారు) మున్నగు జాతులవా రిందులకై పాల్పడిరి. దీనివలన యక్ష
గానకళ, యభివృద్ధి నొందుటకు బదులుగా జన్మలలో లుప్తప్రచు
రము నొందియును, తక్కుంగల వారివలన సముచిత లాటివ్యాధులందు
పుష్టి బడయబాలకయును, నశింప దొరకొనినది. ఇం దాశ్చర్యమేమి?
ఎవ్వరివలన నెయ్యది నిర్వర్తింపఁబడ వలయునో, అయ్యది వారివలన
నిర్వర్తితము కానప్పుడు నశించుటకన్న వే తొక గతి కన్పట్టకుం
డుట సాజమే కదా!

(2) చెండవ కారణము ప్రదర్శనమునందు సభ్యుల రుచి ననుస
రించి మార్పులు చేయుట. ఈ కారణము ముఖ్యముగా గమనింపదగినది.
యక్షగానములు పాడుటలోను నాడుటలోను తొలుతి కొలఁదినుండి
ప్రదర్శకులచే నిర్వర్తింపఁబడుచుండినను - రానురాను ఆయాచారము
మాటి, బహుళసంఖ్యాకులగు నటకు లున్నఁ గాని ప్రేక్షకులకు రుచింప
దయ్యెను. ఈ ప్రేక్షకాభిరుచిని చేపట్టుటచేత-ప్రేక్షకాభిరుచుల విభా
గము ననుసరించి ప్రదర్శక విభాగములును-ప్రదర్శకాభిరుచుల విభా
గము ననుసరించి గ్రంథనిర్మాతలమార్గములును-వేళ్ళొరై తీర్థమునకు
తీర్థము ప్రసాదమునకు ప్రసాదమునై ఎవరిదారి వారిదై కుక్కలు
చించిన వస్త్ర మైనది. ఈదళ, భాగవతమేళములుగాఁ గూడి యక్ష
గానములను ప్రదర్శించునాటికే ఏర్పడినది. దీనికి తో డాకాలమునఁ
బ్రదర్శకసంఘములలో గూడ నైకమత్యము క్షీణించుటచే - ఎవరి
చట్టునకు వారు ధన్యోనము అనుకొనుట గూడ కొంత కారణమైనది.

(3) మూడవది అసభ్యత్వంగారము. — గానములయందేమి కాశ్యములయందేమి నాటకములందేమి నీతిజాత్యాచారాదుల కవిరుద్ధముగ లోకయాత్రానిర్వహణవిధులను ప్రకర్షించుట ముఖ్యము. అట్లుగాక మన యక్షగానములలో నైనచెప్పిన భాగవతమేళములు తోలుబొమ్మలాటలుగా మాత్రేడికొలదిని — సరసస్వాదయానురంజనమునైతిక ప్రవర్తనము - లోకయాత్రాద్వంద్వము-ఏటిలో కలిపి, గాంధోలిగాని గడవివలతో - కేవలము పామరజనుల రంజనమునకై యక్షగానగ్రంథకర్తలును - తత్ప్రదర్శకసమాజములును. వాని నాదరించి చూచి తనియుచున్న సభ్యప్రపంచమును - మునిగి ముప్పందు మనుస్వాయమునకు పాల్పడుట సంభవించినది. కేవలము మహాపవిత్రములని పేర్కొనబడిన శృంగార వీర హాస్యాదిరసము లిట్టి అసభ్యతకు పాల్పడ సారంభించిన కాలము మొదలుకొనియే, మన యక్షగానములకును పతనదశ యారంభమై-చివట కీవాటికి యక్షగానముల ప్రచారము నామమాత్రావశ్యమై - ప్రాచీనకళావిభవమును స్మరించుటకైన దగిన యాధారములు లేక — పారస్వత చగ్గులందు, ప్రామాణ్యస్థానము పీనికి లేకున్న లేకపోవుగాక - ప్రవేశముగూడ దొంకనంతటి దృష్టితికి వచ్చి నశించిపోవుచున్నవి. ఎంతఘోరము!!

ఇక నీ వ్యాసము నింతతో ముగించుటకుముందు నింతవఱకును ఆంధ్రవాఙ్మయమునందు ప్రచారదాహుళ్యము నొందిన కొన్ని యక్షగానముల పేరులను ఆయక్షగానములను రచించిన కవుల పేరులను తెలుపగల పట్టికను ఈ క్రింద నిచ్చుచున్నాము. ఇందులో, స్థానీపులకవ్యాసము ననుసరించి ప్రధాన గ్రంథములే అకారాదిగా చూపబడినవి.

- 1. ఆచార్యాంశ్రందనీయము - కా. ఉదయాచలము 2 ఉషాపరిణయము - అనంతకవి 3 ఉషాపరిణయము - అనందదాసు. 4 ఉషాపరిణయము - వేములపల్లెవారిది. వేంకటసుబ్బకవి. 5 కుచేలోపాఖ్యానము - సుబ్బలింగాచారి. 6 కుశలవనాటకము - అనంతదాసు. 7 గయదాచలము - ఓబయమంత్రి. 8 గయానాటకము - కాశీపతి ఆచారి. 9 గురైగదీవిరామాయణము - రాఘవకవి. 10 గోపాలవిలాసము - శ్రీనివాసాచార్యుడు. 11 గోపాలవిలాసము - పాకనాటిగణపతిరెడ్డి. 12 కేవలనాచరిత్రము - మూడవదాసు. 13 ధర్మపురిరామాయణము - శేషచలదాసు. 14 ధర్మాంగదచరిత్రము - నరసింహకవి. 15 ధర్మాంగదచరిత్రము - సు. వేంకటదాసు. 16 ద్రువోపాఖ్యానము - బెహరాఅప్పల నరసింహము. 17 నందినాటకము: కోదండరామకవి. 18 నలచరిత్రము:

- కోదండరామకవి. 19 నిజలింగ చిక్కయ్యచరిత్ర - పిడువర్తి నిమ్మయ్యకవి. 20 నృసింహచరిత్రము : రా. అప్పాజీకవి 21 పరతత్త్వనుధానిధి: సోమకుందర మొదలి. 22 ప్రహ్లాదనాటకము: తిరునారాయణాచారి 23 పవిత్రతామహాత్మ్యము; కా. రాఘవాచారి. 24 ప్రహ్లాదనాటకము: రామానుజసూరి 25 ప్రహ్లాదనాటకము: బొడ్డుచెల్లమబ్బకవి. 26 ప్రహ్లాదనాటకము- లక్ష్మణదాసుకవి. 27 ప్రహ్లాదభక్తివిజయము: త్యాగరాజు (కృతులు రచించిన త్యాగరాజే) 28 పోట్లదుర్తి జలక్రీడలు : రామరాజు. 29 బాణాసురవిజయము; వీరనారాయణకవి. 30 భాగవతము: వేంకటాచలదాసు. 31 భల్లాణచరిత్ర: జక్కన్న సాంబయ్యగార్లు. 32 ముక్కాడేయవిలాసము: కాళిదాసు. 33 మృత్యుంజయవిలాసము - గోగులపాటి కూర్మనాథకవి. 34 యతిరాజవిలాసము - కుందరనాయనారు శేషచలదాసుకవి. 35 రామనాటకము: అనంతదాసుకవి. 37 రామనాటకము - శతగోపాచార్యుడు 38 రామాయణము : శేషగిరిదాసు 39 రామానుజవిజయము - నరసింహాచారి 40 రంగనాథవిలాసము. లింగము వేంకటాచలమంత్రి. 41 రుక్మిణీకల్యాణము - రాజాలక్ష్మజీ 42 రుక్మాంగదచరిత్రము- రాజలింగకవి. 43 రుక్మాంగదచరిత్రము- కవిపేరు తెలియదు. 44 రుక్మాంగద చరిత్రము- పాపారాయనుధి 45 లేపాక్షిరామాయణము- వేంకటరాయయహాకవి 46 లేపాక్షికృష్ణనాటకము- వేంకటరాయకవి. 47 కనురాజవిలాసము- కొత్తియగుల శేషాచార్యులు. 48 వల్లసీపల్లవము - శింగాచార్యులు. 49 వామనచరిత్ర - మృత్యుంజయకవి. 50 వేంకటేశ్వరవిలాసము- నూర్మకవి 51 శక్తిరేఖాపరిణయము:- రంగాచార్యులు 52 శకాంకవిలాసము - కవిపేరులేదు. 53 శర్వరీవిజయము:- క.పే.లేదు. 54 శర్మిష్ఠావిలాసము-వేంకటదాసు. 55 శూర్పణఖాభంగము-క.పే. లేదు. 56 సముద్ర కథనము కృ. శేషచలదాసు. 57 సాంగధర-కోదండరామకవి. 58 సానందోపాఖ్యానము-క.పే.లేదు. 59 సారంగధరచరిత్రము క.పే. లేదు 60 సీతాకల్యాణము- రామన్నకవి 61 సీతాపహరణము- కవిపేరులేదు. 62 సీతాకల్యాణము - చిత్రకూటం వేంకటశేషయ్యదాసు. 63 సుగ్రీవవిజయము- రుద్రకవి. 64 సుధాస్వాదనము-వేంకటదాసు. 65 మానుమంతవిజయము- కవిపేరు లేదు. 66 హాలాహలపానము:- కవిపేరు లేదు 67 హంసకవిలాసము - పరమానందకవి 68 మానుచుద్విజయము. పేరు తెలియదు.

అమృతాంజనము

వాతనొప్పులకు వజ్రాయుధము - ప్రతియింట నుండదగినది

అమృతాంజనము డిపో - బొంబాయి - మదరాసు

ఆంధ్రవాఙ్మయరసాలము

పంచాంగుల ఆదినారాయణ శాస్త్రిగారు - కావ్యవ్యాకరణశీర్షము

ప్రియజమోయ నార్యజమోయ నార్యమో! బుధా
 చార్యులె నిర్ణయింపగ న శక్త్యజాపుచు నున్నవారలా
 కార్యభరంబు వైచిగిని కక్కసమందక, తోచినంతలా
 నార్యత నాంధ్రవాఙ్మయరసాలపు గంధీతి జిత్తిగింపుడి.
 మ. దివిష ద్వాఙ్మయకల్పకాఖి భువనో త్రేజంబు వేమారంగా
 వివిధామ్నాయఫలాది సర్థి జనమున్ వేమాటులన్ దన్ని, తా
 నవిలంభ్యుంబగు కాలవేగమున కాహా! నిల్వకంకిత నొం
 దవదాన్యాంధ్రరసాల మావహిత నాస్థానంబుఁ గాపాహన్.
 త. ఎంతమనోజ్ఞరూప, మివియెట్టిమనో హాసప్లవంబు, లిం
 తింతనరాని సోగభ, మిదెచ్చటి నారిటకెల్లువచ్చెనం
 చెంతఁబొంగి, సంతసములేర్పవ, సంతటప్రాకృతాళిను
 స్వాంతముతోడ నాడుకొని సాకగఁబూనిరి సాధురీతులన్.
 చ. కలిగినమాత్రలోనఁ గనుగందగనీయక పల్లవావరుల్
 నలగుదు నొందనట్లులుగ నవ్యతనిచ్చుచు నాచునాటిన్
 బలమును బాదస్థానముఁ బట్టువడంగను బ్రోచి యోర్పుతో
 గలతలఁజెందసీని యలకాపులు మాకభినంద్యు లెంతయున్.
 సీ. కట్టివారలుగదా! కాప్రేసదంబలు
 దృష్టివోషంబులు ద్రెయ్యుకటులఁ
 బెట్టివారలుగదా! జేర్చిఁచేరంటాండ్ర
 బండారముల బాలబందురేఖ
 చుట్టివారలుగదా! చొక్కమ్ము జెడకుండఁ
 జిట్టికందపుకంచె చుట్టుకుదురు
 గట్టుఁ గట్టిరిగదా! కమ్మనీరముల వేర్
 గట్టి, పల్లవతతిఁ గాంచునట్లు
 గీ. మారసాలము సుఖముగా మలయు నిట్లు
 చేయఁగలనట్లు నేవలఁజేసి, భవ్య
 తం జెలంగిన దొలివారు తద్ద మాకు
 వాసివన్నెలనిడి యభివంశ్యులైరి.
 సీ. ఆఖిల దర్శనముల నారూఢు లున్నార
 లై న దీనియుదంత మరయ రైరి
 వట్టిమాకులఁ జిగుళ్వెట్టింపఁ గలవెజ్జ
 లున్న, దోహదరీతి నెన్నరైరి
 అఘటనఘటానాసవర్థలై పోషింపఁ
 గలవారు కన్నులఁ గాంచరైరి
 నిలువెల్లఁ దొడవుల నింపగాగల వార
 లున్న, ద్యాగమువాప నున్నరైరి

గీ. ఆకట! యాంధ్రరసాల మిట్లవహిత
 నవయుచుండెడి రీతుల నవధించి
 యుద్ధరింపంగ నడుముల కుబుకుట్టుఁ
 గట్టి కార! నియోగులు గట్టివారు.
 సీ. చిన్నవిందిరి భగావిభుల సన్నిధులలోఁ
 బోవ్య మియ్యది యను బుద్ధిప్రదమ
 వన్నెవెట్టిరి పేరువాసి నీయఁజాలు
 గృతీరగ్నముల నలంకృతులఁ గను
 మన్నించి రథిక సన్యాస మిచ్చుచుఁ గృతి-
 జగ మెల్లబొగడ వికాలబుద్ధి
 పన్నించి రయ్యారె పిన్నరనంబువ
 వన్నెవెట్టిగఁ జాలు బన్న సరుల
 తిరుతీయములను నద్వితీయమనుచు
 లేనె లేటలుగలయుది దివ్య మనుచు
 చిత్తములకెక్క దొరలకుఁజెప్పి, తాము
 చేయగల నట్లు నేవలఁ జేసిరై న.
 సీ. “ఆస్తి కావయ”మను నభిమానమున జైన
 రచిత వాఙ్మయకాఖి రాల్చినారు
 “ఆస్మత్ప్రసీతమే వాస్త” ను నామున
 నన్యపండిత కృతు లణఁచినారు
 “కాస్తార” యని కుద్ధ భాందసులై సాధు
 పదజాలమును వెలివణచినారు
 “వేలేయ” మని యనుకూల మింతయు లేని
 నియమ జాలంబును నిలిపినారు
 సర్వసాధారణత్వంబు సడలవణచి
 యజయ దుస్ప్రప మగురీతి ననువుపణచి
 నా రటన్నట్టి దుర్యత మంది నార
 లేలాకో? వారలఱుచు వివేకు లంత.
 సీ. అట్లు గట్టిరి వేగ మార్యబుద్ధులు గొంద
 జాకాంతములకెల్ల ననలువాణ
 నాలవాంబుల నెరించి నొకగొంద
 జంతంత నభిగృద్ధు లందునటుల
 సరసమార్గంబుల సవరించి రితరు లా
 కాశగంగా ప్రవాహమ్ముఁ గొంద
 జందంద నొకనింత యందంబు దొలుకాడ
 దిద్దిరి గొంద జు ధృతిఁ దనర్ప

మంచి కమ్మనిపూతఁ బూయించి పదప
మించుధలముల బండించి మిసిమినించి
గాఁగ! విద్వాంసులని రాజు లుబ్బరంబు
నొండఁగా నూకతముఁజేసి రందముగన.
సీ. ఒకరాజు తృప్తుడై యొసగినాఁ డ గ్రహా
రముల నయ్యె బుధరాజులకును
యొగగినాఁ డొకనొక్కఁ డసలర సర్వస్వ
మాంధ్రరసా లార్పణం బటంచు
కనరాభిషేకంబుఁ గావించె నొక్కఁ డు
ధృతర ప్రాధిమ కుబ్జియుబ్బి
ఆనందపరవశుడై యొక్కరా రాజు
పల్లంకికను తాన బట్టి మ్రొచె
ఇచ్చివా రేవులను నిటుల్ పొచ్చిగాను
పొచ్చినారలు నేవంపుఁజొచ్చినార
లాంఛనరసాలు గౌర! గుణాలవాలలు
తేమివర్ణింపఁగల మాయితేస్వరులను!!
ఉ. రాజులు మెచ్చి యిత్తు రను రాణ దనర్చుటనో? మహా
స్త్రీదముఁ గూర్చుకొ ననెడి తెంపుననో? మఱి కేలాకొ? మధి
రాజులు బూనఁగాదగిన రమ్యకవిత్వము నిర్వహింప
ని స్త్రీజులు గొందలూని, రయి! దివ్యశ నాటితొ దీరకుండునే?
సీ. ఒకఁడు స్నాప్తికి గాధ నొనంగఁగూర్చునే
నద్దానినే గూర్తు రభిలకపులు
జనుశ్లేషుల నొకండు చాతుర్యమునుఁజూప
నిలరు లంగుల కజ్జులెత్తుదుఁడు
గిర్భత్తులైన భునుఁజొక్కఁడైనచో
నితరు లాతని మించ నెగురుచుఁడు
పైలోవ్యనియఁచంబు నభరింపఁగ నొక్క
డతని మించగవత్తు రందటటకు
ఒకనికేవల న వింత యె త్తొదనెనేని
ఇతరు లసమర్థు లాపుంత నెగురసాగి,
ఏవముఁజనింపఁ జేసినా రెల్లవారి
కల్ల నకుమంత్రపు కవిత్వ మల్లునారు.
సీ. అభినవ కల్పన ననలువారెడు సాల
మక్కటా స్తంభించి యవయసాగె

మమథలూదుల సుఖ సౌరభంబులనీను
తరు వంధరమసానఁ దెగులఁగొనియె
తేజాన నొజ్జాన దీపిండు ఘనశాఖ
దినదిన ప్రరిపంచే దెల్లవాఁతె
ఆరాగఁగొనాల మూర్తయదాతెయె
యొప్పుబానిక కళలోదప్పిపోయె
అరస్యయో యిట్లు వెక్కేడు లనవ యుగ మ
నందిమనంబుకం బడి యువయ నవయ,
నయ్యె, చిర కాలమునకు నర్కాగమంబు,
నలర బుధలోకమున కబ్బె గొంతతెల్వె.
సీ. మోహపరేశితమో ముద్రితంబైన
కను విచ్చి లోకంబుఁ గాంచినారు,
అలనల్వమున మన మఱయ మైతియి శల్లి
నక్కటా యని మదిఁ గొప్పినారు
అహ! పన్నోష్ణత యధ్యాన్నమై కుంటు
వడె గదా లని చాల మగ దినారు
గలనలంఘన పరణ మయ్యెను మన
సోదనం బనుచును పొగిలి నారు
ఏమిచేయుద మూలొప మెటులదీర్త
నేదితెరవఁక గంతవ్యమెయ్యది?—యని
బుద్ధిజింతించి, యనలెత్తు పుంతిలరసి
పూనినా రిష్టవాఙ్మయమోషణమును.
సీ. దివపత్రికల దివ్య తేజంబు వెడలల్లి
నెందు నది రయి క స్థిరయశుంతు.
విజ్ఞానసర్వస్వ విభింబుఁ జేసార్య
నెలయుం బొక్కొ పివేకధనుఁడు
ప్రావృతై భవములు పరిభల్లగఁ గౌ
లయము నిల్వెడు నొక్క రమ్యకీర్తి
గ్రంథజాలంబు లగ్రస్థానముల నుంచ
యత్నించు నొక్క యమేయబుద్ధి
దినదినంబును గ్రొత్తలఁ దెచ్చిహర్చి
మారసాలము నలరింప మహితగుణులు
సర్వవిధముల జతనముల్ సలుపుచున్న
వారి, అలరొత్తములు సదా వజరుగాత.

తామర తైలము

తామర - తీట - దురద మొదలగువాటికి మంచిమందు. డబ్బా 1-కి పెరి అణాలు 0-6-0 మాత్రమే

అశ్వశాంజనము డిపో - బొంబయి - మదరాసు

నాస్తిక దర్శనములు

శతావధాని వేటారి శివరామశాస్త్రి గారు

స్వరూపము

నాస్తికమతాచార్యులు తమ మతమును గుఱించి రచించిన స్వతింత్రగ్రంథములు మనకు గానవచ్చుట లేదు. జాన్థిలయు జైనులయు మతములు కొంచెముగా నైనను గానవచ్చుచున్నవి. కాని, చార్వాకమత మూలగ్రంథములు స్వల్పముగ నైన గానవచ్చుట లేదు. ఈమతమును ఖండించువారు తమ ఖండమునకు ఉపయోగించునంతవట్టు ప్రతిపాదించిన విషయమే తన్మతస్వరూపమున కాధార మగుచున్నది. 'సర్వదర్శన సారసంగ్రహము'నందు చార్వాకమతమును మాధవాచార్యులవారు ఉపపాదించి యున్నారు. ఆ విషయమును గొంత యిట సాంధ్రీకరించుచున్నాడను.

చార్వాక దర్శనము

"చార్వాకుని చేష్టితము దురచ్ఛేద మయినది. ప్రాణు లందఱును తఱుచుగా—

గీ. బ్రదుకువట్టును నుఖముగా బ్రదుకవలయు
మృత్యుముఖమునఁ బడనివాఁ డెవఁడు లేఁడు
బూదెనలునులుగా మాటిపోయినట్టి

కాయ మీయది మఱల నేగతిని వచ్చు?

అను లోకకాథ ననుసరించుచు నీతికామశాస్త్రానుసారముగా ఆర్థకామములే పురుషార్థములను గాఁదలంచుచుఁ బారశాకిక మగు నర్థము నపన్నువించుచు చార్వాకమతము ననుసరించువారుగానే కానఁబట్టుచున్నారు. కావుననే ఆ చార్వాకమతమునకు 'లోకాయతము' అను అస్వగ్ధ మగు నామాంతరము.

నేల నీరు నిప్పు గాలి యను నాలుగు తత్త్వములనుండి పరిణమించిన దేహకారములవలన నురాబీజములనుండి మదశక్తికలఁ జైతన్యము పుట్టుచున్నది. ఆ దేహకారములు నశింపఁగా, ఆ చైతన్యము కూడ నశించును.

విజ్ఞానభుజమైన ఆచైతన్యము భూతములనుండి పుట్టి, వానితో పాటు నశించును. దేహములఁ బాసినచో దానికి సంజ్ఞ (జ్ఞానము) ఉండదు. చైతన్యముతోఁ గూడిన దేహమే ఆత్మ. వేఱుగా ఆత్మ లేదు. ఉన్న దనుటకుఁ బ్రమాణము లేదు. ప్రత్యక్షప్రమాణమే ప్రమాణము. అనుమానాదులకుఁ బ్రమాణ్యము లేదు.

ప్రాయాలల కౌఁగిలులవలనఁ గలుగు నుఖమే పురుషార్థము. ఇందును దుఃఖ ముండుటఁజేసి పురుషార్థము కా దనరాదు. ఏలన,

అనివార్యమైన దుఃఖమును బరిహరించి నుఖము మూత్రమే అనుభవింపఁదగినది కదా! చేఁపలు కావలయు వాఁడు ముల్లఁజేఁపఁను పొలనులచేఁపలను బట్టుకొని, తనకుఁ గావలయు పదార్థమునే స్వీకరించును. (౧) ధాన్యము వలయువాఁడు పొల్లుతోఁగూడిన వానిఁ గైకొని యపయుక్తమునే గ్రహించును. దుఃఖభీతిచే ననుకూల నుఖము నెవఁడును వీడఁనాడఁడు. జంతువులు తినిపోవు నని వరిపైను నాట కుందురా? బిచ్చగాండ్లు కల రని కుండల వండకుందురా? దృష్టుచు గు నుఖము భీరుఁ డెవఁడేని వీడఁచో వాఁడు పశువు.

చ. సరసుల కెప్పుడన విషయసంగమనాతమఖంబు దుఃఖగం
కరమని లోన నెంచి విడఁగాఁదగు నంట! విమూఢభావ మా
వరులను దెల్లబియ్యము నపారముగా నిశుచుండు వానిని
బహుని, వెల్లు పొల్లులకుఁ బట్టని, యెవ్వఁడు పాఁజఁబోనెడున్.

ఓయీ! పారలౌకిక నుఖము లేనియడలఁ జాల ధనముచేతను శరీరాయాగముచేతను సాధ్యమైన అగ్నిహోత్రము మొదలగు కర్మల యందు విద్యావృద్ధు లెటులు ప్రవర్తించుచున్నారన్నచో నదియుఁ బ్రమాణము కాదు. వైదికులనుని తలఁచు ధూర్తబరములచే నొండొండ అచ్చత వ్యాఘాత పురుక్ష దోషములచే కర్మకాండప్రామాణ్య వాదులు జ్ఞానకాండమున, జ్ఞానకాండ ప్రామాణ్యవాదులు కర్మకాండమున, ప్రక్షిప్త మొనర్చుటచేతను త్రయి ధూర్తప్రలాపమాత్ర మగుటచేతను అగ్నిహోత్రము మొదలగునవి బ్రదుకు దెఱువునకు బరమప్రయోజనములు, ఇందుల కాభాణకము కలదు:—

గీ. అగ్నిహోత్రంబు వేదత్రయంబు పఠియు
బూదెతాల్పుట దండంబు పుచ్చికొనుట
పాదపము బుద్ధియును లేనివారలకును
బ్రదుకుదెఱు వని యా బృహస్పతి వచించె.

కావున ముల్లు మొదలగు వానివలనఁ గలుగు బాధయే నరకము. లోకసిగ్ధుఁ డగు రాజు పరమేశ్వరుఁడు. దేహనాశము మోక్షము.

దేహమే యాత్మ యను సిద్ధాంతమునందే 'నేను కృకుండను; నేను నల్లనివాడను' అనునెడల సామానాధికరణ్యము కుదురుచున్నది. 'నా శరీరము' అను వ్యవహారము "రామపుయ్యొక్క తల" అనునటులు బొపచారికము. అనఁగా, దేహమే ఆత్మ. కావున [తాను] నేను కృకుండను అనునెడ అస్వయము నరిగా నుండును. అయితే

(౧) ఈ యగ్ధము కల వాక్యములు 'స్వరితా త్సంహితాయా మనుదాత్రానామ్ - ౧. ౨ 3౮ - ఇత్యాది సూత్ర భాష్యములందుఁ గాని వించుచున్నవి. వీని పార్వాపర్యము ప్రచారింపవలసి యున్నది.

‘నా శరీరము’ అనునది యెటులు? అనగా, శరీరమే తాను. తాను శరీరముకంటె వేఱుకాదు. శరీరముకంటె దాను వేఱగుచో, గాని ‘నా శరీరము’ అనునది కుదుర దన్నచో ‘రాహువుయొక్క తల’ అను ప్రయోగమువలె నాపచారికము. రాహునకు తల వినాగా శరీరము వేరే లేదు. అటులే తే మన్నను తలకంటె వేఱుగాఁ గొంత యున్నటులు ‘రాహువుయొక్క’ అని వాడఁబడుచున్నది. అటులే ‘నా శరీరము’ అనునది యాపచారిక మని యారయఁదగు. ఈ విషయ మంతయు నీక్రిందిశ్లోకములచే సంగ్రహింపబడినవి:—

“అత్ర చత్వారిభూతాని భూమివాగ్యనలాఁగిః
చిహ్నభ్యః ఖలు భూతేభ్యః కై వ్రతస్య మపజాయతే
కిణ్వాదిభ్యః స్వమేతేభ్యో ద్రక్యేభ్యో మదశక్తివత్
‘అహంకూలః కృతోస్మి’ తి సామానాధికరణ్యతః.
దేహస్థైర్యాదియోగాచ్చ సవివాత్మా నచాఽపః
‘మమదేహోయ’ మిత్కుక్తి స్సంభవే దౌషచారికీ”

పృథివ్యజ్వేజో వాయువు లను నాలుగుభూతములనుండి, నురా బీజములనుండి చదశక్తివలెఁ జైతన్యము పొడమును. ‘నేను స్థూలఁ డను. కృతుఁడను’ అను ప్రయోగ సామానాధి కరణ్యమువలనను స్థైర్యాది యోగమువలనను దేహమే ఆత్మ. మఱిొందుకాదు. ‘నా దేహము’ అనునది ఔషచారికము.

స్వభాగమువలననే జగతి కలుగుచున్నది.

ఆ. నిష్కర వేడిగాను నీరు చల్లనిదిగా
గాలి సుచువుఁడాయ గలదిగాను
ఎవఁడు వీని నిష్క్రు స్కృష్టింబియున్నాఁడు?
వాని యెనికి ప్రకృతివలనఁ గలుగు.

ఈ విషయము సంతయు బృహస్పతి యిటులు నక్కా గించి యున్నాఁడు:—

గీ. స్వర్గములు లేవు. లే వపవర్గములును.
పారలౌకిక మగు నాత్మ వేఱ లేదు.
వర్ణములు నాశ్రమాదులౌ వానిక్రియలు
సుంత యేనియు ఫలమునుఁ జూప లేవు.
గీ. అగ్నిహోత్రంబు వేదత్రయంబు మఱియు
బూదేవూతము దండంబు పుద్మికోల,
పౌరుషము బుద్ధియును లేనినాకలకును
బ్రదుతుదెఱువుగఁ జేరిరి బ్రహ్మగారు.

క. క్రతువునఁ జఁపంబడు పశు
తతి స్వర్గం బరుగువాడ తప్పనిచో, నా
క్రతువుల యజమానులు తమ
పితరుల నేలా వధింప విడిచెదరారా!

గీ చచ్చిపోయినవారికి క్రాద్ధకర్మ
తృప్తికిని దాను పోతువా నెడల, నింకఁ
దిరుగు జంతువులకును బాధేయకల్ప
సంబు లోకంబునందు వృద్ధంబు కాదె!

క. దానం బిచ్చినచో స్వ
ర్గానం బడియున్నవారు కదూఁ దృప్తిపడం
గా, నిట మేడలనుండెడు
మానిసిమాకలకు నేల మఱి యియు రిహో!
గీ. బ్రదుకువట్టుచు నుఖముగా బ్రదుకవలయు,
బదులు చేసియు నేయిఁ ద్రావంగవలయు,
బూదెనట నులుగా మాటిపోయినట్టి
కాయ మీయది మఱల నేగఁతని వచ్చు?
క. ఈకాయ మీఁగి పర మగు
లోకము వేంచేయుచో ‘నహోపాలా’ మని శో
కాకులు లగు సఖిబంధుల
యాకలనము మఱలఁ జేయునయి రా డేలా?
ఉ. కావునఁ బ్రేతశార్యములు కాపు ఫలప్రదముల్. ద్విజాధముల్
జీవనమార్గముం గడవఁజేసి రుపాయము. వేదకర్తలన్
మూవురు, భండధూర్తులును మొండినిశాచరుఁ డన్న వాఁడు నా
చావిధి వాగుమండుదురు ‘జర్ఘరీతుగ్గరి’ యంచుఁ బండితుల్.

సారాంశము

ఈమతమున నీతియుక్త మగు నుభోగభోగమే పరమపురు
షార్థము. ప్రశ్నోత్త ప్రమాణమే ప్రమాణము. తదితరములు అప్రమాణ
ములు. వీరు అనుమానానామితికల్పప్రమాణములను ప్రాశముగా ఖం
డించియున్నారు. ఆఖండమును బౌద్ధులు ఖండించిరి. వారిని ఖండించి
యొకరితిగా ఆగ్రతులు తామొక మతమును నిర్ధారము చేసికొన్నారు.

నాస్తికశబ్ద విచారము

పాణిని ‘నాస్తికః’ అనుకల్పము నిటులు నిర్వహించినాఁడు:—
“ఆస్తి నాస్తి దిష్ట మ్మతే” (౪-౪-౬౦) కాక కాకారుఁడు
ఈ సూత్రమునకు ఇటులు అర్థమును వ్రాసెను:—

ప్రథమాసమర్థము లయిన ఆస్తి-నాస్తి-దిష్ట’అనువానికి చష్ట్య
గ్ధమున తక్ ప్రత్యయము. ‘ఇతనికి మతి కలదు గాన ఆస్తికుఁడు; ఇత
నికి మతి లేదు కాన నాస్తికుఁడు. మతియున్నమాత్ర ప్రత్యయము
రాదు. ఇక నేమి? పరలోకము కలదను మతి యితనికిఁ గలదు.
కాన ఆస్తికుఁడు; తద్విపరీతుఁడు నాస్తికుఁడు. ఈ మగ్ధము అభిధాన
శక్తిస్వభావమువలన (లోకమునందలి వాడుకవలన) లభించును అని.
కై యిటుఁడు:—

పరలోక కర్తృకా చ సత్రా విజ్ఞేయా-అని వ్యాఖ్యానము
వ్రాయుటచే పరలోకము కలదను మతి కలవాఁడు ఆస్తికుఁ డని
లేలుచున్నది. అయితే మనువు:— వేదము ప్రమాణము కాదని
వాదించువాఁడు నాస్తికుఁడు. అను సఖిప్రాముము [౨-౧౧-౪౦]
ఇచ్చియున్నాఁడు. మఱికొందఱు ‘ఈశ్వరుఁడు లేఁడనువాఁడు నాస్తి
కుఁడు’ అని యభిప్రేతు లగుచున్నారు. వారి మతమున సాంఖ్య
మిమాంసాదర్శనములను నాస్తికము లని చెప్పవలసివచ్చును. గాని,
నాస్తికుఁడు కూడ ఆమతములు శ్రీ నాస్తికమతము లని చెప్ప నొల్లఁడు.

కొందఱు పెరుకఁ జెప్పినదంతయు సంగ్రహించి మఱికొంత చేర్చి యిటులు చెప్పుచున్నారు. “పరలోకము లేదు; తత్సాధన మగు అదృష్టము - తత్సాక్షి యగు ఈశ్వరుఁడును - లేరను బుద్ధి యెవరికిఁ గలదో, వాఁడు నాస్తియఁడు.”

ఈ మతమునందలి ఏకదేవతత్వము కొందఱ జేటులు చెప్పుచున్నారు:— పరలోకము ఈశ్వరుఁడు లేరు అనువాఁడు నాస్తికుఁడు. ఈ యుదాహరించిన మతముల నాలోచింపఁగా ఇటులు తేలుచున్నవి:—

వేదకాలమునుండి నూత్రకాలముదాక కర్మవిధులు మిగులఁ బ్రచారమునం దుండుటవలన, ఆకర్మవిధులు చాఁచట్లు ముఖ్యముగా పరలోకమునందు పొందఁదగు ఫలములు కలఁ గుటఁజేసి, యపుడు పరలోకమునందు విశ్వాస మత్యావశ్యక మాయెను. కానివాఁడు కర్మానుష్ఠానమే సంభవింపకపోయియుండును. అనేకము లగు నీ కర్మముల ననుష్ఠించియుఁ బ్రత్యక్షముగ ఫల మినుమగలేయఁ బొంద మిచేఁ గాని, కొండొక కారణముచేఁ గాని, యెవరికిఁ గర్మవిధియందు శ్రద్ధ నలింపెనో, వారికిఁ గ్రమముగా పరలోకమునందు విశ్వాసము ప్రాప్తమైపోయి యుండును. బహుశాయాససాధ్యము అయిన కర్మ ఫలము ఈలోకమునందే దివిమాడ నెంచిన పీరికి, అస లడుగంటుట వలనను, వీరి ప్రతిపక్షము కర్మము ఫల మిచ్చి తీటు నని సమర్థించు కొఱవ మిక్కిలి టముగా పరలోకముఁ గూర్చి వ్రాయుటవలనను, వారు పరలోకమే లేదని చాదముఁ గొనియుండురు. దానఁ జేసి కాశికా కాయని వ్యాఖ్యానము సమంజసముగా నన్నిత మగును. మఱియు వేదాఽప్రామాణ్యవాదియు నాస్తికుఁడను నిర్వచనము కూడ సరి యయినదియే. ఎట్లనఁ బరము... దిగస్కరించువారు తత్సృతిపాదకము లగు వేదములను దిగస్కరింప వెనుదీయరు. తల్లి చెవులఁ ద్రొంపువారికి దినత్తి చెవులు బీజపువ్వులును కావు కదా!

“ఈశ్వరుఁడు లేఁ దనువాఁడు నాస్తికుఁడు” డను వాద మర్వాచీనము. అధ్వరమిమాంసకానస్థితము లగు కర్మలలో నీశ్వరుఁడ బ్రవేశ పెట్టుట కవకాశము లేదు. కావున ఆచటనచట యాగములలో ఈశ్వరార్చనము కూడ ఆర్వాచీనులచేఁ బ్రవేశ పెట్టఁబడి యుండును.

కాలవిచరిణామయవలన ఏకైకధర్మానుయాయలు స్వప్రతి పక్షులకు నాస్తికపదమును ప్రయోగించుచు వచ్చిరి.

‘లింగార్చనపరా నైవా నాస్తికా స్సంప్రకీర్తితాః’ అని మాధ్వయును-

తత్త్వమద్రాంకితతను ర్నాస్తికం ధర్మ మాస్థితః
పశుతుల్య స్స విజ్ఞేయ స్సర్వకర్మను గర్హితః,

అని శైవాదులును-ఇటులు తదితరులును-ఒకరినొకరు నాస్తికు లని దూషించికుంటు సాజ మయినది. ఇది యంతయు విద్యేష ప్రసూత మని విశేషించి చెప్ప నక్కఱలేదు.

౨ లోకాయతికులు

లోకాయత్తిక మను నామము నాస్తికాపర నామభేదము. ‘లోకాయతమ్ అథీతే, వేదవా’ అను నర్థమున తక్ ప్రత్యయము

చేయఁగా లోకాయతికశబ్దము నిష్పన్న మగును. పాణిని నూత్ర, పూర్వకముగా ఈశబ్దమును నిర్వచింపకున్నను క్రతూక్థాదిగణమున లోకాయతశబ్దమును బలింపియుండుటఁజేసి యావ్యవృత్తి యాయన కభిప్రేతము.

౩ లోకాయతికుఁడు

ఒకానొకట లోకాయతిక శబ్దస్థానమున లోకాయతశబ్దము కూడఁ గలదు. శారీరకభాష్యమునః— లోకాయతికానా మపి చేతన ఏవ దేహః, (౨-౨-౨) ఇటులే ౩-౩-౫౩ నూత్రభాష్యమునఁ కూడఁ గలదు. ప్రతాపరాయసంస్కృత మగు మహాభారతము (౧-౨౦-౪౯) నందును గలదు.

౪ లోకాయతఁడు

కొండొకట నాస్తికపదమునకుఁ బర్యాయముగా లోకాయత పదము వాడఁబడుచున్నది. రామతీర్థకృత మగు వేదాంతసార టీకలో (జాకోదోపరిష్కృతము) ‘లోకాయతానాం = చార్వాకవిశేషా నామ్’ అని ౧౮౧౩ వుటలోఁ గలదు. వాఁడెద్రనూరి వడ్డనసముచ్చయమున—

లోకాయతా వదం త్యేవం నాస్తి దేవో న నిర్వృతిః
ధర్మాఽపర్యా న విద్యేతే న ఫలం పుణ్యపాపయోః

అని కలదు. తట్టికాకారుఁడు మణిభద్రుఁడు లోకాయతపద మునకు నాస్తికు లని యర్థము వ్రాసెను. శ్రీహర్షుఁడు నైషధీయమున ౧౭వస్తవ-౯౮ వ శ్లోకమున లోకాయతపదమును నాస్తికాగ్రమునఁ బ్రయోగించెను. ఈయర్థమునఁ గ్రమముగా లోకాయతికులు, లోకాయతికులు, లోకాయతులు అనుపదములు ప్రచారములోనికిఁ జేరబడి నవి. లోకాయత మనఁగా చార్వాకశాస్త్రుఁడని యమరటీకాకారుఁడు వ్రాసెను. అయినను ఈపద మీ యర్థమునందే శక్తము కాదు. సామాన్యముగాఁ దర్కశాస్త్రముకూడ దీని కర్థము. ఈపదము తార్కిక పర్యాయ మని వ్రాయుచు శబ్దకల్పద్రుచుకారుఁడు దానికిఁ బ్రమాణ ముగా—

విశ్వనామాత్యసంయోగ సమవాచవికారదైః
లోకాయతికముభ్యై శ్చ శుశ్రువు స్స్విన విరితిమ్.
[౨౪౮-౩౦-హరివంశే]

ఈశ్లోకము నుదాహరించినాఁడు. [ముద్రితపుస్తకములలో నీ శ్లోకము కానరాలేదు.]

రామాయణమునకుఁ టీక వ్రాసిన తిలకుఁడు—
క్వచిన్ను లోకాయతికాఁ బ్రావృణాఁ తాత సేవసే
అనర్థకులౌ ప్యేతే బాలాః పండితమానిసః [౨-౩౮]
అను శ్లోకమునందలి లోకాయతికశబ్దమునకు శుష్కతర్క వాదమాకు లని యర్థము చెప్పి, దీని ముందున్న

ధర్మకాస్తేషు ముఖ్యేషు విద్యమానేషు దుర్బుధాః
బుద్ధి మాన్వీక్షికీం ప్రాప్య నిర్ధం ప్రవదంతి తే - (౨-౩౯)
ఈశ్లోకము నందులకు బ్రమాణముగా నుద్ధరించినాఁడు. ఇది వాద్ధులఁ గూడ సంగ్రహించుచున్నది. అచట లోకాయతపదముచే

నితండాకాశ్రమము బోధింపఁబడుచున్నది. అభిధానప్రదీపికలో

వింధ్యక్షం విజ్ఞేయం యంతం లోకాయతం-

అని కలదు. ఈవిచారణవలన లోకాయతకేవలము తోలుత కుష్క-
రర్కవాచనాకులఁ దెచ్చనవిగా నుండి, పిదపఁ దత్సవ్యమునఁ జేసి
నాస్తికులఁగూడఁ జెప్పన దాయెను. లోకాయతాపరనామము కల
యీ వితండాకాశ్రమమే హేతుకాశ్రమమని చెప్పఁబడుచు, నచట
నచట, నిండిపఁబడుచున్నది.

(*) కేవలహేతువాదుల గర్హించుట ప్రసిద్ధమే కదా !

హేతుకాన్ ఒకవృత్తిం శ్చ వాన్మోత్రేణాఽపి నాన్వయేత్

[విష్ణుపు-3-౧౮౯౯]

కొన్నితావుల సద్యుక్తి చెప్పవారును హేతుకుఁడు నా
బడుచున్నాఁడు:-

త్రైవిద్యో హేతుకః ప్రక్రీ- నైరుక్తో భర్మపాతకః

త్రయశ్చాశ్రమః పూర్వే పరివత్సాద్ధావర

[మను-౧౨-౨౧౧.]

ఇట్ల హేతుకుఁ డనఁగా శ్రుతిస్మృత్యైరుద్ధాకాశ్రమజ్ఞుఁ డని
బట్టినట్లు వ్యాఖ్యానము.

గీ బార్హస్పత్యుఁడు

నాస్తికునకు బార్హస్పత్యుఁ డనియుఁ జేరు కలదు. హేమ
చంద్రుఁడు:-

బార్హస్పత్య స్తు నాస్తికః

అని తన నిఘంటువున వ్రాసియున్నాఁడు. బృహస్పతి నాస్తికవాద
మున కాచార్యుఁ డని యెల్లఁడఁ బ్రసిద్ధము. కావుననే కాఁబోలు
మాధవాచార్యుఁడు చార్వాకునకు బృహస్పతి మతానుసారి యని
విశేషణమును దరిల్చినాఁడు. మిగులు తీర్థకారులును నాస్తికునిఁ దెల్ప
వలయుపట్ల నచటనచట బార్హస్పత్యపదమును వాడుచుందురు. ఈ
వాదమునకు మైత్ర్యుపనిషత్తు 2. ౮. మొదలగునవి మూలములుగా
గాన వచ్చుచున్నవి. ఆయాయితోలుల బృహస్పతి యనురులకు
నాస్తికవాద ముపదేశించినటులు చూపఁబడినవి.

“బృహస్పతి కుక్రచార్యునివేషము వైచికోని యింద్రుని
యభ్యుదయమునకును, అనురుల నాశమునకును, ఈ అవిద్యను సృజిం
చెను. ఈ యవిద్యచే మంగళము నమంగళముగను, అమంగళమును
మంగళముగను తలఁతురు. నేదకాశ్రమములకు దూరముగా నుండ
వలయు నందురు.”

ఈయంపనిషత్తునందే కొండొకటి :-

“ఒనానొకపుష్పదేవతలును అనురులును ఆత్మతత్త్వమెఱుంగ బ్రహ్మ
కడకేగి నమస్కరించి యిట్లు పలికిరి:-భగవానుఁడా ! మే మాత్మ
తత్త్వ మెఱుంగగోరి మీకడకు వచ్చితిమి. మాకుఁ దెలుపుము. అనఁగా
బ్రహ్మ ఆలోచించి యీరాక్షసులు అన్యతాత్ములు. అనఁగా దేహాత్మ

వాదులు. ౧-వ, దేవతల కుపదేశించినదానికంటె భిన్నముగా నుపదే
శింపఁదగు నని యిట్లు లానెచ్చెను. ఆ మాఘలు ఆయుషదేశమును
నిక్కమునుకొని, అనూయాపరులు - ముక్తివిరోధులు - అన్యతవాదులు
నై ఇంద్రజాలమువలె అన్యతమును సత్యముగాఁ గాంచిరి. కాన
నేదమార్గము సత్యము. నేదములను విద్వాంసులు పోషించుచున్నారు.
కాన బ్రాహ్మణుఁ డవైదికముఁ జదునఁగూడదు.

బృహస్పతియే కాక బ్రహ్మకూడ బోధకుఁ డని తేలుచున్నది.
ఛాందోగ్యోపనిషత్తునందుఁ గూడ అనురులు దేహాత్మవాదులని కలదు.
[౮-౮] అట విద్వాదాత బ్రహ్మపరనామధేయుఁ డగు ప్రజాపతి.
బృహస్పతి కాఁడు. అకథాసార మిట నుచాహరించుచున్నాఁడ-

“దేవతలపక్షమున నింద్రుఁడును అనురులపక్షమున విరోచనుఁ
డును తత్త్వాశ్లేషణమునకు దర్శపవిత్రపాణులై ప్రజాపతి కడ
కేగి బ్రహ్మచర్యముఁ గైకొని మున్నుఁతొండ్లు నిమసించిరి. ప్రజా
పతి వారి కొక నీరకుండయందుఁ బ్రతిబింబమును జూపి యిదియే
యాత్మ అని తెలిపెను. వారలు నెఱింగితి మని చనిరి. పిదప నిం
ద్రుఁడు సందిహనుఁడై తృప్తి నొందలేక, మఱుల బ్రజాపతికడ కేగి
ఆత్మతత్త్వ మెఱిగెను. విరోచనుఁడు శరీరమే ఆత్మయనుకొని యను
రులకు శరీరమే ఆత్మ యని బోధించెను. ఎట్లనఁగా - ఈలోకమున
ఆత్మ పూజనీయమును పరిచర్యమును. ఆత్మను ఒరిచరించుచు ఇహోము
త్రల సుఖ మందును.”

ఈ సంప్రచాయము నేఱికిఁ గలదు. దానహీనుని శ్రద్ధా
హీనుని యజ్ఞము చేయనివానిని అనురుఁ డని శిష్టులు తలఁతురు.
ఈ యంపనిషత్తు శ్రద్ధాదుల బోధింపక యనురుల నుపసాదించు
చున్నది. [తత్త్వజ్ఞానమున] ప్రేతశరీరము నీ యంపనిషత్తుచే సంస్క
రించి బట్టలతో నలంకారములతోను అలంకరించుచున్నారు. ఈ
(శక) సంస్కారముచే ఈలోకమును జయింపఁగల మని వారి తలఁపు.

ప్రజాపతియంతవాడు ఎంతటి యనురుల నైనను వంచించి
యిందఁ డని తలఁచి యిటీవలి మైత్ర్యుపనిషత్తున బృహస్పతి నాస్తి
కోపదేష్టగాఁ జెప్పబడినని మోక్షమూలర్:-

It is not unlikely that Brihaspathi was introduced in the latter Upanishad in order to take the place of Prajapathi, because it was felt to be wrong that this highest diety should ever misleads anybody, even the demons.

అని వ్రాసినాఁడు. బృహస్పతిపేరులు పలుకెఱుంగులఁ గాన
వచ్చుచున్నవి. ధర్మకాశ్రమకర్త యగు బృహస్పతి యొకఁడు కలఁడు.
భారతముననే కొండొక బృహస్పతి (౨) ఉశనునితోఁ గూడ [ఉశ
నుఁడువేణు - బృహస్పతి వేణు] వంచనాకాశ్రమకారుఁ డని కలదు.
ఋగ్వేదమున [నాయెఱిగినంతవట్లు] బృహస్పతిపేర నిరువురు
ఋషులు కలరు. అం దొకఁడు (3) అంగిరసుఁడు. కొండొకఁడు
(౪) శౌత్యుఁడు. ఈశౌత్యునకును శౌ కాయతకమునకుఁగల సంబంధము

(*) చూ మను ౨-౧౧. చూ. మహాభారతము. (౧) ౧౩-౧౧౨. (౨) ౧౩-౩౯; ౮-౧౦. (3) ౧౦-౭౧. ‘కపిభోధాదాంగిరసే’

అను మాత్రము చూ. (౪) ౧౦-౭౨. (౫) ౮-౯౬-౧౧౬.

విచారించదగియున్నది. తత్సూక్తములలో నాస్తికవాదగంభయమైనను లేదు. ఋగ్వేదముననే (గీ) బృహస్పతి యనుపేర నొక దేవతకలదు. ఈభాషావిచయం నీటి పట్టుకొన్నచో బృహస్పతి లింకకు దొరకకపోయి. కాని దొంగ యెవఁడో తెలగ. మహాభారతము ఏబృహస్పతికి వంచనాశాస్త్రకర్తృత్వ మానోపించుచున్నదో ఆబృహస్పతికి యీ గౌరవమున కర్హుడ.

ఉశనా వేద యచ్చాస్త్రం యచ్చ వేద బృహస్పతిః
 శ్రీబుధ్ధ్యా న విశిష్టే తాన్త రత్యైః కథం వైః?
 శ్రీజాం బుద్ధ్యర్థనిష్క్రూ దర్థశాస్త్రాచి తత్తమాన్
 బృహస్పతిప్రభృతిభి ర్మన్యే సద్భిః కృతాని జై
 [మహా-భా-౧౩-౩౯; ౪-౧౦-]

ఇటులు కాక మైత్ర్యుపనిషత్తునందలి బృహస్పతియే తత్కర్త యనుడు. నిర్వివాదము. దేవాచార్యుడును - యిరోహితుడును నగు బృహస్పతికి నాస్తికవాదకర్తృత్వ మానోపించుట విస్మయావహమే! ఉపనిషత్కారుల ప్లాగోపించ నేమి చేతునో?

౬. చార్వాకుడు

చార్వాకదర్శన మను పేర యందు గ్రంథమే నాస్తికశాస్త్రమునఁ బ్రసిద్ధగ్రంథము. ఇంకను గ్రంథముల దొరకనంపవలయునని వారి యుద్గ్రంథముగా నంగీకరింపవలసియున్నది. సర్వదర్శనసార సంగ్రహమున మాధవాచార్యులు—బృహస్పతిమతానుసారియు నాస్తికవాదశిరోమణియు నగు చార్వాకునిచే—అని వ్రాసినారు. ఇటులు చాలమంది చార్వాకుని నాస్తికశాస్త్రమునకుఁ గర్తగా వ్యవహరించుచున్నారు. కాన నీ చార్వాకుని విచారింపము. చార్వాకశబ్దమునకు ఇటులు వ్యుత్పత్తిని చెప్పుదురు. చారు + వాక,

చార్వాకః. [ప్రహేదరాది] చారు = లోకచిత్తాకర్షకమైన, వాక = వాక్యములుకలవాడు. మాక్యముల్లర్ః—

The name of Charvaka is clearly connected with that of Charva and this is given as synonym of Buddha by Balasastri in the refface to his edition of Kasika.

అని వ్రాసెను. ఇది పొరబాటు. శ్రీ శ్రీ బాలకాశ్రమిగారు—చార్వీ బుద్ధః—అని కొంతగ్రంథము వ్రాసినారు. అది వారి సొంతముగాదు. 'సంమాననోత్సాహ—' అను నూత్రము వైకల వృత్తి ననుదించిరి. అట—చార్వీ = బుద్ధిః— అని కలదు. బాలకాశ్రమిగారి బుద్ధః అనునది ముద్రాదోషము. ఆతప్పు నొప్పుగాఁ దలచి ముఘానన్నారు మోక్షములగు గారు.

మహాభారతమునఁ బార్వాకుఁ డొకఁడు కలదు. వానికిని నాస్తికమతమునకును బంధుత్వ మేమియు గానరాదు. ఆతఁడు గ్రహణద్యోషి. దానఁజేసి యీతఁడు రక్తేశ్వరగాఁ దెలుపబడియుండును. వేదీసంహారమునందలి చార్వాకుఁ డీతఁడే. కాని నాటకచార్వా

కుఁడు కాన వేఱుగాఁ గానఁబట్టెను. న్యాయకునుమాంజలి యను గ్రంథము తుల్యధంగవాది యగు బౌద్ధుని చార్వాకుఁ డని వాదించి. ప్రకాశకారుఁడు నటులే చెప్పెను:—

శాస్త్రి శేతత్ మా ధూ దధ్యక్ష మనుమానం వా తుణికశ్చే, తథా హి సంభవన్తి వీతావతాపి సిద్ధం సమీపితం చార్వాకశ్చేతి
 [౧ స్త బక-౧౨౦-సా-సా.]

విచారింపగా చార్వాకుఁడు పేఱు. బౌద్ధుఁడు పేఱు. చార్వాకుఁడు నాస్తికశిరోమణి. కాని స్వయముగా నాస్తికవాదరచయిత కాఁడు. ఈతఁడు బృహస్పత్యనుయాయు యని కానిపించెడిని.

౭. పామండుడు, పామండి, పామండకుడు, పామండికుడు

పామండశబ్దము మాడ నాస్తికపరముగాఁ గవులచే వాడఁబడినది. శ్రీచార్వుడు నైషధీయమున [౧౭-౧౦౨]

బభాణ మరుణః శ్రోధా దరుణః కరుణోఽన్య తమ్

కిం న ప్రచండాత్ పామండపాశ! పాశాద్విభేషి మః

అని ప్రయోగించినాఁడు. సాంప్రదాయములు దీనికిఁ గిచ్చముగా వ్యుత్పత్తి నిచ్చియున్నారు. పాపం + సనోతి = చూపుచేతను గలియికచేతను పాపము కలిగించువాడు. (౧) పృషోదరాదులలోఁ బెట్టి పాధింప వలయును. లేక, పాతీలి = పా (క్విత్) = వేదధర్మము మండయతి = పాదోనయ్యువాడు. కాఁగా పామండుడు. (౨) కొందలు పామండశబ్దము సంస్కృతము కా వనియు, నైదేశకము గాని ప్రాదేశికము కాని యగు ననియు నభిప్రేతు లగుచున్నారు. (౩) ఈ శబ్దము న్యాయకునుచు జ్ఞాని ము. గ్రంథములయందుఁ గూడఁ బ్రయుక్తమై యున్నది. బౌద్ధులయెడ నీశబ్దము అసకృదావృత్తమై యున్నది. అర్హతులుకూడ నీశబ్దముచేఁ దిరస్కృతులు కాకపోవుట లేదు. ఇంటియకాదు. విరుద్ధాచారముకల ప్రతివాడును ఈశబ్దముచే వ్యవహేయంబడుచున్నాఁడు. (౧) అటనట (౨) పామండి (౩) పామండక (౪) పామండిక, పదము లీ స్థానమునఁ బ్రయోగింపఁబడినవి.

౮. పామండుడు - బౌద్ధజైనుల యుద్దేశము

బౌద్ధగ్రంథములలోఁ బామండపదమున కెక్కుడు ప్రచారమున్నది. ఆపదముచే బౌద్ధులు తమ్ము సంబోధించుకొనక తమకు విరుద్ధములగు నన్నిటియెడఁ బ్రయోగింతురు. వారు తొంభదియైదు తెఱఁగులగు పామండులు కలరని వ్రాసినారు.

కుటీసకాది చతు త్త్రింత్ ద్వాసస్త్రి డిట్టియో

ఇతి శ్చన్నవతీ ఏతే పామండా సంపకాసితా

అభిధాన పు డీపికా-౪౪౦.

[కుటీచకాదిసామములు ౩౪. మిగిలినవి ౬౦.]

(౧) ౩-౧౮-వ-విష్ణు-పు-మా. (౨) పాలనాచ్చత్రయా ధర్మః పాశభేద నిగద్యతే తం మండయంతి తే యస్మా త్పామండా స్తేన గాతునా. (౩) The great epic of the India (Hopkins) P-49. Foct note చూ.

౧) పద్మపురాణము-ఉ-ఖం-౪౨ అ. (౨) మా-విష్ణుపురాణమ్ (౩) మా-శబ్దరత్నావళి. (౪) మా-మణిభద్రకృత మద్దర్శనసముచ్చయటిక.

ఈ మతములు బ్రహ్మజాలనూత్రమున కర్ణింపబడ్డవి. అర్హములు 343 పాపంబులు జెప్పిరి.

అని యనయం (౧౮-౯౦) కిరీమూరిని అగిరియవా ఈణుమాలి చులనీ ఈ, (౮౪) అన్నణియ సత్త్వే వేణువిమాణంబు బత్తీరం(32) [మణిభద్రం]

నాస్తిక వాదమునకు మూలము

పాణిని 'నాస్తిక' శబ్దమును సాధించుట జేసి యాతనికంటె నీవాదము ప్రాచీనతరము. మహాభారతము రామాయణము మైత్రేయ నివర్తనాంధోగ్యము బృహదారణ్యము, కఠము లందును నీవాగము కలదు. బ్రాహ్మణములందును నీవాదము కలదు. మంత్రభాగములందును నీ వాదము కలదు. దేవతల గూర్చి ఋషులు అయ్యి వస్తువుల బ్రాగ్గించుపట్ల జెప్పినకొన్ని ఋక్కులలో - నీ విషయము కానిపించెడివి. ఏవిధముగా నైనను వారికొక్క ఫలించునెవ నామంత్రము మహిమ కలదని వారికి చానియెడల బ్రహ్మణ్యుద్ధి పాదమి యుండును. ఇటులు ప్రామాణ్యము గూడఁ గల్గింపక పోలేదు. అటు హేతువు వస్తువులు ఫలించుటకంటె, వ్యక్తమనోభులకు దానఁ బ్రామాణ్య మెటులు? ఏ దేవునందు విశ్వాసము మితిమీరియండెనో ఆ దేవునందే అవిశ్వాసము కూడ నొకపెడఁ బెరుగుచునే యుండెనని కానబడుచున్నది. ఈక్రింది విషయములు వై విషయమును స్థిరీ కరించును.

(౧) యుద్ధమును గోరు నో జనులారా! ఇంద్రుఁడుండు నెడల మీ రింద్రునికొఱకు నిజ మగు స్తోమమును బరింపుఁడు. నేమర్చి యగు భార్గవుఁడు ఇంద్రుఁ డని యొకఁడు లేఁడనుచున్నాఁడు. ఆ యింద్రు నెవరు చూచిరి? మే మెవరి గొందాడును ?

ఇట్లుంటఁజేసి యింద్రుఁడు వాదమాత్ర మని లేలుచున్నది.

(౨) ఓ స్తోతా! నేకుగో! నీప్రక్కనున్న నన్నుఁ గనుము. సర్వభువనములను మహాత్మ్యముచేఁ దిర్గిరించుచున్నాను. సత్యో పదేష్టలగు విద్వాంసులు నన్ను స్తోత్రములచే సంతసపెట్టుచున్నారు మతియు దారినిజూడ నగు నేను భువనముల దద్దరిల్లఁ జేయు చున్నాను.

కొండొకట నిటులు చూపఁబెట్టెని.

(౧) జను లేవనిని ఘోషించుచురో ఆ యింద్రుఁ డెటనున్నా

(౧) ప్రహస్తోమం భరత వాజయంత ఇద్వాగ్య శత్రం యదినత్య మస్తి, నేన్ద్రో స్తీతి నేమతిష్ఠ్య ఆహం లలిం దస్మి క మభిష్ట వాహు. [౮-౧౦౦.] (౨) అయ మస్మి జరితః పశ్యమేహ విశ్వా జాతా న్యభ్యస్మి చహ్ను, ఋశ్యేష ముప్రదిగ్ భగ్నాన్తా దగ్ధిశా భువనా దగ్ధరీమి.

(౧) యం స్మా పృచ్ఛన్తి కుహనేతి ఘోరే ముతే మాహు రైషోస్తీ ౭త్యేనం, సో ఆగ్ర్యః పశ్యేచ్ఛజ ఇవాగమివాతి శ్రద్ధాన్యై ధత్త సజనా స ఇంద్రః. [౨-౧౨-గీ] (౨) స ఇ నృహని సమిథాని మబ్ధనా కృణోతి యుగ్మఃపజనా జకభ్యః, అథ చ సత్రద్విధి ఇంద్రాయ వజ్రం నిధి నిఘ్నతేవధం. [౧ గీ-గీ] (3) తదస్మేదం పశ్యతా భూతవ్రతం శ్రదింద్రస్య ధత్త సవీర్యాణః, సగా అబంధితో సో౭వింద దశ్యాన్ స ఓవధీః సో అపః సవనాః. [౧-౧౦3-గీ]

(౧) మా-బుక్-౧-౧౦౪; ౬-౬; ౬-౧౦౧; ౧౦-౨-౨ - Max Muller's Lectures on the origin of Religion P P 140 143-307-10. (౨) అథా పీద మంతరణ మంత్రే వ్యర్థ ప్రత్యయో నవిద్యతే...యది మంత్రార్థప్రత్యయాయ అనర్థకం భవతీతి కాత్య; అనర్థకా హి మంత్రాః. [నిరుక్తమ్-పూ-౪-౧-గీ-౧.]

దూ? జనులు ఇంద్రుఁడని యొకఁడు లేఁడందు. ఆ యింద్రుఁడు భుజ పెట్టి శత్రువుల దెబ్బ మారించును. ఆన నింద్రుని సత్య నిరూపించు ఇంద్రుఁడు కలఁడని విశ్వసింపఁడ.

ఈ సూక్తములన నాకాలమున నింద్రుని నెడ నేమేమి కల దని లేలును. వైదిక దైవములలో నింద్రుక కన్పించినట్లు చూడు. అటులు విచికిత్సయూఁ గలుగు. నుత్తరీంద్రుచోటాని నామం యెగఁ బరమవిశ్వాసము కలదు--

(౨) యోగ్ధుఁ డగు వా యింద్రుఁడు గొన్ను ౨౭౦ చే లోల సౌభ్యముకొఱకు యుద్ధము లొనర్చును. ఎర్ర దొంగులు చి ప సాధన మగు నశ్రముచే మేఘములఁ గొట్టినో ఆపుడే, ప్ర కాశనముఁ జేగు నాతనియెడ విశ్వాసము కలుగును.

(3) మిగుల గొప్ప యగు నింద్రునిలముఁ జూచుచు, పీలన నీరఁ దావులను గుట్టులలను ఓమగులగు నీని పఁముఁడు కలఁగొని చెను. ఆతని బలమునెడ విశ్వాసము పెండుఁ.

(౧) ఇటులు నెట్టి భావాలను బ్రకటింప వచ్చునో నముచే మంత్ర కాలమునాటికే గలదు. ఇది మంత్రమున కర్తవ్యమని ననుచున్నాను. బ్రాహ్మణమున నున్నను, మంత్ర కాలమున, ఇట్టి విచి కిత్య కలదని నువిశ్చయము. పోయె? పూర్వ లోక కాలంబు చలించునో ఆపుడే యీ విచికిత్స కారంబు. మంత్రములు కొన్ని యుద్ధము లని పలువు రుద్దొపించినారు. వాఁకాటము భాటింప నుగానంబంధ ముతోఁ గొండలు గ్రంథములు రచించినారు. అంత లోల వాగు స్వమతము నుపపాదించు గూడఁ బాట్రగ్రామము ప్రాసాదాన్నాదు. మంత్రము లనర్థకము లని ప్రతిపాదించు 'నెత్సా-వ్య' కథలందు యానుగ్రుండు నిండించినారు. (౧)

3 సంస్కరణము

నాస్తిక శబ్దముకామమును లంఛకప్రకారముగాని జీవోగిహియ న్నారము. కాలము గలిగిచినకొలది వాస్తవములను సద్భూతులు అర్హతులును నాస్తికముగా క్రిందఁ బ్రశ్నోక్తియు గొ కిట్టి లయాల. ఆ మూఁడును ఒండొం దభిన్నము లయినను అహం ను నీటి నాస్తిక మతము అను శీర్షికక్రిందికి రా నవరాశము కలిగిచింపి. ప్రమాణ మంత్ర, ఉపనిషత్, నూత్ర లములందు నాస్తికమునగు. నుపపా దించు గ్రంథములు కావరావు. పురాణకాలమునఁగి అస్తి మతము

అందరికి ధలయం దుపపాదంపబడి యున్నది. పదపడి మాధవాదులు యిదేనమున కుపయోక్తము నగు సంశయల నటనటనుండి యుద్ధరించు కొనినారు. పురణకాలమునందలి నాస్తికచతురధ నొండు ఉద్ధరించుచున్నాను.

(౧) భర్తృభాగమును సుహారూజు నగు వేనమహారాజసభలో బ్రహ్మచిన్నాధారియు గుర్తుదాను సుహారూయందును నరసినవెండు కలు కలవాడును చురయందు సెమలి యాకలతో గట్టిక చీపురు కట్టఁ దాల్చువాడును దెంకాయ కమండలువు వేరట్టికవాడును వేదశాస్త్రముల దుష్టించు గురుచ్చాస్త్రమును జరించువాడును అగు నొక పురుషుడు ప్రవేశించెను. వేనుఁ డా పాపినిఁ జూచి— ఇట్టి చిత్రరూపమును దాల్చు నీ వెవడవు? ఏల వచ్చితివి? ఈ వేస మేమి? నీ పేరేమి? నీ ధర్మ మేమి? నీ పనియేమి? నీ వేద మేమి? ఆచార మేమి? నీలియేమి? భావన యేమి? జ్ఞానమేమి? ప్రభావ మేమి? ధర్మలక్షణ మగు సత్యమేమి? అని ప్రశ్నలు వైవరగా, పాపుఁ డిటులు నడిచెను. ఇట్టి శంకలు వైచుచున్నావు. నీవు మహా మూఢుడవు. నేను ధర్మమునకు గుండెకాయను. నేనే జ్ఞాన మను. నేను సత్యమను. బ్రహ్మ మను. వెన్నెల? జీవరు పము ధరించిన నేను సర్వమును.

వేనుఁడు—నీ ధర్మ మేమి? దర్శన మేమి? ఆచార మేమి?

పురుషుఁడు—జై నలుఁ దేవతలు. గ్రంథాభిషేకము గురువు. దయా సుధర్మము. అదియే మోక్షము. ఆచార మేమనఁగా, యజనము యాజనము వేదాధ్యయనము సంధ్య కపన్న దానము హవ్యము కవ్యము విశ్వధర్మములు అభిధృతావైశ్చేయము కృష్ణపూజ ఈ ము. ఏవియు లేవు. జనధ్యాన ముత్తమము. ఇదియ జై సర్వము.

వేనుఁడు .. ఇది యెట్లు వేదవిరుద్ధము. నిక్కము చెప్పుము.

పురుషుఁడు — పంచతత్త్వములచే వృద్ధిచొందిన శరీరమే (*) అట్లు ఇది వాముస్వరూపము. వేదప్రొక్తములగు కర్మలకు దీనితో నేమి సంబంధము? నీరలో బుడగ లెటులు పుట్టుచో అటులే భూతములు పుట్టును. భూమి రజఃకణముల సముదానము, భూమియందు దకములు కలదు. వెలుంగురూడ నటనే కలదు. ఈ మాటలని వాయువు కదలించును. పిదప నాకాశమావరంజెను. పదపడి బుడగలు పొట్టురుచుచున్నవి. అనఁగా జీవులు. ఉదకఃపద్మమున ఒకానొక గుండ్రని తేజస్సు తెప్పపాటు కాలము కనపట్ట వెంటనే యెట్లు నశించునో, అటులు భూతసమూహముయొందు నశించుచుండును. అంత్యకాలమున నాత్మ యైదింటిలోఁ గలిసి పోవుచుండును. సూరవులు మోహయుక్తులై తిరుగుదురు. అజ్ఞానమువే ద్రాధముకు సిత్యశిర్పణమును జేయుచున్నారగు. చచ్చినవార డెడల నున్నాఁడు! ఎటులు తినును? ద్రాధముపెట్టు తెవనికి? ఇది నిక్కమునటకు ఎవడు మాచను? అతిథి యింటికి వచ్చుచో విందు చేయవలసినదియే. వేనములఁ బ్రతిపాదిత మగు కర్మ

దారుణ మయినది. అశ్వమేధమున గుట్టుమును, వాజపేయమున మేఁకను రాజనూయమున నశేకప్రాణులను, పుండరీకమున నేనుంగును జంప వలసినదని వేదము చెప్పెడిది. ఇది యేమి కర్మము? అట నేమి ధర్మము? ఏమి ఫలము? వేదపండితులకుఁ బశుమారణము ధర్మమా? ధర్మము నశించినది. దయలేని ధర్మ మేమి ధర్మము? జీవపాలనము ధర్మముకాని మారణము ధర్మమా? స్వాహాకారము స్వధాకారము లేపన్ను, వీని కేమి? వీని నన్నిటి నెపుడుబట్టిన నపుడు చేయనగును. దయాహీన మగు కర్మ నిష్ఫలము. దయవీరడువో వేదము లవేదములు. దయా దానపరుడై జీవుల రక్షింపవలయును. అటులు రక్షించు చండాలుఁ డైనను, కూర్మఁ డైనను, వాడే బ్రాహ్మణుఁడు. నిర్ణయఁ దేని బ్రాహ్మ ణుఁడు చండాలుఁడు. పాల్లు మాటలను జెప్పునది వేదము కాదు. జ్ఞానము నేది నిర్వచించునో యదియే వేదములు. దయాహీను లగు జీవులయందును అట్టి వేదములందును సత్యము లేదు. జనధర్మము భుక్తిముక్తి ప్రసాదాకము. బహుపుణ్యదాయక మగు విషయమును నీకుఁ జెప్పుచున్నాను. తొలుత శాంతిచిత్తముతో దయ నేర్చికోవల యును. చరాచరాత్మకుఁ డగు జీవుని ధ్యానింపవలయును. అతనికి ననుస్కారాదికము జేయవలయును. తలిదండ్రుల పాదముల కెప్పుడు నెఱగరాదు. ఇంక నితరులకు మ్రోకఁ గూడ దని వేళే చెప్పనేల?

వేనుఁడు—ఈవిపులు గంగాదిసములను బుణ్యతీర్థము లనుచు న్నార నిర్ముసము నా కెఱిగింపుము.

పురు—ఓ మహారాజా! మిన్నులనండి మబ్బలు వర్షించుచు న్నులి. గుట్టలమీఁదను నేలమీఁదను నీరుపడును. అది యంతయు నదులగుఁ గదా! నదులు జలప్రవాహములు చెరువులు సముద్రములు నంతయు కదా! పర్వతములు రాలిగుంపులు కావా? ఇవి పుణ్యతీర్థము లనియు పుణ్యక్షేత్రము లనియు నెటులు ఒప్పుదల? ఆ పుణ్యతీర్థములలో న్నానము చేయువో సిద్ధి కలుగునెడల వానియందు దెల్ల పుడుండు చేప లేల సిద్ధిఁ జెందవు? కాన నిది యంతయు నసత్యము. జీవుడే తీర్థము. జీవునియందే ధర్మము కలదు. తపోదానాదిక మగు సమస్తపుణ్యము జీవునియందే కలదు. జనుడొకడే సర్వచయుఁడు. తీర్థము లన్నియుఁ గల్పితములు. జనుడే భ్యేయుఁడు—ఇటులు బోధింపఁబడి వేనుఁడు పాపి యాయెను.”

ఈ కథవలన నాస్తికచతురధ న దయ ముఖ్యమని తెలుచున్నది. ఈ యహింస నీ మూలనాత్రముగాఁ జేకొనిన నాస్తికమతమును ఒక మతముక్రింద నిజమఁబెట్టి యదైవతులు ఖండించుచున్నారు.

ఏ భూతమును జంపరాదు. జన్మమునఁ బశువును జంపవల యును. (౧) అని వేదము లిజ్జుతముతో శాసించుచున్నది. అయినను వేదమతమునకు అహింసయే మూలము కాదు. అదియే మూలమగుచో (౨) గీతాదికము విరోధించును. అట్లు హింసచేయు చుని గీతాభి ప్రాశము కాదు. తన్మతమున (౩) దయకూడ నంతఃపాతియై యు

(*) భూమిఖండము-౩౬ అధ్యాయ-పద్మపురాణము-మ. (౧) చార్వాకదర్శనమున శరీరమునకు భూతపక్షువుయమే కారణమని కలదు. (౨) మా హింసాత్మక స్వభూతాని యజ్ఞాయ పశు మాలభేత. (౩) గీతాభిప్రాయము గుండ్ల మొనర్చుటలోఁ దుదకుఁ బుణ్యపన్న మయినది. (౩) అహింసా సత్య మక్రొధ హస్తాగ శృంగితి రవైకునమ్ దయా భూతే వ్యథాలుత్త్వం మార్గం హి రచావలమ్. [౧౬-౨]

న్నది. శాద్ధమతమున అహింసయే పరమధర్మ మని మూలసూత్రము. బుద్ధునకు జన్మమునందేని పశుహింస యెడ నంగీకారము లేదు. రామానుజులకూడ నీయెడ బుద్ధుని హృదయమును సమీపించెను. ఆస్తికులందఱు బుద్ధుని నందువలననే బహిష్కరించియుండుదురు. ఆమతమునఁ గానఁబడు విశ్వధర్మముకూడ బహిష్కారహేతువై యుండెను.

౪. నాస్తికులవలని లాభము

పరిశీలించి చూచుచో-వేదములు స్మృతులు పురాణములు నేటి సంఘసంస్కారపరాయణులెంత సంస్కారములు కావలయునని తలచుచున్నారో, యంతకు అంతకు మిక్కిలియుగాఁ గూడ ననుజ్ఞ యిచ్చుచున్నవి. కలియుగమునందు నిషేధించిన ధర్మముల నన్నిటిఁ బరిశీలించుచో నీ విషయము గేటల్లెము కాఁగలదు. ఈ విషయముల కడ్డు దవలినవారు శాద్ధులు. వారిప్రచార మెక్కడైన కొలఁదిఁ బురాతనాచారముల మార్చవలసి వచ్చెను. శాద్ధులకును బురాతనాచారపరాయణులకు మితిలేని వైరము పోసఁగెను. శాద్ధులహింసాధర్మనిఁబ్ధులు. పురాతనులలో అంతగా గారు. అనఁగా 'ఒక దవడమీఁదఁ గొట్టుచో రెండవ దవడకు జూపించువారు' కారు. 'అపకారికి నుపకారము నెవమెన్నక చేయువారు' కూడ నగుదురు. కాని శ్రోధమును దీర్చికొనక మానువారు కూడఁ గారు. వారికిని పీరికిని ప్రబలవైర మున్నటులు 'హస్తినా తాడ్యమానోఽపి న గచ్ఛేజ్జనమందిరమ్' ఏనుఁగుచేఁ ద్రొక్కిఁపఁబడిననుఁ జీనాలయమునకుఁ జనఁదగదు' లోనగు వాక్యములు నేటికిని విద్వాంసుల నాలుకలపైఁ దాండవించుచున్నవి.

యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి, ఆర్థశాస్త్రము, గౌతమస్మృతి, మనుస్మృతి మొ. వానియందు వర్ణాంతరకన్యావివాహము విహిత మయినది. ఆదిత్యపురాణము బృహన్నారదీయము మొ. ఆధర్మములు కలివర్జ్యము లని ప్రతిపాదించెడివి. కావున నీ స్మృతులు ఆ స్మృతుల కంటె నితీవలి వనుట నిశ్చప్రచయము. క్రీ. శ. ౮-వ శతాబ్దిదాక బ్రాహ్మణులు విశ్లేతరకన్యావివాహము మద్యపానము మాంసాహారము విధవావివాహము ప్రాధానివాహము మొదలగు నాచారములఁ బాటించువారని నిశ్చయింపఁ గొన్ని యుద్గ్రంథములు సాక్ష్యమిచ్చుచున్నవి. ఆ కాలమున వర్ణేతర స్త్రీలయందుఁ గలిగిన సంతానమునకు; వారు బ్రాహ్మణ్యమును (౧) బ్రసాదించుచుండిరి. ఇంతియకాక బ్రాహ్మణుల కాయబ్రాహ్మణపుత్రులు దశపేయాదియజ్ఞకర్మములందు ఆర్విజ్యమును గూడఁ జేయువారు. ఈ విషయమును ద్రాహ్మణ్యులు (౨) ఆపస్తంబుఁడును (౩) గూడ వికల్పించియున్నారు అది యటుండె. ఇఁకఁ గలివర్జ్యముల విచారితము.

బృహన్నారదీయమున—

సముద్రయాన మొనర్చినవానిఁ జేర్చికొనుట కమండలుధారణము వర్ణేతర స్త్రీవివాహము మఱఁచవలనఁ బుత్రోత్పత్తి, మగువర్క్మము సేడఁ బశువధ, శ్రాద్ధమున మూలసభోజనము, వానప్రస్థము, దత్తాత్రయ కన్యను గొండ్లొకని కిచ్చుట దీర్ఘబ్రహ్మచర్యము నరమేధాశ్యమేధములు, మహాప్రస్థానగమనము, గోమేధము మఖము బ్రాహ్మణులయిండ్ల కూడ్రపాకము ఈ మొదలగునవి నిషేధములు.

బ్రాహ్మపురాణమున—

పునర్వివాహము శ్యేష్ఠాంశము గోవధ భ్రాతృభావము కమండలుపు, విధవకుఁ బుత్రుఁడు పుట్టుటపై మఱఁచిని నియోగించుట, బాలికను గాని అక్షతయోనిని గాని చని కిచ్చుట, వర్ణేతర స్త్రీవివాహము, అలిగిపట్టడేవతల కొఱకు గోవధ మొనర్చుట వీనిని నిషేధించుచున్నది.

ఈ వర్ణధర్మము లన్నియుఁ బ్రాచీనాచారము లని సువ్యక్తము. ధృష్టాదు రిథోరుఁడు అగ్నివైశ్యులు రుద్రావనాశ్వుడు రవి ముద్గలుఁడు వాద్యశ్వుఁడు ఈ ముదలగువారి కొమారులు దక్షిణము లయినటులును, పిదప బ్రాహ్మణులయి గోత్ర, శాసనముగా గూడ నయినటులును విష్ణుపురాణము రెండవయంశమునఁ గూర్చివేసి. దీని నంతయు వెలసిచేసి చూచుచో- వర్ణవ్యవస్థ నేటికిఁ బ్రశ్నోభివృద్ధి కిని ఆతంకము కాక మనుషున కుండేగులు సర్వస్వాంత్ర్యమునకు డోహకొలగా నున్నదని గ్రహింప వీలగుచున్నది. గొంతకాల మింతిఁ బోవఁగాఁ గట్టగట్టము లే సోమపులచీరతో యుక్కుడయినవి. ఆ ప్రాచీనాచారముల సెవ్వతో యుద్ధి నొందఁగలుగు. ఆ యాతంకములవలన ధర్మనిబిండ్ల దంత గుఱు చలలులు మును పోయినవి. ఇపుడు మన మా ప్రాచీనాచారముల సద్దేవతాని గూర్చి విచారించవలసి యున్నాము.

కల్కిపురాణమున—

మహాభారతయుద్ధాంతి కాలమునలగు సమాభోజనము లందును వివాహసంబంధము లందును ఒండొం దదిరవైత్రి కల బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యులలో జాలమంగ ప్రాణిహింసనము కల యబ్బాదిక్రియల నుండి విముఖులై బహుభార్యావివాహమునే కాక ఏకవత్సవివాహమును గూడ విడిచి మాంసమద్యవిషేవసమును జరిల్పిజించి గూతనముగా జైనమతి సును నొకవతము గల్పించి జైనులైరి. అని కలదు. దీనిం బట్టి చూడఁగా ఈ జైనులే పూర్వపురాణములఁ జరిల్పిజించినవీనాచారముల సెక్కిల్పినటులు నుచున్నవైయు. బాధ్యుని ధర్మములఁ గూర్చి చెప్ప నవదానకల్పలశః—

(౧) గౌతమస్మృతి—౪-౨౨-౨౪ చూ. (౨) తే దశమాత్యై ర్దశపితౄ నిత్యస్వాభ్యాసం ప్రసర్షయం దశశమా హువను దితి హోహా । యద్యబ్రాహ్మణీ మధిగచ్ఛేయం బ్రాహ్మణైవభ్యాసం దశసంపూరయేయం । అస్మనంతిశ్యయః స్మరయంత్రైతీనామైమ్. జాతిపరివృత్త. (౨)-గీ-౧౧-౧౮, ఆధర్మవర్ణయ పూర్వోపశోభానిః జఘన్యం వర్ణ మాపద్యతే జాతిపరివృత్త. (౨)-గీ-౧౧-౧౧.

‘వివాహః కామాయతనమ్’ [వెండి కామమున కిల్లు] ‘మద్య మాంస నిషేధణమ్ రాగమోహహేతుః’ [మద్యమాంసనేవ రాగ మోహములకుఁ గారణము] ‘ధనం లోభకారణమ్’ [ధనము లోభ మునకు మూలము] అని వీనిని నిషేధించినది. పరోపకారము మాతా పితృశుశ్రూష గవాదిపశునేవ అనాధజనసహాయము వేదటిమి సన్న్యా సము ముఖ్యధర్మము లని ధర్మపదము చెప్పుచున్నది. ఈ ధర్మము లన్నియు జైనబౌద్ధనాస్తికసాధారణములు. గతానుగతికములుగా వచ్చు ప్రాచీనాచారములఁ దొలగించుకొని యీ ధర్మముల నెల కొలుపుకొని జైనాదినాస్తికులు ప్రాచీనాచారపరాయణసంఘము నుండి వేటుపడి బాహ్యులయి క్రమముగా వారిమతమును బెంచి కొనిరి. ప్రతిమతమునకు అభివృద్ధి నొందఁ గొంతకాల మావశ్యకము కానఁ బెరిగి పెరిగి బుద్ధునిచేతను జైనునిచేతను దుదకు ప్రతిష్ఠాపితము లయినవి. జైదికమతాధిక్యము వారలకాలమునఁ బోవునటులు కాని పించెను. కావున జైదికలుగూడఁ దమమతమును సంస్కరించుకొన వలసి వచ్చినది. బౌద్ధు లిచ్చు నాపత్తులు ఖండింప వీలు లేకపోయెను. వారిధర్మములు వారికే తప్పుగాఁ గానిపించెను. హింస విధవావివా హము మద్యపానము మాంసనిషేధణములఁ గూర్చి బౌద్ధులు చేసిన దూషణమవలన వారు మేలుకొనిరి. ధర్మపరీక్ష యను గ్రంథమున ఆమితగతి యను నొకబౌద్ధుఁడు —

(౧) మాతా వివాహ్యమానా స్వావరేణా శ్శేన వీక్షితా

వినివేద్య స్వసంబంధం మయా పుష్టా స్తపోధనాః
అచక్షత న దోషోఽస్తి పరేణా స్యా వివాహనే
ద్రౌపద్యాః పశ్చా భర్తారః కథ్యంతే యత్ర పాణ్డవాః
జనన్యా స్తవ కో దోష స్తత్ర భర్తృద్యయే నతి
ఏకదా పరిణీతాఽపి విపన్నే దైవయోగతః
భర్తృ క్షృతతయోని స్త్రీపున స్సంస్కార మర్హతి
ప్రతీక్షేతాప్తవర్షాణి ప్రసూతా వసితా సతీ
అప్రసూతాత్ర చత్వారి ప్రోషితేనతి భర్తరి
పశ్చా న్యేషు గృహీతేషు కారణేతి భర్తృషు
నదోషో విద్యతే స్త్రీణాం వ్యాసాదీనా మిదం వదః.

[ఓ తపోధనులారా! శాతల్లి యింకొకని వెండి యాడు మన్నది. దోషము కలదేని తెలుపుఁడు. ద్రౌపదికి పాండవు లైదుగురు భర్తలు. ఇరువురైన యెడల సీతల్లి కేమి దొంగగు? ఒకతూరి వెండి

యైనను దైవికముగా భర్త చనిపోవుచో అక్షతయోని యగు స్త్రీకి పునర్వివాహము విహితము. భర్త పరదేశ మేఁగుచో సంతుకల యాడుది యెనిమిదేండ్లును - లేనిది నాలుగేండ్లును - ఎదురుచూడవల యును. కారణపురస్కరముగా నీ యెదుగురు భర్తలయెడ స్త్రీలకు దోషము లే దని వ్యాసాదులం పలికిరి.]

అని ప్రాచీనాచారముల నిందించినాఁడు. ఈరీతిగాఁ బెక్కురు జైనులును దూషించియున్నారు. ఆ కాలమున నీ యాచారములను రోసినవారు బౌద్ధులుగనో జైనులుగనో మాటిపోయిరి. వారు వేద ములఁగూడఁ గొన్నియెడల బహిష్కరించిరి. మద్యమాంసనిషేధణము మా నిరి. బహుపత్నీవివాహము ఏకపత్నీవివాహము విధవావివాహము తుదకు వివాహమును గూడఁ బోనాడిరి. జనుల కందఱకు వారియెడ విశ్వాస ముదయించెను. ప్రాచీను లేమి చేయుదురు? తమ మతమును బరిష్కరించుకొనవలసి వచ్చినది. పురాతన దురాచారముల మాని ఆ కాలమునకుఁ దగినటులు వేదశాస్త్రములకు వ్యాఖ్యానములు వ్రాసి నూతనము లగు స్మృతులను బురాణములను రచించుకొని ప్రచ్ఛన్నబౌద్ధు లయి స్వమతమును వేదములను రక్షించుకొనిరి. కలివర్జ్యధర్మము లన్నియు శ్రీ. క. ర లేక గె కతాబ్దినుండి ఆచరణములోనికి వచ్చినవి. ఈ విషయము స్ఫుటముగా నూత్రము లందును స్మృతులందును భాష్యములందును జూపట్టుచున్నవి.

ఈ పర్యాలోచనము మనలఁ దాఱుమా తొనరించుచున్నది. ఏలన - నేటికాలమున ఆస్తికుల మనుకొనువారు ఏ యాచారముల ననుష్ఠించుచున్నారో, వానికి నాస్తికులు మార్గదర్శకులు. ఈ యాస్తి కులు తమకు నాస్తికులు మార్గదర్శకు లని యొప్పుకొందురా? నేటి సంఘసంస్కర్తలు నాస్తికు లీ యాచారములకు విరోధు లని చెప్పిన విశ్వసింతురా? కాని గ్రంథములఁ బరిశీలించుచో నాస్తి కులే మార్గదర్శకు లని దృఢప్రమాణములు కానిపించుచున్నవి. విచారింపఁగా నేటి యాస్తికులే పురాతన వేదస్మృతి విరుద్ధ వర్త నముల నాచరించుచుండి రనియు, నేటి సంఘసంస్కర్తలే పురాతన స్మృత్యనుయాయు లనియుఁ దేలక మానదు. లెస్సగాఁ బరిశీలనము చేయనిచో నిది తలక్రిందులుగాఁ గానిపించి తీలును. నాస్తికు లీవిధముగా సంఘమునకుఁ బవిత్రత్వము తెచ్చియున్నారు. ఈశ్వర సద్భావము మాత్రము వారికి గట్టదు.

మోహినీతైలము—వెంట్రుకలను పెంచి నిగనిగ లాడించును

స్త్రీ పురుషులు వాడుటకు యోగ్యమైనది — 5 తు|| నూనెగల సీసా 1-కి రూ 0-12-0

అమృతాంజనము డిపో, బొంబయి — మద్రాసు

(౧) ఈ యర్థము కల పద్యములు నేమన్నవి. ఆంధ్రలోకమున వాడుకలో నున్నవి

శంకరాచార్యుని జగత్తు అనన్యమా?

పాద్యతీర్థము : బంకుపల్లి మల్లయ్యశాస్త్రిగారు

అప్పుడు యీ రమ్యతల్ల తమ యీ మహాభేదము పాటించి
 చూచుకొనుటకును “శ్రీకృష్ణులవారు బ్రహ్మసత్త్వము
 బలమైనవారు. అది అన్నాదు” అని అనుచున్నారు. కాని తంకరుని
 భావమును చూచుచు బుద్ధిమంతులు నాలుగై కలుగు తోచలేదు. బ్రహ్మ
 శక్తి శమనంబరకు నిర్వహించును. కాని ఒకప్పుడు తమ అపరిచయని
 చూచుకొని కానరాదు. ఏమన? కొన్నిచోట్ల - జగత్తును జీవునివిషయము
 పై నెదిరినది కొన్నిచోట్లనులు, వియవము ప్రపంచము విషయము
 పై నెదిరినది కొన్ని భాగములను - కావచ్చును. అనన్యము అని నోచు
 భావము అన్నియు జీవనివలయులుగా శమనమునుచేయుటకే
 యీ సమస్యను వివరించు ప్రపంచము నివలదు పై ద్రాసిన భావము
 గా నున్నది. అనన్యము అనన్యముగా చేయుట.

కోన్నిమెడల 'సువి సర్వమర్థవివక్షము కాదు' అంటే-అసత్యము
 ౧. అర్థము చేసుకొనుటచే నీవ్రతు కచ్చివట్లన్నది. మఱి దీని మర్థము
 నా మఱియొక శబ్దంబే? పరమార్థము = మోక్షము. అర్థములు = సర్వము,
 కామము, ఆర్జము, మోక్షమును. అందు సమస్తములకైనా మోక్షమును,
 గ క రు లు కలసియుండు అం. ఇట్లైన నాయొ యీ చోట్ల 'నిది పర
 మార్థమనియు కాదు' అంటే 'మోక్షవివక్షము కాదు' అనియే
 అర్థమిచ్చి తే గణింపడు. అంటే నాని దానికి 'వివక్షత్యము కాదు. అని
 అర్థము చేయరాదు. ఇట్లున్న పదవల్లనే భాష్యమును విరోధించ
 డియు నానవ్యక్తము. భ్యవైస్తము అన్ననో యాభయనాటియుండును
 అని గడులుగా గానబడినందు. అయినను స్వప్నాది రృప్తేంద్రములు
 కలవనవలగాను, స్పష్టతొది దృష్టాంతములు విశుదాది ప్రపంచ
 విషయములుగాను, పునర్వయించుట సులభము. న్యామ్యము.

అందువలన జగత్తు అపవిత్రము కాకప్పుడు అద్వైతసిద్ధి యెట్లుని
శంకరాచార్యుడు. ఆశంకర అనుచును. అద్వైతమంటే జగత్తు రెదని
యెట్లు భావ్యములలో నెక్కు-వను కెప్పులేదు. మఱియన్నారంటే
“ఏ. మేవాద్వైతీయం” అను శ్రుతికి మతియొక చేతనసర్గాను లేదని
యందు కెప్పివాగు. అందు, మఱియనరాని జగత్తులేదని కెప్పులేదు.
జగత్తున్నది. ప్రకృతి పద్మితమయ్యియు నున్నది “నదనభద్రా. సర్వతీ
ం” అను భావ్యగ్రాధములలో నున్నది. గా వ్రాసెడి.

అలాగు జగత్తునే విష్ణుకొన నప్పుడు అభ్యుసభావ్యమే నును
నగు అనుచును. ఏమను-రెండువస్తువులు విష్ణుకొన్నప్పుడే యధ్యానము.
అందులే అధ్యానము సంభవించదు. అది లేనప్పుడు నిత్యవిహార
ప్రసక్తియు నిష్ఫలము.

అయితే సాంఖ్యాది మతములకు ఆద్యైతమునకును భేదమేమి? ఆంధ్రరా? చలసినంత భేద మున్నది. వారు బ్రహ్మశిష్టముగా మఱి

యొక యచేతనమును బిప్పి, అది స్వతంత్ర మున్నారు. చుట్టియు సత్యమైన చేతనాంతరమును గూడ బిప్పగొన్నారు. అద్వైతులట్లు కాదు. వీరు చేతనాంతరమును బిప్పరు సలేకవా, యాచగత్తుగూడ బ్రహ్మలోనే యున్నదందురు. అది మును స్వతంత్రముకాదు. బ్రహ్మధీనము అందురు. కాన నద్వైతమునకు ధంగములేదు. బగత్తు బ్రహ్మలో నొకభాగమయితే-బ్రహ్మ సావకునమా? వికారముచెందునా? ఆవి శంకించినప్పుడు సమాధాన మేమంటే — అవును. వికారమును జెందును; కాని బ్రహ్మసూత్రము నిరవయమే. ఏదేది వికారము జెందునో అయ్యది తిప్పక సావకునము కావతీరదు అనుయొక్తి బ్రహ్మభిన్నపదార్థములే కాని బ్రహ్మనివయమై చెల్లెడు. యొక్కయొప్పుడును బ్రహ్మకు చెప్పులేదు. బ్రహ్మను జెప్పునది యొక్క స్రుతియే యని భావ్యముగానే శంకరులవారు వ్రాసియున్నారు.

అది ఉపాసనార్థముగాని పారమార్థికము కాదన్నారే అందు
రేనో! అప్పుడు—నాయుర్థము చొప్పున గూడ నట్లే. కాని ఉపా
సనా విషయమంటే అసత్యముని మాత్రము అర్థముకాదు. అట్ల
యిన బృహదారణ్యకభాష్యము విశోధించును.—దానిలో స్వాగో
పాసనను చెప్పదు శ్రీశంకరుడు ఉపాసనార్థమై చెప్పిన విష
యము యధార్థమేగాని అనుభూర్థ మెంతమాత్రమును గాద
న్నారు గనుక. ఇదిగాక, నిజానవాదమును ఖండించుచు నాచార్యు
వారు బాహ్యప్రపంచమైన, స్తంభ, కుక్క, అదిరము-భావపదార్థమే
గాని అభావపదార్థముని యెంతమాత్రమును అనరాదన్నారు. అసత్య
మైనప్పుడు అభావపదార్థమునియే ప్రాసించుచుండును.

మతియు, కార్యము ఉత్పత్తికి బూర్వము కూడ సత్యే అని చెప్పబడెనే. ఉత్పత్త్యనంతరము కూడ సత్యే అని సుబ్రహ్మణ్యుగా సత్యాచార్యవాదమునే స్థాపించినారు. కార్య మన్నది జగత్తే. శంకరుని మతమున అది సత్యే. అది యెప్పుడును అసత్యుగాదు. అసత్యయితే స్వప్నదృష్టాంతమును తీసికొని, 'స్వప్నమునకు జాగ్రదవస్థలూ బాధ కలుగుచున్నది. జాగ్రదను భూతవస్తువున లే యవస్థలూను బాధ లేదు.' అను "వైధరాశ్రమీశ్చన స్వప్నాదీన్" అను నూత్రభాష్యమును నూత్రిమును నెట్లు సమరస నెట్లకలర?

ఇక బ్రహ్మతత్వకల్పజ్ఞానము కలిగేవఱును, జగత్తు సత్యము గానే కనబడును అని శంకరులవారంటే కొందఱు, చిగుళ్లు చేప లెక్కించి, తిరువాత నసత్యము అనియగ్ధముచేసి కావున, నెప్పుడును అసత్యమే యనుచున్నారు. అది న్యాయము కాదు. ఆయనష్టమనఁగు నూదా లేనియవస్థ. అప్పుడు ప్రపంచమిట్టిదని గోచరించు సాధన మైన మనస్సులేనిది ఇద మిథ్యమని యెట్లు నిర్ణయింపగలరు? కాక

జాగ్రదను భూత ప్రపంచమేయవృద్ధిలోను బాధితిముకాదు అని చెప్పవలెనని - వీరినగు తరువాత ససత్వమునుటకు? అది విరియతము కావచ్చును. గాని, శంకరమత మెంతమాత్రమును కాదు. అప్పుడు శంకరమతమున జగత్తును ఆభావమే, సుషుప్తిలో నెట్లో అట్లు. ఇందుకు “సత్యాచ్చావరస్య” అను సూత్రములో కారణమయిన బ్రహ్మ యేలాగు మూడు కాలముల యందును సత్త్వో, యజ్ఞే జగత్తు కూడ మూడు కాలములలోను సత్త్వే కాని యసత్త్వే కాదు అని చెప్పిన భావ్యము మఱిత బలకరము.

ఇంకొకటి — జగత్తును అనాదులలో నొప్పి, యధ్యాసము అనాది-అసంతము- అని చెప్పటచేతగూడ స్వాములవారి మతమున

జగత్తునకు ప్రవాహానిత్యత్వము కూడ అంగీకారమని చెప్పవలెను. మఱొక్కటి — బ్రహ్మలో “గోత్ర” అను భాగస్యము లేదు ముఖ్య ఔత్తరువలె నున్నది — అది అప్పుడు బ్రహ్మములై భావించి అభిన్నమని, ఉత్తసి, యజ్ఞత్వే సాహసవశస్య నింకనువచ్చు, ఉత్తరము లేదు అది యెన్నడునుకల బ్రహ్మత గొడుగురాదు. బ్రహ్మత శిక్షికిని గల సంబంధము ఔత్తర్యము కాదు; విధ్యాసంబంధము అని తమ “సర్వవేదాంతసార సంగ్రహ” నాను గ్రంథమున ప్రాయమున్నదు. విధ్యాఅంటే — అనిష్టమనీయ మన్న భాగము. కాని యాత్యమని విద్యాంనులెక్కడను అయి కనుక జగత్తు అనిష్టమని శ్రీ శంకరులవారి మతము కాదు. 4

ఎండ్ మావులు పల్లె పూర్ణ ప్రజ్ఞాచార్యులు గారు

- మ. తలఁకంజేయుచు గాననద్విజములన్ ద్యావాపుష్కంఠతరం
బుల నొక్కచుట్టి నాక్రమించుచు జనంబుల్ భీతిఁజెందన్ జ్వల
జ్వలనజ్వాలల జిమ్మయన్ భయదమై చందానిలం బెంతయుం
గలఁతంబెట్లుచు నొక్కనాడు విసరన్ గాంతారమభ్యంబునన్.
- కా. ఆ చందానిలతీ వ్రహ్మతమున కాహ యే మున్ దల్లకిం
దై చెట్టన్నియు నేల చుల్లె సరసుల్ తార్కాగుగాఁజొచ్చెనెం
తో చెల్లాచెదరయ్యె బో, భువముల్ తోడో మృగశ్రేణి మ్రా
క్ష చింతిక గతజీవనగులు నగుచుం గన్నపై నప్పులునన్.
- మ. బెడిదం బా యడఁక గల్గెత్తిమృగముల్ బిట్టాన్నుచుంబేర్చుచున్
వడదెబ్బన్ ధృతిఁ దూలి సోలి యట నిల్చున్ నీడయుం గానకే
పిడుచల్ వాఱగ నాల్గు జీవము నన్వేషించు చిత్తంబునో
నడు గొక్కామడగాఁదలంచుచుచుహాయాసంబుతో నేగుచున్.
- ఉ. ఉల్లములందునకొ దను భుభోదయమార్గముఁ గూర్చి చాలఁ జం
టిల్లుచుఁ బ్రస్తుతిస్థిలి మదికొ దలపోయుచు భైరవ మూనుచుకొ
దల్లడ చందురున్ దురకు దైవమె యె క్క నుమండనంతలో
నల్లని దొక్క వ్యక్తి నహంములకుం గన నయ్యె నయ్యెడన్.
- నీ. అంబుద మిది జీవనం బిచ్చు నని స్తోత్ర
కలనకుందిగె నొక్క కవిమయంబు
ఉర్విధరం బంచు నన్నతపదవికై
వాంఛించె దా నొక్క వానరంబు
చాలంబు వ్యాళంబువలె నెంచి తిన నెంచె
గడుఁ దృష్ణ నొక నీలకంఠరంబు
మోమేనుఁ గిది దంతిముఖుఁడంచుఁ గోర్కి నం
జలిఁ జేసె నొక జరజంబుకంబు
- గీ. చాలఁగా నత్తజికొ దృషాజ్వరితుఁ డగుట
చుందిచెడ్డల నేమి దలంచకుండఁ

- గేల్మపించె నాక తీట నికృష్టం దొక్క
డేమి చేయుంపఁ జాల దాచామగ్ని ?
- గీ. భావి చుగదగ్గనామేన సాయకొనగ
నాచలి నడంది దప్పక నెఱంగునొక్క
రహడుచుం బొడుచుం గన్య ముఁగఁబె
పోవు నని దానిచెఱిగఁ బోవునంత.
- గీ. కాదు నలమినుమేఘంబు, కాదు రొంభ
కాదు హేరంబునాకృతి గాదు ద్విపము
నాలుఁగొమ్మొక గల నాద్యాచా నామ
నేమి చెప్పుట నాన్వేషి మొక విధి.
- గీ. అంత గ్రీష్మవర్షి ప్రవాహంబు లట్లు
లాక లబుఁగాల నుత్సాహ ముఁగఁగెను
నెప్పుటియటయొ యుధాత్మను లో లొక్క
మొగిఁ దగుం బాధ నెట్లె గా మెదలుచెట్ట.
- వీ. ఇచ్చినా? ఇచ్చుగా? యా విజయంబుఁ
గదలె నొండెకట నా మహాభాగ
మాత్రికం బైన నున్నెరుచుఁదృష్ట
కంఠంకర గిగె వ్యాళంబు
దీనికి నూరంబు గా నుంటియే, సుగుం
బనమంచుఁ జనె జరజంబుకంబు
తోడచే గ్రాణంబు పోక త్రాగ్వమె పోవ
భునమంచుఁ జనె నీలకంఠరంబు
- గీ. ఎండమావులఁ బెలియక మేలు లందు
నక్కటా యేలకన్యితీ మా యటంబు
విసిగికించును జెంఘలువేడి కొంచు
జనియె మెలమెల్ల సంత బుష్పంధుమగులు.

* చదువగుల సౌలభ్యము నిమిత్తము నేను మీద జూపించినభాగ్యములకు నూచీ పత్రము నచ్చుచున్నాడను.

1 అధ్యాసభావ్యము మొదటి పేజీ, 2 న్యాయైకశ్య బ్రహ్మకర్తవ్య అధ్యా 2 హరి నూ విది అత్తప్పలే మహిమ మా 26.
4 నాభానడువల 2-2.28. 5 వైధర్మ్య చ్చావరస్య 29. 6 సత్యా చ్చావరస్య 2-1-18. 7 శ్రుత్య శబ్దముల 2-1-17. 8 బెడిదగ సత్యా
దర్థ 1-4-8. 9 బ్రహ్మదారణ్య అధ్యా 1 బ్రహ్మణ 8. 10 సమాననామా 1-4-30, ఇవి ముఖ్యములు. ఇంకానువల మఱికొన్ని చోట్లనూ
నున్నవి.

* పశ్చాత్తాపము

వెన్నెలకంటి అప్పారావు గారు

క. మన కేటి రాజ్య మొం దొక జనపదమున కేగి భైక్షచర్యావిధి జే

వనము నడిపికొని యుండుద మనఘా యిట్లయిన నుఖుల మగుచుము నుమ్మి. — శాంతివ్యూహ.

పంచమునందలి మానవజాతులు పోరిపోరి పరిక్రాంతిఁ జెందనై యున్నవి. ఈ యుద్ధ మొక మహాకవి నుడివి కట్టు “క్రోధంబులకు సామ్రాజ్యంబును, గ్రూరత్వంబు లకు నాచనియు, మదంబులకు సాఫల్యంబును, మాత్సర్యంబులకు గృతాగృతయు, నభిమతంబులకు విలసనంబును, నాశ్చర్యంబులకు నుద్వే లనంబును, నుత్సాహంబులకుం బురటిల్లును, నున్మాదంబులకుం బ్రాణహీను, సే హాసంబులకుఁ బర్యంబును, సత్వంబులకు దాయం బును, బ్రాహ్మణ్యంబులకుం గై నేతయుఁ, ఒంశంబులకుం బరిణేతయు” నై యుప్పినదే కాని ప్రెసిడెంటు విల్సనుగారు భావించినట్లు స్వల్ప రాష్ట్రములకు మోక్షదాయయై గాని, భావిసమరములకు నంత గాయమై కాని, ప్రపంచసౌఖ్యమునకు సహాయకారియై గాని విరా జిలై ననుటకు వీలు కన్పట్టదు. ప్రపంచమునం దిది ప్రధమరణము కాదు; అంత్యసమర మనుటకును వీలు కాన్పింపదు. పూర్వకాలంబున జనుల నాగరికస్థితియం దుండుటచే, రాజ్యలోభం బొక్కటియ కారణంబుగా నిరంకుశచక్రవర్తులు పశుప్రాయు లగు జనులను సేన లుగా నేర్పరచి యుద్ధము ధర్మపథ మనియు, రణరంగంబున నిశాతు లగు వారికి వీరస్వర్గము లభించు ననియు, మొదలగు కల్ల లాడి, వీరి బంకించి రాజ్యతృప్తిచే వీరి ప్రాణము లొడ్డి కయ్యం బులను జూదంబుఁ లాడిరి. ఇక్కాలంబునఁ గూడ జనులు కొంత విద్యాధికులయ్యె రాష్ట్రతృప్తి వదలఁజాలక దేశభక్త్యాదిశబ్దంబు లతో జనులను మోసముచేసి యుద్ధంబుల బ్రవేశపెట్టుచున్నారు. అట్లు కాదేని ఇంతవఱకును జరిగిన మహారణముల వలని లాభము లెవ్వి? మన పురాణములలోఁ జెప్పబడునట్లు ఈ వివిధ సమర ముల వలన గల్గు జనవినాశముచే భూదేవికి భారము మాత్రము తిగ్గుచున్నది. యుద్ధములలో నీ నడుమ జరిగిన జపానురషియా యుద్ధమువలని లాభము లెవ్వియో విచారించిము. ఈ యుద్ధము జరుగక పూర్వము జపానీయులు తరుదేశయ నుద్భవించెడి వస్తు సామగ్రితోఁ దృప్తిఁజొంది సామాన్యహింసాజనులవలె చిమ్మిచు కర్మపరులై ధర్మపరులై తృప్తాదురులై, అహింసాపరులై మహా శూరులై యొప్పుచుండిరి. రష్యాపై వారికి జయముకలుగఁగనే వారి దృష్టపము మారెను. మాతృదేశమందలి క్షేత్రంబులు వారికిఁ దృప్తి నొందింప వయ్యె. తమ పెద్దలు ధర్మముగ న్నాశించిన ధనములు వారికిఁ

జాలవయ్యె; స్వభావసిద్ధముగ జరుగు వ్యాపారమువారికి సంతస మియ దాయె; తమ పితామహప్రపితామహులచే నిర్మింపఁబడిన గృహములు వారికిఁ దృణస్రావములుగఁ దోచె. ఇంతయేల? పూర్వ కాలంబు నందలి యుడుపులు గాని భోజనంబులుగాని, యాచారంబు లుగాని, మతములు గాని, శత్రునిచాగణలు గాని, విద్య గాని, వైభవి గాని, యేదియు వారికిఁ గరిగోదయ్యె. పాశ్చాత్యదేశమునందలి యంత్రములుచ ప్రయోగములును, నాగరికతయు వీరిని పశువువేసి కొని సగము పాశ్చాత్యులకు మార్చివైచెను. కాని ఏ యుద్ధపుటచే నొక్క రాజ్యతృప్తియందుఁ దప్ప, దక్కిన యన్నివిషయంబులందును మాపులు చెంద వయ్యె. దీనికిఁ గాణము నిసా, పుకర్మపరు లగు యోగు లింకను జపానునం దున్నవిని ప్రాచీనాదర్శములను జాటుటఁ బట్టియే నేడు జపాను జలంతర్భాములదేశము, యుద్ధ నావలచేతను, విద్యుచ్ఛక్తియుతము లగు వాహునిమానములచేతను బ్రకాశించుచు బ్రపంచమునందలి అగ్రదేశములలో నొకటియై విరాజిల్లుచున్నది. జపాను రషియాపై విజయము కాంచినపుడు మొందపులు సంతసించిరి. ఇప్పు డా సంతస మొకటియు నశించినది. ఏల యన అధికారపదవి యంగుఁ గాని మనుజుని నైజగుణము బయల్పడదు. ప్రతివిషయమునందును ప్రతి మనుజునకును బశ్చాత్తాప మునది యొండు కలదు. ఒకసారి కొకింతయేని లాభ కలి గించినంతన కాని, లేక పెద్దలచే దోష మని యెన్నుబడునట్టి కర్మ మేదేని చేసినంతన కాని, ఉత్తరు మనుజునకుఁ బశ్చాత్తాప మునది యొండు జనించును. ఇట్లుజరించుట ప్రత్యేకమనుజునకే కాక ప్రత్యేక జాతికిఁ గూడ జనించుట స్వభావసిద్ధము. అయ్యది యుద్ధానంతరము “కొరియా” దేశమును స్వాధీనము చేసికొని జనుభేద ప్రాగ్రించిన జపానునకుఁ గలిగిన దని చెప్ప వలనుపడదు. “అహింసా సరమో ధర్మ” యను నాశ్వాక్షికిఁ జాటిన బుద్ధుని నారాగించువారయ్యె, రాష్ట్రకాంక్షచే బాహ్యత్యులవలె, కొరియను బాధించుట మానిన వారు కాదు. మనక నీ పాశ్చాత్యులవలె వారిని గూడ మనము భగవద్దృష్టితోఁ జూచుట. గడచిన ప్రపంచయుద్ధమును గుర్చి నేఁ జూపునపుడును, అలోచించుచువును, భారతీయుద్ధము నాకుఁ బ్రత్యక్ష మగుచుండును. భారతీయుద్ధము సమాప్త మైన పిమ్మట భారతవీరుల మనోదర్పణము లెట్లుల భాసిల్లనో కనుగొనవలె నన్న

* యుద్ధము సమాప్తము కాఁగానే వ్రాయఁబడిన వ్యాసము కారణాంతరములచే నప్పుడు ప్రకటింపఁబడె దయ్యె.

భారతమునందలి శాంతిపర్వప్రారంభమే మనకు కరణం. భారతయుద్ధ కాలమునఁ బ్రస్తుతార్థముగల దేశభక్తి లేదు. జాత్యభిమానము లేదు. ధర్మము అధర్మము అనునవియే ప్రాముఖ్యము వహించియుండె. ఆయుద్ధము కూడ రాజ్యకాంక్షచేరి నే చేయఁబడియె. అందుఁ బాల్సొనిన యోధులలో ముఖ్యముగఁ గర్ణుఁడు ద్రోణుఁడు, భీష్ముఁడు, మొదలగువారి నిష్పక్షపాతము, వైరాగ్యము నిష్కామ కర్మ ఆధిగాఁగల అత్యద్భుతనియతులు పాశ్చాత్యసాగర నిమగ్నులైన వారికి సైతము-దాసు కొంచెము శాంతమునో భారతము తిలకించికొని గోచరింపక మానవు. భారతయుద్ధమునకుఁ గారకుఁడైన దుర్యోధనునకుఁ బశ్చాత్తాపము లేదు. సర్వవ్యాపియై సర్వాంతర్యామియై సకల లోకరక్షకుఁడును సంహారకుఁడును నైన జగన్నాటక నూత్రధారుఁడైన శ్రీకృష్ణునకుఁ బశ్చాత్తాపములేదు. భూతభవిష్యద్వర్తమానము లన్నియుఁ దెలిసినవాఁడు గనుక నీ మహానుభావునకుఁ బశ్చాత్తాపము లే దేమో! కాని నిజములక్షిప్తముపార్జితముఁ దగు యుద్ధిష్ఠిగునకు మాత్ర మట్లు లేదు. వినుడు.

సీ. జ్ఞాతులనందఱఁ జలపితి చుది యాత్మ

వధము కాదే రాజవర్తనంబు

కొల్పు మహింస నిక్కముఁ దాల్చి మత్సర

వర్జన మది వసవాసజనుల

కాగమవిహితంబు లఁట యింత యొప్పున

వశమున వసియింపవలయు వింటె

యన ఖదం దైన రాజ్యామివంబునకుఁ గు

కక్రలభంగి దమలోనఁ గొట్టులాడి

కులము నెల్లను బొలియింపఁ గుత్సితంపు

బ్రతుకువచ్చెనే యన వశపాలవదగ

బ్రమద మొసగదు త్రైలోక్య రాజ్య మైన

గాన నేకొల్ల. సుహి మీర కయి కొనుండు.

ఈ పద్యమునందలి “జ్ఞాతులు” “కులము” అనుపదములకు జనులు అను పదము సుపయోగించుచో దీనిలోని భావము ఈ కాలమునకుఁ గూడ నన్నగ్ధ ముపేను. రాజ్యమంటయు లభించినందులకు సంతోషింపక దుఃఖించువారుండరా? యని పాశ్చాత్యులు ప్రశ్నింపవచ్చును. కాని అది పాశ్చాత్యగుణము. ఈ ధర్మజాని దుఃఖోపశమము చేయుటకు నాగదాది మునిపుంగవు లెందఱో ఆరుదెంచిరి. లోకంబునందలి తత్వోపదేశంబు లన్నియుఁ జేసిరి. కాని వ్యర్థమయ్యెను. చిరకు భారతపితామహుఁ డగు భీష్మచార్యులు శరతల్పమునం దున్న వాఁడయ్యి, శ్రీకృష్ణునిచే నియతుఁడై ధర్మజానకుఁ గల్గిన ప్రతిసంశయమును నివారణచేసి భూలోకమునకు నపారమైన యుపకారముఁ జేసెను. భీష్ముని సందేశములే శాంత్యనుశాసనిక

పర్వము లయ్యె. మహాద్రౌగదులకుఁ దెలియరాని సంగతులు కూడ నీమహామహుఁడు లోకోపకార్యమై వెల్లడిచేసెను. ఇంత బోధితుఁడైన తరువాతఁ దన విద్యుక్తధర్మము లెవ్వయో గ్రహించి ధర్మజుఁడు రాజ్యభారము వహించెను. ఇట్లు ప్రబోధితుఁడైన ధర్మజుఁడు వైరాగ్యమే తనజీవితమున కాధార మని యెంచి భూభారము వహించె నన, నాతని ప్రజ లెట్టి సౌఖ్యము ననుభవించియుండురో నే వర్ణింపగలనా?

భారతరణమునకు మించినది కదా గడచిన ప్రపంచయుద్ధము. పూర్వకాలపు వారనాగరతు లనియు, మనము నాగరకాగ్రగణ్యులమనియు గదా గర్వింతుట! భారతవీరుల యుద్ధచారిత్ర మగు పంచమవేదం బనంబరగు మహాభారతమువలన మన మెన్నియో నీతులే కాక మోక్షమార్గములను గూడ నేర్చుకొనుచున్నాము. కడచిన ప్రపంచయుద్ధమువలన గునము నేర్చుకొనఁదగిన విషయముల సంగతి యటుండ, యూరపుఖండమునకైనను తృప్తి కలుగలేదు. తృప్తికి మారుగఁ బ్రపంచమునం దంతయు నశాంతి పెచ్చుపెట్టుగు చున్నది. ప్రస్తుతయుద్ధమునఁ బరాజితులైన దేశస్థులకు దుర్యోధనునకుం బలై బశ్చాత్తాపము జనింపఁజాలదు. విజయు లైన వారి కైనను బశ్చాత్తాపము జనింపకుండుట ప్రపంచదర్భాగ్యము కదా! బౌద్ధతత్వస్థితికి వచ్చినను, గర్వింపక వైరాగ్యము పూని వానప్రస్థాశ్రమమునకుఁ జనుట మొదలగు త్యాగకార్యములచే హిందూచక్రవర్తులు ప్రఖ్యాతిని వహించియున్నారు. ఇట్టి యార్థాదర్శమే మన యజాతశత్రుని యందును బ్రకటితమై యున్నది. కనుక ప్రపంచమునందలి దేశములన్నిటిలో నార్థావర్తము తన ప్రత్యేకవ్యక్తితేఁదేధింపఁబడవలసియున్నది. ఆప్రత్యేకవ్యక్తి ఆర్థావర్తము స్వతంత్రస్థితిలో నున్నఁ గాని పూర్ణదశకు వచ్చి తన చిద్విలాసములఁ జూపింపఁజాలదు. వైరాగ్యముతోఁ గూడిన పశ్చాత్తాపము మన యూర్ధ్వలక్షణములలో నగ్రస్థాన మాక్రమించు కొనుచున్నది. ఆర్థుఁ డగు ధర్మజుఁడు మనకుఁ బూజనీయుఁడు; ఆదర్శస్థాయుఁడు. ఆతఁడు యుద్ధాంతరమున నెట్టి పశ్చాత్తాపము పొందినదిమను నెట్టి వైరాగ్యముతోఁ బరిసాలన మొనర్చినదియు భారతమును జదివి యానందింపఁ దగును. వైరాగ్యముకల్గినఁ గాని పరవిత్రాపహరణాభిలాషయు, రాజ్యభాంబును వీడవు. ధర్మజుఁడు చెప్పినట్లు—

గీ. కామభోగము లేలనఁ గాదు. వాని

విడిచి చూడుము పొందెడు విపులనుభము.

కాయలాటలు నీళ్లును గాలి యనుభ

వించి యున్న మునీంద్రులు వెట్టివారె?

ఆంగ్లులు మన మహాభారతమును బాగుగఁ జదివి యిప్పటి కైనను ఆర్యతత్త్వమును గ్రహింతు గాక.

వీరశిఖామణి

అనంతపంతుల రామలింగస్వామి

చరణములాదిగ శిరమువలకునొక
పరకవచంబు ధరించెనువీరుడు;
మొలనొక ఖడ్గము తళతళమెరసెను
బొడవునకుందగుఁ గడిమిచెలంగును;
కంఠీరవమును గాంచినచో నా
కడిందివీరునిఁ గన ననవసరము.

ఆతనిదరి ధవళా జానేయుము
మోమువంచి ఖుర్రపుటమున సోమినిఁ
ద్రవ్వచు, నాలముఁ జివ్వననెత్తుచు,
నిట్టూరుపులను నించుచు నిలచెను.
వీరునిముఖమున వీరరసము వి
స్ఫారంబై కనుపండువఁ జేసెను.

* * * *

అంతటఁగఱమూరు నరయగపచ్చెను
కాలముఁగడపిన కాంతయొక్కరిత
దంతపుఁబిడితోఁ దళదళమెఱసెను
తైజారును తనకరపుటముననిడి
వచ్చియామెదిననలను సొచ్చుచు
నచ్చెగువగుసటులనె సిహగిడిగి;
“తనయా! తనయా! యసిసల్పుటకై
చననుంటివి యుత్సాహముతోడత.
వినుమా! నేనిపుడను వాక్యమాలను
శ్రద్ధతోడతన్ సంతోషముతో;
తురకలు మనశత్రువులు వారలున్
గరకరులే నుమఘనతిరణమున;
నైననేమి నీవభయముతోడత
నుత్సాహముతో నుద్రేకముతో
శౌర్యాభినివేశము టుట్టిపడిన్
వెనుకంజల నిక! వేయక, పగరకు
వెన్నీయక, గర్వించక, తనీయక,
మాతృభూమినే మదిలోదలచుచు
సంపూర్ణంబగు జయమొందుటకై
సల్పుము రణమును సాహస మలరన్.
పాడుముదిమి నాపాలఁగలై నిటు!

లేకయున్నచో టివ్వననీతో
బయలుదేరనా భండనభూమిగి?
ఇదిగో! తనయా! యీ ఖడ్గంబును
నీ జనకుండిడె నీ కిడుమని తన
యవసానంబున ఆస్తియిదే యని
మనవంశంబున మలయుచున్నదిది
పూర్వముచుండియు భూరిధనమువలె
యాంధ్రవీరులకు నాదర్శం బిడె!
అనియామునుసలియావిడ ఖడ్గముఁ
దననయనున కిచ్చెను నరముద్దిగి.

* * *

అంతలోనఁ గాలాబ్జమువిడి, య
త్యంతకాంతిలో దళతళమెరసెను
పరిపూర్ణేందు నిభానన కౌశ్మిణై
బిరానవచ్చియుఁ గరంబులెత్తుచుఁ
గాంతునికంతముఁ గాగలించికొనె.
“నాథా! నాథా! ననుఁ గొంపోవును
రణరంగమునకు రణమునుటకై
బయలుదేరినచో నున్నవిరూపుతో
విజయధ్వానము విన్నముట్టిగా
నాజానేయము నగ్గరొహించుచు
మనమిర్వురమున్ ముఱలివచ్చదము.
చచ్చినచో మీసన్నిధానమునఁ
జచ్చిశాశ్వత స్వర్గముఁబొందెద.
పతితోమరణం బతి సుఖదం బగు,
గాంతకు నీలోకంబులోపలన్
పతికిమించు దైవంబు గలుగునా?

* * *

అనుఁ బ్రియకాంతా ప్రణయవిరాగం
బరసి యద్భుతం బానందంబునుఁ
గొని కాంతామణిఁ దనకొఁగితితో
గ్రుచ్చిముద్దుల న్గురిపించుచునెన్
“ప్రేయసి! నీదగుఁ బ్రియకాంతునిపైఁ
బ్రేమముఁ జూపుటవిధి. నీ, కయినన్

పాలుద్రావు ప్రియబాలునిఁ బాయుచు
రణరంగమునకు రాఁజనదు సుమీ!
బాలునిఁ బెంచుచుఁ బరమేశునిపై
భారమునుంచుచు భక్తిసీశునే
యారాధించుచు నారాకకునై
వేచియుండుమా! ప్రేయసి! చనుమా!

* * * *

అన రణభేరినదము వినఁబడె,
ఘనవీరుడుఁ దనజననికెఱిగి ధవ
ళాజానేయం బధిరోపించుచుఁ
జనె నిముసములో చండరణమునకు
తల్లికోట యుద్ధం బన నదియే!
హూరాహూరిని పోరాటంబై
నంతట హైందవు లయ్యో! యోడిరి,
ముసల్మానులే పొందిరి విజయము.
కృష్ణాతీరంబెంతో భయదమై
రక్తసిక్తమై ప్రబలె, ననేకులు
మరణించిరి యాదురమునఁ గటకట!

* * * *

పరులెవ్వరు నాభండన భూమిని
కానరారు—కృష్ణానది మాత్రమే
హోరున మొఱిలిడుచుండె నంతటన్.
హతులగు వీరజనావళి మధ్యను
కలఁ డొకవీరుఁడు గాయములం దిని
ఆతని దరి ధవళా జానేయము
మరణముఁ బొందియు ధరణీస్థలిఁ బడె—
వీరవరుని దృగ్విధిని గన్పడె
తనభార్యా షణి దైన్యమూర్తియై
కాటుకకంటినిఁ గన్నీరిడుచును
రోలంబంబటు రోదనఁజేయుచు.
అంతట వీరుండ నే నీ పగిదిని

* * * *

జననికి వందన శతమిడి తనుమా!
తనయున కతిదీవన లిడితనుమా!
వీర బాలునిగఁ బెంచుము తనయుని

కాలక్రమమునఁ గాంతానీవును
ననుఁ గలనెడ వానాశము లోనన్.
కాన, నీవు దుఃఖంబు వీడుమా!
అతివా; నాకై యాశవీడుమా!
మనవంశంబున మునుపటినుండియు
వారసత్వముగ వచ్చుచున్నది—
ఈ ఖడ్గము నీవెంతో భద్రమగఁ
గొను చింతికిఁ జని కొదుకున కిమ్మా!
ఇదిగో చేకొను మీ ఖడ్గం”బను
చందివ్వగ నదియందు కొనుటకై
తన యెదుఁబెవ్వరుఁ గనరాకుండుటఁ
బరికించుచు హృద్భ్రాంతిగ నంతయు
నెఱింగివీరుడు పురపురఁ బొక్కెను.

* * * *

అంతట దుర్గాహంబు జనించెను.
“దాహము! దాహము! దాహం”బని కడుఁ
బలవించు చతం డలసి యుండునెడ
నొకచేతను దీవికను ధరించియుఁ
ముసల్మానుఁ డొక ముంత జలంబును
గుడిచేతను దానొడిసి పట్టుకొను
చీవీరుని కట్టెనుట నె నిలచెను.
“అయ్యా దుర్గాహార్తుడవైతివి
దాహముఁ దీరగఁ ద్రాగుము జల మీ”
వనుటతోడ నాఘన వీరవరుం
డాతుర లేనుఁ గను చతికోపముతో
“తులువా! శత్రుని జలముఁ గొందునా?
నిలుమా! నినుముక్కలు గావించెద”
ననుచా వీరుడు ఘననాదముతో
లేచి నిలచి యవలీలనేలఁ బడి
విగత జీవుడై వెలవెలఁ బోయెను.
తిమిరంబంతట నమితంబయ్యెను
జంఝా నిలమతి సాంద్రం బయ్యెను
నిగికి నేలకు నిశ్చ్రేణివలెన్
కాంతినించు చుక్కలు పడిరాలె; సి
తాబ్దము విడచె హి మాశ్రుకణంబులు

ఆంధ్రులు ఆర్యులు గారా?

తేకుమళ్ల రాజగోపాలరావు గారు, బి. యె. యం. ఆర్. ఏ. యన్

ఈ వట్టి మెఱుంగు వెట్టి నడవంబనిలే దది యెల్ల భేరితో కొట్టుట గాక నిశ్శబ్దమగునాడ నె మాటల నీవు గంటి ప
న్నట్టి కుభాంగుఁ డీరమణియాసల కాస్పద, మిప్తు నీవు న నట్టిగ నవ్వయాది కథనంబునఁ జేసి యనుగ్రహింపఁచే.

—ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము

పాశ్చాత్యపండితులు తర్కములకు బయలుదేరి, ఆంధ్రులను హీనజాతులవారితోఁ గలిపి తమ జాతియొక్క హీనత్వమును నిలువఁబెట్టుకొన్న విషయము మనవారలకుఁ దెలియునో తెలియదో కదా! ఒక్క రాజకీయవిషయములందు మాత్రమే మనస్థితి హీనమై యున్నదని మనము అనుకొనవలసిన యవసరము లేదు. పాశ్చాత్యులు పనిచేసిన ప్రతిప్రదేశమునను తమ గొప్పను తక్కినవారి తక్కువను మాత్రమే ప్రకటించి యున్నారు. అలంకారము నై రోపియగుఁడు హిందూ దేశముమీఁదికి దండెత్తివచ్చిన తరువాతనేగదా హిందువులు అజ్ఞానాంధకారమునుండి వెలువడి కొంచెమైన కన్నులువిచ్చి యొకింత చూడనేర్చిరి. ఇట్టి పరిస్థితులయందు ఆంధ్రులు అనార్యులుగాక ఆర్యులు కానేర్తురా? ఆంధ్ర భాష యనార్యభాషగాక యార్య భాష కానేర్చునా?

ఇట్టి యైరోపియను విద్వాంసుఁడే కదా యొక్కఁడు సంస్కృత మనుభాష యీలోకమందెచ్చటను నెన్నఁడును లేదనియు, కపటతంత్రోపాయజ్ఞులగు బ్రాహ్మణులు ఐరోపాఖండపు అమాయకులైన, పండితులను వంచించి, సంస్కృత మను నొక భాష కలదని నమ్మించిరని వ్రాసి, భూతవర్తమానకాలములందు సంస్కృతభాష యుండలేదని సిద్ధాంతీకరింప జాలినవాఁడు. పాశ్చాత్యులవ్రాతలే విశ్వవిద్యాలయ పరిపాలకులకు అమృతతుల్యములు. వారి పనికిమాలిన సిద్ధాంతములుగల గ్రంథములు అందు భాషకు పఠనీయగ్రంథములు-తెల్లవారు వ్రాసిన గ్రంథముల యదృష్టమట్టిది. మన నల్లవారి దురదృష్టమిట్టిది. వడ్డించువాఁడు తనవాడైన కడబంతినిఁ గూరుచుండవచ్చును. తెల్లవారు, మనజాతిని ఎంత హీనముగా తెలిపిన సేమి? వారివ్రాతలకు మనబాలురు చదివితీరవలెను గదా!

ఈ పాశ్చాత్యవిద్వాంసుల యభిప్రాయము ప్రకారముగా మన కేదైన జాతి కలదా? కలదని వినుండు పూర్వ మొకప్పుడు ముండజాతికిఁ జేరిన మనుష్యులు కొందఱు ఆసియాఖండమునందు నివసింపిచుండిరి. వారిసంతతివారే ఆంధ్రులు; ఆంధ్రులసోదరు లగు అటవలు, కర్ణాటకులుకూడ ఈముండజాతివారే! ఒక పాశ్చాత్య విద్వాంసుఁడు అదగుదెనరు లేన అయోచితముగా తన బుద్ధిబలము నుపయోగించి-ఇట్లు ముండపుత్రత్వమును ఆంధ్రులకు బ్రసాదించుట పూర్వకృత సుకృతవిశేషముచేతనే గదా! ఈ మహానియుని పేరు ప్రెజ్డెంట్ ముల్లర్. బంగారపు ఒక్షరకలకతో ఆంధ్రులు ఈతనినామమును తిగునొనయనీతములగుఁ బట్టించుకొందురు గాక.

కలఁడు ఇంకొక పండితపుత్రుఁడు. మేధా సగవన్నఁడు. ఒహుదేశములు తిరిగి వెళ్ళివిషయములను దెలిసికొన్నవాఁడు. వేదాదిని గూడ అనాగరికచిత్తయందేయున్న ఆప్తేలియాద్వీపములోని బుద్ధులతో అనఁబడు జాతివారిని ఈతఁడు బాగుగా నెఱుంగును. ఈమహానీయుఁడు ఆద్వీపనివాసులు వేదాది సమయమున ఊకుయోగించు బూమరాంగ్ అనఁబడు ఆయుధముంటి ఆయుధమును నీలగిరిస్రాంతగూలందలి కొండలను త్రవ్వచున్నప్పుడు చూచె నట్లు కాబట్టి తెలుఁగు అటవముమున్నగు భాషలను మాటలాడువారు ఆప్తేలియాద్వీపములోని బుష్ మెన్ కు ఫట్టినవారు.

ఇంకొక రున్నాడ డాహాలకు. ఈయనను జెప్పియే ఇతరులను జెప్పినలెను. ఆంధ్రులు, అటవలు, కర్ణాటకులు వీరందఱు నెవ్వరు? హిమవత్పర్వతముల కుత్తరమున నుత్తరమహాసముద్రమువఱకును దేశములు కలవుగదా! ఉందురు గదా అందును మనుష్యులు. అందునడిమి ఆసియాలోని యెచ్చటనేని యొకతావునుండి దక్షి

ఆంధ్రప్రదేశ్ సంవత్సరాది సంచిక ప్రకటనలు

ఓటోమోహిని

ప్రపంచమునను యివి రెండును, ప్రతి ఒక కుటుంబములోను ఆవశ్యకము. వేసవి కాలములో యుపయోగించుతూ వచ్చిన, నేత్రములకు చలువయు సౌందర్యమును,

రోబినియాతైలము

యిచ్చుచున్నది. అనేకస్త్రీలు యుపయోగించుచున్నాడు. మీరు బయట పోయి వచ్చిన తర్వాత చాలా బడలికయుండు సమయములలో నైనను, పెండ్లిండ్లు విందులు సమయములలో ఒకబుడ్డి

ఓటోమోహిని

యుపయోగించిన, మంచి రోజాపుష్పముల వాసనలను యిచ్చి, మనసునకు ఆనందము కలుగజేయును. రు. 2-0-0, రు. 1-0-0, అ. 0-12-0, అ. 0-8-0. ప్రియాంకంపెనీ రోబినియా తైలము ధర రు. 1-0-0. ఎల్లయెడల 6, బందరుపీఠి, మద్రాసు విక్రయించబడును

రోబినియాతైలము

వెలస్వల్పము! గొప్పవారిచే వేలకు వేలు యోగ్యతా పత్రములు పొందినది పలమధికము!!

అమృతాంజనము

వాయువునొప్పలకు వజ్రాయుధము

పంచభాష చీటిచూచి కొనిన మోసము గలుగదు చక్కని డబ్బితో సహా సీసా 1-కి, 0-10-0 అణాలుమాత్రమే

అమృతాంజనము నకలివిధ నొప్పలకు సంజీవివంటిది

తలనొప్పల మాన్పును, బెణుకుల భేదించును
వాయువుపోట్ల బాపును, వాపుల రూపుమాపును
పార్శ్వపునొప్పల బారదోలును, దగ్గుకు తగ్గించును
పోట్లపోగొట్టును, దురదను తొలగించును
అమృతాంజనము డి. పో, బొంబాయి, మద్రాసు

ఇంద్రజాల మహేంద్రజాలము

అను బిరుదాంకితమును పొందియున్న యీ ఆపూర్వగ్రంథములో జర్మనిగారడీ, యోగదృష్టి, కనుకట్టు, సభకట్టు, హస్తలాఘవము, ఇంగ్లీషు ఇంద్రజాలము, మంత్రకాస్త్రము, భూతవైద్యము, గ్యము, ఆద్యమము, తేజము, బలము, నుఖము, ఉత్సాహము నొసంయంత్రములు, అత్యద్భుత మళయాళ యంత్రములు, అమెరికావారి చీట్లపేర తమాషాలు, విచిత్రవిద్యనోదవిద్యలు గలవు. ఇంతేగాక మనుష్యుని మాయముచేయుట, మామిడిచెట్టును పుట్టించుట, కండ్లకుగంత యుకట్టుకొని చూడకుండావస్తువుల పేర్లు మఱియు వాటివివరములతోనూహా చెప్పట, జీవముతో సమాధియగుట, మనుష్యునిచంపి తిరిగి బ్రతికించుట, శరీరములేని తలకాయచేత ముటలాడించుట, భూమిపయిన గజముయొట్టిన గాలిలో మనుష్యుని నిరాధారముగా నిల్పుట మొదలగు విచిత్రములు అనేకములున్నవి. ఈపాత్రము తెలుగుభాషలో అతి ములభమైనదైలిని వ్రాయబడియున్నది. ఈ గ్రంథమును చదివిన నీవు అత్యద్భుతముగా మేజిక్ చేయగలవని గ్యారంటీ యిచ్చుచున్నాము. డబ్బు సంపాదించుట కిదియే ములభమయిన సాధనము. నెలకు వందలకొలసి ద్రవ్యము ఆర్జించుకొనగలరు. లోకోపకారార్థమై యీ భరతఖండములో పయనిని పరమోన్నత పదవికి తెచ్చుట కొరకే మేము కుకణము కట్టుకొని యీపరమరహస్యమైన గ్రంథమును బహిరంగముచేయ నుద్దేశించితిమేగాని, కేవలము ద్రవ్యాపేక్షకుకాదు.

దీని వెల రూ 4 లు మాత్రమే, వి. పి. చార్జ్ అ 4 లు ప్రశ్నోక్తము

రతిరాజవీర్యవృద్ధిచూర్ణము

వేడియైన దేహతత్వముగలవానికి యిది వెంటనే మేహశాంతిని, కలువను కలుగజేయును. రక్తమును శుభ్రపఱచి నరములకు పట్టు త్వమును, దేహమునకు బలమును కాలియు నిచ్చును. శ్రీ పురుషులకు ఆత్మ్యాశ్చక్రములగు బహుత్సాహములు కలిగించి దాంపత్యసౌఖ్యము సమకూర్చి బ్రహ్మానందమునందుంచు పరమహంసక్రియ యిదియే. ఈ రాజౌషధమును నేవించిన వృద్ధాప్యమునశించి, మిక్కిలిబలమును, వీర్యవృద్ధిని, యౌవననుఖమును, సంతానప్రాప్తిని ఆయుర్యవృద్ధిని కలిగించుటయేగాక పుంసత్వమును హెచ్చించును. డబ్బు 1-కి రూ 2 లు వి. పి. ఖర్చు అ 4 లు. 2 డబ్బీలు కొనిన పోస్టేజీ లేదు.

THE MESMERISED TALISMAN

సంచీవి.

ఇది యొక గొప్పక్రియ నిమిద్దీ యంత్రబిగుమానముతో చేసిన తాయిత్తు. దీని ప్రభావ మత్యద్భుతము. దీని నలంకరించుకొనిన, దేహ సంరక్షణకు కాపు. 2. కలరా అమృతము మొదలగు అంటుబాధ్యములను సోకనీయదు. 3. భూతప్రేత పీకాచములను పారదీలను.

4 వ్యాధులు, సిడలు, అపదలు, గండములు, తొలిగిపోవును. 5. నొప్పులు, తీపులు, వాపులు, బిళ్ళలు, బెణుకులు నివారించును. 6. ఆరోగ్యము, ఆద్యమము, తేజము, బలము, నుఖము, ఉత్సాహము నొసంగును. 7. హృదయకృతులు ప్రియమిత్రులగుదురు. 8. సభకట్టు, సర్వజన వశీకరము. 9. సవగ్రహములకు చింతామణి. 10 నీ మ్రేకవ్యాజ్య, వ్యాపార, వ్యవహార, కార్యార్థ సమేతమై పోవునపుడు దీనిని ధరించుకొని వెళ్లినజయమును లాభమును పొందగలవు. దానియందట్టి మహిమ వున్నదని అనుభవజ్ఞులు వేనోళ్ల యుద్విశ్కూరునట్లు వక్కాణించియున్నారు. ఇది సర్వోష్ణవేదియగు నొక ఘోషాయముచే నునిచే గనిపెట్టబడినదేగాని కాలాచిత్రవేదధారులవలన గనిపెట్టబడినది కాదు. శ్రీ పురుషులు ఆబాలవృద్ధులందఱును తెప్పించికొని ధరింపదగిన ఆ మూల్యమైన సుప్రశస్తమైన రత్న తాయెతులు.

మిష్టర్ యం. బి. కృష్ణచెట్టిగూర్, యఫ్. టి. యస్. యూనియన్ ఛేర్ మెన్, తాలూకా జిల్లాబోర్డుమెంబరు, నేలంజిల్లా పాలకోడునుంచి యిట్లు వ్రాయుచున్నారు. ".....ఆత్మ్యాశ్చక్రమయిన గుణమును నా కది గణగజేసెనని తమకు తెలుపుటకు మిక్కిలి సంతసించుచున్నాను. నేను కోరినగుణమును అదిసఫలముచేసెను. అది యొక వజ్రాయుధమని నేనునమ్మెదను."

రాజవైద్యడాక్టర్ యం. యె. శాస్త్రి, ఎ. వి. డి. మేనేజరు ఆయుర్వేదవైద్యశాల, కడపజిల్లా, కమలాపురమునుండి యిట్లు వ్రాయుచున్నారు. "నాయెక్కివిషయములో అది నిజముగా యింద్రజాలమనలె నున్నది" నేను చేయబాలని పనుల నిష్ఫలము దీనిసహాయములవ జయప్రదముగా నిర్వహించుచున్నాను.

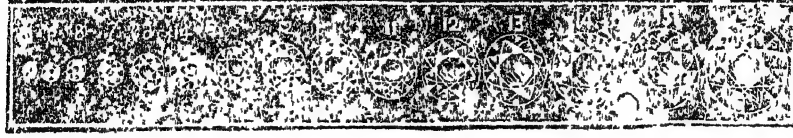
అమరావతి చెన్న కేశవశాస్త్రిలు గారు, అనంతపురంజిల్లా వెనుకొండ తాలూకా, కొత్త చెయ్యనుంచి యిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

మిత్రత్వమా! దయయుంచి మొదటి దఫా 6 సంజీవులు, రెండవదఫా పంపిన 6 సంజీవులు, మూడవదఫాపంపిన 12 సంజీవులు, బహిష్కరాధారులైన జీవధాగ్గుకు ధరింపుచేసి వాగ్గయిష్టార్థము విని సంతోషించి ఆయానందము తమకు వందనములుగా సమర్పించుచున్నాను. సదా నావ్రాతకు తప్పక తామపంపిన సంజీవులు మాకు అమృతసంజీవులై యిష్టార్థములు యిచ్చుచున్నవి. దయయుంచి తక్షణం 24 సంజీవులు పంపవలెను".

ఒక సంజీవి వెల	రూ 1-5-0	పోస్టేజీ	0-8-0
2 సంజీవులు	2-8-0	,,	0-8-0
3 సంజీవులు	3-8-0	,,	0-8-0
6 సంజీవులు	6-0-0	పోస్టేజీ ఉచితము	

పి. ఆర్. జనార్దనం నాయుడు, బంగోలు, (గుంటూరు జిల్లా.)

ఆంధ్రపత్రిక సంవత్సరాది సంచిక ప్రకటనలు

రాత్న తయారగు స్థలము

పీ గోపాలస్వామి శెట్టి అందుకో.,

783, ధర్మరాజు గుడివీధి,

పోస్టు-పరంగిమలై **Saint Thomas Mount P.O.**

సగలు చేయుట కుపయోగించు మేలైన ఇమిటేషన్ కెంపులు, నీలములు, తెలుపు పచ్చలు, పువ్వురాగములు, వైక్రాంతములు మొదలగు వాటిలో సుమారు, 50 సంవత్సరముల అనుభవము గలదు.

హిందూదేశము దంతటను కౌతూహలము గలరు.

కోరువానికి క్యాటలాగు ఇనాముగా పంపెదము.

సరకులు గారంటిగా పంపబడును.

World's Wonderful Magic.

This Book will teach you the Secret of Western Professors in magic, namely Mental Magic "Second Sight." *Very easy to perform.* (In English) Price Re. 1. Postage extra,

Press Opinions.

United India and Indian States. Pondicherry, 10th February, 1921.

"....., The author gives out the secret of modern magicians who entertain us very often in evening social parties. The exposition is very clear and the secrets are quite easy of acquisition by any having a taste for it....."

1920 వ సం॥ అక్టోబరు నెల 12 వ తేది మంగళవారము ఆంధ్రపత్రిక యిట్లు వ్రాయుచున్నది:

"దివ్యదృష్టి:—మన పూర్వులు దివ్యదృష్టి గలిగియుండి అనేకానేకములను గ్రహించెడి వారు. పాశ్చాత్యదేశపు ఐంద్రజాలికులు.....కొన్ని చిత్రములు యుక్తిసాధనములచే కంటికి గనుపడని సంగతుల గూర్చి చెప్పగలుగుచున్నారు. అట్టి రహస్యములను తెలిపెడి గ్రంథమును పి. ఆర్. జనార్దనం నాయుడుగారు ఆంగ్లభాషలో రచించి ప్రచురించిరి. నెల 1 రూపాయి వలయువారు, గుంటూరు జిల్లా ఒంగోలునం దుండెడి గ్రంథకర్తపేర వ్రాసి తెప్పించుకొనవచ్చును."

P. R. Janardanam Naidu,

Ongole, Guntur District.

The Bombay Trading Co., Bezwada.

ఆంధ్ర దేశమందు విజయవాడలో బొంబాయి ప్రేడింగు కంపెనీ
వారి షోర్సు గొప్ప ప్రసిద్ధి కెక్కియున్నవి. అత్యుపయోగకరమగు
నమ నైవస్తువులు దొరకును. ధరలు చాలా నరసము. బొంబాయియందు
వాణిజ్యనిపుణత నొందినవారిచే కడు నమర్థతతో నడుపబడుచున్న
ది. ఈ క్రిందివస్తువులు చిల్లరగాను, టోకుగాను విక్రయించబడును.

స్వదేశీ ధోవతులు	సెంటలు, తలనూనెలు	స్త్రీలుట్రంకులు	రిస్తునాచీలు
,, తలగుడ్డలు	శీకాయపాడి	ఇత్తడి టిఫిన్ షెల్లు	పేటెంటు మందులు
,, కోటుగుడ్డలు	డియెడ్డులాంతర్లు	అన్న పూర్ణకుకర్పు	ట్రావెలింగు రగ్గు
టైల్ షర్టులు	హరి కేసులాంతర్లు	ట్రావెలింగు పెట్టెలు	గొడుగులు
తువాళ్లు	ఇత్తడిస్తాండులు	ఫాన్ టెన్ కలములు	ఫుట్ బాయి
బనియన్లు	క్రోములెదరు చెప్పలు	గోడగడియారములు	వాటిబ్లాడర్లు
ప్రేషనరి సామానులు	ట్రావిలింగు పరుపులు	వెస్తుయెండు వాచీలు	స్వదేశీ నాయకుల ఘాట్టో
స్వదేశీ సబ్బులు	పడకకుచ్చి క్యాన్ వాసులు	అన్ సోనియా టైంపీసులు	స్వదేశీ మగిపర్పులు

మౌఖ్యముగా చేతితో వడకిన అన్ని రకముల వస్త్రములు

మొదలగు అనేక వస్తువులు అమ్ముబడును. దయ యుంచి క్రిందిచిరునామాకు వ్రాయుడు.

(N.B.) కేటలాగులు లేనందున కావలసిన వస్తువులకు మాత్రమే వ్రాయవలయును.

మేనేజరు, బొంబాయి ప్రేడింగు కంపెనీ, బెజవాడ.

ఆంధ్రపత్రిక - సంవత్సరాదిసంచిక

Gomedhikam Sankaraswamulu Garu

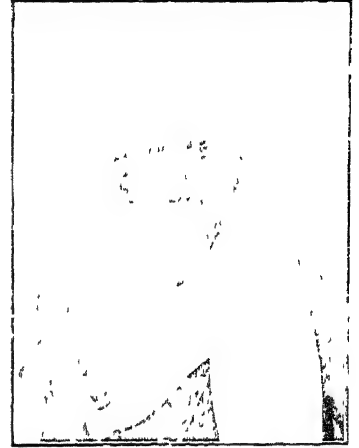
Siva Sankara Siddhanthi Garu

జ్యోతిషరత్నాకర
శివశంకర సిద్ధాంతిగారు

Pidaparthi Petha Purniah
Siddhanthi Garu

పిడపర్తి పెదపూర్ణయ్య
సిద్ధాంతిగారు

హి. శ్రీ. గోమేధికము శంకరస్వామి వారు

Late P. Venkata Krishniah

హి. శ్రీ. వేంకటేశ్వరపులవర్తి వేంకటకృష్ణయ్యగారు

The Late Prof. Ramanujam

హి. శ్రీ. ప్రొఫెసరు రామానుజంగారు

అంధ్ర ప్రదేశ్ - సంవత్సరాదిసూచిక

Rai Babadur M. Paparao Naidu Garu

రాయబహదూరు ఎం. పాపారావు నాయుడు

Mr. K. V. Ramaniab

కె. వి. రమణయ్యగారు

Rai Saheb M. Hampiah

రాయసాహెబు ఎం. హంపయ్యగారు

Mr A P. Kavi, Anantpur

అనంతపురం వేరనార్యకవి

Ayurveda Pundit
C. T Arumugam Pillai

ఆయుర్వేద పండిత, సి. టి. అరుముగం పిల్లైగారు

The Late Mr. P Sambasiva Rao

కీ॥ శే॥ పెద్దాడ సాంబశివరావుగారు

అదిబుట్టముగా మనుష్యులొకనాడు బయలుదేరి రా లేదా? నదులను దరించి, పర్వతములను అంటించి, మహారణ్యముల ననుగమించి. ఈ యనాగరికులు దక్షిణం పుదిక్కుకు పోవంజోవ-అచ్చోట వారికి హిమాలయము పెనునుంచుకొండ అడ్డము వచ్చెను. అంతట వారు రెండుతెన్నులై ఒకరు తూర్పుమొగముగా ఒకరు పడమటి మొగముగాను కాళ్లు సాగించిరి. తూర్పుమొగమై పోయినవారికి అస్సాముచేశము సమీపమున కొండల యడ్డము తీతెను. ఆదాని వారు ఇండియాలో ప్రవేశించి పడమటిమొగమై నడువసాగిరి. మొదటనే పడమరవైపు మొగము పెట్టుకొని పోయినవారికి కాశ్మీరదేశ ప్రాంతములందు ఇండియాలో ప్రవేశించుటకు దారి దొరకెను. వారాదారిని మన పవిత్ర భరతఖండము సొచ్చి తూర్పువైపు మొగము త్రవ్వకొని నడువసాగిరి. కొన్ని దినములు-ఏండ్లు-శతాబ్దాలు—కడ చెను. తూర్పు మొగమువారి సంతతివారును, పడమర మొగమువారి సంతతివారును, నానాగోత్రములవారును, నానాదేశములు తిరిగినవారు, సంపాదింపఁబడిన పర్వతనమునకు సంబంధించిన యనుభవమును నిగ్గుచేత తళతళలాడు వారు మధ్య ఆసియాలో నెక్కడనే నెక్కడోట తమ యాదిమ నివాసముకలవారు—ఈయెడలను పోయినవారు మధ్య ఇండియాలో ఎక్కడనే నొక్క గోట కలిసికొనిరి. ఉపరింపఁబడిన యెండోరుల యనుభవసారములను అందు కలియఁజూసికొనిరి అటువెడలి దక్షిణముఖముగా ప్రయాణమైరి. ఆంధ్రులకును అటవలకును వీరే పితామహులైరి.

వేటాకరు, వీరు ఏకవర్షము, పర్వద్వితయము మాత్రమే ఇండియాలో నివసించినవారు కారు. అనేక వర్షములు పాండ్యరాజ్యమునకు దధిపసించినవారు. పాశ్చాత్యవిద్యామండలములచేత చక్కగా గౌరవింపఁబడినవారు. విశ్రాంతము లగు వీరి గ్రంథములు పాఠకులకుఁ దెలిసియేయుండును. వీరియభిప్రాయము ప్రకారముగ సంస్కృతము ప్రాచీనభాషయే, కాని అటవము ఇంకను ప్రాచీనమైనది. ఆంధ్రము కర్ణాటకము మున్నగు భాషలకంటె అటవమునకు ఎక్కువ ప్రాచీనత కలదు. అటవజాతివారు సంస్కృతజాతివారికంటె ప్రాచీనులై ఆర్యులసంబంధ మించు కేనియు లేకుండగనే యున్నతి నందఁజాలిడి. అటవలు ఆర్యజాతివారు కారు. వీరు హిందూదేశపు టూర్వులకంటె ప్రాచీనులైన యనాఠ్యులు;

సుప్రసిద్ధులు. ఆంధ్రాదిజాతులును భాషలును అటవమునకు సంబంధించిన శాఖలు. సంస్కృతభాషతోడి సంబంధమువలన నితరులు గొప్పవారై నఁ గావచ్చుగాని అట్టి యార్యసంబంధములేకయే అటవవారు గొప్పవారై ఆంధ్రాదులకంటె ప్రాచీనులై యున్నారు. అట్లైన నీతెగవారు—ఈతెగలు అటవము మున్నగు భాషలను మాటలాడువారు - వీరు ఏ-దివ్యప్రసంగము నుండి ఇచ్చటికి దిగివచ్చినారు? పేరు చెప్పినంతమాత్రముచేతనే ఏజాతిని ఈ భూమండలములోని నదులందఱును ఏవగించుకొందురో, స్త్రీలను నిలుపున చిల్చివైచి, శిశుహత్యలను సంతోషముతో దేవతాప్రీతికరముగా చేసి, ఎవ్వారు దొంగతనములు నోపుడులు తమకు వంశాచారములుగా రాగా, లోకభీకరులై సంచరించుచుండురో, అట్టిజాతివారే ఆంధ్రాదుల పితరులకు మూలపురుషులు! ఆహా! చిత్రము!!

ఇక ఐరోపావారే జాతివారో యిండుక మాత్రమే. మన నల్లవారు ముండాపుత్రులైనయెడల వారికి లోకము లేదు. గాని దేవతావర్ణముగల జెల్లనినీటిని బోలిన కీర్తిప్రవాహమునందు మునిగియుండువాని మన మేమాటయు ననరాదు గదా! మా కాయుష్యము మా కారోగ్యము మాకు శుభముకదా! కాబట్టి పాశ్చాత్యులు అనాఠ్యులుకారు. వారు ఆర్యులు! ఆర్యకులమునందు దీపమువలె వెలుగువారు! ఆర్యులకు మెదడుపొచ్చు. అభివృద్ధికి అంతులేదు. ఆర్యులు ఉత్తమోత్తమ జాతి. తక్కినజాతులు ఆర్యజాతులకు చాలవు. ఆర్యులు సుఖసంపదలతోఁ గులదూగుచు నధికారులై యుందురు. కడవయంత గుమ్మడికాయయు కత్తిపీటకు లోకువ. ఆర్యులు కత్తిపీటకు పోల్పఁబడుదురు ఇది వారిజాతి. ఇది యున్నతి. వారిదే సామర్థ్యము. వారిదే బుద్ధికౌశలము. వారిదే ధర్మశక్తి. వారిదే మహత్వము. ఆర్యజాతికి మించిన జాతిలేదు. అట్టిజాతివారే తమరు.

పాఠకమహాశయులారా! మన యాంధ్రుల వంశమున కిట్టిరీతి లేఖకులవలనఁ గలుగుచున్న గౌరవమును బాటించి మన ప్రాచీనచరిత్రమును మన మే లోకమునకుఁ దెలుపవలసియున్నది. మనవిషయమై వ్రాయువారు మనవారు కారు. ఇతరులను గూర్చి యెట్టి సిద్ధాంతములు చేసినను వారిజాతికి నష్టము లేదు. వారిని పూర్వపక్షము చేయువారికి విశ్వవిద్యాలయమున తావు

లేదు. దానిచే యం దధికారము. కాబట్టి నిజస్థితిని తర్కమునకుఁ బెట్టుటకై నే నీవిశ్లేషమును ప్రాయము చేసితిని. దైవీసాక్షులను జయప్రభవము చేసి నప్పు యప్పులేక మంగళముగనుండు పిరియన్ పేరంగముగా నచ్చి విశేషములు నొనబాటివారిపై నిట్టి విశ్లేషములను ప్రాసి సాగించుకొనుచుండు హిందూమతము ప్రకృతము విషయము. కాబట్టి దానిని ఖండించి స్వతంత్రముగా మనము మనజాతిని హరిద్విగము భాషనుగూర్చియు విమర్శించుకొనవలెను మన జాతిని భాషను - గూర్చి నాచుగల యభిప్రాయములను వినుచు ఈ యభిప్రాయములకు విచిత్రాభిప్రాయము లేవేని యున్నయెడల వానికి నాకుఁ జేతనై సంకటము నశ్రికాముఖము న నదుత్తరముల నొనగఁదలచిపోవలెను. నే నీవిశ్లేషరచనకుఁ గడఁ గిరిని. ఉన్న విషయముల నన్నింటినిఁ జయప్రభు కొక చెడ్డగ్రంథము కావలసివచ్చును. కాబట్టి సామాన్యము లకు గొన్నింటిని మాత్రమే యిందు వ్రాయుచున్నాను.

1. అంధులు అర్హులే! 2. అంధ్రభాష అర్హ దానయే! 3. అంధ్రమే ప్రాచీనభాష 4. సం స్కృతాంధ్రములు సోదరభాషలు. అందునను అంధ్రమే ప్రాచీనము!

(i) అంధ్రుల అర్హులే! కొన్ని కారణములు:—
 (అ) ఆంధ్రులు అర్హులని ప్రాచీనకాలమునందలియు శాస్త్రములు లెలుచునుండు. (ఆ) అంధ్రులు అర్హులు కారణము. ప్రాచీనసిద్ధాంతములు లేలుచుండు. (ఇ) అంధ్రులు అనార్యులని చెడ్డ పాశ్చాత్యులశూలులు చట్టి సహముట అనటం. మనిపూరిసంతసే మూరే పాశ్చాత్యులకాదు. (ఈ) సామన్యజ్ఞులక్షణములవలన ఆంధ్రులగుండు అనార్యత్వము కావలసివలెను. (ఉ) మనోవృత్తులందును అంధ్రులు అర్హులనలెనే యుండులు. (ఊ) చెడ్డలనాటి చంద్రుడును నున్న చూచు కొన్నది అంధ్రుల చెడ్డకాలమునందలియు. (ఋ) అంధ్రులైన అనార్యులకావలెను అంధ్రులను అనార్యులనె

మువలనఁ దమమూలపంచమునకుఁ గూడ వన్నె తెచ్చుట. ఆకారము పేషము భాష చరిత్రము మొదలగు నన్నింటియందును మన యాంధ్రులు ఏయెరోపాజాతివా రిని ఇక్కటికిగూడ తీసిపోక చాల నమర్చులై యున్నాను.

(ii) అంధ్రభాష అర్హభాషయే. దీనికిని గొన్ని కారణములను జెప్పుచున్నాను. (అ) వైయాకరణులు అంధ్రమును అర్హభాషలలోఁ జేర్చలేదు. (ఆ) అంధ్రము అనార్యభాషయని, యే పాశ్చాత్యులను ఋజువు చేయలేదు. అట్లుచేయలేదు. (ఇ) ప్రాచీన సంప్రదాయములవలన అంధ్రభాష అర్హభాషలలోఁ జేర్చబడి యున్నది. (ఈ) అంధ్రభాష మూలపదములను ప్రత్యయవిశేషములను కేవలము అర్హములే కాని అనార్యములు కావు. అంధ్రభాషా సంప్రదాయములు అర్హభాషాసంప్రదాయములలోఁ జేరినవై అనార్యభాషలలోఁ జేర్చరాక యున్నవి.

(1) అంధ్రమే ప్రాచీనభాష (అ) ద్రవిడశబ్దము ఇటీవలది. అంధ్రశబ్దము అతి ప్రాచీనమైనది. (ఆ) విశ్వానుత్తరు ఋగ్వేదముకంటె ప్రాచీనము, అతఁడు ట్యూటనులకంటె పూర్వము. (ఇ) అజులచరిత్రము మొన్న మున్నటిది. త్రేతాద్వాపరయుగములలోఁ గూడ సాంధ్రు లుండిరి. (ఈ) బృహత్పత్నమును జూచినప్పు డును - పాశ్చాత్యభాషా సాంధ్రులు అంధ్రపదముల కును సంబంధము లేదు. అట్లును, అట్టితెలి అజువమాటలు అంధ్రపద. అ నవియూపాంతరము లుగాఁ గానవచ్చును. (ఉ) ప్రకటిము సిట్లే యున్నది.

(iv) అంధ్రభాష సంస్కృతభాషకంటె ప్రాచీనము. సంస్కృతము, ల్యాటిను, గ్రీకు, ఇవి అప్ప చెల్లెండ్రవంటివి. ట్యూటనుల ప్రాచీనభాష యిమ్మాంటి కంటె ప్రాచీనము అంధ్రభాషాతత్వమును బరిశీలించిన వుడు సంస్కృతము ల్యాటిను మున్నగు భాషలకంటె పాతభాషగా ప్రాచీనకాలపు ట్యూటనులభాషకు అత్యంత సమీపభావ మున్నట్లు తెలియవచ్చును.

మోహిన్సీతలెలుక - పత్రికలను వెలువి సగనిగ లాడించును

శ్రీ పురుషులు నామకం దొంగల్లవది — 5 తు|| నూనెగల సీసా 1-కి రూ 0-12-0

అవృతాంజను దిపా, బొంబయి — మద్రాసు

అనన్యార్థమనగా చూడగా, పర్యవసానము. తేజాం నిత్యాభిమతానాం యోగిత్వేనం చేత మ్యహమ్ (భగవద్గీత)

ఉదా రకముగాను, ముగ్ధులగుచును, భగవత్ప్రేరణమున నాకు విశ్రాంతిఁబడదు. వ్యాధి జనుదీసి చున్నట్లుగనుచున్నది. మునుపటివలె విశేష శిరోభ్రమణ బాధలు లేకుండ, అప్పుడప్పుడు వార్తాపత్రికలు మున్నగునవి చదువుకొనుచున్నాను. ఇట్లుండగా నొకనాఁడు “ఓయీ వెట్టివాడా! నీ పుణ్యముచే జీవనపు సత్సభువు ప్రాప్తు దొరకినది. అద్భుతవంతుఁడవు. జవసభ్యము అడిగిన యశస్థులలో నీ స్నాయన కంటిని తెప్పవలె గాచుచు, నీకుఁ గామము నైహికసుఖములు పూర్ణముగా నిచ్చుచున్నారు గదా. నిద్రనుండి లేచి యేదో గొణుగుకొనుచున్నావు. సరే. ఒక యజగంబునపు కాలబోలు తావళము త్రిప్పుకొనుచున్నావు. అదియు సరే. కాని, నిత్యము ఈ “దుకృష్టాకరణే లేమి? ఈ వార్తాపత్రికా పతనవ్యసనము లేమి? భాషాభివృద్ధి చేసికొని యింకను బాతములు చెప్పి బాటర నుద్ధరించెదవా? లోకజ్ఞానము దిట్టపఱుచుకొని దేశపరిపాలనములోని లోటులను సరించెదవా? వేదికపై కెక్కి యుపన్యాసగర్జనలు చేసి యుద్యోగములు సంపాదించెదవా? యూర్లేలెదవా? యశస్సుకై దేవులకు చున్నావా? ప్రజలు నిష్కరివఱకు వెత్తిమీదఁ బెట్టుకొని నేడు పవటూరములతో సోనంపునారిని జూచుట లేదా? ఖ్యాతియుఁ గాంతాకనకములవంటిదే యని యనుకొనలేవా? లగిగాక, నీవేమి లోకమనః బాలగంగాధరఁడవా? గంధిచహ్మణ్యుడవా? నీబుద్ధి యెంత? నీశక్తి యెంత? భుక్తశేష మైన నీబ్రతు కెంత? చాలు. జబ్బు జాలుచున్న దని, జబ్బుకాటి యా యించుకంత భక్తి యింకిపోఁ జూచుచున్నావా? ఈ సింహాకలాంకనములు - భల్లూకావలాంకనములు - నీ కింక బనికిరావు. వెళుకమాపు ముందుమాపుగా మార్చుకొనుము. ప్రపంచదృష్టి సాధ్యమైనంకవఱకు తగ్గించుకొని కొంచెము పరమార్థచింతలోఁ బడుము. కొలఁదిగనో గొప్పగనో యితరసుఖము లేబదిసాలు గేండ్లు చనిమాడనే మాచితివి. రుచి మాడని పరసుఖముకై ప్రాణులాడరావా?” అని యొక యంతర్యామి పలికినట్లయ్యెను.

సవరించి వదలిన శ్వపుచ్చమువలె మెలికలు దిరిగి, మనసు మతియొకమార్గమును ఒట్టుచున్నదా యేమి? అని చూచుకొని, తగిన గ్రంథ మేదైనఁ జదువఁ దల వెట్టుకొంటిని.

“భగవద్గీతా కించి దధీతా” అన్న శ్లోకము జ్ఞప్తికి వచ్చినది. జ్ఞప్తికి వచ్చినఁ గార్య మేమి? సంస్కృతము గాదు. వల్లించు

కొనరాగా? దాకాకాశక్తి లలిలిపోయినది. నిశ్చహరానందము చేసికొనుచు నిర్వాణానంద ముంకరాగా? ఈష్టు గీతాహారా యణము కుకప్రలాపరాము చుని, విశేషవిద్యా విద్యార్థ చిత్తము వెనువెనుకకుఁ బోయినది. కనుక సత్కులము మైన భగవద్గీత యంతరాని పండయిపోయినది.

ఇక వేదవేదాంతములు - గీతలు - భాష్యములు - యోగశాస్త్రములు - యావదవ్యవర్త గ్రంథములు - మాచి తెలిసికొని తెలిసికొన్నవి తీవ్ర చుమఱువై యాచరలకులూఁ బెట్టి పరిషింకి చూచుకొని, ముక్తుడై. ముక్తి సాధనములు పరిపకాంశము విశ్మయముగా - నాంధ్రములోఁ గాని, యాంగ్లములోఁ గాని, ప్రాంతమహాసభాపు లేవరైన నున్నారా? యని పర్యాయచనుఁ జేస్తార అప్పుడు వేదానందస్వామి నామము, విద్యుల్లతవలె హృదయాకాశమునందు మెరుసెను.

ఈయన శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస గురువద్యుని ప్రియ శిష్యుఁడు. జ్ఞానపుత్రుఁడు. అంగ్ల సంస్కృతవిద్యా ప్రజ్ఞుఁడు. అనుకొను పనుచునంబె యత్యద్భుత భక్తిజ్ఞానవైరాగ్య చిహ్నము లగపఱచినవాఁడు. మహావక్త. గురువు గారివలెనే, కామినీకాంచనములను బూర్తిగా జయించినవాఁడు. తాను అనుభవించిన నున్నప్పుడు లద్దేశపు మహాధీకుగా లోకయామె, దగ్గఱకు వచ్చి “స్వామీ” నా సర్వస్వముతో మీ కీ శరీర చుప్పించుకొనుచున్నాను. మీ భార్యగారైకొని నన్ను భయ్యరాలిని జేయు” డని పలికినప్పుడు నిశ్చలబ్రహ్మచర్యతేజముఁ గ్రక్కు చూపుటతో - నామెను జూచి, అమ్మా! నేను సన్నాసిన నాకు భనముతోఁ బనిజేడు. ప్రపంచములోని శ్రీ లండలు నాకుఁ దల్లులు. నీ వైక తల్లవి” అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చిన కలియుగ కుకయోగీంద్రుడు.

మెడఁబట్టుకొని వంచి చక్కని ముత్యములు దీసికొమ్మని, యెవరైన నముద్రములోఁ దలముంచినప్పుడు, ఉక్కిరిబిక్కిరిమై “ఊపరాడుట లేదు. చచ్చిపోవుచున్నాను. నీ ముత్యములు నా కక్కఱలేదు. బాబూ! మెడవదలి రక్షింపు”మని నునువ్వుఁ డెంత యాతురతతోఁ బ్రార్థించునో, యంత యాతురతతో భవబాధావిముక్తికై భగవంతుని ప్రార్థించిన భక్తసత్తముఁడు.

చిన్ననాఁడే తిత్తిద్రోద్రేకముతో, మహర్షి దేవేంద్రనాథ టాగూరు గారి యొద్దకుఁ బిచ్చిపట్టినవానివలె బయగెత్తుకొని పోయి “మహాశయా! మీరు దేవుని జూచినారా?” యని యడిగి యల్లకాముడై, శ్రీరామకృష్ణపరమహంసుని కడ కలెంచి, యట్లే

ప్రశ్నించి, చివరకు గృత్యుడైన తీవ్రమైన రాగ్యసంపన్నుడు. చదువుకొను నోజులతో, ఒక యాంక్షయ నుతబోధపడు రోడ్డు మీద విగ్రహారాధనమును మాడించుచు-“నా కట్టతో గొట్టిక, మీ విగ్రహ మేమి చేయగలదు?” అనగా “దడ దిట్టించో, మీ ప్రభు వేమి చేయగలడు?” అన్నకూరుడు. “నీవు చచ్చిన తరువాత నాకయితో బడవేయును” అని కోపించి అతడు పలు కలుగా: “మా విగ్రహము నీవు చచ్చితరువాత నిన్ను పరకవ్యాపలీ నడవేయి. పరుల చూస్తును” అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చిన మేరుపై గుర్తుడు.

నర్దురు చరసారవింద సేవచే, సమస్త యోగరహస్యములు, సమస్త ధ్యానరహస్యములు, అనుభవపూర్వకముగా గ్రహించిన పుణ్య పురుషుడు. గురుకుత్రాప చేయు కాలములో, గురూపదేశ ప్రకారము, సమాధినిష్ఠుడై, తోడిశిష్యుడు దోమ కాటుకకు వెలుచి తొలగిపోగా, గొంగలి గట్టినట్లు రోమలు దట్టముగ మూగి దేహ మంతయు గఱచినను, కదలక మెదలక, అట్లే యున్న యేకాగ్ర చిత్తుడు.

అనేకుహిమాచలము తిరిగి, నానాక్షేత్రములు - నానాతీర్థ లు - వివిధదేవాలయములు - సేవించి, ధ్యానపరిపాకముచే వివిధ శాస్త్రానుభవ ఫలముల నాస్వాదించిన భక్తకోమణి.

బాధ, జైన, క్రైస్తవ తురుష్కాది వివిధ మతసారములఁ జక్కగాఁ గ్రహించి సమచిత్తుడు. తత్త న్యగురువులను విరాగులను దర్శించి, చర్చించి, చెప్పి, నేర్చి, సర్వమతసామరస్యమును గనిపెట్టిన మహాదారుడు.

గురుకటాక్షముచే బరమావధి యగు నిర్వికల్ప సమాధి ముఖము గూడఁ జవియించిన ధన్యాత్ముడు. అర్జునుల సనాతన ధర్మముల స్రాక్షేప్తమును స్వానుభవమునఁ గనుగొన్న సన్న్యాసి. సత్త ముడు. మహాదేశాభిమాని. నిమ్న శాతుల దురవస్థను చూచి పెక్కు పాల్లు కన్నీరునిడిచిన కరుణామయుడు. ప్లేచ్చశబ్ద మెప్పుడు కల్పించినారో అప్పుడే యార్జ మతము నడఁగఁద్రొక్కి నారన్న భక్తాగ్ర బుద్ధి. సత్యగ్రహణచతురుడు.

మూలగ్రంథములకు అభిమాన భావ్యకర్తల దృష్టితో నే చూచుచు భగవద్దత్తమైన స్వబుద్ధి నుపయోగపఱుపక, దేశకాలస్థితి భేదములఁ బాటింపక, కేవల ప్రాచీనత్వమే సార్వకాలిక ప్రమాణ ముగా గ్రహించుచు, ఆచారమే యాహ్వాయ మని యనుకొనుచు, అన్యాయములను వికమత్వ భంజకములును, దేశానర్థదాయకము లును, అగు పరంపరాగతము లైన కొన్ని అసమంజసాచారములను అభినవేశముతోఁ బ్రవర్తింపఁజేయు వారి బాధయొక్కటి. ఆంగ్లవిద్యా వ్యాపకముచే సన్మనఃప్రచారములు మార్చుకొని పరదేశీయుల యొక్క వై మిసమిసలకు బ్రమసి, విదేశ వేషభాషాహార విహార వ్యామోహితులై, మనీషాత్రలోఁ గట్టి దాఁచిన మాణిక్యములవలె నున్న సనాతనధర్మరహస్యములను గనుగొనక, కనుగొనలేక, క్రొత్త మతములు సృష్టించి ఉన్న కాసంత యొకమత్యమును దేశపితాభి

మానములతోఁ గూడ గంగలోఁ గలుపుటకుఁ గ్రొత్త మార్గములు కల్పించినవారి బాధయొక్కటి. ఈ యంతర్యామ్య క్రతుబాధాద్యము మునఁ జిక్కి సనాతనమతము కల్మషాత్మావశిష్టమై యున్నదని పరి విధములఁ బరితపించిన పరివ్రాజకచక్రవర్తి.

“వీడు సర్వప్రపంచము నొక యూఁపూఁపి, గజగజలాడించును” అని రస గురుమాలి భావి నూనకముగాఁ బల్కెట కర్వణడై పుట్టినవఁడు. ఆమెరికా యూరపులలో అట్లే నిష్కలంక ప్రవర్తనముతో నిరచమాన వక్తృశిష్యులతో, నిష్పక్షపాత యుక్తివాదములతో, అసాధారణ మేధాసంపత్తితో, అన్యసామాన్య వైదుషీ మహిమతో, అర్జునరబోధనకుఁ గాంచి అనేక ప్రసిద్ధ శ్రీ పురుషులను శిష్యురాండ్రగాను శిష్యులగాను జేసికొని వైదికమతో త్కిష్టతను స్థాపించి అన్యదేశములలో అర్జునులతోధాత్రయముల నెలకొల్పిన మహాప్రతిభాశాలి.

ఇట్టి శ్రీవివేకానందస్వామి అపర శంకరాచార్యస్వామి కాఁడా? పురూష సరస్వతి కాఁడా? మనదేశమాతృ పుత్రరత్న ముకాఁడా? లర్యావర్తనచరితపక్షలము కాఁడా? బో ననియో, నే ననుకొనుచున్నాను. పెక్కు రట్లే తలంచుచున్నారు.

ఆత్మవిద్యావిషయక మైన సంశయములు నివృత్తి చేసికొనుటకై బ్రహ్మసాక్షాత్కారముకై శ్రీవివేకానందస్వామి పడినపా ణ్ణిన్నన్ని కాలము ఎన్ని తపస్సులు! ఎన్ని యోగసాధనములు! ఎంత కాలము చేసినాఁడు. పాపము! గురుదేవుని ఛాయాత్రతిమ, భగవద్దీత, దండకమండలపులు, భిక్షాపాత్ర, కామయచేలము — ఇవి తప్ప మఱియొందు లేకుండ, నెన్ని యడవులు గుహలు చొచ్చి నాడు. ఎన్ని తీర్థములలోఁ గ్రుంకినాడు. ఎందఱు సిద్ధపురుషులను సేవించినాఁడు! కొంతు జంతులులేకుండ నెన్ని ప్రశ్నలు వారిని వేసి, వారు చెప్పినట్లు చేసి, సందేహపరంపరలు దీర్చుకొన్నాడు! అన్నపానములు లేక యప్పుడప్పు డెన్ని రోజులు పర్వతారణ్యములలోఁ బర్యటనము చేసినాఁడు! సర్వసామాన్యమైన భుక్తికే యెంతో శ్రమపడవలెను గదా! ముక్తికై యెంత శ్రమపడవలయును? గాని యితరు లెట్లు చెప్పగలరు? ఆత్మజిజ్ఞాసునకు, అభిప్ర సిద్ధికిఁ బూర్వము, అనేకబాధలు పడుట తప్పదు.

దివ్యసాక్షానందముకై యెంత కష్టముపడినాఁడో, దేశ మతోద్ధరణముకై యంతకష్టము పడినాఁడు. అందుకై తనకక్తి, తన బుద్ధి, గురుకటాక్ష సమార్జితమైన తన యమూల్య తత్వజ్ఞానధనము, తనప్రాణము, ధారవోసినాఁడు.

అనేక మహారాజులు శిష్యులై ధనము లర్పించుకొందు మన్నన, వలదు వలదని వదలివెట్టినాఁడు. మూడుసార్లకంటె ఎక్కువగా సన్న్యాసి యొకపట్టణమున నుండఁగూడ దని, పామునుఁజూచి పాటి పోవు బాలకునివలె, బెక్కుపార్లు తనకు సేవచేయుచుండు ధనిక శిష్యులనుండి తరలిపోయినాఁడు. ఇది ఆమెరికాకు వైశ్ణవపూర్వము స్వామి మనదేశములోఁ బరివ్రాజకవృత్తిలో నున్నప్పటి మాట.

గురువుకొద్ద సాధనలు చేయుచున్నప్పు డనేక యోగ

మహిమలు వడసియు, నవి మోక్షావరోధకము లని తాఁ ద్యజించుటయే గాక, నాయుట్టే మిరుగు జేయుఁ దలఁ తన శిష్యులకుఁ బెట్టు సార్లు రొక్కరొక్క బోధించినవాఁడు.

మైసూరు మహారాజు గారు రోజునందు మిక్కిలి గౌరవించి తన ప్రక్క ను తాననుచు నై గూరుచుండఁ బెట్టుకొని, చనవుతో “స్వామి! మా యాస్థానములోని దివాను, నన్ని ధానవస్తువులు, ఎట్టివారు?” అని వారి నుడువనే యుచుగఁగా, “అన్ని సంస్థానములలో నెల్ల స్వామిగో, యిచటను అట్లే యున్నారు.” అని జంతులేక పఱచినాఁడు. అంత, మహారాజు యానను లోపలికిఁ దీసికొనిపోయి “మహాత్మా! గొప్పవారని మోమోట మించకయు లేక, సమ్మఖుడననే, వారి స్థల పరాగదండితిరే!” యని పలుకఁగా, “మహారాజా! నీవు నన్నుడిగితివి గాన, బ్రతుకుతర మీయవలసి వచ్చెను. నన్నుసించిన లక్షవౌత నైనను సత్య మదవలదా? నిన్నుఁ గూర్చి నీ తుమారుఁ డడిగినను, ఉన్న యన్నట్లు చెప్పవఁడనే!” యని నిర్భీకుడై జవాబిచ్చెను.

ఒకనాఁ డీయనయును, ఇద్దఱు గొప్ప యాంగ్లేయులును, ఒకబండిలో నే కూరుచుండి ‘రైలు ప్రయాణము చేయవలసి వచ్చెను. స్వామి కింగ్లీభాష రా దనుకొని’ సాధువులు దొంగ లని, వంచకులు, సోపరిపోతులఁ ద్రిచ్ఛరు లని, ఆ యిరువురు నోటికి వచ్చినట్లు వారిభాషతో దూషించుచుండిరి స్వామి నిశ్చలచిత్తుడై నిమిలిత చదునుఁడై యూరకుండెను. అంతట నొక ప్రేషనుకడ ఈ ముగ్గురును దిగి దాహ మగుచున్నది. కొంచెము మంచితీర్చ మిప్పించెదరా? యని ప్రేష న్యాప్తురు గారిని స్వామి యింగ్లీషుభాషతో నడిగెను. అది విని దొర లాశ్చర్యపడి యాడినమాటలకు నొచ్చుకొని, “ఏమయ్యా! యింగ్లీషు వచ్చి కూడ, మే మన్ని మాటలు మి మ్మన్ను ప్పడు మిన్నకుంటిరి?” అని యాంగ్లే షభాషతో సాంత్యనకచనము లాడిరి. “మూఁగులను జూచుటకు, మూఁగ ప్రసంగములు వినుటకు, నా కిది మొదటిమాటుగాదు” అని స్వామి యింగ్లీషుతో నే జవాబిచ్చెను. దొరలకుఁ గోపము వచ్చి కన్ను లెఱ్ఱజేసిరి. అట్టివానికి నేను సంసిద్ధుడనైయే యున్నా నని చెప్పినట్లు స్వామి తొమ్ము పెంచి, యినుపముద్దలవలె నన్ను చేతికడలను వారి దృష్టిపథమునఁ బరచెను. ఇంక మర్యాద దక్క దని కాఁబోలు తుమింపు మని పత్తి మఱి మాటాడక దొరగార్లు వారిదారిని వారు తొలఁగిపోయిరి.

“శివోహ” మ్రును వాక్య, మరుభవమునకుఁ దెచ్చుకొనఁ గోరి, జీవేశ్వరై క్యానుసంధానమునకై చేయు ప్రయత్నములలోఁ బైమెట్లు కట్టుపడనప్పుడును, అమోఘమైన దేశోద్ధరణ సాధనము మనమునకుఁ దట్టనప్పుడును, స్వామి గిజగిజ కొట్టుకొని— “ఓ శ్రీరామకృష్ణభగవానుడా! ఓతల్లీ! జగజ్జననీ! మీ బిడ్డనికి సరియైన దారి చూపి కృతకృత్యునిఁ జేయరా? మీయాదేశమునే కదా శిరసావహించి నెఱవేర్చు ద్రికరణశుద్ధిగా దీక్ష వహించితిని. కరుణించి రక్షింపుఁడు! మీ యనంత తేజశ్శక్తులు, నాకుఁ బ్రసాదింపుఁడు!” అని భక్తిబాష్పములు వడలలువాలు, శ్రీ కన్యాకుమారి

యాలయము మున్నగు ప్రసిద్ధస్థానములలో, నెన్నో సార్ల గఱచినాఁడు. అఱచినాఁడని తుదకుఁ దన యభిప్రదికిఁ గావలసిన జ్ఞాన తేజోజలమును బూర్ణముగా సంపాదించుకొన్నాఁడు. సంపాదించుకొని సత్సంరబ్ధములు నెఱవేర్చుకొని శాశ్వతకీర్తిఁ బడసినాఁడు.

ఇట్టి మహామహుని చరిత్రను చదువు మహాభాగ్యము నాకు గలిగినది. హిమవత్ప్రాంతమందలి నాయగాతిలోని యద్వైతాశ్రమమున, శ్రీస్వామిప్రాకృమశిష్యులు, గురుసచ్చరిత్రమును రక్షిభరి తాంతరంగులై, విపులముగా, చక్కఁగా, ఆప్యతోపమానమైన కైలితో, వ్రాసి 4 సంపుటములుగా కలకత్తాలో ముద్రింపించి ప్రకటింపి పుణ్యము గట్టుకొన్నారు. అందుఁ బ్రథమద్వితీయసంపుటములు పరమానందముతోఁ బఠించినాను. మిగిలినభాగములు చదువుటకు మహాత్కంఠతతో నున్నాను.

శ్రీమద్భగద్గీతాగ్రంథము నుండి యెత్తి మటటుముగా వ్రాసిన స్లోకము ఈనాటి యనన్యభక్తుల పూతచరితములందుఁ గూడ బూర్ణముగా సత్య మగుచున్నదని చూపుటయే ఈ వ్యాసముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము. అందుకై శ్రీవివేకానందస్వామి జీవితమునుండి రెండు దాహరణముల నీక్రింద నిచ్చెదను: ఆ మహానుభావు నెడల నాకుఁ గల భక్తి ప్రపత్తులు వెల్లడించుటకు, ఆయన పవిత్రచరణారవిందములకు నా కతనమాస్రప్రణామము లంతశుద్ధిగా నర్పించుటకును, ఉపోద్ఘాత మింత పెంచవలసి వచ్చెను. శ్రమ యిచ్చినందులకుఁ బఠితలు నన్ను మన్నింతురు గాఁ.

ఊహారఁ దిరిగి, యింటింట బిచ్చ మెత్తుకొను రోజులలో ఒకనాఁడు “నే నిల్లువదలి సన్యసించినది ఆత్మసాక్షాత్కారమునకా? అడుగుకొని తినుటకా? అది నాకు సిద్ధింపనప్పుడు భిక్షాటన మేల? నిలువేదల బాధించి నేఁ దినినందువలన ఫలమేమి? పిడికెడు బియ్యము మిగిలిన, బేదవారిబిడ్డ కొక ముద్ద దక్కిన దన్నమాట గదా! పరమాత్మజ్ఞులొకనమునకుఁ బనికిరాని యీ పాడుకేరీరము నేనేల కాపాడుకొనలెను? చీ! చీ! ఇక నీవృత్తి మానెదను. పూర్వముముతువుల పుంతను బోయెదను. అన్నముతినక నీర్లు త్రాగక, ప్రయాణప్రయాసములచే ఈ రక్తమాంసాస్థిససాయమైన జీవమును కుష్కింపఁజేసి దారిలో నెచటనో వ్రాల్చెదను.” అరి వివేకానందస్వామి తలఁచుకొని దృఢనిశ్చయంఁడై యొక మహారణ్యములోఁ జొరఁబడి, నీరాహారములను నిర్జించి, పగ లంతయు నడచి శ్రమచే నిరకఁ గాలు సాగింపలేక, సాయంసంధ్యాసమయమున నొక చెట్టుక్రిందఁ జలికిలఁ బడెను. చలికిలఁబడి సర్వాంతర్యామి యగు భగవంతునిపై మనసు పెట్టుకొని తదేకదృష్టితోఁ జూచుచుండెను.

ఇట్లుండగాఁ గొంతసేపటి కొక పెద్దపులి దూరమునఁ గనఁ బడెను. శ్రమశ్రమముగా దగ్గల దగ్గలకు వచ్చి అది కొన్ని గజముల దూరమున నాఁగి అచటఁ గూర్చుండెను.

స్వామి యాశ్చర్యపడి, “సరే! బాగుగోయున్నది. మన మిద్దఱుము కూడ మిక్కిలి యాఁకలిగొని యున్నాము. ఈశ్వరసాక్షా

హ్యారమున చివరయొగింపని యీ తనువులనఁ బ్రపంచమున కేమి యు లాభములేదు. గట్టికానితో నాదమాత్ర మేమి పని ? తుదకాపుచే గనఁగ బడఁచునట్లు నీకుఁగిచ్చుకొనినాఁడ నడవచో, దీని జన్మము కొంత సార్థక మగు నేమో ?" అని తలపోసికొని, పులి యే నిమిషమునతో లేచుమీఁదఁ బడి తన్నుఁ దిను పని నిశ్చయించుకొని, నిశ్చయించి, నిర్ణయించి, యెవరినై నింతవఱకు పునఁకుఁ దెట్టాకొనెనో, అయినఁజే నే చానిని గట్టిగా లగ్నము చేసి నిర్వాణత్వమును నిరీక్షించుచుండెను.

కాని కూరుచుండి కూరుచుండి, ఏ కారణమునో పులి చటుక్కున లేచి నుతియొక త్రోవను బోయెను. పోయినప్పటికిని అది మఱల వచ్చి తన్నుఁ గబళించుట తప్ప దనుకొని, స్వామి ప్రతి నిమిషమును దాగితే చేచికొనియుండెను. ఎంతసేపు కలుకెట్టుకొని యున్నను, అది వచ్చి తిరుగఁ గనఁబడలేదు. ఆతఁడు రాత్రియంతయు నాకెట్టుక్రిందనే పరుండి నిద్రపోయెను. తెల్లగాఁతను. ఆపూర్వమైన రోగబలముతోను అత్యంతమైన పునఃబలముతోను, స్వామి నిద్రలేచి లేచిపోయెను. ఆకటివేతను, కాలినడకచేతను, ఎంతో బలవంతవలనఁబడిన సన్యాసికి అట్టి దేహబలమనోబలము లెట్లు వచ్చెనో, ఎవ రిచ్చి నో, వివేకానందస్వామి కెఱుక ! స్వాముల కెల్లవఱకు స్వామి యగు ఆస్వామి కెఱుక !

మందువేసఁగిని స్వామి పరివ్రాజక వ్రతము పూని తిరుగుచుండెను. తిరుగుచున్నది ఆత్మవృష్టమైన దేశము. రాజపుత్రస్థానము. ఎదాభిభూమి. మధ్యాహ్న కాలమున నినుకరేణువులు తిళతళ మెఱయుచు గాజుపూసలవలె గన్నులు మిఱుమిట్లు గొట్టుచుండను. బురుగులు ఆనిరిగ్మిచ్చి ట్లగపడును. బొంగరములవలె జిన్నచిన్న గుడిఁగాలులు గుడిఁగురుచుండును. వేడిమి కలవాటుపడి చిట్టి తుప్పలలో మేయుచుండు మేకలు గూడ నొకప్పుడు కానరావలయును.

ఇట్టి కాలములో వివేకానందపరివ్రాజకుఁడు పశ్యటనము చేయుచుండెను. కాని యంగీ, కావికాటి, లెప్ప దగ్గఱ మఱి యేవిధ మగునాదీయు లేదు. సాధారణముగా, కఱ్ఱతోనో, కొబ్బరి పెంగుతోనో చేసిన కమండలు వ్రేగటి చేత నుంచుకొనఁడివారఁడు, అది కూడ ఎక్కడ పొఱవేసి నాడో కాని, యిప్పుడు లేదు.

తిండిలేకుండఁ గొన్ని పూటలనుండి యొక వర్తకునితో రెయిలుబండిలోఁ బ్రయాణము చేయుచుండెను. ప్లేషను ప్లేషను నొద్దను మంచినీ ల్లెచ్చువానిని మంచినీళ్లడిగెను. కాని చేతిలో నేమి యుఁ దెట్టకపోవుటచేత వారఁడు మాట వినిపించుకొనకయే, మఱి యొకవోటికిఁ బోవుచుండెను. వారఁడు మఱలవచ్చునరీకి, రెయిలుప్లేషనునుండి పోవుచుండెను. ఇట్టి స్థితిలో స్వామి దాహకాంతిగానించుకొనట కవకాళము లేకపోయెను. జిహ్వాతటిపోవుచుండెను.

సహపథికుఁడైన వర్తకునకు, సన్యాసు లన్నను సాధువులన్నను పరమాసన్యాము. డబ్బుగలవారఁ డగుటచేతఁ గావలసిన పండ్లు భక్ష్యములు పాలు చల్లని మంచినీళ్లు, కొని ఆరగించుచు

డెను. ఆరగించుటలో నేమియుఁ దప్పలేదు గాని, ఆతఁడు స్వామిని జూచి నవ్వుచు, దెక్కిరించుచు, మర్యాదకు లగు మాట లాడుచు మిక్కిలి లాభపెట్టుచుండెను. ఇది కడుశోచనీయము.

చివర కిద్దఱును "తావిహ్వ" అను ప్లేషనులో అభిజిత్కాలమున దిగిరి. డబ్బులేని వివేకానందునిమొగ మెవరు చూతురు ? మంచినీళ్లు దొరకినవి కావు సరిగదా తలదాచుకొనుటకు ప్లేషనులో నీడగల చల్లని ప్రదేశ మొకను దొరకలేదు. నైశాటి తినుపుకొని పదములు చుండిపోవు బతుటి యినుకమీఁదఁ బడుచుకొని ఒక స్తంభమునకు దెన్నానుకొని స్వామి కూరుచుండెను.

అయినయెదుటనే గొండెము దూరమున, చల్లనిచోట మృదు లాస్తరణము మీఁద చుట్టును సమస్తభోగపదార్థములు కెట్టుకొని వర్తకుఁడు నత్తత్రకుఁడువలె గూరుచుండెను.

కూరుచుండి యూరకుండక "ఏమయ్యా ! ఇటుమాడు. ఆహా ! ఎంత చల్లని మంచినీళ్లు ! ఎంత రుచిమంజులు లైన లడ్డు మిఠాయి యుండలు ! ఈ పూరిలు చూడు. ఏమి మృదువైన పూరిలు ! ఇవిన్నియు నేను ఆహ్లాదముగాఁ దిసి దివ్యానందభరితుడ నగుచున్నాఁనే ! నీగ్రహచార మేమి కాలిఁది ? సన్న్యాసము పుచ్చుకొని యేమి నాపుకొనుచున్నావయ్యా ? మద్దిమ్రఁకులాగుంటువి గదా. ఏదో పోచేసికొని డబ్బు సంపాదించుకొని సుఖపడరాదా ? అగ్రహారాగము అనుత్యాగములొనకి దింపదా ? భనహీనుఁడు బుద్ధిహీనుఁడు గాఁడా ? చేయిజేబును వట్టి వైనప్పుడు, పొట్ట మాత్రము వట్టిదిగా నుండదా ? విత్తము కలదన్న జెట్టివేంగలయ్య కీ కాన్తి కావలసినదే ! ఇంకను గావలసినదే ! చూడు. కూరుచుండుటకు నా కీ స్నిగ్ధదిత్రాసనము. నీకు కనకనలాదు కఱుకుటినుక నేల. తినుటకుఁ ద్రాగుటకు నాకు మంచించుచి భక్ష్యపానీయములు. నీకు మండెడు కడుపును ఎండెడు గొంతుకయను. తెచ్చిపెట్టుకొన్న కష్టములు తృప్తిగా, తీటికగా, అను భవింపును" అని పాప మావర్తకుఁడు స్వామిని ఊరకుండనీక, పిలిచి, లాట్టువేసి తినుచు, గుటకలు వేసి త్రాగుచు, తెగఁద్రెన్నుచు, బలవిధముల బాధ పెట్టుచుండెను.

కుద్ధపత్వస్వభావుఁడగు స్వామి, ఆ పరిహాసవాక్యములకును, అపజ్ఞాచేష్టితములకును, ఏమాత్రమును గినియక - చలింపక - తితిత్తా విగ్రహమువలె గూరుచుండెను.

అంతలో నా గ్రామనివాసియే, యొకఁడు, కుడిచేత నొక మూటయు లోటయును, ఎడమచేత శీతలగుండంధసలిలపూర్ణ మైన యొక మట్టికూజాయును పట్టుకొని, కత్తులో నొక తెల్ల చిన్న దుప్పటియును ఆస్తరణమున కుపయోగించు నొక చిన్న మెత్తయుఁ బట్టుకొని, పరుగుపరుగున వచ్చి ప్లేషనులోఁ జొచ్చి కుద్ధమైన యొకవోట దుప్పటిపఱచి, మూటవిప్పి, అందలి వివిధభోజనపదార్థములను దానివై నవచ్చి, స్వామికడకుఁ బ్రసాదముతో వగరుచుకొనుచు వచ్చి, "బాబాజీ ! దయచేసి యిటువచ్చి, తమరు నేఁదెచ్చిన యాహారమును వేగ భుజింపుఁడు." అని ప్రార్థించెను.

అ వన్నియు నెటులు ప్రాప్తించెనో, తెచ్చినయాతఁ డెవఁడో యింకాత్రము నెఱుంగని స్వామి యాశ్చర్యమును, ఇంతవఱకు నపరిమిత పరిహాసములు చేయుచు ఇద్దఱుడు వెలఁజలఁపాఱిన ముఖముతో, బాకనోటితో, దెఱచినకన్నులు మూచుకుండఁ జూచుచు నిర్జీవప్రతివలె నున్న వర్తకుని యాశ్చర్యమును, ఎవఁడు చూటలతో వర్ణింపఁగలఁడు ?

క్రిత్రగా వచ్చినతఁడు “బాబాజీ ! అలస్యము చేయకుఁడు ! వచ్చి వెంటనే భుజింపక తప్పదు.” అని స్వామిని ప్రతిమాలి ఒలవంతకెట్లు మండెను.

స్వామి:—మిత్రమా ! నీ వదో పొరపాటు పడుచున్నట్లున్నావు. ఒకనిని జూచి యొక్క డనుకొనుచున్నావేమో ! నిన్నెన్నడును జూచినట్లు నాకు జ్ఞప్తియీ లేదు.

క్ర:—ఁరిసరి ! బాబాజీ ! నేను మిమ్ముఁ జూచితిని చూచితిని. పొరపాటేమియు లేదు.

(వర్తకుఁడు తెఱ్ఱినోరు కెట్టుగాని మూచుచుండెను. స్వామి అతివిస్మయముతో నిట్లు పలికెను.)

స్వామి:—అయ్యో ! నీ మాటలు నాకు దురవగాహములు గా నున్నవి. నన్నెక్కడఁ జూచితివి ?

క్ర:—బాబాజీ ! విడుఁడు. నే నీయూరి మితాయివర్తకుఁ డను. ప్రార్థన భోజనముచేసి, మామూలుగా ప్రక్కపైఁ బరుండి కొంచెము కన్నుమూసితిని. అంతట నొక స్వప్నము వచ్చెను. అందు శ్రీరామచంద్రమూర్తి, నిన్ను- సరిగా నీనంటి రూపమునే- చ్రేలుకెట్టి చూపి “అదిగో ! వాఁడు. నీ యెదుట నగపడువాఁడు. నిన్నటి నుండి తిండిలేక బాధపడుచున్నాఁడు. ఆ బాధ యంతయు నేనును బడుచున్నాను. వెంటనే లేచి, పూరీలు కూరలు చేసి యవియును మిరాయి చల్లని మంచితీర్థమును, రూచుచుండుట కొక చిన్న మెత్త యను, రెములున్నేమనునకుఁ బట్టుకొని వెళ్లుము. తెమ్ము.” అని పలికెను. నేను మేలుకొంటిని గాని అది యేదో సామాన్యపు కల యని, అలక్ష్యము చేసి, ప్రక్కకు ఒత్తిగిల్లి మఱలఁ బరుంటిని. అంతట

అపార కృపాసముద్రుఁడగు శ్రీరామచంద్రభక్తుడు, తిరుగ నిద్రగా నగపడి— “ఒరే ! ఏమిరా ! క్షృరగాలేచి నేఁ జెప్పినట్లు చేయవేమిరా ?” అని నన్నుఁ బొడిచి లేపి పట్టుకొను. ఇంక నెట్లు ఉపేక్ష చేయఁగలను ? ఉత్తికిపడి లేచి క్షణముగా పూరీలును కూరలును జేసి, అవియును, తర్వాత్యమే చేయఁబడి నిద్రముగా నున్న మంచి మిరాయియును, గురుగుమలాను చల్లని మంచితీర్థమును, ఒకచిన్న మెత్తను, పట్టుకొని, వేళ మించిపోవునేమో యను భయాముతో తిన్నగా నిచ్చటికి పరుగుపరుగున వచ్చితిని. వచ్చి స్వప్నములో సాక్షాత్కరించిన రెండవ మహానుభావుని—మిమ్ము—మారమునుండి యే చూచి ఆనవాలు పట్టితిని. పొరపాటేమాత్రమును లేదు. కనుక దయచేసి వేడి చల్లారకముందే తెచ్చినది అరగించి నన్ను భక్ష్యునిజేయుఁడు. మీరు మిక్కిలి తువ్వార్థతో నున్నారు. ఇంక నాలస్యము చేయవలెఁడు.

(వెంటనే స్వామి వెల్లి సంతృప్తిగా భుజించి, కడుపునిండఁ జల్లని మంచితీర్థము త్రాగి, మిరాయివర్తకునికే గృహిజ్ఞతాభివందనము లర్పింపఁ బోఁగా-)

క్ర:—అ దేమి బాబాజీ ! వలదు. వలదు. వందనములు నాకా ? అంతయు శ్రీరామచంద్రభగవానుని యిచ్చప్రకారము, ఆజ్ఞాప్రకారము జరిగినది ఆచునకు సుమర్పింపుఁడు.

అన్ని పరిహాసములు చేసి స్వామిని పరాభవించిన వర్తకుఁడు పిడుగుపడినవానివలెఁ గొంతనేపు నిశ్చేష్టితుఁడై యుండి, పిమ్మట స్మృతికివచ్చి, బుద్ధి దెచ్చుకొని, పశ్చాత్తప్తఁడై తుమింపుఁ డని స్వామిపాదములవైఁ బడి తత్పాదరజము తీసి బొట్టు పెట్టుకొనెను.

స్వామి, విస్మయానందభరితుఁడై విచ్చిన్నసంకయై, కనుగవకుండి పూర్ణ పూత భక్తిబాష్పములు కాలునలుగా చెక్కులంటి ప్రసంపాద, యై వ్రాసిన భగవద్దీతాశ్లోక రాజమును స్మరించుకొనిను స్మరించుకొని “పరమేశ్వరా ! మార్జాలకిశోర న్యాయముగా నిన్నే నమ్ముకొన్ని వారికి బాధ లన్నియును పటాపంచ రెను గదా !” యని నిశ్చలమనస్కుఁడై ధ్యానించుకొని యుండవచ్చును.

అ మృతాంజనము

అన్ని నెలవలకు జగత్ప్రసిద్ధిగాంచిన దివ్యామృతము వేలకు వేలు పీకయము.

అమృతాంజనము డిప్రో, 6 తంబు శెట్టివీధి మద్రాసు లేక 109 ఫెర్రోడ్డు, బొంబయి.

భగవద్గీతల పరమార్థము

వేదల పార్వతీశము గాఢ.

దేశమే దైవము. దేశభక్తియే దైవభక్తి. నిష్కామ కర్మయే కర్మసన్న్యాసము. ఇదియే జ్ఞానము. ఇదియే జీవన్ముక్తి.

భగవంతునిచే నిర్మింపబడిన సృష్టి యంతయు నెల్లప్పుడు
తా నానందమును పొందుచుండవలయు ననియే కోరుచుం
డును. ఇట్టి యానందము రెండు విధములు. బాహ్యోద్రియానందము
అని ఆంతరింద్రియానందము అని. ఇందు బాహ్యోద్రియానంద
మశాశ్వతము. ఆంతరింద్రియానందము శాశ్వతము. ప్రతిజీవియును
బోరఁదగినది యీ శాశ్వతానందము. ఇందులకు కర్మ ప్రధానము.
కర్మకు జ్ఞానము అవలంబనము. కాననే మహర్షులు తమకుఁ గల యను
భవజ్ఞానముచే జ్ఞానకర్మయోగముల రెంటిని విపులముగ ననేకరీతుల
వెల్పింబుచ్చిరి. కాని వీని రెంటిని మించు కర్మ యగు భక్తియోగ మెం
దున్నదియో గానరాదు. దీనినే శ్రీకృష్ణభగవాను లర్జునునకు బోధిం
చెను. కర్మగాని జ్ఞానముగాని యభివృద్ధి గావలయు ననిన భక్తి
యాధారము. ఈ భక్తియోగసమ్మేళనముతోడనే నునకు జ్ఞానకర్మ
యోగములు చెప్పఁబడియున్నవి. ఇది రాగద్వేషముల సరిట్టి జ్ఞాన
కర్మల నభివృద్ధిచేసి మనుజుని శాశ్వతానందమున ముంచును. కావుననే
“భక్తియోగా న్ముక్తిః” అని చెప్పఁబడియున్నది.

భక్తి యనఁగా, నానందస్వరూపుఁడగు భగవంతునియందలి
ప్రేమ. ఇట్టి భక్తి రెండువిధములు. 1 కామ్యము. 2 నిష్కామ్యము.
నిష్కామ్యము ముక్తికి మార్గము. కామ్యము నిష్కామ్యమునకు
కారణము. కావుననే కామ్యభక్తుల సహితము నిందింపదగదు.
భగవతంబునను-

ఆ. అజుకనై నఁ జెలిమి నై నఁ గామంబున
నై నఁ బాంధవమున నైన భీతి
నై నఁ దగిలి తలఁప సఖిలాత్ముఁ డగు హరిఁ
జేరవచ్చు వేఱు నేయఁ డతఁడు.

యని చెప్పఁ బడియున్నది. కామ్యకర్మ నిష్కామ్యకర్మకు
కారణ మనుటకు స్రువోపాఖ్యానము తార్కాణము.

మఱియు శాశ్వతానందమును పొందుటకై మనము నిరంతర
మునుఁ జేసువలసిన కృషి యేమనిన- శాశ్వతానందవస్తువు ప్రాప్తించుట.
చేరుట, పొందుట, అందు లీనమగుట. ఇదియే సాలోక్య, సామీప్య
ములు. దీనిని ప్రహ్లాదుఁ డెట్లునుభవించినదియో, సప్తమస్కంధములోఁ
జెప్పఁబడినది.

మఱియు దీనికి ప్రారంభమున మన మరయవలసినది భగవం
తుఁడు కలఁడా, లేఁడా? ఉన్న నెట్లు? లేకున్న నెట్లు? ఉన్న నెచ్చట
నెట్టిగుణములచే కనుగొనఁగలము? అని విమర్శింపవలయును. నారా
యణోపనిషత్తునందు “అథ నిత్యో నారాయణః, బ్రహ్మ నారా

యణః, శివ శ్చ నారాయణః, శక్త శ్చ నారాయణః, కాల శ్చ
నారాయణః, దిశశ్చ నారాయణః, విదిశశ్చ నారాయణః, ఉద్ధ్వం
చ నారాయణః, అధశ్చ నారాయణః, అంతర్భూమి శ్చ నారాయణః”
యనియు, సీతారామాంజనేయమున- రాముఁడు నిర్వకాయఁడు అను
మున్నగు పద్యముల ద్వారాను- భగవంతుని “ఉన్నాడు” “లేడు”
అని బోధించుచున్నాఁడు. ఇందు “ఉన్నాడు” అనుపదము “లేడు”
అను అనుభవానందమునకు కారణము. కాన నున మున్నాఁడనుపద
మునే ముందు తీసికొని లేఁ డనుపదమును పిమ్మట గ్రహింపవలసి
యగును. దీనిని చూచుగా చూడవలయు ననిన భగవంతుని ముఖ్య
గుణములను తీసికొనవలయును భగవంతుని ముఖ్యగుణములు అమాయి
కత సత్యము శాంతము మృదుత్వము, దయ మున్నగునవి. ఈగుణము
లొకవిధ మగు తేజస్సును కనఁబఱచును. ఆ తేజస్సే భగవంతుని
రూపము. ఈ తేజస్సు సృష్టియంతటను నిండియున్నది. కాని యిట్టిది
మాయాసహజ మై కొన్నిటఁ గానరాకయును నుతీ కొన్నిట స్వచ్ఛ
ముగను నున్నది. ఇట్టి తేజస్సును కనుగొనుటకు కనుగొనువాని
తేజశ్శక్తితో సంబంధించియున్నది. కానఁ బ్రతిమానవుఁడును తన
మనస్సును వికాలవంతుని గను లేఁక పూర్ణముగను జేసికొనుట
ముఖ్యము. మనోభివృద్ధికి శరీర్రూప మావశ్యకము. తేజోభివృద్ధికి భగ
వంతుని తేజఃపరివీలన మావశ్యకము. ఇట్టి తేజస్సును కొన్ని కొన్ని
పదార్థములందును, కొందఱు మనుష్యులందును కనవచ్చును. వీరు
సత్యశీలురు, శాంతులు, అమాయికులు నగు మహనీయులు. వీరి ముఖ
విలాసమును పరిశీలించిన మనకుఁ దెలియును. ఇట్టి ముఖవర్చస్సే
మనము మంచిచెడ్డలను చెప్పటకు కాధారము. ఆ ముఖవర్చస్సే వారిని
పదేపదే చూడవలయు ననియు సంభాషింపవలయు ననియు మన
మనస్సును లాగునా. శ్రీకృష్ణుని చర్యలను బాహ్యదృష్టితో చూచిన
నం దెన్నిలోపము లైనను గానిపించును. కాని విని వానిని ని దించిన
వారు గలరా? ఇందుకు కారణ మేమి? మాయాచూరుఁ డగుటయే!
ఇదియే కారణముగ మనము ప్రేమించు పిల్లవాని పనులు క్రమక్రమ
ముగా వాఁడు 3, 5 సంవత్సరముల ప్రాయముగలవాఁ డగుసరికి కొన్ని
మంచివిగాను కొన్ని చెడ్డవిగాను అగునున్నవి. మనము కడు హీన
ముగా చూచు పండి, కుక్క, గాడిద వీనిపిల్లలను చూచిన, మన
మనం బెట్లుండును? చీమలు బొరుగట్టి తమ యాహారంబును గాని
గుడ్డను గాని తీసికొని పోవుచున్నప్పుడు బాగుగ పరిశీలింపుఁడు.
పక్షులు, చిలుకలు, నెమళ్లు, కోయిలలు మొదలగువాని రంగులు,
చేష్టలు నెంతయింపును గొల్పుచున్నవో! వృక్షములు మొలకలెత్తుట
చిగురుట్టుట, పుష్పములు, కాయలు, వాని యేర్పాటులు, రంగులు

మృదుశ్చము, తేజస్సు, మన కెంత యింపును గొల్పుచుండును! ఇది భగవంతుని స్వరూపము గాదా? భగవంతుఁ డెనిన వేతే గలఁడా? ఇందువలన నే మన పూర్వులు తమ గృహములయందు పుష్పవనముల నిర్మించుట మున్నగునవి. భగవంతుఁ డేల పుష్పములతో నింపు సొందుట? అంతకు మించిన విలువపదార్థములు లేవా? మహనీయు లారా! వీటిని పరిశీలించిన సృష్టికర్త యగుపరమేశ్వరుని అప్రమేయ మగు సృష్టిచాతుర్యమును జీవదయాపరత్వమును మనకు బోధపడ లేదా? పతివ్రత లని కీర్తిపడసిన స్త్రీలు విరాగులగు మహాయోగులు నిట్టి వనంబుల సంచరించియే కదా మహానందమును పొందుచు డిరి.

అగున! ఇకను ఇప్పుడు మనము చేయవలసిన పని యేమి? భగవంతుని యనుగ్రహమును బడయుట. ఇందులకై భగవంతుని యాజ్ఞల ననుసరించి వర్తించుట. ఇదియే భగవద్భక్తి. భగవంతుని యే యే గుణములు మనల నాకర్షించుచున్నవో యా యా గుణముల నలిగియుండి భగవంతునిచే నాకర్షింపఁబడవలెను. ఇట్లీకర్షింపఁ బడుటకు శ్రీపరాత్మరుని నవనిధముల పూజింపవలయును. దీనినే ప్రహ్లాదుడు తండ్రికి తెల్పెను.

మ. తనన్పాశ్చాతల సఖ్యమున్ శ్రవణమున్ దాసత్వమున్ వందనా గృహముల్ సేవయు నాత్మలో నెఱుకయున్ సుకీర్తనల్ చింతనం బను నీ తొమ్మిది భక్తిపూర్వముల సర్వాత్మున్ వారి న్నున్ని స జ్ఞుఁడై యుండుట భద్ర మంచుఁ దలఁతున్ సత్యంబు వైశ్యోత్తమా

మహనీయులారా! నై పర్యాంతర్భావమును పూర్ణముగా గ్రహించి నడుచుకొనువాడే నిష్కామకర్ముఁడై జీవన్ముక్తుఁ డగు నని పెద్దల యుద్దేశము. ఇందలి సభ్యాదిపదముల కిట్లు విశేషార్థము లనునిర్వచించెదరు:- సఖ్యము: ఇది భగవంతునితో, భగవద్భక్తులతో భగవంతుని గుణములతో - ననిక “సర్వభూతస్థ మేకం వై వారా యణః” అను వాక్యానుసారము ప్రతి జీవనిష్ఠిరవస్తువులతో మైత్రి

మహామహోపాధ్యాయ పరవస్తు రంగాచార్యులు గారు

నిదదవోలు వేంకటరమణ గారు

కా. గాంగేయోపమధర్మసారఁడు, మహాగంభీర వాగ్దేవిభి
సంగుండంతసంస్కృతాంధ్ర కవితాచాతుర్యధున్యుండువా
రంగాచార్యుఁడు పెల్లఁ గాత సకలార్థప్రసంగచన్యనో
రంగంబుండు ననారతంబు కలనారమ్యప్రభావోన్నతః.

సీ. ఏ మహామహుని వాగ్దామంబునకు నోడి

కైస్తవసంఘము కలఁగి పాఠె
ఏ నుధీవరు నవ్యభానురాదర్శంబు

కవితగ్రమునకు మార్గముఁ జూపె
ఏ కాశ్యనిధి తాను ప్రాకటంబుగఁ గృతుల్

పెక్కులు రచియించి పేరు గాంచె
ఏ మతాంతర కళాపీఠాల్ వేద్యుండు

హిందూమతాభిమానితను నెగఁడె
ఆట్టి పరవస్తు వంశ దుగ్ధాభిచంద్రు
శ్రీమహామహోపాధ్యాయనామవిరుద

నొనర్చుకొనుట. శ్రేణియ: భగవంతుని చరిత్రలూ భగవద్భక్తుల చరిత్రలు మున్నగువానిని అడుపవస్త్రీతితో వినుచుండుట. వాగజ్ఞము భగవద్భక్తులకు భగవంతునకు భగవత్పూస చును దేశమునకు దాస భావమును వహించుట. చందనము: భగవంతునికి, భగవంతుని శుభము లకు ఆభివందనము లొనర్చుట. ఆర్చన: భగవంతునిరూప మగు దేశము నకుఁ బూజలు సల్పుట. ఇట్లే సేవ మున్న గువానిని నెఱుంగవలయును.

ఈ నవవిధ భక్తులకు మఱకు బోధించున జేది? భగవంతుని గుణములవంటి గుణమును గలవా రగుటకై భగవంతుని భగవంతుని రూప మగు దేశమును సేపించుట. గాన భగవద్భక్తు డైన దేశభక్తుడే కాన ప్రతిమనుజుడును దేశభక్తుఁడు కావలయును. ఇదియే గీతం పర మార్థము.

భక్తురదాహరణార్థమై పరమభక్తాగ్రే సదుఁ డగు ప్రహ్లాదుని గురొ చర్చనాపర మగు ఈ పద్యము: జూతుండఁ.

సీ. తనయందు : భిజభూతములందు నోకధంగి

సుమహితవ్య బుర జరుగఁబడు

పెద్దలఁ బొడగన్న భృత్యునికైవడి

జేరి నమస్కృతుల్ సేయవారఁడు

కన్ననోయికి నవ్యకాలతి లడ్డం బైన

మాల్మభావముఁ బేసి మోంబాఁడు

తల్లిదండ్రులధంగి ధర్మకర్మల గజ

దీవులఁ గావఁ జింపించుదాఁడు

గీ. నములయెడ సోదరస్థితి బరపువాఁడు

దైవతము లంచు గురువులఁ దొలఁచువాఁడు

వీల లంగును బొంతులు లేనివాఁడు

లలితమర్యాదఁ దైన ప్రహ్లాదుఁ డనివ!

విశ్రుతుని, వరగురుని వివేకగుణుని

వాసి మీఱ గంగాచార్యవగ్య నెంతు.

కా. గీర్వాణంబున మీ యపారమహిమం గీర్తించు శబ్దార్థకృ
త్సర్వస్వమును కాళిదాసకవితాజ్ఞానప్రసిద్ధంబునో
యుర్వికాదివివేచనాజిత ! సతంబున్ గానవిజ్ఞానద్య

కవ్వం బా భకదీనురూప మిహంబో భాసిల్లఁగా నొప్ప నీ.

ఉ. రంజిలఁ జేయఁగాఁ గవుల రవ్యతరంధ్ర మహాప్రబంధమున్

మంజుల నైవధాది బహుమానిత సంస్కృతరూపకంబు లా

ప్సం జను లుల్లసిల్లి తనప్రాధినుఁ గూర్చివయ్యి కత్తికిన్

అంజలి నేయఁగావలఁడె యద్భుతసత్త్వివితాప్రవీణులున్.

మ. భవదీయోజ్యుల రూప విశ్రుత పటప్రాచుర్య సందర్శనో
త్సవ సందర్శనము న్నచర్చనము భాస్వత్సం చరత్నంబులున్
కవిలోకస్తుతి ! నీ కొనర్చితిని నే నైకొమ్ము నిత్యంబునీ
శువి రంగాఖ్యఁ జెలంగుగాత భివవాత్సాహునాదంబుగన్.

చ ద ర ం గ ము

స మైట రంగయ్య నాయుడు గారు

ఇది లోకమున బ్రసిద్ధిచెందిన యాటలలో మిక్కిలి యుత్కృష్టమైనదై ఆటలలో రాజనియు రాజుల యాట ప్రనియు వాడుకలో నున్నది. ఇది యెంతకాలమునుండి వాడుకలో నున్నదో ఎవరు కల్పించిరో తెలియదు. ఇంగ్లీషువారు తమ చదరంగ గ్రంథములలో పదునేడవ శతాబ్దమునుండి ప్రారంభింపబడినట్లు వ్రాయుచున్నారు. అమెరికావారు శ్రీరాముడు లంక నాక్రమించిన రోజులలో ముందోదరి తనభర్త యైన రావణాసురుని విచారము దూరము చేయుటకై సృష్టించినట్లును నాటనుండి నేటివఱకును వాడుకలో నున్నట్లును తమ గ్రంథములలో వ్రాసిరి.

ఈమధ్య గో-ఉ సంవత్సరముల క్రిందట ఏ. జే. మారిసు అను చదరంగచరిత్ర గ్రంథకారుడు ఏషియా యూరోపు అమెరికా ఆఫ్రికాఖండములలో సమస్తప్రదేశములందును సంచరించి సంతరించిన విషయములను బట్టి చూచినను ఆయా ప్రదేశములవారు తమ తమ రాజ్యములనుండి పూర్వీకులచే గల్గింపబడి వాడుకొనుచున్నట్లులును ఏప్రదేశమున గాడి నీమూట ప్రారంభించినకాల మెవరికిని దెలియనటులును దెలియించుచున్నది. మనుష్యుల డెంత వాడుకలో నుంచిన సంతటి సేధ సభివృద్ధి పలమొకటి దీనియందు చూచుటచేతనే సమస్తప్రదేశముల - రాజు మొదలుకొని కాపువానివఱకును - దీనిని వాడుక చేయుచున్నారు.

మారిసుగారి చరిత్ర గ్రంథము కొన్ని రాజ్యములలో పూర్వము ఈ చదరంగపు ఆటను నడుపుట ఎనిమిదవ శతాబ్దమునకును యాదినట్లును నీమూట గొంతకాలమున కొకరి నొకరు చూచి యిద్దరిలో నాడుట యేగ్గుడినటులును వ్రాసియున్నారు గాని కల్పనాకాలమున నిర్దిష్టమైన యందుట దృఢము. ఏది యెటు లున్నను రమారమి 1600 ల సంవత్సరములనుండి యనేకదేశములలో బుద్ధిమంతుల యూహల నాక్రమించుచుండట నిక్కమ.

ఇండియాదేశమునను తురుష్కదేశమునను కొందఱు బలమాట యని వెనుక వత్తాసుగల కాళును కొట్టక ఆడుచున్నారు. ఇంగ్లీషువ మైన ప్రచార మింక నేదేశమునను లేదు. ఒకపర్యాయము శమతమ కాయలకు వెనుకవలెను గలంగజేసికొనిన పిమ్మట యాదిన కాయనే ముందునకు వెనుకకు నాడుచు నిరుపావ్యములవారును చేతులు ముందుపెట్టికొని ఎవ రేకాయను మఱచియుండురో యని యొకరి నొకరు కాచుకొని యుండురు. కాలము వృధగా గడచిపోవుటయే గాక మేధాశక్తిని వృద్ధిజేయు ఎత్తుతే యుండవు. సాధారణపు ఆటలో నేకాయను ఎప్పు డెమిషచే చుండెదరో యని యొకరి నొకరు మనస్సున యోచించుచునే యుండురు. అందువలన మేధాశక్తి అంతకంతకు ప్రబలమనే యుండును. దీనినిబట్టి “యద్రంగ”

మని కూడ చెప్ప నొప్పును. అమెరికా యూరోపు రాజ్యములవారు ఈ చెండవపద్ధతినే యుత్కృష్టమని స్థిరపఱచి నేటివఱకు తమతమ యూహలను పూర్వహములనుగా (Problems) రచియించి యితరులైన రై నను చిత్కు ఓడదీయ (Solve) గలరా? యని పత్రికలందు ప్రచురించుచున్నారు.

చదరంగ మనేక దేశములలో బుద్ధిమంతులు కాయలతో నున్న పలకను జూడకయే యాడెదరు. కాని ముగింపుకాలమున నెదుటి పార్టీకి మహత్తును (అనగా నెదుటివారి రాజును పట్టుకొనుట) జేయుట మిక్కిలి యరుదు. ఎంతటి జ్ఞాపకశక్తియో యుండినగాని యట్టి దుర్లభమైన యెత్తు చిక్కను. అష్టావధాన మొనర్చువారు ఈ యాట నొక యంతముగా నుంచి పలకచూడకయే యాట నడిపెదరు. ఇది యొక అద్భుతమగు జ్ఞాపకశక్తియే యగును. కొందఱు మిగుల కష్టతరమైన యశ్వగతిని (అనుకది నాలుగిండ్ల గో) చిత్రబంధములుగా సంతముల నేగ్గుపచి సభికుల నానందింపఁ జేయుదురు. భరణఖండము నందు మధ్యదేశమున దప్ప ఇదిర ప్రదేశములలో నీ యష్టావధాన శతావధాన పరిష్కానమే లే దని తెలియుచున్నది.

ఆశ్వగతి యనగా చదరంగమున నుండు గుఱ్ఱపు మొహము ముప్పదిరెండుండట గాని అటువది నాల్గిండ్లకు గాని చిత్రగతిగా బంధగతిగా సంఖ్యాచక్రరూపముగా నడుపుదు, పోయిన యింటికి తిరిగి కొనిమొదల ప్రారంభించినగది కేవలమూడునకు నడుపుట. ఇట్టి చిత్రములు కొన్ని దేశములలో కనెకు లయిన యూహాపరుల మనస్సుల నాకర్షించి యున్నవి.

గజ్జపునడక చిత్రము. ఇది నాలుగుగతులుగా విభజింప వచ్చును. మొదటిది చిత్రగతి. రెండవది పువ్వుగుచ్చగతి. మూడవది జంతుబంధగతి. నాలుగవది సంఖ్యాచక్రబంధగతి. వీనిలో మొదటి దైన చిత్రగతియందు (అ) హయమును సైకజెప్పనరీతిని 3౨-౬౪ యిండ్లలో నడుపుట (ఆ) ఒక యెత్తు గజ్జపు నడక చెండవ యెత్తు ౭౦-౭౭ నడక. ఇటులు మాటి మాటి 3౨-౬౪ యిండ్లు తిరుగుట (ఇ) ఒకయెత్తు ఏనుగునడక. రెండవయెత్తు హయగతి. ఇటులు మార్చి 3౨-౬౪ యిండ్లు త్రిప్పుట. (ఈ) ఆశ్వద్వయసంచార మనగా రెండు గజ్జము లేకకాలమున వేర్వేరుగదులనుండి నడిచి ఒక్కొక్కటి 3౨ యిండ్లు దిరిగి ప్రారంభించినయింటికి చేసట. (ఊ) ఆశ్వత్రయప్రచారము - మూడు హయముల నేక కాలమున వేర్వేలు స్థలముల నుండి నడుపుచు నొక్కొక్కదానిని ౨౦ యిండ్లు తిరిగినపిమ్మట (నాలుగు గదులు మధ్యగాని మూలలుగాని విడిచిపోవును) తిరిగి మొదలిడిన గదులకే చేర్చుట. (ఊ) చతురశ్వప్రచార మనగా- నాలుగుగుఱ్ఱముల నేకకాలమున భిన్నభిన్నస్థలములనుండి ప్రారంభించి యొక్కొక్క

దానిని గుండ్ల నడిపి వైసి జెప్పిన కీర్తి దానిదాని యింట కని వచ్చుట. ఈగతులలో నన్నింటికిని నర్వము వేలినయింటికి తిరిగి చెల్లకపోవుట చిత్రగతిగా నేర్పఱుపబడియెను.

తెండవదియైన పుష్పగుచ్ఛగతి: చదరంగమున నుండు కెలి కాయలను పుష్పకృతిలో నొక బంధముగా నేర్పఱచి పాటిలో దేని నైనను నొకదానిని చేతఁ దీసికొని యక్కడనుండి తక్కినకాయల నన్నింటిని ఒక్కొక్కయెత్తున కొక్కొక్క కాయను గొట్టుట. కెలి చ యెత్తు ప్రారంభించినగదికే చేరుదు.

మూడవదియైన జంతుబంధగతి:—చదరంగపు పలకపైని అశ్వ-గజ-సింహ-మయూర-ఉష్ట్ర-శృపభ-సర్పాది జీవముల యాకారములను వ్రాసి వీటి యవయవములు గల యిండ్లలోమాత్ర మశ్వమును నడిపించి తిరిగి ప్రారంభించిన గదికే చేరుట.

నాల్గవదియైన సంఖ్యాచక్రబంధము:—హయమును నడిపించుటలో వేర్వేలు సంఖ్యలు వేయుచు వచ్చిన గుట్టపుగడక పూర్తి యై నప్పుడు చక్రము సచుసంఖ్యగా నుండుట. ఇందు షట్కోక విశేష

మున్నది. అశ్వ మఱుపడిచాల్చింట్లు దివి కాగా ప్రారంభించినగదినుండి ఒకటి గెండు మూడని క్రమమున సంఖ్యలు బేయగా, నిలువు అడ్డపు పాయలు కూడ సమసంఖ్య వచ్చినటులు నడుపుట. ఇది కేవలము కష్టతరమైన దనియును మిక్కిలి యుత్కృష్టమైన దనియును, బుద్ధిపిలు రనేకులు మెచ్చుకొనుచున్నారు.

మరినుగారు వ్రాసిన వానికంటెను మించిన సంగతు లెవరును వ్రాముజాలరు. వారు వ్రాసిన చదరంగము చిత్రలో జెప్పబడిన యెంటిగుట్టపు సామాన్యప్రచారమే విశోదకర మైన దని ప్రశంసించి యనేకదేశములలోని బుద్ధిమంతులు ప్రచారమునం దుంచినట్లు వ్రాసి యున్నారు. నేను చతుర్విధచిత్రప్రచారములను విశోదకరములుగాఁ గల్పించి గ్రంథరూపముగా నిదనఱుపఁ జరుమాభావలో వ్రాసి “చదరంగవిశోదము” అని పేరిడి వైజాముగారి కంకిత మొనర్చితిని. కొలఁది కాలములోనే ఆగ్రంథమును విశేషవిషయములతోఁ దెలుఁగున కూడ ముద్రించి ఆంధ్రులకు సమర్పించుకొన నున్నాను.

గౌతమీ పుష్కరము

శ్రీమతి బుర్రా నూరమాంబ గారు

కంటిని పావనంబయిన గౌతమీ కన్నులపర్వ మంచు, నే
వింటిని తన్నునా త్వమును వీనులవిందుగ, పుష్కరంబునం
దుంటిని రాణ్యశేంద్రమున, నూర్జితపాపవివాశనమ్ముకై
మంటిని తజ్జలంబులను, మంగళస్నానము లాడ గోరికన్.

క. పన్నెండు నదులలో పల
నెన్నిక పుష్కరజిఁ గలయ నెఱుగుదు నైనన్
విన్నారా? గన్నారా?
యెన్నడు నీ శోభ రాణ్యశేంద్రమునన్.

సీ. మమత నాసేతుహిమాచలమ్ముల నున్న
యూళ్లపల్లెల ప్రజ లెల్ల దిగిరి
ఒక్కరా! యిద్దరా!! తక్కువ మిక్కిలై
క్రిక్కిరిసిరి యిండ్ల మిక్కుటముగ
చందల కెక్కుడై సుందుగొందుల వేలు
లతలుమించి కోట్లయిరి జనులు
కాలు వీధినిఁ బెట్ట నేల యానినయ్యలై
యడుగిడ నే వీధి నెడము లేదు.

ఎంతపుణ్యుల మైతిమో! యీ యఖండ
గౌతమీనిఁ గ్రుంతు లిడ. లోక మాత గాదె!
తల్లి భక్తజనుల కల్పవల్లి య నెడి
స్తుతినీనాదంబు మిన్నంట మఱిఁజెలంగ.

సీ. పుష్పగిరితటిన్ బోయి మున్నెడనున్న
రేవు గన్దొనుటకే తావులేదు.
రత్నగిరి స్తంభలాడి వత్త మటన్న

తీర్థవిధుల రేవు తెఱపి లేదు

తనర మాడ్కండేమమునకేగ జను లెల్ల
నినుక జల్లినయట్లు ముసరి రచట.

కోట్లింగముల కేగి త్రుంకివత్త మటన్న
జనబృందమున కందె యనికిపట్టు.

ఒండొరులఁ ద్రోసిపోవఁ జేయూత లిడుచు
బారుబురదను బారెడి వారి గనుచు
వెనుకజూచుచు తమవారి వెదకికొనుచు
స్నాన మొనరించి వచ్చెడి జనులఁ గనుచు.

సీ. మాసివాయనముల ముత్తైదువలచేతి
కందించు చొకచోటఁ గుందువారు
పనుపుకుంతుమరాసి పల్లెరంబులఁబోసి
అట్టె యొక్కెడ పంచిపెట్టువారు
వైడికానులు విప్రవరుల వోసిట యథా
విధిగాను నొకచోట విడుచువారు
సంచులఁ దెగఁగోసి యెంచక వెండి నా

జెమ్ము లొక్కెడ వెదఁజెమ్మువారు
అర్థి జనముల నడుమ బియ్యంపుమాట
లొడిని గట్టుక పిడికిడే సిడెడువారు
కడగి చక్కనిగోవుల నిడెడువారు
ప్రోవులై చేరి రహాహ! యీ పుష్కరమున.

గీ. చీరెలా! రైకలా! గంగతీర మందు
వెండిబంగారు గోవులా! వేలకొలది
ఎందుగనఁ జేయిజూచ, వే యిడుటె గాని,
లేమి యనుమాట యచ్చోట లేదు. లేదు.

స్వయం వర వివాహములు

కృ. వే. లక్షమగారు

స్వయం వర వివాహములతో నున్న మనదేశము ఉన్నతస్థితికి రావలెనని దేశీయులు తలచినయెడల చేయవలసిన సంస్కరణములు—ఉన్నతస్థితికి వికమత్యము స్వయంవరవివాహములు అనునవి. స్త్రీవిద్యను గురించి కొంచెము విచారితము. స్త్రీలకు ఉన్నత విద్య అగునదిమా? అనవసరమా? అవసరమైన నెట్లుండవలెను. మనలో కొందఱు వననాగరకులు స్త్రీలకు విద్య అవాత్యకమనియు స్త్రీలు విద్య నేర్చిన యెడల పురుషులను తీరస్కరించెదననియు ననేకము లగు వెట్టి అభిప్రాయములు కలిగియున్నారు. కాని వారి అభిప్రాయములు సరియైనవి కావు. విద్యా దదాతీ వినయం అను శాస్త్రీకిని బట్టి చూడ విద్యవలన పురుషులకు గాని స్త్రీలకు గాని వినయసౌఖ్యాది సద్గుణము లలవడు నేగాని నేటుగాదు. ప్రస్తుతము విద్య నేర్చుకొని గిర్వికలై సుందరియై స్త్రీలు కలరందురేమో. ఆ లోపములు విద్యవలన కలిగినవి కావు. అవి స్వభావజన్య దుర్గుణములే కాని మేటాకావు. గార్గి, మైత్రేయి మొదలగు పౌరాణిక స్త్రీలున్నత విద్య బడసి లోకోన్నతలయి నేటికిని జగద్విఖ్యాతకీర్తిని వహించినారు. రాక్షసంయుక్త వీరాబాయి మొదలగు ఇతిహాసకాలపు స్త్రీలు వినయవేతాది సద్గుణములు కలిగి తమ భర్తలకు యాధ్యమలందు సహాయ మొనర్చి లోకమునందు గల స్త్రీబృందమున కంతకు వన్నె తెచ్చి యుండుట మనము వినుచున్నారము గదా. ఇంకను స్త్రీల రమ్యుగ్మ చరిత్రములు తెలిసికొనదలచిన యెడల శ్రీమతి భండారు ఉచ్చమాంబగారు రచించిన అబలాసచ్చరిత్రత్నమాల యను గ్రంథము చదివిన నెల్లరకును వారియొక్క సద్గుణములు గోచరింపక మానవు. ఈ గ్రంథముల చదివినను కూపథ మందూకమువలె నున్న స్త్రీజాతి నంతయు నుద్ధరింతు రని నమ్ముచానను. విజయవ్యమ ఎప్పుడు కావలసివచ్చును? భిన్నత్వమునందు. ఎట్లుగా? ఒక కార్యమును మొదటికి చేయునప్పుడు దాని విషయమై ఒకరి కొకరు భిన్నాభిప్రాయమైన పక్షమున ఆకార్యము కొనసాగదు. అట్లు భిన్నాభిప్రాయములు గాక ఏకీభవించినయెడల ఏవిధమును లేక కార్యము నెఱవేరును. కొంచెము బుద్ధిచుంతులమై దైవ నిర్మిత మగు సృష్టి విచారించిన యెడల నంతయును భిన్నముగానే కనబడుచును. అట్టి భిన్న సృష్టియండి ఏకత్వమును విడదీయుట ప్రతి మనుజును నేర్చుకొనవలసియున్నది. మాతృభూమి యగు హిందూదేశ మింత దుస్థితిని పొందుటకు ముఖ్య కారణము మన వికమత్య హీనతయే కదా. భారతీయులు తాము కలహించి అన్యజేకీయుల సహాయ ముపేక్షించి ఒకరినొకరు నాశనమొనర్చుకొనినట్లు చరిత్రలయందు కలదు. మనలో మనము భారతమాతకు కన్న

విడ్డలము గదా యను సంకేతము జ్ఞప్తియందుంచుకొని తల్లియొక్క దీనస్థితిని దలచి మత వైషమ్య మను పితాచమము లోనుగాక స్వరాజ్యాభిలాషలమై ప్రయత్నము లొనర్చిన తొలల లాభము కలుగకపోదు. 'కష్టిఫలీ' యను దేశోక్తి వృథాకాదు. ప్రస్తుతము హిందూదేశమునకు గల లోపమేమనగా - వర్తక విహీనత. వర్తక మన నెట్లు చేయవలెనో దేశీయులకు తెలియదు. సేవక వృత్తి చేయుటలో ఈ దేశమున కితరదేశములు సాటి లేవు. దానిలో నెన్నికష్టములు కలిగినను సహించి బహుసమృద్ధితో నాచరింపగలరు. సృష్టియందున్న ప్రతిజీవునకు స్వతంత్రేచ్ఛ కలదు. కాని దాని నెట్లుపయోగపర్చవలెనో తెలిసికొనజాలకున్నారు. ప్రతిజీవి యును స్వతంత్రము నొందుట కోరెద రందురేమో? సంతోషము సౌఖ్యము మొదలగు సర్వగుణములు దానియందే యిమిడి యున్నవి. ఒక మనుజునకు సర్వసంపదలు నొసగి ఒక గదియందు వాని నుంచి తాళమువైచిన వాని కవి సౌఖ్యదాయకములుగా నుండునా? యుండనేరవు. చిలుకను తీసికొని వచ్చి పంజరంబున బుద్ధించి దానికి వలయు పదార్థము లొసగినప్పటికి అది సుందుదొరకిన తప్పించుకొను నుపాయమునే వెదకుచుండును. ఏల? తోడి వానితో కలిసి స్వేచ్ఛగా తిరుగునప్పుడున్న సౌఖ్యము యిప్పుడుండుకపోవుటచేతనే కదా! కనుకనే మనవెద్దలు అటువంటి స్వేచ్ఛాబాధక కార్యములు చేయుట దోష మనియు నట్టి పునరించిన మనకు నటువంటి నిరోధమే కలుగుననియు నొక్కి వక్కాణించుచున్నారు. మనలో నిమిడియున్నట్టి స్వతంత్రేచ్ఛను వదిలి పారతంత్ర్యముకొఱుకు చేతులు చాచుకొని కూర్చునియున్నాము. ఈ స్వతంత్రము మాట నటు లుండనిండు. మొకటి వర్తకసరళి ననుసరింతుము. ప్రస్తుతము మనవారు చేయు వ్యాపారము లేలాగున నున్న వనగా పరదేశీయుల నేకము లగు వస్తువులను యంత్ర సహాయమున తయారొనర్చి మనదేశమునకు పంపగా వానిని కొంతవెలతు మనవారు స్వీకరించి దానిపై తమ లాభము నిమిత్తమై మఱికొంత ధరను హెచ్చుచేసి మనదేశమున విక్రయించెదరు. ఆ వస్తువులను దేశీయులు కొనుటకు చాల కష్టముగా నుండునున్నది. ఆ వస్తువులను దేశీయులే తయారుచేసి వారు మనకు విక్రయించు ధరలకు మనము మనదేశమున విక్రయించిన దేశీయుల కిన్ని కష్టము లుండకపోవును కదా. వస్త్రములు మొదలగు నవి యంత్ర సహాయమున తయారుచేయుట గ్లాసులు మొదలగు నుపయోగకరము లగు సామానులు చేయుట మన దేశీయులకు జాతుగా తెలియకున్నది. వీని విషయమై ధనవంతు లగు దేశీయులు బీదబాలురను పరదేశీయులకు బంపి అక్కడనున్న కొత్తవిద్యను నేర్పిం

చుటకుగా కొంతద్రవ్యమును వెచ్చించవలెను. దీనివ్యయమును ఒక్కరే భరింప నక్కఱలేదు. దేశీయులవద్ద చందా రూపముగా కొంత ధనమును సంపాదించవచ్చును. బందరులో నెలకొల్పబడిన ఆంధ్రజాతీయ కళాశాలకు మనదేశమున నెంత ధనము దొరికినది కాదు. అయితే దానివలెనే పెద్దలు కొందఱు దీనివిషయమై కూడ పాటుపడిన కొనసాగకపోదు. దొరతనమువారికి యుద్ధసమయములయందు సహాయ మొనర్చిన దేశీయులు స్వవిషయమై సహాయ మొనర్చకపోయిన నమ్ముచున్న దానను. మనదేశమున గల యిటువంటి లోటుపాటులను సరిచేసుకొనక పాస్త్రాపమున “దేశీయులకు వికమత్య ముండవలెను. “దేశము నభివృద్ధిలోకి తీసుకొని రావలెను” అనిన దేశమునకు సుతయును లాభము లేదు. కొన్ని కేళల స్వంతసామ్య భిన్నపెట్టరలసి వచ్చినను వెనుదీయకూడదు. ధనవంతులు స్వలాభపరాయణులై యుపేక్షచేసిన యెడల కొద్ది పారేమిచేయగలరు. దేశాభివృద్ధి కొరకు మహాత్మాగాంధీ మొదలగు మహానుభావు లెన్నెన్ని కష్టముల నొందుచున్నదియుఁ గన్నులార చూచుచునే యున్నాము కదా. అటువంటి మహాత్ముల జీవితముల స్ఫూరించుచు దేశీయులు మతముల యెడల భిన్నమనస్కులుగాక స్వదేశాభివృద్ధికొఱకు వికమత్యము నవలంబించునట్లు చేయుటకు దయామయుండగు సర్వేశ్వరునకు ఆ నేక వందనముల నొనర్చుచున్న దానను.

స్వయంవరవివాహములు:—ఇప్పుడు మనలో బాలికలకు ౧, 9 వ ఏట వివాహములు జరుగుచున్నవి. వెంటనే ఒకటిరెండు సంవత్సరములలో నత్తవారిండ్లకు వెళ్లుట తటస్థించును. ఈలోపున బాలికకు 4 వ క్లాసువచ్చు వ్యవస్థకూడ నుండదు. వివాహమైన తరువాత నొకసంవత్సరమైనను పిల్లలను బడికి పంపరు. ఈలోపున వారికి నేర్వతరగతులలోని విద్య లోకజ్ఞానమునైనను వృద్ధిచేయకలదు. నీతిని బోధించు భాగవత భారత రామాయణాది పురాణోపనిషత్తులనే నేర్పియుండరు. ఇక చరిత్రజ్ఞానమో అంతకంటె హాస్యము. ఇటువంటి చదువులన సంపాదించిన జ్ఞానముతో బాలికలు ఆత్మవారియిండ్ల గృహనిర్వాహకత్వ మెట్లు నిర్వర్తింపగలరో ఊహింపవలయును. పోనీ విద్యావ్యాసంగ మటు అండ నిండు. ప్రాపంచికమునకు ముఖ్యాధార మగు శారీరదార్ధ్యమా అంతకన్న నున్నగ నుండును. శరీరదార్ధ్య మెట్లు వచ్చును? 12, 18 సంవత్సరములు వచ్చునప్పటికి హిందూబాలికలు సంతానవతు లగుదురు. అప్పటికి వైద్యశాస్త్ర ప్రకారము నరములు పుట్టియైనను పొంది యుండవు. ఇట్టి స్థితి యందు సంతానవతులైన వారలకు శరీరారోగ్యము లెట్లు కలుగును? వారి సంతాన మన్న నో అంతకంటె బలహీనముగ నుండును. కావున మన యాచుపిల్లలకు ఆరోగ్యశాస్త్రము మొదలగు శాస్త్రములను దేశాభిమాన పురస్కృతము లగు చారిత్రములను వైవధక్తి నిర్మితము లగు పురాణములను ముఖ్యముగా నేర్పవలెను. జీవాబాయి తన

కొమారున కుసుపాలతోఁ గూడ దేశాభిమానమును బోధించుట వలననే గదా. ప్రాపంచికయాత్రకు ముఖ్యాధార మగు శరీరము నతి దౌర్బల్యత నొందించు అతిబాల్యవివాహముల మాన్పలేక ముందు దేశమును బాగుచేయుడ మని తలంచుట ఎంతయు వింతగ నున్నది. ఇంటగెలచి రచ్చగలువ వలె గదా! పూర్వాచారముల ప్రకారము స్త్రీలకు దాష్ట్యవ్రత గాక తదితరము లగు స్వాతంత్ర్యములు లేవని పురుషులు తలచుచున్నారే, గాని అది ఎంతమాత్రము నిజము కానేరదు. మనపూర్వులు ఏర్పరచిన కర్మలలో నీ స్త్రీకి పురుషునితో సమానస్వాతంత్ర్యమున్నట్లు వెల్లడియగుచున్నది. పురుషుడు తనచేతితోని ఒకవస్తువును బ్రాహ్మణునకు దాన మివ్వవలచిన స్త్రీ నీర్లు వదలిన గాని అది తెందనేరదు. వివాహాదికర్మలందు స్త్రీలు లేని పురుషులు కంచుకముల దగ్గరనుంచుకొని వివాహాది కర్మ లానర్చుట మనము చూచుచున్నారము. మనకు తెలియక పోయినప్పటికి పూర్వాచారానుసారము మన మొనర్చు కర్మములే స్త్రీలకు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్య మున్న దని తెలియబరచుచున్నవి. స్త్రీలను యింత హీనస్థితికి తెచ్చినందువలన పురుషులు పొందు లాభము లేదు సరికదా అనేకము లగు కష్టములు సయితము కలుగుచున్నవి. కొందఱు తలిదండ్రులు జ్ఞానము రాని తమ పిల్లలను ధనమున కాశించివయోవృద్ధులకు గట్టిపెట్టుచున్నారు. దానివలన నీ పిల్లయొక్క జీవిత మంతయు విచారసాగరమున మునుగుచున్నది మరికొందఱు కట్టుముల కాసింది మగపిల్లలకు అవాకారలగు పిల్లలను పెండ్లిచేయుగా “వారికి జ్ఞానమువచ్చి నాకు చక్కని భార్య కావలెను. ధనమున కాసింది చేసినారు గనుక మీరే సంతోషించండి నాకు అక్కఱ లేదు” అనువారలను చూచుచున్నాము. ఇంతకంటె బుద్ధిమంతులు స్పష్టముగా అక్కరలే దని యనక వారితో నిష్ఠముగా నుండక వారివారి యిష్టప్రకార ముండువారిని చూచుచున్నాము. పూర్వాచారముల ననుష్ఠించు బుద్ధిమంతులు చేయవలసిన కార్యములేనా యిది? అగ్ని సాక్షిగఁ బెండ్లాడిన భార్యను త్యజించుటయే కాబోలు పూర్వాచారానుష్ఠానము? జ్ఞానమైనను రాకమునుపు పెండ్లిండుచేసి, యిటువంటి దుర్గతుల పాలనార్చుట తలిదండ్రుల లోపముగాక మఱి ఏ మున్నది? చేయునది వారు. అనుభవించునది మీరు. ఏమి వ్యాయము! ఈ అతిబాల్యవివాహములవలన కలుగు లాభనష్టముల లెక్కింతుము. (1) విద్యాకూన్యత (2) దేహదౌర్బల్యము (3) భార్యాభర్తల అననుకూల్యము. లాభముల లెక్కింతమా? ఒక్కటి వివను కనుపించదు. దేశాభిమాన లెల్లరు అనేక కష్టముల కాలవాల మగు ఈ అతిబాల్యవివాహముల రూపుమాపి తమ యాడు పిల్లలకు ఉన్న తవిద్యను గరపి స్త్రీలోకము నుద్ధరించుదురు గాక యని నమ్మి యింతటితో విగమించుచున్న దానను.

మోహినీలైలము—వెంట్రుకలను పెంచి నిగనిగ లాడించును

అమృతాంజనము డిపో, బొంబయి — మద్రాసు

విజయనగరసామ్రాజ్యము - విద్యారణ్యులు

సింగంపల్లి చేంకూర్తి గారు

తుంగభద్రానది యుత్తరపుటాడ్డున, 'అనెగొండి' యను నుపనీధిపట్టణ మొందు గలదు. దానిని క్రీ. శ. 12-వ శతాబ్ది స్థాపనమున చాళుక్యుడగు రాజు పాలించియుండెను. అతనికి ముగ్గురు పుత్రు లుండిరి. ప్రథముడు నూతనరాజ్య మొకటి స్థాపించుటచే, ద్వితీయుడగు విజయభ్యజుడు క్రీ. శ. 1117 సం. సింహాసన మధిష్ఠించెను. అతడు ముప్పదితొమ్మిది సంవత్సరములు ప్రజానురంజకముగఁ బాలించె. ఆ కాలమున మహమ్మదీయులు తుంగభద్రానదికి యుత్తరమున నుండెను దేశముల నేలుచుండిరి. వారివలన, అనెగొండివారికి తరుచు ముప్పు కలుగుచుండెను. విజయభ్యజుడు దూరదృష్టి గలవాడగుటచే, తుంగభద్రకు దక్షిణపుటాడ్డున ప్రధాననగర ముండిన మహమ్మదీయులు మాటిమాటికి నదినిదాటి రాజుల రని యెంచి క్రీ. శ. 1150 సంవత్సరం నూతన పట్టణ మొకటి కట్టించెను. విజయభ్యజనిర్మిత మగు నీ నగరమునకే 'విజయనగర' మని పేరొడవడెను. విజయభ్యజుని యనంతరము, అనవేమన, నరసింహరాయలు, రామదేవరాయలు, ప్రతాపరాయలు, జంబుకేశ్వరరాయలు, క్రమముగ పరిపాలించిరి. పాపము జంబుకేశ్వరరాయలకు సంతతి లే దయ్యె. వంశ మంతరించుట సంభవించె. రాజు లేని కారణమున రాజ్య మరాజక మయ్యె. ప్రజలు చోరాగ్ని పీడితు లయిరి. పట్టణమునఁ గల నుందర మందిరములు శిథిలముగావించబడెను. కోటలు చీటలువారెను. ఇట్లుండ కొంతకాలమునకు తుంగభద్రానదీతీరంబున 'హంపి' యను దివ్యక్షేత్ర సమాపంబున, భువనేశ్వరీ దేవాలయముచెంత, 'మాధవభట్టు' అను పుణ్యపురుషుడు నిస్థాగరిష్ఠుడై తపం బొనర్చుచుండె. కారణాంతరములచే, ఆయన కొంతకాలమునకు జగద్విఖ్యాత మగు శృంగేరిపీఠ మలంకరింప తటస్థించెను. ఆయన సన్న్యసింపటం జేసి 'విద్యారణ్యులను' నామధేయము వహించిరి. ఆయనకు విజయనగరప్రాంతమునం దెక్కడు పలుకుబడిగలదు. విజయనగర మరాజకముగ నుండుటఁ జూచి, తన ప్రియశిష్యుడగు 'హుక్క' యను నాతని సామ్రాజ్యాభిషిక్తునిగా జేసెను. హుక్క, బుక్క, యను వీ రిద్దరన్నదమ్ములు. వీరిరువురును ఓరుగంటి ప్రతాపరుద్రుల కొలువుకూటమునందుండిరి. శిష్యవత్సలుడగు విద్యారణ్యులు హుక్కయను నాతని రాజుగాఁ జేసెను. 'హుక్క' తనయెప్పటి పేరును మార్చుకొని 'హరిహరరాయ' లని పేరుపెట్టుకొనెను. రాయలు - గురువును రాజ్యప్రదాతయు నగు విద్యారణ్యస్వాముల మాటకు జవదాటెడువాడు గాడు. గురువుగారి యనుగ్రహముచేత నాతడు బహురాజ్యముల సంపాదించగల్గె. హరిహరరాయలు సింహాసన మధిష్ఠించిన వెంటనే, విద్యారణ్యుల ప్రోత్సాహమున నగరపునర్నిర్మాణమునకు బూనుకొనెను. చిత్ర విచిత్రము లగు దివ్యసౌధములు, బలిష్ఠము లగు కోటలు, ఉద్యాన వనములు, చతురంగబలములు, గొప్పగొప్ప దేవాలయములు, విశాలములగు రాజవీధులు, గజతురగాయలయములు, వైద్యవిద్యాలయములు, ధర్మసత్రములు మొదలగునవి బాహుటముగ నిర్మింపబడెను. నగరము

నూటయేబది చదరపుమైళ్లుండెనట. ఆ నగరము విద్యారణ్యస్వాముల ప్రోత్సాహముచే పునర్నిర్మిత మగుటం జేసి 'విద్యానగర' మని పిలువబడుచుండెను. హుక్కరాయల పిమ్మట బుక్కరాయలు, ద్వితీయ హరిహరరాయలు, ప్రతాపదేవరాయలు, విజయరాయలు మొదలగు నా రెందఱో పరిపాలించియుండిరి. ఈ విజయనగరసామ్రాజ్యమునే మన శ్రీకృష్ణదేవరాయలు క్రీ. శ. 1490 మొ 1508 వఱకు పాలించియుండెను. విద్యారణ్యులు, పరాశరస్మృతి వ్యాఖ్యానమునందు, తాను భరద్వాజగోత్రుడ ననియు, మాయన శ్రీమతీదేవి తనూభవుండ ననియు చెప్పియుండిరి. వీరికి, భోగనాడులు, కాయన, యను సోదరులుండిరి. భోగనాడులు సన్న్యసింపిరి. కాయన అన్నగారిచే ప్రతిష్ఠింపబడిన రాజ్యముననే మంత్రిగా నుండెను. విద్యారణ్యులు తనచే స్థాపితమైన రాజ్యము, చిందర వందర గావండుటకున, పరిపాలనా సౌకర్యములకున, వేర్వేలు భాగములుగ నేర్పరచి, రాజకుటుంబములకు చెందినవారిని రాజప్రతినిధులుగన, రాష్ట్రపాలకులుగను, సేనాధిపతులుగను, మంత్రులగున నేర్పాటుజేసెను. విద్యారణ్యులు, హరిహరరాయలకును, బుక్కరాయలకును, ద్వితీయ హరిహరరాయలకును కుడి భుజమువలె నుండి, ఏఁబది సం. లతనిపుణతతో రాజ్యతంత్రముల నడుపుచు వచ్చెను. సామ్రాజ్యమున, రాయలుల ప్రభుకంటె, స్వాముల ప్రతిభయే నెక్కుడుగ వెలుగుచుండెడిది. ఆయన కాలముననే విజయనగర సామ్రాజ్యము దక్షిణ హిందూదేశమం దంతటను, దక్కనులో దక్షిణభాగమున విశేషముగను, తూర్పు తీరమందంతటను వ్యాపింపగలిగెను. ఆ కాలమున, హిందూవులకును, మహమ్మదీయులకును మతావేశములవలన బద్ధవైర ముండెడిది. వారిందొరుల నాశనముచేయ జూచుచుండిరి. విద్యారణ్యుల యనుగ్రహమునను, రాజ్యతంత్రముల వలనను మహమ్మదీయులు సామ్రాజ్యమునం దడగిడుటకు దుర్భరముగ నుండెడిది. విప్రకులవంతన మగు విద్యారణ్యుల ప్రాభవ మెట్టిదో! పూర్వపు ప్రభువులకు ప్రస్తుత ప్రభువులవలె విప్రద్యేషముండెడిది గాదు. విప్రులయందు గురుభావముండెడిది. విప్రుల యాజ్ఞలను శిరసావహించెడివారు. విప్రులే రాజ్యతంత్రముల నడపుచుండెడివారు. మన విద్యారణ్యులు ప్రజావిశేషములు గలవాడనటకు సందియము లేదు. ఆయనకు 'కర్ణాటక సింహాసనస్థాపనా చార్య' యను బిరుదు గలదు. విద్యారణ్యులు ప్రభుకార్యములందు పాల్గొనుటయే గాక ప్రభువులకు కులగురువులుగ సయితము నుండెడివారు.విద్యారణ్యులు రాజనీతిగురందరుడేగాక నిరుపమాన పాండిత్య ప్రభావనంపన్నుడని యెఱుంగవలయును. ఆయన సన్న్యసింపటకు పూర్వము (1) పరాశరస్మృతి వ్యాఖ్యానము. (2) మనుస్మృతి వ్యాఖ్యానము (3) వేదభాష్యములు, (4) కైమనీయ వ్యాఖ్యమాలా విస్తారము (5) కాలమాధవీయము, (6) వ్యవహారమాధవీయము, (7) శంకర విజయము, (8) సర్వదర్శనసంగ్రహము, మొదలగు సద్గ్రంథములనే కములను-సన్న్యసింపిన పిమ్మట (1) వేదాంతపంచదశి, (2) విద్య

ప్రమేయ సంగ్రహము, (3) బ్రహ్మవిద్యాశీర్షచనపద్ధతి, (4) జీవన్ముక్తివివేకము, (5) దేవ్యపరావస్తాత్తము మున్నగు విజ్ఞానగ్రంథ రాజముల నెన్నిటితో రచించి, విద్యార్థులకు నామము సార్థకముగఁ జేయగల్గిరి. ఆయన ఆదిశంకరులనే తన గురువుగ భావించెను. ఆయన భాష్యములలో నాగమప్రమాణముల నొప్పియుండ లేదు. ఆయన అద్వైతభావము. ఈ మహనీయుడు, తన తపఃప్రభావమున

సువర్ణవృష్టి గల్పించెనట. ఈయనను సమకాలికులు తరువాతివారు (సర్వజ్ఞ స్వహిమాధవః) యని పిలుచుచుండెడివారు. విద్యార్థులు సర్వవిషయముల సమానప్రజ్ఞులవారగు. ఆయన బ్రాహ్మణుడు. సామ్రాజ్యస్థాపకుడు. రాజకులగురువు. పీఠాధిపతి. రాజనీతిజ్ఞుడు. పండితోత్తముడు. సద్గ్రంథకర్త. యోగి. విద్యారణ్యస్వాములు శ్రీ. వె. 1886 సంవత్సరమున కిద్దరిని బొందెను.

సచ్చిదానందమూర్తి!

దే. సన్న్యాసి రాజు పంతులు గారు

శ్రీ మ దఖండ భూమిమండలం బెన్న
నాడెమైన నివేశనంబు నీకు
అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండభాండం బెల్ల

రచుచీను మగు మందిరంబు నీకు
రేవెల్లు వేవెల్లు రిక్కలు నెక్కొన్న
గగనతలంబు మేల్కట్టు నీకు

ప్రాద్దక్షిణోర్ధర పశ్చిమ కకుబంధ,
వేలాంబునిధి కేశనూతి నీకు

గీ. వెద్దమేరువు ముక్కాల్లిపీఠ నీకు
మించు నల మంచునల కరమంచె నీకు
చక్రవాళాచలము చంద్రశాల నీకు
నతవృద్ధయవర్తి సచ్చిదానందమూర్తి!

సీ. 'పరమపాపాత్ములఁ బావనులు జేయ'

సన్న్యాసి యొగ చైతన్యదేవు
'మేకలబలిచేత మృగదగ్ధ' యని జీవ
హింస మాన్పిన కృశ్కృత్య బుద్ధు
లేగలకునుఁ బాలు లేకుండు నని కాఫీ.

త్రాగ మానిన విద్యపాగరార్యు
తన భనప్రాణముల్ మనుజులదరులకై
వినియోగపఱచు పావనుని గాంధి

గీ. భూతదయచేత మించిన పుణ్యమూర్తు
లనుచు వినుచున్న వారలఁ గనికరంబు
గాంచగా నిమ్మ మాయందు కనికరమున
నతవృద్ధయవర్తి! సచ్చిదానందమూర్తి!

సీ. ఈవు సృశించిన యీభూమి తమ దంతు

సంగ్రామము లొనర్చి సమయవారి
ఈవు పుట్టించిన యీనదుల్ తమ వని
బొట్టు పోనీ కానవెట్టువారి

ఈవు కల్పించిన యీవనుల్ తమ వని
పుల్లెన లేనీక పోరువారి

ఈవు నిర్మించిన యీగనుల్ తమవని
గవ్వైన దా మాటగట్టువారి

గీ. ఆసదోసం బెరుంగని యందవలన
వెంట గొనిపోవ నేరని వెట్టివారిఁ
జూచి తలయూచుచుందువు చోద్య మనుచు.
నతివృద్ధయవర్తి! సచ్చిదానందమూర్తి!

సీ. ముము మానవులఁజేసి మతిమంతులను జేయ

గొఱగామి తిరుగులకొఱకుఁ గాదు
మాకు సంపద లిచ్చి లోకోత్తరులఁ జేయ
గుఱ్ఱింభరత్వముకొఱకుఁ గాదు

సామాన్యదైవ్యాది సాధనంబు లొసంగఁ
గురుభంబులను బన్న గొఱకు గాదు
దొరతన మొసంగ గా వరమున గర్వించి
కూళలై వర్తించు కొఱకు గాదు

గీ. సుమ్మటంచును నేర్పి నిశుద్ధచరిత!
ప్రజలకును మేలునేత ధారాశీవృత్తి
ననదలను గాచుకోరుక్కల నలవరింపు.
నతివృద్ధయవర్తి! సచ్చిదానందమూర్తి!

సీ చీమలమనవులే చిత్తగించుచు నుండ

మామొఱు లాలింప మరతువయ్య
అణువుల కాపద లణగించుచుండఁగ
దానుల రక్షింపఁ దలపవయ్య

కీటకంబుల నైన కృపకుఁ బాత్రులఁ జేయ
దీనులగావఁ జింతింపవయ్య
పతితులు బ్రార్థింప పావనులనుఁ జేయ

ననఘులఁ గాపాడు టబ్ర మయ్య!

గీ. అజ్ఞా లగు మేము నీదు కల్యాణగుణము
లఱయ నేరక కారుల నఱచుచుందు
మాపదలవేళ. లోపంబు నైపుమయ్య.
నతివృద్ధయవర్తి! సచ్చిదానందమూర్తి!

ములుగు పాపయా రాధ్యులు

ముదిగొండ బరవయ్య శాస్త్రి గారు

సహజపాండితీ వైభవయుతుఁడును రెండవ భోజాఁడును నగు కృష్ణరాయని యాస్థానమువలెనే వాసిరెడ్డి వేంకటాద్రి ప్రభు వర్యుని యాస్థానముకూడ పాపయా రాధ్యుని మహాకవులతో నిండారి యుండెడిది. వేంకటాద్రి నాయని యాస్థానముం దవ్వదిగ్గజము లను యెనమండుగురు పండితులు కలరు. మన నుప్రసిద్ధ మహాకవి పాప యారాధ్యులకూడ వారిలో నొకఁడనికొందఱు చెప్పెదరు. కాని యది యంత సరియైనదిగాఁ దోపగు. పాపయా రాధ్యులు తా నొకవో-

సింహుల సన్నిధిఁ జెలిమిఁ గాంచి"

అని చెప్పటవలన నీకవి యవ్వదిగ్గజములలో వాడుగాక, చెలిమియనుట వలన నాబాల్యవిశ్రుఁడని యూహింపదగియున్నాడు. ఇంకేమన పాపయా రాధ్యులు నాయన కాబాల్యవిశ్రుఁడు. పాపయా రాధ్యుడు సంస్కృతాధిభి భాషా పాంగంగతుఁడు గురసకవితావిశాగ్గుఁడు. ఈ మహాకవి సంస్కృతమునందు ఏకాదశీమాహాత్మ్య మను సంపూర్ణ బంధమును రచించి వేంకటాద్రి ప్రభువర్యునకు గృతి నొసంగి తదాస్థానమునం దభినవకాళిదాస బిరుదమును వహించెను. ఈ ప్రబంధము పీఠికనుండి యొక్క శ్లోకమును జూపుచున్నాను.

శ్లో. శ్రీ వేంకటాద్రిస్వపతే ర్దుణురత్న రాశే

చేకాదశీ గ్రంథవిశేష కథాప్రపంచః

ఓంపూర్ణ బంధతిలకో ధిజగిత ప్రతితిం

విద్యన్నతా మతిశయోక్తిషు రా గవిర్ఘః

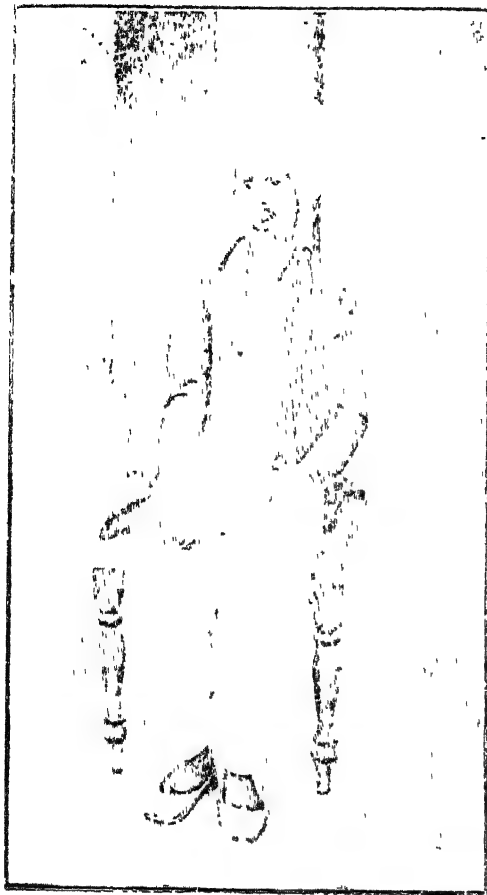
ఈ ప్రబంధమునందు వేంకటాద్రి నాయని కథానాయకునిఁ జేసి నాయని ఏకాదశీ గ్రంథ పరాయణత్వమును దానదాక్షిణ్యాని గుణగణంబును రాజ్యపాలనావైభవంబును వక్కగ నభివర్ణించినాడు. వేంకటాద్రి నాయనిని లక్ష్మీపురాధీశ్వరుఁ డని జెప్పియున్నాఁడు. కృష్ణాతీరస్థ మగు చింతపల్లి గ్రామమునకు లక్ష్మీపుర మను నామాంతర మున్నట్లు వాడుక గలదు. నాయనివూర్వులు చింతపల్లిని రాజధానిగఁ జేసుకొని యుండిరి. వేంకటాద్రి ప్రభువు క్రీస్తుశకము 1765 సంవత్సరమునందు జన్మించి, 1798 81 ప్రాంతములవఱకుఁ గూడ నీచింతపల్లిలో నుండినట్లును, పిదప నిజపరివారసహితముగ నమరావతిని రాజధానిగ మార్చుకొని యందు బ్రవేశించి యున్నట్లును, దెలియ వచ్చుచున్నది. వారిది చింతపల్లిలో నిప్పటికిని శిథిలావస్థ నందియున్న గొప్పకోట కలదు. ఇంతియకాక నాయని వంశస్థులలోగూడ గొందఱిప్పటికి నాగ్రామమందు నివసించియున్నవారు. పాపయా రాధ్యుని వంశస్థులలోగూడ నొకరు కలరు. దీనిబట్టి వేంకటాద్రి నాయనికిని పాపయా రాధ్యులకును చిరతరాబాల్యవృత్తి తన్నే హమువృత్తి దృఢపడు

చున్నది. వేంకటాద్రి ప్రభువర్యుఁ డమరావతిని రాజధానిగ మార్చు కొనిన పిదప నమరావతి యమరావతిని బోలి సమస్తవైభవములతో నిండియుండెను. అపట్టణమునం దిప్పటికిని యొక ప్రదేశమునకు నందన మని పేరు వాడుకగా నున్నది. వేంకటాద్రి ప్రభు వమరావతీశ్వరుఁ డగుటవలన తన యాస్థానపండితు లవ్వదిగ్గజము లనియు, దన విహారోద్యావనమునకు నందన మనియు, దనకొలువుకూటమునకు నుధర్మ యనియు, దత్తాంశమునం బ్రవహించు కృష్ణాదికి దివిజగంగయనియు పేరులను సాటిఁ గల్పించుకొని భూలోక జీవేంద్రుఁడై మహావైభవ ముతో రాజ్యపాలన మొనర్చినట్లు స్పష్టపడుచున్నది. వేంకటాద్రి యుడు చక్కని భాషాజ్ఞానముకలిగి యాధయభాషారసజ్ఞతాధుర్యుడై యనేకవిద్యత్కవుల నాదరించి యనేక సంస్కృతాంధగ్రంథాధినాథుఁడై యభినవభోజాఁడను నవ్వర్థబిరుదమును నివహించుకొని యెను. నగల్గెసిద్ధుఁడగు నీరాజేంద్రుని గూర్చి చెప్పవలయు ననిన వెట్లుగిన్నయములు కలవు గాని గ్రంథవిస్తరభీతిచే నింతట విరమించి ప్రకృతవిషయ మగుటచేత పాపయా రాధ్యుని గుఱించి విచారింతము.

ఈకవి లింగధారిబ్రాహ్మణుఁడు. కాండిన్యగోత్రుఁడు. ఈతని తల్లి శ్రీమదురాంబ, తండ్రి పీఠవా రాధ్యుడు. గురువు శ్రీ శంభులింగ స్వామి. ఈతని నివాసస్థలము ప్రభుమచుడు చింతపల్లి. పిదప రాజ సన్మానితుఁడై యమరావతివరకు నివసించెను. కవులచరిత్రయందు ఈకవిని గురించి వేరువాగధ్యుల సంగమేశ్వరాధ్యులు అని శిషి కతో నిందుక వ్రాయఁబడి యున్నది. వేరువారాధ్యులు అనునది మూలపురుషుని నామము. ఈకవికి ముఖంబగువారిని గృహనామము నుప్రసిద్ధము. సంగమేశ్వరాధ్యులు అని ఈకవికి నామాంతరము. కాని వెట్లు గ్రంథములయందు పాపయా రాధ్యులు అయి వ్రాసు కొనియున్నాఁడు. సర్వచతురమునం దిట్లు గద్యపద్యమును వ్రాసికొని నాడు.

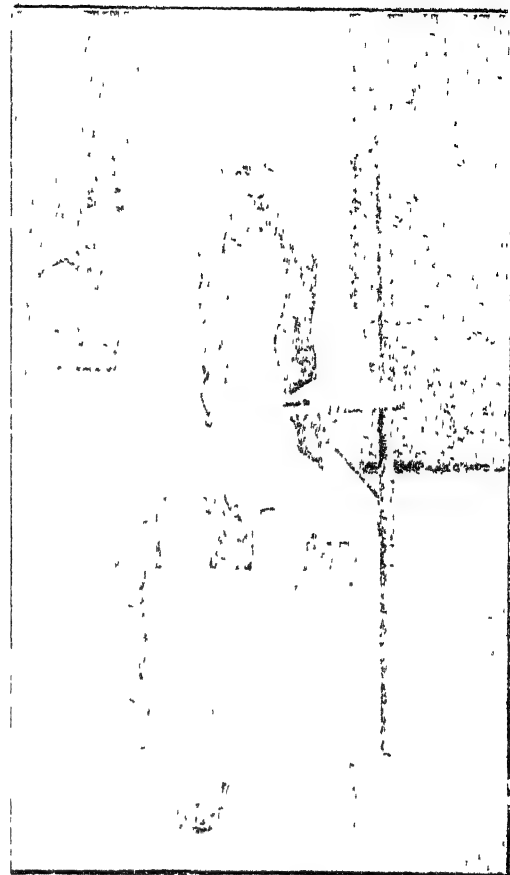
చ. ఇది యపరంజినామ్మ పయ నింపుగ కెంపులుచెక్కినట్టు లా ప్పిదముగ మింటి తెర్వరులః బెద్దల నిద్దరః జెప్ప కబ్బిమై మొదవులపాలతెమ్మ లన ముచ్చటలం గల ముల్లు పాపయా రదు లానరించు సర్వచతురంబునఁ దొల్లటి విన్నపం బగున్. మఱియు నీకవి తాను రచించిన గ్రంథములం దొక్కొక్కరీతి గద్యములను వ్రాసుకొని యున్నాఁడు. సరసహృదయాను రంజనమునం దిట్లున్నది:—గద్యము ఇది శ్రీచదుభయభాషారసజ్ఞ రసజ్ఞాగ్రన్య త్యన్నాటకాలంకార గ్రంథాంధప్రబంధ బంధురకవితానిబంధన శ్రీచదుభయవారాధ్యసంక పయఃపారావార రాకానుభాకరి పాప

Sepat Singh of Gujranwala Thumb and lower jaw shattered by bomb from aeroplane

గుజరాత్ వాలలో బొంబున ప్రాణము క్రింది చొడయు వాయువిమానమున చిదరగొట్టబడిన గోపాలసింగు

Alhan Ditta of Gujranwala nose and eye shattered by bomb from aeroplane

గుజరాత్ వాలలో వాయువిమానమున నోరు గాయమైన ఆల్హా దిత్త

Sardari Lal of Gujranwala wounded in arm by bomb from aeroplane

గుజరాత్ వాల వాయువిమానము నుండి వచ్చిన బొంబు చేతి నెగురగొట్టి కర్రలము

Leaders of Gujranwala in handcuffs and paraded through streets

1 దివాన్ మంగళ సేక్, 2 లాలా అనుగూద్, 3 లాలా హకింరాయ, 4 లాలా రాజ్ కుమార్, 5 పండిత దివాన్సుండు
చేతులను కట్టి వేసి గుజరాత్ వాలలో పీకబడిన నాయకులు

యాగాధ్యాభిధాన విధిచితం బగు సరసహృదయాను రంజనమునందు ప్రధమార్వాసము.

వేమనారాధ్య చరిత్ర ముల్లో

సీ. పదపవాగ్ నిబంధం ధర్మరంజిగ ధరా

తల పెట్ట నెరుగ శంతనుచరిత్ర

సరస శృంగారానుషంగముల్ భవణి జూ

పంగ నమాల్వారధగా పరిణయంబు

ధీమజ్జన సక్ల ధీమజ్జనోన్మేష

కరముగా నలరు ఘూర్జరచరిత్ర

లనదలంకార లాలస విశేకటముగా

బరగు నింద్రాత్మజా పరిణయంబు

గీ. శతకపూజాస్తవంబు లనంభ్యుచంభ్యు

మీటి నీవు పాసంగియ సారకావ్య

రచన మాకెల్ల సమ్మదాద్రాణి బాసంగ

సరసమచిసాంద్ర చంగమేశ్వర కవీంద్ర!

అని ఈ కథముగ నభిధానాంతరమును వ్రాసికొని యున్నను ప్రాయశః ముగా దేవీభాగవతాది మహాగ్రంథములయందు దీపాపరాయాధ్యాభిధానమునే జెప్పకొని యుండుటను బట్టి పాపయారాధ్యునియే ఉదాహరించితిని. వీరేశలింగకవిగా రికవిని గుఱించి యిందుక వ్రాసి యుండి రని యుదాహరించితిని. కాని వారికి కవులచరిత్ర వ్రాయు నాటి కీకవి కులగోత్రములైన సరిగా తెలియవని చెప్పుటకు సామానింపవలసి వచ్చినది. ఇదియు గాక, మఱికొన్ని చరిత్రములుకూడ వీరేశలింగముగా రిట్లు వ్రాసియుండిరి. వారి సాహసపువ్రాత యిం కొకటి కలదు. “ఈకవి కవిత్వము ప్రాశస్త్యమైనదియే. కాని వ్యాకరణదుష్టము లిందనేకములు కానంబడుచున్నవి” అని వ్రాసియుండిరి. కాని పంతులుగా రెంచినటుల ఈకవి కవిజన సామాన్యుఁడు గాక సకలశాస్త్ర పారంగతుఁడై సంస్కృతాంధ్రములయందు దనేక ప్రబంధములను రచియించి కవిత్వమునం దభిజన కాళిదాసు అను నన్యధావిరుదము వడసినవాఁడు. ఈ కవి విరచిత గ్రంథముల నిట నుదాహరించుచున్నాను. ౧ ఏకాదశీమాహాత్యము (చంపువు) ఇది వేంకటాద్రి నాయని కంకితము. ౨ కల్యాణచంపువు. ౩ వేదాంతసార సంగ్రహము. ఈమాఁడును సంస్కృతమునందు రచియింపఁబడినది. ఈ గ్రంథ త్రితయ మతిస్థాన మై విత్వత్కవి మనోరంజక మై కవిపాండిత్య ప్రకర్షమును వెలుపుచున్నది.

ఇంక నాంధ్ర ప్రబంధములు. ౧ సరసహృదయానురంజనము ౨ శ్రీమతిపరిణయ మను నామాఁలరము గల సర్వసమధరము. ౩ దేవీ భాగవతము. ౪ వేమనారాధ్యచరిత్రము. ౫ అహల్యాసంక్రందన విలాసము. ౬ శంతనుచరిత్ర. ౭ ఘూర్జరచరిత్రము. ౮ ఇంద్రాత్మజా పరిణయము మున్నగునవి. దీనిలో సర్వసమధరము మాఁడాధ్యాసముల అచ్చ తెలుఁగు కబ్బము. మిగిలినవి మిశ్రఫణితిని రచియింపఁబడినవి. మొత్తముమీఁద నీ కవి సంస్కృతమునందును మిశ్రఫణితియందును అచ్చ తెలుగునందును గ్రంథములను రచియించి తనకవిత్వమును త్రివిధ గఠిని బ్రగర్తంపఁజేసెను. శతకపూజాస్తవం బసంభ్యుచంభ్యు యని కవియె నాకొనియున్నాఁడు గాన నీక వాటికి పరిమితియే గాన్పించదు. వీనిలో ౧ శంతనుచరిత్ర ౨ ఘూర్జరచరిత్ర ౩ ఇంద్రాత్మజా పరిణయము. ఈ గ్రంథ త్రితయ మెం దడగియుండినో కన్నులఁ గను భాగ్యము కల్గినది కాదు. మఱియు నీకవి బహుళగ్రంథరచనా

సరంధరుఁ డగుటయ కాక నుమా రొక నూతుంటి బిచ్చాభ్యుదయ విద్యాదాన మొసంగి తాను రచించిన కల్యాణచంపువును పతనగ్రంథముగఁ జెప్పినటు లీయన శిష్యప్రశిష్యులవలన నీ పృష్టా గుంటూరు మండలములం దందందు నభివ్యాప్తి కలిగియున్నది. ఈయన ప్రసిష్యులొక కొందఱి టిప్పటికిని గలరు. వారివలన నీ మహాకవియొక్క ప్రతిభా విశేషము లాయాస్రాంతముల వినఁబడుచుండును. కాని వానికన్న కవివాక్యములే మనకు పరమ ప్రమాణములు. వేమనారాధ్య చారిత్రమునందు వంశావతారమున నిట్లున్నది:—

సీ. శాంతసౌజన్య వాత్సల్య దాక్షిణ్యాని

గుణములు మూర్తి గైకొని ననంగ

హరశేత్రదగ్ధ శింబరవైరి నరుఁ డాదు

ధరణిలోపల రూపుఁ దాల్చె ననగ

సురగురుత్వ మటుంచి నరగురుత్వము నేయ

జగతి కేగిన బృహస్పతి యనంగ

తన పురాతన కవిత్వ స్థైర్య మొనగూర్చు

దలంచి పుట్టిన కాళిదా సనంగ

గీ. తగినవారి లటంచు నధరణిపతులు

నతు లొనర్చుచు పూజింప నవ్యవస్త్ర

హరముఖపూషణాదుల నందినాఁడ

రసన నను ముల్గు పాపయారాధ్యు డుండు.

సీ. సరసశేఖర తర్క శాద్వికాలంకార

సాహిత్యసామ్రాజ్య చక్రవర్తి

సంస్కృతాంధ్రానేక సత్ప్రబంధనిబంధ

బంధురకల్పన భరితయకుండ

దినకర్యయంత మహా త్రివిధలింగార్పణ

యత్ర చిత్రాద్వైక నిత్యచరుండ

మట్టలజ్ఞానాను సంధాన కర లన

త్యరమశివాద్వైత పండితుండ

గీ. వేమనారాధ్య వంశాద్ధి సోమఁ డెనును

జనులు వినుతంప నెగడితి జగములందు

విమల కాండిన్యగోత్రకవిత్ర ముల్గు

పాపయారాధ్యనామ విభ్రాజతుండ.

మ. నను విద్యజ్ఞు జాల లాలిత వచోనైపుణ్య వష్టంభ గుం

ఫసధారాశకవిత్వతత్త్వ కలనా పారంపరీపారగుక

ఘనదైవజ్ఞ కళావిచక్షణమనోనాళికుఁ జేరంగ ర

మృని రావించి వదించె నంచితవచో మాధుర్య మేపారగక.

మ. వర పుంభావసరస్వతీ చతురతావాల్లభ్యసంనూచనా

కరపాశంజలవాగ్విశుద్ధ కవితాకల్పారచూళీ రసాం

మరిత స్నిగ్ధ నిబంధబంధుర కథాంకూరాంకిత గ్రంథక

ల్ప రతోత్సాహిని. పాపయార్యసుకపి! ప్రత్యక్షకోభాకపి!

ఈపద్యములవలనఁ బాపయారాధ్యుని గుణగణ మెల్లరకు దెలియుటయ కాక జ్యోతిశాస్త్ర పారంగతుఁడనియు మహావైయాకరణి యనియు పాపయారాధ్యుని వాక్యములనే వినుచున్నాము. వినుటయే గాక కవిత్వమునందలి ప్రయోగకాళలమును ఈయన పాండితీవైభవమును జాలుచున్నది. ఇంక నీకవికథామణినిం గూర్చి చెప్పవలయు ననిన ననేకము కలవు. గ్రంథని ప్రరభీతిచే నింతట విరమించి ఒక్క విషయముతో నీచరిత్రమును ముగించుచున్నాను. పాపయారాధ్యులు

పరమభాగవతోత్తముడు. ఈయన భక్తియంతయు దేవీపరమై యున్నది. దేవీభాగవతము నాంధ్రీకరించినవారిలో నీయనయే స్వాధమి కుడు. వేంకటాద్రిప్రభువు గతించినపిదప గొంతకాలమునకు తన వాగ్దేవతయందు నొకకుమారుడని సంస్కృతభాగవతమును జరుపుచుండఁ దా నొక బాలకుని నాపహరించినున్న, నాకుఁగోరణి మఱియొక కుమారునకు నాంధ్రీకరణమును జెప్పి వ్రాయించి యుచున్నాములలో సంపూర్తి నొనరించెను. ఈయనరచించిన భాగవతవనం దెల్లమొడల భక్తిరసము వెల్లివిరిసి యుండును. పాపయాచార్యులు తానొక నాటక చాముండికేశ్వర్యాలయమునకుఁ బ్రవేశముకాలమున దర్శనార్థమై సోవునప్పటికి నెందలి యర్చకుఁడు తలచుటయూని పోయియుండెను. అ సమయమందు భక్త్యావేశముతో—

“ముక్తివ్యాసము తల్పవీయగదె చాముండా! జగజ్జీవనీ”
యనెడు మఱుటముతో నియదేడు పద్యము లాకుఁగోరణిఁ జెప్పనప్పటికా జగదీశ్వరికిఁ గరుణగల్గి తలుపులు తెరచె నని చెప్పెదరు. ఆ పద్యములలో నొకటిమాత్రము నిటఁ జూపుదున్నాను.
శా. ముక్తాపాండుర హాసచంద్రికలు కెమ్మివిం గుబాళింప మా
దృక్పాత్రయి విన్నవించి పతికెంతోఁ బ్రేమఁబుట్టించి ప్రా

గుక్తాచరణాంగదారవ సుషుప్తితాంగివై వచ్చి నీ
ముక్తివ్యాసము తల్పవీయగదె చాముండా! జగజ్జీవనీ!
పాపయాచార్యుని గ్రంథములు ముద్రకాదిసూతన సంపత్తి లేక ప్రస్పన్నములై యుండుటను బట్టి లోకమంతగా నీతని కవిత్వము నెఱిగియుండదు. కావున నీతని కవిత్వమును గుఱించి యిందుక విచక్షింపి విడచెనను. పాపయాచార్యులు వివిధసామాన్యముగాఁ నివర్తమాన పాండిత్యవైభవోపేంద్రుఁడు. భక్తనికవిత్వమును ఏమ ర్పించి మాచిన నీతనికి నాంధ్ర మనన నొకలక్ష్యములతో నుండినట్లు గానినొదడు. ఇంతసొత్తమున నీతని యాంధ్ర కవిత్వమున కేమేని కొరత రుఱుగదేనా? కేవల మాంధ్రమయి గూడ నొకకావ్యమును రచియించెను. కావున సుభయభౌషా కవిత్వవిభారదుఁడగు నిమిత్తహావి కవిత్వ మనర్థగంగాలచరిత నిరాఘాటమై లలిత మృదుపద భూయిష్టమై సర్వాలంకారాలంకృతమై చదువఁజడవఁ జచ్చుటగల్గెను మనోహరమై యుండును. అంతటి కవిత్వమునుండి యదాహరణార్థము దిక్పాత్రముగాఁ గొన్ని పద్యముల నిందుచాహరించియే యున్నాను. ఆపద్యములను బట్టి ఈతఁ డసమానవ్యాకరణ విద్వాంసుఁడని స్పష్టపడకమానను.

పంచముల పట్టణి

గొల్లపల్లి సామ్యుల్ గారు

సంఘసంస్కర్తలే జనుల మా మమ్ముల
నాదరింపనిచో నిఁ కేది చిహ్ను?
పరమ భక్తులవలె దిరుగువాఁలెల్లరు
మముఁజూడకున్నను మార్గమేది?
వసుధ మహామహా పాధ్యాయు లే మమ్ము
నిరసింప నిఁక వేఱు తెఱగదెద్ది?
మాచాకిరీలేక కొంచెమున్నెగ్గని
వారె వీడగ మాకు నారియెద్ది?
గీ. కుడుపునొందిన రొమ్ముపై గ్రుద్ద నగునె?
తరుణఫలములఁ దినిచెట్టు నఱుక నగునె?
తీసికొనిపాలు పొదుగుచేసించనగునె?
ఏలనయ్య! యిట్టిచివేత - లిద్దరిత్తి.
సీ. ఊరికి దవ్వుల నుంచిన మాలాన
బోయెనే? మీదు యనూయకొంత.
ముట్టరాదనిపట్టు పట్టిన మాలాన
నమనెనే? మీదు ద్వేషంబుకొంత
వెద్దకులంబని పీఠలాడినయంత
జనియెనే? మీదగు కినుక కొంత
అంటరాదని చాల - యార్భాట మొనరింప
ప్రందెనే? మీదు రా - ద్రంబుకొంత.
గీ. తగ్గనని మీర లొకవేళ దలచియున్న
చాచ్చదే? మాకు మీవైసి యెన్నోరెట్లు.
ద్వేషబుద్ధి ద్వేషంబునే పెంచుగాని
క్షాంతివత్సంబు గూర్చు న హాసపడునె?

సీ. అంశల్ల కస్తువు లమ్మిబదుటకుకైన
నంటరాని తనంబె - యడ్డుదగులు
గొప్పవారలయొద్దఁ గొలుపు సేయుటకైన
నంటరాని తనంబె యడ్డుదగులు
ఒంద్రాకు పనిచేసి - బ్రతుకద మనుకొన్న
నంటరాని తనంబె యడ్డుదగులు
గృహకృత్యము లొనర్చి మహిమ తుకుగ మన్న
నంటరాని తనంబె యడ్డుదగులు
ఇచ్చుచచ్చిన చోటి - కేగుదమనుకొన్న
నంటరాని తనంబె - యడ్డుదగులు
గీ. వసుధ నెట్లైన జీవనో - పాధిసేయ
నంటరాని తనంబె మా కడ్డుదగులు
ఎందుబోదుము? గతియేమి? యెవరు బ్రోతు?
రకట మాకర్మ మిటులయ్యె నవనియందు.
సీ. స్వపతి పాలనకునై పరిపాలకుల తోడ
వాదించు జాతీయ వాదులార!
ప్రజల హక్కులకు నై ప్రభువుల సభలొన
వాదమాడెడు నతి వాదులార!
స్వేచ్ఛ నొనఁగు డంచు బ్రిటిషు వారల తోడ
వాద మాడెడు మిత వాదులార!
వై వారితోఁబాటు ప్రక్కతాళము వేసి
వాదులాడెడు ప్రజా ప్రముఖులార
గీ. దిగనిడిచి మమ్ము నిట్లు సం - దిగ్ధ గతిని
హక్కులన్నియూ మీరలే - యందు వారె
లేమి చేయంగ మమ్ముల - నెంచి నారు?
వికేదముగ జెప్పరే మాకు - విముఠులార.

కాకతీయ సామ్రాజ్యము

శ్రీ శేషాద్రి రమణ కవులు

ఆంధ్రవాఙ్మయాభివృద్ధికి ముఖ్యస్థానము నేరేణ్యహార
జయ్యలకు నిలయుము నకు నాంధ్రసామ్రాజ్యపు
జరిత్రము క్రమముగ విస్మృతికి వచ్చుచున్నది. ఆంధ్రదేశీయుల
పవిత్రతాత్రకము ప్రవహించిన కాకతీయసామ్రాజ్య మాహాత్మ్యము
చేతులార వ్రాసి కృతార్థులము కాదలంచి సంగ్రహముగ నిజేంచు
చున్నారము.

ఆంధ్రసామ్రాజ్య మని భవ్యహరింపబడిన పవిత్రక్షేత్రము
నిజామురాష్ట్రములలోని మానుచుకొండ ఒరుంగల్లులు ముఖ్యస్థానములుగ
జాలకాలము ను ప్రసిద్ధమై యుండెను. ఈ సామ్రాజ్యమున గాకతీయు
లను ద్రిలింగ దేశవాసులు ధర్మబద్ధులై పాలించిరి. కాకతీయు లాం
ధ్రులు. కాసనములలో నూన్యవంతుల నియము జంద్రవంతుల నియము
దదయు లనియు వ్యవహరింపబడుచు వచ్చిరి. ఈ ద్వివిధ చరిత్ర
కారులు విశ్వసించుచున్నారు. ఈ వంశీయులకు గాకతీయు లని
పేరువచ్చుట కొక చిత్రకర్త యెప్పుడున్నాడు * కాకతీయును
శక్త్యసంగ్రహమున గుమ్మడితీగయం దొక బాలకుడు జనించెనట.
అబాలకుని వంశము కాకతీయవంశ మని ప్రసిద్ధ మయ్యె నట.
“కాకతీ”యనునది జైనదేవత యనియు నీవంశీయులలో బూర్వు
లంద టాడవలె నారాధించువా రగుటచే గాకతీయు లని కృతహా
రింపబడి రనియు గొందఱు తెల్పుచున్నారు. కథాలశె తెలు
లున్నను గాకతీయులలో గొన్ని పురుషాంతములవారు తెలుగులై
తమవారసుల నావరించి నను విశ్వసనీయము. స్త్రీలెల్ల పైని
మతాలంబు వైసవారికి యర్హులైన నను డె. గాకతీయులరాజే
కడపటివా డని తెలియుచున్నది.

మహామండలేశ్వరప్రౌలరాజు

ఇతడు పూర్వవర్తమాం. త్రిలింగదేశమున నాంధ్రసామ్రాజ్యము
సెలకొల్పిన యేశాముడీ మహామహుడే. ప్రౌలరాజునియు (ప్రౌ
రా జనియు నీతనినే కృతహరింతును. ఈ ప్రౌలరాజు బహుశః
త్రిభువనపుల్లభేతరాజు చాళుక్యప్రభువుల నొద్ద పోయియుండుగ

నుండెను. * సమస్తభవనాశ్రయ శ్రీ పృథ్వీవల్లభమహారాజాధిరాజ
పరమేశ్వర పరమభట్టారక సత్యాశ్రయకులతీలక చాళుక్యభరణాది
బిరుదముల నీ త్రిభువనపుల్లండు వహించి శూరమాదా వణియై యాం
ధ్రదేశమును బాలించెను. ఇతని జనకుడే మొదటి ప్రౌలరాజు. దేశచరి
త్రములందు కాసనములందు నీతని విస్తర మగు జీవితము కాన
రాదు. పూర్వుల చరిత్రము నింతలో విడచి కాళాచంక్రమణ న్యా
యము ననుసరించి మహామండలేశ్వర ప్రౌలరాజు జీవిత చరిత్ర
మును దెలిసికొనఁ బ్రయత్నింతుము. (*) ప్రౌలరాజు శ్రీ. శ. ౧౧ వ
శతాబ్దారంభమునుండి, నుప్ర సిద్ధుడైనటు లూహింప వచ్చును. చా
ళుక్యకు సామంతులుగఁ దరువూర్పు లుండిరే గాని ప్రౌలరాజు
మాత్ర మటుల నుండలేదు. ఇతఁడు స్వతంత్రుడై మానుచుకొండలో
రాజ్యము స్థాపించి మిగుల నభివృద్ధిలోనికిఁ దెచ్చెను. ఈతని జీవిత
మంతయు కిరోధుల కెదురుగ నిలుచుటతోడనే గడచినటుల కాసన
ముల వలనఁ దెలియుచున్నది. చాళుక్యమాదాచుణియగు తైలపదే
వుని యను రాగముతో సంగరమున నడచి పెట్టెను. లంకాకవిషయా
ధీశ్వరుడగు గోవిందరాజును బంధించి విడచి పెట్టెను. గుండరా
జును సర్వవిధముల నకమానించి వధించెను. పలువురు మండలేశ్వరుల
సహాయముతో మానుచుకొండ ముట్టడించిన జగదేవుని జయించెను. ఈ
విజయము లన్నియు మానుచుకొండ కాసనములోఁ జెప్పబడి
యున్నవి. ప్రౌలరాజునకుఁ బ్రతివాయకులు సామాన్యులు గారు. వీగం
దూని నిజాముదేశములలోని కుండలోభక్తులు లని సాధనాంకిరము
లనే నిరూపింపవచ్చును. స్థానిక చరిత్రములో ప్రౌలరాజే యోరు
గంటిలోఁ గోటఁ గట్టింప మంత్రకూటనివాసు లగు రామార
ణ్యప్రేషాదులవారిచే శ్రీవిద్యాచక్రక్రమమున నాకృతిని నిర్మిం
పఁజేసెననియుఁ గోటలన్నియుఁ గట్టించె నని వ్రాసుబడియున్నది.
కాని గానిని విశ్వసించ వీలులేదు. సోమరాజీయాదిగ్రంథములలో గణ
పతిదేవుడే కోటఁ గట్టించినటుల గానవచ్చుచున్నది. ఇదియే విశ్వస
నీయాంశ మని తోచుచున్నది. ఇప్పుడు కాసనచ్చు సిద్ధేశ్వరాలయ
మునకుఁ జాట్టుఁ గానవచ్చు కొండ లన్నింటిని జూచిని పెద్ద కట్ట

* కాకతీయ మహారాజు రంజితాం పుగ్గులయెప్పుడం కాకత్యాః పరశక్తేః కృతయా మామృందవన్తి కా కాచిత్రపుత్ర మనూత తదే
తిత్కుల మనఘం కాకతీయగుంజమభూత్. [నూ. అని తెలికలంపదేలు కాసనము]

స్త్రీ మానుచుకొండలోని పద్మాక్షియాలయము ముందుఁ గల కర్ణాటకాసనము చూడుడు.

* వడ్డెవల్లి చెలువునొద్ద గల జిల్లా కాసనము చూడుడు.

(*) శ్రీమత్ ప్రోలనృపాల సైన్యపతి నా విఖ్యాతవిక్రాంతినా యద్దైర్యేణ మహాబలేన నిహతో మంధస్యగుండాధిపః - అను రుద్ర
ని కాసనమువలన గాటచ మూపతియే గుండాధిపుని వధించినటులఁ దెలియును.

పోయిబడియున్నది. ఒకవైపు గొప్పశిలాద్వారమువైపు కానవచ్చుచున్నది. ఈకొండలకు మధ్య సిద్ధేశ్వరాలయము మొదలుకొని పద్మాక్షియాలయమువరకు గల విశాల ప్రదేశము ప్రోలరాజుకాలములో గోటగా నుండెనని యాధారము. జూచిన దోషకమాననం. ప్రోలరాజు వైశాఖతాభిమాని యగుటకు బద్మాక్షి దేవతకు గొండరాళ్లవై గల వైవర్ధహములు నటగల కాననము దోడ్పడగలవు. బద్మాక్షి దేవతకుండు సిద్ధేశ్వరాలయముముందు గొండి సరోవరములు కానవచ్చుచున్నవి. ఈ సరోవరముగ్గురుభృగముననే ప్రోలరాజు కోటగట్టించుటకు నూహింపవచ్చును. ప్రోలరాజు తన జీవిత మంతయు నుండలేవలయు నెదిరించుటతో గలిపి యాంధ్ర సామ్రాజ్యము నొకవిధముగ నిర్మింపగలిగెను. ఈవీరునకు రుద్రదేవుడు మహాదేవరాయలను నిరువురు కుమారులు కలరు. రుద్రదేవుడే వయస్సున బెద్దవాడు. మహాదేవరాయల కాననములు కానరావు. దేవగిరిరాజులతో బోరి గతించినటుల స్థానికచరిత్రమున గానవచ్చును. రుద్రసేనాని రాచుప్పగుడల కాననములో రుద్రదేవునియనంతరము రాజ్య వట్లకల్లాలమై విరోధిరాజులచే నాక్రమింపబడినటుల దెలియుటచే మహాదేవరాయలు రుద్రదేవుని రాజ్యపాలనముకంటె ముందుగా గతించినటులూహింపవలయును.

రుద్రదేవ చక్రవర్తి

ఈటండ హాయిపూరుడు. యద్ధిక్రిగాకాళుడు. రుద్రదేవుడు నిరుపించుతల్లి దండ్రులును ప్రోలరా జెందులకో స్ఫురించెనట. విభ్రాతుడై విరోధి యనుకొని రుద్రదేవుడు జురకుడను ప్రోలరాజును గట్టితో బాడచి ప్రమాదమునకు బద్మాక్షి ముందె నుడుగు ప్రోలరా బా ఖడ్గహతితో చూడబడినటులు జీవించి కుమారుడు నిర్దోషి యనియు నది ప్రమాద మనియు చెరులకు దెలిపి మరగించె ననియు స్థానికచరిత్రలో గలను. ఇం దెంతవఱకు సత్యము కలదో నిర్ణయంప వీలురాదు. ఆ రుద్రదేవుడు పరాక్రమశాలి యగు దొంగరాజును సంజుచెను. పాపానచేశాధీశ్వరుడు మేళగి దేవుని మహారాజును గణించెను. వర్ధమానపురసంస్థానాధీశ్వరుడు దుర్రాచుడు మాత్యవత్వపత్ని పతియగు భీమరాజును రాజ్యమునుండి పాఠప్రోలి వెంటనంటితిమి వర్ధమానపురమునుదహించి తెలస్సు పతి రాజ్యముగాక్రమించినందులకు బగ దీప్తికొనెను. రుద్రదేవుని జీవితములో నాంధ్ర సామ్రాజ్యము స్థిరపడెను. అరాలిలోకము నకించి యాత్మరాజ్యమునృపియై బలవంతమైన రాజులుచే రుద్రదేవుడే కాక తిరుగజ్యస్థానాచార్యుల డయ్యెను. కండ్రికల నీతలు జైనమతా

భిమాని కాదు. పాలకుటికి సోమనాథకవి యాతని యాస్థానముననుండి యనేకగ్రంథముల రచించి జైన మతనిర్మూలనము వైత మిశ్ర భుని యాదరణముచే నొసరించి రాజ్యమునం దంతటను వీరజైనమతమును వ్యాపకములోనికి దెచ్చెను. జైనగ్రంథము లీ కాలముననే చాలవఱకు నశించియుండును. రుద్రదేవుడొయగంటిలో (ఏకశిలానరము) మఖ్యస్థానముగ రాజ్యము బాలించినటుల గొండలు వ్రాసి యున్నారు. * మానుకొండయే రాజధానిగ బాలించినటులనితడు స్థాపించిన స్వయంభూదేవాలయ కాననమున గలదు. రుద్రదేవుడు సమధికతసంచయమాశబ్ద పడలేత్వో హన్మకొండాపురవశేత్వర పరమమాహేశ్వర పరిహితచరిత విసభూషణ శ్రీమహామండలేశ్వరాది విరుదములు వహించి యప్రతిమానపరాక్రమశాలియై నిర్విరోధిలోకముగ (క్రీ. శ. ౧౧౪౦ మొదలు ౧౧౮౬ వఱకు) రాజ్యమును బరిపాలించెను. రుద్రదేవుడు సగస్కృత కర్ణాటాంధ్రభాషలలో బండితుడు కవియునై పెక్కుగ్రంథములు రచించెను. విద్యాభూషణవిరుదమును వహించి యితడు సుస్కృతమున నాంధ్రమున నీతిసార మను గ్రంథము రచించి యున్నాడు. మరియు నీతడు సర్వశీలీలాస మను న్యాయశాస్త్రమును చెప్పినటుల వైతము తెలియుచున్నది. రుద్రదేవునిపాలనకు తనమేలతో ననేకగ్రామముల గట్టించుటయే గాక రాజధానియగు ననుమకొండలో నొక గొప్ప దేవాలయమును గట్టించి, వానుదేవరను రుద్రదేవుని సూర్యదేవుని బ్రోక్షి చి ముందొక సహస్రస్తంభమండపమును గట్టించెను. ఈయాలయములో శిల్పి ప్రకాశి వేనోళ్ల బ్రహ్మసింహదగి యున్నది. ఆలయములోని స్తంభాలపైను - ద్వారములపైను - దీర్చిన చిత్రరవులు విగ్రహములు నిరంతర మాంధ్రుల శిల్పసామర్థ్యము నద్భుతమచున్నవి. సహస్రస్తంభమండపమునకు పాలయమునకు నుప్పు నొక నంది కలదు. దానిపై గల హాములు దానిమునికి ఆకారపులింకము దర్శనీయము. ఇపు డా మండపము ఆలయము పూజబడినది. చిల్లిగుపు లన్నియు కిచ్చిన్న మొదలవదినవి. స్మృతీయము లగు నాలయచిహ్నములతో చాటు పూర్వాన్నయము దెలుపు నొక దీప్తి కను కాననము నేటికి దగ్గరయముగ నున్నది. రుద్రదేవుని యనంతరము రాజ్యము పరస్పరాధీన మయ్యెను. ఆ పప్పుల రేచల్లగోత్రుడును స్వామి భక్తుడును సేనానాథుడును గు రుద్ర సేనాని విరోధి బృందమును జక్కాడి పరస్పరహస్తాంత యైన రాజ్యలక్ష్మిని బంధోన్ముక్తరాలినిగ నొసరించి గాజపతిని ప్రకటించెను. పిమ్మట గణపతిదేవుని, బిశ్వరాజ్యును నభిషిక్తునిగావించి కాకతీయరాజ్యస్థాపనా చార్య విరుదమును వహించెను. ఈ యంత్ర ౧౦౮౬ తయుగ్రీ. ౧౧౮౬ స్థాపింపబడినరుద్ర

* రుద్రదేవుని బ్రతాపరుద్రుడని కథనమరిందుట యిప్పటి చరిత్రకారుల కలవాటుగ నున్నది. కాక కాననములలో నా నానము కానరాదు. * రక్తస్రావిన రుద్రదేవనియనో రుద్రదేవ-బంధాప్లవాః తిస్యాస్తే నమకొండ నామనగరీ శ్రీరాజధానీన యః రుద్రదేవరాజుల విజయరాజ్య ముత్తరోత్తరాభిప్రసంగమాన చంద్రాగ్రతారముగా అన్మకొండపట్టణమునందు ముఖసంకధా వినోదంబున రాజ్యము జేయుచు మా. హనుమకొండ కాననము] గ్రంథాలయసర్వస్వము మూడవసంపుటము అజనభాగములోని రుద్రసేనానిచరిత్రమున నీయంతయు దెల్పు రామప్పగుడలవద్ద గల కానన ముదాహరింపబడి యున్నది.

సేనానికాసనమునఁ గలఁడు. విస్తరమందుఁ జూడఁదగును. ఈ ప్రభుభక్తి పరాయణుని సదా గణపతిదేవ చక్రవర్తి సావరమునఁ దిలకించుచుండును. కావుననే నాంద్రభోజమున కంతటి కమాల్వహునణ మనఁదగు రానుష్ఠగుడులు సాగరమునకుఁబడిసి పోగి తటాకము నెల కొల్పి రుద్ర సేనాని కీర్తిశేషుఁడయ్యెను. రుద్రదేవ చక్రవర్తి కాలములోఁ గాకతీయసామ్రాజ్యమునకుఁ దూర్పున సముద్రము దక్షిణమున శ్రీశైలము పశ్చిమమునఁ గటకము ఉత్తరమున మాల్వకంఠము సరిహద్దులుగా నున్నటులఁ జెప్పఁబడెను.

గణపతిదేవ చక్రవర్తి

ఓరుగల్లుకొట రుద్రదేవుని యనంతరము గణపతిదేవుఁడు కట్టించి యట రాజధాని నేర్పఱచియుండును. పెదతండ్రి గుఱు రుద్రదేవుఁడు స్థాపించిన వడ్డేపల్లి విద్యాయక దేవరగుడి అత్యునవోలు మైలారుదేవరగుడి వానుమకొండలోని పూర్వోక్త దేవాలయము గణపతిదేవుని కాలమున మిగుల నభివృద్ధిలోనికి వచ్చెను. రుద్ర సేనాని గణపతిదేవుని రాజ్యకాలమున నాలుగము స్థాపించియుండుటచేఁ దండ్రితరువాత గణపతిదేవుని సమ్మఖమున నైతము సేనానిగ నున్నటు లూహింపవచ్చును. ఇటులే రుద్రదేవునిచెత గణపతిదేవుని చెత కేకకాలమున నున్నచారిత్రా నామిరెడ్డియును సేనానియొకఁడు నైతము కలఁడు. గణపతిదేవుని పొండిత్యాదికములు తెలిసికొను నాధారములు లభించుట లేదు. కాని యుభయుకవిమిశ్రు డగు తిక్కన సోమయాజి యీశనిసమ్మఖమునకు వచ్చి సత్కృతుఁడై తన భారతమును వినిపించి జైవహ్నిధుతముల నోడించి యేగినటుల బ్రతాపచరిత్రమునను సిద్ధేశ్వరచరిత్రమునను గలదు. గణపతిదేవుని నామముతోఁ గట్టఁబడిన గణపవరముల సంఖ్యకు గణపురముల సంఖ్యకు మితి లేదు. ఇతనియొద్ద శివదేవయ్య మర్రిగ నుండెనయు బండితారాధ్యక్షులనల కైవమతదీక్ష గ్రహించె ననియుఁ బ్రతాపచరిత్రమునఁ గలదు. కైవగురు పరంపరలోని విశ్వేశ్వరదేవదేవు లితఁడే యని కొండఱ యభిప్రాయము. పితృపూకారకు లగు దేవగిరిరాజులతోఁ దఱుచుగ నీతఁడు సంగ్రామములు జరిపి విజయము గడించుచు వచ్చెను. సముద్రముతోఁ బోల్చుడగు తటాకములు పెక్కులు నిర్మించి భూమిని సస్యపతి సేననొంది ప్రభురంజకుఁ డగుటయే గాక పరిమితిగ పముద్రవ్యాపారమానకుఁ బున్నులు విధించి గణపతిదేవుఁడు సముద్రవ్యాపారము నభివృద్ధిలోనికి దెచ్చెను. గణపతి దేవుని కాలమున రాజ్యము మిగుల నభివృద్ధిలోనికి వచ్చెను. మండలేశ్వరు లందఱు సామంతు లైరి. పూర్వమునుండి హస్తగత మగుచుఁ దొలంగుచు నున్న కాంచీరాజ్యమును బాలించుట కొక ప్రతినిధిని కొలదిఁబలముతో నుంచి పాండ్యరాజులఁ దఱిమివేసెను. శ్రీశైలప్రాంతమునకుఁ గొడిదెనప్రాంతమునకు వేగినాటికి నల్లగొండప్రాంతములకుఁ

బ్రత్యేక ప్రత్యేక ప్రతినిధుల నుచితమగు బలముతో నియోగించి మండలేశ్వరుల నందఱు సామంతులనుఁ బాదపక్వావభివృద్ధియొన నొనరించి యీ రాజచంద్రుఁ డోరుగల్లులో (పీఠశిలానగరమున) రాజధాని స్థాపించి ప్రతిష్ఠ గడించెను. సాధారణముగ నాంధ్ర దేశమునఁ బూర్వము స్వతంత్రము ననుభవించిన రాజు లందఱు సామంతులై మాన ప్రాణములఁ గాపాడికొని సురక్షితులై బీవించిరి. గంఠముసాహిణి, శివదేవయ్య సామంతభోజుఁడు చాలదేసేనాని నామిరెడ్డి లొంగు శాంధ్రవీరులు గణపతిదేవుని ధగ్యపరిపాలనమునకు సర్వవిధములఁ జొందు పడి కాకతీయసామ్రాజ్యభారవాహకులై ప్రతిష్ఠ గడించిరి. గణపతిదేవుడు ధర్మాత్ముఁడు. ఈతనికాసనము లాంధ్రదేశమునం దంతటను గానవచ్చుచున్నవి. గణపతిదేవుని రాజ్యకాలము క్రీ. శ. ౧౧౯౯ మొదలు ౧౨౬౦ వఱకు కని చరిత్రకారు లభిప్రాయపడియున్నారు. గణపతి దేవునకుఁ బుత్రసంతాన మున్నట్లు తెలియును. ఇతనియనంతరము రుద్రమదేవి రాజ్యమునకు వచ్చెను.

రుద్రమదేవిరాజ్య

ఈయను గణపతిదేవుని యనంతర మాంధ్ర సామ్రాజ్యమును మహాత్తరముగఁ బరిపాలించెను. గణపతిదేవున కీయను భార్యయని స్థానిక చరిత్రములయందును జిత్రలయందుఁ గలదు. కాని కుసుమరై యనుటకే ప్రబలాధారములుకాన వచ్చుచున్నవి. *కావునఁ గుమరై యని విశ్వసీపవచ్చును. మాయూహాకనుకములగు స్లోకములుకలవు. కాని వ్యాఖ్యాత రుద్రమదేవిని భార్యగనే వ్యవహరించెను. ఈయభిప్రాయ భేదములకు హేతువు విచారణీయము. రుద్రమదేవి స్వయముగ స్థాపించిన కాసనము లభించు వఱకు నామావృష్టమైయున్న భార్యయను వాదము సంపూర్ణముగ నంతరింపఁజాల దనుట యథార్థము. రుద్రమదేవి సరాక్రమకాలిని తన వ్యవహారములను గుఱుదేవుఁడను నామముతో జరుపుచు విరోధులకు భయంకరిముగ సామ్రాజ్యము నీయమ పాలించసాగెను. దేవగిరి యాదవరాజులు దిగుగఁబడి నుచు నైన్యముతో నేకశిలానగరమును ముట్టడింపఁ జనుచుంని పక్షముదినములు ఘోరయుద్ధమును గావించి పరాధులులై పాటిపోవుచుండ రుద్రమదేవి నైన్య ముబలమును దఱుముచు మూఁడులక్షలపదాతులను లక్షగుఱ్ఱములను ఒట్టి, దేవగిరిసమీపంబున కేగి, కోటిద్రవ్యంబు లపరాధంబుగ దీసికొనినట్లును రుద్రమదేవి యచట జనుస్తంభము స్థాపించిఁట్లును స్థానికచరిత్రమునఁ గలదు. రుద్రమదేవి తనకొమార్తె యగు ముక్కుడిమ్మకు సత్సంతానముఁ బ్రసాదించు గాకతమృతదత్తుఁ డెడ్డేపల్లిసిద్ధివిద్యాయకుని సన్నిధికి మొగిలిచల్ల యేకపీఠదేవి సమ్మఖమునకుఁ అయినవోలు మైలారుదేవిచెతకుఁ బోవుటకుఁ బురంబు పెడల, సవతిపుత్రు లగు హరిహరదేవుఁడు మురారిదేవుఁడు బలోపేతులై యేకశిలానగరముఁ బ్రవేశించి గొనులు కాచి రుద్రమదేవిని యామె

* (1) కాలా తస్య పయోనిధే రివరమా శ్రీరుద్రదేవీ మతా [కొలను పాక కాసనము.] (2) రుద్రదేవీ సముదభూతాక్రూరణ్యా త్స్వగ్ర భూభృతాం [మల్కుపురము కాసనము.] (3) పిత ర్యుపరతే తద్వ ద్రక్షదభిగాం ధీలిం శ్రీ. వీరరుద్రదేవీ తిరుహితామహితా గుణైః.

* ఆంధ్ర సామ్రాజ్యమున కాకాలమున బచ్చెడి రాబడికి మేగ లేకు ఆరాయము వ్యయము స్థానికచరిత్రము: వ్రాయబడియున్నది. ఇం దతిశయోక్తి యున్నటుల నూహింపబడాలము.

చాళుక్యరాజుల చుట్టూర్గాన పగు కల్పాగ్రహరేఖవైకి పశ్చిమ ప్రాంతమునకు విజయయాత్ర చేసి కాసుకలతో వెనుకకు వెళుట టయే గాక ప్రతాపరుద్ర చక్రవర్తి మరెవరైనా దేశ మేలును పొందా దేనిని సారామ్రదేశాధీశ్వరులను గెల్చి ధీల్లీవైకి బాడిపెడలి ములతా నొసంగిన కాసుకలతో గెలుపించి వెనుకకు వెళుటెనట. ఈ చక్రవర్తి కాలములో శ్రీశైలము కల్యాణము, త్రిపురానికము లోనగు చోటుల గల దేవాలయము లమిలవై ఛిమముతో నలరాచు. హత శేష మగు నైనవత్తుము నైపుము చాలబడి కనికాలముననే వసించెను. కొలనుపాక, వేములవాడ, హనుమకొండ, లానగుచోటుల గల నైన దేశము లన్నియు మార్చి వానిని పాలించు నైపుల కొలంగించి నైపుల యధీనము జేసి జైత్రమాహాత్మ్యములు సృజించినది నైక మీకాలముననే యని యూహింపఁ దెచ్చు లాభాపములు కానవచ్చు చున్నవి. రాజ్యమున దంతట నాకాలమున ప్రభుని యాదరణముచే తైవతముననే ముట్టస్థానము లభించె ననుట సర్వము.

ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి మిగుల సుందరాకారుడు. వివిధాలం కారభూషిత మగు శేనుగవై నెక్కి యాంధ్రనగరాజవీరులలో విహరించుచు బ్రజలకు దర్శనభాగ్య మొసంగుచుండెను. రసికతా ప్రచురణమునకు గాబోలు నితనికి వేశ్యాసంపర్క మున్నటుల గ్రంథాంతరములలో వ్రాసిరి. కొండ్రోపముల బాటిశేషురారు గాన ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి ధర్మప్రభు పవటలా నెట్టి సంతోషము లేడు. ఈ రాజస్వండు తన పేరుతో నెకలనగరమున కీశాస్యమునఁ బ్రతాపగి యను నొక దుర్గముఁ గట్టించెను. రెండువేలయొడల నిర్మించి ద్వీపాంతరములనుండి వసుసాగుగ్రి దెప్పించుచు సముద్ర వ్యాపారమును మిగుల నభివృద్ధిలోనికి దెచ్చెను. ప్రతాపరుద్ర యశోభూషణముఁ జూడ చక్రవర్తి విలాసపురుషుఁ డని యున్నెవర విహరప్రియుఁ డనియు నూహింప నవకాశము కలుగును. ఇదియు ప్రతీతించిన దేవాలయములు చేసిన ధర్మములు లెక్కయిదరానివి. ఆంధ్రవాఙ్మయమున నీయనకాలమున నూతనవికాసము కలిగె ననుట

సహజోక్తియే. ఈ ప్రభుని యాస్థానమున నుటయేబడినట్టి బంగారు పల్లకి మెక్కి సంస్థానమున వచ్చు నుత్తమవిద్యాంశలం, సుందరభూ ప్రసీదులు సరిహదకు లొబడిచుగదియు, చూడకు గెలుపేగాంగ కాపేనా... ఇన్నాచుకు కవీశ్వరుల కలరు. ఖాస్సరిగ మాంబల ములో గొల్లెటాగము ద్రాసిన మల్లికార్జున భట్టాకఁ కావ్యస్థాన మన మిగుల గౌరవము నంది, కావ్యాలంకారిములతో గూడ పోలు గొనెరి. ఇతరు నిర్వాహ్యరామాచలమున కుప్పువచ్చుచు రచించి నటుల స్థానికచరిత్రముఁ గానగను. ప్రతాపదేవుని యాస్థానపు లలో విద్యానాథుఁ డగ్రగణ్యాఁడ. ఈయన రచించిన యంతర గ్రంథము నుత్తరీద్ధమని ప్రభుగంధప్రభావిత పేమునిధముని సొట్టు చున్నది. మఱియు నీ చక్రవర్తి యచలంబనములో నుండయే సామా జీహరన భాస్కరరామాయణము, గన్నయనేనాని మార్కండేయ పురాణము నంకింపించి యాంధ్రవాఙ్మయము నగుంరించిన టద్ర నేవుఁ డను నొకవి సుస్మృత కర్ణాటభాషలలోఁ గొన్ని గ్రంథ ముల రచించెను. ప్రధానమంత్రి యగు శివదేవయ్య శివతత్త్వసా యన మను నొక యుత్తమకావ్యము సాంధ్రవాఙ్మయమున రచించెను. ఇమిలె యాకాలమున నేక గ్రంథములు రచింపఁబడి యుండవచ్చును. నీలమరాష్ట్రమున నుమగముగ గ్రంథములఁ బరిశీలించిన నెన్ని యమూల్యగ్రంథనామములూ కవి నామములు వెలుడునో? ఆంధ్ర నగరాధ్యక్షుఁ డగు ప్రతాపరుద్రుని జీవిత మీకారణముచే నాంధ్ర వాఙ్మయమునకు భూషణముగ నున్నది.

సమాప్తి

కాకతీయ ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి ఆంధ్రసామ్రాజ్యమును పాలించుకాలమున ఢిల్లీసామ్రాజ్యమున కల్లాయుద్దీప రాజై యుండెను. త్రిలింగసామ్రాజ్యమును పాలించి ప్రతాపరుద్రుని తనకు సామంతుని జేసికొనఁదలంచి యటడు చాల ప్రయత్నింపసాగెను. తేగిరిదుర్గ మంతటమున్నే వహమ్మదీయ సైన్యతమై యుంటుచేతెను ఈ దుస్తం త్రమున దేవగిరిరాజులు భాగస్వాములై యుండుటకలనను జల్లా యుద్దీనుదృష్టి-దురదృష్టదేశశత్రు నాకరింపబడిన సాంధ్రసామ్రాజ్య ముపై ద్వారలో ప్రవరించెను. "లిక్ కావూరు" అనువానితో నుదిత

* కటకవల్లభుఁడు లోనుగాగల చిల్లరరాజులు ప్రతివర్షంబును ఇచ్చు నభవంబులు ఇరువై నాల్గుకోట్లు. తనభూమి పాలితంబై రాజ్యంబువలన వచ్చు ధనంబు ఇరువై కోట్లు. అగ్రహారంబులు బ్రహ్మణులకుఁ జెల్లుచుండెడివి నాల్గువేలు. దేవతావైభవంబులకు రెండువేల గ్రామంబులు, ఇదిగాక తన భౌండారమునకు వచ్చునట్లు నాల్గుకోట్లు. (వ్యయము) ప్రతివర్షంబు తులాపురవంబులకు మూడుకోట్లు యేబది లక్షలు. నిత్యవైభవంబునకు పరిమళగంధ కర్పూర కాగ్గిర జవాజి పరిమళంబులకు పంక్తిభోజనంబులకు నగరదీపాలకును నానాదేశముల నుండి వచ్చు విద్యార్థులకును బంచినెట్టిర ద్రవ్యంబు ప్రతివర్షంబును మూడుకోట్లు అంచయులక్షల యిలవయివేలు. నగరుగాను నిశ్శంకవల్ల భునకు జీతము ప్రతివర్షంబును భటసహితంబుగా ఎనభైయెనిమిదిలక్షల యిలవదివేలు. అన్నసర్రంబుల గణుతి ఒక్కొక్క సర్రంబునకు వేయింటి చొప్పున నూరుసర్రంబులు ద్వీజాలకు ఏడాదికి మూడుకోట్లు యెనుబదిలక్షలు. రాజమదగజంబులకును ఉత్తమాశ్వంబులకును జీతంబులవారికి రెండుకోట్లు యెనుబదిలక్షలు. ఏకశిలానగరంబున గల దేవతా వైభవంబున కొక్కకోటి. రాజగృహంబులు కట్టే పనులవారికి ప్రతివర్షంబున నొకకోటియు వారణాసి విశ్వేశ్వరనకు శ్రీశైలమల్లికార్జుననకు కాళహస్తీశ్వరునకు రామేశ్వరము రామేశ్వరునకు నాసికా త్రియంబేశ్వరునకు అరుణాచలేశ్వరునకు కొలిపాకసోమేశ్వరునకు ఏకవీరేశ్వరునకు వేములవాడరాజేశ్వరు నకు కాళహస్తీముక్తేశ్వరునకు గోకర్ణేశ్వరునకు వీరుమొదలైన యీశ్వరస్థానంబులకును శ్రీరంగనాయకుల కంచువరదరాజులు శ్రీవేంకటేశ్వరులు మంగళగిరిస్థనింహ స్వామి సింహచలం అదివరాహమూర్తి... భద్రాచలం శ్రీరామాలకును... ప్రతివర్షంబు మూడుకోట్లు చెల్లుచుండె. [ప్రతాపచరిత్రము]

1 శ్లో. వీరరుద్ర మధిరూఢసింధురం ద్రష్టు మంద్రనగరీపురంధ్రయః కుర్వతే రచితచంక్రియా త్వరా మంగనదృశిభిరాధీరోహణం.

[ప్రతాపరుద్ర యశోభూషణము.]

ప్రతాపరుద్రధరణికోపాత్త సామ్రాజ్యవిద్యోసాధ్యాయి నెలుంగవయ్యెదపు మాచల్లెవి వారాంగనన్. [క్రీడాభిరామము]

మన బలమునొసంగి యాంధ్రసామ్రాజ్యము ముట్టడింపు మని అల్లాడుచు పంపెను. మరల పూర్వము చెందుమాటు లాంధ్రసామ్రాజ్యమువైకొ సుగ్రామమునకు వచ్చి పలాయన మొనరించెను. మూడవ మాతాంధ్రసామ్రాజ్యము విజయచూరము కానున్నటులఁ బ్రతాపగురువగు వోదయించి మిక్కిలముగ మరొక కావ్యాయనకు రొక్క మొసంగి సంధినిొసరించెను. మహమ్మదీయులముందు వెనుక కేగెను. ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి తీర్థయాత్రలతో రాజ్యసభివృద్ధి సొసర్చుటతోఁ గాలము గడుచూగెను గాని మహమ్మదీయుల తన్నటికేని రాజ్యమును గావించు రనుచూచి జరింపజయ్యెను. దురదృష్టవశాత్తెత్తినై గూర్పుండి తాండవమాడుచుండ యుక్తాయుక్తవశిలన మెక్కడనుండి వచ్చును. ఢిల్లీలోని మహమ్మదీయరాజ్యమున నంతలో కాంతి నశించెను. చక్రవర్తియగు నల్లాఉద్దీనును జంపి మరొక కావ్యాయ ప్రభు వయ్యెను. ప్రభుద్రోహి యగు మరొక కావ్యాయను ప్రజలు వధించిరి. తరువాత ముబారక్ రాజ్యమునకు వచ్చెను. వానిని జంపి ఖుస్రూ రాజ్యమునకు వచ్చెను. వానిని వధించి గజిబేగ్ తుఘలఖ్ రాజ్యమునకు వచ్చెను. ఇతనికే గాగ్రుద్దీ నందురు. ఇతఁడు స్థిరపడి యాంధ్రసామ్రాజ్యము వైకొ దృష్టి ప్రసరింపజేసెను. ముఖ్య సేనానాయకులతో నమిత మగు బలముతో నలూపు ఖానును వానిని నితఁ డాంధ్రసామ్రాజ్యమువైకొ బంపెను. ప్రతాపరుద్రనైవ్యమునకు మహమ్మదీయ నైవ్యమునకును ఘోరసంగ్రామము జరిగెను. ఆంధ్రరక్తము మహమ్మదీయరక్తము సుషుముగఁ బ్రవహించెను. మారణకాలముతలపునకు వచ్చెను. ఎంత బలమున్న నేమి? బహిరంగస్థలములలోనిరాధారముగ నున్న యవననైవ్యము ఏడుకోటలమధ్య నుర్రుతమై నున్న యాంధ్రనైవ్యముతోఁ బోరిపోరి విజయము గడిపఁ జాలక టెనుకడుగు వేయసాగెను. ఆంధ్రనైవ్యము యవనదళమును గోదావరివఱకుఁ దఱచు వెనుకకు మఱలెను. మహమ్మదీయు లేడు మాటు లేక శిలానగరమును ముట్టడించి రని స్థానికచరిత్రమున గలగు గాని చరిత్రమున నాల్గుమాటు లనిరే కలదు. మహమ్మదీయనైవ్యము నాల్గువంతులు నవ్వపడి ఢిల్లీకిఁ జేరెను. ఆంధ్రనైవ్యము తెఱచిలేని సంగ్రామములనల విజయయాత్రలవల్ల జావఱకు బలవిహీనమయ్యెను. ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి తననైవ్యరక్షాక్రమములను వా ర్షించి బహుశక్తిని కొలదికాలమువఱ కెట్టి విప్లవము లుండవని విశ్రాంతి నొసంగెను. అలూపుఖాను నాతఁడే మన నైవ్యము ఢిల్లీకేగి పరాభవము సెఱింగింప మిగుల నాగ్రహించి బలము నంతయుఁ గొనిపోయి యేని యాంధ్రసామ్రాజ్యము రూపుమాపు మని కులతా నాజ్ఞ నొసంగెను. విధిలేక విశ్రాంతి నైనఁ దీసికొనక, వెంటనే అలూపుఖాను పూర్వముకంటె నెక్కుడు బలముతో నాకస్మికముగ నాంధ్రసామ్రాజ్యమును ముట్టడించెను. ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి విశ్రాంతిగొనుచున్న సైనికుల సమావేశపఱచి రహస్యస్థులను గావించెను. కోటపైబడు మహ

మ్మదీయులు, లోన వాండులు నిలచి ఘోరముగఁ బోరాడిరి. ప్రతాపరుద్రున కనేకములు యవశేషములు స్ఫురించెను. ఆంధ్రసామ్రాజ్య మంతమొందెనటలే భావించి అన్నమరాజు పీఠపాండ్యరాజు తేగల బబ్బారెడ్డి నరపతిలాయలు లోనగు యోధాగ్రేసరులకు వైవాధిపత్య మొసంగి గజారూఢుడై ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తియు సంగ్రామరంగ మలంకరించెను. రణము కోట కన్ని ప్రక్కల ఘోరముగ భయంకరముగ జరుగసాగెను. అన్నమదేవుడు పీఠపాండ్యరాజు బబ్బారెడ్డి నలపతిలాయలు సమానముగఁ తురుష్కనైవ్యమును బ్రతిఘటించి యప్రమత్తై రణము చేయింపసాగిరి. అంతలో నాకస్మికముగ సంగ్రామమునకు వైనినల నియోజించు ప్రతాపరుద్రదేవుని ఉలూపు ఖాను బంధించి శిబిరమునకుఁ గొనిపోయి యటనున్న నేమి యాపద వచ్చునో యని యాత్మసంరక్షణమునకు వలయు బలముఁ జేకొని నాటిరాత్రి నుండియే ఢిల్లీకిఁ ప్రయాణమయ్యెను. ఆంధ్రసామ్రాజ్యమునఁ జక్రవర్తి పట్టువడె నను వార్త వ్యాపించెను. జనులందఱు హాహాకారములు చేయసాగిరి. సేనానాయకులు సంగ్రామరంగము వదిలి ప్రతాపరుద్రుని గొనిపోవు మహమ్మదీయనైవ్యము వెంటబడి పరిరంధామండలదూరమున నున్న రానుగిరి యొద్ద మహాత్తరముగ నెదిరించిరి. ఉభయదళంబుల కట మఱల ఘోరసమరము జరిగెను. ఈ సంతకలసమరమయమున విజయవార్త ముందుగ ఢిల్లీకిరసకుఁ దెలియనంపి ఉలూపుఖాను కొలదిబలముతోఁ బ్రతాపరుద్రుని ఢిల్లీకిఁ బంపిపెను. ఆంధ్రవీరు లందఱు మహమ్మదీయబలమును నిర్మూలనముఁ గావించి వెదుకగా చక్రవర్తి కానరాఁ డయ్యెను. ఆంధ్రవీరు లెట్లు ప్రతాపరుద్రసంరక్షణమున కేగుటఁ జూచి కోటను జుట్టియున్న యవననైవ్యము నిరాశంకముగ నేకశిలా నగరమునఁ బ్రవేశించి రాజ్యసముల వివణులఁ దోచి, రాజునందెరముల నాలయముల రూపుమాపి, ఢిల్లీపురాభిముఖులై వెడలిపోయిరి. ఢిల్లీనవాలు ప్రతాపరుద్రుడు పట్టువడె నని విని మిగులసంతోషించి రాజ్యమున నుత్సవములఁ జేయించి యాతని చెఱసాలలో నుంచి ఆంధ్రసామ్రాజ్యము తనవాస్తవముగ గావించికొనెను. * ఇంతతో నాంధ్రసామ్రాజ్య మంతరించెను.

ఆంధ్రసామ్రాజ్య మవిచ్ఛిన్నముగఁ చెందువందల సంవత్సరము లేక ధాటి నభివృద్ధి నొంది యంతరించెను. స్థావీనాకారమును దలపింపఁ జేయుచు నాంధ్రవీరపనిత్రత్తరక్తముచేఁ బూతమైన యా యేక శిలాపురవగరము ఓరుగల్లున పేరున నాంధ్రజనుల యశ్రుతర్ధణము లతోఁ దృప్తిపొందుచు నేటికినిఁ గానవచ్చుచున్నది. సోదరా! నీ వాండుదేవు. నీ వాబ్బయ మాంధ్రము. నీ దేహమునఁ బ్రవహించు వని ఆంధ్రరక్తము. ఒక్కమాటు నామావశిష్టమై యున్న నాంధ్ర నగరమును స్మరించి సందర్శించి, కృతార్థుడవు కాంగూడదా?

ఉ. “ కాకతిరాజ్యవైభవ వికాసము సర్వము శూన్యమయ్యె భా
వాకలితంబు లయ్యె భవదంచితభోగ సమృద్ధిలెల్ల నీ
ప్రకటపూర్వభాగ్యధరిపాటిఁ దలంచిన, “ నాంధ్రరాజ్యల
క్ష్మీ!” కఠినాత్మకుం డయినఁ జింతిలి నీరయ పోకయుండునే?”

* ప్రతాపరుద్రుని రాజ్యపాలనకాలము క్రీ. శ. ౧౨౯౧గే మొదలు క్రీ. శ. ౧౩౨౧ వఱ కని చరిత్రకారుల యభిప్రాయము.

అక్బరునాటి విద్యాభివృద్ధి

గోవిందరాజు వేంకట కృష్ణా రావు గారు

మొగలాయి చక్రవర్తులలో సగ్రగణ్యుడగు అక్బరు రాజ్యకార్యధురంధరత్వమున కెంత ఖేరంబెనో యంతకన్న నెక్కువ విద్యాభివృద్ధిని గూడ ప్రసిద్ధి పఱపించెను. కొందఱు చరిత్రకారులు అక్బరు విద్యావిహీనుఁ డని వర్ణించియున్నారు. గోవాదేశస్థుని మాటలను ప్రమాణముగా నై కొనినోర్ అను చరిత్రకారుఁడు అక్బరు విద్యాగంధము లేనివాఁ డని వ్రాసెను. అట్లే "తుజకీ జహంగిరి"లోఁ గూడ వ్రాయఁబడెను. అనేక కారణములచేత అక్బరు విద్యావిహీనుఁ డను మాట అంగీకృత మైనది కాదు. హుమాయూను తన కుమారుని విద్యకొఱకు చాల వ్యాకులత నొంది అబ్దుల్ లతీఫ్ అను వారిని నియమించె నని చరిత్ర తెల్పుచు న్నది. అది గాక షీర్ మహమ్మదుఖాన్ హజీముహమ్మదు ఖాన్ అనువారు అక్బరు గురువు లని ఫెరిష్టా వ్రాసెను. పామరుఁడును నిరక్షరకుక్షీయు నగు నొక మనుజునకు విద్యావిషయములను గురించి జరుగు సంభాషణ దెలిసి కొనుట కాని, దుర్గ్రాహ్య మైన వివాదముల గ్రహించి సంతసము నొందుట కాని, విద్యాంసులతో చర్చలు నల్పుట కాని, గద్యపద్యకావ్యరచనలలోని ఆలాలిత్యముల గ్రహించుట కాని, చాల కష్టము, అసంభవము. కాని, అక్బరు రఠ్టి కష్టవిషయములను తన సామర్థ్యమును ప్రకటించె నని అబ్దుల్ ఫజల్ తన గ్రంథమునందు వ్రాసెను. అక్బరు 20-11-1547 తేదీని అక్షరాభ్యాస మొనర్చె నని ఫజల్ దెల్పెను. కావున అక్బరు విద్యావిహీనుఁ డట ఆక్రమము.

అక్బరునకు హిందూశేక కల్పనాకథలు వినుట యందు చాల ప్రీతి. మీర్ హసీజుచే వ్రాయబడిన 360 కల్పనాకథలను సొగసైన దస్తూరితో వ్రాయించి చిత్తరువులతో నింపెను. ఆరంభమునుండి తుదివఱకు గ్రంథములఁ గొంతమంది యోగ్యతగల్గిన మనుజులచే జదివించి, రోజున కెన్ని పుటలను చదివెనో గుర్తుపెట్టి పుటల ప్రకారము ధన మిచ్చెడివాడు. అప్రతిమ విద్యాం

సుఁడును, అనుపమేయ తాకిక వ్యవహారదక్షుఁడును అగు అబ్దుల్ ఫజల్ యివిధమున వ్రాసెను:—

"శాస్త్రములోఁ గాని చరిత్రలోఁగాని ఇంక నే విధమైన విషయములను గురించిగాని వ్రాసిన గ్రంథముల నన్నిటిని ఫాదుషాహ చదివెను. ఇతని కంటఁబడిన పుస్తకము లన్నిటిని చదివెను. చదివిన పుస్తకమే మఱు చదివినను వినుగుకొనక ఆదరముతో వినెను."

ప్రతిదినము రాత్రి సమయమున రాజకీయ వ్యవహారములఁ బరిష్కరించి, అక్బరు చాల నోర్పుతో వేదాంతులతోను సుఫీసలతోను చరిత్రకారులతోను చర్చలు నల్పెడివాఁడు. విద్యాంసులు పండితులు మొదలగువారు శాస్త్రముమీఁదను, ప్రాచీనాధునిక చరిత్రల మీఁదను, మతములను గురించియును చేయు చర్చలను వినుచుండెడి వాడు. ఈ సభలు జరుపుటకై తాను కొత్తగాఁ గట్టిన ఫతేపూరుసిక్రిలో ఇబాద్త్ ఖానా యను నొక మందిరమును కట్టించెను. శాస్త్రములోని విచిత్రములు సృష్టివైచిత్రములు మొదలగు వానిని గుఱించి ఆమందిరమున చర్చలు జరుగుచుండెడివి. సునీ, షియా, సూఫీ మున్నగు మహమ్మదీయ మతస్థులును, బ్రాహ్మణ బౌద్ధ క్రైస్తవ యహూదీ పారసీక మతగురువులును తమతమ మతాధిక్యమును ప్రతిపాదించెడివారు. ప్రతివాఁడును భయముడిగి స్పష్టముగఁ దన యభిప్రాయములనుఁ దెల్పుచుండెను. ఒక్కొక్క పర్యాయము వాద వివాదములు చేయువారు చెలరేగి బిగ్గరగా నఱచి యొకరినొకరు తిట్టుకొని అల్లరిచేసెడివారు. ఏజాతివాఁడైనను చెప్పెను సంగతులు వినుటకును, వానిలోని ముఖ్యాంశములను గ్రహించుటకును అక్బరు సిద్ధముగా నుండెడివాడు. ఒకసారి క్రైస్తవబోధ విషయంబు తన కుమారుని నియోగించి అబ్దుల్ ఫజల్ ను క్రైస్తవమతమును భాషాంతరికరించుట కాజ్ఞాపించెను.

ఒక్క విద్యావిషయిక చర్చలనే నల్పుట గాక గ్రంథరచనను కూడ ప్రోత్సహపరచెను. 1582 సంవ

త్సరమునందు మహాభారతమును తర్జుమా చేయించి దానికి రజమ్ నామా యని పేరిడెను. నాల్గువత్సరములు శ్రమపడి 1589 సంవత్సరము అబ్దుల్ ఖాదర్ పారసీక భాషలోకి రామాయణమును అనువాదముచేసెను. సుప్రసిద్ధిచేత అధర్వవేదమును, పైజీచే లీలావతియు, ముఖనుల్ ఖాను గుజరాతీచే నెక శ్లోతిశ్శాస్త్రగ్రంథమును, మహమ్మదు శాహబాదీచేత సంస్కృతములోని కాశ్మీరచారిత్రమును, పారసీకభాష లోనికి తర్జుమా చేయించెను. ముస్తఫీచే హరివంశమును హుసేనుచే పంచతంత్రమును శృంగారనైషధమును కూడ తర్జుమా చేయించెను.

తైమూరువంశములు స్వీయచరిత్రరచనయందు ప్రీతి గలవారు. దానికి నిదర్శనములు—బేబరు స్వీయ చరిత్ర. జహంగీరు స్వీయచరిత్ర. కాని కొందఱు వ్రాయు కుండినను తమ కాలమున జరుగు సంగతులను వ్రాయుటకు చరిత్రకారుల నియోగించిరి. అక్కరకై చెసెను.

విలువగల గ్రంథములను సమకూర్చుట అక్కర నకు చాల ప్రీతి. రాజకీయ గ్రంథము లంతఃపుర మందు నను కొన్ని బయటను నుండెడివి. తన భండారము మంచి స్థితిలో నుండుటకు మంచి యేర్పాటులను గావించి దానిలోని పుస్తకములను శాస్త్రముక్రిందను చరిత్రక్రిందను విభజన చేసెను. పైజీ చనిపోయినప్పుడు ఆతని గ్రంథాలయమున 4600 గ్రంథము లుండెను. వాని నక్కరు తన గ్రంథాలయమందు జేర్చి మూడు భాగములుగా భాగించెను. ఆగ్రాకోటలో నొక గది గ్రంథాలయపు గది యని చూపెదరు. దానిని గుఱించి హువేల్ గా రిట్లు వ్రాసిరి:—

“ఈ చిన్నచిన్న గదుల నన్నిటిని దాటిన తరువాత పుస్తకభండారపు గది యని ప్రసిద్ధికెక్కిన నెక పెద్దగదిలోనికి మనము ప్రవేశింతుము. దానిని కొలది కాలముక్రిందట రంగువేసి అలంకరించుటకై కొన్ని ప్రయత్నములు జరిగెను.”

అక్కరు మంచి గ్రంథములను చిత్తరువులతో నింపుట కనేకచిత్రకారుల నియమించెను. చిత్రకళాభివృద్ధికి గాను చిత్తరువుల తాత్వార మొకదానిని స్థాపించెను. దానిలోనికి చిత్రకారులు వచ్చి తమతమ విద్యాకౌశలతను గనబరచెడివారు. సంగీతముకూడ అభివృద్ధి పరుపబడెను. అక్కరు నాస్థానమున హిందువులు నిరేసి

మునులు తురేఖియనులు కాశ్మీరవాసులు గాయకులుగా నుండెడివారు.

తన కుమారులు, మనుషులు వీరియొక్క విద్యను గుఱించి చాల శ్రద్ధను దీసికొని నానిని అప్పుడప్పుడు పరీక్షించుటకు గాను గొప్ప విద్వాంసుల ననేకులను నక్కరు నియమించెను

పాఠశాలలలోను కళాశాలలలోను చదువు చెప్పుటలో నొక కొత్తమార్పు వచ్చుట కక్కరుకాల మొకశకముగా గణింపవచ్చును. మహమ్మదీయ చారిత్రమునందు అక్కరు హిందువులు మహమ్మదీయు లను భేదము పాటించక అందఱలో విద్య వ్యాపింప జేయుటకు కష్టించినవారిలో ప్రథముడని చెప్పవచ్చును. విద్యావిషయకము లగు మార్పులతోఁ దృప్తి నుండక అక్కరు విద్యావ్యాపనమును చేయు పాఠశాలల నెక్కువ జేసి, కోటలు రాజభవనములు, కళాశాలలు మసీదులు మొదలగునవి కట్టుట పని వాండ్రను (రాజమేస్త్రీల) అనేకులను నియమించెను. ఆకాలమందు విద్యార్థులు తమ గురువుల గృహములలోఁ గూడ జనువుకొనిరి. అందు అబ్దుల్ ఖాదర్ తన గురు వగు మీర్ ఆలీ బేగ్ నింటఁ జనువుకొనెను. ఇతర రాజులకాలములో జరిగినట్లు అక్కరు కాలమందు కొంతమంది జనులు విద్యావ్యాపనమునకు దోడ్పడిరి. మహమ్ అనాగ యను నామ బాలుర విద్యను వృద్ధిచేసెను. ఈమె మదరసా కట్టించెను.

అక్కరు విద్వాంసులకు బహుమానము లిచ్చెడువాడు. కాశ్మీరమును వశపరచుకొనినపుడు ఆ దేశములోని విద్వాంసులకు బహుమానము లిచ్చెను. త్రివేణీ గ్రామములోని వంగ భాషాకవి యగు మాధవాచార్యులు (అక్కరు సమకాలీనుడు) అక్కరును తాను వ్రాసిన “చండిమంగల్” యను గ్రంథమందు చాలపొగడెను.

మహమ్మదీయ విద్యావిషయక నభోమండలమున నక్కరు మార్తాండుడని చెప్పవచ్చును. ఆతని రాజ్యమున రాజకీయ విద్యావిషయక మతసంబంధక శాఖలు సర్వజనసమత్వమును, అన్యమతద్వేషాభావమును అనుసరించి పాలించఁబడెను. ఈ విషయమున నితని కే మహమ్మదీయ రాజును సమానుఁడు కాడు. తాను పాలించెడి ప్రజల నుఖదుఃఖములతో దా నేకీభవించెనని తెల్పుట కీతని హిందూమతాదరణమే నిదర్శనము. ఏమతమువా రైనను తనకు సమానులే యని గాఢ

మహమ్మదీయ రాజులలో నితఁడు అగ్రగణ్యుఁ డని చెప్పవచ్చును. హిందూబాలురు చదువుకొనుటకు మదరసాలను కట్టించి ఇబ్రాహీమ్ నానాలో హిందువులతో వారిమతమును గురించి చర్చలు సల్పి హిందూపురాణములను మతగ్రంథములను పారసీకములోనికి భాషాంతరికరింపఁ జేసి సంగీతశాస్త్రములలోను చిత్రకళలోను అభిరుచిగల హిందువులను పోషించి, తానన్యమతద్వేషిగా డని లోకులకు చాపెను. తానొక సూత్రధారుఁడై మహమ్మదీయ విద్యావిషయిక నాటక మెట్లు ఆడించెనో మనము చూచితిమి గదా! అబుల్ ఫజల్ ఫైజీ అబ్దుల్ ఖాదర్ మున్నగు విద్వాంసులతో విద్యావినోదములతో కాలక్షేపమున జేసి, వారిని తన ప్రాణస్నేహితులుగాఁ బరిగణించెను. దీనివలన నెన్నఁడును సాధ్యము కాని విద్యకును ఐశ్వర్యమునకును ఐకమత్యమును సమకూర్చుచు హిందువులను బాధ్యులును, జైనులును, క్రైస్తవులును మహమ్మదీయులును, వేయేల సర్వమతములవారును కలిసి మతవిషయికచర్చలు సల్పుట కొక మందిరమును గట్టించి, అట్టి చర్చలను ప్రోత్సహించి, అన్యమత

ద్వేషమును శక్తి నావలకు బారద్రోలి, హిందూదేశపు మతవిషయిక చరిత్ర కొక యలంకారమును తెచ్చిపెట్టెను “పరమేశ్వరుని నెఱుంగు విశేష సామర్థ్యము చిత్రకారులకు గలదు. ఒకానొక మహమ్మది ప్రతిమను వ్రాసి యందు జీవముఁ బోయు సామర్థ్యము తనకు లేదనియు ఈశ్వరునకు మాత్రము గలదనియును చిత్రకారుఁడు చక్కగ నెఱుంగును. అందుచే నీశ్వరుని సామర్థ్య సూత్రానికి బాగుగ దెలియు న”ని అక్బరు ధైర్యముగా వ్రాసెను. అక్బ రాస్థానమునకు విదేశములనుండి చాల మంది పండితులు వచ్చిరి దొరతనమువారి కచ్చేరీలను కూడ విద్యావిషయిక సంస్థానములుగా మార్చెను. పండితులకును విద్వాంసులకును బహుమానముల నొసంగెను. విద్యావ్యాపనముఁ జేయుటకు పాఠశాలలను, కళాశాలలను నడుపుటకూగాను మాన్యము లిచ్చి సంస్కృత కవితాచారిత్రమున భోజభూపతి పరిపాలనకాల మెట్లో ఆంధ్ర, కవితాచారిత్రమునందు కృష్ణదేవరాయల కాల మెట్లో మహమ్మదీయ కవితాచారిత్రమున నక్బరుకాల మట్టి దని వ్యక్తపఱచెను.

జ్ఞానసూర్యోదయము

చింతసల్లి రామకృష్ణ శాస్త్రిగారు

జ్ఞానముల నిద్ర లేపి విలసిల్లుభగవద్భవధంబుఁ జూపి, సత్యనియతి నుండ నాపి, పరదైవతభక్తి శింబు మోపి, కోరిన ఫలపూర్తిఁ జేపి, దురరిప్రకరములఁ బాపి లోకవర్ధన మొనరింప వేయఁ గయి వ్రాసెముఁ జూపి తెలింగె మిత్రుఁడునొచ. కలకలలాడు నెమ్మొగము కాంతులు దిక్కులఁ బిక్కట్లలఁగన్ కలకల నాదముల్ జనులు కమ్మనివాక్కులఁ బ్రేమ నింపఁగా మొలకలు దెలు డెందముల మూగిన పూర్వఁపు తైక్యవీసముల్ వెలయఁగ; లోకముల్లనీల విప్రులబోధనశక్తి సంతులన్ సీ. ఎఱిగిసారలు గదా! పురుష నాయకులు దే
శోపకారమే సదా శుభ మటంచు గుఱు తెఱింగిరి గదా! వరనాయికామణుల్
వీరమాతృక తాచు విపుల వెలయఁ దలంపు నుందిరి గదా! దగ సర్వనరులు స్వయంసహాయమే శరణ్యం బటించు నిజముఁ గాంచిరి గదా! ప్రజలు ధన్యుప్రభుత్వము రాద్రక్షణమే నుక మని

తే. గీ. త్యాగ మాత్మసంయమన ముదారబుద్ధి సత్యధర్మ వచోరూఢి, శాంత శమద మాది గుణములుఁ గల్గి నిత్యంబు మనఁగ జ్ఞానసూర్యోదయంబు జగానఁ గాఁగ. సీ. విజ్ఞానదీపంబు వెలుగ దేహగారమున లోక కాగ్యముల్ గనుము చేయ నీవు నే నను భేదనియమముల్ మాని మా నిత ప్రస్తుతశీతి నిర్వహింపు మాత్మ తేజశ్శక్తి నలరించి సద్బోధ నలఁ జేసి సాగ్ధకం దెలయఁ బూను మన్యోన్యసహకార మైకమత్వపరోపకారముల్ గలిగి శంకను త్యజించు

తే. గీ. స్వాధ్యపరతయు మెట్టవేదాంతముల వదలి నిజం బగు జననకర్తవ్య మెఱుంగు జ్ఞానసూర్యోదయం బయ్యెఁ గాన యాత్మ బోధ సల్పి నహించుమా! పుత్ర! దీక్ష.

గోపాలుని రామ కవి

కర్ణపాలెపు వేంకట నారాయణప్ప గారు

గోపాలుని రామకవి, తన చిత్రాంగదాపరిణయములో, తాను నన్నయభట్టారకుని వంశజుడైనట్లు వ్రాసికొని యున్నాడు. బ్రహ్మశ్రీ కాభిష్ట బ్రహ్మయ్య శాస్త్రులు గారు, రాద్రిసంవత్సరము ఉగాదిసంచికలో, రామకవి, నన్నయభట్టారకుని వంశీకుడు కాడని ఒక వ్యాసమును ప్రచురించివారు. ఆ వ్యాసమందలి విషయము లెంతవరకు సహేతుకములో విమర్శింపవలసి యున్నది.

గోపాలుని రామకవి, మిగుల నాధునికుడనియును, ఆహేతువువలన, నన్నయ భట్టారకుని వంశజుడు కాడనియును, వ్రాసిరి. అధునికుడనుమాట సత్యమే కావచ్చును. దాదాపుగా నిన్నురు సంవత్సరముల క్రిందనే ఉండియుండును. అధునికుడైనంతమాత్రమున వంశము చూసిపోవునా? అన్యపురుషుని మూలపురుషునిగాఁ జెప్పకొందురా? తమ మూలపురుషుని మఱచిపోవుదురా? భరత ఖండమందలి, ప్రతివ్రాహ్మణుడును, తాను, ఎవరో ఒక ఋషి సంతతివాడనని చెప్పకొనుచుండును. నాలుగైదువేల యేండ్లక్రింద నుండిన ఋషుల సంతతివార మని, సకలవ్రాహ్మణులకు, నెట్లు జ్ఞాపక మున్నది? వీరికి ఏవిధములైన లిఖితాధారములు కలవు? ఏ శిలాతామ్ర కాసనములలో కనబడును? ఇట్లు జ్ఞాపక ముండుటకు పరంపరాగతమైన సంప్రదాయసిద్ధమైన పెద్దలవాక్యములు దప్ప, ప్రత్యక్ష, లిఖిత, నిదర్శనము లేవైన నున్నవా? తిక్కన, సోమయాజుల వంశీకులు ఇప్పటికిఁ గలరని కవులచరిత్రములో, వీరేశలింగముగారు వ్రాసిరి. ఈ పాటూరి శరభరాజుగారికి తిక్కన, తన మూలపురుషుడని యెటుల జ్ఞాపక మున్నది? తిక్కన, సోమయాజులు ౧౨౨౦ సంవత్సర ప్రాంతముల నుండెను. ఇప్పటికి, ఆయన ౧౦౮౭ సంవత్సర ప్రాంతముల నుండెను. అటులనే నన్నయభట్టారకుడు, ౧౦౧౦ సంవత్సర ప్రాంతముల నున్నవాడు. గోపాలుని రామకవి ౧౨౧౦ సంవత్సర ప్రాంతమున నున్నవాడనుకొనుడు. వీరిద్దరికిని కూడ, కాలవ్యవధి ఏమనూర్ల సంవత్సరములే! పాటూరి శరభరాజుగారికి, తన మూలపురుషుడు, తిక్కనసోమయాజి యని జ్ఞాపక ముండగా, గోపాలుని రామకవికి నన్నయభట్టారకుడు, తన మూలపురుషుడని జ్ఞాపక ముండుట, అసంభవమా? కావున గోపాలుని రామకవి, అత్యంతము, అధునికుడగుట వలన, నన్నయభట్టారకుని వంశజుడు కాడనునది మెచ్చఁదగినమాట కాదు.

గోపాలునిసింగన్న, నన్నయభట్టారకుడు తన మూలపురుషుడని చెప్పకొనలేదు అనునది ఇంకొక కారణము. ఇది కారణాభాసమే! కాని కారణము గాదు. ప్రతివాడును తన మూలపురుషునియొక్క

పేరును గాని వెంపును గాని చెప్పకొనవలె నని నీమ మున్నదా? ఇష్టము వచ్చినవారు చెప్పకొందురు. ఇష్టము లేనివారు మానుకొందురు. తిక్కనసోమయాజి తనతాత మంత్రి భాస్కరుడు రామాయణమును వ్రాసె నని చెప్పకొనెనా? నుప్రసిద్ధుడైన నరహరిశాస్త్రులవారు, [సరస్వతీతీర్థ లనబడువారు] కావ్యప్రకాశ వ్యాఖ్యానమగు “బాల చిత్రాను రంజని” వ్రాసినవారు. వీరు తనతండ్రిగా రని మల్లినాథ నూరి అనియును, పంచకావ్య వ్యాఖ్యాత యనియును చెప్పకొనెనా?

గోపాలుని రామకవి గోత్రమును నన్నయభట్టారకుని గోత్రమును వేరువేరని వ్రాముట మూఁడవం. నన్నయభట్టారకుడు ముద్దల గోత్రజాతుడనని వ్రాసికొనెను. గోపాలుని రామకవి తనది మాద్వ్య గోత్ర మని వ్రాసికొనెను. దీనినిబట్టి ముద్దలగోత్రము వేరనియును, మాద్వ్యగోత్రము వేరనియును, శాస్త్రులవారు వ్రాసిరి. కాని ధర్మ శాస్త్రుములు చనువుకొని గోత్ర సంప్రదాయములను, సంపూర్ణముగ తెలిసిన, విద్వాంసులు ఇట్లు చెప్పట లేదు. ముద్దలగోత్రమును, మాద్వ్యగోత్రమును వేరువేరుగా లేవనియును మాద్వ్యగోత్రము ఒకటియే యున్నదనియును చెప్పచున్నారు నిగ్గయసింధువు మొదలైన ధర్మశాస్త్రుగ్రంథములలోను, శాస్త్రులుగా రుదాహరించిన “ధర్మప్రవృత్తి”లోను గూడ, మాద్వ్యగోత్ర మొకటి కాని ముద్దలగోత్రముయొక్క పేరే లేదట. ఈ విషయమై ధర్మశాస్త్రుములను సమగ్రముగాఁ ౭రికిలించిన యొక శాస్త్రులుగారు ఇట్లు వ్రాసివారు:

“శ్రీశంకరభాష్యే, తైత్తిరీయోపనిషత్ శిక్షావల్యాం, అష్టమే ౭య వాకే - పురుషిష్టస్యాపత్యం = పాపఃష్టిః - రథితరస్య గోత్రాపత్యం = రాధీతరః - ముద్దలస్యాపత్యం = మాద్వ్యః - తత్రైవ శంకరానందయతి భగవతో మాభవాచార్యస్య గురుః, స్వకృతీపికాయాం = ముద్దలస్య అపత్యం = మాద్వ్యః - వాచస్పతి నిఘంటూః. ౪౭౧౭ పేజి, మద్దలః - గోత్రప్రకర్షే మునిభేదే - ౪౦౬౬ పేజి, మాద్వ్యః - ముద్దలస్య మునేః గోత్రాపత్యం - ముద్దలగోత్రాపత్యే - మునిభేదే - ఇతం వాచస్పత్యాం, వాచస్పతిభిర్గృధితం”

గోపాలుని రామకవిగారు, మాద్వ్యమాని యని ప్రయోగించుకొనుటయు, నన్నపామాయుడు ముద్దలగోత్రజాతుడనని వ్రాసికొని యున్నందునను ముద్దల, మాద్వ్య శబ్దములు రెండును, ఒకటి ఋషివాచకమున రెండవది ఆపత్యార్థమందు వచ్చియుండ, “ముద్దలః = గోత్రకారకముని విశేషః” అనినంతమాత్రముననే ఈస్మితార్థసిద్ధి గలిగినట్లు, ఆనందము చెంది, ప్రమాణపదనియం దగ్రపూజ్యులగు శ్రీ శంకరాది మహాశయుల అభిప్రాయములను ముద్దల మాద్వ్య, శబ్దములకు ఇచ్చిన నిర్వచనాదులను, గమనింపకయే “స చ గోత్రకారః

గోత్రకారక మునివిశేషః" అను తూలసద్భవపదద్వందమునే నమ్మి, ఋషి భేదము స్పష్టముగా గనుపించుచుండినను, వీరుభయములు తండ్రి కుమారులని సామాన్యస్ఫురణ మగు అర్థమును పరిత్యజించి స్వాభీష్ట సిద్ధికై గోత్ర భేదమును, పామరులకు శబ్దభేదము - అనఁగా ముద్గల మాధ్యస్థ శబ్దముల కేవల భేదము గనపడుచున్నందున "అందులో కొంత నాదియుఁ గలుపుడు" అను ఆంధ్రోక్తి ననుసరించి, ప్రయత్న విశేషమున, ముద్గలగోత్రజాతు, మాధ్యస్థగోత్రజాతులను ఒక డెట్లుగు ననియు ఈమాత్ర భేదము కవి తెలిసికొనక పోయినాడనియు, క్షుప్తీకరించి నన్న సామాన్యనిగోత్రము వేరు రామకవిగోత్రము వేరు అని స్వాశయమును బ్రహ్మయ్యకాస్తులుగారు దృఢపరుచుకొని నారు. కాని ఏ ప్రవరగ్రంథముందైనను, ముద్గలగోత్రులు, మాధ్యస్థులు ప్రవరోచ్ఛారణ సమయమునందు వేరువేరుగా కనబడుచున్నారా? నిర్ణయసింధ్వాది నిబంధనగ్రంథములచుండు, తిన్నిబంధనకర్త లందఱు గోత్రప్రవరనిర్ణయ ప్రకరణమున కేవలాంగీరస గణమునందు - వారిత, కత్న, కణ్ణ, రధీతర, ముద్గల, విష్ణువృద్ధ, అను షడ్విధభేదమును గనబరచుచు, సాత్వము గ్రియాములు గల ౧౮ భేదములనుగ ముద్గలగణములను గనబరచుచు, అంగీరస, భార్యశ్య, మాధ్యస్థ; అంగీరస, తాక్ష్య, మాధ్యస్థ అని ప్రవరను పరిగణనము చేసియున్నారు. కాని, మన బ్రహ్మయ్య కాస్తులుగారు, కనఁబరచినట్లు ముద్గల మాధ్యస్థగోత్రములు వేరే విషయమే ముద్గలగోత్ర ప్రవరగణమును గురించి చెప్పియుండలేదు. స్వవాదన సమర్థనకొఱకు ముద్గలగోత్రమును, భిన్నము చేసినను నిబంధనకారు లందఱును సమకాలికులు గానందున బ్రహ్మయ్య కాస్తులవారి వాదమునకు, అనుకూల శిరఃకంపనాదుల నొసంగరైరి. ముద్గల, మాధ్యస్థ పదములను ప్రాచీనకవులు సహజ పాండితీ కవితా విశేషజ్ఞులు గాన సామాన్యముగా ప్రయోగించినారు. బ్రహ్మయ్యకాస్తులుగారు విపరీతవిమర్శలను ప్రాచీనకవి ప్రయోగములయందు, ఆరోపించి, అజ్ఞులకు పామరజనులకును హాస్యాస్పద మగునట్లు ప్రాచీననిబంధన గ్రంథాదుల సమగ్రముగఁ బరిశీలించకయే, తమకు తోచినవీరిని వ్రాసినారు.

దీనినిబట్టి మాధ్యస్థగోత్రముకంటె భిన్నమైన ముద్గలగోత్రము లే దనియును చెందును ఒకేగోత్ర మనియును గ్రహింపవచ్చును. కాబట్టి నన్నయభట్టారకునిగోత్రమును, గోపాలుని రామకవిగోత్రమును ఒకటియే కాని వేరు కావు. అందువలన గోపాలుని రామకవి నన్నయభట్టారకుని వంశజుఁ డగుటకు సంబంధము బనిలేదు. గోపాలుని రామకవి తాను నన్నయభట్టారకుని వంశజుఁడ నని వ్రాసికొని గ్రంథమందు బాహుళ్యముగా నుద్ఘోషించుచుండగా ప్రమాణహీనముగా కాదని చెప్పుటకు నెవరికి నేమి యధికారము గలదు? గోత్రము వేరనియును ఇద్దరికిని చాలాకాలము వ్యవధియున్న దనియును మఱియు నేవేయో కారణాభాసములను చూపి పామరజనులను మోసాపెట్టజూచిరి. కాని పండితు లైనవారికి యథార్థము బోధపడక పోదు. రామకవి తాను నన్నయభట్టారకుని వంశజుఁడ నని ధక్కాగొట్టి చెప్పుచుండగా మఱియొకరు ప్రమాణరహిత మైన వాక్యములతో

"కాదు, కాదు" అని చెప్పుట "ఇంటివాఁడు పాడిగదె యనఁగ బయటివాఁడు గొడ్డుగదె" యనిన ట్లున్నది. కాకివాడలో నుండెను బ్రహ్మయ్యకాస్తులు గారికి వినుకొండకొద్దనుండు గ్రామములలో నివసించెను గోపాలునివారి పుట్టుపూర్వోత్తరము తెల్లు తెలియును. ఈ విషయమై నన్నయభట్టారకుని వంశజులలో నొకరైన గోపాలుని వేంకటనరసింహముగారు వ్రాసిన యొకలేఖ నిందుక్రిందఁ బొందుపఱచుచున్నాను. ఆ యుత్తరమువలన నెక్కుసందేహములు సమసి పోగలవు.

"ముప్పాళ్ల, 5-11-20. మహారాజరాజశ్రీ.....
.....పంతులు గారి దివ్యసముఖమునకు - విన్నపములు,
గోపాలుని వేంకటనృసింహం కృతాశేక నమస్కారములు. మీరు మహారాజశ్రీ, గోపాలుని వేంకటప్పయ్యగారి పేర వ్రాసిన యుత్తరం చూచినాము. నన్నయభట్టు మాశంకితుడు అయినట్లు కొన్ని దృష్టాంతములు గలవు. మా గోత్రము- మాధ్యస్థ, ప్రవర-అంగీరస భార్యమ్యాళ్ళ మాధ్యస్థ, త్రయాముషేయ, మాధ్యస్థగోత్ర; అపస్తంబ నూత్ర; యజుశ్శాఖ. ప్రస్తుతము మాలో నన్నయభట్టు అను పేరు గలవారు ఒకరు గలరు; వారికి వయస్సు 50 సంవత్సరములు. నన్నయభట్టు విషయమై చరిత్ర తమకు వ్రాయుటకు సరిఅయిన దృష్టాంతములు ప్రస్తుతము మాయొద్ద లేనందున చారిత్రావిషయమై వ్రాయలేదు. మావంశావళి యొకచోట నున్నది. అది వచ్చినవెంటనే తమకు నన్నయభట్టు విషయమై చారిత్రవివరముగా వ్రాయగలను. జ్ఞేమసమాచారములు వ్రాయించ రోయతాను. వెంటనే జాబు వ్రాయవలెను. చిత్తగించవలెను

(చేవ్రాలు) గోపాలుని వేంకట నృసింహం.

అగ్రెసు:-గోపాలుని వేంకటనృసింహం, ముప్పాళ్ల, వీశూరు పోట్ల; వినుకొండ తాలూకా.

ఇతఁడు గోపాలునివారు, నన్నయభట్టు తమ పూర్వీకుఁడని చెప్పుకొనుచున్నారా? మనునది యింకొక కారణము.

ముప్పాళ్లలో నున్న గోపాలునివారితోను మఱిగొందరితోను, ఎవరో ఏవిషయమో మాటలాడుచున్నపుడు, గోపాలునివారు తమ మూలపురుషుఁడు నన్నయభట్టు అని చెప్పలేదట. నేను, నైననుదా హరించిన గోపాలుని వేంకటనరసింహం గారు ముప్పాళ్ల కాపురస్థులే గదా. ఉత్తరము మూలమున తెలియును. కాస్తులుగారితో నెల విచ్చిన, ఆ యెవరితోనో, అప్పుడు చెప్పని గోపాలునివారు ఇప్పుడు ఉత్తర మెట్లు వ్రాసినారు? ఇంతేగాక ఏవిషయము ప్రసంగములలో వచ్చునో దానిని గురించియే మాటలాడుట విజ్ఞుల మతము కదా. కావున నిది యొక పాతవు కాదు.

నన్నయభట్టారకునకు, గోపాలుని రామకవికిని, గృహనామ సంబంధము లేదనుట మఱొక కారణము.

అసలు మొట్టమొదట నన్నయభట్టారకుని యింటిపేరేమో కాస్తులుగారు నెల వీయగలరా? పోవీ, నన్నయభట్టారకుని ఇంటిపేరును, గోపాలుని రామకవి యింటిపేరును, వేరువేరు అనియే

యనుకొందము. అంతమాత్రముచేత, వంశము మాటిపోవునా? వంశ జాలం అగుటకు ఇంటిపేర్లే యాధారమా? రుద్రాభట్ట వెంకప్ప సోమయాజులు గారు, విశ్వామిత్రగోత్రీకుండు గదా. విశ్వామిత్రుని యింటిపేరు రుద్రాభట్టవా రయ్యుండురా? శృంగారాజు వేంకటేశ్వరరావు పంతులుగారిది పరశరగోత్రము గదా. పరాశరుని యింటిపేరు శృంగారాజువారా? కాబట్టి యింటిపేరు ఒకటి కాదు. గనుక వంశజుడు కాఁడనుట యుక్తిసహ మైన మాటగాదు. కొట్టెరువు తిక్కనామాత్యుని వంశజుడు పాటూరి శరభరాజు గారెట్లయినారు? ఇటులనే యింటిపేరులు మారిపోయినవారిని వేనవేలు దృష్టాంతరములు మాపకచ్చును. కాస్త్రులవారు, ఉపన్యాసాంతమందు ఇట్లు వ్రాసిరి.

“కాన, రాజనరేంద్రుని కులప్రామాణ్యమును, ఆచార్యపద కలిపించును, ముద్గలగోత్రజాతుండును, నగు నన్నయభట్టారకునకును నియోగియు, మాధ్యమ్యగోత్రుండును, యోగానందామాత్యనందనుండును నగు గోపాలుని రామకవికిది, కాళాపంబంధము గాని - గోత్ర సంబంధముగాని, గృహనామసంబంధము గాని, ఎంతమాత్రమును లేదు” అని వ్రాసినారు. ఈ యన్ని సంబంధములు సున్నవో లేవో వైన నేను తెల్పినాను. కొన్ని ఆక్షేపణలకు సమాధానము చెప్పినాను. మిగిలిన కొన్ని యాక్షేపణములకు సమాధానములు, నాఅసహ్యసములలోని పూర్వభాగముకు ఉత్తరభాగమునుమాచిన బోధపడ గలవు. ఇంకను కొన్ని యాక్షేపణము లున్నవి; కాని వానికి, సమా

ధానము చెప్పవలసినంత యవసరము కాన్పించదు. ఏలయనఁగా అవి ఈర్ష్యా సూయాభ్యేషప్రధానము లగు వాక్యరత్నములతో నిండి యున్నవి. సత్యాభ్యేషణము కొఱకు వ్రాసినట్లుగాఁ గానుపించవు. కాబట్టి యుపేక్షణీయములు. మఱియును తిట్లతోను దూషణలతోను, పరిహాసములతోను ఎత్తిపొడుపులతోను, నిండియున్నవి; పండితులు వ్రాయదగినవి గా లేవు. కాబట్టి నన్నయభట్టారకుని వంశజుడే గోపాలుని రామకవి. గోపాలుని రామకవి నియోగియే! కాబట్టి నన్నయభట్టారకుండును నియోగియే!! ఆయన కృష్ణదేవ రాయల యనంతరమున నియోగులలోనుండి వేటుపడి పోయిన

(1) ఆంధ్రవైదికుండు కాఁడు. (2) ఆయన ఆంధ్రుండు గనుకను, ఆయనభాష ఆంధ్రభాష గనుకను మహారాష్ట్రభాష మాతృభాషగాఁ గల విదగ్భజవైదికుండును గాఁడు. (3) ద్రావిడ భాష మాతృభాషగా గల ద్రావిడవైదికుండును గాఁడు. నన్నయభట్టు తమవంశమువాఁడని ఆంధ్రవైదికులు చెప్పినచో, గొంత అందము, చందము; ముద్దు మురిపెము అయినను ఉంచును. విదగ్భజ వైదికులును, ద్రావిడవైదికులును నన్నయభట్టు తమవాఁడని చెప్పటలో బొత్తిగా సారస్యమే లేదు. ఇన్ని విచారణ లేల? శ్రీకృష్ణదేవరాయల కాలమునకు పూర్వము ఆంధ్రకవులందఱును నియోగులే! కొండవీటిరెడ్లప్రభుత్వమునకు పూర్వము ఆంధ్ర బ్రాహ్మణు లందఱును నియోగులే!!

స్వరాజ్యనందేశము

బాలకవి వడ్డాది సీతారామరాజు నేయులు గారు

పంజాబు గుర్తిపాల్లేసిపట్టి మై
కేలాద్వయరుని శిష్యుల రయ్యు
నిరపరాధపు బ్రహ్మచారి ముచ్చించిన
ఉద్యోగులను శిక్ష వించ రయ్యు
ప్రభులు కామన్న దొర్లవ్య మామోదించి
కే గాని జాలి వహించ రయ్యు
మొనమొన్న వైస్రాయి తనయవస్థాస మం
దును ననుతాపమున్ జూప డయ్యు
గీ. హైందవ సహస్రముదీయ స్నేహము ప్రబల
స్వామి మొదలు పెగుకఁగన్నట్టి దయ్యు
భరతసుతులార! మీర బహిష్కరదీక్ష
పూనుడు స్వరాజ్యవిభవమ్ము పొందుదనుక.
సీ. ఘన బిరుదావళుల్ గౌరవోద్యోగముల్
నియమిత పదవులున్ విడువవలయు
గౌరవాగ్రము దొరల్ గావించు విందుల
దర్బారులను విడనాడవలయు
(ని)టిమ కార్థానాల భేదింప జాతీయ
విద్యాలయముల స్థాపింపవలయు

శ్రీతిక్కనలులకు గూడ దభ్యర్థులై
నిలువ, నిల్విన వోట్ల సీయరాదు.
గీ. నైనికులును కూలీల్ గుమస్తాలుగాని
వృత్తికై కాలనీలకు వెడలరాదు.
అన్యదేశవస్తు ప్రవాహమ్ము నాపి
త్యాగమును జూపవలయు సోదర్యులార!
సీ. మూలమూలం బడి మూల్గుచు నన్నట్టి
చేలిరాటాల సంగీతగరిమ
ప్రొత్సాహము సభాపుష్పమ్ముగాగ బె
ల్లడరెను సావీరి నా స్తవటికె
దేశీయవస్తుల తెగల నిండారు దు
కాణాల బల్ ప్రభాకాండదీప్తి
ఆబాలగోపాల మతి హర్షమున కృదే
శీయవస్తుల వాడు చెలువు వరువు
గీ. త్యాగమే పరమావధి గాగ నలరు
భరతసుతులార! ఇదియె క్రమ్యరంగనంగ
భాగ్య మొదలై, గాంధీ మహాత్ము ప్రతివ కలిమి
కైకొనుడు! తెండు!! వడి బహిష్కరదీక్ష.

రైల్వే పరిపాలనము

కొండివర్తి వీరభద్రా చావ్యలు గారు

ఇంగ్లీషుభాషలో రేల్ అనగా కమ్మి అని అర్థము. ఇటువంటి కమ్మలతో నమర్పబడిన త్రోవ రేల్ వే లేక రేల్ కోడ్ అనబడును. ఈ కమ్మలమీద నడుచు బండికే “రైలుబండి” అను పేరు వచ్చినది. రైలుబండ్లను లాగు యంత్రమునుండి పొగ గుప్పుగుప్పున వచ్చుచుండుటం జేసి దానిని పొగబండి యనిరి.

1844 సం. ఆర్. ఎం. స్టీవెన్సను నతడు ఇండియాలో రైలు బండ్లను సాగించుట లాభప్రద మని యింగ్లాండునందలి ‘ఈస్టు యిండియా కంపెనీ’ వారికి సలహా నిచ్చెను. ఆయనయే ప్రధాన డగు యింజనీయరుగా నియమింపబడి ‘ఈస్టు యిండియాన్ రైల్వే’ మున్నగు కొన్నింటిని మనదేశములో నిర్మించినవాడు. 1849 సంవత్సరములో కలకత్తానుండి రాజమహాల వఱకును మొదటిరైలు నిర్మింపబడినది. అప్పుడు మనదేశములో దొరతనమును నడుపుచుండిన ఈస్టు యిండియా కంపెనీవారు ఆ రైలుకుగాను పెట్టుబడిపెట్టిన సొమ్ము మీద నూటికి రే వంతున లాభము వచ్చునటుల హామీని యిచ్చి రైల్వే కంపెనీవారిని ప్రోత్సహింపజేసిరి. అనగా ఈ రైలునడుపుటవలన సంవత్సరమునకు నూటి కైదుచొప్పున లాభము రానియెడల ఆశ్చర్యము నంతను దొరతనమువారిచ్చునటుల బాధ్యతను వహించిరి. ఇట్టి హామీని యిచ్చి బొంబాయినుండి కళ్యాణివరకు నింకొక రైలువేయించిరి. ఇది మొదటిహార్డింగ్ ప్రభువు కాలమున జరిగినది. వారితరువాత ‘డల్హౌజీ’ ప్రభువు గవర్నరుజనరలుగా వచ్చెను. ఆయన 1858 సం. రైల్లు వివిధగా హిందూదేశమున నిర్మింపవలయు నని ప్రోద్బలము చేయుచు వ్రాసినాడు. ఇండియా గవర్నమెంటువారు లాభమునకు హామీనిచ్చి క్రైతేటు రైల్వేకంపెనీలవలన రైల్లు వేయించవలయునని సలహా నిచ్చియున్నాడు. ఈయన హిందూదేశమునందు బ్రిటిషువర్తకుల వ్యాపారము బాగుగా సాగుట కొరకై యుద్దేశించి రైల్వేను వేయించినాడు. దీనికితోడు రాజకీయ నర్మములును ఆ యుద్దేశ్యమును బలపఱచినవి. ఈతని జీవితచరిత్రను వ్రాసిన సర్ విలియంనాంటరుగా రిట్లు వ్రాసియున్నారు:

క్రితగా సంపాదించబడిన హిందూదేశ సంస్థానములను తన రైల్లుమాలమున సమైక్యమునకు దెచ్చుటయేగాక, సామ్రాజ్యమున ప్రతిఫలమునను నైతికబలముల దాడికి గల బలమును మిక్కిలి హెచ్చించుటే గాక, ఇంతకుముందుండిపోయిన యేగవర్నరు జనరలును ఊహించి యుండకాలనంత హెచ్చుగా బ్రిటిషువర్తకుల పెట్టుబడిని వ్యాపారోత్సాహమును హిందూదేశమున కాకర్నించుటకై రైల్వేనిర్మాణము నతః దుర్యమించి యున్నాడు.

ఆ డల్హౌజీ ప్రభువే రైల్వేనిర్మాణ సందర్భమున “.....ఇంగ్లాండు దూదికొరకై మొఱు లిడుచున్నది. ఆమాదిని హిందూదేశమిప్పుడు కొంతవఱకు పండించుచునే యున్నది. దూరస్థములగు బయళ్లనుండి నాకలమీద వేయుట కనువగు రేవులకు దానిని చేర్చుటకు దగిన వసతులు గల్పింపబడినయెడల శ్రేష్ఠమైన రకమును గావలసినంత పండింపగలదు. వర్తకమునకు వసతులు హెచ్చినకొలదిని, కడుదూరమున బడియున్న హిందూదేశపు అంగళ్లలో యూరపున దయారైన వస్తువుల యక్రమ హెచ్చుచుండ మన మెఱుగుదుము గదా!” అని వ్రాసియున్నాడు.

“రైలువ్యాపారమునకు పూర్ణముగ వసతులు గల్పించుటకు గాను హిందూదేశీయ వర్తకమున కదివఱకు గల యాతంకములగు హద్దులను డల్హౌజీ ప్రభువు తొలగించె”నని సర్ ఎడ్విన్ అర్నాల్డు వ్రాసినాడు.

డల్హౌజీ ప్రభువుయొక్క 8 సంవత్సరముల పరిపాలనకాలములో దూది ఎగుమతి 15 లక్షల నవరసులనుండి దాదాపు 25 లక్షల నవరసులకును, ధాన్యపు ఎగుమతి 8 లక్షల 90 వేల నవరసులనుండి 29 లక్షల నవరసులకును హెచ్చినవి. మఱియు మొత్తపు ఎగుమతులకు ఒకకోటి ముప్పదిలక్షల నవరసులనుండి రెండుకోట్ల ముప్పదిలక్షల నవరసులకు పెరిగినవి. ఇది చూచినయెడల రైల్వేలన హిందూదేశ వ్యాపారము చక్కబడిన ట్లాహ కలుగును. కాని ఈ ఎగుమతులవలన చేతబడుధనము హైందవులను పరదేశవస్తువుల కొనుటకు సిద్ధము చేసినది. 1866 సం.న వారు రెండుకోట్ల ముప్పదిలక్షల నవరసుల విలువగల పదార్థములను నెగుమతిచేసి రెండుకోట్ల ఏబదిరెండు లక్షల విదేశవస్తువులను గొనిరి. ఈ విదేశవస్తువులలో తాము పంపిన ముడిపదార్థములలో తయారైనవి చాలగలవు. ఎగుమతిదిగుమతులు రైల్వేమీదుగా జరుగునప్పుడు, దేశీయుల లాభనష్టములకంటె తెల్లవర్తకుల లాభనష్టములనే యెక్కువగా పాటింది రేట్లు నేర్పఱచి యుండిరి. ముడిపదార్థములు దేశముయొక్క మధ్యభాగములనుండి రేవుపట్టణములకు ఎగుమతులకై పంపునప్పుడు తక్కువరేట్లును, రేవులనుండి దిగుమతులకు దేశాంతర్భాగమునకు దీసికొనిపోవునప్పుడును తక్కువరేట్లును రైల్వేపాలకులు నియమించిరి. రైల్వేపాలకులు తెల్లవారు ముడిపదార్థములను కొని దేశాంతరములకు దీసికొనిపోవువా రే తెల్లవారే. దేశాంతరములనుండి విదేశవస్తువుల దిగుమతి చేయువారు వారే. అటువంటి పదార్థములమీద తక్కువరేట్లు విధించుటచేత ముడిని చవకగా తెల్లవారికి లభించుటేగాక, వారు ముడిపదార్థములను గుత్తగొని పోవుటకును విదేశవస్తువుల దెచ్చుటకును హెచ్చరి

కను గూర్చును. ఈ పదార్థములనే దేశములోపల నొక చోటినుండి మఱొకచోటికి గాలివోయినయెడల హెచ్చుతేటలు పుచ్చుకొన బడును. ఇదియు ముడుకపదార్థముల యెగుమతినే బలపఱచును. దేశములో వియాలైన వస్తువులను వేరొక భాగమునకు గొనిపోవలయు ననిన హెచ్చుతేటలు; విదేశవస్తువులను తేవులందుండి దేశములోనికి దీసికొని పోవుటకు తగ్గుతేటలు. ఇందువలన దేశీయవస్తువులకంటె పరదేశ వస్తువులు చవకగ నమ్మబడగలవు. “దేశాంతర్భాగమునగల తేటలు 1000 తేవులదగ్గల తేటలు నూటి కేటదినతున తగ్గించుటవలన ఇండియా గోల్డ్ ఫీల్డును సరికి నిజముగా నిరుత్సాహము గలిగినది! విదేశవస్తు నిర్మాతలకు, హిందూదేశములోమాత్రము దొరికు కొన్ని మురుక పదార్థములు హస్తమున జిక్కిపోయినవి. అని యిండ స్ట్రీయల్ కమిషన్ వారు సయిత మొప్పుకొనిరి.

రైల్వే నిర్మాణముతో బాటు దొరతనమువారు హిందూదేశమందలి బొగ్గు, యినుపకనులను త్రవ్వించినయెడల చాల లాభము గలిగి యుండెడిది. ఈ రైల్వేలైన కర్చుకూడ నూటి కేటదినతున తగ్గి యుండును. ప్రపంచములో వేదేశముకన్నను హిందూదేశమున మిక్కిలి హెచ్చుగా ఇనుపగను లుండియు, లోహపరిశ్రమయు శూన్యమై యుంటు విపరీతము గాదా! మీదుమిక్కిలి భూర్వపు కర్మకరులు కరవులపాలు కాగా 25 కోట్ల రూపాయల యినుమును మనము పరదేశములనుండి కొనుక్కొనుచున్నాము.

రైల్వే హిందూదేశమునకు మహాోపకరణములను ప్రమతోమురియుచున్న మనము వారి పరిపాలనమును గూర్చియు నొకింత చెలిసికొందముగాక. రైల్వేవేయు కంపెనీ లన్నియు విదేశీయులవి. ఈ కంపెనీలవారితో ఇండియాపంత్రిగారు కొన్ని నియమములను గుదుర్చుకొని రైల్వేను వేయించుచున్నారు. రైల్వేకంపెనీల వారు రైల్వేను నిర్మించి వానిని నడుపుదురు. అందుకు గాను పెట్టుబడి సొమ్ము మీద ఆపకండు రేట్లు ప్రకారము నూటికి 5,4 $\frac{1}{2}$ తేక 4 $\frac{1}{2}$ లాభమునకు దొరతనమువారు హామీని యిచ్చును, ఉచితముగా కావలసిన స్థలము నొసంగుదురు. ఎప్పుడుగాని రైలుకంపెనీల వారి కేకర్చు లన్నియు పోను, హామీపడిన పరిమితికి మించిన లాభమువచ్చేయెడల, ఆ వెచ్చువచ్చిన సొమ్ములోనగము; దొరతనమువారు హామీ క్రింద తత్కర్పణమిచ్చియుండు సొమ్మును తిరిగి చెల్లించుటకు వినియోగింపవలయును. కక్కినసగమును భాగస్వాములు పంచుకొందురు. ఈ రైల్వే 99 సంవత్సరములవఱకు కంపెనీలకు కాలా కీయబడిన ట్టుంచబడును. ఆ పిమ్మట వ్యాజ్య మైన ధరలకు వానిని దొరతనమువారు కొందురు. ఒకవేళ 50 సంవత్సరములు గాని, 25 సంవత్సరములు దాటినపిమ్మట ఏకారణముచేతనైనను దొరతనమువారు రైల్వేను దీసికొనఁ గోరినచో, మరతులప్రాప్తిని కంపెనీవారికి లభించియుండు వడ్డీఅసలుఫాయిదాల నిచ్చి తీసికొనుటను దొరతనమువారి కధికారముండును. ఈ మరతులతో ప్రధమమున రైల్వే ప్రారంభింపబడినది.

దొరతనమువా రిట్టి హామీ నీయకుండ రైల్వేవేయించుపద్ధతికై ప్రయత్నము జటిగి 1862 సంవత్సరములో పెట్టుబడికే ధనసహాయము నిచ్చునట్లు ప్రార్థించెనది. ఇండియన్ బ్రాంచి రైల్వేకంపెనీ ఇండియన్ ట్రాంకంపెనీలకు 20 సంవత్సరములకు మైజురైలుకోడ్డుకు 100 నవరములును, పెద్దనం తెనలు కట్టునెడల అనగా 10 వేల నవరములు మించి కర్చుకు వంతెనలకై ప్రత్యేకసహాయము నిచ్చునటుల దొరతనమువా రొప్పుకొనిరి. కాని యీ పద్ధతి ఫలప్రదము కానందున తిరిగి హామీపద్ధతియే చువలంబింపబడినది. కావున హామీపద్ధతి యొక్కటే 1869 సంవత్సరమువఱకును ఆచరణలో నుండినది.

1869 సంవత్సరములో దొరతనమువారే కొన్నిరైల్వేను వేయమొదలిడిరి. 1880 వఱకు రైల్వే కంపెనీలచే వేయబడిన రైల్వే 6,128 మైళ్లును, దొరతనమువారు స్వయముగ వేయించిన రైల్వే 2,175 మైళ్లును దేశమున వ్యాపించినది. కాని యింక 5000 మైళ్ల రైలుకోడ్డు అత్యవసరమనియు లేనియెడల దేశమున వడివడిగ వ్యాపించుచున్న ట్రామముల నాపుట కష్టమనియు ట్రామవిచారణ సంఘమువారు 1880 సంవత్సరములో సలహా నిచ్చిరి. దొరతనము వారు స్వేచ్ఛగా ఋణములుచేసి రైల్వేవేయుట మంచిగ గాదని తిరిగి హామీపద్ధతి మీద రైలుకంపెనీల ద్వారా రైల్వే వేయింపసాగిరి. ఈరైల్వే 25 సంవత్సరముల పిమ్మటగాని, తరువాత 10 జేసి వత్సరముల గడువులోగాని దొరతనమువారు తగినఖర్చు నిచ్చి కొనవచ్చు నని యేర్పాటు చేసిరి. ఈసారి హామీరేటు వేరువేరు రైల్వేను వేరువేరుగా నూటికి 4 మొదలు 2 $\frac{1}{2}$ వఱకును నిర్ణయింపబడినది. ఇట్లు హిందూదేశమందున్న రైల్వే వివిధములుగా నున్నవి: వానిలో ముఖ్య మగునవి దొరతనమువారివై దొరతనమువారిజేతనే నడుపబడునవి. (నార్తెస్టర్న్ రైల్వే; ఈస్టర్న్ బెంగాల్ రైల్వే బెండ్ అండ్ రోహిల్కండ్ రైల్వే)

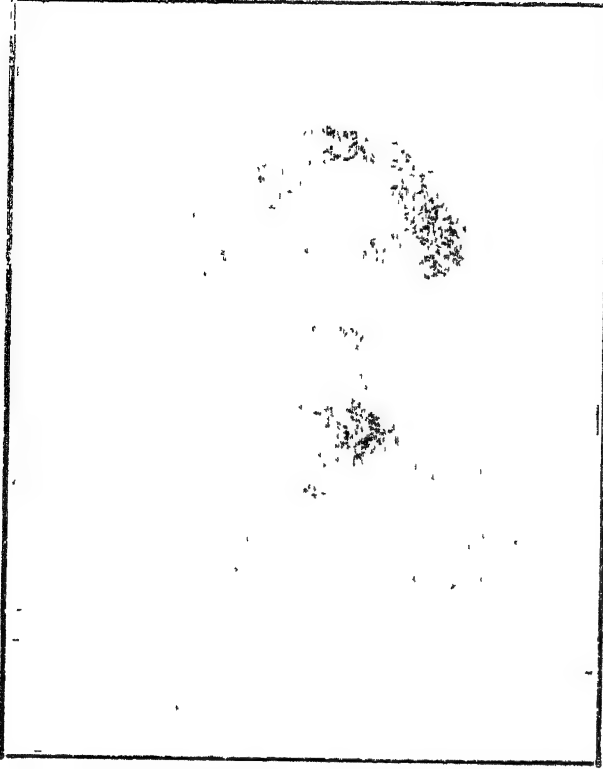
2. దొరతనమువారివే గాక రైల్వేకంపెనీవారివలన నడుపబడునవి: వీనిని నడిపినందుకు కంపెనీవారు పెట్టుధనముమీద కొంతవడ్డీకి దొరతనమువారు హామీని యిత్తురు. అనగా దొరతనమువారు లాభమునకు హామీపడుచు తమ రైల్వేను రైలుకంపెనీవారికి కాలు కిచ్చి రనవచ్చును. (ఈస్టిండియన్ రైల్వే; గ్రేట్ ఇండియన్ పెనిన్సులా బ్రాంచేరైల్వే; బరోడాఅండ్ సెంట్రల్ ఇండియా రైల్వే మదరాసు అండు సదర్న్ చువారాటారైల్వే; అస్సాం బెంగాల్ రైల్వే; బెంగాల్ నాగపూరు రైల్వే; సౌతిండియన్ బర్మా రైల్వే).

3. ప్రైవేటు రైల్వేకంపెనీవారివి: (బెంగాల్ అండ్ నార్తెస్టర్న్ రైల్వే; రోహిల్కండ్ అండ్ కూమాన్ రైల్వే; సదర్న్ పంజాబ్ రైల్వే.

4. డిస్ట్రిక్టు బోర్డులవారివై రైల్వేకంపెనీలచే నడుపబడునవి: ఇవి అంతగా పెద్దవిగావు. మన రాజధానిలో ప్రస్తుతము 5 జిల్లా బోర్డులవారు 268 మైళ్ల రైల్వేవేసియున్నారు. 909 మైళ్లు రైల్వే మఱి 18 జిల్లాబోర్డులవారును వేయ బ్రయత్నింపుచున్నారు.

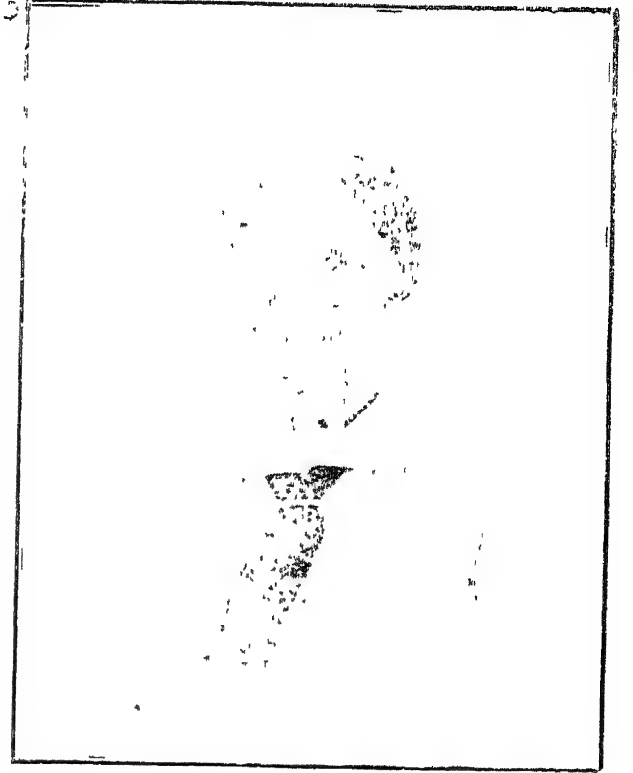
సి నౌ టు మెంబరులు

Miss. Trella Hay

మిస్ డిలా హే

Miss. Macdonald

మిస్ మెక్డొనాల్డ్, మిషనరీ కాలేజీ

Miss Sreenivasam, B A., L. T.

శ్రీమతి శ్రీనివాసం, బి. ఏ., ఎల్. టి.

Mrs. Sithamma

శ్రీమతి సీతమ్మ

ఉన్న పురుషులూ స్త్రీలూ రాజరాజమాజపు ద్వితీయ వార్షిక శాస్త్రసభ

Temple of Warangal

సేవాలయ గోపురము, మారుబేరు

దీనికంతకును చాల ధనము కావలసియున్నది. దొరతనమువారు చాల ధనము పెట్టుబడిపెట్టి యున్నారు. 1913-1919 సంవత్సరమువరకును దొరతనమువారి పెట్టుబడి సొమ్ము రెండు కోట్ల రూపాయలకు వైగానున్నది. ఇది గాక 24 కోట్లు రైళ్లకంపెనీవారు చేసిన రైళ్లకు దీసికొనునప్పుడు పెట్టుబడి క్రింద సంవత్సరమువాయిదాలు బారి కిట్టు యున్నారు. 3 కోట్లు కంపెనీవారు యొద్దనుండి కొన్న సామానులు వగైరాల విలువయును, ఇంతవరకును దొరతనము వారు రైళ్లు ననువుటవలన కర్షకపడియున్న సొమ్ము అప్పులవివాదదొర తనమువారు భరించిన వడ్డీ వగైరాలును, మొత్తము 280 కోట్లు-అనగా మొత్తము 312 కోట్లు వైన దొరతనమువారి పెట్టుబడిగా నీయబడన 555½ కోట్లకు జేర్చవలయును. అప్పుడు రైళ్లమీద దొరతనమువారి పూర్తి పెట్టుబడి నుమారు 867½ కోట్ల రూపాయ లగుచున్నది. మన దొరతనమువారింత సొమ్మును పెట్టుబడిపెట్టగా రైలుకంపె నీలు పెట్టుబడి పెట్టినది నుమారు 62 కోట్లు మాత్రమే. ఇండియా ప్రభుత్వము చాల బీదది. ఇంతసా మెచ్చటనుండి తెచ్చుచున్నది యని యడుగవచ్చును. వ్యక్తిపురుషు లప్పు దీసికొనునటులనే దొరతనము వారును అప్పుచేయుచుందురు. ఇంగ్లాండులో 800 కోట్ల రూపాయలు ఇండియాలో 17 కోట్లు వారు అప్పు చేయుచుందురు. ఇటుల దొరత నమువారు చేయు ఋణములను ముప్పాతికవంతు రైళ్లకొకే.

దొరతనమువారికి వచ్చు ఆదాయములో భూమిపన్నే యెక్కువైన దనియు వ్యయములో మిలిటరీ కర్చే యెక్కువ యనియు ప్రజల యభిప్రాయము. కావుననే కాననసభ్యులును, విద్యాధికు లును, ఉద్యోగులును రైళ్లపరిపాలనను గూర్చి యంతగా విచారించరు. కాని దొరతనమువారికి 1918-19 సంవత్సరములో భూమిపన్నులవలన 24½ కోట్ల దాయము రాగా రైళ్లవలన 86½ కోట్ల దాయము వచ్చి నది. మొత్తపు ఆదాయములో నూటికి 35 వంతులు రైల్వేలవలన సంపాదనే. కర్షులో గూడ నూటికి 32 వంతులు రైళ్లమాలముననే. మిలిటరీ కర్షు 46 కోట్లు 6 లక్షలు కాగా 42 కోట్లు రైల్వే పరిపాలనది.

ఉద్యోగము లిచ్చుటలో గూడ నన్ని డిపార్టుమెంటులలోను జేరియులకును తెల్లవారికిని భేదము చూపబడుచున్నది. ఉన్నత కాఖ (సుపీరియర్ సర్వీసు), నిమ్న కాఖ (సబార్డినేట్ సర్వీసు) అని రెండు తరగతుల ఉద్యోగులు గలరు. నెలకు 200 రూపాయలకు వైగా పుచ్చుకొనువారు మొదటి తరగతివారు. వీరి పరమావధి నెలకు 3500 రూపాయలు. దొరతనమువారి పాలనములో నున్న రైళ్లమీద నిట్టి యున్నతోద్యోగులు 4½ మంది గల రనియు వారిలో 45 గురు మాత్రమే హిందూజేరియులు గల రనియు పబ్లికసర్వీసు కమిషనువారు (1912-1915) తమ రిపోర్టులో తెలిపియున్నారు. ఈ 45 గురిలోను 800 రూపాయలకువైగా జీతము గొనువారు 11 మందియే నట. తక్కినవారు తెల్లవారు. వారిలో 372 మందికి 172 రు 800 రూపాయలు వైగా పుచ్చుకొను వారు. పరమావధిగా నున్న 3500 రూపాయల పుచ్చుకొను జేరి

యోద్యోగులు లేక చదు 1913 లో నానునెలలో దొరతనమువారి రైల్వేపై యిమీడను గల సుపీరియరు పబ్లికులో 146 హండ్ యు ద్యోగు లున్నారు. వారిలో 146 మంది మాత్రమే హిందూ; పిచ్చు సాధారణముగా ప్రారంభదశలో నున్నా పని యెటుగదలయెను.

సబార్డినేటు సర్వీసులో మాత్రము 695863 మంది నాకల్లకు 668005 మంది జేరియు బుండ తక్కిన 17180 మంది తెల్లవారు గలరు. దీనిలో 1 రూపాయల వారుకూడ నుండును. తెల్లవారు తక్కువగా నుంటు గారణము. ఈ తరగతిలో వై యుద్యోగములనే వారు వత్తురు. మఱియు రైల్వే యున్నతోద్యోగులు తమక్రిందనున్న సబార్డినేటు సర్వీసులోనివారిని దీసిమిస్ చేయుటకు, ప్రొమోషను చేయుటకు, బదలాయించుటకు, నెలపులు మున్నగున విచ్చి యను గ్రహించుటకు పూర్ణాధికారమున్నది. ఇట్టి అధికారము వి. సి. ఎస్. లకును లేదు. సుపీరియరు సర్వీసు రైల్వేయోద్యోగులు ఉన్నతవిద్యాకలితు లగుట సత్యము. ఈచగి కంటే కర్షకునని గణిత ములు జేయుటలోను, ఈపని నిట్లు చేయుదని యాదన లావగట లోను నెక్కువ చాకచ్యూస గలవా రనుట నిజము. అయినను వీరును నరులె. సబార్డినేటు సర్వీసులోని నాకల్లకు వీరివలె జీవితా వశ్యకములకు లోటులేని జీతములు నిచ్చి, ఉన్నతోద్యోగుల నున్నత విద్యా కాళముల కనువుగ ప్రత్యేకము మఱింత హెచ్చుపేరన ములను నిచ్చుట భర్త్యము. కాని జాతిభేదముచేరి యారెండు తరగతు లందును ఉద్యోగముల నిచ్చుటయు, అందునను హస్తీచరకాంతర ములు గల్పించుటయు సక్రమము. ఇట్టి నిదరితక్కిని మఱి జేరదుం దును గానరాదు. యూరోపుదేశములలో సబార్డినేటు సర్వీసులోని ప్రారంభ జీతమునకు 22 రెట్లుకు మించి యే మున్నతోద్యోగిని సామాన్యముగ జీత మియరు. నార్వే, బెల్జియము దేశములలో నీభేద మింకను తక్కువ. ఎనిమిదిరెట్లే వార. మఱియు దొరతనమువారి సేవ లోనే క్రిందితరగతి ఉద్యోగులకు జీతమును తెల్లవారికి హేళపు లేనియెడల న్యాయము లభించుట లేదు. ఇట్లుండ నిరంకుశాధికారు లగు రైల్వేదొరలు దాదాపు యేదులకుట జేరియును దశ యేలు బడిక్రింద నన్యాయము జరిగించుచున్నా రనిన యబ్బుర మే మున్నది? ఎందుకు కొఱగాని దొర యున్నతోద్యోగపదవిని నాయ మాత్రము వహించుట. కావలసినపని నంతను నిర్వహించుచు నగౌరవ మునకు హింసలకు బాల్కుడుచు దేశీయులు వానిక్రింద బనిచేయు చుండుటయు సర్వసామాన్యము. ఇటుల జాతిభేదపాలనము సాగుట వలన వ్రాదపులు సంపాదనలందే గాక మానప్రాణములందు వైతము కడు దీనస్థితికి వచ్చుచుండిరి. అత్యగౌరవము రూపుమాముచున్నది. ఉద్యోగాభిలాషులై చదువులేర్చు యావకులు అడుకొలది నిట్లు భంగపడుచుండుట దేశానిష్టమే. దొరతనమువారి యుత్తరపులు జారిచేయుటలో లోపము లేదు. 1870 సంవత్సరమున నొకసారియు 1878 సంవత్సరమునను ఇండియామంత్రిగారు రైల్వేవిన్యా కాఖనుండలి యుద్యోగము లన్నిటిని పొందుటకు వ్రాదపు

లక్షలై యున్నది యాత్రద్యుల జేసియుండరి. దేవునివర మున్నును పూజారివర మెక్కడ? ఉగ్ర్యగుల నియమించు స్థానికాధికారుల యబ్బులలో సర్వమును విడిచిపెట్టి యుత్తర్యులను నేమి లోము? గుర్తిగినినలల మున్ను శోద్యోగము లన్నియును తెల్ల నారిలై ప్రకృతిపాదుచున్నవి.

1912-1913 సంవత్సరములలో దొరతనమువారు స్వయంశుగ ప్రయోజనము చేసిన రైల్వే యుద్యోగులలో 250 రూపాయలకు జాతిన పట్టముగలవారు 500 గలరు. వారిలో 455 తెల్లవారు 42 లక్షల రూపాయల జీతములకు పొందగా, తక్కిన 45 గురు జేతయో ద్యోగులును 3 లక్షలరూపాయల జీతమును మాత్రము పొందగలిగిరి. స్వదేశ ప్రభుత్వములచే ననుపబడు రైల్వే యుద్యోగులు 48 రు గలరు. వారిలో తెల్లవారు 22 రు 2½ లక్షల జీతము ననుభవించిరి. దేశీ యులు 11 మందియు 87 నేల రూపాయల జీతము ననుభవించిరి. ఇతర రైల్వే కంపెనీల పరిపాలనలో సర్వము నన్యాయము. ఈ కంపె నీల యుద్యోగులు 1116 మందిలో తెల్లవారు 10౮౩ మంది 1 కోట్ 3 లక్షల రూపాయలును, దేశీయులు 28 మంది 1½ లక్షల రూపాయలును పొందెరి.

దేశీయులలో నుద్యోగావ్సలు లేరందుమా? పనుల నన్నిటిని నేరేపియ్యుట ఏదీ! అసంభవమునను భావించెను. చాకచక్యమునకు కొంగుతి లేదు. అయినను ఉత్తర్యులవై సంతకమును చేయుటకును హెచ్చుతక్కును పొందుటకును మీరు పాత్రులుగారు. దీని రహస్య మును రైల్వేలోగ్గు సెక్రటరీగారిగు “రైయన్” గారు రాయల్ కమిషనరుల యెదుట 1915 సం. నవంబరు 18 తేదీని చెలిపి యోశ్నాడు. రైల్వే యుద్యోగుల యూనియనుల నుండియు లబ్ధియొనగలదు. ఇందు ను నియమించు నావకత్తికక దేశీక్షేమము కొఱకట! సైనికసేవ జట్టి చూచినను, దేశకాంతికొఱకును యూనియన్ పిగానులను పిల్వార్యుల దవులకు దుంచుటయు, నేటివులను దూర మున నుంచుటయు యావశ్యకత! దొరతనమువారి రైల్వేయందే గాక గ్గుదేశసంస్థానములవారి రైల్వేయందును నీ పద్ధతియే నాగుచుండుట లన నాడు. ఈ సాక్ష్యగుని రైయన్ గారు నిరి. దేశీయులందు జూపబడు నీ యవిశాసము ఆక్రమము అన్యాయమునైయున్నది. లెక్కలే నన్ని సులభములలో దేశీయులు తమ రాజభక్తిని విశ్వాసార్పితను ఋజువు చేసియున్నాడు. ఉద్యోగధర్మ నిర్వహణమునఁ బ్రణమావధనముల నర్పించియున్నాడు. అట్టిగౌరవమును దేశాభిమానమును గూడ బలింపబ్బినాడు. ఇట్టివల జరిగిన ఘోరసంగ్రామమున భారతీయులు నాపిన శౌర్య పరాక్రమములు విశ్వాసార్ప, ల్యాగము, శాంతము, ఓర్పు నెన్నెనిని; ముల తెల్లవారే యిగ్గించి పలికి యున్నారు. 1917 సం. ఆగష్టు 20 తేదీ నొసంగిన చక్రవర్తిగారి యాదేశ మున్నది. హిందూ ఛట్టన్ ఫర్డ్ సంస్కరణములు లున్నవి; 1919 సం. డిశంబరు నవహాప్రకటన మున్నది. రాయలు కమిషనుల సలహా లున్నవి. ఎన్నియున్న నేమి? యోగలు యధాప్రకారమే! ఇట్టివి ఇంకను అనేకములు దేశీయ స్వత్వనిరోధక పద్ధతులు కలవు.

1870 సం. లోనే ఇండియామంత్రి హైందవులకు తెల్లవారి తో సమానముగా వసతుల నీయవచ్చునని యుత్తర్యులు చేసి యుండగా 50 వత్సరములు గడచినను ఫలితము లేదు. ఎన్ని కమిషనలు పెట్టివనేమి? ఎన్ని విచారణలు జరిపిననేమి? ఎన్ని సలహాలను వారొసంగిన నేమి? వారి నాచరణలో పెట్టింపగల నాధుడు లేనప్పుడు కాగితములలో తియ్యనిపలుకులు లున్నలాభమా?

50 వత్సరములయ్యగారు తెలిసినటుల రైల్వేపరిపాలనము పూర్తిగా దొరతనమువారి పాలనములోనికి దీసికొనిన యెడల కొన్ని కష్టములు నివారణ కాగలవు. సరిహద్దులందు సైనిక వ్యవహారములకు నోడ్వడవలయు నొకటిరెండు రైల్వే తప్ప తక్కినవి రాజధానీ గవర్నరుల పాలనమున నుండవలయును. అప్పుడుగాని కష్టముల గూర్చి వెంటవెంటనే విచారించుట-వాణినివారించుట-ప్రజాభిప్రాయమును దొరతనమువారు బాగుగ చెలిసికొనుట - పొసగుదు. సైనిక వ్యవహారములలో దేశరక్షణమునకై నేవేగము సంచలనమున కనువగు నటులను అట్టి సంచలనము ఇండియా గవర్న మెంటువారికి లోబడి యుండు నటులను సరిహద్దుల రైల్వేను ఇండియా గవర్న మెంటువారే పాలింపవచ్చును. అందుకొక కొక మంత్రిగిగాని, మెంబరుగాని నియమించవచ్చును. తక్కిన సామాన్యపు రైల్వే రాజధానీ గవర్న మెంటువారి పాలనములో మంత్రుల యధీనమందుండుట యుక్తము.

ఈ దేశపు రైల్వేను నడుపుటలో పాలించుటలో దేశీయులు హెచ్చుగా బాల్గానుట ధర్మము. ఇందుకు వేనవేలు ఉద్యోగులుకావలసియుండురు. వారికి తగిన తరిబీదును విద్యయు నొసగుట దొరతనము వారి ధర్మము. కావున దేశీయ విశ్వవిద్యాలయములలో మెకానికల్ యింజనీరింగు లోకో ట్రాక్ టెక్నాలజీలందు అత్యుత్తమ విద్యులను నేర్పవలయును. రైల్వే స్కూళ్లలో ఫోర్మన్, మెకానిక్స్, మున్నగు పరివాండ్రను, జాతి మత భేదము చూపక, తరిబీదుచేయు చుండవలెను. క్రొత్తరైల్వే వేయుటకును-ప్రాతరైల్వేను దొరతనమువారు దీసికొనుటకును వలయుధనమును సేకరించుటలో దేశీయులలో ధనికులను ప్రోత్సహింపవలయును. అట్టి పనులకై స్థానికసమితు లేర్పడుటకు గాను దొరతనమువారు స్థలధనములను, సలహాలను విరివిగా నొసంగుచు దేశీయుల నెల్లవిధముల ప్రోత్సహింపవలయును.

మన రాజధానిలో కోయంబుత్తూరు, గుంటూరు, కృష్ణ, నేలము, తంజావూరు జిల్లాబోర్డువారు 28౪ మైళ్ల రైల్వేను వేసి యున్నారు. 804 మైళ్ళ రైల్వేను వేయ సమకట్టి యున్నారు. ఇందుకై వారు 77 లక్షల రైలు పన్నును ప్రోగుచేసినారు. తక్కిన జిల్లాబోర్డులవారును వైచారి ననుకరించి 600 మైళ్ళ రైల్వేను వేయ సమకట్టి 60 లక్షల రూపాయల నెన్నును ప్రోగుచేసి యుంచిరి. ఈ యుద్యమములు చాలకాలమునుండి ఫలరూపము దాల్చుకుండ సౌత్ ఇండియన్ రైల్వే కంపెనీవారి రభ్యంతర పెట్టుటవలన, తమ వ్యాపారమునకు నష్టమును చెచ్చునని వారు వారించుట వలన, ప్రజాలాభకర మగు నీపని యగిరోపలసి వచ్చుచున్నది. కొన్ని విషయములలో నీ కంపెనీవారు మితిమీరి యక్రమముగా

శక్తిపరిహారమును గోరుదురు. కొన్నిపట్ల దానికేని - అన్నియు వారి కనుకూలముగా నిర్ణయమైనను - చిరకాలము పని సాగినీయకు. కావున నెట్టి కష్టనష్టములకైన నోర్చి రై త్వకంపెనీల యాతంకముల నంత మొందించుట శ్రేయస్కరము. ఇండియాదొరతనమువారి పెట్టుబడి లాభనష్టముల బాధ్యత యెంత యెక్కువ యున్నను, కంపెనీవారిల భాగము స్వల్పమైనను కంట్రాప్టువరతులు వారి కిష్టము వచ్చినట్లు ఇంగ్లాండులో నిర్ణయింపబడుటవలన చిక్కులు పెక్కులు గల్గుచున్నవి. రాజధానిదొరతనమువారు ఋణమును సమకూర్చు నెంచిన యెడల ధనము దొరకదను సుదీను మెంతమాత్రమును లేదు.

యూరప్తనందలి పశ్చిమదేశములు మూఢజనులచే నిండియుండి పరిశ్రమలను నెట్టివో యెఱుంగని స్థాచీనకాలమున హిందూదేశమున చిత్రకళలు పాశ్రమలు మహోన్నతదశ నందియున్నవి. ఆ కాలపు రాజులు పరిశ్రమల నెన్నో విధముల పోషించెడివారు. శిల్పాలను పారిశ్రామిక ప్రజలను పోషించుట రాజు ప్రధానధర్మములలో నొకటి ఇండస్ట్రియల్ కమిషన్ వారు వ్రాసినటుల యాలోపు వర్తకులు ఇండియాకు వచ్చినప్పటికిని హిందూదేశ పరిశ్రమలున్నతదశయందే యున్నవి. యూరోపులో నాగరకమునకు పేరెన్నికగన్న యేదేశముతోను ఇండియా తీసిపోలేదు. అప్పటికి యూరోపులోను ఇండియాలోను గూడ, స్వీయపరిశ్రమలను విదేశపుపోటీవలన జెడిపోకుండ గాచు సంస్థలు విరాజిలించుచుండును. అచ్చటి “గిల్డ్” లనబడు ప్రతిష్ఠాపనలను, ఇచ్చటి కులకట్టులను పరిశ్రమలను జక్కగ గాపాడుచుండెడివి. ఇట్లుండగా నొక దేశమునకును మరొక దేశమునకును రాకపోకలు వివిధగా సాగి, వివిధజాతు లేక ప్రదేశమున గలియుట సంభవించినది. వాణిజ్యవ్యాపారములు వ్యాప్తి నందినవి. సాంఘిక నియమములకును, మతాచారములకును సంఘర్షణము హెచ్చినది. రాజకీయ స్వాతంత్ర్యమునకై పెనగులాటలు మిక్కుటమైనవి. పరిశ్రమలకును కళలకును పోటీ కెరిగినది. సామాన్య ప్రజకు పీడనము దుగ్భాగమైనది. యూరోపుసంగు నిష్టనములు తలచూపినవి. అందుగడలో నున్న నైస్సెక్ పరిస్థితుల సహాయమున ప్రతిసంఘమును స్వరక్షణకై కొత్తకొత్త ప్రతిష్ఠాపనల నెలకొల్పవసాగి తదితరులను నిరసింప నారంభించెను. ఎచ్చటజూచినను ఆకాంతి, తీవ్రత, ఆత్మరక్షణ పరాయణత గాంచునయ్యెను. పరిశ్రమభివృద్ధికి వలయు భౌతికకాస్త్రములు విరివిగాంచి యుండలేదు. వానికొకటి అగియుండుటకు ప్రజల కోపిక లేదు. అందుగడలో నున్న విధానమునెల్ల ప్రయోగించి సామాన్య ప్రజలు వృద్ధికై తహతహపడసాగిరి. ఈదశయే విప్లవము. విప్లవమనగా తిరుగుబాట్లుగాదు విప్లవ మనగా రాజద్రోహముగాదు. విప్లవమనగా ఆరాజకముగాదు. ప్రాతపద్ధతులను నిరసించి నూతనమార్గముల నవలంబించి యప్పటి ప్రస్తుతస్థితిని వేవేగము మార్చజూచుటే విప్లవము.

ఇట్టిస్థితిలో ఈస్టిండియాకంపెనీవారు హిందూదేశమున దిగిరి. తమ దేశములోని వస్తువులను ఇండియాకు దెచ్చి, ఇక్కడివానిని దమ దేశమునకు గొనిపోయి వర్తకము చేసికొనుటే వారి ప్రథమోద్దేశము.

శము. హిందూదేశపు వస్తువులను ఇంగ్లాండులో అమ్మి మతితీసి లాభమును ఇతరులు పొందుచు లేకుంధనరాదు. నగపరివృత్తుచుండగా ఆంగ్లులు సహింపలేకపోయిరి. అశ్వపక్షి ముముల కడద గావ తామే యాగర్తకలాశమును పొందుదుము. కాని అది సందర్భము. వారి కప్పుదు రెవరిశ్రమల నున్నటికి జేగల్లుచుచును వివాదము గలిగి, సామ్రాజ్యమును నిర్మింపగల్గుదు మను పేరాను గాని లేదు. హిందూదేశములోడి వర్తకమే వారి పరమావధి. హిందూదేశ కళావికాసము చవిజూచుటే వారి చరచగమము. అన్ని విధములను హిందూదేశము వారి యాదర్శమూర్తియై వెలసినది. ఈ కాలమున హిందూదేశములను పరిశ్రమలను మోటు వని పూజకు ఆంగ్లులు హిందూదేశమున తయారగు పట్టుబట్టులును దూదిబట్టులును అనుకరణమునకు మించినవి విలపించిరి. వీనిని తరుదేశమునకు రాకుండ నాపినగాని, తరుపరిశ్రమలకు పోటీ లేకుండ నెఱచిన గాని, అంగ్లసారిక్రమింజనులు బ్రతుకలే మని ఘోషించిరి. హిందూదేశమున వారికి మన్ననలు మితిమీరినది. కర్మవశమున నిండియాదొరతనము ఆంగ్లులచేతిలోనికి రాసాగినది. హిందూదేశవస్తువులు ఇంగ్లాండువాకుండ నావుటే గాక, ఇంగ్లాండులో తయారైన మోటువస్తువులను దాని చేతికిన్న రాజకీయాధికారము నుపయోగించి యాదేశమునకు విలాత్కారముగ దిగుమతిజేయు గడంగిరి. అట్టి దిగుమతులకు దొంగేశము వారు తోడ్పడుచుండిరి. ఆ దిగుమతులలో పోటీకి నలుమ దేశమువస్తువుల యంతృత్తికి అతింకములను గల్పింపసాగిరి.

ప్రకృతికాస్త్రము లభివృద్ధి గాంచుచు వానిబాగున నాశ్వాత్మపరిశ్రమల నుండు బ్రయోగింపబడుచుండగా, మనదేశమున కట్టియనుకాశములు కల్గలేనవి. పూర్వపద్ధతులు నిరసింపబడుచుండెను. నూతనవిధానముల నెలకొల్పవారు లేరు. విద్యావిధానము పరదేశీయుల మాస్తగతమైనది. వారికి హిందూదేశపరిశ్రమ వానిగ్యాభివృద్ధి గిట్టకు, కావున హిందూదేశమును స్వయముగ ప్రారంభించిన నూతనపరిశ్రమలు నవ్వమయినవి. తగినప్రాగ్నివాము లేక చెడిన వానిలో దక్షిణహిందూదేశపు లోహపరిశ్రమలు ప్రధానములు. ఈ విధలప్రస్తుముల సాధారణము చేసికొని విపరీతసిద్ధాంతములుకొన్ని నెలకొల్పినవి. ఉష్ణ దేశములు సాధారణముగా సాదవంతులగు జ్ఞేత్రములు గలిగియుండి, చక్కని వర్ష సాతమును పొందుచు పంటల కనుకూలముగ నుండును. కాని ఉష్ణ దేశవాసులు స్వసాయము చేసి మనుకపదార్థములను ఉత్పత్తిచేయువలసిన వారు. సహితోష్ణ దేశములవారు ఆ ముదుకపదార్థములతో పారిశ్రామిక వస్తువులను తయారు చేయవలసినవారు. ఇది నైస్సెక్ ధర్మమని కొందఱి వాదన. ఈవాదమునే కొంతవఱ కంగీకరించి దొరతనమువారు ప్రవర్తింపుచున్నారు. వారు ముదుకపదార్థముల యంతృత్తిని, వాని యగుమతిని, సిద్ధపస్తువుల దిగుమతిని ప్రోత్సహింపుచున్నారు. ఈ విధానము సాగునటులనే రైళ్లను నిర్మించి పాలింపుచున్నారు.

పూర్వము ప్రతిగ్రామమును దనకు గావలసిన యాహారపదార్థములను పండించెడిది. తక్కిన జీవితావశ్యక పదార్థములను కనివ్వన

భక్తుల దెబ్బ సమిదప్రదేశములనుండి సంసారింపుచుండెడిది. ఒక గ్రామము వస్తువులు ఆ గ్రామములోనే సాధ్యమైనంతనుట్టుకు తయారగును. తన యావత్కృతకార సరిపోగా మిగిలిన వాని నమ్మి, దూర గ్రామమునుండి వచ్చు భోజ్యపదార్థములను కొనెడివారు. అప్పుడు వ్యాపార కేంద్రస్థానములై భోగలాలసా నియమములై వెలయురేవులు, నగరములు బహుశబ్దముగ నుండెడివి. భగవంతు నెండవం గారములు సాక్షిచేసిన ప్రస్తుతములకు త్రేలు. అలంకారములు, కొన్నియోషధములు సాక్షియు అలాగ నెంచుటకు లోగలెడివి. ఆకాలము విశేషము లెట్లు నెట్లు.

భగవంతు ప్రస్తుత ప్రస్థితిని ఎంతయు జూపుచేసినది. పండితయువకుల సందర్శియవారు గుఱుమైనది. చిత్రకరులున్న నగరము లేని నగరము నొక్కటై నెంచుచున్న సందర్భ దూరమగును. దూరమున నున్నవగు యాంత్రికస్తువులు నేరేముని నిందును. పట్టణందలి సామాన్యజనులు భోగాభిలాషు లగుచుండగి. కలహాతికలలు చారిభోగములకు జాలరు. భగవంతుడే నున్నట్లే గాననుచు గాని దారిద్ర్యము ప్రజల చీకెండును మోవైసినది. కలహ నిని తనివొనిని దుర్వ్యయముల పాల్గొనినది. రైల్వే, టెలిగ్రాఫు చురుము అల్పదిన కాలమసామను బట్టి వచ్చిన రైల్వే సున్నకున వరివార్షములై పోయినది. చుట్టియు నది జీవితావశ్యకములై వైసె. క్రొడ్డిగా మెల్ల యనినట్లు, మన పరిశ్రమలను చింటనే అభివృద్ధికి లెగాలటన్నను రైల్వేపరిసారము దేశీయాల కనుకూలముగా నొనర్చు చోదములై నిచారణలు సాగుచున్నవి. అలాగ నాగ్నియొక నీక్రింది గూననగని గానించుచున్నది.

ప్రస్తుతములకు లోలు కలగు. వానిని సంస్కరించిన లాభము లేదు. అది ఎన్నడునా భూతియుల నేగుమునకై పనిచేయుచుండును. కావున సందేశము వాని రైల్వే పరిసారమును భూనకలయును. రైల్వే ముందుగాని పరిచయము దానిని కాని గొనసా యిన్ని

వాగరికదేశములందును నాచార మగుచున్నది. దొరతనమువారి పాలనమున నుద్యోగివర్గమునకు హెచ్చుగ న్యాయము జలుగగలదు. ప్రజల లాగములు హెచ్చుగ గణింపబడును. ప్రయాణికుల నెక్కుడు జాగ్రత్తతోడను సరకుల నెక్కుడు జాగ్రత్తతోడను చూతురు. కర్షులు చాలవఱకు తగ్గగలవు. పనిపాటులవారి కెక్కువ సౌఖ్యమును, న్యాయమును, సంపాదనము లభించును. లంచములు, సొసములు తగ్గగలవు. ఉన్నతోద్యోగులు మిత వ్యయధర్మము నెక్కువగ బాటించురు. దేశధనము ధర్మమార్గమున వ్యయ మగును. దొరతనమువారు ప్రజల మొఱ్ఱలను గ్రహించి యుచితిరితిని పరిహారముల సజుపగల్గుదురు. ఎక్కడనో 6000 మైళ్లదూరాన కంపెనీల భాగస్వాముల కంటె గన్నిహితులగు రాజకీయోద్యోగులు విషయములను దెలుసుకొనుటకు ప్రజలకు అందుగడలో నుందురు.

ఈసూచనలు రైల్వేలమీదే యెగుట నేకగ్రీవముగా భార తీయ లండఱును నివేదించుచున్నారు. అన్ని పక్షములవారు నేకాభిప్రాయము లయినారు. ఎంతటి నిర్లక్ష్యభావము గల దొర తనము కూడ నిట్టి యెడ తాటస్థ్యమును జూపఁ జాలదు. కొలది కాలములో ననుకూలపు మార్పులు కొన్ని రానున్నవి. రైల్వే పాలనమున గల రహస్యములు ప్రజల కేమాత్రమును నిదివఱకు దెలియవు. ప్రజాసామాన్యమునకే గాదు, విద్యాధికులకును, రాజనీతి వేత్తలకును దెలిసెడిది గాదు. రైల్వే దొరతనమువారి ప్రత్యక్ష పాలనమున తేమిని చానిపాలనవివరములు కాననసధలో వచ్చెడివి కావు. ప్రజలు మేల్కొనినారు. భారతీయులలో నధికసంఖ్యా కులు జాతీయ శివస్థియందు విశేషప్రమేయము గల్గినట్టియు, దొర తనమువారి నెట్టుబడికిని ఋణముగకును మూలమైనట్టియు, రైల్వేపరి పాలనమును గూర్చి విచారణ సల్పుచు గూడ.

తనయము

కందా భీమేశంకరము గారు

రైల్వేకు లాలుకు వస్త్రాలు జల-దముల చలన
అలిలపరిరంభణముల లా-లనమనీయ,
కరముపెల్లని రైల్వే త-మృతల యుడిని,
నిరుల ముత్తల నలరు త-విలాసములు
కానకోల్పోవమున నాడ - చివపుదెనయ;
సెలయను చుటలగులరును - మేళవించి,
గమనమాటుల, గోల - కోమలముగ
విమలహాస గానం - గీ తములబాడ;
చెలవుల బచ్చికలై విచ్చు - చిన్నినసలు
మెత్తలగు, నీపిలులగుల-యెత్తిడియుడు,
విత్తితియందు గైకొన; - మేల్మినుఖము

నీరులావణ్య నిధినుండి - నేనుద్రావ;
మీద మిన్నును గ్రిందభూ-మియు హాసించ;
నాకు నివ్యానుగాక కాం తాలలామ,
మిసిమిబం గారు సరి నీరుమేనికాంతి
యంచ్యలగ, జవ్వనపురద్రాశ-నూపఁబడుమ,
ఒకట నాకయని నుత్సాహ - మొకటనిలవ
సచ్చిదానంద మను నాక-సమును సోక;
ప్రకృతపురుషుల ప్రణయంపు ఫల మనంగ
నేనునియందు నీవు నా-లోన గఱగి
తన్మయంబున గాంతు మ-దైవతసిద్ధి.

భారత వర్షము - గోజాతీ

పెండ్యాల వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు

పాచినకాలమునుండియు భారతవర్షీయులు, పూజ్యభావమున గౌరవించి, నేవించి, ప్రత్యక్షలాభము నొందుచున్నది గోజాతీ. భారతీయులు విహికాముష్మిక కర్మలయందును గోసంబంధమును విడచియుండలేదు. వేదములను స్మృతిపురాణేతిహాసగ్రంథములను గోవర్ణనలతో నిండించిరి. వేయినేల? రట్టుకొనెడిబట్టులపాడుకొనెడి పాటలు-ఆడెడియాటలు - కొలచెడిదేవతలు - సర్వమువారికి గోస్వరూపమే! కాన ప్రస్తుతమెట్ల గోజాతీని గుఱించి కొంత వ్రాయుదును. ఋగ్వేదకాలమున విశేషముగ పాడి కల దనియు ఇప్పటివలె కవ్యముతో మజ్జగఁజేయుట, దధిపయో ప్రాశనము కలదనియు, నేలని విశేషముగ, భుజించుచుండి రనియు నీ క్రింది బుక్కులవలన దెలియవచ్చుచున్నది. “శ్రవస్యవో భృతస్యథారా ఉపయంతి విశ్వతః” ౧.౧౨౧-౪ “యత్రమంథాంబిభుత్వేఽత్మిన్యమితవాఇన” ౧.౨౨,౪ యత్తేసోమ గవాశిరో యవాశిరో భజామహే వాతా పేసీన ఇద్భవః” 1-137-9. “అభి ద్విజస్మా త్రివృ దన్నం ఋజ్యతే” 1-140-2.

ఈబుక్కులకు భాష్యమునందు విద్యారణ్యులు సోమ, గవ్య, పురోడాశములను మూడువిధములగు నన్నము లనుచు “యవ్య” స్థానమున పురోడాశమును వ్రాసిరి. కాని అందును గవ్యమును మాత్రము వదలనందునను “పురోడాశ” పు తగాయిదా ప్రస్తుతాంశమునకు సంబంధము కానందునను వదలితిని. ఎటులనైన ఆకాలమున గవ్యము ముఖ్యాహారముగా నుండుట నిర్వివాదాంశము. మనము కాఫీగా పాలనుఁ గలపుకొనాచుండినటుల ఋగ్వేదకాలమున సోమగవ్యమున పాలనుబోసి అన్నమును గలపికొని భుజించుచుండి నటుల ఈక్రింది బుక్కులవలన దెలియుచున్నది. “సంతే పయాంసి సముయంతు వాహాః” 1-9-18. ఇఁకను గోసంరక్షణము సరయదనము:

అడవులకుఁ గొల్లలు ఉదయముననే గోవులను తోలుకొని పోయి రాత్రి యింటికి లేక మందకు తోలుకొనివచ్చుటయు, గోవులందు నుఖముగా నిద్రించుట నేటికిని నాటికిని భేదము లేదు. “యద్ద్రుభాసి కృత్యాన్య అనుశ్వాన నర్వీశేభ్యషే తురాయ” 1-121-7. “పరామేయంతి ధీతయో గావో నగవ్రాతీ గమ ఇచ్చంతీ యదవక్షసం” 1-25-16. తా. అనేకులచే స్తుతింపబడు వరుణునిఁ గూర్చి నా బుద్ధులు, గోవులు సాయంకాలమున గోవ్రమునుగురించి వెనుకకుఁ జూడెనుండఁ బోవునటులఁ బోవుచున్నవి. “నుయవసా ద్భగ వతీ హి భూయా అభో వయం భగ వంతః స్యామ, అద్ధి తృణ మఘ్నై విశ్వదానీం పిబశుద్ధ ముదక మాచరంతీ” 1-16-40. తా. ఓగోవా మంచిగడ్డిఁ దినుచు క్షీర

సమృద్ధిని గలిగి యుండుము. నీవలన మేమును, భాగ్యాభివృద్ధి కలవార మగుదుము గాక. సర్వకాలము తృణములఁ దినుచు నిచ్చావృత్తి సంచరించుచు, నిర్మలజలములఁ ద్రావుచుందుము. ఋగ్వేదమున నశ్వినీదేవతలను ఋభుదేవతలను గోవైద్యులుగా వర్ణింపబడిరి. “యోవగ వయ ఉస్త్రియాయా మధతం పక్వ మామాయా మనపూర్వ్యం గోః” “యాభి ధేసు మస్వం పిన్వతో నరాతాభిరూష ఉతిభి రశ్వినా గతం” 1-111-8. “నిశ్చర్మణ ఋభివో గా మపి శంత సంత తేనా సృజతా మాతరం పునః. 1-109-8. “నిశ్చర్మణో గా మరిణీత ధీతిభిః” 1-161-7. గోవులలో ననేక జాతులు కల వని ఋగ్వేదమున గల “శిప్రీణీ” “వంసగః” మొదలగు శబ్దములచే నూహింపవలసి యున్నది. దీనివలన గోదానము నాటికాలమునను పవిత్రముగా నెంచబడుచున్న దనియు, మహారాజులు ఋషులకు పేలకొలఁది గోవుల నిచ్చుచుండి రనియు ఋగ్వేదము 1-126, 3, 4 సంఖ్యలలోగల “స్వనయ, కక్షీవంతు” లగాథలవలనఁ దెలియనగుచున్నది.

క్షాత్రకాలము:-ఈకాలమున పశుపాలనము పవిత్రకార్యముగ నెంచబడెనని యీక్రిందిగాథలవలన దెలియవచ్చుచున్నది. సత్యకాముడు మజరిణీపుత్రుఁడు తనకు బ్రాహ్మణ్యము నీయుండెని బుఘల బ్రాధింపగా వారు చిక్కిన నాలుగువందల గోవుల నిచ్చి వీని నెప్పడు వేయి గోవులగాఁ జేసెదవో నాడే నీకు బ్రాహ్మణ్యము కలుగు ననిరి. సత్యకాముఁడు వనమునకు నాలుగువందల గోవులను దోలకొనిపోయి కొన్నియేండ్లు వనమునఁ గడపి వేయికంఠే నధికములగు గోవులనుగా జేసి తెచ్చిబుఘలకులన బ్రాహ్మణ్యము నొందెను.

[చాందోగ్యోపనిషత్ 4 4-5]

ఈకాలముననే శ్రీకృష్ణభగవానుఁడును పాండవసహజే పురుషును గోపాలకు లైన ప్రసిద్ధపురుషులు. నాటి గోజాతీ లక్షణములను వాటినిస్థితిని వ్యాసరువాద్వి మహాభారతమున సహజేపాత్రము నుండి పలికించియున్నాడు. గోఘృతాదికములు భోజననస్తువులలో ముఖ్యమైన వనియు తేజోబలముల నవి యిచ్చు ననియు నాటివాఁ ఁలుగూడు రని పృథివీసూక్తములోని యీక్రిందివాక్యముచే తెలియనగును. “ఉగ్ధం పుష్టం బిశ్రతీ మన్న భాగం ఘృతం త్వా భిషీజే నుధూమే” అధర్వవేదము 12-1-29.

ఈకాలమున గోధనము ముఖ్యధనముగా తలంచుచుండిరి. శత్రురాజుల గోవుల నవహరించుట యుక్త్యుత్త కార్యముగ తలంపబడెను. గోవులను గురించిన యుద్ధము లీ భరతిఖండమున ఋగ్వేదకాలము మొదలు మహమ్మదీయ కాలారంభమునం దాంధ్రదేశమున జరిగిన “అక్కన్న, బయ్యన్న” ల పశువులబీడు తగాయిదాలవలన విశేష

ముగ జరిగినటుల చరిత్రలు చెప్పుచున్నవి. విరటుని గోవుల నవహరింపఁ గౌరవులు ప్రయత్నింపఁ బొందవు లడ్డుకొనుటయు నందర్జునకృత్యోత్తరగోగ్రహణ యుద్ధమును జగత్ప్రసిద్ధమేకదా! పెక్కువేల గోవుల నెక్కువోటున మేపుటకు తగిన బీళ్లుండనపుడు విడివిడి మందలగా జేసి మేపుచుండిరి. విడిచుచును పాలించువాడు గోపాలుఁ డనియు పెక్కుండు గోపాలురపై నుండు నధికారికి “గోనాయుఁ” డనియు ఛాందోగ్యోపనిషత్తు 6-8-7 సంఖ్యవలన దెలియుచున్నది. [మాడుము. అధర్వవేదములోని నూత్తములను. 2-81-5; 2-81-2; 2-82-1; 2-82-2, 2-82-3.]

అధర్వవేదము 4-21 నూత్తమున పశువుల సరణ్యమునకుఁ దోలుట, వనమునందు ఘాతుకజంతువులవలన బాధ కలుగుట, బీళ్ల యందు గడ్డి సమృద్ధిగ నుండుట, పశువులకు రోగములు కలుగుట మొదలగు వృత్తాంతము లింపుగ, వర్ణింపబడెను. ఆనూత్తమునందలి యర్థము- నేటి తూర్పుగోనావరి డెల్లా వాసు లగు రైతుల కనుభవ సిద్ధమైయున్నది. గోవు పవిత్రనస్తు వనియు కాలితో దాకిన మహాదోష వనియు నధర్వవేదము 18-1-56 నందును శ్రీమద్రామాయణము 75 పర్వయందును వర్ణింపబడి యున్నది. కపిలగోవులమహిమ నెటుల భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకుఁ జెప్పెనో భారతపాఠశలకు విశేషదమే. రాజులు ప్రజలు, షాత్రుకాలమున గోసంరక్షణవిషయమై విశేషపరిశ్రమం జేసి రని వైదికవాఙ్మయమువలన దెలిసికొనుచున్నారము. ఇతోధికముగ నాయులు నూత్రకాలమున గోవృధ్యాధికమునకు ప్రయత్నించి ర, నూత్రవాఙ్మయమువలన దెలిసికొనగలము.

నూత్రకాలము' ఈ కాలమందు పశువృద్ధి విశేషముగా నుండెను. గ్రామనిర్మాణమును పశువుల కనుకూలముగ నుండునటుల జేయుచుండిరి. చూ. మనుస్మృతి 8-247.

పశువులు గ్రామసమీపమున స్వేచ్ఛగ నుంచరిండుటకు గ్రామమునకు చుట్టను 400 సూర్యుల దూరమువఱకు నుండవలయు లేవులు పలెను. లేక ఎలముగ బహునిచ్చేత విధానమిదిగ మామకొలలు పోవుదూరమువఱకుండునను మందలై లు లేర్పలుపవలెను. పట్టణమునకు మూడురెట్లధికముగ నుండవలయు లేర్పలుపవలెను. ఈమందబహుగుర్తు ప్రస్తుతము గోదావరికృష్ణాడెల్లా గ్రామములలో క్షీణించి, నాలుగు వందలమూరలకు గురులు నాలుగుమూరలయిన లేనిది కలవు. మందబయలు లేని గ్రామమున మంద లేటు లుండును? ఈ కాలమున పశుసంరక్షణాధికమునకుఁ బ్రభువులును, ప్రజలును, ననేకవిధము లగు కట్టుబాటులను జేసికొనిరి. గౌతమధర్మనూత్రమునందలి 12 వ ఖండ్రిక యొక్క భాగమును మన ప్రభువులను, ప్రజలును గమనింపఁదగును. “పశువీడితే స్వామిదోషః పాలసంయుక్తే తు తస్మిక్ పథి తే త్రే ఆనాప్యతే పాలక్షేత్రికదోషః” గ్రామసమీపము నందున్న పాలమునకు యజమాని ఒంటకు కనఁబడనంత యెత్తుగ కంచెను వేసుకొనవలె నను నిర్బంధ మానాడు గలదు. మనుస్మృతి (8. 280) లో పశువులను మేపువాడు, పగలు తోలుకొని పోయినది మొదలు,

రాత్రి యజమానియొద్ద నప్పగించువఱకు ఆపశువులకును పశువులవలనఁ బైరులకును కలుగుద్రవ్యములను, పశుపాలకుడే భరింపవలెను. ఇంటికడ నొప్పగించిన పిమ్మట, యజమానుని దగు నని మందలలో జెడిపోయినను, క్రిములు మొదలగు వానిచేఁ జంపఁబడినను తుక్కులు మొదలగు వానిచేఁ గఱురఁబడినను మిట్టపల్లములఁ బడినను, అశ్రద్ధగా మేపుట వల్ల నశించినను కలిగడి కనునష్టమును మేపువాడు భరింపవలె ననియు, మాన్చు గునియమములు ఆనాడుకలవు. వానివలనఁ బశుసమృద్ధి కలిగి దేశము సుఖిక్షుముగ నున్నట్లు కన్పడుచున్నది.

బాధకాలము : బాధమత ప్రచారమువలన గోమేధము లడుగఁబెను. అశోక చక్రవర్తి భరతఖండముననే కాక యూరప్ ఖండములకుఁ బశువైద్యశాలల నేర్పరచిన ప్రతీతికలదు. అన్యఖండములలోగూడ పశువైద్యశాలల నేర్పఱచిన మహానుభావుడు స్వదేశమున నెంతటి ఘనకార్యముల జేసియుండునో, మనమెట్లాహింపగలము? పశువైద్య సంబంధములగు నాటిగ్రంథములు మన కిప్పుడు లభింపకపోవుట దురదృష్టము. యాజ్ఞ్యవల్క్యస్మృతి వ్యవహార కాండము నందు గోవున కనుకూలముగ గ్రామనిర్మాణ ముండవలెనని కలదు. గోజాతి తండ్రిపఠండములుగా వృద్ధి నొందుటచే, జనులా గోజాతికి వేర్వేలు గుర్తుల నుంచుచుండిరి. జోత్తుకము గవ్యా వాత్సకము మహాశోత్తుము జాతోత్తుము తర్గకము శకృత్కరి దవ్యము అర్గభ్యము ఇట్టరము నసోతము ప్రవృవాట్ కాకటము ప్రాసంగ్యము మున్నగు మేరు లిందులకు తార్కాణములు. అవులకును నైచికి ద్వీవర్షీ త్రివర్షీ మొదలగు నామములను రంగులననుసరించి ధవళ శబలాది నామములు కలవు. గొడ్డావునకు వళ యోయు, నీచుకొని పోయిన యావునకు అవతోక మనియు, ఇట్లు ఆయా ఆవస్థాభేదములను బట్టి నామభేదములును గలవు. బాధకాలమున హెచ్చుగ పాడిపంటలుకలిగినను జేకీయులకు తృప్తిలేక తమవాఙ్మయమునందు, శేతిగముద్రమును, పాలసముద్రమును, వెరుగుసముద్రమును ఇత్తు సముద్రమును గల్పించిరి. ఈ కాలమున ఇత్తు, సర్పి, దధి, కీర, సముద్రము లింకి పోవుచున్నవి గాని “సురా” సముద్రమాము మేత్ర కొత్తరాభివృద్ధిగా నుప్పొంగుచున్నది. పాడికి నెలవగు క్షీరములకుండియే యైశ్వర్యాధిదేవత యగు లక్ష్మీ గుండ్లనించె నని కవులు కల్పించియుండురు. కర్నకులయింటఁ బాడియుండు ననియు వారియింట లక్ష్మీయుండు ననియు గాబోలును హలచక్రవర్తి తన గాధాసప్తశతిలో కర్నకకన్యను వర్ణింపుచున్నాడు.

శ్లో. వేచ్చంతి అశి మిసచ్చాపహి ఆహలి అన్య పితృ పాండురితం భుజం దుద్ధ సమద్దుత్తరం తలచ్చింవి అస అహ్లా

పారాధికకాలము : ఈ కాలమునందు బాధమత సంఘర్షణ ముచే భారతీయులు అహింసాకార్యాసక్తులై విశేషించి గోహింసను మానినందునను, గోవునందు పూజ్యాతికయభావము కలుగుట చేతను, గోబృంద మీకాలమున నత్యధికముగ వృద్ధి నొందెను. సహజేవ కాస్త్రాది పశుచికిత్సాగ్రంథము లీ కాలమునఁ బుట్టియుండు నని తోచుచున్నది. ‘ఆత్రేయ’స్మృతిలో ప్రతిసంసారికిని అధమ ముక

పాడియై నను కలిగియుండనియెడల నానంపారి దురదృష్టవంతుడను తలంపుతో గాబోలు నిటు లనుచున్నాడు:

“యదైక కాపి గృహే నాస్తి ఛేను ర్వత్సానుచారిణీ
మంగళాని కుత స్తస్య? కుత స్తస్య తనో క్షయః?

పౌరాణిక కాలమునందు చెప్పబడిన గ్రంథములలో గోవ్రాతము నమితగౌరవముతో వర్ణించియున్నారు. “భారవి” మహాకవికృత కిరాతార్జునీయమునందు, అర్జునుని ప్రయాణమధ్యమున గొల్లపల్లెలలోని గోవు లిటుల వర్ణింపబడెను.

శ్లో. ఉపారతాః పశ్యిమరాత్రి గోచరా దపారయంతః పతితుం
జవేన గాం, సమత్సుకా శ్చ త్ర రవేక్షణోత్సుకం గవాం గణాః
ప్రన్నతపీఠరోధసః.

శ్లో. గతాం పశూనాం సహజన్మబంధుతాం
గృహశ్రయం త్రేమ వనేషు విద్రుతః
దదర్శ గోపా నుపభేను పాండవః

కృతానుకారా నిర ఛేను రాజ్ఞవే. భారవి. 4 సర్గ.

అంబరీషుని గోదానాతిశయమును గురించి భాగవతము నవమ స్కంధమునం దిటుల “పోతన” మహాకవి వర్ణించుచున్నాడు.
కా. పా లేరై ప్రవహింప నంగరుచులుం బ్రాయంబులున్ రూపము
తేల్చె ధూర్జలు గాక వెండిగొరిజ త్లే మారుశ్శృంగంబులుం
గ్రాలం గ్రేవుల యట్టు నాకుచును, రంగచ్ఛేలలై యున్న మం
చాల న్యర్బుదపటక్ర మిచ్చె విభుఁ దుద్యవైక్రకేళికిన్.

మహమ్మదీయ కాలము

యుగ్వేద కాలము మొదలు పౌరాణిక కాలము వరకు “గోమేధాది” యజ్ఞములలో ఏకశిష్టనికంటి బ్రహ్మర్షి వచ్చి నపుడో తప్ప, గోవధ విశేషముగ లేదు. సంస్కృతమహాభారతము ఉద్యోగపర్వములోని నహుషుని చరిత్రముఁ జూడ, గోవధ కూడ దని తాత్ర కాలమునందే కొంత చర్చ బయలుదేరిన దని తోచెడిది. జాడపౌరాణిక కాలములలో గోవు లింతింతనరాని యభివృద్ధి నొంది నవి. భారతీయుల దురదృష్టము కొలది భారతీయుల ధనము విదేశ ములపాలగుటయే గాక, రాజ్యములు పోవుటయే కాక, భారతీయులు తల్లితో సమానముగను పవిత్రవస్తువులలో మిక్కిలి పవిత్రవస్తువు గను, నెంచుకొనెడిగోవు, మహమ్మదీయుల కాలమున నమితముగ నా శముఁ జేయబడెను. దేనిని వధించిన మనము మహాదోష మని తలం తుమా దానిని మహమ్మదీయులు తమ మసీదులలో వధించిన పుణ్య మని తలంచిరి. ఇది జేశ దురదృష్టహేతువు కాదా?

సీ. నవకోటిపరిమిత ద్రవిణమేభూపతి

భండారమున నెపు బాయకుండు.

ఏకోనశతదంతు లేరాజా ఘనకాల

నీలమేఘంబులై లీలగ్రాలు

బలవేగ రేఖ న లద్దివేలు తురగంబు

లేనరేంద్రునిపాగ నెపుడునిలుచుఁ

బ్రతిచారంబు డె బ్బసియేనుపుట్లనే

యేవిభిమందల నెపుడుగలుగు

గీ. నట్టిస మధిక విఘ్న-దగు కుల్యాత్మక గా

జేంద్రచోళవిఘ్న-కిష్ట సచివ

తంత్రముఖ్యుడగుచు-మంత్రి గోవింద సం

దనుడు కొమ్మన ప్రధానఁ జొప్పె.

[కేయూరబాహుచరిత్రము]

ఈ పద్యమును చిత్తగింపును. దినమునకు 75 పుట్ల నేయి కలుగుట కెన్నివేల గోవు లుండఁలయునో నే దూహింప శక్యము కాకున్నది. మహమ్మదీయ కాలమునను “అమృత మహల్” “పుంగనూరు” “వంగోలు” మొదలగు చోట్లుల నుండిన గోజాతి ప్రసిద్ధికెక్కియే యున్నది. మైసూరునవా బగు “టిప్పసుల్తాను” దండయాత్రల నతిత్వరితముగఁ జేయుటకు మైసూరు రాజ్యమునందలి యెద్దులే కారణమనియు వస్తుసామగ్రి నవి వేగముగా కొనిపోవుటచేతనే మరుఘగా నైస్యములను నడపించువా దనియు, ప్రఖ్యాతి కలదు. ఎటులనైనను మహమ్మదీయ కాలమున లోకవిఖ్యాతి నొందిన మన గోబృందము చాలవఱకు తురుష్కులపట్టుదలచే మహా మ్మదీయ కాలమున నశించిన దని తలంపవలసియున్నది. స్వదేశప్రభు వులు మాత్రము గోసంరక్షణముకొఱకు నాడును విశేషముగ పాటు పడిరనుటకు సందియములేదు.

ఆంగ్లేయుల కాలము

గోజాతి ప్రస్తుతము ఆంగ్లలపరిపాలన కాలమున వృద్ధి నొందలే దని విచారించుచు వ్రాయవలసియున్నది. ఎన్ని “క్యాటిల్ హోలను” వెట్టిన కేమి? ఎందఱు గోశాలల నేర్పరచిన నేమి, గోవృద్ధి సందేహ స్పద మగుచున్నది గోవులు తిరుగుటకుఁ దగిన బీడులు విశేషముగా తోటలుగానో పశ్యతేత్రములుగానో మారినవి. గ్రామములకు వ్రాచిన కాలమునం దేర్పఱుపబడిన మందబడులు జనకృద్ధిచే జను లగృహములుగానో, కక్కురితిపడిన రైతుల పొలములుగానో, మారి నవి. ఇంకొకమూలఘారెప్పుడిపాట్ల మెంటువారు ప్రాచీనగోత్రేత్రము లలో నరణ్యనిబంధనల నేర్పరచిరి. “క్యాటిల్ హోలమూలమున” “బ్రెజిల్, బ్యావా” మొదలగు దేశములనుండి పాశ్చాత్యవ్యవసాయ కులు శ్రేయగోవుపథముల నేరి, కొని పోవుచున్నారు. మఱి యొక వంక ఉన్న గోభక్షకులకు దోడు, నాంగ్లేయులును గోబృందమును తమ వృద్ధయాగ్నియం దాహుతి వేయుచున్నారు. ఒక్కసోల్జర్ల భోజన నిమిత్తమే సంవత్సరం ఒకటికి ఒకలక్ష యేబదివేల గోరాతి వధింపబడు బడుచుండె నను యైతిహ్యము కలదు. “మాడైని క్రొత్తపన్నును వే యుడు, ఆధనముతో నా శ్రేలియానుండి మాంసపుడబ్బాలను దెప్పించి సోల్జర్లను దృష్టి నొంకింపుడు. మాగోజాతినిమాత్రము వధింపకుడు.” అని జార్జి ప్రభువు పట్టాభిషేకసమయమున నొక విజ్ఞప్తిని ఉత్తరహిందూస్థానమువారిచే, కొన్ని లక్షలవ్రాళ్లతో చక్ర వర్తికి సమర్పింపబడె నని, వార్తాపత్రికలలో జదివియుంటిమి. దాని

గతి యేమయ్యెనో తెలియదు. బహుశః భారతీయుల యితరవిజృంభణ వలె నదియు బుట్టిదాఖ్యలై యుండును. మనగోజాతి క్షీణించు చుండుటచే ఖండాంతరాసీతము లగు “హరికృష్ణపాలు, నెస్సెల్లు పాలు, మెలిన్సుఆహారము” మనకు గలియగుచున్నవి. పూజ్యురాలగు గోవును మనము గణనజేయనియెడల మన యాయురారోగ్య భాగ్యములు క్షీణించుట యొక లెక్కలోనిది కాదు. ఈగోజాతి వృద్ధి నొంద పరమేశ్వరుడే యేదేని విధానముం గనిపెట్టవలె నని కొన్ని వత్సరములనుండి డోలాండ్ శితమనస్కులై కొందఱు పరితపించు చున్నారు. దానికి తగినవిధానము భగవంతుడు చేయుచున్న నూచ నలు పొడకట్టుచున్నవి. నైజాము రాజ్యమువంటి మహమ్మదీయ రాజ్య మునందుకు, ప్రతిగ్రూరుమునందును శాలవంతు గోభూమిగ నుండ

వలె నని కాసనము అందయించినవి. గోజాతి నెగుమతిం జేయకుండని ప్రజాప్రతినిధులు ప్రభుత్వము నడుగ సాహసించుచున్నారు. “అయి నాఆక్వరీ” యను గ్రంథమునఁ జెప్పబడినటుల బ్రిటిషుపాలన ములో 17 వ శతాబ్దప్రారంభమున యకరములకు 1838 పానుల ధాన్యముపండి 19 శతాబ్దమున య 1కి 8,9 వందల పాండ్లధాన్యమే పండినను నేడింకను పంట తగ్గినను, మనకు కొడువలేదు. కాని మన సరస్వ మగు గోజాతి వృద్ధి నొందగల యవకాశము అన్నఁజాలును. దయాశుండగు ఈశ్వరుడు మన కీయర్థమును అనుగ్రహించు గాక. గోబ్రాహ్మణులకు సదా శుభ మగుఁగాక. లోకములు శుభినిలయును లగుఁ గాక.

నిదాఘది నాంత గౌతమీ తీర విహారము

వడ్డాది ను బృహరాయక విగారు

మినువ్రాటుచో నుదీచినఁ దళుక్కుని క్రాలు

మెఱుంగులతో నీలమేఘమాల
యద్దానిక్రింద దావానల బావుల రే

ఖల తోడి నల్లని గట్టిచాలు
దానిముందర సాంద్ర మైన కావిరి గ్రమ్మి

యెడములు కబళించు కృతరాజి
దాని కివ్వల దృఢస్తంభపాలి శిరో

భాగ నిర్మిత మైన వారధియును

గీ. దాని వైదారి, దిగువ లోఁతైన వారి
వాయుగతిఁ బాటు నావిరిబుడ్లు, బడవ
లేటిదఱికి వేసఁగిసంజ నేఁగువారి
కెల్లఁ గనువిందు రాజనుపేంద్ర మందు.

క. నల్లని నీళ్లను గౌతమి
తల్లి కనులపండు వగు నిదాఘపు సంధ్యన్,
దెల్లని నురుఁగుల విలుగుమఁ
గల్లోలము లుబుకుచుండ గర్భమునందున్.

సీ. గుండ్రని పెనుగాజుఁ గుప్పె దీపమువోలె
బల్బిమాంబుధిఁ డేలు భానుఁ జూపి
వలురంగు లద్దిన వలువచెన్నున వన్నె
వన్నె మబ్బులఁ గ్రాలు మిన్ను చూపి
దాఁగిన చీఁకటుల్ తలతెత్తు చందాన
మనకారు తోఁపులు దెసలఁ జూపి
నీలాలవలఁ డేటి నిర్మలం బగు నీట

విడిసంజఁ గ్రొంజాటు బెడఁగుఁజూపి

గీ. చండకరు ధాటి మూర్ఖిల్లు జగతిమీఁదఁ
జిలుతకరువలి చలిమిరుల్ చిలుకుచుండ
నావలను తూఁగు వేత్రానములఁ బాలుచు
గౌతమితటి యలరించుఁ గన్నప్రజల.

తే. పసరు టాకులలోఁ గప్పవడిన పెద్ద
గుండ్ర గుమ్మడిపం డెంచుకొండు మదిని
బల్బిమా. బుధికరడులు వైకొనంగ
మాటువడఁ జూచి మార్తాండమండలంబు.

తే. తలలు క్రిందుగ గవుల మ్రుఁతులను బగలు
వ్రేలు కొండగల్పిలములు బ్రెలువెడలె
నిరులుతోఁ గూడఁ గడసంబ నెల్లకడలఁ
దల్లివెనువెంటఁ బఱుతెంచు పిల్ల లట్లు.

ఆ. కొండగల్పిలములు మఱుకెండి పయి తెక్క
లార్చుకొనుచు దాయ నలలచేతు
లెత్తి వానిసోరి కిడు నందికగ నీరు
ప్రేచువెల్లి గౌతమీమతల్లి.

క. వేడకు సిరియెత్తుకొనున్
బ్రెదలి యొక్కొకతె చెట్టిపట్టున దానన్
దూదివలెఁ దోచు శీతల
పాదుఁడు వెలుఁగొందఁడే త్నపాయోగమునన్.

సీ. అరచందురునకు నుందరరూప సాహస్రములు
ఘటిల్లఁ జలించు నలలనలు
నలలమీఁదను దళితశలు దేరఁగ వెండి
జలపోతె సలుపు వెన్నెలలచెలుపు
వెన్నెలలకు శుంత వింతజా దొనగూడఁ
జదలఁ బర్విన యెఱుసంజ సుము
నెఱుసంజ మెలమెల్ల నినువఁక దిగ జాఱ
నిజనాధు నలరించు నిసిబెడంగు

గీ. నిసి ధరించిన గువ్వక స్త్రీలిచీర
కరణి రాజించు నంతరిక్షంబుడంబుఁ
గాంచుచును జల్లగాలి నేవించు జనులు
రేయి మొగమున నదియోరఁ బాయఁ గలరై ?

కౌముదచెట్టు

పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావు వంతులు గారు

నక్కదోసకాయ యూరుగాను. గోగుహాపచ్చడి. బత్తె
వెరుగు అంటే. అంతకంటె నక్కడ సేమిహోతును?
అవే పంచభక్ష్య పరమాన్నములు. ఇట్లునుదినము వేళపాళేయని లేక
కొన్ని పాటి నుబ్బరాజు గారన్న ప్రవాస ముంచిచుచుండిరి. అన్నము
జొన్న యన్నము. విస్తరి బొడ్డు మేడియాకువి స్తరి. ఉప్పు బాతీయుప్పు
నీరు దిగుడు బావి నీరు. ఇప్పటిమాటయా? దాదాపుగా నూతేండ్ల
క్రిందటిమాట. ముప్పది సంవత్సరము లిట్లా బ్రాహ్మణాడన్న ప్రవాస
మొనర్చినాడు. మహానుభావుడు. నిర్దయుడు. నట్యారు మోయిదగిన
చొప్పు మోపును తానే పాలమునుండి తలపై చెట్టుకొనితెచ్చి బత్తె
లకు వేయును. వానిపాలు పాలికాంపులచే బిదికింపక తానే పినుచును.
ఇంట నందఱకాతని భార్యయే వంట చేయును. వంటలక్కలు కాని
నీళ్ల బ్రాహ్మణులుకాని వారి కెవ్వరును లేరు. ఉంచుకొనవలసిన
యావశ్యకతయు వారికి లేదు. తమయింటిపని నొకరిచే జేయించుట
వారు తప్పుగ భావించుచుండెడివారు. పంచనాదికృత్యములను బ్రెవారిచే
గూలిపెట్టి చేయించినయెడల నతిథిపూజాఫలము పరిపూర్ణముగ
వమకు సిద్ధింపడేమో యని వారికి భయము. పాలుమాలికలేక, యొ
డలు దాచుకొనక భూతసంతుష్టిచేయుటయే పుణ్యకార్యమని నమ్మి
వారట్లు చేసిరి.

మగనికే దనకు దవ్వెడుబియ్యము కుతకుతలాడించుటకే యీ
కాలపు గులకాంతల కోరికలేదు. దొడ్డిలోదాసి. వీధిగుమ్మములో నేన
కుడు. ఇంటిలో వంటలక్క. ఇంతవై బలగమున్నగాని యాలుచుగని
కంటె నెక్కువలేని యిద్దఱకాపుర మీ దినములలో గడతేజకుండ
నున్నది. పంచపాలిలో నాణవై చినబట్ట భటునిపాలు. పెరటిలో బాణ
వైచిన తప్పెల దాసిపాలు. పడమటింటిలోని ఉప్పునేయి సామాను
బాప నక్కపాలు. అమ్మగారు పడుకటింటిలో నారంగజేబు నవలను
జదువుచు నాపులింతలపాలు. అమ్మగారణాబిల్లవై సంతకములతో
నప్పులపాలు. ఇంతేకదా యిప్పటి సంసారముల సౌభాగ్యము! అతిథి
పూజలేదు సరేకదా పతివిస్తరిలో బచ్చడిమెదుతులయిన జేసిపెట్టిన
దేది? వంటప్రయ్యియొద్ద గూరుచుండునెడల మొగము మెరుగు
కరగి పోవునప్పుడు మగనిమొగాన నింక మొద్దులేకాని మఱియే
మున్నడి? ప్రాసయతి మంజరీద్విపదలో నుండవచ్చునో లేదో తెలి
యును గాని, పప్పుడికిన తరువాత నుప్పువేయవలయునో - యడుకక
ముందు వేయవలయునో - తెలియదు. ఉండలు జిల్లెడుగాయలు కాకుండ
నత్తెసరువేయగల యమ్మగారన్న పూర్ణాదేవిగారు. వంటయింటి
లోని ప్రాణాహుతులతోను బజారులోని కారపు బూసతోను గాపు
రము తెల్లోజరుగుచున్నది. జరుగక మానునా? కాలచక్రము వెనకడ

గలరు? ఆయు వుండగా నెవరెమి చేయగలరు? మగలమ్రదుటలే
యిట్లు దిగనాటునప్పుడు మఱియెల పాతల యత్తల బ్రదుకు లడుగ
వలయునా?

కాని యాహా! ఏమిదర్థమృ!! మాపాటి సీమనుండి వచ్చిన
వా డొకడ. నల్లచులనుండి వచ్చినవా డొకడు. కోనసీమనుండి
వచ్చినవా డొకడు. పలనాటి సీమనుండి వచ్చినవా డొకడు.
ఇట్లెందఱో యలిథులై రాగా, వారి కందఱకు బహు
పరిశుభ్రముగా వంగి, భర్త మట్టి సిద్ధపఱచి యుంచిన యాచలలో
వడ్డించి, వారు సంతృప్తిగ భుజించినతరువాత దాను భుజించును.
ఇట్లాక్కడినమా? ఒక్కమా సమా? ఒక్క సంవత్సరమా? ఆఁసు
దాని పరిపూర్ణ సహాయము లేకుండ బ్రహ్మదేవుడైన నన్న ప్రవాస
మాచరింపలేడు. అన్న ప్రవాసపుణ్య మంతయు సంగనదే!

ఇక నీచుతిథులకు సాయంకాలమున మాఁడుగఁగి లగుట
తోడనే—అనపుఁగాయదినములలో తంసరివైచిన యనుప పగ్గిట్లు -
తేజొన్న కంటులదినములలో నూవబియ్యము-మొక్కజొన్న పొత్తుల
కాలములో మొక్కజొన్న పొత్తులు - ఇట్లు ఏ యే కాలములో నేది
వచ్చునో-యది యల్పహారముగ చారిమొదుటచెట్టి తాను చేగునప
మంత గంటము చేత బుచ్చుకొని, తాటిమాతులవై భాగవతమో హరి
వంశమో మఠేదిమో యా నుబ్బరాజుగారు వ్రాసికొనుచుండును.
ఇట్లాతడ డెన్ని గ్రంథములో వ్రాసి నాడు. కవీశ్వరు లాతనికి గన్ను
ల గట్టి నట్లుండురు. తిక్కన సోమయాజి యాఱుదుగుల పాయవగు
వాడని-గ్రద్దముత్తు కలవాడని-నచుముకట్టులో జారకత్తి కల
వాడని-కాలినమొక్క జీడిపప్పు రంగువాడని-యాతడ డా యతిథు
లతో జెప్పుచుండును. చేలిలోనున్న యనుపపప్పు ముందు గడ్డలో
నున్న కాలిన మొక్క జీడిపప్పు మెక్కువ రుచింపకుండుటచే గాఁబోలు
వారామాటలను గణింపకుండెడివారు. తిక్కన సోమయాజి గారిట్లుం
డెనని మీకెట్లు తెలిసినదని యాయన నెవ్వరు నడుగలేదు. అడిగిన
యెడల గారణ మాయనకుమాత్ర మేమి తెలియను? అట్లాయనకు
దోచుట యే కారణము. పింగళి నూరన్న గారికి ముందు పంపిములలో
నొకటిపాడు గని యొకటిపాట్టి యని చెప్పును. ఆఁసునకు ఆలాగున
గనబడుచుండగ నెవరు కా దనగలరు? ఒకనాడు తాను తనభార్య
యొ బండుకొని యుండగా దాను “దుర్గా! పోతరాజుగా క్లెం
దురని నీయభిప్రాయమని యామె నడిగెను. ఈ ప్రశ్న యామె కెందు
లకో బోధపడదు. “పాడుగుగాను, సన్నముగాను నుండురని నే నను
కొందునని” యామె బదులుచెప్పెను. భర్తయడిగిన నడుగును గాక!
భార్యకి ప్రత్యుత్తర మెందులకో యంతకంటె బోధపడదు. “అట్లా

గురగ గాడునుమి. పొట్టిగా నుండును. తగుమాత్రమైన బాజుగలిగి యుండును. అని భర్త బయలుపెట్టుకు బోనని, కాదని, భార్యా భర్త లిట్టొక్కనియును సంభాషించుకొన్న మీదట భర్త - "నే నన్నూటయే నిజమగు నెడల—నదిగో—గోడబల్లమీదఁ బెట్టిన మద్దెలయున్నదే. అది గణగణ మ్రోగును" అనునది కేదైన యెలుక దానిని గడల్పనో మఱేమైన జరిగెనో తెలియదు. కాని, మద్దెల గణ గణ మ్రోగెను. అంత నాతఁడు మహానందమునలేచి మద్దెలను గ్రిందికి దింపి దానికిఁ బూజ లొనర్చి, పోతరాజుగారి మద్దెలయని దానికేఁ జేరిడి పోతరాజుగారి గజేంద్రమోక్షాదిగాథలలోని పద్యములన్నియుఁ గీర్తనములుగాఁ బాడుకొనుచు మద్దెల వాయించుకొనుచుండెను. ఇది జరిగి యిటువంటిదొడ్డు దాటినది. అల్పాహార కాలమున దీక్ష యతిగులకుఁ బ్రతిదినమును జెప్పును. అట్లు కొంతసేపుచెప్పి—

క. "పలికెడి భాగవతములు

పలికించెడి వాడురామ-భద్రుండెటనేఁ

బలికిన భవవార మగు నలఁ

యను పద్యమును చదివి "అహ! మహానుభావుఁడు! ఎంతచూడల ముగా-నెంతలలితముగా-నెంతమనోహరముగా-జెప్పినాడో! మా తండ్రి-పోతరాజుగా రిప్పు డెక్కడ నుండునో యని కన్నుల నీరు జలబల కాల్చుచుండును. దేవలిప్యపుఁ బదమచేఁ బొంగలు గార్చుచున్న భక్తిప్రియులకుఁ పోతరాజుగారి కవిత్వ మప్పుడు కావలయునా?

ఇట్లు కొంతకాల మత్యుద్యమముగా నాసంసారమునకు దినములు జరిగిరి. కాల మొక్కరితగాఁ గడచునా? వర్షములు పెనుకఁ జిట్టగని. పంటలు తగ్గిపోయినవి. షామము తలనూపినది. అందువలన నతిథులు నుజితవచ్చుచున్నారు. అందఱకు సంతృప్తిగఁ బెట్టుచునేయున్నాఁడు. అప్పుడు చేసినాడు-పాటిపెరల్లమ్మనాఁడు. ఇల్లమ్మనాడు. ఇంటిలోఁ బాత్రసాచుగ్రి నమ్మినాడు. కొటప్ప కొండ మ్రొక్కతో సంబంధించిన తన యెడమకాలి వెండి కడిమ మమ్మినాడు. అమ్మగా మిగిలిన రెండు గేదెలుకూడఁ జచ్చిపోయి నవి. ఇంటిలో నేమియులేదు. చుట్టరుధ్యాన్నుచు గరికిద్ద అతిథులు వచ్చినారు. ఇంకిలో నరసోలేడు గింజలులేవు. అప్పుడు భార్యయొద్ద కారెడుపోయి యిప్పుడువచ్చిన యతిథులను లూలించుటెట్లు?—అని యడిగెను. ససప్రసాదిన బాంసును మెడను గట్టుకొని మంగళసూత్ర మిచ్చి "ఇది యమ్మి వారికిఁ గావలయు సామగ్రినియెడు. అమ్మాయి చల్లినన్నము తినినది. మన మీదినమున భుజింపవలదు. వారికి సాయం కాలము కావడం భోజనముపెట్టి కిట్లను చీసికొని రాత్రియెట్లైనఁ బోవుద"మని భార్య పలికెను. మంగళసూత్రమునకు రెండు వరాలు కాబోలు వచ్చినది. కొంతవ్యయపఱచి యాయతిథులకు సంతృప్తిగా భోజనముపెట్టి కిష్టాన్నము కొంత సాయంకాలమునఁ గూతునకుఁ పెట్టి, తాము తినక, వారాగ్రాత్రి యెవ్వరితోడను జెప్పకుండ వెడలి పోవఁ బ్రయత్నించిరి. కాని, యీ యూరనున్న యొక సంవత్సరము

యంతమును గట్టాకర్ణిగా విని యాయనయొద్ద కారాత్రి వచ్చి "నుబ్బ రాజుగామా! మీకు గర్దినములు వచ్చినవి. దరిద్రతకంటె దుష్ఫితి లేదు. మిమ్మునేను గనిపట్టుచును. మీ రెక్కడికిని బోవలద"ని చెప్పెను. "ఓయబ్బ! దుష్టదినములు మాత్రము మమ్మేమి చేయఁగలవయ్యా? దరిద్ర ముపోతరాజుగారు పడలేదా? ఆయనకంటె మేమెక్కువ వారమా? భగ్యబుద్ధిచే నొకరు నాకింతపెట్టగ నేను గింపాడనుగాను. పోత రాజుగారిని రక్షించిన యెంటిమెట్ట కోదండరామమూర్తి మమ్మేల రక్షింపకుండును? అడవులఁబట్టి పోవుదుము. నాయనా! పోతరాజు గారు "అడవి రక్షలేని యబలుండు వర్ధిల్లు, రక్షితుండు మందిరమునఁ జన్ము"నని చెప్పినారు. మమ్మడ్లు పెట్టకుము. కాని నాదొక్క కోరిక యున్నది. ఎన్నైన నతిథులు వచ్చునెడల నీవువారిని చేతనగునంత వజ్ర కాదరించుచుండుము. అట్లు చేయునెడలఁ పోతరాజుగారు సంతసింతురు అని చెప్పి యాతని సంపితైచి, ఇదివఱకుఁ దానువ్రాసిన తాటాకుగ్రంథములన్నియు నటుకమీదఁ బదిలముగా దాచి, తాను వ్రాసిన పోతరాజుగారి భాగవతమును దేవతార్చనపుఁ బెట్టెతోఁ గూడ నంగకన్త్రమునఁజాట్టి తిలపైఁపెట్టుకొని, పోతరాజుగారి మద్దెల వీఁపునఁ గట్టుకొని, గంటము మొలలలోఁ పెట్టుకొని, కూతు నెత్తుకొని, భార్యచేయి పట్టుకొని—

కం. శ్రీకంఠ చాపఖండన

పాకారి ప్రముఖ వినుత, భుదన విలస

త్కాకుత్స్థవంశ మండన

రాకేందు యశోదికాల రామనృపాలా.

—యని పఠించుకొనుచు వెడలిపోయెను.

II

అది నహమ్మదీయుల రాజ్యము. ఆయూరి పే రేవో తెలియదు. జోడుగుట్టలు బండిమీద నబాబుగారు బయలు దేజి—'కాను' తోటఁజూచి తిరుగ వింటికిఁ బోవుచున్నారు. ఆనారిలో నొక బ్రాహ్మణుండు నిలువఁడియున్నాఁడు. గుట్టపు బండి వచ్చుచున్నది. "ఓయబ్బ! ఆపవయ్యాబండి! ఒక్క పేపరుగా?" యని బండివాని కారెడు కేకవై చెను. బండియావక యాతఁడు తోలుకొని పోవుచుండగా బ్రాహ్మణుండు గుట్టపుగల్లె ములను బట్టుకొని బండినాఁపెను. గుట్టములు బెడరుచున్నవి. కాని వానిని గదలనీకుండ నాతఁడు పట్టుకొనియున్నాఁడు. ముందుఁ గొంతదూరము పోయిన తరుపు సవారులు నెఱుకకుఁ దిరిగిరి. మఱి కొందఱు జరులు మూఁగిరి. నబాబుగారు బండి దిగినారు. ఆయన యొద్ద కారెడువెల్లి "మాయబ్బ! నీవే నటయ్యా! ఈ చుట్టుపట్ల పొలాల కంతకును రాజపు? సరేకాని, నాకేమైన భిత్త మేర్పాటు చేసి, తాటాకుగ్రంథాలు వ్రాయంపఁగఁటయ్యా! నాకు జరుగు బాటుగను నుండును. నీకు ఖ్యాతిగాను నుండును. నుఖముగాఁ గూరుచుండి వ్రాయుదును. నీ కచ్చేరిలోనికి నన్ను రానీయరని నిన్నుఁ జూచుట కీడకు వచ్చినాను. ఎవరేమి చెప్పుకొందురో వినరచ్చును. బండి నిమ్మళముగాఁ దోలించుకొనరాదయ్యా" యని నబాబుగారితో

ననియెను. బ్రదుకుదెరువుకొఱకుఁ బ్రభుని ప్రభుమమున సంధింప
చునప్పటి సంతాపము మిట్లున్నది. పాపము! భటత్వమెఱుఁ
గునా? ప్రభుత్వమెఱుఁగునా? మన్నన యెఱుఁగునా? మార్దవ
మెఱుఁగునా? మర్యాదయెఱుఁగునా? మాటతీ వెఱుఁగునా?
అయ్యో! కట్టిజానపడుడు. రూపమున మోటు. వస్త్రమున మోటు.
పలకున మోటు. కట్టి నిష్కల్యమగును. అమాయకుఁడు. మనమున
కొకటి. నోటకొకటి యున్నదా? శుద్ధ సత్యకాలపువాఁడు. ఋషి
విగ్రహుఁడు. హరిహరీ! ఇప్పటి యంద్రజాల మహేంద్రజాల
మహామహోపాధ్యాయులలోని వాఁడా? ఇప్పటివారిలో? గొందఱు
సత్యసంఘలకుఁ దక్క దఱుచుగా నెవ్వరినిఁ జూచినను నొసలు
వెక్కిరింపు. నోరిగిరింపు. మొగమెదుట నమస్కారములు. వెనుకఁ
దిరస్కారములు. పలుకు లే నెప్పట్లు- పిడికిలి కొలిపట్లు. పెదవిని మంద
హాసము హృదయమునఁ జంద్రహాసము. ఆతఁడట్టి వారిలోవాఁడా?
తన కుపకారపుమాట యేదో యెఱుఁగఁడు. ఎదుటివాని కపకారపు
మాట యేదో యెఱుఁగఁడు. మనములో నేది సత్యమని తోచునో
యది వైకి రావలసినదే. ఆ వచ్చుటలో నొక సాపులేదు- సంతన
లేదు. నీటులేదు మాటలేదు. వట్టికట్టపడి కంకరర తిపాకముతో
రావలసినదే! ఆతఁ డనినమాటలు విని నబాబుగారు కొంత నిశ్చేష్టి
తులై యూరకుండిరి. నబాబుగారివంటి వానిని సుబ్బరాజుగా
రెట్లు మాడలేదో, సుబ్బరాజుగారివంటి వానిని నబాబు గారెట్లు మాడ
లేదు. “మాయబ్బు ; అదేమిమా సయ్యా!

“కారే రాజులు రాజ్యముల్ గలుగజే- గత్యోన్నతిం జెందరే?

వారే సిరియూట కట్టుకొని పోవంజాలిరే భూమిపైఁ

జేరై కంగలదే విప్రముఖులున్ శ్రీతి న్యకస్కాయులై

యారే కోర్కెల వారలన్ మఱచిరే! యిక్కాలమున్ భాగ్యవా.”

యని పోతరాజుగారు నెలవిచ్చిరయ్యా! అడుగక యడుగక
యలువదియేండ్ల కడిగినాసయ్యా! నీ పాలా లన్నియు నా కూంకే
యిచ్చినను నా కక్కఱలేదు. ఏదో కొలువుచేయించుకోవయ్యా!
ఎందుల కింతయోజన? నీ విచ్చు బత్తము నా కేమియు నక్కఱలేదు
మిటివా? పూటకొక్క యతిథి కన్నముపెట్టి మిగిలిన గంజితో
నా కూతును రక్షించుకొందును. నేను నాభాగ్యముఁ బ్రస్తుండెదము.
కాదేని కాయయో కసరో తిరుచుందుము. మామాట కేమి?” అని
బ్రాహ్మణుఁడు పలికెను. ఇంకను నబాబుగారు నిల్వగ్రుడ్లవెచ్చుకొని
చూచుచుండగా “నీతో నాకేమి పోవయ్యా - రాజన్న పుడు పోత
రాజుగారే రాజుగాని నీ వెక్కడిరాజు వయ్యా” యని యాతఁడు
పోబోవునరికి నబాబుగారు బటులకుఁ గనుసన్న చేసిరో యేమో
కాని నల్వరుగటలు సుబ్బరాజుగారిని మన్నము లోని కెముకలే
కుండఁ గొట్టిరి. సుబ్బరాజుగారు రామరామ యనుచు నా దెబ్బ
లన్నియు నే మాత్రము తిరుగుబాటుయిన లేకుండ కన్నయినఁ
జిగ్గించుకొనకుండ సహించెను. మఱియొక భటుఁడికిలో వచ్చి
యాయన జన్నిదమును ద్రెంపబోవగ నానిని నెత్తివై తన గంటము
మొదటితోఁ గొట్టెను. వాఁడు గిలగిలలాడుచుఁ గ్రిందఁబడి పోయెను.

అంత సుబ్బరాజుగారు కారాగృహముం దుంపఁబడిరి. నబాబుగారు
తమ మహానకుఁ బోయిరి.

III

సోఫిటకపుకాళ్ళగులచే విఘాచి న్యాయులచే నా మహావృద్ధియ
గ్రామమంతయు నిండియున్నది. నాచులు కుప్పటిప్పులుగాఁ జచ్చుచు
న్నారు. బండ్లమీఁద జైచి కలహలను దీసికొని గోవుచున్నాఁడు.
సుబ్బరాజుగారి కారాగృహమున కొక్క నలువది బారల దూర
ములో నొక కానుగు చెట్టున్నది. అది వీధిప్రక్క నున్నది. దాని
క్రిందనే, దుర్గమ్మ యామెకూతుతో నివసించుచున్నది. తనకుఁ
దనభర్త కన్నము లేకపోయినను ఏజియడమో కట్ట పెండలమో తిని
కాలక్షేపము చేయగలదు. కాని, అయిశేండ్లపిల్ల యట్లు బ్రదుకఁ
గలదా? ఆపిల్లను సంరక్షించుట కామె యెచ్చటైన దాస్యమున
కొప్పకొని చేయవలయునుగదా! ఎక్కడెక్కడఁ దిరిగినను సదుపాయ
మగు నొకరి దొఱకలేదు. తుదకొక్కయింట నెల కొక్క రరాజిత
మున కొప్పకొని యాయుంటను సోఫిటకపు వ్యాధిచే బాధపడుచున్న
యొక కాంఠ తుదయనుండి సాయంకాలము వఱి కుపచారము
చేయుట కంగీకరించెను. మాసవేతనములోఁ దీజుకొను కద్దతిమీఁద
నొక్కమాడ ముందుగాఁ దీసికొని పిల్లదానికిఁ గావలయు సామగ్రి
కొని కుండతోఁ దెల్లవాఱకముందే రవంతమడి, కూతునకుఁ దెట్టి
దానిని దండ్రిగారాగృహము గుమ్మము వెలుపలవిడిచి తాను నేవకుఁ
బోవుచుండును. ఇట్లు పడునైదు దినములు గడవకుండ నామెపిల్లకు
స్వరమువచ్చెను. పుచ్చికొన్న మాడ కొకను గొడు దినముల నేనబాకి
యొన్నది. ఋణము తీర్చుకొన కుండరాదనియూ, నుచితముగ నెవ్వరి
సాయము దీసికొనఁ గూడదనియు నాజ్వరము తోడనే పిల్లను
గారాగృహంగణమున విడిచి నేవకుఁబోయి యాదాకి తీర్చుకొని,
యంతిటినుండి నేవకు రాజాల నని చెప్పెను. పిల్లకు సోఫిటకము
వచ్చినది. తండ్రితాకు యొక్కట్టుకొని యాచెట్టుక్రిందనే వాని చా
టునఁ బిల్లను బెట్టుకొని కంటికిమంటి కొక్క ధారగా నెడుచుం
డును. తండ్రి, కారాగృహమందు భీష్మస్తకరాజును జరుపుకొను
చుండును. ఇట్లుండఁగాఁ బైటచాటున గుడ్డలలోఁ బిల్లను బెట్టుకొని
యొక్కనాఁ డుదయమున దుర్గమ్మ కారాగృహము నొద్దకుగచ్చి పిల్లను
తండ్రికి జూపి యేడ్చెను. ఉదయ మయిదు గంటలకే యాపిల్ల మర
ణించెను. మృతినొందిన తనకూతును రోదనము చేయుచున్న భార్య
నుగాంచి, కన్నలనుండి జూలిన యిందువగింపలంతటి శంకు బాష్ప
ముల నట్టై ప్రోచివైచి—“ఓయబ్బ! ప్రపంచ విట్టిదని యెవరెఱుఁ
గరు? తొందరపడకు. ఒంటిమెట్ట కొదండరముఁ కిచ్చినాఁడు.
ఆయనయే తీసికొన్నాఁడు. ఓయబ్బ! తనసాయుధ తాను దీసికొనఁ
డేమి? పోతరాజుగారి మాటయందు నాకున్నట్లే నీకుఁ బ్రమాణ
బుద్ధి యున్నది కావునఁ జెప్పెదను.

“మచ్చిక మీరికెల్ల బాగుమాత్రము నొద్దము! దేహిపుట్టునుం
జచ్చుచునుండఁ జూచెదను. చావకమా నేడువారి భంగి నీ

చచ్చి...వారి చేబ్బదను. చువున కొట్టిక దాగవచ్చునే?
యోచ్చు...యెట్టై నచ్చటికి నేగుటనైజము ప్రాణికోటికిన్”
అందువలన నిప్పుడు మన యవ్వు వైకుంఠమున నున్నది. నీ
కెలుంగునను. నాకు చావుయే తెలిసినది.” అనెను. ఇంతలో
కొట్టకపువ్వును నడటికే దీనిచొని రాగూడదు. పోపో యని భటు
లమెను తెగరించిరి. అనెను. చుచ్చుచు “నాయనలారా! పోవుదును.
క్షమింపుఁ డేని భర్తకుకతిరిగి “ఎగ్గరితైన నొకటంక మిచ్చినఁగాని
యిప్పిల్లకుఁ దమపాతికర్కము బడుగద. నాయొద్ద నేమియులేదు. నేనే
తినికొనిపోయి నా చేతులతోనే యీ పరిచేయవలయునా?” యని
గోరిన నేచ్చుచుఁ దటాకున బోయెను. ఆమె యేడ్చుచూచి భర్త
గుండెలేకాపు-బ్రహ్మాండ గోళవంతము గడగడవడఁగిన ట్లయ్యెను.
నిజమైన యా పద వచ్చినప్పుడు-అందులో మహాపతివ్రత కాపవచ్చి
నప్పుడు... అయాపదగన్న కడుపుతోఁ జేరినప్పుడు-పునాదులతోఁ
తెల్లిగొనఁగల-ప్రకృతి కంపించు ననఁగా నాశ్చర్యమేమి? అంత నుబ్బ
రాజుగారు—

“అప్పుకొంతయులేదు, దైత్యములతోలంబయ్యెఁ బ్రాణంబులున్
రావుల్లపైను. మూగ్గువచ్చె తనువున్ దెన్నన్ శ్రమంబయ్యెడిన్
నీకేతిప్ప నితః పరం బెఱుగ మన్నింపందగుం దీనునీన్
రాజే యీశ్వర! గవవే వరద! సంరక్షించు భద్రాత్మకా!”
అను పద్యమును జువుపుకొని కొంతరాంతిపడి రాకునాను
కొంత, మూగ్గుకొను చుండెను.

IV

అప్పు...నాగరి గంటపుసెట్టివీనిన భటుఁ డిలువది దినములు
బొంబకే కరిగించెట. ధూర్జ, నేరము చేపినందులకు నుబ్బరాజుగా
రిన నబొంబగారిక తిండిపలసి యున్నది. విచారిణి కొక్క దిన
మున నాగు కు పదోగా 10 కచ్చేరి దీసికొనిపోవుట కేగ్గుటయు
నడి. బట్టి కావలయునా? దస్తావేజులు చివలమునా? సాత్త్వము
కావలయునా? నిహునిని నెనును సేకాదా నేరమా బడినది? భీ
ష్మకౌరవయుద్ధం నచారం బగుగనై యున్నది. ఆ యడయము
ననే దేకుకొనుచు నాతనిధాగ్య రారాగృహమునొద్దకు వచ్చి భర్తను
గాంచి “నాకియదయమున నుండి వాంఛు. భేదు లగుచున్నవి. నా
తను ఏ సాయంకాలమువఱకు నిల్చునని తోచును. నడువలేక యిట్లు
చేకుకొనుచు వచ్చితిని. సగ్గుధా యనుగ్రహ ముంపల మును.” అనిలో
యేటఁబడిన గొంతుతోఁ బలికెను. భార్యనుగాంచి భర్తను. భ్రాతా
లెను. ఒక్క నిముసమునకుఁ బ్రజ్ఞ గాంచి గూనుసరికే దన వాద
ముల నాయుసశిలాశలనుండి యావలకులాగి వానిని గన్నులందుఁ జేర్చు
కొని-శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మాణేనమః— యని భార్యనుచున్నది.
భర్తకుఁ గంటివెంట నీటిమక్కులేదు. భార్యకంతకంటె లేదు. అతి
కుమ్మ-మైన పద్మపున కయిన రసమున్నది. అతినీచమైన కార్యమునకైన
రినమున్నది. అగ్ని జ్వాలలకైన రసమున్నది. కాని యతియఃఖమున
రినములేను “మీ గొడవన్నదిని నాకు మరణింపవల యునని యున్నది.
కాని యీ వ్యాధిగల నిన్నిక్కడఁ గొంతసేమైన నుండనీయరు.

భటులు పొమ్మనకుండనే స్వామీ వెడలిపోదును. నమస్కారము.”
అని యామె వేఁకుకొనుచుఁబోయెను. ఆమె యేమనుకొనుచుఁ
బోయెనో యాయన యేమనుకొనుచుఁ గొట్టులో నుండెనో వారికే
తెలియఁదగినది. అంతః
కంఠలఁడందుగు దీనులయెడఁ
గలఁడందురు పరమయోగి గణములపాలన్
గలఁడందు రన్నిదిశలను
గలఁడుకలం డనెడి వాడు కలదో లేడో.
యని చదువుకొనుచు నిట్లు గలిగిన సందేహమును వెంటనే పరి
హించుకొని.
కం.నీపాదకమల సేవయు
నీపాదార్పకులతోడి నెమ్మి నితాంత
శ్రీపాదకమల సేవయుఁ
దాపనమందారనాకు దయసేయఁగదే.

యని ధ్యానించుకొనుచుండెను. ఇంతలో విచారణకొఱ కాదు
నను గచ్చేరికే దీసికొనిపోవు భటులువచ్చిరి. వారాయనను దీసికొని
పోవుచుండగ “ఆ కానుగుచెట్టుక్రింద నన్నొక్కసారి నిలుప
వయ్యా! నాభార్యనుచూచి వత్తు” నని వారిలో నొకఁని నాతఁడు
కోరెను. వారంగికిరింపక చెట్టు ప్రక్కనుండియే యాతని దీసికొని
పోవుచుండ దుర్గా! దుర్గా! దుర్గా యని సింహగర్జనమునఁ బిలిచెను.
శలుక లేడు. ఆమె మరణించెనని నిశ్చయపఱచుకొని కోదండరామ
శ్రధా యని యొక్క కుచైచి “ఓ కానుగుచెట్టా! నాదుర్గను, నా
దిడ్డను నేను బోసింది. లోనలేని దినములలో నీవు నీడనిచ్చి వారిని
బోషించితిని. దిట్టమూలినదైన నాభార్యకే చేదము ప్రక్కనుండియే
దాగిని బాడదండ నేను బోవుచున్నాను. నీవట్టి నానపుకావు. నీవింక
నానుయొద్ద నే కనిపెట్టుకొని మున్నావు. నీవే నాకంటె భక్యత
కలవానవు. నీకుత్తర జగ్గమున మహాత్మ్యవ్యయకు జన్మము సిద్ధించు
నుగాక” యని నడచుచు నే చెట్టును దీవించి కచ్చేరికే బోయెను.
కచ్చేరిలో విచారణ రోయెను. “నీవు మాభటుని గంటముతోఁ
గొట్టి చంపితిని-నీకు మరణశిక్ష యేల విధింపఁగూడదో చెప్పుకొం
దువా” యని నబాబుగా రాయన నడిగి. “ఓయబ్బ! గంటపుదెబ్బకే
చచ్చిపోయినాడయ్యా! గట్టిగాఁ గొట్టనేలే దయ్యా! మాయబ్బ!
ఎన్ని గ్రంథములు వ్రాసిన గంటమయ్యా! ముందు జన్మమున వాడు
వంచకవియై పుట్టును. ఈడను మంచిమేలు పొందుటకే యాడకుఁ
బోయినాడని మువయ్యా! మఱి నన్నేగో చెప్పుచుంటి వెందుకు?
నన్నుదుగు పెంచుకు? నీయిష్టము వచ్చినట్లు చేసికోవయ్యా. అడిగి
యడిగి నీవేమాత్రము చేయఁగలవయ్యా? పోపో” యని కచ్చేరినుండి
పోవుటకుఁ బ్రయత్నింప భటులాయనను బట్టుకొనిరి. ఇంతగర్వి ఇంత
పొగరుబోతు, నింతచర్మార్ద్రుఁడు లేడని యచ్చటివారందఁ జనుకొనిరి.
ప్రజల యభిప్రాయముల సావ్యము సౌభాగ్యము నిది. ఈ యంతమా
నందే కాదు. అన్నియంతములందుగూడ నిట్టిదే - అతని తల నఱుకవల
మునని నబాబుగారు భటుల కాజ్ఞాపించెను. “ఓయబ్బ! ఇంతేలేద!

జుమాత్రానికి నన్నీడకుఁ బిలిపించు టెంకుఁచూపు" యని యాప్రాప్త బుఁడు పలికెను. భటు లాతనిని వధ్యస్థానమునకుఁ గొనిపోయిరి. తలారి కత్తి చేతఁబట్టుకొని యాతని మొగము గాంచి గడగడ వడఁచి నేనీపనిని జేయఁజాలనని కత్తి నావలఁ బాఱవై చెను. ఏలనఱుకలేవని నబ్బాయి గారాతని నడుగ "అతనిరూపము నా కేమో భయంకరముగా నున్నది నాచేతు లాడకున్న" వని యాతఁడు నబ్బాయి గారి పాదములపైఁ బడెను. "నీవాతనిని నఱుకకుండు నెడల నిన్ను ముందు నఱికింతు నని నబ్బాయి గారాతని బెడకించిరి. అంత నాతఁ డేమిచేయఁగలఁడు? గడ గడ వడకుచు నుబ్బరాజుగారి కంఠమున బిస్మిల్లా యని కత్తివిసరెను. కంఠము తెగలేదు. మఱియొక్కసారి చొరవతెచ్చుకొని వై చెను. తెగలేదు. "ఓయబ్బ! నీవలనఁగాదయ్యా! భాగవతము తలమీఁదనుఁ డగాఁ దలతెగుననియే యనుకొంటివటయ్యా! నీబొందపడ! ఎక్కడనో యడవివృగమువలె నున్నావు. విను. నీవేమియుఁ గన్వపడకు. నెనుకకు విఱిచికట్టి నాచేతులు విప్పవయ్యా. భాగవతము తలమీఁది నుండి దింపుదును. తరువాత నుళివుగా నుభయముగా నఱుకుదువు కాని- ఎందుకింత యోజన" అని నుబ్బరాజుగారు పలికిరి. చేతులు విప్పమని నబ్బాయిగారు భటునకు సుజ్ఞ చేసిరి. అంత నుబ్బరాజుగారు, కొన్ని పాటి ప్రయాణమునుండి యానిముసమువఱకుఁ దలమీఁదనే కట్టుకొనియుంచిన భాగవతమునుదీసి, కన్నులకద్దుకొని గూరముగ నుంచి దానికిఁ బ్రదక్షిణ మొనర్చి సాష్టాంగ మాచరించి లేచి కోదండరామ ప్రభూ! యని బ్రహ్మాండకటామా మదఱునట్లొక్క కేకవైచి చాప చుట్టగఁ గ్రిందఁబడి ప్రాణములు విడిచెను. కత్తితో భటుఁడింక నఱుకుట యెందుకు? ఆతఁ డెల్లు మరణించెనో? యని యందఱు కాశ్చర్యము గాయున్నది. పరీక్షించిచూడగా నాతనినోటినుండి రక్త మెలికినది. పిదు గవడినట్లు కోదండరామప్రభూ యని యాతఁడు వైచిన కేకతో గొంతులోని రక్తసశము తెగి యారక్తపుఞ్జకృలు వాయుగ్వోమునఁ బోవుటచే నూఁపిరియాడక నినుసములో మరణమీతనికి సిద్ధించినదని యటచున్న వైద్యుఁడు Scientific Explanation (కాశ్రీయ సమాధానమును) చెప్పి, తన పొండికెక్క మందఱకుఁ దెలిసినదో లేదోయని యటునిటు చూచెను. పరమాత్ముని యాజ్ఞ యయినది కావునఁ బ్రాణములు దేహమును వదిలిపోయిన వని చెప్పగ నందఱకును దెలిసినమాట.

నుబ్బరాజుగారు మరణించిరనుమాట చెవినిబడగనే కన్నుల కేదైనఁ గనబడెనో కడుపులో నేమైన గుబులుపుట్టెనో కాని గడ గడవడఁచి బారున నవాబుగా రేడ్చిరి. వాఁకంటె ముందుగానే కాఁబోలు వారి భటు లేడ్చిరి. అచ్చటి ప్రజలందఱకంటె ముందుగాఁ గాఁబోలు నేడ్చిరి. అందఱే టేడ్చుచున్నారు. ఎందుల కేడ్చుచున్నారో యెవ్వరు నెఱుంగరు? ఏది? ఆ సమయమున నెవ్వరికైన మతు లున్నవా? వైతన్యము లున్నవా? గోలుమన్న రోదనముతప్ప నంత కంటె నేమియులేదు. అంతయుఁదీతిన తరువాత నేడ్చిన లాభమేమి? నుబ్బరాజుగారికథ విన్నవారికే కన్నులు చెమ్మగిల్లవలసి యుండగ నాయనకథను జూచినవారికిఁ గడుపు చెఱువయ్యెననఁగ నాశ్చర్య మేమి? నవాబుగారేమో రామభక్తుఁడైనాఁడట. అగుఁగాక. రామ భక్తు లెందఱులేరు. వారిలో నాతఁడొకఁడు. సదాకోటి జంగాలలో నొక బోడిలింగము లెక్కయేమి? ఆర్వాచర్ర దేశమున నారామ చంద్రమూర్తి మహాత్మ్య మెఱుంగని నరుఁడెవ్వఁడు? నరునివఱ కెందులకు? కోతినడుగు-కొండ్రుచ్చునడుగు-కాకినడుగు-గ్రద్దనడుగు అంతవఱకుఁ గూడ నెందులకు? చెట్టునడుగు - పుట్టనడుగు - తాతి నడుగు-ఱుప్పనడుగు-దేశమంతటను రామనామము శతకోటి జిహ్వ లతో మాఱుమ్రోగుచున్నది. రాముఁడు లేనిపోలేది? రాముని గూర్చి యొకానొకఁ డిట్లు పలికినాఁడు.

సీ. వీధి పురాణంపు వేదకవై నీవు,
పాఠాయణపుఁ బీటవైని నీవు
దృశ్య ప్రబంధంపుఁ దెరలసందున నీవు,
మృతివార్త శ్రుతిఁ బడ్డ యెడను నీవు,
గొల్లగుడ్డులఁజేతు గొల్లలందున నీవు,
యత్న గానపుఁ బిందు బందు నీవు
చండాలబుజమైన మొండితంబుర నీవు,
తోలబామ్మలసంత గోల నీవు,
నడుకగదుల గోడల నీవు భక్తహృదయ
రసనలను నీవు యాయావరతను నీవు -
సృష్టి నీమయమో? నీవు సృష్టిమయమో?
యెట్లయిన నేమి? రామ! రక్షింపుమయ్య!

మన పౌరుషము!!

౧

౨

౩

పలుకు లాకాశమాన కంటును
పనులు గుంటుపువులు బూయెను
నిలుకడ యొక్కింత లేదుగదా!

ధీరులూ, చుట్టి జీతభక్తులూ
భీరులూ ఉత్తరకుమారులూ
కోరికలఁ బడగుల్పలేముగదా!

సత్యసంపద సాత్వికత్వము
నిత్యమాత్మము ననెడిజ్ఞానము
భృత్యభావము మాన్పలేదుగదా!

మన పౌరుషమునకు

మన పౌరుషములకు

మన పౌరుషములకు

బలపు సొలపులు బట్టబయి లయ్యెన్.

ఊరికను నీకఁ ద్యాగ మలవదా నే? —

జాత్యభిజ్ఞానంబె లేదుగదా!!

—విజయా భిలాషి

ప్రవాళగీతి

కోదాలి ఆంజనేయులు గారు

త్రామపల్లి పవిత్ర తీర్థమలలోనఁ
గళలు విడిగిన నెలవంక కలదికుండె

వృక్షకాఢుల చలనప్రవృత్తి నూన్చి
ప్రకృతి కాంతగంభీరభావములు బూనె.

గీ. పుణ్యతైవాలినీ ముక్త పులినతలుల
వలిపవెన్నల లంతంత పలుచవారి
సవిధ కుటజ కాఘాతఖాంతలములందు
తళతళల నూగు చంద్రమండలము గ్రుంకె.

గీ. క్రుంకినన్ జెంతగల పల్లె కూటమునకు
జీర్ణ తృణకుటీరాంగణ సమలందు
కనులు బొడుచుకొన్నను గాని కానరాని
కటికి చీకట్లగమి కారుక్రమ్ము కొనియె.

ఉ. ఆనిసి, పల్లెకూటమునం దొకపర్ణకుటీరమందునన్
మానిని యోర్త, వంతఁ దొలిసాటికతల్ స్ఫురియింప కన్నులన్
బూనిన యుష్ణదాష్టకణపూరములం కొనగోట జిమ్ముచున్
“కానకపోతి నిట్టి కడగండ్లకు సొలగుదంచు నక్కటా.”

మ. అనుచున్ చెక్కిలిచేయి జేర్చుకొని పర్యంకాంతభాగంబునం
దునఁ గూర్చుండి విషాదభారమున కిన్నుల్ మోడ్చి గంభీరభా
వనిరూఢిం దలపింపజీయఁ గడువిభ్రాంతిప్రదంబైన యా
ర్తనినాదం బొందున్ విసంబడె కుటీరాంగణం బంతటన్.

చ. అని మరుమాటలేః గహ నాంతరసీమఁ గురారధారఁ గూ
లిస తరువట్లు నేలబడి లేవక యుండిన సంప్రమంబునన్
వనిత యొకింత సేపు తడవటము తందరవాటు పొందు నూ
తన మొకయావధమ్ము మదివట్టిన వేగము నొడ్డిపోనికిన్.

గీ. పరుగిడుచు శోయి యొక యాకు పసరుదెచ్చి
ముకుపుటంబులలోఁ గొంతి పోసినంత
కన్నులను విప్పి చూటునిటఁ గదలి నతడు
పసరుగుణ మిట్టి దని వేర పలుక నెల!

గీ. అంత మఱికొంత నేపటి కాత డహహ
నిదుర మేల్కొన్నగతి లేచి యెగుటఁ బిల్ల
తెమ్మెరలఁ దూగు విరిచుల్లెత్తిన వోలె
వడకుచున్నట్టి పున్నెంబుపడలిఁ జూచి.

గీ. పడలి! నీవు నాపాలెనైకంబ వగుదు
వెవతనో గాని? నుంతయు నెఱుకవడదు.
మబ్బుతెరచాటు గల చందమామ వోలె
చినుగుపుట్టుకొని లివియేల? చెలువ యుగం.

చ. వృక్షులములె గులాబిపువ్వులకు నిగారపు చెక్కలం బదిం
బది జడివానగాఁ గుటియు బాష్పకణంబుల జాల చిప్తు

య్యెడ నునికొంగునం దుడిచి యింతి “గతంబుగతంబుఁ జెప్పగా
మొదలిడ భారతం బగును పూర్వపుగాథల వేల త్రవ్వగన్.

గీ. విగఁ జెప్పెదఁ దానఁ గొంతేని లోన
రగలుకొనెడు విషాదభారమ్ము తలుగుః
దైవవశమున ననుఁ గన్న తల్లిదండ్రు
లకట చనివారు నాదు బాల్యమ్ము నందె.

గీ. బాల్యమంతయునుఁ గడ చి వయసువచ్చు
పిదప నా మేనమామయై వెండ్లిజేసె
క్యామహపురంబున నివాసమ్ము జేయు
భాగ్యవంతుల కిడి నన్నుఁ బ్రజలు మెచ్చ.

గీ. పరిణమంబయి యొక్క వత్సరమ యేని
గడచెనో లేదో మామ స్వర్గస్థుఁ డయ్యె.
అకట పుట్టింటయాళ లిట్లడగిపోవ
నత్తవారింటి కపుడ యాయత్త పడితి.

గీ. క్రొత్తగాఁ గాపురముఁ జేయు కొలదివాళ్లు
ప్రేమచే జూచె నన్ను నాప్రియవిభుండు
పిదప నేచుండు దురదృష్టిధిని నొక్క
వెలవెలందుక పొత్తుల గలనె నతఁడు.

చ. నగ నదిఁ జూచి నేను “తగవా! మెర మెచ్చుల మాయలాడిపోఁ
దకులముఁ జెంది యాకులటకృత్రిముల న్నిని ధర్మపత్ని కిన్
నగపు ఘటించి యిక్కటల సొలొనరింపగ నీకు నన్ను కెం
పగు నెఁజూడ్చిఁ జూచి యెదురాడగ నేర్పితి చాలులే యికన్.

గీ. కొంపలో నిన్న నిలవనీకూడ దనుచు
జాజిపూవుల తావుల జల్లుగురియు
కుటిలకుంతల బంధంబు మార్చి పట్టి
వెడలనడచెను మాయూరివెలికి నన్ను.

గీ. నాటినుండియు నిట్లు లివ్వటనుండి
మాధుకరవృత్తి నిలిపి తస్కచ్చరీర
మనుచు కన్నీరు మున్నీరులై స్రవింప
వెలది యేడువఁదొడగను వెక్కివెక్కి.

ఉ. అంతట వాటసారి హృదయమ్ము చలింప “ప్రవాళ! నిన్ను నా
దంతట జేసినట్టి కుటిలాత్ముడ పాపుడ నేన నన్ను ర
వ్యంతయు పోల్చుకొ విపుడు యైన క్షమింపు మటంచుఁ గన్నులన్
దొంతరలొచు బాష్పములు దోగగ నావెఁ గవుంగలింపినన్.

గీ. పారలుపారలుగ చీకటి తెరలుకెడలి
ఉదయరాగాంకురము లప్పు డుదిత మయ్యె
సంజఁ బ్రియఁబాసి దురపిల్లు చక్రవాకి
మఱలఁ గనుగొని ప్రణయసామ్రాజ్య మేలె.

ఆంధ్రాయుర్వేద గ్రంథములు

ఆయుర్వేద విశారద డా. రామమూర్తి శాస్త్రి గారు

మన దేశమున నన్నిచరిత్రములలో బాటు నాయుర్వేద చరిత్రము గూడ సతికష్టమువలన గాని తెలిసికొనుట కనువగుట లేదు. దైవదోషమున బతనపాతనములకు మారమై యంధకారగవ్వారమున నిలిన మగు ఈ చరిత్రమును దెలిసికొనుటకు నాయాకాలమందలి మహాత్ములు వ్రాసిన గ్రంథములు ప్రమాణములు. కావున గూడినంతవఱకు గ్రంథాధారములతో నీ చరిత్రమును ప్రదర్శింపఁ బ్రయత్నించెదను. పాఠకు లిందలి గుణముల గ్రహింప ప్రార్థితులు.

వైద్యచింతామణి

ఇది యాంధ్రాయుర్వేద గ్రంథములలో విపులము గాఁ బ్రాచీన గ్రంథ విషయములతో సహా విచారణఁ జేసిన సంస్కృతయ సహిత మగు గ్రంథము. ఏతత్ప్రజేత ఇంద్రకంఠి వల్లభాచార్యుడు. ఈతని తండ్రి ఆమరేశ్వరభట్టు, శ్రీవత్సగోత్రుడు. వల్లభాచార్యుడు బసవరాజు వలె దన గ్రంథమున నెచ్చటను నాంధ్రపద్యములను గాని గద్య లను గాని చేర్చియుండలేదు. కాని విషనిదానాధ్యాయమున “ఉడుగ గన్నేర్ల కొగిఁ గరక్కాయ” యను సీసమాలిక ముద్రిత పుస్తకము లందు మాత్రమున్నది. ఈ సీసమాలికయే బసవరాజీయమునఁ గూడ గలదు. ఇది ప్రక్షిప్తమైనను కావచ్చును. కావనవారు గ్రంథంబున నెచ్చటను నొక్క యాంధ్రపదమైనను జేర్చిన వల్లభాచార్యుడు, కేవలము నొక్క తెలుఁగుపద్యము నేల గూర్చినో చెప్పవలసి యున్నది. మఱియు నీ సందిగ్ధప్రమాణము నాధారము చేసికొని ఇతని నాంధ్రదేశీయునిగా చెప్ప వలనుపడదు. అయినను ఇతని యాంధ్రత్వమునకు మఱి కొన్ని హేతువు లున్నవి.

(1) ఈ గ్రంథ మాంధ్రదేశింబుననే ప్రసిద్ధమై యుండుట (2) ఆంధ్రదేశమునందు గోదావరిమండలమున ఇంద్రగంటి వార నేకు లుండుట (3) ఆంధ్రుడగు బసవరాజు కొంచెమించుమించుగా నీ విషయంబుల నన్నియు గ్రహించియుండుట (4) ఆంధ్ర దేశము నందలి తక్కిన గ్రంథములును గ్రంథకర్తలును చింతామణి ననుక రించి నట్లుండుట. ఇట్టి వింకను గలవు.

చింతామణి స్వాతంత్ర్య గ్రంథమా?

ఆయుర్వేద శాస్త్రము ప్రత్యక్ష విషయమైనది. నిజమైన స్వతంత్రుడు బ్రహ్మ యని చెప్పవలసియుండును. ఇట్లు చెప్పినచో సామ్రాజాది శత్యచికిత్సకులకును స్వాతంత్ర్యము లేకుండవలసివచ్చును. కావున నీ యాయుర్వేదంబున స్వతంత్రమున కన్యధా యర్థము

పరికల్పింపవలసియున్నది. ప్రాచీన విషయములలో బాటు స్వాను భూతవిషయముల గొన్ని సులభముల జేర్చి నిబంధించుటయే ఇటు స్వతంత్రత కావున నొకవిధముగా గౌరవ్యతంత్రత “చింతామణి బసవరాజీయములకు గల్పింపవచ్చును.

ఉదాహరణార్థమై వల్లభాచార్యుడు చెప్పిన నూతన విషయ ములు కొన్ని:— (1) జ్వరప్రకరణంబున పూర్వ గ్రంథకర్తలు చెప్పిన జ్వరముల లక్షణములనే గాక “మహాజ్వరము లను పేరిట ననేకములను లక్షణములతోడ విభజించుట (2) త్వరోగమునఁ గ్రొత్తగా నిరూపి మహాత్మ్యమును సలక్షణముగా నిర్దేశించుట (3) కాసరోగంబునఁ బ్రాచీనోక్తభేదములే గాక ఇంకను యిరువదికేంద్రం బులను బంగాళీ కాస మందార కాస మున్నగు నామంబులతో వివరించుట. ఇట్లే యచ్చటచ్చట రోగభేదంబుల క్రొత్తగ విభజించినాఁడు. ఇట్లు విభజించుటకుఁ గారణము దినదినము ప్రవర్ధితములను పరివర్తి తములు నగు వివిధరోగములు లిత్యారణములు. ఇంకను వల్లభా చార్యుడు తన గ్రంథమున నూతుంబుగాఁ జూపిన ద్రవ్యచికిత్సా విషయంబుల గొన్నిటి నుదాహరించెదను:—

(1) ప్రమేహరోగమున - గాఁచినమాత్రముచే ప్రమేహ సాధ్యసాధ్యజ్ఞానమును వివరించుట (2) అప్లుపిత్తరోగమున “పాస్తూ కాయ గసగసాలు నల్లమందు” వీనిని ప్రయోగించుట (3) మూల రోగమునందు ధూపార్థము గోరీపాపాణప్రయోగము (4) చాతు ర్థికజ్వరమున నస్వార్థము అస్త్యస్త్యప్రయోగము (5) గ్రహణిరోగ మున నల్లమందు నుపయోగించుట (6) కంఠజిహ్వక యను కాసరోగ మున ధూమపానార్థము నేపాళపువ్వుల నుపయోగించుట (7) ప్రమే హములలో “పరిగిచెక్క”ను బ్రయోగించుట (8) అగ్నిమాంద్య మునఁ జెప్పిన యోగములలో ఉమ్మెత్తవిత్తుల భస్మము నుపయోగించుట (9) ప్రమేహమున నెకలను బ్రయోగించుట (10) ప్రమే హములలో వెలగబంకను విశేషముగాఁ జేర్చియుండుట. ఇట్టివి ఇంకను ఎన్నియో గలవు. ఇట్లు విషయమును బేర్కొనుచు వచ్చిన గ్రంథవిస్తరమగును గాన నిఁక సొక్క విషయంబును మాత్రము చెప్పి విరమించెదను. శిరస్సంజనితము లగు యూకలకు మనవారు చేయు చుండిన పాదరసపువైద్యమును నీ గ్రంథకారుఁడు చెప్పియున్నాడు. అయ్యది ఏతద్గ్రంథకర్తయే కనిపెట్టినట్లు లోచించుచున్నది. ఆ సుంద ర్భువు గ్రంథభాగ మిది:—శ్లో. పారదం మర్దయే నిమ్మం కృష్ణ భత్తూరక ద్రవైః । నాగవల్లీద్రవైర్వాఘ్ర కస్తూఖండం ప్రశేషయేత్ । తద్వస్త్రం మస్తకే బద్ధ్వాధార్యం యామత్రయం తతః । యూకాః పతంతినిశ్చేష్టాః ఫరిత్యంసాత్త్రంశయః । వికాలాయాః ఫలం ఫక్వం

తత్పూరితాపరితీషేత్ కథామోదంత లగ్నశ్చేత్కటాహా నాంకల
నం పరమ్. ఈ వల్లభాచార్యుఁ డొక్క భిషక్విభావణియే కాక సరస
కవిభావణి యనియుఁ దెలియుచున్నది. ఈతని కవిత్య గుంభనల
కీ క్రిందిరచనలు సాక్ష్యమియ్యఁగలుగుడు:—శ్లో. ఫలత్రయం కటు
త్రయం నుయోజయే ద్భిషగ్వర । స్త్రిజాతకం యవాని యగ్మ
వహ్నిజీరకం తథా । రాష్ట్రభాజ్ఞవహ్నిచ వ్యధాస్యముగ్మ భీరకం
అశ్వగంధ సంయుతం పృథక్పర్ష సంయుతం । మధుస్నుహేచ
తత్సమా సశర్కరాసమాక్షికం । గోఘృతం నుపకృతం ససాయనం
మనోహరం । మేహపీత్రవాతకుష్ఠ గుల్మకూలహరకం । సప్తధాతు
వర్ధనం నుదీపనం యశస్కరం । పూజ్యపాదనిర్మితం రసాయనం
నుపూజితమ్॥

బసవరాజీయము:—ఆంధ్రాయుర్వేద గ్రంథములలో “చింతా
మణి” తరువాత నిదియే యుత్తమగ్రంథము. ఆంధ్రభిషజులలో
దీనిని జడువనివా రుండరు. ఈ గ్రంథమునకు రచయిత నీలకంఠ
కొట్టారు బసవరాజు. ఈయనతండ్రి నమశ్శివాయ గురువు. ఆరాధ్య
రామదేవతడు. స్వహమ గురునామాదులను బట్టికాని ప్రకరణాంత
మున గీతడు చేయు ప్రార్థనలఁ బట్టికాని మాచినచో నీతండు కైవుం
డని తోచును. అనుకర్తృమకార్యులను ఏర్పఱచ నీలు లేదు. కాని
యీతఁడు చింతామణిలోని విషయంబుల ననేకము తన గ్రంథ
మున జేర్చినాడెందురు. కలె బసవక స్మృతి, కలె చింతామణిస్మృతిః
వచనములు సంకేతము సుదవిందుటకు మాత్రమే చాలియున్నవి.
ఈయన “కవితాచాతురీ ధురీణుఁ”డ నని వ్రాసికొన్నను కవిత అంత
సరసముగా నుండలేదు. కాని “వైద్యజననిభాషణ” యను
లిరుదమును జాలవఱకు సార్థకము జేసికొన్నాఁడు. వల్లభాచార్యుని
కాలముకంటె నీతనికాలంబున నాంధ్రాయుర్వేదము కొంచె మభి
వృద్ధి గాంచిన దనవచ్చును. అనేక గ్రంథములం జూచి అందలి సారం
బును గ్రహించి తా నీ గ్రంథమును జేయుచున్నాను అని వ్రాసిన
మాట తుపబలముగాఁ గాబోలును ముద్రితమైన బసవరాజీయములో
ఆయా విషయములకు మొదట చరకే మాధవనిదానే అను నీ
మున్నగు పదము లుట్టింకెను. కాని చరకసంహితలో రసగంధ
కాదియొగములును మాధవనిదానమున చికిత్సావిషయంబులును
నెచ్చట నున్నవో విమర్శింపవలయును. ఇప్పుడు లభించు చరకాది
గ్రంథములలో లేవు.

వల్లభాచార్యునికంటెను బసవరాజీయమునఁ జేర్చిన గొన్ని
నూతనయొగములు:— (1) కర్పరిని బసవరాజు పురాణజ్వరముల
యందు బ్రధానముగా నుపయోగించుట (2) అగ్నిమాంద్యమున
విషముష్టిని ప్రయోగించుట (3) ఉబ్బుసమున బహురక్తసిని బ్రయో
గించుట (4) ప్రమేహమును వేపబంకను ప్రయోగించుట (5) మూల
రోగమున ఆక్కలకఱ్ఱ నుపయోగించుట (6) ప్రతిక్యాయరోగ
మున ననాసారము నుపయోగించుట (7) యోనిహాలలో
మయూరతుత్థ ప్రయోగము (8) ఉన్నాద రోగములలో పంది
చెవిలోని రక్తముచే నన్యకర్మ జేయుచుట. (9) వ్రణము పగులు

టకు నరాస్థిని తైలములేపనము జేయుటతో (10) కోడి గ్రుడ్డునందు
రసమును దీసివైచి బొవధద్రవ్యమునుంచి వాలుకాయంత్రమునఁ
పచనముచేయుట. (11) వంధ్యారోగముందు మహాద్రాక్షాదియొగ
ములు (12) హృద్రోగమున గురివెంద విత్తుల నుపయోగించుట
(13) పాండురోగమున నల్లఉప్పిచెక్కను విశేషముగాఁ బ్రయో
గించుట (14) ఉబ్బుసంబున చేదుబీబిబిత్తులను బ్రయోగించుట
ఇట్లు నేకములు గలవు. వాతరోగములలో వల్లభాచార్యుడు గ్రహింపని
యాయుర్వేదమాత్రమును అగ్నికర్మయః దనగ్రంథమున ఈయనఁ
జేర్చికొన్నాడు. మొత్తమువైని నాంధ్రాయుర్వేదాభివృద్ధి వల్లభా
చార్యుని కాలమునందుకంటెను ఈ బసవరాజుకాలమునందు నెక్కుడు
అభివృద్ధి నొందె ననవచ్చును.

భేషజకల్పము:—ఇయ్యది పరిభాషాత్మక గ్రంథము. చందనా
చార్యపుత్రుఁ డగు గంగాధరాచార్యునిచే సంగ్రహింపఁబడినది. దీనిని
చిలకపట్టి వేంకటాచార్యుఁడు ఆంధ్రమున పద్యరూపముగా నొనర్చి
నాడు. ఈతఁడు శరణ్యపాదాచార్యుని కొమరుఁడు. ఈయన గురువు
కందాళ రంగాచార్యుఁడు. ఇం దెన్నియో పరిభాషలు గలవు. మాన
విషయం బైన మతభేషము లిందుఁ జక్కఁగా విభజింపఁబడి
యున్నవి. తత్తత్ప్రక్రియల వసుయోగించు కషాయభేదము లెన్ని
యో చక్కఁగా వివరింపఁబడినవి.

ఇట్టిగ్రంథ మింతదనుక వ్రాయసకాండ్రమూలమున దోష
భూయిష్ఠంబై ఉన్నది. దీనిఁ జే. వైద్యుత్త అయుర్వేదమారాండ
భిషజ్యుతి పండిత డి. గోపాలాచార్యుల వారు అనేక గ్రంథముల
సహాయమున స్వోపజ్ఞ మగు నాంధ్రవ్యాఖ్యానముతో ముద్రించి
పుణ్యము గట్టికొని మనలఁ దరింపఁజేసినారు.

ఆంధ్రచింతామణి:—దేవులపల్లి వెంకటనగ్నయ్య ఈగ్రంథ
మునకు ప్రణేత. శ్రీనివాసమంత్రి ఈయన పితామహుడు. ప్రారంభ
పద్యములవలన నద్వైతమతస్థం డని తెలియుచున్నది. ఆశ్వాసాంత
గద్యమువలన ప్రధానముగా వైష్ణవభక్తుఁ డని లేలును. ఈయన
వ్రాసికొనిన గద్యను బట్టి వల్లభాచార్య విరచితంబగు వైద్యచింతా
మణి కిది యొకవిధ మగు ననుకృతి యని స్పష్ట మగును. ఈ
భాషాంతరీకరణమును బట్టి చూచినచో గొంత వ్యత్యాసము చూపట్టు
చున్నది. లక్ష్యానుసారంబుగ నితడు ప్రథమాశ్వాసంబుననే లోహ
పాషాణశోధనమారణాదిక్రియలను జెప్పియున్నాడు. ఇప్పుడు
ముద్రితమైన చింతామణియందు నీ ప్రకరణము తుట్టకుదను గాన్సిం
చుచున్నది. ఇం దెయ్యది సత్యమో యూహింప వలనవడలేదు.
ఎట్లయ్యెను నితండు పూర్ణంబుగా జింతామణిని భాషాంతరీకరించి
నట్లు తోఁచెడిది. కాని పాత్రమంతయు లభించుట లేదు.

శరధరాజీయము:—ఈ గ్రంథమునకు గర్త వివదేవుఁ
శరధరాజు. ఈతనికాలము గాని జన్మస్థలము గాని తెలియజేయు
నాధారంబులు గానరావు. ఇందు బసవరాజీయము వైద్యచింతామణి
మున్నగు వానిలోని యొగములు గానఁబడుటచేత తదనంతర శాఖి
కత్యము మాత్రము సిద్ధించుచున్నది.

రసప్రదీపిక:—ఇయ్యది యాచార్యుల గ్రంథము. దీనిని చుచుండి వేయటాచార్యులు సంస్కృతమునుండి యాంధ్రమున పద్యరూపముగా నొసర్చిరాదు. కీ. శే. వీరేశలింగమహాశయ గారు కవిచరిత్రమున నీతడు నూటపద్యముల లోబడినవాడనియు గోదావరి చుండలవాసిననియును వ్రాసివారు. రసప్రదీపిక యాంధ్రభాషలోని రాసాయక గ్రంథములలో తొలుదొత్తది. ఇందు భాగం లోగా మూలగాది విషయములు అన్నియు వర్ణింపబడి యున్నవి. ప్రాచీన గ్రంథాలై ప్రవర్తకులు పారదము రససేంద్ర, నూత, పారద, మిత్రశభేషములచే వ్రేచు నిధము అనియు నందు రసరసేంద్రములు బుట్టెడి సూక్ష్మముల చేననాగులు పూర్వీ రనియు దానందేసి యయ్యది గుర్తించు అనియు మిగిలిన నూత మిత్ర పారదములు లక్ష్యము అనియు వ్రాసియుండగా నీ కవి తనకాలమునకు అమాటిలో గూడ రెండు దుర్లభము లగుటచును పారదము మాత్రమే లభ్యమగు నన్నాడు. ఈ రసప్రదీపికకును కీ. శే. గోపాచార్యులుగాని ప్రభయను వ్యాఖ్యానము తెలుగున వ్రాసి ప్రకటించినారు. ఈ రసప్రదీపిక లో నీవ్యాఖ్యానమును వాంధ్ర నేతరులగలి రాసాయక గ్రంథదారిద్యమును తొలగించిన కనియే చెప్పవచ్చును.

నవనాథసిద్ధప్రదీపిక:—గ్రంథకర్త ఇల్లపాటి పేరయ్యామాత్యుడు. వైద్యశాస్త్రముని గూడ దీనికి మహాకావ్యము గలదు. ఇయ్యది యసంపూర్ణమగుటచే గ్రంథము సంతగా విమర్శింప వీలులేదు.

ఈ విషయమును గూర్చి యంతగా విమర్శింప నవసరము లేదు. ఈ గ్రంథములలో జాలభాగము ముద్రితములై మనకు దొరకుచునే యున్నది. కావున ముద్రణలో శేక యాంధ్రవ్యాఖ్యతో గూడియున్న యొకటిరెండు గ్రంథములను మాత్రము వివరింపవలెను.

గదా సంజీవనము:—ఇది సంస్కృతమున శ్రీకృష్ణగోత్రండును ఆపస్తంబసూత్రుండు నగు మాధవపండితునిచే రచింపబడినది. ఈతనికి వైద్యనిద్యాశ్రీ నేత్ర యను బిరుదుమున్నది. ఈ గ్రంథము నకు యాంధ్రటీక నెవ్వ రెప్పుడు రచించిరో తెలియదు. ఇందు రోగనిదానములు లక్షణములు తచ్చికిత్సలును చక్కగా వివరింపబడినవి. ఇది ఇయ్యది యసంపూర్ణముగా లభింపటచే నంతగా విమర్శింప వీలుపడుటలేదు. తైలికొక శ్లోకము:—

శ్లో. వుండలీపత్రచరిచం శృంగీశృంగంచ నాగమ్
అకుసం భృంగరాజశ్చ క్యాభోయం సగ్వకూలజితమ్.
వాహులు:— ఇందలి “గోరీపుత్రకార్తికేయ విరచితే

వాహు గ్రంథేని జానంతి యుగోపాదు ప్రగృహీత మిచ్ఛేదమ్” అను గద్యమును పరికించినచో దక్షిణాంధ్రమున గల కవిగారి నూతనగ్రంథమని స్ఫురింపవచ్చును. ఇది గలదు. ఇది “వాహు” రచించిరో తెలియరాదు. ఇందు చరణములలో మొదటిది నందుల చికిత్సలు గూల పూర్వ, గుప్త, విగ్రహి, తాదా, పరిచ్ఛేదములు అనియు లభింప గల్గును. ఇవిగాని ముద్రానువాదములు పుష్కలములై క్రింది గ్రంథములచే చక్కటి పరిచయ వ్రాసి ప్రకటించినారు:— (1) అద్వైతాద్వైతము (2) అంశాశాస్త్రము (3) కాలవిజ్ఞానము (4) గుణపాతము (5) క్షయోపశాంతి (6) చికిత్సాసూత్రము (7) చికిత్సాసూత్రము, (8) భృగ్వేదాంతము (9) వాడీనక్షత్రము (10) వాడీజ్ఞానము (11) వాడీనక్షత్రము (12) కార్తీకసంజీవ (13) గర్వాక్షయము (14) ముక్తకారీము (15) వైద్యాశ్రయము (16) నైవేద్యవిజ్ఞానము (17) అనుపానమంజరి. ఇట్లుంటే మొ. మొన్న కీర్తికేసుల వందర గోపాచార్యులు వారును క్రింది గ్రంథము ను చూచి విజ్ఞానము లతో ముద్రించి కంఠజేతమే చేసి చుండెడిది. ఇది మనకు (1) మాధవసూత్రము (2) అగ్ర-ప్రకాశము (3) ఆయుర్వేదవిజ్ఞానము (4) పథ్యాభిధ్యము, ఇవి కాక శ్రీ అచార్యులవారు వ్రాసిన వెళ్ళు గ్రంథములు అన్నవి. ఈ వ్రాసిన వాని లోని యాంధ్రజేతమున గొంతవఱకు కల ఆయుర్వేదగ్రంథములు క్రింది తెలిపినవి. ఇంతకు నధికముగా గ్రంథము లుండినవి చెప్పలేదు. ఇది కాని అట్టివి వెలువడబడుట నిజముగా నుపయోగపడును. భగవంతుని తప్పదు. ఇప్పటి మన స్థితిగతుల రెండు నీవఱకుగా చూచును, పూర్వము మన యాంధ్రులు ఆయుర్వేదమున మిగుల నిర్లక్ష్యులైనను దీనితప్పక వైశాఖసూత్రమై దీని అగ్రాన్ని నాగమే తేలికగా చాటుచున్నది. దీనియే నిష్పదం గూడ గూర్చుంటే ఇదిగో గీతం దొంగ తోచ్చి మైనారు. మొదలగు సుప్తానాథులు పరిచయ చేయఁజేయవలెను. బ్రోత్సాహము నుండును. ఇదిగో మనము మనవివర సంఘముల వారును తాలూకాబోర్డు కలసి బోర్డువారును యాయుర్వేదముపట్ల శ్రద్ధావంతులై జాతుమిచ్చుచు, ఇట్లే కంఠయాంధ్రజేతములోని సుప్తానాథులకు శ్రీమంతులును గావ్యతంత్రాధికారులును ఈ యాయుర్వేదమునకు పేయూల నొసంగినచో యాంధ్రభాషాజేతికి అమూల్యానిరణము లనగిన గ్రంథం ప్రలాభములు వెడలగల్గుదురు. దాన మనకు చింతగా నుండునట్టి భాగ్యములు చేపూరి సమృద్ధులు నిండాని లభు. కావున సర్వేశ్వరుండు మనయాంధ్రజేతమున కిట్టి భాగ్యమును ప్రసాదించును గాక.

అమృతాంజనము

వాతనొప్పులకు వజ్రాయుధము - ప్రతియింట సుగడదగినది

అమృతాంజనము డిపో - బొంబాయి - మదరాసు

లోకయాత్ర

మల్లంపల్లి మల్లి కాష్టనకాస్త్రి గారు

లోకము భిన్నభావము విలుప్తము బుద్ధియు బల్కిలక్తియు
 ధీకులు మాయలందుగడ తేజినస్వాములు పెక్కుమంగులు
 శ్లోకులు ధగ్మతత్పరులూ జూడంగఁ దక్కువ. ఏమిదారి? యా
 హా! కలికాలసాధు లపహస్యతపా లగుచుండి రెంతయున్.

ఉ. లోచను మంచి చెడ్డయై, లోచను జెడ్డయు నుంచెయోచు, నా
 లోచన లెస్సగా సలిపి లోకహితం బగు దాని పెట్టులో
 యాచగంబునం దిడుట యందరికిన్ విధి, స్వీయపక్షమున్
 జూచిన లాభముండెడి ననూయను వీడుట శ్రేయ మెంతయున్.
 న. ఒకరి నుఖంబునున్ నుఖమే! యొక్కరి దుఃఖము దుఃఖమే! జగ
 మొకపగిడిన్ నుఖించుగతి యోజనచేసెడి బుద్ధిచుంతు లె
 న్నిక గను కాల మియ్యది. యనింద్యచరిత్రులె రాజు లెల్ల. నిం
 దకుఁ దగు కర్జముల్ సలుప దొర్లొన రెన్నడు భూమిపాలకుల్.

మ. చన మేరితి మెలంగినన్ జగము నమ్మాడ్కిన్ బ్రకర్తిల్లు. స
 జ్జనుఁ డేవేళ బహిష్కారపరుడై సన్మాన్యుడై యొప్పు. దు
 ర్జనుఁడేవో యపకారముల్ సలిపి సర్వద్యేషియా. లోకరం
 జనుఁ డెవ్వండో యతండె రాజగును. రాజద్యేషి కీడందెడిన్.

కా. ఎంచు జెల్లదు దోషులంచు నోటలన్, హేయంబులే వేని వ
 ర్జించు జెల్లు, బహిష్కారులను దూషించంగ రాదెపు షా
 ధించు గూడదు సాధుమానవుల యల్పించంగ నా కీర్తికిం
 గించి త్రేని వివేక మున్న నరుడేన్ గీడొందుఁ గా కుం'నన్.

కా. డొంగ బిడ్డి యమాన మియ్యది మహాహా! దొంగ బిడ్డి ని
 త్యానందం బిది పుణ్య మియ్యది యటం చూడతె దొంగించు వా
 డేనాడేమి యెన్నెనన్ జగతికా నింలేని. దృశ
 జ్ఞానంబు న్విడి చేసినట్టి పని ప్రాక్షణ్ణాళు. ఏమి? క?

న. ఎవరికి నేది యర్హ ము యదే శుభదం బు. కప్పు. కాం
 భగ మని కాక్రమంచు మర వైష్ణవ మంచును సౌ మంచుఁ గ్ర
 ప్తవ సుని శోకం దనియు ధాత్రిఁ గి. ట్టి పతమ్ము లెల్ల నుం
 చివియ. యసానక ప్రకృతి చెడ్డదియే నడి చెడ్డ దయ్యడిన్.

సీ. కాసుజేనుపుఁ గొన్న కాక్రవీర్యునిఁ దండ్రి
 గూర్చినయతని గొడ్కులను దున్ని
 అవనిఁ బరకురాముఁ దత్త్వ త్రియను జేసి

ధాత్రి నురుల కది దారవోసి
 మను కళ్యేపుని దిడి యను విషయము బోధ
 పడు కాళ్యేపీపదముఁ గనిన

బ్రాహ్మంబు కన్న తాత్త్రం బూన మగు తేజ
 మని తెల్పఁ గుళికనందనమహర్షి.

తే. యిప్పటికిఁ బ్రభువులు బ్రాహ్మణేతరులకు
 గౌరవము గూర్చుగడఁగుట కరము బ్రాహ్మ

మెక్కు దని తెల్పనట్టిది యెట్లు లడుగు
 పట్టుఁబట్టుదు పట్ట దెప్పటికి నిజము.

తే. అప్పు డారిత్ర బ్రాహ్మణు లననిపు లయి
 గాని తత్త్వ యులకు నిడి తగముఁ బూని
 మంత్రులయి కీర్తిఁ గని కలిమహిమ నేవ
 కత్వమునమను దగకుండ్రి కడకు నకట.

తే. కలిమహిమ నిప్పు డంతగాఁ గానిపించ
 కున్న నింతయో యంతయో యున్న దిపుడు
 బ్రాహ్మణులకు నసాధ్య పర ప్రవృత్తి
 దాని విడకున్న వారి కెంతేని మేలు.

సీ. వృత్రాసురుని జం పజేసిన మధుమ సాగరముఁ
 ద్రావడె ముగ్ధుగ స్త్యమాని

మును దధీనియ నెడి ముని యీడె తన
 యెమ్ము లభ్యులై వచ్చిన యనిమిషులకు
 దనకడ కరుదెంచు తపనులఁబ్రోచి గోదా

వరిన్ దేడె గౌతమ మహర్షి
 ఇక నెంద తెందటో ఋషు లుపకారముల్
 చేసి లోకములఁ బ్రసిద్ధిఁ గనఁ.

తే. అట్లై జగదుపకారమ్ము నాచరించి
 బ్రహ్మబులజులు కమ గౌరవంబు నిల్పు
 కొనగవలె. వారి ద్వేషింపఁగూడ దెవరు
 బ్రాహ్మణద్వేషమున నేగి వచ్చునండు.

తే. మొదటినుండియు నశ్వల మోసపుచ్చి
 యణఁద్రొక్కిరి బ్రాహ్మణు లనుచు గొంద
 అండు నూతు తెవ్వరో వారి నఖిలమునులు
 గారించుటఁ గ నొ యవ్వాలెపుడు.

తే. అతడు మునులకు నుడివిన యనియ కద బు
 రాణులు నేటికిని వాని బ్రాహ్మణులు ని
 రాకరించిరే! యోగ్యులుగాక యెవరు
 గౌరము జెంద జాలరు గాధరిత్ర.

తే. ఎవరి దేజాతి యే గాని, యేమతంబు
 గాని, యనోన్మన్య రాగంబు గలిగి మెలఁగ
 వయ్య, నట్లేని శుభములుగలిగి తీలు
 గాననేరికె గూడదు కలహపడుట.

తే. అరయ నాచారముల కప్పుడపుడు మార్పు
 లగ పడెడి మున్ను నిప్పుడు నప్పగిని
 జేసికొన నగు వచ్చెడి నేగిమేలు
 లందు నెయ్యది యధికంబో? యధయ వలయు.

ఆయుర్వేదము - ఆంధ్రుల కర్తవ్యము

అచంః లక్ష్మీనతి గారు, బి. ఏ. ఎం. బి. సి. ఎమ్.

ఆయుర్వేదమునకు దగిన వైద్యరత్న పవిత్ర డి. గోపాలాచార్యులుగారు మన దురదృష్టమున కాలదర్మము నొందుట సంభవించినది. ఆచార్యులవారు కేవలమును మన ఆంధ్రదేశమునందొక్కచోట మాత్రమేగాక భరతఖండమునం నంతటను విఖ్యాతిగాంచినవారు. వారుగ్నంతకాలము మలెక్కరిసాయి ముక్కటలేకయే బ్రజాహింకరములగు నాయుర్వేదకార్యము అన్నియును అజలీలగా నేజువేరుచుండెను. వారు లేనిచోప విప్లునుగదా తెలియుచున్నది. మాటలకేమిగాని- సువత్సరమునకు పదివేల రూపాయలకు మించిన వ్యయమును భరించి, భరతఖండమున కంతటికిని ఆదర్శ మనదగినట్టి ఒకకళాకాలను ఆయుర్వేద ధర్మవైద్యాలయమును 10,15 సంవత్సరములు తామొక్కరే నిర్వహించుటకు ఎంతటి ప్రజ్ఞా ప్రాధవములు కావలయునో అలోచింపుడు.

ప్రకృతము ఆయుర్వేదపు స్థితి సందిగ్ధావస్థలో నున్నది. ఇంతవఱకును ప్రభుత్వమువారును, వారి వైద్యకాభిధికారులును ఆయుర్వేదమునకు తాము ప్రతికూలు రనుటను నాహుటముగ వ్యక్తపఱచుచుండిరి. ఆయుర్వేదము పట్ల తామున్నంతకాలమును ఎట్టి సానుభూతిని జూపమని కాసనసభలో నిర్ణయము వైచిత్ర్యమును జూపిన నర్జనుజనరలు గిష్టముగారే దేచిన సుబ్రహ్మణ్య నూతనకాసన నిర్మాణసభలో ప్రజాప్రతినిధుల మునుకొను వారిబలము హెచ్చగుటచేతి మానము వహింపవలసివచ్చినది. తరువాత "ఆయుర్వేదాభివృద్ధికై కలయుకార్యములను నిర్వహించుటకు ప్రభుత్వమువారు వెంటనే పూనుకొనవలయు"నను ఏ. ఎస్. కృష్ణారావుగారి తీర్మానము అంగీకృతమైనది. తదను సారముగ నాయుర్వేద ప్రాశస్త్యమును పరిక్షించుటకై ప్రభుత్వమువారు కమిటీని ఏర్పరచిరి. ఫలితము ముందు విశేష గును.

ఇది ఇట్లుండగా, ప్రభుత్వమువారు, 1938 ఆగష్టులో ఆయుర్వేదావధములలో నుపయోగకరము లగునవి ఏవి డాక్టరు కోమయ్య నున్నచేమో పరిశోధించుటకు డాక్టరు నుగారి రిపోర్టు కోమను గారిని కేమించిరి. కోమనుగారిని కేమించునప్పుడు కాసనసభ్యులు వీరి నియామకము ఆయుర్వేదాభివృద్ధికై లేక, ఆంగ్లవైద్యాభివృద్ధికై" యని ప్రశ్నింపగా, ఆయుర్వేదము ఆశాశ్రీయమని యును, కోమనుగారి నియామకము ఆయుర్వేదములోగల ప్రశస్తతవైద్యములను ఎఱుంగుటకే యనియును చెప్పిన ప్రభుత్వమువారి ప్రత్యుత్తరమును బట్టియే ఫలితముగూడ ఊహింప నవచ్చుపడియెను.

డాక్టరు కోమనుగారి రిపోర్టు ఇపుడు బయలుపడెదలినది. కోమనుగారి విషయమున నాకు పరిపూర్ణమగు విశ్వాసము గలదు. ఆయుర్వేదము నెఱుంగని వాడే యయ్యెను ఆయుర్వేదాభిమాని యనకతప్పదు. తాము ఆయుర్వేదావధములను పరిక్షించుచున్నది యను, అందు ముప్పాతికమాదుపాళ్లు ఉపయోగకరములును నులభ్యమలునుగా నున్నవనియును వారు వ్రాసివారు. కాని మనకు వీరి రిపోర్టును చదువకముందే ఈవిషయములు తెలిసియున్నది. కాని తొలుత ప్రశంసకు గడంగిన వీరిలేఖని ప్రభుత్వాధికార వాసనావశమున గాబోలు-ఆయుర్వేదము శాస్త్రీయ పద్ధతులకు దూరమనియును, ఇందు తాము తెలిసికొనుటకు ఏప్రాతచెత్తయోకాని, బ్రిటీషు ఫార్మకోపియామందులలో కంటే నిందు పరిగణింపఁ దగిన విశేషావధములు లేవ

నియును ఆయుర్వేదావధములకంటెను అంగ్లేయు ఔషధములే సర్వసాధారణము. - అపదగినంతటి చౌకగా నున్నవనియును ఆయుర్వేదము అంగ్లేయావధములతో నులభసాధ్యము లనియును వాక్యరత్నములతో రిపోర్టు పక్కనసానమును నింపెను. కాని ఆంగ్లేయులు పరిక్షించినచో, మనకు వారు కనరించిన ఔషధగుణ చర్చనుబట్టి వారి యనుభవ మొకటియనియును, వారు సర్కారుకిచ్చు నులవో పర్యవసాన మింకొకటి యనియును తొందరపొగు. వీరు 225 మందులను పరిక్షించి అందులో నూటికి 75 మారున సుపయోక్తములని వ్రాసియును పర్యవసానము నిట్లు వ్రాసిరి.

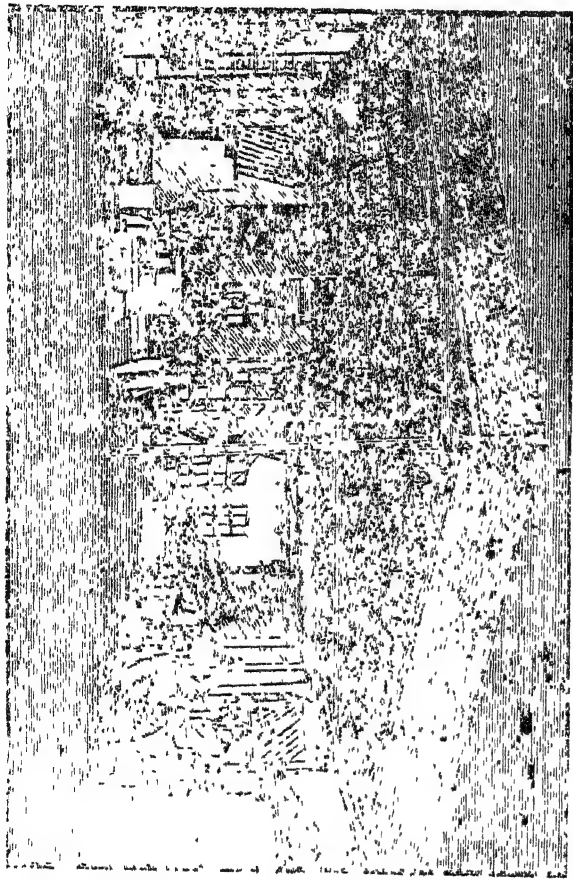
వీరు పరిక్షించి మందులనుగుఱించి తెలిపిన అనుభవవాక్యములను పర్యాలోచించినచో ఆయుర్వేదావధములే అంగ్లేయావధముల కన్న నులభములును నిశ్చయముగ గుణదాతకములును అని తెలుచున్నది. అట్లు కాజేసి వీరు తమ రిపోర్టులో ఆయుర్వేదావధములవలన దుశ్చికిత్సమై అంగ్లేయావధములవలన నుచికిత్సము అగు నొక్కవ్యాధివైనను చెప్పగలిగియుండిరా? క్రైస్తవాతేనిది చలిజ్వరము దుర్నివారమును నాంగ్లలసిద్ధాంతము కోమనుగారి రిపోర్టువలన మృషాపాత్రమైనది. మలేరియా జ్వర పురుగును కనిపెట్టి ఆవ్యాధిని మన ఆయుర్వేదావధములకు ఆపదలైరని శీతాంశురము పంచతి క్తపాకము మున్నగువాని ప్రయోగములచే నిర్మూలము చేయగలిగితి యని వీరు వ్రాసిన యొక్కయంతమే ఆయుర్వేద విజయమునకు ప్రధానమగు నిదర్శనముకాదా? ఇంతయేలే! చుకమహర్షి నాటినుండి నేటివఱకు మన కనుదినము ననుభవ సిద్ధములై ఆచరణలో నున్న ఔషధముల వలననే ఈవిషయము స్పష్టమగుచున్నది.

ఆయుర్వేదగ్రంథములు వ్యాధిపరిక్షణమున జేసి స్పష్టముగా సాధ్యాసాధ్య కష్టసాధ్యములను విభజించి ప్రదర్శించినవి. వీనిలో అసాధ్యము లని పేర్కొనిన ఏయుక్క వ్యాధివైనను - తుడుర్పగల అంగ్లేయావధములను-తాము చెప్పగలరా? యని కోమనుగారి నడిగెదను. బ్రిటీషుఫార్మకోపియాలో లేని-ఆయుర్వేదమునగల-విశేష ఔషధము లేవైన గలవా? యని వీరు ప్రశ్నించిరి కాని, ఈ ప్రశ్నమునకే - ఆయుర్వేదమునం దసాధ్యములని పేర్కొన్న వ్యాధుల విషయములో ఆయుర్వేదము-ఆంగ్లదేశపు ఫార్మకోపియానుండి గ్రహింపక వీపుని యావధములేవైన నున్నవా? యని ప్రతి ప్రశ్నమున జేసినచో తరేమి ప్రత్యుత్తరము నిచ్చెదరా? ఈమాటలు నేను స్వాభిమానముతో ననుటలేదు. మన ఆయుర్వేదములో లేనివానిని - గుణదాతకములైన వానిని-మన ఆయుర్వేదగ్రంథములు దురభిమానమున జూపక మహోదారమతితో ప్రతికేతాబ్రముగను కరిగ్రహించుచునే యున్నవి. కల్లమందు కేవలచిన్ని మొగలగునని ఇట్టివే. బసవరాజుమున్నగు పూర్వాంధ్రాయుర్వేద పండితులను-ఆయుర్వేద గ్రంథకర్తలను-ఇట్టి యనుభూత ప్రక్రియలను తమతమ గ్రంథములలో మార్చియే నున్నారు. ఇట్టివారి పరిశ్రమల ముందట కోమనుగావేంటి ఆంగ్లవైద్యులపరిశ్రమ లేపాటివో వ్రాయవలయునా?

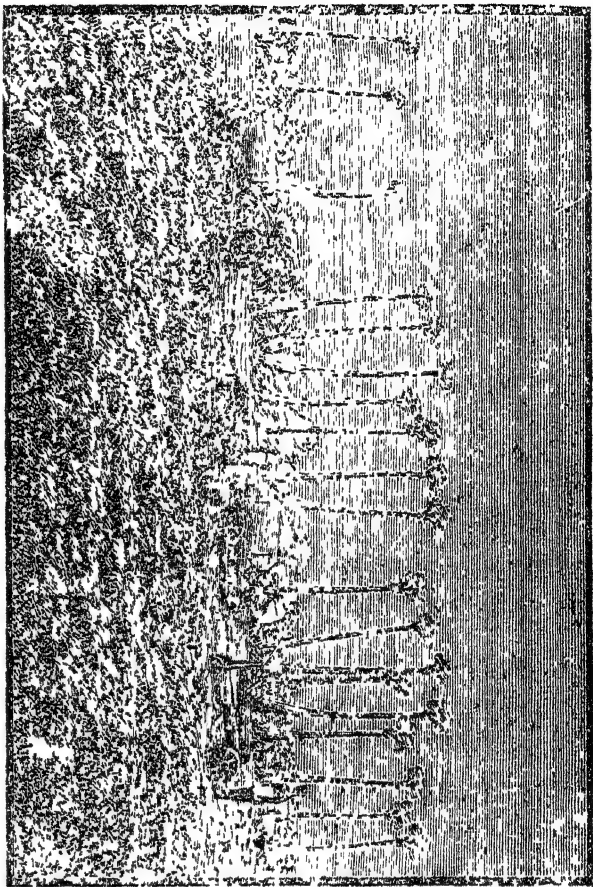
కొంతకాలముక్రిందిట మనదేశము "పాలకుల వేషభాషలు మున్నగునవి గౌరవ ప్రదము" లన్నవ్యామోహమున మునిగియున్నది. కాని కాలచక్రము పరివర్తితమగుట గాబోలు ప్రకృతము వెనుకటి పథకమును వదిలిపెట్టి స్వదేశ స్వభాషలు గౌరవ

ప్రేమిని ప్రజలు కాగడ పారబించినారు. కాని ఇందును తగ్గించుట కొరతను కేవలము ఆభివృద్ధి-ననుతో గాక సామ్రాజ్యవాదమును పరిమోచుటకు తెల్లగొట్టెను. ఏజాతివాది సుండియో పో మెన్టో కేవలము ఆంధ్రమును ఆయుర్యేదగ్రంథము చేయుటకు ప్రయత్నించుచున్నాడని నిరూపించుచున్నది. ఇట్టి విమర్శనలకు సమాధానముగా ఆంధ్రమును అనుర్యేదాభివృద్ధి చేయుటకు ప్రయత్నించుచున్నామని ప్రకటించుచున్నాము.

అజరిగినది. విజ్ఞాన ఘనులగు వైద్యులు, తమతమ శిష్యులను ఆ పరీక్షలకై పంపి, దేశమున అయుర్యేదవైద్యులకు నర్హులగు స్థానములభించునట్లు ఏర్పాటుపఱచి యున్నాడు.

భార్యసీవారి బౌద్ధవిగ్రహాల

భార్యసీవారి ఓషధుల తోట

పూర్వము మన దేశమునందు రాజులే స్వకీయ ద్రవ్యమున వ్యయపఱచి, అమూల్యములగు బౌద్ధవిగ్రహములను బౌద్ధములు చేయించి, తమ యుపయోగమునకు పోగా మిగిలిన వానిని ప్రజల యుపయోగమునకై వినియోగించుచుండెడివారు. కాని ప్రస్తుతము ఆ పద్ధతులు పోయి నిదేశీయ వైద్యులు-విదేశీయావధములు-పాలకుల యభినివేశము ననుసరించి ప్రజలము చెందుటవలన, దేశీయవైద్యులను దేశీయావధములను మూలబడినవి. వైగా ఇట్టిగిరితా దేశీయవైద్యులను భూర్యపు ఉన్నతిని దెచ్చుటకై మనము లక్షలకొలది సొమ్మును వ్యయముచేయవలెను. మనదేశపు జనుల కందఱుకును సరిపోవునంతటి యావధములను ఓషధులను మనము నిరివిగ లభింపజేసినచో ప్రస్తుత మియన నతి తొలగదు. ఇట్టి ఏర్పాటులను కావించుటకు మనము వర్తకసంఘముగా ఏర్పడి పనిచేయుటభావ్యము. ఈ యుద్దేశముతోనే నేను ఒక జాబంటు సొకు కంపెనీని ఏర్పాటుచేసి ఆంధ్రాయుర్యేదభార్యసీ అనుపేరుతో నవపునున్నాను. ఇందు లక్షలు నాకు తోడ్పడివారు. కనీసము జనవరి 1^వ తేదీని భార్యసీకి షిట్టి బ్యాగరానుక్రేష్టి గారి నియోజితను ప్రారంభింపజరిగినది. ఆంధ్ర దేశీయుల కరిపూర్ణములగు తోడ్పాటుతో ఈ యుర్యేదమును నిర్వహింప నున్నాను. ఈగొప్పయత్నము సఫలమై ఆంధ్రదేశమునకు కీర్తిని తెచ్చునట్లు దేశీయులను దేవమును అనుగ్రహము జూపవలసి నున్నది.

ఇందులకు సమాధానముగా గాదన్నను తొన్నింటిపైనను ఆయుర్యేదములను అమూల్యములగు ప్రజలము గాగవ కళాకారులను కొనకడలములను ఏర్పాటుచేయవలెను. ప్రజలను దేవస్థానాది గృహిణులగుటకు గ్రామములలో డిప్యూటీ మేయర్ ప్రతిష్ఠాపనము లక్ష్యముగా నున్నదగ్రంథసత్యమును మార్గమేగాక, నవీనములగు కవిరచయితలను, ఇతరులను సేవించుచును.

ఏదేశమునను దైవమును మంచిచెడుట చెడ్డమును అనుభవించుట మనమును ఆప్తే సజదేశమునందును వైద్యులను వైద్యులను అనుమతముగా గాగవ, ఇట్టి లాభమును పొందెడి నిజపరీక్షను మనకు సులభమైనది. మనమును పరీక్షించు. నిఖిల భార్యసీవారి వైద్యులను వాని ఇప్పటికి 10, 15 వైద్యులను నుండినట్లు చెబుచున్నాము. వారి కపరీక్షలనే ద్వారములను ఉండినట్లు నిరూపించుట సర్వసాధ్యము. సర్వసాధ్యములను నిరూపించుట సర్వసాధ్యము. ఇట్టి పరీక్షలు మన ఆంధ్రభావనలకు గూడ బెజవాడ మున్నగు స్థానములలో జరుగుట కేర్పాటు

ఆయుర్వేద రసాయనశాస్త్రముల పరస్పర సంబంధము

వేముడు విశ్వనాథకర్త గారు; యం. ఏ ఎల్. టి.

ప్రకృతిశాస్త్రములలో ఆయుర్వేదమునకు రసాయనశాస్త్రమునకు పరస్పరమైనా, చాల గలదు. ప్రతిదేశమునందును రసాయనశాస్త్రాభివృద్ధికి ముఖ్యముగా వైద్యులుగ రసాయనమున కారకులు. రసాయనమున గా నీవిధానపులను బెంకి బంగారములగు హయటకు ప్రయోగించెడివారు. మనదేశములో కూడ ఈ రెండు శాస్త్రములు చాల కాలము క్రిందకునే యభివృద్ధి జెందినవి. రసాయనము రసాయనములు చాల చాల గోఢముగ నుండుట చేత నవి రసాయనశాస్త్రసిద్ధాంతముల సెంతకును వినునందుచున్నవో చెప్పటకు వీలులేదు. కాని వైద్యశాస్త్రరంగాములను రసాయనశాస్త్ర సిద్ధాంతముల బట్టి పరీక్షింపవచ్చును. మొదట మనదేశములో నుండును కేలము ఓషధులలో చేసెడివారు. కాని కాలక్రమమున రసవిషగదకాదులగు ఖనిజములను కూడ ఆయుర్వేద వైద్యులు తుద్ధిచేసి లోపలికి వాడుట కారంభించిరి. నాటినుండియు వైద్యశాస్త్రరంగాముల రసాయనశాస్త్ర సిద్ధాంతములై యీ రెండిటికి పరస్పరసంబంధము గాఢము అయ్యెను.

వస్తుభివృద్ధియును నిరూపించునది రసాయనశాస్త్రము. వస్తువుల యొక్క కుతావయవములను కనిపెట్టి యివి పలికి భుజ్యమగునప్పుడు కఠినమునం దెట్టి పరిణామములు జరుగెనునో తెలుపనది వైద్యశాస్త్రము. వస్తుసంఘటనము వైద్యశాస్త్రమునకు అవసరముగనుకను, ఈసంఘటనము రసాయనశాస్త్ర సిద్ధాంతములకు బద్ధమై యుండుటచేతను ఆయుర్వేదవైద్యులకు రసాయనశాస్త్రపరిచయము అవసరము.

పాశ్చాత్యులలో కాలక్రమమున రసాయనశాస్త్రము ప్రత్యేకముగ స్వతంత్రశాస్త్రముగ నభివృద్ధి జెంది వైద్యశాస్త్రమునకు లోడ్వడుచున్నది. కాని మనదేశములో కొంతకాలము గడచిన తరువాత అన్ని శాస్త్రములవలెకే వైద్యశాస్త్రముకూడ జీవించి రసాయనశాస్త్రాభివృద్ధికి గూడ నిర్బంధము గలిగెను ఈకారణము చేరి మనదేశములో రసాయనశాస్త్రము స్వతంత్రశాస్త్రముగ బరిణమించుటకే యవకాశము లేకపోయెను. కాని పాశ్చాత్యవైద్యులలో ప్రతివానికిని రసాయనశాస్త్రముఖ్యసిద్ధాంతములు వ్యాక్రమిలగ నుండును. మన ఆయుర్వేదవైద్యుల కెట్టి శాస్త్రపరిచయమేలేదు. కాన రసాయనశాస్త్ర సిద్ధాంతములను కొన్నిటి నీవ్యాసమునందు తెలిపెదను.

నంట బొవధముల తరువాత లోహములను భస్మముచేయుట ఆయుర్వేదములో ముఖ్యరంగాము. ఇవి సామాన్యముగ పుటసులు చేసి తయారుచేయవచ్చును. ఈభస్మములు ముఖ్యముగ ప్రాణవాయువుతో గూడుకొనియో, లేక గంధక సంబంధమైనవిగనో, యుండును. భస్మీకరణములో ఆయుర్వేదవైద్యులలో కొన్ని శాస్త్రవిరుద్ధములగు అభిప్రాయము లున్నవి. రసమును గంధకముతో లిపిభస్మము చేయునప్పుడు ఒకపాలుగనుకతో నొకటి మొదలు ఆరుపాళ్ల వరకు గంధకము నూరి, దానిని గాజుకుప్పెలో వైచి, వానికాయంత్రముతో వంచుదురు. ఇట్లు వాడి నప్పుడు రసము సిందూరించి గాజుకుప్పెయొక్క మైభాగమున కంటుకొనియుండును. ఇట్లుకయ

లైన సిందూరిము గంధకపు పాళ్లను బట్టి ఆయుర్వేదము లగు సిందూరిములను వండవచ్చునని ఆయుర్వేద వైద్యుల యభిప్రాయము. రసముతో గలిసిగలిగి గంధకమునుగలిపి వండవలసిందూరిము మిక్కిలి గురు. అయితట్లు గంధకముతో వండిన మధ్యణమును సిందూరిము మరియొకటినియే వారి యభిప్రాయము. కాని యిది శాస్త్రసమ్మతమైనదికాదు. వస్తుసంయోగమునందు పరిమాణనియమమున్నది. అనగా రసము గంధకముతో కూడి సిందూరించునప్పుడు తులము రసమునకు అందులో ఆరవ వంతు గంధకము కలిపి నూరిన చాలును. పాతికతులము రసముతో సిందూరించుటకు నాలుగు తులముల గంధకము చాలును. ఇంతకుంటే నెక్కువగంధకము కలిపినయెడల నాలుగు తులములు మాత్రమే రసముతో గలిపి మిగిలినదంతయు అనివరూపమున నెగిరిపోవును. సిందూరిము గంధకపు డి యోగమున నెగిరిపోయిన గంధకము గాజుకుప్పెయొక్క మూలచివరి చంధమున నును. పాతికతులము రసముతో నాలుగుతులములకుంటే తక్కువగంధకము గలిపినయెడల కొంతరసము సిందూరింక మిగిలిపోవును. ఇట్లు మిగిలియుండిన రసము అవిరిహుచమున కొంతయెగిరిపోవును. మఱికొంత గాజుకుప్పెయొక్క మైభాగమున కంటుకొని సిందూరిముతో గలిపియుండును. మనవైద్యులు చేసెడిరంగాములలో రసముకంటే తక్కువ గంధక మెప్పుడును తీసుకొనును. గనుక సిందూరించని రసము మిగిలి యుండవచ్చును.

ఆయుర్వేద వైద్యులకు తెలియవలసిన రెండవసంగతి తూనిక సంబంధమైనది. అటుతులముల రసమును రిరి తులముల గంధకముతో గలిపి నూరి సిందూరింపఁ జేసినప్పుడు 6 తులముల కంటే నెక్కువమధ్యణము రాదని మనవైద్యుల యభిప్రాయము. అనుభవములో 6 తులముల కంటే కూడ తక్కువయేవచ్చును. కాని శాస్త్రప్రకారము ఆరున్నర తులముల మధ్యణము రావలెను. అటుతులముల రసము అరతులము గంధకముతో సంయోగించిన మధ్యణ మగును. ఇట్టి స్థితిలో అటున్నరతులముకంటే తక్కువమధ్యణము రాకూడదు. విషను వండుటలో నెక్కువగ కలిపిన గంధకమే కాక సిందూరిము కూడ కొంతయావిరిహుచమున ఎగిరిపోవును. ఇందుచేత మధ్యణము యొక్క తూనిక తగ్గును. ఈరీతిచే లోహములను భస్మము చేయునప్పుడు భస్మముల తూనిక ఆయాధాతువుల తూనికకంటే నెక్కువ రాకూడదనియు సరికి సరి తూనికవచ్చు వరకును పుత్రములు వేయుచుండవలెననియు మనవైద్యుల యభిప్రాయము. కాని యీయభిప్రాయము శాస్త్రసమ్మతమైనదికాదు. లోహములు భస్మములగు నపుడవి గాలిలో నున్న ప్రాణవాయువుతో సంయోగించును. అనగా ధాతువులును ప్రాణవాయువును చేరి భస్మములగుచున్నవి. అందుచేత భస్మములయొక్క తూనిక అయాధాతువుల తూనికకంటే నెక్కువగనే యుండవలెను. భస్మీకరణమునందు ధాతువులను ఓషధులతోను పసర్లతోను గలిపి నూరుదురు. అప్పుడు కొంచినందు ఖల్వమును బట్టుకొని యుండును. పుత్రమువేయునప్పుడు కొంతఎగిరిపోవచ్చును. ఇట్టి కష్టములులేకుండ భస్మీకరణము చేసినయెడల భస్మములయొక్క

తూనిక ధాతువుల తూనికను వినిపించుచుండును.

ధాతువులు భస్మములుగ మారునప్పుడేవి మృత ధాతువులగు ననియు, అట్టి వానికి పునర్జన్మ ముసంగతమనియు మన వైద్యుల చుతము. అనగా లోహ సింహారమునండి లోహమును మధునము నుండి రసమును తిరిగిసాధించుట యసంభవమని గారి యభిప్రాయము. భస్మములు ధాతుజన్మములు. ఇట్టి భస్మములు నిర్లక్ష్యమగునో కావో నిర్లయించుటకు మనవైద్యులు రెండ్రుమాను విధముల పరీక్షించెదగు. ఇందు మొదటిది భస్మము నిష్కృద్రికయగుట. అనగా ధాతువులకు సమానమగు తగుటపోవుట. భస్మము వాతతరమగుట కొండవడి. అనగా నిర్లక్ష్యమగు భస్మములు నీటినిద తేలును. మూడవది భస్మములను ప్రేక్షకులను నొక్కివేయు రేఖలు భస్మముపై నంటుకొనను. సరియైన భస్మములగునో కావో పరీక్షించుట కీమానున కురిసా భవములే. కాని అట్టి భస్మములనుండి తిరిగి ధాతువులను జనింపజేయుట యసంభవ మనుకొనుటగాని యసాధ్యమనుటగాని కాస్త్ర సమ్యక్తముకాదు. మృతధాతువులనుండి ధాతువులు తిరిగి జనింపజేయవచ్చునని పాశ్చాత్యరసాయన కాస్త్రమేకాక సుసయముల ర్చేద గ్రంథములు సయితము చెప్పుచున్నవి.

ప్రతిభస్మమునుండియు మృతధాతువును జనింపజేయుట యిష్టమని సాధ్యమగుచున్నది. ఇందుకు వేడివి ముఖ్యసాధనము. నవీన కాస్త్రపద్ధతుల ప్రకారము విద్యుచ్ఛక్తి ప్రబలిన లఘువాత ప్రతి భస్మమునుండియు ధాతువులకు పునర్జన్మమునొసంగుట సులభమైనది. మనవైద్యులు చేయు పుత్రయోగములలో వేడినిచాలక ధాతువులు తిరిగి జనింపక పోవచ్చును. అన్ని భస్మముల కీవేడిమీ చాలి ధాతువులు తిరిగి జనించును.

ఈ విషయము మనవైద్యులకు సయితము తెలియును. నిర్లక్ష్య తిస్మలక్షణములు లేకుండు, అట్టి భస్మమును తొన్ని పదార్థము లతో కలిపి యూనినప్పుడు ధాతువు జనింపకుండినయెడల మంచి దని చెప్పిరి. కాని ధాతువును భస్మమునండి జనింపజేయుట యసాధ్యమని చెప్పలేదు. బసవరాజీయమునందు :—

స్థో. సర్వమేవ మృతం లోహం ధాతుత్వం మిత్రపంచకైః
ఇత్యేకం స్యాన్నిరుద్ధానం సేద్యచారి తరంభవేత్.

భస్మమును మిత్రపంచకముతో—అనగా బెల్లము, గుగ్గిలము, గురిగింబ, నెయ్యి, వెలిగారములతో చేర్చి యూనినప్పుడు తిరిగి ధాతువు జనింపక నీటినిద తేలికయెడల భస్మము పరిశుద్ధమని యెరిగి నేనింప వలయును.

దీనిని బట్టి మిత్రపంచకము భస్మపరీక్షకేర్పడిన మంచిసాధన మని నేనుచున్నాను. ఈ పరీక్షకు లాంగనియెడల భస్మము నిర్లక్ష్యమని చెప్పవచ్చును. ఇంతియ కాని మరియొక సాధనముచేసికట్టి భస్మమునుండి ధాతువులు దీయుట యసాధ్యమని యగమకాదు.

ప్రస్తుతము మన నేతములో చాలవకు ఆయుర్వేద కాస్త్రజ్ఞానము తగ్గి వంశపరింపరగ వచ్చు వైద్యసాంప్రదాయమే మిగిలి యున్నది. ఇప్పుడిప్పుడు మనవారు ఆయుర్వేదమునకు తగిన ప్రాముఖ్యము నిచ్చుటకు కళాకాలల బెట్టియను పరీక్షలు చేసేయు వైద్య కాస్త్రజ్ఞులకు శిక్షగజపుచున్నారు. ఇట్టి సందర్భములలో పట్టికళాకాలలో జదువుచిద్వార్థులకు నవీన సాయన కాస్త్రజ్ఞానమును కూడ కొంత నేర్పుట యవసరము. రసాయనకాస్త్రముయొక్క మూలసూత్రములు తెలిసినప్పుడే యాయుర్వేదవైద్యుడు తన కాస్త్రమునందు చెప్పుబడిన యోగముల యథమును పూర్తిగ గ్రహింప గలుగును.

వాసిరెడ్డి వేంకటాద్రి నాయుడు

తుమ్మల నీతారామమూర్తి గారు

శ్రీమత్కమ్మకులాధిపంద్ర! గుణరాశి! వేంకటాద్రింద్ర! సం గ్రామోర్ధ్వగురరాట్టుమార! నగధీరా! సుందిరాగార! నా నామాణిక్యవిరాజమాన మకుటాంచ న్మస్తకా! జోగిదస్త్రావస్తుత్వచరిత్ర! దీనజనబంధు! రాజకంఠీరవా! చ. అరయగ నీవు జాములడ వర్ధులకిచ్చు భవంబుతోడ నీ భరణ గల రాజు లందఱును దా మొక వత్సర మౌత్తితాళిన్ గరుణ నొసంగు విత్తచులు నన్ గరివచ్చుక? జగ్గధారుణీ శ్వరతనయా! దయానిలయా! సర్వభరాధిప! లోకభూషణా! చ. ఎంతతపం బొనర్చెనో బలీ యమ గావతిపట్టణంబు. భూ కాంతవరేణ్య! మీరచట గ పుర ముండగ నాంధ్రదేశ మొ తెంత తపం బొనర్చెనో? తదీకుండవై జలయంగ నీవు ధీ మంత! కళానికాంత! గుణ మండన! కాత్రమలొకభంజనా! సీ. తనయెత్తు బంగారు త్రాసునండన దూచి

మించిన భక్తి గట్టించెను భవకేశ
నాలయంబు లనేక మనవిలోన
గీ. నేతుశితాద్రిచుక్కు ధాత్రీతలమున
దనకు సరియనగాదగు దాతలేడ
టంచు బేరంబె నఖిలః నాలివేత
వీరుడో వేంకటాద్రిపు ధీవసుండు.
సీ. సంస్కృతాంధ్రాది భాషలలోన మిక్కిలి
పొండిత్యవిభవంబు బడినీ మించి
కవిపోషణం బందు ఘనుడైన కృష్ణరా
యలకన్న మిన్నయన్ భ్యాతి నంది
దేవిభాగవతాది వివృతావ్యంబుల
గృతినంది సాటి భూ పతులమెచ్చ
పండితకవికోటి వలన “నద్య తన భో
జ”సమాఖ్య బిరుదరా జంబు నంది
గీ. తోటి రాజులలో నెల్ల మేటి వగుదు
వాసిగాంచితి వయ్య శ్రీ వాసిరెడ్డి
వేంకటాద్రిపహిత! విమలకీర్తి!
కవిజనస్తుతనామ! సం గ్రామభీమ.

ప్రావ్యాణోత్తములకు బంపిపెట్టె
అన్నప్రదానంబు ననుదినంబును కోటి
ధారుణీసురులకు దయనొనర్చె
అగ్రనర్థుల కిచ్చె నగ్రహారకతంబు
నతివేడ్కతో గోరినట్టి చోట్లు

వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులు

డి. శ్రీ షా చా ర్యు లు గారు

శ్రీమహానీయుఁడు వైద్యకరు లగు శ్రీహమ్ రామకృష్ణ మాచార్యులకును శ్రీగుతి రాజ్యలక్ష్మమ్మకును అంగీకరణసంవత్సరాశ్వయుజమాసమున జనన మందిరి. వీరిని గౌతమ గోత్రము. జన్మభూమి మచిలీపట్టణము. వీరు పితృవైతానుహకముగ కున్న చికిత్సాచరణమును శాస్త్రపరిజ్ఞానముచే వికసించుజేయు దలంచి మైసూరు రాజధానిలోని సంస్కృతకలాపాలలో పుట్టస్వామి శాస్త్రులవారియొద్ద సంస్కృతాయుర్వేదములలో మంచిపాండిత్యమును గడించిరి. మైసూరుగవర్న మెంటు హాస్పిటలునందు క్రియాపథమున యోగ్యతాపత్రములఁ బడసిరి. పదవ నాయుర్వేదమునకు ప్రధాన స్థానము లగు కలకత్తా, బొంబాయి, కాశ్మీరము లాహోరు, వారిద్వారము, జయపురము, నాగికొత్తేత్రము, మున్నగు స్థలములందు సంచించి యచ్చటగల ఆయుర్వేద విద్వాంసులతో సంప్రతించి విజ్ఞాన విభవమును సంపాదించి చికిత్సాలయముల పర్యావేశమున క్రియాచరణమున నైపుణ్యము నిను మడించి ప్రళిప్తినొందిరి. పిమ్మట బెంగళూరున వైద్యకాలకు చికిత్సకులుగా వెదలి కొంత కాల మచ్చట పనిచేసిరి. తరువాత చెన్నపురిజేరి శ్రీకృష్ణకాపరమేశ్వరీ దేవస్థాన ధర్మవైద్యకాలకు ప్రధాన చికిత్సకులై వ్యాధిపీడితు లగు నశేతులకు నారోగ్య మొసంగుచుండిరి. అటుపై కొలదికాలము లోనే ఆ ధర్మవైద్యకాల కనుబంధముగ నియమింపబడిన కలాకాలకు ప్రసక్తులగు నుండి యన్నివిధముల దానిని నానాటికి వృద్ధి నందించుచు నశేక దేశములనుండి చనుదెంచిన విద్యార్థులకు ప్రతి ఫలాపేక్ష లేకయే ఆయుర్వేదవిద్యను లక్ష్యులక్షణ పూర్వకముగఁ గఱపుచు తమ ప్రతిభాకాశలమును వ్యాపింపజేసిరి.

కొంతకాలము గడచునప్పటికి శ్రీకృష్ణకాపరమేశ్వరీ దేవాలయాధికారులు కళాకాలను మానివేయమని రాగా శ్రీ యాచార్యుల వారు పూనికతో నా కళాకాలను తామే నిర్వహింప బూనుకొని శ్రీచెన్నపురాయుర్వేద ప్రచారణీసరి, యునొక సంస్థను స్థాపించి యీ కళాకాలను తదనుబంధములగు వైద్యకాలను ఆతరాలయమును క్రమముగ నభివృద్ధి గావించిరి.

పంజాబు, మలబారు, వారణాసి కలకత్తా, సింహళము, మొదలగు దూర దేశములనుండియును విద్యార్థులు తలుపు రేలేంచి యాయుర్వేదమును క్రియాభ్యాసపూర్వకముగ నిచ్చటనభ్యసించి తమవైదువ్యమును నలుదెసల వ్యాపింప జేయుచు ఆచార్యుల వారికి అఽమాన యశస్సును గల్గించిరి. వీరు ౧౯౦౪వ సం॥న బొంబాయి వస్తుప్రదర్శన మునందు హైమదిపానకము మున్నగు నావధారజములను ప్రదర్శించి ఒక స్వర్ణ పతకమును, ప్లేగుమందులకై శ్రీ గద్వాల సంస్థా

నము చాచిచే నొక పసిడిపతకమును పారితోషికమును పొందిరి. ౧౯౦౪వ సం॥న బఞారము ప్రద్యునముందును, ౧౯౦౬వ సం॥న కలకత్తా ప్రద్యునముందును బంగారుపతకములతోను, మొదటితరగతి యోగ్యతాపత్రములతోను గౌరవింపబడిరి. ౧౯౦౭వ సం॥ కలకత్తా నగరమున భిషజ్యుని యను బిరుదుముతోడను ఆవత్సరముననే మే నెలలో నాసికొత్తేత్రమున నాయుర్వేదమార్తాండ బిరుదుముతోడను బహూకరింపబడిరి. ౧౯౧౩ సం॥న జార్జి స్టాన్వోథాములు వీరికి వైద్య రత్నమును బిరుదుము నిచ్చిరి. వీరు కొల్లం గోడులంఘానమున జరిగిన ఆయుర్వేదీయ సప్తమ సమావేశమున కధ్యక్షత వహించిరి. వీరు ఆయుర్వేద వ్యాప్తికై సలుపు ప్రధానకృత్యములలో సభాధ్యక్ష పదవి నలంకరించుటగ యదియే యారంభము.

౧౯౧౩ వ సం॥ ఏప్రిల్ లో బొంబాయి రాజధానిలో జరిగిన నిఖలభారత కన్వీ యాయుర్వేద మహాసమ్మేళనమునకును, ౧౯౧౭ వ మే నెలలో హరిద్వారములోని ఋషికుల బ్రహ్మచార్యాశ్రమమున జరిగిన ఆయుర్వేద వైద్యమహాసమ్మేళనమునకును, ఆసంవత్సరము ననే నవంబరు నెలలో బెజవాడలో జరిగిన ప్రపంచాంధ్రాయుర్వేద వైద్యసమ్మేళనమునకును, ౧౯౧౮ వ సం॥ ఫిబ్రవరి మాసమున లెహా లిలో జరిగిన గుంటూరుమండల ప్రాథమికాయుర్వేద యూహానీ వైద్య సమ్మేళనమునకును ఆవత్సర మే ఏప్రిల్ నెలలో లాహోరు పూమున నిర్వహింపబడిన నిఖల భారతకన్వీ యాయుర్వేద నవమ వైద్య మహాసమ్మేళనమునకును ౧౯౧౯ వ సం॥ అగష్టు నెలలో రిరు వహింంగ్రపురమునఁ జరిగిన ద్వితీయ ద్రావిడాయుర్వేదవైద్య సమ్మేళనమునకును, వీరు అగ్రాసనాధిపత్యమును వహించిరి. ఆయుర్వేద విజ్ఞానము విశేషముగ వ్యాపించుట కనుకూలముగ మాధవనిదానము అర్కప్ర కాశము, రసప్రదీపిక, పథ్యాపథ్యము, ఆయుర్వేదపరిభాష, భేషజకల్పము, ఇత్యాది గ్రంథములను అంగ్రటికాతాత్పర్యములతో వివరముగ వ్రాసి ముద్రింపించిరి.

శ్రీ వైఖానస మహాజన సభాస్థాయిసంఘ సమావేశమునకు గుంటూరు జిల్లాలో చేరిన జేటపాలెమున 14-9-20 తేది మంగళ వారమునందు దయచేసిరి. వీరు స్వకీయమత సభలకు వెళ్లుట. కిదిప్రథ మపర్యాయము. శ్రీవైఖానసమహాజనసభ కకు పండిత సన్మానమున కు ప్రతివత్సరమును రూ 120 నొసంగ వాగ్దాన మొనరించిరి. శ్రీవైఖానస పత్రికా గ్రంథమాల నశేకవిధముల సత్కరించిరి. ఇట్టి మహా నీయుఁడు- తాదారపురమును- ఆయుర్వేదమార్తాండు- అంగ్రజనని ముద్దులపట్టి. రాది సంవత్సర భాద్రపదబహుళ పాడ్యమి బుధ వారమున నస్తమించెను.

స్వ తి ప ద్య ము లు

శ్రీ

ప్రీతి పద్యములు దని ధాత్రిం దన్ను గీర్తింక, స
ద్యోలాభంబున గుఱించుకొనకాయుర్వేద వైద్యప్రచా
రాలగుటె పవిత్రజీవనము గావార్చించు, మా దీవి గో
పాలాచార్యుడు వైద్యరత్న చుకటా వైలాకముం జేరెనే.

క. చూపాలిటి మంచారము
చూపెన్నిధి మాగురుండు మామామ్యుడు మా
గోపాలాచార్యుడ
శ్లో. పోయెనే సమ్మూ బాసి వాకమ్మనకున్.

మ. ఆనఘా నీవు జ్వరాత్తి నుంటి వని మేమాలించుమాత్రాన గ
క్కున మాగుండెలు వ్రయ్యి లయ్యె నపుడా గోదావరీ మండలం
బున గావించిన వైద్యసంఘమున, నామ పెట్టు దప్పించుకొ
న్న నికన్ మ్రంగెనకాలమృత్యు వకటా న్జ్ఞాడు దౌవ్యంబుతోన్

సీ. యెగించు బద్ధాలయను గూర్చి వ్రత మేమి
సలివెనో రాజ్యలక్ష్మయ్య తల్లి
తిలకింప రామకృష్ణుల కిడెనో యెన్న
పూజలు రామకృష్ణుండు సతము

నిను విష్ణుగారి గాంచ వనబాటు ని సవర్య
తమి జేసెనో పుట్టస్వామి గురుడు
నిను భక్తుగా గాంచ ఖిలేతు నేరితి

నర్పించెనో యర్థి శాంధ్రమాత.
ఆరయఁ బోయెను గురులును నట్టివంక
నువని భవ్యత గాంచిన దనుట నిజము

దీక్షివంకందె యహృతంపు దీవి. కాని
యట గోపాల చుము బాసి యరిగి లేట్లు ?
సీ. సతతంబు శాంతరసం బొట్టు చుండు నీ

యకలంక ముఖచంద్రు నరిసి చురసి,
నిస్సాన్నిలివై నింపు నీడు చాక్షిణ్యంపు
టీకణ స్తోమంబు నెంచి యెంచి

నెమ్మద ముడయించు నీ మహామంద మం
దస్మిత రోచుల దలచి తలచి
యభిల లోకలత మహాశోగ్యదంబగు

నీడు వాక్సధ నాత్మ నిలిపి నిలిపి.
పొగులుచి న్నారు నీడు బందుగులు వైద్య
గణము లాపులు శిష్యలోకముల నార్య

మ. బసనీభారత మాత నీడు సుతులీక్షామండలిన్ భవ్యలా
యనఘాత్తం నులఁ జూచికొంచు మది నిత్యానందమున్ జెందునీ
ధనసాదంబును భంగ పుచ్చి యకటా కారానిదుఃఖంబు గ
ల్పనఁజేసెం గద నికు నాపిధి బుధుల్ భావంబునక దూరగాన్.

లఖిలజనములు వీరు వారనక నిపును.
మఱి యెపుడైన జాతుమె మామ్య నిన్ను?
సీ. భవ్యత నికు మాలిఁ బాల్పవే యెన్నైన
నుండలాయుర్వేద మహితసభలు

నినుఁ బరీక్షకు గాగ గొసలేదె యగణితా
యెన్నద పాఠశాలాత్తమములు
నినుఁ బ్రధానచిత్తుకుని గా బడయరే కృ

తాద్యలై వెక్కిరి డ్రీలాధిపతులు
ని స్వగ్ర పీఠిని నిల్పజే పలు మాటు
భారతేయుర్వేద ధూరిసంఘ.

నుక్క టక్కట! నేడు నిన్నంత కన్న
నున్నంత ఒగు పదవలనుంచ నెంచి
నమరపురికి గొంపోబోలు నావిధాత

దీవికులచంద్ర ! గోపాల ధిమభేంద్ర!
సీ. ఏ యింటఁ గనుగొన్న నీయావధనుధా వి
తానంబులే గదా భవ్యచరిత

ఏవత్రి కారాజ మీక్షించినను నీడు
ప్రకటనలే గదా భవ్యచరిత
ఏవైద్యతతి గోష్ఠి నెలమితో విచ్చను

నీ ప్రశంసయ గదా నిర్మలాత్మ
ఏ యూరఁ గనకొన్న నింజైన నీ యవ
సంఘంబులే గదా నదయప్పదయ.

గీ. ఆకట మరై వైద్యతిమిరంబు నణచి నిపుల
విపులనదై ద్యలేజంబు వెలుగజేయు
నీ మహాజ్యోతి యే మమ్మి? నోహవళాత్మ

వైద్యలోకంబునకు లోటువఱల నేడు.
కా. ఆయుర్వేదము నుద్ధరింప భవ్యతయందైన భవ్యస్వమున్
ప్రాణంబున్ వినియోగ జెట్టి మిగులన్ భాగిల్లి యున్నట్టి నీ

యాయుర్వేద కళాలయం బింకను నేమాధారలిన్ బొందునో
ఆయుర్వేదపితామహ! యెటుగ మయ్యా చెన్న పట్టంబునన్.

ఉ. చారితరావర్గమున, స్వర్గమునందో, విహారమందో నీ
కోరిక చొప్పు లెట్లు లకుంతితవై భవయుక్తిలోడ వి
స్తారసుఖంబు చేకొనుము సర్వగుప్యవజీనికాను న

త్యారముతోఁ బరాత్పరు నఖండకృపన్ సుఖముండుమా బుధా.
కోన రాఘవయ్య గారు

కా. ఆయుర్వేదము నుద్ధరించుటకు నై యాంధ్రప్రపంచంబునం
జేయూపిర్భతమొంది జీర్ణదశలో నేమూలనోయున్నయా
యాయుర్వేదము నుద్ధరించి నిజజన్మశ్రేణి విఖ్యాతిమై
యాయాంధ్రోర్వినిమించు జేసిన సుతుం జేగక దివికాదగక.

బీ. డి. ప్రసాద రావు

Late Pandit, D. Gopalacharlu

కీర్తి కేశులై న పండిత, డి. గోపాలాచార్యులవారు

Late Tanjanagaram Thevapperumaliah Garu

కీర్తి కేశులై న తిరుజనగరము తేవప్పేరుమళ్లయ్యగారు

శ్రీ శ్రీ శ్రీమల్లెల లోకమాన్య బాలగంగాధర తిలకు

జ్ఞో. యదా యదాహి ధర్మస్య హ్లాని ర్భవతి భారత, అభ్యుత్థాన మధర్మస్య తదాత్మానం సృజాన్యహం.

లోకమాన్య బాలగంగాధర తిలకమునామ

పంచాంగుల ఆదినారాయణశాస్త్రి గారు

నియతినామక సాంద్ర సహార తతిబ్రుంకు భరతాత్మజుల పాలి
భానుమూర్తి, కారాగృహంబులే, కనకసౌధములుగా నంత
సింఛిన కార్యసాధకుండు, కర్మయోగమె కృష్ణుఁడుభావమని సదా
బోధగావించిన పుణ్యమూర్తి విహిక నుభముల నావతయేనియు
సరకు సేయని యట్టి సాధుజనుఁడు, తనదుజీవితమంతయు ధన్య
ముగను, దేశ సేవల వెలయుచు భీరతముఁడు, లోకమాన్యతఁ గన్న
విశేషముఁడు, బాలగంగాధరుడికేఁది? భాంతాంబ!

జనమంచి సీతా రామస్వామిగారు పితాపురము

సీ. ఏపండితుని మాటయెల్ల ప్రాజ్ఞులకును విజ్ఞానసంఘము క్తవేదవాక్కు,
ఏనీరు ప్రావీణ్య మెల్లయోధులకును ధర్మసంగ్రహము దృఢకంబు
ఏభన్యజీవితంబెల్ల మానవులకు దేశభిమానోపదేశకర్త, ఏమహా
త్మునినామమెల్లహైందవులకు పరమాను రాగపంపాదకంబు.
అట్టిబాలగంగాధరుడెక్కట కట మనలనందఱ విదనాడిచనియె
దివికి, ఎంతకష్టము ప్రాపించె నింతలోన! కదుపుచెలువగుచున్నది
గాని, దిటుము తెచ్చుకొన శక్యమే యెట్టిధరులకును.

కాశీనాథుని చిన వీరభద్రయ్యగారు ఈశుపుగల్లు

ఉ. భారతహృత్ప పుత్రుడయి, భారతదేశము వృద్ధిజేయుగా, భారము
మాని బోధలను బాగుగజేసి స్వరాజ్య బీజమున్ చాచివిత్తై
జిత్తముల, పండకమున్న మహాత్ముడక్కటా! భారతి మాన్య
దాతలకభానుడె యస్తమనంచె మాతలో!

చ. ఆనఘుడులోకమాన్య ఘను డన్నను భారతదేశవృద్ధియే ఘనమని
యొంచి కష్టములగాంచియు ధైర్యవండు గీతలకా ఘనమతి కర్మ
యోగమును గౌరవమందగవ్రాసె గ్రంథమున్ ఘనశక్తి గాంచి
యిటు గాయముఁ బాసెనె భారతాంబజో!

రాజా ముల్లి ప్రెగడ భుజంగరావుబహద్దరుగారు

సీ. అధికారు లెన్నెన్ని విధముల బాధించి, వట్టిపల్లార్చిన భయముగ
నక, కారాగృహప్రాప్తి భారంబనక దేశ సేవకై పలుమారు సిద్ధ
పడియు, మితివాదులను పదానాతి నిగ్రహ మనుగొల్పి, బరదేశ
మున ధైర్యపడినఁ జూపి, సంక్షోభ దెల్పరాజప్రహేళులనొంచి,
వారి ధాకలకు భీభత్సుగాక, దేశసేవను పరమావధిక గణించి
మానధనముల లెక్కింపఁబూనుకొనక, భరమహారాజ పదవివదంబుఁ
బ్రజల, వలనఁగాంచిన తిలకు దివ్యముఁ జెందె.

ఎన్. సుబ్రహ్మణ్యదీక్షితులు, పుంగనూరు

కా. శ్రీమత్సద్గుణ మండితోదర! యశ- శ్రీకోభిరాకాంతరా!,
కామాద్విషదద్రి వజ్రధం! లో- కభ్యాత-నిద్యాధరా!, భూవ

ద్రైశవిలాకితార్తనికరా!-పుష్పాకతారా! భవం, దానాదంబు
నొసంగునీకు యిహ మాన్యా! బాలగంగాధరా!;

చ. ఒకచోనాల్మ సతీవియోగము మను బుగ్రాధిపాధిగముం,
చి కడున్మాటియనెట్ట; నొక్కయె డ శి-క్షింపంగఁ గారాలయం
బకలంకశ్శిలి ధైర్యమూరియొరయిం- తై సంజలంపంపంగనే, రవు
గీతార్థముఁ దెల్పినా వహజా! ధీ-రా-బాలగంగాధరా!!

చల్లా పిచ్చయ్యశాస్త్రిగారు

గీ. పరిష దుద్యానభూములఁ బ్రసాదున్న తాళమరసాలవృక్ష
ఖాంతరమున, సంతస వసంతనేశఁ బ్రణానుభముగఁ గంతమెత్తెడు
పిత"తిలకం" బువోయె.

కా. అప్పయ్యశాస్త్రిగారు

కా. స్వారాజ్యంబు స్వరాజ్యంబు నెలవైగించాటి వెక్కిరిండ్లయో
కారాగారము నందుచుంచినను ని కార్యంబు చాలించలే, దారా
బంధులు గోలపోయినను నీధైర్యంబు బోసేక్కయెం, లోరమ్యం
బుగఁ జేసి మానున మోహో, లోదాటుకైయోలే, స్వారాజ్యం
బును సుస్తజేవతల, దేవాబాలగంగాధరా.

మా మునయ్యగారు ప్రొద్దుటూరు

మ. అనూత్మా! జ్వరపిడితుడయితివం చాలించి యారోగ్యమున్,
దనదున్ దోయని యుంటి మీదినము నారాపత్రికల్ పిడ్లు, బో,
లిసనీయంతముదెత్తె! నీమరణమొలిసకొందచి చచ్చట్లు న, జ్ఞన
చిత్తంబుల కాల్చివైచె, నుతపేహ! బాలగంగాధరా.

ప్రహ్లాభట్ల పట్టాభిరామకర్మగారు గుడివాడ

సీ. కరణ హృత్పరగర్భ -పాధోధికెవ్వఁడు, భూర్భువస్వభూతి బా
దమనాడు, అజ్ఞా.తిమిసం వ్యాప్తులకెవ్వఁడు బాలమాన్యుని
భాతి బరగినాడు. స్వేచ్ఛాపరహితులై-చెలగు హైందవపాశ్చి
గావంగనెవ్వఁడు-గణగినాడు. భారతదేశస్థితి- బాగుజేయగ నెంచి
ఇంగ్లాండునకు నెవ్వ దేగినాడు. భావతీయైకమోక్ష ప్ర-చార
మునకు లగినకార్యమెవ్వఁడు-దలచినాడు అట్టి శ్రీ బాల
గంగాధరాభ్యుతిలక మస్తమించెను మనల కోకాబ్బిదోసి.

యెడ్లపాటి వెంకట సుబ్బారావుగారు

చ. కలలోనిన్నటు దోచు నీమరణమో కైవల్యసంప్రాప్త! లోపల
నెంతో దిగులపైపాదుకొను నెప్పక్కెన్గనం బోయినన్, పలు
భంగుల్ భవదీమమూర్తిగ నెవన్ శంకించునొక్కస్పృహ ట్టుల
నీన్యత్యువు మృత్యుమందులిక నెట్టుల్ కాంతిదేహుడనో?

[illegible]

సుబ్రహ్మణ్య భాగవతులు తెనాలి

సీ. మూడుభావలను సం పూర్ణమై దువ్యంబు బడసిన యెట్టి సత్సండి
తుండు, అంత రాత్మకును చే కాల్చివచ్చికి కానిపనినికన్నెత్తిమా దని
స్థియందు, తనవైన బడినచేను ననన్యసామాన్య మనగ వాదించిన
స్వామీవాది, బంధమును కర్మ పరముగా గీతలవ్యాఖ్యచ్రాసిన
మేటి భావ్యకర్త, బాలగంగాధరాఖ్యుల ద్రావ్యకృణుండు అఖిల
భారతజనహృద యాలయముల తనదనుకూర్చి ప్రతిష్ఠించి తాను
చేరె పునిసాయజ్యమిందుకై చింతయేల.

గీ. ధర్మమునకును హానియు ధర్మమునకు
తగని యభివృద్ధిక గిన తరుణమందు
అవని నవతారమెత్తెన నన్ననీడు
పలుకునే నమ్మెదముజేద వాక్యమనుచు.

గండిమేడ వేంకట సుబ్బారావు

సీ. అకసాన సమయాన, హా, జన్మదేశమా! యంచెంత మదిఁబల్కొ
రించినావ్రె, మరణకాలమునందు, భరతప్రపంచమా! అనియెంత
మదిలిగ్గ, నఱచినావ్రె, అంత్యకామునందు, హా; మహారాష్ట్రమా
యని యెంతసంతాప, మదినావ్రె, తరలి పోయెడివేళ, ధర్మ
కన్యారమా! యంచెంత నది విచారించినావ్రె, అకట! పర
లోకమునకు నీ, వరుగువేళ ప్రేమమమైంత దీవించి, వెడలి
నావ్రె, భువన సంచారి వైకుంఠమూర్తి కెఱుకమాన్య గుణభవ్య
హా! లోకమాన్యతలక!

నిర్లపాలెము లక్ష్మీ నరసింహాచార్యులు

సీ. పాశ్వాత్యనభముపై ప్రాచ్యవిజ్ఞాన చంద్రికప్రకరించి హరింప
జేసి, భారత హృదయచక్రములను దేవసేవామృతమ్మున జేర
దీసి సకలకు పలయముల సర్వేశ్వరగీతార హస్త్యకరమ్ము నలరజేసి
జకాంతి శోభచేఖల నక్షత్రాభి కాంతివెల్లనారిం; వంతగూర్చి
భీతరమన చోయలకెత్తవేసి రాగిణులయందు తాపాగ్నిరగులజేసి
అక్కటా! పీడిసోయితె యభిగ్రంకి బాలగంగాధర మధా
కరాళలాస!

పల్ల వేంకటేశాస్త్రి

ఉ. భారతమాత నీదగున భాగ్యము కేమనిబల్కువాడ హా
కూరవతలనమై ఒకగు నూనుని మాన్యని బానిసావు యె

వ్వారలు నీకుదిక్కికను వంతలపుంతలుగాక యమ్ముజే
నూరుల జన్మలాందియును నొండగనేర్తువే! యట్టిపుత్రకువ.

శ్రీ. బి. కోటిలింగకవి.

సీ. అఖిల భారతనాయ కాగ్రేసరుండు గీ, తారహస్త్యాది యుద్ధగ్రంథ
కర్త, ముస్సయం నిర్ణయ నూత్రోపదేశకుం, డఖిలదిగంతవి శ్రాం
తక్కిర్తి, ఆబాల్యమాత్మజే కారాధనపరుండు, నధ్యాత్యవిద్యారహ
స్యజేది, సకల సగుణగణ ప్రకలిత సాంతుండు, కార్యకూయం
దైన, కర్మయోగి, కష్టముల లోల్చి నిజమాకు, ఖడ్గవాది, బాల
గంగాధరాధ్యవిద్యత్రుభుండు తను, ధనచనంబులొరులకై ధార
వోసి, భౌతిక శరీరముంబెడఁబాసె నకట॥

గార్లదిన్నె సుబ్బారాయుడు గారు

సీ. భరతమాత కొఱకు పలుకన్వయలఁ జెందె పలుకంగఁ దగు పుత్ర
తలకుఁడితఁడె! దుర్జను లెన్నియో తొందరలో పెట్టిన నలయ
లోర్చిన సాధు తలకుఁ డితఁడె, ఆలవిడ్డలయెడ నాకాంత యెట్టి
వో తెలియ కుండిన ఋషి తలకుఁ డితఁడె, కారాగృహస్థుడై
కవితా మధా రసం బోలికించె సత్కవి తలకుఁ డితఁడె, ఇట్టి
సర్వతలకుఁ డెంతయు మహనీయు డస్తమించె శుభములన్త
మించె, దేశసైత్రముఖకు శేకయములో ముకుళించె విధి తెఱంగు
నెంచఁ దరమె!

దద్దనాల లక్ష్మీనరసాచార్యులయ్య గారు

సీ. ఆగష్టమాన మారంభంబునకు నీడు కాలంబు జెల్లెజే కరుణసాం
ధ్ర! నీవు బూనిన కార్య మెవ్వని మూపుచె దిగవెట్టి చదివి దివ్య
శేత్ర! పరమపవిత్రమా చుదీయనామంబు విననివారెవ్వరు
విమలచరిత! స్వారాజ్య భారంబు స్వాతంత్రులగు మమ్ము జా
చుకొమ్మును మన్న జాడగలమె దేశభక్తులలోన యీమని కృప
వలన నగ్రగణ్యుండవై నవతరించి. పట్టివాడవు నేటిట్లు లంతరించి
దేశమాతను మమ్ముతి తెంపులేని దుఃఖసంద్రంబు నందుల ద్రోసి
వేయ న్నాయమే నీకు నేనిట్లు న్నాయమార్గ

పుద్యుగిరి, సీతారామాచార్యులు.

ఉ. చూచితి వెల్లదేసములు చూచితి వెల్లసభలో నరేంద్రులం
జూచితి వెల్ల హెందవుల నుంతయ టభ్యుదయంబు గూర్చగా
జూచితి వింతలోన కిధిచోదితమో ప్రజలం దేశేశముం
జూచితివేము తండ్రి దివివోచ్చగ హా! తిలకా మహాత్మకా.

చిన్ని పా లుఁ డు

కంచనవల్లి కనకమ్మ గారు

శ్లోలయ లీలికారములు నీ చిరువపులు నీపుయారములో, ఈలలితంపు పల్కులును నీ మునుసోహరహాస సంపదలో
పాలమెఱుంగు బుగ్గలును స్వచ్ఛవిలాసనందరత్వమున, బాల రసాల నూత్నతర పల్లవకోమల హస్తయగ్మున
తేలగు బాహుబాజ్జయును, మిష్టగు చిత్తము, మంధహాసమున, జాలము గల్గజేసి మును సంతసవాధిని ముంచు భావకా!

శరన్నవరాత్రప్రశస్త్యము

దుర్భాసుబ్రహ్మణ్యకర్తగాదు

నవరాత్ర మనఁ దొమ్మిది రాత్రు లని యర్థము. రాత్రికృత్తుము సమాసవశమున రాత్రమై యీహూప మేర్పడుచున్నది. దేవీప్రతికరముగా వసంతాది యందును ఒక నవరాత్రము చెప్పబడినది. శరద్వసంతములు యమదంత్ర లనియుఁ దదారంభమున నవిష్టవి గృహితి నండీపూజవాదికము కర్తవ్య మనియు దేవీభాగవతము. ఇట్లు వసంత శర శ్రవణరాత్రులు చెందును సాధారణముగా నున్నను, నిబంధకారులు అద్యమును విస్తరింపక శరన్నవరాత్రములనే ఎక్కువగా నభివృద్ధించి గుఱున్నారు. బ్రహ్మాండపురాణాది గ్రంథములయందును శరన్నవరాత్రమే ప్రతిపాదింపబడియున్నది. అలిత సహస్రనామ భావ్యమందు - శారదారాధ్యా ఆను నామమునకు ముఖ్యముగా శరత్కాలపూజనీయ యను నర్థము వ్రాయబడింది. భార్గవార్చనదీపిక యనుగ్రంథములో-ఆశ్వినశ్య నీతే పక్షే ప్రతిప త్సుకుభే దినే, యనియు, మార్కండేయపురాణములో శ్లో. పూర్వ విధాతు యా శుక్లా భవే త్ప్రతిపదాశ్వినీ నవరాత్రవ్రతం తస్యాం న కార్యం శుభ మిచ్ఛతా" అనియు, స్కాందమున - ప్రతిపద్యా శ్వినీ మాసి సా శుద్ధా శుభదా భవేత్-అనియు దేవీపురాణములో శ్లో. "యో మాం పూజయతే నిత్యం ద్వితీయాదిగుణాన్వితాం ప్రతిపచ్చారదీం జ్ఞాత్వా సోక్తు తే శుభ మవ్యయ" మ్మనియు అన్య యన్యాలికేకముఖము లైన వాక్యముచే శరన్నవరాత్రవ్రతము ఆశ్వ యుజ శుద్ధ ప్రతిపత్తితో నారంభ మగు నని చెప్పబడియున్నది. కాబట్టి లోకాచార మీ విషయమున భక్తకాస్త్రపురాణానుసార ముగా నున్న దనుట స్పష్టము. నవరాత్ర మాశ్వయుఃశుద్ధ ప్రతిప త్తితో నారంభమై మహానవమితో బూర్త మగుచున్నది. ఇది తొమ్మిదిదినములు ప్రవర్తిల్లవలసిన కార్య మైనను తృతీయాది నవ మ్యంతము సప్తరాత్రముగాఁ గాని, పంచమ్యాది పంచరాత్రముగాఁ గాని, సప్తమ్యాది త్రిరాత్రముగాఁ గాని, అష్టమ్యాది ద్విరాత్రముగా గాని, ఏకదినపక్షమున గేవలాష్టమిని గాని, కేవలనవమి గాని, అచరింప వచ్చునని సౌకర్యము చెప్పబడియున్నది. అకరణమందు దోష క్రమణమువలన నది నిత్యవ్రత మనియు ఫలశ్రవణమువలన నిది కామ్యకర్మ మనియు నేర్పడుచున్నది. నవరాత్ర కర్తవ్యములు కాస్త్రములఁ దొమ్మిది తెలుంగుట వివరింపబడి యున్నవి. (1) కలశ స్థాపనము (2) దేవతాపూజనము (3) సప్తకేత్యానిజపము (4) అఖండ దీపము (5) మాలాబంధనము (6) ఉపవాస న కైకకర్తాది నియమము (7) నువాసినీభోజనము (8) కుమారీభోజనము (9) ప్రోత్రమంత్రచో మాదులు. ఇందు దేవతాపూజనము ప్రధాన మనియుఁ దక్కినవి తదం గవలనియు కాస్త్రీయాభి ప్రాయము. ఈ తొమ్మిది తిథుల నేయే

విశేషాంశములతో - నేయేవిధమున భక్తుఁ డెట్లుపాసన గలుపవలసి నదియు భక్తితరంగిణ్యాది దేవీ గ్రంథముల యందు వివరింపబడి యున్నది.

ఈ వ్రతము దాహ్నిక త్రైకాలిక పూజ ఉపపన్నముగా నున్నను, రాత్రిపూజయే యుత్కృతమును క్షీప్ర రాత్రికృత్తువినా ఫల ప్రదమును గావున దత్త్వా శస్త్రమున ఈ వ్రతము నవరాత్ర వని చెప్పబడినది. కొందఱు దీనిని నక్షత్రవ్రతముగానే చెప్పి యాహ్నికపూజా పరిత్యాగమును బోధించిరి. కాని భర్మకాస్త్రజ్ఞులు రాత్రి ప్రకృతీవలన నహాకార్యము ల్యాజ్యము కాదనియుఁ గలశస్థాపనాది కార్యము ప్రమాణ బాహుళ్యముచేతఁ బగలే కావించఁ బడవలయు ననియు కానించిరి.

నవశబ్ద విచారము

'నవ' శబ్దము కాక్తసూప్రదాయమున నతి ముఖ్యము. సంఖ్య లలోఁ దొమ్మిది కెక్కువయైన వ్యతంత్ర సంఖ్య యేపరిగణ నమందును లేదుట స్పష్టముగదా! ఇది నవరాత్రపూజా విధానమున పర్యాధిక స్థానము నధిష్టించి యున్నది. ఈ వ్రతమునకుఁ బ్రధమంగా మైన కల శపూజ నవాత్మరమంత్రముచేతఁ జేయవలసియున్నది. నువాసినీ భో జన కుమారీవరణములు నీనవసంఖ్యాపరిమితములై యున్నవి. వరణీయ లైన కన్యల యొక్క నామములు తొమ్మిదియు వయోనియతిని బట్టి వేర్వేరుగా చెప్పబడినవి. ఇష్టదేవత యైన దుర్గ యొక్క స్వరూప ములును తొమ్మిదియే. నవశాటి కక్షి సహితయై నవావరణములకు లోపల నవగుర్గాస్వరూపమున వర్తిల్లి నవాత్మర మంత్రాధిష్టాన దేవతను నవసంఖ్యాపరిమితములైన దినములలోఁ బూజించుట సమంజసమే. కావున ఈ నవరాత్రవ్రత మవశ్యానుష్ఠేయము.

నవరాత్ర వ్రతమునకు మూలము

ఇళకు శ్రీరామనవమి, కృష్ణాష్టమి ఇత్యాదుల తున్నట్టులు నవరాత్ర దినములకును పూజ్యదేవతా చరిత్రమునకును సంబంధ మేదేని గలదా? యనుట విమర్శనీయము. లోకాచారమును బట్టి చూడఁచున యౌధ్ర గౌడ వంగాదిదేశములందుఁ గూడ నవరాత్ర ములలో దేవీవిజయాదికము ప్రఖ్యాతింపబడుటయుఁ దన్మూలమున నివి మహిషాసుగ సంహారాది దేవీవిజయదినములుగాఁ బరిగణింపఁ బడుటయుఁ గలిగి యున్నది. కాని యిట్టి ప్రతీతికిఁ గారణము మృగ్యము. ఈవిషయము ప్రముఖముగా నుండవల న చండికాసప్త శతీలోఁ గాని, దేవీభాగవతమునఁ గాని, మఱి మార్కండేయపురా ణాదులలోఁ గాని, ఇద మిత్ర మని చెప్పబడి యుండలేదు. శరన్నవ

రాత్రి పూజ బహుభాష ప్రకృతి వచనములు విశ్వంభులముగాఁ గలవు. కాని, ఈ యాశ్చర్యముల మానమున నీడినముల నీకాశ్యములు దేవితే నానందింపబడిన చతు సాధారము కన్నట్లు. విశేషించి ఈగన్నవరాత్ర ప్రస్తావనమునకునే జేతొక కొన్ని దినములు గూడ మాఖ్యముగాఁ బరిగణింపబడి యుండుటవలన ఈదికములే దేవీవిజయ ప్రస్థానదినము లనుట కొంతదనుకఁ బ్రత్యాఖ్యాత మగుచున్నది. ఆశ్చర్యముజూపాదియు, చైత్రమాసాదియు నవరాత్ర వ్రతమును గ్రహింపబడుటవలన గారణముల దేవీభాగవతమున -

శ్లో॥ శృణుమాం ప్రవక్ష్యామి నవరాత్రవత్సరభం, శుభాత్కాలే విశేషణ కర్తవ్యం విధిపూర్వకం, ససంలేప ప్రకర్తవ్యం తథైవ ప్రేమపూర్వకం, ద్వావృతా ముదంప్రాప్త్యా నూసంసర్వజనేషుతై, శరద్దసంతనామానా దుర్గమా ప్రాణినా మిహ, తస్మా ద్యత్వా దిదంకార్యం సర్వత్ర శుభంబుధృతా, ద్వావేన మనుషాఘోరా- బుతూ రోగకరా నృశాం, వసంత తుదా జేవ జననాశకరా పుభౌ, తస్మా త్తత్ర ప్రకర్తవ్యం చండికా పూజంబుధైః " అని చెప్పబడినదే గాని, యుగం గారణాంతర మున్యసింపబడలేదు. అందే మఱియొక్క చోట " ఆప్తమ్యాం చ చతుర్దశ్యాం నవమ్యాం చ విశేషతః, నువ పూజా ప్రకర్తవ్యా-అని చతుర్దశీ సహితముగాఁ జెప్పబడి యున్నది. కాకాగ్రములు, పురాణములు తంత్రములు సంఖ్యములు, అంతములు. ఇట్టి వానిని నేదని ప్రబలాధారము చిహ్న-నో విజ్ఞానము సచార్యము. కరన్నవరాత్రమును దేవీ విజయములతోఁ గలవు విశేషవిషయము చొప్పుడవన్నను ద్వావృతాధ్యక్షము యుగయుగంబుల నవతరించి జగత్సృజన మొనర్చు జగన్మాత జగత్పూజ్యయగుటకు నుండి యేము కలరా?

అధిష్ఠాన దేవతాస్వరూపము

ఆర్యమత మెల్లవిధముల నవవర్షము ఆర్యసతముల వలె గాక ఇది మొదటి నుండియు జిజ్ఞాసువుల బుద్ధి వైచిత్ర్యముల నెఱిగి తత్తదుచిత క్రియాకలాపమును నిర్మించినది. ఇట్టి సామరస్య పరాయణత యితర త్రయములందు లేదు. మనుష్యులు కేవలము ప్రాకృతిస్థితిలో నుండు సమయమున వారికొఱకు విగ్రహారాధనాదికము చెప్పబడినవి. విగ్రహపూజాదుర్భేదముండేదాడే విగ్రహానునకు మూలమైన మూర్తిని గుఱించి విచారంపఁదొంగిలెపుడు ప్రాకృతిజగతి ముఖమున నీతిబోధకము లైన తదవతార చిత్రములు ప్రకంపింపినవి. ఇక్కడ గొంత జ్ఞానముల కడి, జిజ్ఞాసు సవతార తత్త్వవివేచనములకు గడంగినపుడు, జగత్సృష్టిస్థితిలయాధికారి యైన సమంతప్రవ్యాము లేక - యాశ్వరస్వరూపము నీటాడింపబడినది. ఏదం రూపాపాసనలచేఁ జిత్తకుర్చి గలిగి-పూర్ణాధి కారియైన వానికి, సగుణ బ్రహ్మమున కతీత మైన యధిష్ఠానము - లేక నిర్గుణ బ్రహ్మస్వరూపము బోధింపబడినది. మఱియు నేకాదశప్రయోగ న్యాయమునఁ గాక, త్రియాతతత్పరసకుఁ గర్మయోగ ద్వారమునను, కాయక్షేత్రసహనశీలనకు వాతయోగ ద్వారమునను, శరహోహోవిచక్షుణునకు జ్ఞానయోగ ద్వారమునను, రసతిప్సవునకు భక్తియోగ ద్వారమునను, ఇష్టసిద్ధిప్రాప్త్యపాయ

ములు చెప్పబడినవి. ఇట్లు మంచానుజిఘృతాఁ బూర్వర్థలు చేసిన యనంతవిభాగములు చూడఁగా, వారి సర్వజ్ఞత్వము వ్యక్త మగుచున్నది. భాగవతసప్తమ స్కంధముకొనను విగ్రహారాధన మత్యంత ముక్కర్నింపఁబడి యున్నది. ఆ గ్రంథమందే జేతొక్కచో ప్రతిమార్చనము ఖండింపబడినది. సామాన్యపాఠకుఁడు వీని వైరుధ్యమును జూచి భాగవతకర్తకు మతవిషయమున నిశ్చితాభిప్రాయము లేదని తలంచును. కాని పరమకారుణికుఁడైన వేదవ్యాసుఁడు ఎవ్వని కేది చెప్పిన నవయోగమో, అది వానికిఁ జెప్పుచున్నాఁడని తెలిసికొనఁ జాలఁడు. ఆర్యసతమున, బుద్ధి భేదము చేయరా దని ఘంటాఘోషముగాఁ జెప్పబడినది. ఎవ్వఁ డేని ఏవిధముగా నేని, తాత్పర్యారాధన తత్పరుఁడై యున్నయెడల నీతిబాన్యాక్రియ బున్న వానిని దిద్దవచ్చును. గాని వానిబుద్ధికి వాఁడుచేయు పూజయం దెన్ని టికిని వికల్పముఁ గల్గింపరాదు. గీతల యభిప్రాయమును నిదియే. శుద్ధాద్వైత ప్రతిపాదకుఁడై - బ్రహ్మమున కెట్టి విధమైన రూపమును గాని నామమును గాని యంగీకరింపని-శ్రీచచ్చంకరభగవత్పాదులు విగ్రహారాధనముఁ జేయుచుండిరి. ఇది స్వార్థముగాక శిష్య ప్రరోచనార్థ మనుట విశేషము కదా. మఱియు మన యార్యమతమున 'నర్థవాద'మని యొకటి కలదు. ఎవ్వఁ డేరూపమున నీశ్వరుని బూజించుచున్నాడో, లేక యే వ్రతము చేయుచున్నాడో, దానిని ఇతరము లన్నిటికంటె నధిక మని యుత్కర్షించి పోగడుట స్తుత్యస్తుతి యందును. ఇందుద్దేశ్యము భక్తుని బుద్ధి నన్యమునుండి మఱలించి చేయుచున్న కార్యమునందు స్థిరీకరింపఁజేయుటయే. కాని కలహానైన నితరవ్రతములఁగాని యితర దేవతలఁ గాని దూషింపవలయు నని కాదు. ఇది యెఱుంగక పురాణములు పరస్పరవిరుద్ధము లని కొందఱు, వైవ వైష్ణవాది భేద ప్రతిపాదకము లని కొందఱు, తత్త్వ మెఱుంగక విభ్రాంతిపా లగుచున్నారు. స్థూలము లైన వ్రతావతార విషయములే గాక ఇట్టి సామరస్యము తత్త్వప్రతిపాదకము లైన వద్దర్శనములందుఁ గూడఁగల దనియు, అవి పరస్పరవిరుద్ధములు గాక జ్ఞానసాధారోహణమునకు సోపానము లనియుఁ వానికిఁ బర్యవసాన ద్వైతవం దనియు శ్రీ వివేకానందస్వాములవారు చెప్పియున్నారు.

3. పూర్వము శిష్యుఁడు గురూపదేశపూర్వకముగ నే విద్య నధిగమింపవలసి యున్నందున నాతనికి శాస్త్రములయందు సంజేహము కలుగుటలేదు. శిష్యునిప్రజ్ఞ నెఱిగి, గురువు ఏది యెంతవఱకు ఎఱుగు చెప్పిన శిష్యునకుఁ దెలియునో, యది యంతవఱకు అబ్బుచు న్నందున విగ్రహారాధన మెంతవఱకు వపాదేయమో, కర్మ లెంత వఱకుఁ గర్తవ్యమునో, మోగ మెంతవఱకు కాచరణీయమో, యవి యెప్పుడనవసరములో శిష్యునకుఁ దెలియుచుండెడివి. ఇప్పు డన్ననో, ఇతర గ్రంథములవలె నధ్యాత్మిక గ్రంథములను ముద్రితములై యొక్కసారిగా మనపాలబడినందున, భేదములను సమన్వయించుకొనఁజాలక, వైక్లవ్యమును బోరయచున్నారము. ఈ కష్టమునకు దోడు పాశ్చాత్య సుసర్దుమువలనఁ బ్రాచీనకస్తువుల ననాదరబుద్ధియు నెలకొన్నందున, తేజమున మతాభిరతి నష్టప్రాయమై, సకలకష్టముల కాకర మగు

చున్నది. తొంటికల నధ్యాత్మవిద్యఁ గలుపు గురువలము లేర్పడినఁ గాని, ఈ కొఱుత తొలంగ దనుట సత్యము.

8. చార్వాకలోకాయతీకాగు లబ్ధచంఢ్యావలూ తప్ప సకల మతస్థులును జగత్కాణ మైన యధిష్ఠానము సంగీకరించుచున్నారు. అద్వైతు లియ్యది నామరూపహిత మనియు వాక్కునకును మన స్సునకును అతీత మనియుఁ జెప్పుచున్నారు. ఇదియే నిర్గుణబ్రహ్మము. ఇట్టి నిర్గుణబ్రహ్మము శక్తియంతమై సృష్టిస్థితి సంహారసంకల్ప మైన యెడ, సగుణబ్రహ్మ మనియు ఈశ్వరుఁ డనియు వ్యవహరింపఁబడు చున్నది. ఈ యీశ్వరుఁడు సర్వజ్ఞుఁడు. సర్వాంతర్యామి. సర్వ శక్తి. ఈ తత్త్వము నద్వైతులు ఈశ్వరుఁడని వ్యవహరించినట్లే బైష్ణవులు (మహా, విష్ణు వనియు, శైవులు (పరమ) శివుఁ డనియు, శాక్తలు లలిత యనియుఁ ననేకనామముల వ్యవహరింతురు. ఇట్లెల్లరును నామభేదములు కల్పించుచున్నను, ఈతత్త్వమందు వారు వర్ణించు గుణములు సర్వజ్ఞత్వాదులే. దీనినిబట్టి వస్త్రైక్యమును నామ మాత్రభేదమును సిద్ధాంతిత మగుచున్నది.

ఈశ్వరుఁ డవతరించినట్లే లలితయుఁ డత్తత్కాణ్య నిర్వహణ నిమిత్త మవతరించుట కూర్మాదిపురాణములయందుఁ జెప్పుటచేనది, ఈశ్వరుఁడు గుణభేదమున ద్రిమూర్తుల భరించినట్లే, దేవీయుఁ మహాకాలీ చహలక్ష్మీ మహాసరస్వతీయాలపయుల భరించినది. శక్తియో. గూడుకొనకున్న బరబ్రహ్మము (శివుఁడు) ప్రభువుకా నెరిఁగఁ. జగత్తున్న గదా యీశ్వరునకు నొన్నాభత్వము. కావున బుణ విభవ మెల్ల శక్తికృతమై యున్నది. ఈ యర్థమును శంకరాచార్యులు పాండర్యలహరిలో గిట్లు చెప్పిరి:—

శ్లో॥ శివ శ్చిత్త్యా యుక్తో యది భవతి శక్తః ప్రభఃతుం
నచే దేవం దేవో నఖలు తుకల స్సందితు మపి
అత స్త్వా మారాధ్యాం పురిహా విరించి ప్రభృతిభిః
ప్రణస్తు ప్రోతుం చా కథ సక్యభజ్యైః ప్రభవతి?

ఈ. శక్తిని గూడిన శివుఁడు శక్తుఁ డగున్ బ్ర. వంతునందుఁ ద
ర్ముక్తి దొఱంగినన్ గడలతోనఁ జేతం డయిగావునన్ మహా
భక్తి, హారాద్య విజముఖవంద్యును నెన్ గొనియాడ మొక్కఁ
బ్రా క్తవప్రణామీనఁ డగువానికి నెట్లు ఘటిల్లు నీశ్వరి!

ఇది వైశ్ణవీకావ్యతః వా నేనీగ యువాదము

నిర్గుణమైన పరతత్త్వమునకును శక్తికిని గల సంబంధము వేదాంతశాస్త్రములలో ననేకవిధములఁ జర్చింపఁబడినది. ఇది బ్రహ్మ మునకు భిన్నమా? భిన్నాభిన్నమా? సావయవమా? నిరవయవమా? ఉభ యాత్మకమా? సతా? అసతా? సదసతా? ఇత్యాదివర్ష అమూల్య మైనది కారికలయందును భాష్యములందును జేయఁబడి యున్నది. ఈవిషయమై సీతారామాంజనేయమునుండి యొక్క పద్య ముదా హరించుచున్నాఁడను:—

సీ. వటబీజమున మహా మహిమహీమహా శక్తి
యాజ్ఞవల్క్యవహ్నియం దుష్ణశక్తి

ఇంద్రబాలకునిమం దెపుడు మాయాశక్తి

కలితోపలములందుఁ గలనకశక్తి

సలిలజాతము లందు సలితతద్రవశక్తి

పశనంబున దతిస్పందశక్తి

పారి భుక్తితోఁజింఁబలయందుఁ దశశక్తి

లెగు శరీరములఁ జైతన్యశక్తి

లే. తగిరి ముక్త్యుత్తి సుడుడు దత్తస్త్రిగాన

మై గుణిష్ఠానముగకంటె ననిగించు

నగు పగిది సోప్స బ్రహ్మచుం గూర్మశక్తి

యేప్పడక యన్యమై విశ్వహేతు మగు.

జగన్మిథ్యాత్వ మనుభవమునకు : క ప్రపంచము సత్య మని నమ్మి యెంతవఱకు మనము క్యోషారదశయం గుండుమో, యంత వఱ కీశ్వరుఁడు మహా తుపాన్యుఁడు. శక్తి యుపాన్య. భర్తార్థ కావములు శక్త్యధీనములు. మోక్షిహేతు వైన జ్ఞానము తత్ప్రసా దైకసాధ్యము. కాబట్టి శక్తిపూజకము ఎల్లవిధముల ను. తుఁ గర్త వ్యము. జేవీమహిమ ప్రసాదకమైన సోత్రములలో యధికార వాదము స్పష్టముగా గవచ్చుచున్నది. దీనినిలన - ధతుడు - యోగి - ఉపాసకుఁగులత్పత్తి. సమముగా దేవ్యాధానము నొనర్చి యానం దింప ననుభవమగును.

స్మృత్యాద్యధానము :-

ఇట్టి కాలభిక్తి చున్నది గనుక నీ ఈపూజ చాతుర్వర్ణమునకు మాత్రమే గాక యిండుతును ఉపదేశింపఁబడి యున్నది. ఇట్లు ఇది యెల్లరి తనస్థేనముగా నున్నను, త్పత్రియులను ముఖ్యముగా రాజన్యలకును యధిపాతకు. దుర్గాష్టమినాడు రాజులు పూర్తి చేసవలసిన లోపాధిపాతిః నును కర్మ యద్దీప్త మైనది. ఇందు గాఢ ప్రాసక్తిత్వములమైన జేతమున మోక్షశక్తి ప్రమాణ మైన మండపముచేసి, యచ్చట నాగ్నేయమూల సోకనండ మేర్పడిచి జేల్చి శస్త్రాస్త్రముఖ్య - జచిన్నముల మండపముకొద్దకుఁ జెల్చి యర్చించి నందిపూజ పురస్కరముగాఁ గజాత్యములతో నూరేకల యును. ఉత్ర, చామర, శంఖాదులకు గావంతులనిన పూజావిధాన మును, శత్రు విజయప్రస్థానమునకు రాజు లోవలసిన తెఱగును విస్తరముగా గ్రంథములయందుఁ జెప్పుఁ జేయున్నది. నిష్టయసింధ్యా గ్రంథములఁ బట్టి చూడఁగా నీవ్రతము జేతమం దెల్లమున్న మిగుల వ్యాప్తిలో నున్నట్లు తెలియుచున్నది. అనేకకారణములవలన జేత మునకుఁ గ్రుక్కవ్రమముగాఁ బ్రాప్తించిన దౌర్గత్యమువలనను త్పత్రి య ప్రభవభావమువలనను ఈ జాతీయోత్సవ మాత్రీయవైభవమును గోలు పోయి నేటికిఁ బులివేవములు గాను, బైరాగిజేవములు గాను బరిణ మించినది.

2 బ్రాహ్మణులలోను ఈ శరన్నవరాత్రి తత్త్వ మెఱింగినవా రల్పచంఢ్యాగిలే. శాక్తులలో నుత్తరసంప్రదాయ వాదు వాచమూర్ధ మొకటి యేర్పడి యు. శాఖవారు మంత్రముల కపార్థములు కల్పించి

కేవల భోగపరాయణులై చెడిపోవుచుండిరి. ఇది శంకరునికాలమునకే వ్యాప్తిలో నుండగా - వారు దాని నతినిశితముగా ఖండించి రని శంకరవిజయ గ్రంథమువలన నూహింపఁదగియున్నది. దక్షిణసంప్రదాయమున, మాతంగీసంకర్షణాది కార్యములు కొన్ని కనబడుచున్నను, అవి నీతిబాహ్యములు కావు. అదియును విచార్యన మెక్కువ యగు కొలది కాలక్రమమున నడుగంటఁ గలను. ఇట్టి దురాచారము ప్రేర్మిశివలననే భువనసౌదనముగా నెన్నఁబడవలసిన అంబపూజ శక్తి పూజ యనునది యందు మద్యపానమునకును మాంసభక్షణమునకును పర్యాయపదము లైనవి. ఈదురాచారముల మునుఁజుట్టఁ బోఁగొట్టి యుపనిషత్ప్రసిద్ధమైన దేవీమతమును యధాశాస్త్రముగా జనులకు బోధించు మహాపురుషు లింకను అవతరింపవలసియున్నది.

విజయదశమి:-

శరన్నవరాత్రులతము వెంటనే, ఈ దశమి చొప్పున చున్నందున దీనిగూర్చి చెందువాక్యములు. ఇందు హితములు (1) అపరాధితాపూజనము (2) సీమిల్లంఘనము (3) శమీపూజనము (4) గోకాంతర యాత్రాస్థలస్థానము. అపరాధిత, జయవిజయలు పార్వ్యదేశము కావున, ఈ దశమి విజయదశమి యని భవవారింపఁబడుచున్నది. ఇందు బూజాశ్లోకములలో శమిని గూర్చి “ధరి

త్రిష్టనబాణానాం - రామస్య ప్రియవాదినీ” అని చెప్పఁబడియుండుటవలన ఈ శమీపూజ భారతకాలమున కేవలం బుట్టినట్లు కొందఱు అందురు. పూజ కా తున్నను, శ్లోక మైన నీవలం బుట్టినదే. ధర్మరాజుడు లక్ష్మణవాసకాలమున వ్రతధంగము కాకుండ దుర్గవలన వరము వడసినట్లు సంస్కృతభారతమునఁ గలదు. అచ్చటను దుర్గను, జయజయభిధానములతో వర్ణించుచున్నందున, అచ్చటను అపరాధితయే యుద్దిష్ట మునుట నిష్పష్టము. శ్లో ఆశ్వయుక్ శుక్లదశమి - విజయాఖ్యాభిలే శుభా, ప్రయాణేతు విశేషేణ - కిం పున శ్రీవణాన్వితా - అని బోధితిశాస్త్రప్రసిద్ధి కలదు. కావున రాజులకుఁ బ్రస్తానమున కిది యుత్తమోత్తమకాలము. కాని శత్రువిజయప్రస్తాన మువసర మైన యీ కాలమున నీ విధికి వినియోగము లేదు.

ఈ దశమికి దశహార యను నామము విఖ్యాతమై యున్నది. ఈశబ్దమే దశ - దశరా యని జనులచే వాడఁబడుచున్నది. ప్రకరణాంతరమున దశపాపనారా యని ప్రమాణము కలదు. దశపాపములు ధర్మశాస్త్రాదులఁ బ్రసిద్ధములు. కావున, విజయదశమి - నయమనిపేర గాక, యపరాధితాభిధాన యైన దేవీదేవి సుప్రతిష్ఠిత ప్రతమనియు, దశరాయనునది దశరాత్ర శబ్దభవము గాక, ‘దశహారా’ యను శబ్దమునుండి నిష్పన్నమైన దనియు నెఱుంగవలయును.

కీర్తి శే ము లై న

తంజనగరము - తేవప్పెరుమాళ్లయ్య గారు

బుద్ధి పట్టణము రా నూ ను జ య్య గా రు

పీ ఉభయభాషాజ్ఞానవిభవంబుచే నుభీ
చిరుదంబుతో భువిఁ * బరగి తీవు
మనుచరిత్రకు మున్ను * ఘన మగు వ్యాఖ్యను
బాసరించి యెంతయుఁ * దనరి తీవు
రామాయణంబును * రహి నాంధ్రవచనకా
వ్యంబుగా రచించి * వఱలి తీవు
చెక్క-గ్రంథములకుఁ * జొక్క-ంపుఁబీతికల్
నేర్పవై నమోహర్చి * నెగడి తీవు
అపరచిన్నయసూరియో * యనఁగఁ దగిన
పండితాగ్రణి వాంధ్రప్ర * పంచమునను;
అట్టి నీ వింతలో దివి * కరుగుకతన,
ఘనుడ! తీరిదుఃఖంబు * గలిగె మాకు!
తే తొలుత నానందముద్రణనిలయమందుఁ
బండితస్థలి విలసిల్లి * దండికపుల

కావ్యశత్రుక ప్రబంధముల్ * కరము వ్యాప్తి
నందఁజేసితి వాంధ్రు లాశంద మొంద,
తే. ఆంధ్ర సంస్కృతభాషలశయంద కాక
ద్రావిడాంగ్లంబులందును * దక్షుడ వయ
చెలగితివి నీచప్రజ్ఞావిశేషముఁ గని
మిత్రి బాంధవు లెల్లరు * మచ్చుకొనఁగ.
తే. పీఠికాపురాధీశుఁ డై * వెలయు సూర్య
రాయస్థుల నాంధ్రకోశకాశ్రయలయమునఁ
బండితాగ్రే సరుండ వై * పండితల్లి
యల్పకాలంబున నె దివి * కరిగి తకట!
క. వరగీర్వాణనిఘంటువు
వెరవున వ్రాయుంప నెంచి * వేల్పులనొరయున్
సరగున రప్పించుకొనెను
సురలోకంబునకు నిచ్చు * సురగురునాజ్ఞన్!

కీ॥ శ్రీ॥ తిరు పతి కవి స్మృత పద్యములు

గురుడు బ్రహ్మయశాస్త్రి తొనియూడు నెవని గర్లాటసీతా
రాము సాటిఁజేసి, తోడి కలాగ్గు లే ధూర్వము తెల్వి కీర్ణ్య
వహించి కలహంబు సలుపుచున్న ఎవఁ డెన్నఁడును బాత మె
లమి విప్పకయె వ్యా కరణపాండిత్య ప్రకర్ష మూ నెఱియగు నచ్చ
నినాగు గరువమ్ము సడలంపఁ జాలె నెవ్వని మనసెబలంబు, ఎవఁ
డు నాకెక్క డయ్య నాయెడల గారణాంతరమ్మున గురుభావ
మంతరంగముననె కాక, వెలికిఁ గూడఁ గనఁగఁ జేసె నట్టి తిర్ప
తికవి దివికరిగె నకట !

తే. అబదివాకరువమఁబోలె నస్తవయము
నుడయమునుగూడ నిజమునకుండఁబోవు
నీయళఃకాయమునకని నేనెఱిఁగియుఁ
బామరతఁజేసి నిలపింపవలసె సఖుడ !

చెల్లపిల్ల వెంకటశాస్త్రి, శతవధాని.

మ. ఒక నాఁడేనియు మాదుతప్పిదము తెన్నో సైఁచుటేగాని మ
మ్మొక పల్లెత్తయినన్ రుషావికలితంబుల్ వామ్మలాడంగ లే
దకలంకంబగు ప్రేమతోడ భవదీ యానుగ్రహం బానుమా
కిఁ నాభాగ్యము లేదుగా? జనక ! మమ్మేరీలిగా వీడిపో.

ఉ. చక్కని ధారగల్గి కవిసామజపాత మనంగ నొప్పు నా
తిక్కనసోమయాజి మన తిర్పతిశాస్త్రి యటంచుఁ బల్కులి
ష్టక్కట యెవ్వనిక బలుక నానని భూజను లెల్ల దీనతన్
బొమ్మచు నుండఁగా దివికిఁ బోతివె కృష్ణుని జూచువేడుకన్.

ఉ. చెప్పెదో, మానెదో, తెలియఁ జెప్పఁగ నేరికి శక్య మంతలో
ముప్పు మునింగివట్లు గళము నిస్సముంబలె యావహించి వా
క్రీ పుగ నీదుశ్వాస, నినుఁ దీవ్రతరంబుగఁ దండ్రి నీవనం
బొప్పునె చెప్పకుండుట కయో! యని గుండగ మాకుపాల్పడెన్

దివాకర్ల వేంకటాచధాని

చ. సరసకవీంద్రుఁడంతటికిఁ జక్కనిత్రోవలఁ జూపి వేంకటే
శ్వరునకు నాటపట్టయి నుపల్ల ధరామరకీర్తి కామినీ
వరుఁడని పేరుఁగాంచి యన వద్య పటుత్వ కవిత్య సంపదన్
వరలివ సత్కవీ ! చనితి వా? ఓతిఁబాసి యమర్త్యభూమికిన్.

చ. చదివితె పాణినీయమును జక్కగ నేర్పితి శిష్యరాజికిం
పాదవఁగ గ్రంథరత్నముల నొప్పిన యన్ని రచించి కైతవన్
జెదరని సామ్మలెన్నో దయచేసితి మృత్యుజరాదిదూరమై
కదలని కీర్తిదేహమునఁ గ్రాలెడు నీ కయి కుండనేటికిన్?

కాశీ కృష్ణాచార్యులు

చ. పరిణత పాండితీబల, మభంగురధారణ, మాధురీ పరి
స్ఫురిత కవిత్వముం గలిగి శుభ్రయశంబు గడించుకొన్నమా
తిరుపతిశాస్త్రి సత్కవి గతించెనే? యాంధ్రచోదధూటికిన్
స్థితరకావ్యభూషణ విశేషపరిష్కీయ తీతిపోయెనే?

ఉ. బుద్ధచరిత్రమున్ మనసుపుట్టి పఠించుచునుండు, నందు జ్ఞా
నోద్ధతుఁ డల్లబుద్ధుఁ డొకయుక్తినిఁ బుత్రవినాశ దుఃఖితన్
వృద్ధు ను జేర్చు పట్టున స్రవించిన తిర్పతి శాస్త్రిసత్కవి
తోవృద్ధతి బుద్ధిఁ బాఠి యిపు డూజటనాజటమున్ భుజించెడున్

మ. కలలోనైన నతండు ముందనుచు వెన్ను శ్చేనటంచున్ మదిన్
తలపంబో, మతఁ డేనుఁగూడ నెటులీ తార్కారు చేహుచెనో?
బలవంతుండె మహోన్నతంపు బదవన్ బ్రాకంఠ నర్హుండుడు
ర్బలుఁడో కా డటువంటివా డనుట సర్వత్రాను భూతంబకా!

ఉ. ఏబదిదాఁటెనా, కతని కేబది కింకనెలల్ గొఱంత నా
ల్లాబుభమాన్యఁ డిందనుక నాఁగక సల్పె శతావధాన, మే
నో బహుకాలమై యొకట నుండియు నానని చేతి యూతబ్ర
హ్మ బహుభావధానపుఁ బ్రసంగము లీస్పృహ నుంటి నెట్టులాన్.

కా. త్వంకారోక్షులతోఁ బ్రసంగము సహాధ్యాయిత్యమున్ దెల్పు ని
శ్చంకన్ వ్రానెడి లేఖలందలి నను స్కారాది సంభావనా
లంకారమ్ములు నాయెడం గల యనల్పత్వకృతజ్ఞత్వపుం
బొంకమ్మున్ వెలిబుచ్చ వర్తిలిన నీబుద్ధిన్ న తింతున్ సఖా !

ఉ. ఏనల నూజివీటిసభ కేగితి నిన్ దిగద్రావి యన్న పో
పాననకాదె? యొంటరిగఁ బాక రిపున్ గనఁబోయి తిప్పుడో
ధీనిధి ! తిర్పతి ! యచటి ధీరులతోఁ గలహమ్ము గల్గున
ష్టేనియు నైననీస్మృతికి నెక్కకపోను నుమీ నుమిత్రమా !

క. “నను దర్శన మిప్పించు”
డని వ్రాసిన లేఖ నాకు నందక మునుపే
చనినాఁడవు స్వర్గంబే
మనినాతోఁ జెప్పఁ దలఁపమింగాదెసఖా !

కా. కృతకృత్యుండవు నీవు. వేటొకనితో నేమేనిఁ జెప్పన్ బనే,
మి? తుది న్నన్నొకసారి జూచుటకె, చెల్మిన్ జుమ్మి రమ్మంబు
వ్రాసితి. పోన్తుండని పల్లెఁజూట నది నే జేల్లింప లేనైతి. తిర్పతి !
విద్యత్సుకవీ ! తుమింప నిది యర్హం బెమ్మయిన్ చేర్చిమై.

ఉ. నీ కొమరుండు నత్కవిత నేర్వఁగఁజాలిన బుద్ధికాలి త
ద్ధీ కుశలత్వమున్ సరిగ డిద్ది త్వదాత్మకు మెచ్చినర్తు నం
దాకను నాదు రాకకయి నాకమునందు ప్రతిక్షుసల్పుమ
య్య! కవి తిర్పతి! వ్యవధియకాటకు నైపగదయ్య యియ్యెడన్.

కా. ఎందాకం దనరారు నాంధ్రవిషయం, బెంపాక కావ్యజ్ఞానా
సంబంధుననే విలసిల్లు నెందనుకనాంధ్ర శ్రీవచోదేవి పే
ర్పొందుం, దిర్ఘతిశాస్త్రీ సత్కవిచుళుః పూర్వేందుః నందాక నే
కందుంగుందును లేక తాళమనకున్ గల్గించు నాహ్లాదమున్.

వేదాచారి ప్రభాకరశాస్త్రీ.

చ. తిరుపతివీడి జేంకట ముద్దీశుని చింతలఁ బక్కదే, గురు
ధర్మములు దైవ దుర్బలనితంబులు నెల్లవన నెఱిగి, నజ్జనో
త్కరముల నిర్వసీయక యకాలపు మృత్యువుపా లూనర్ప నె
క్కరణి మనీషిపుంగవులు గాంతురు గాఢముదమ్ము నెమ్మదిన్.

క. రంగనాథశాస్త్రులు

సీ. అపగతోభయభావ మయ్యె నాంధ్రజగంబు నప్తవధానంబు నప్త
మయ్యె, శతవధానంబులై శతవిధానంబుల సాహిత్యవిన్నూర్తి
సమసిపోయె, బోధకతాశక్తి పోలివోయెఁ బాండితీ నిలయంబు
లెల్లను విలయమందె, బహుమతసగలను బహుమతు లాపి కారె
విద్యత్ప్రభావంబు వీటివోయె, జెలిమికర్థంబు నశియించె బలిమి
యూడిగైదుర్వివాదంబు చలిదీపె దుఃఖమూరె, నాలాబిడ్డల యన్న
లయందు వేంకటేశ్వరుని శోచవీడె నహీనసభల.

కొత్తపల్లి సూర్యరావు

సీ. అష్టావధాన విద్యావిశేషమునందునిపుణతలఁడటంచునెగడినాఁడు
శతవధానవిధాన చాకచక్యమునందు ఘనుడంచు విఖ్యాతిగాంచి
నాఁడు, నరరసాలంకారక మనైఖ్యులందు రసిక శేఖరుడంచు నె
నగనినాఁడు, అఖిలరాజాధిరాజాస్థానములయందు నసమానడంచు
పేరందినాఁడు, తాలిమితనంబుఁ తాలిచి వేలసౌలది, శిష్యులయనం
తవారలఁ జేసినాఁడు, ఇట్టి తిరుపతిశాస్త్రీ పోనయ్యెననెను
వార్త ప్రతులకు వజ్రాణి పాత మయ్యె.

పిఠుపాటి చిదంబరశాస్త్రీ

మ. కవితాకన్యక కింపువిగర మిగులన్ గైసేసె మిత్రులదు

త్కవిసింహంబితఁడే ఘననందనపతిన్ గారుణ్యదృష్టిన్నుదా
దివముంజేర్చి మనఃప్రశాంతి నిడ, నోడేవా! నినుస్వేదనన్.

రాజా మం. భుజంగరావు

చ. విరియగ హృత్పుటంబు కడువేసటి జిక్కియె నాంధ్రమాతర
ల్లరంగగ హృత్పూర యని క్రందుగనేచ్చుమఁ జింతఁజీకగా,
నిరుపపధారజాయతుని నిర్మలశబ్ద విలాససంఘటన్,
తిరుపతిమూలవర్ణుఁ గవిధీరునిఁ గాలఁ! మ్రంగిజైచితే !!

నాగేశ్వరి. విద్యార్థిని

సీ. అద్భుతంబుగ నెవ్వఁడాంధ్రభావను జాల నప్తావధానముల్ నడఁ
నాఁడు, అష్టావధానమే కన్త పైయింప శతావధానములను తగగ
జేసె, పండితాళికఁ దమపాండిత్యమునుజూపి వారిచేనెవ్వరు నడఁ
కీర్తి పలుమాలు దేశాధిపతు లెవ్వరిని విల్చి సత్కారముల
చాలనలుచుండు, అట్టి ముగవిత్యధాటిని యంది యుండి ప్రజ
మెప్పులు మిక్కిలి నడసియున్న, నుగుణ తిరుపతి వేంకటసుక వి
రుల విరవతిమనల విడనాడి దింకిసేగ.

అ. నుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రీ

ఉ. పంజరుహస్త సింహముఁ పవల్ గగనాటవి సంపరింజని
శృంగగ్రహళి వేదవల సల్పి నిశన్ విరమించు చాడునన్
కింకవిరాజ మత్తగజ శేషులై కవితామహాటవిన్
గ్రుంకిలి వయ్యయో! శత్రుల గుండెలు తల్లడిలంగఁ దిర్పితీ!

దువ్వంకా? వేంకటేశ్వరిరావు

కం. వెలనాటివాడ; కవికవ
వెలనాటిత నన్నప్రేమ పిశ్వధరిత్రన్
కలరె నీ కెనయగు జా
కలు రసవత్ప్రేమల సల్పి కసిటలఁ దనుపన్.

మైలవరపు కృష్ణమూర్తి

అమృతాంజనము

వాఙ్మోహవలకు వజ్రయుధము - ప్రతియింట నుండదగినది

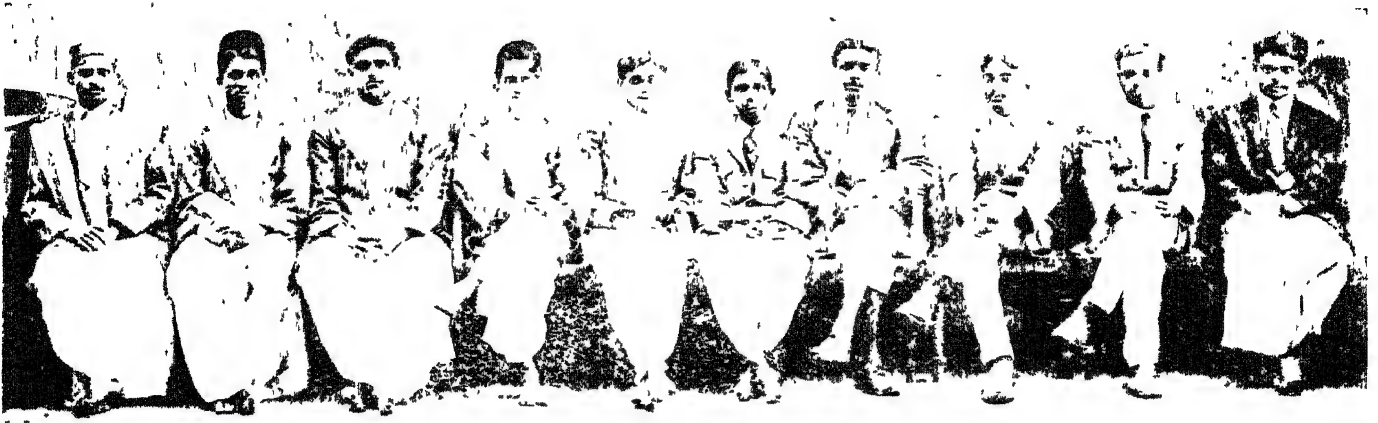
మోహనీలైలము — వెండుకలను వెంచి నిగనిగ లాడించును

5 తులమాలు గల సీసా 1-కి అణాలు 0-12-0 మాత్రమే

అమృతాంజనం దీపో - బొంబయి - మదరాసు

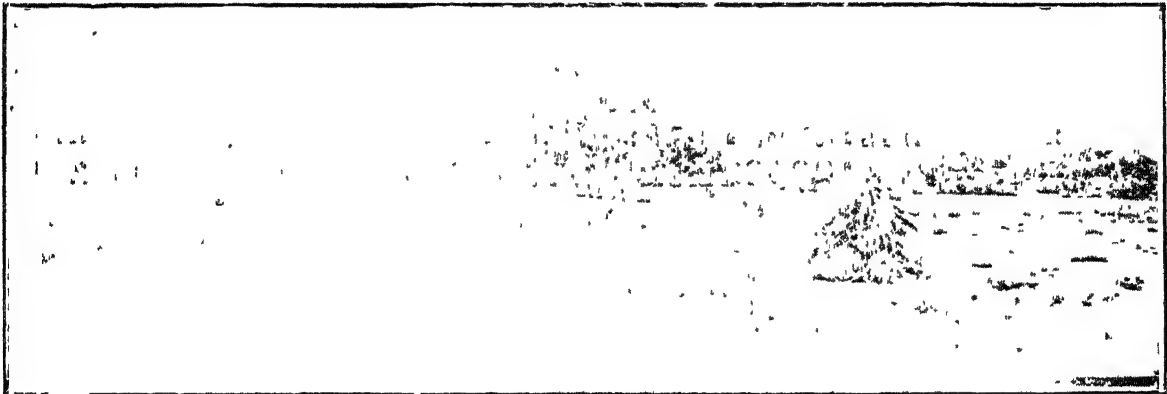
ఆంధ్రపత్రిక - సంవత్సరాదిసంచిక

Andhra Students of Calicut Commercial Institute.

ఆంధ్ర వాణిజ్య విద్యార్థులు, కల్లికోట

New Guindy Engineering College, Guindy

వక్త్రసు ఇ జనీరింగు కాలేజి, గిండి

Prof. M. V. Krishna Rao

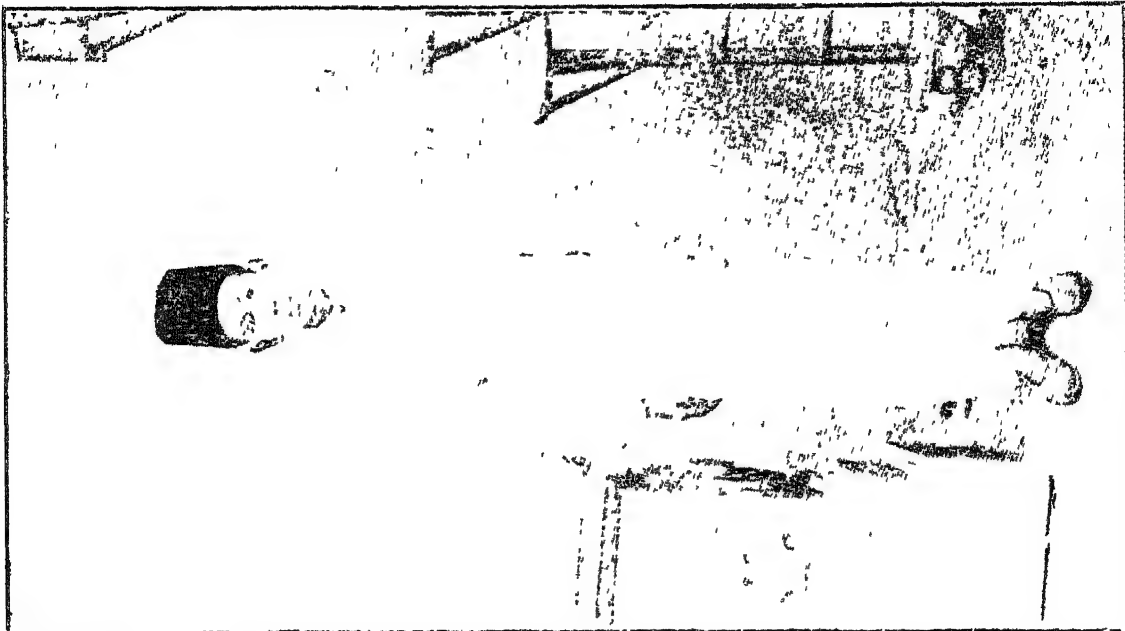
Prof Lakhmaju Rao

ప్రొఫెసరు లక్ష్మజీరావుగారు

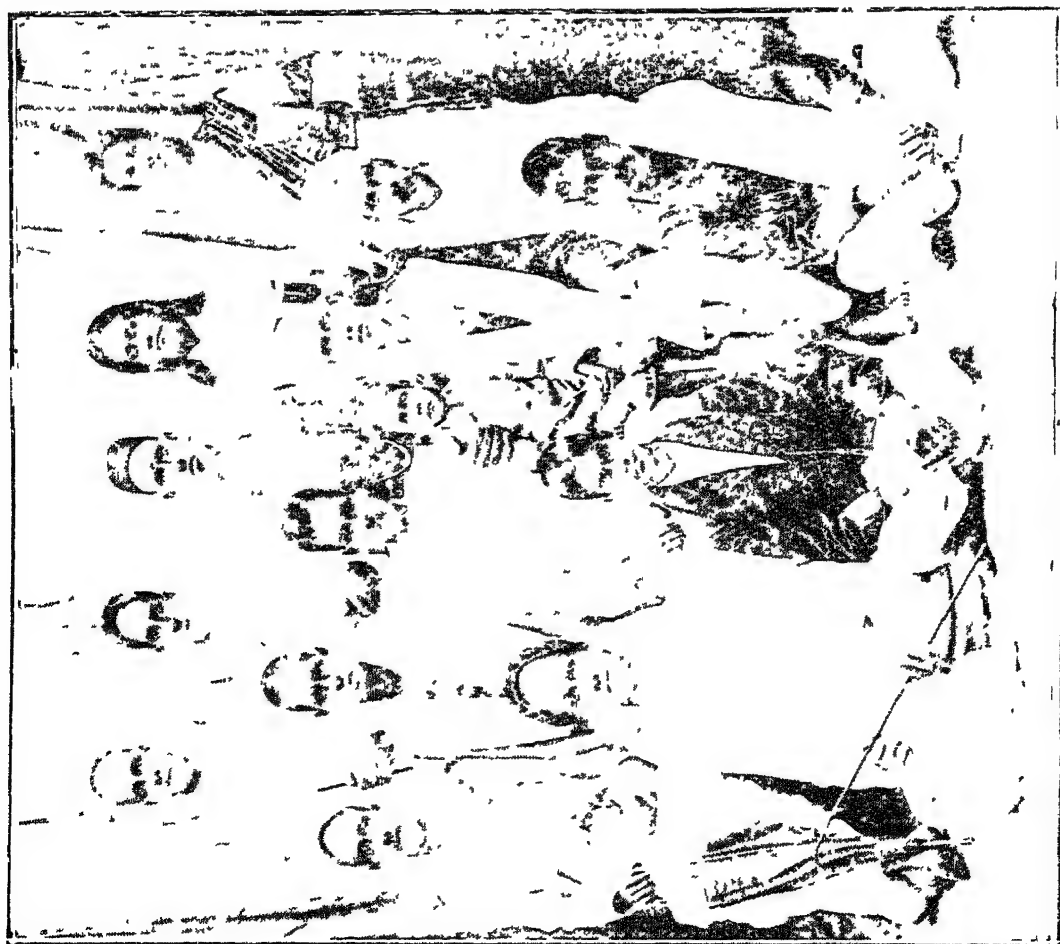
ప్రొఫెసరు ఎం. వి. కృష్ణారావుగారు

A Boy at Kasur aged 11 years,
Charged with Waging War Against the King

11 సంవత్సరము బాలుని రాజద్రోహము పట్టుకొనుట

Sree Chinlaman Andhra VidyarthiSamaJ Da'tatreyaMutt Benares City

శ్రీ చింతామణి ఆంధ్రవిద్యార్థి సమాజము : డాక్టర్ త్రైయంబరము శ్రీకాశి

చిత్రవటముల వివరణము

రా|| బ|| ఎం. పాపారావు నాయుడుగారు :— మీరు పోలీసుకాఫీలో నసిద్దంటు నూపరింటెండెంటుగ నుండి యావ శారవేతనమును పొందుచున్నారు. అపరాధపరిశోధన రంగు మీరు పేరునడసినవారు.

కీ|| శే|| పెద్దాడ సాంబశివరావుగారు :— ఏలూరులో న్యాయవాదిగ నుండి జాతీయభ్యుదయమునకై పనిచేయుచుండి పక్షవాతము తగిలి తటాలున స్వర్గస్థులై.

కా. వేంకటాచలచలయ్యగారు :— కవురవరంపాస్తవ్యులు. కృష్ణాజిల్లా రయతులసంఘ కార్యకర్త. జాతీయవాది. 2: వ కృష్ణామండలసభాభ్యుత్పాదకు.

కీ|| శే|| ప్రొఫెసరు రామానుజం గారు :— మదరాసు విశ్వవిద్యాలయమునందు ఇంటరుమీడియేటు పరీక్షయూ దపజము మొంది యింగ్లాండులో గణితశాస్త్రమునందు ఆప్రతిహత మగు ప్రజ్ఞను కనుబటచినవారు.

డాక్టరు ఎం. ఏ. ఆన్సారి :— డిల్లీవాస్తవ్యులు. దేశీయ మహాసభకును కిలాఫతుసంఘమునకును కార్యదర్శులు.

గా|| న్యాయమూర్తి వేసా రామేశంకంతులు గారు :— ఆంధ్రులలో ప్రథమమున న్యాయమూర్తిపదవి వడసినవారు. గణితశాస్త్రమునందు మంచిపాండిత్యము గలవారు.

టి|| రాఘవమ్యుగారు :— ఆంధ్రులు. ఆంధ్రజిల్లామందు కలెక్టరు పనిచేయుచుండి ప్రస్తుతము తిరువాన్కూరు సంస్థానమునకు దివానుగ నున్నారు.

సి. ఎల్. రెను గారు :— 1920 - 21-వ సంవత్సరమున పచ్చయప్పకళాశాలకు ప్రిన్సిపాలుగ నుండిరి. స్వాతంత్ర్యకార్యకర్తవాది. ఆంగ్లభాషాపాండిత్యము గలవారు.

కీ|| శే|| చండిత డి. గోపాలాచార్యులవారు :— ఆయుర్వేద మార్తాండ భిషజ్యులు. ఆంధ్రులు.

కీ|| శే|| తంజనగరము తేవప్పెరుమాళ్లయ్యగారు :— మీరు అనేక ఆంధ్రగ్రంథములను విమర్శించియుండిరి. ఆంధ్రనిఘంటుకార్యాలయమున పని చేయుచుండిరి.

మిస్. డిలాహి :— చెన్నపురిలోని మేరీ గణితకళాశాలకు ప్రిన్సిపాలుగానుండి ప్రస్తుతము నెలవుమీద ఇంగ్లాండులో నున్నారు.

శ్రీమతి శ్రీనివాసమ్మ బి.ఎ ఎల్.టి. :— భారత విద్యాకాఫీలో సీటివల చేర్చుకొనబడిరి.

అనంతగిరి పేరనార్యకవిగారు :— మీరు అనంతపురము జిల్లాకు జేరిన సనపగ్రామవాస్తవ్యులు. ప్రస్తుత మనంతపురమునుండి ప్ర

కటింపబడుచున్న బాలభారతీపత్రికాధిపతులు బాలభారతీగ్రంథసూలనుపైత మొకదానిని కొంతకాలము పోగించిరి. బాలభారతీముద్రాలయమును స్థాపించిరి. ప్రస్తుత అనంతపురమండల జాతీయసంఘమున కధ్యక్షులుగ నున్నారు. అనేక ధర్మకార్యములకు చేయూత నొసగుచుందురు.

రావుసాహేబు ఉడతల మాంపయ్య గారు :—

వీరు దత్తమండల ధనికులలో నొకరు. రావు సాహేబు లిరుదమును ప్రభుత్వమువారిని మెప్పించి సంపాదించినవారు. గుంతకల్లులో నెల కొట్టబడిన యాషధాలయనిర్మాణమునకు నుమారు పదివేల రూప్యమును, అనంతపుర దత్తమండల కళాశాలకు బ్రాహ్మణేతరవిద్యార్థి వేతనములకు గాను పదివేలరూప్యముల నొసంగి నేన యొనర్చిరి. గుంతకల్లు మద్దికెర మొదలగు గ్రామములనుండు జిన్నులు వ్యాపారపు విరివిని బ్రకటించుచున్నవి. తాలూకా జిల్లా బోర్డులందు సభ్యులు.

బాలకవిశిఖామణి, శతావధాని, దోమూ వేంకట

స్వామిగుప్తగారు, కర్నూలు :— ప్రకృతము కంది పచ్చయప్ప హైస్కూలులో ఆంధ్రపండితులుగా నున్నారు. ఆర్యజైన్యము. వయస్సిరకుడిరెండేడ్లు. వీ రాంధ్రదేశమునఁ బెక్కుచోట్ల కతాస్తానధానములను జరపి సన్మానము లందుటయేగాక నుభాగ్యకేతకము దీనకల్పద్రుమము, వీరరాఘవశతకము, మహాత్మ్య గాంధీశతకము, తిలకశతకము, మాణిక్యప్రభుశతకము, సన్మార్గము, మాయాసల్లిక, గణికాపరాజయము, పరకాలవిలాసము మున్నగు పద్యకావ్యములను, చంద్రిక, నిరంజన, మొదలయిన నవలలను, చంద్రకళానుదర్శనము మొదలయిన నాటకములను రచించిరి. కవిత్వము సాంప్రదేయి.

సండిత సి. టి. ఆర్కగపిళ్లగారు :— వీరు నుప్రసిద్ధ ఆయుర్వేద పండితులైన సి టి. నుబ్రహ్మణ్యపండితులవారిపుత్రుడు. ఇంగ్లీషు యువాని ఆయుర్వేద వైద్యులచే ఉపయోగములేదని చేయి విడిచిన వ్యాధులను నమ్మకముగా బాగుచేయుదురు. వీరిచే తయారు చేయుబడుచున్న దివ్యావధములలో 'స్వర్ణరత్నాకర' మనునది ముఖ్యోవధమై వానిగాంచి యున్నది. చాదాపుగా నన్ని వ్యాధులను ఈ యావధముచేతనే నివారణ కాగలగు తుయము, కుష్ఠము, మూలము, పిత్తపాండు మొదలగు కఠినవ్యాధులను అతిసులభముగా వీరు వుదర్చగలరు. శస్త్రములేకనే సకలవిధ శస్త్రవ్యాధులను బాగు చేయుదురు. వీరు పడేపడే ఆయుర్వేదము, నేత్రదిశిత్వ మొదలగు వాటిని కుటించి ఉపన్యాసములు మిక్కిలి విశేషముగను ఆకర్షకముగను నిచ్చుచుందురు. అనేకమందిబీదలకు ఉచితముగా ఔషధము నిచ్చుచున్నారు. మిక్కిలి దయ, శాంతము, బీదలయందు అదరణ గలవారు. సర్కారువారిచే ఏర్పరచబడిన వైద్యసంఘమునందు వీరొక సభ్యులు.

శ్రీ శైలక్షేత్రము

శ్రీ శైలమును ప్రసిద్ధమైన మహాస్థలము. పూర్వమీ మహాస్థలము మహావైభవము ననుభవించిన విధమున పాడుపడిన దేవాలయములు మరమాలు కోనేరులు బావులు తెలుపుచున్నవి. ఈక్షేత్రము నుద్ధరించుటకు విశేషమైన ద్రవ్యము కావలసియున్నను భక్తులు వారిశక్తికి దగినరీతిని ద్రవ్యమును వ్యయముచేసి దేవాలయములను బావులను కోనేరులను బాగుజేయుటకు వీలుగలదు. యాత్రికులు శివరాత్రికి వేలకొలది శ్రీ శైలమునకు భోయి త్రాగుటకు నీరును నివసించుటకు వసతియును లేకను మహాకష్టములు పడుచుండును. దేవాలయమునకు సమీపమునను పాడుపడిన బావులనేకములు గలవు. వానిని బాగుచేయించిన యాత్రికులకు నీటియిచ్చుండి పోవును. కీర్తి శేషులైన మాచర్ల రామన్న శ్రేష్ఠిగారు బావిని తీయించుటకు రూ 1000 ఇచ్చి యుండిరి.

మ|| రా|| శ్రీ, దారా సూర్యప్రకాశలింగముగారు

విజయనగరము, సిద్ధాబత్తుల సరసమ్మ గారు సికిందరాబాదు, కోటయందు గదులను గట్టించిరి. దేవాలయములను బాగుజేయుటకు మ|| రా|| శ్రీ, బెల్లె రామన్నగారు దివాన్ బహదురు రామగోపాలుగారు ముత్యంపాటి గంగాధరయ్య అయ్యవార్లుగారు మొదలగువారు ధన్యముల నిచ్చియుండిరి. తాడేపల్లి మంగయ్యగారు పాత్రసాక్షులను నిచ్చియుండిరి. పుణ్యాత్ములు వీరివలెనే నూతులకు దేవాలయములకు వసతులకు ధర్మములను జేసినవారి పేరులు శాశ్వతముగ వారి ధర్మకార్యముల స్థానమునందు శిలాశాసనము చెక్కబడును.

శ్రీ శైలమునందు ముఖ్యముగ చెంచు టాడేము త్రోవలో శ్రీ వీరభద్రస్వామి యాలయము బాగు చేయించుటకు రూ 100 లును భద్రకాళి శిలావిగ్రహమునకు రూ 200 లును మెంటనే కావలసి యున్నవి. పుణ్యాత్ము లీ సత్కార్యములకు ధర్మములను జేసి శ్రీ యంబా హల్లేశ్వరుల కృపకు పాత్రులగుదురుగాత!

శ్రీ శైలయాత్ర

శ్రీ శైలమును జేరుటకు నాలుగుదిశలందును ముఖ్యదిక్షైల్ల దూరము కొండలమీదను నడవించుందును సజీచిప్రోవలయును. మార్గమునందు నీటివసతి స్థలవసతి లేకను యాత్రికులు కష్టపడుచుండును పడచుటి ద్వారమునకు వచ్చెడివారు నాగలూటిమీఁదుగఁ బోదురు. నాగలూటియందు నిరంతరము ప్రవహించెడి మంచి నీటిధారగలదు. ఆనీటిధారను కోనేరులందు బ్రవహింప జేసి రాతిమెట్లతో కోనేరులనుగట్టిన మహానందియందు వలె నిరంతరము స్వచ్ఛమైన నీరు ప్రవహించుచు యాత్రికులకు సౌఖ్యదాయకముగ నుండును. ఇచటను కోనేటిని సత్రమును గట్టుటకు కర్నూలుకలెక్టరువారు యకరమఃస్థలము నిచ్చియున్నారు.

ఈస్థలమునందు సత్రమును గట్టుటకు గడికి రూ. 200 చొప్పుగఁ గావలయును. ప్రాతఃకోనేరును బాగు చేయుటకు రూ 500 లును మహానంది కోనేరువంటి

కోనేరునకు రూ 2000 లును చిన్నికోనేరులకురూ 500 లు వంతునకు గావలయును.

నాగలూటియందు వీరభద్రదాలయమును భద్రకాళి యాలయమును బాగుజేయుటకు చెరి రూ 100 లును శ్రీవల్లభా గణకతి యాలయము మరమ్మత్తునకు రూ 100 లును గావలయును. ఈయాలయముల ప్రతిష్ఠలకును నుత్సవములకును ద్రవ్యముగావలసియున్నది.

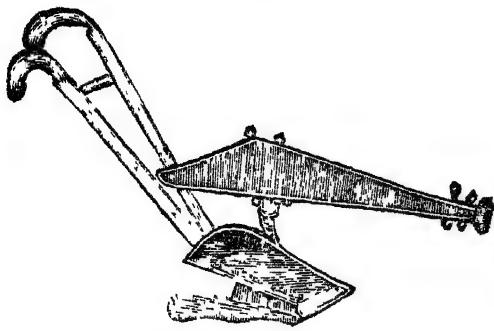
ఈ మార్గమునందువలెనే శిఖరేశ్వరమార్గము నందును వసతులు బాగుపడవలసియున్నవి. అక్కడను కలెక్టరుగారు యకరముభూమి నిచ్చియున్నారు. శివభక్తులు పుణ్యాత్ములు ఒక్కొక్క పుణ్యకార్యమునకు చాలినంత ద్రవ్యమును పంపిన వారిపేర నాప్రతిష్ఠ జరుపఁబడి వారిపేరు శిలాశాసనరూపమునను ప్రతిష్ఠాపనచేసిన స్థలములందు చెక్కింపఁబడును.

చందాలను ధర్మములను పంపుటకు చిరునామా:—

చాగంటి వీరమల్లికార్జునలింగం అయ్యవారు,

శ్రీ శైలము, ఆత్మకూరుపోస్టు, కర్నూలుజిల్లా.

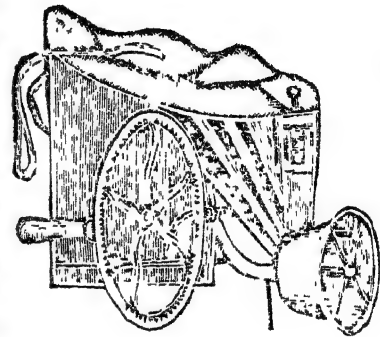
ఆంధ్రపత్రిక సంవత్సరాది సంచిక ప్రకటనలు

“క్లయిమప్స్” నాగలి	7	అంగుళములది ధర	1-కి	రు	60
“	8	”	”	”	70
“	9	”	”	”	80
“హూక్”, సిడరు		(టిత్తుమివను)	”	”	80

వ్యవసాయమునకు ముఖ్య ఆధారమైన వస్తువు ‘నాగలి’ ఇది మన జేశపు సాధారణమైన ఎడ్లు సహితము లాగదగినట్లు కఱ్ఱ సన్నగిలిగి యున్నది.

పీటిని పదియకరములకు మించిన భూములు గల రయితాంగము, నేల భూముందులు జమిందార్లు సహితము ఉపయోగించినయెడల దానికి వ్యవసాయము నందున్న అందలిభిక్షులయందును తేలిక కనబడుటయే గాక, భూమి లోతుగా తెగుటకల్ల వైరులు దృఢముగా ఎదిగి, సస్యము అధికముగా ఫలించి అధికలాభము కనబడును. కహూక్ స్టీడరువల్ల యెంత విరివిగల భూమియైనను త్వరలో వ్యవసాయపు కూలీల భిక్షులేకయే నులువుగా విత్తవచ్చును. మన యిండియాదేశ మందలి వ్యవసాయము అభివృద్ధిచేయదలచి ఆమెరికానుండి ప్రస్తుతము కొద్ది స్త్రాకు తెప్పించియున్నాము కాన, నేలభూముందు లయినవారు మాకు సహాయమై ఆర్డర్లతోటి నాలుగులో ఒకభాగమును అడ్వాన్సుగా పంపుమరని నమ్ముచున్నాము.

ఎం. వి. భుజంగరావు అండ్ కో, 42, బందరు వీధి, మదరాసు.

కాలనేమి:—

తెల్లూరుమండలమున కోల్వూరు తాలూకాలో ఒకానొకపల్లెలో ఒకానొక కాచుసంసారి అభివృద్ధిమార్గమున బాపనివలన సామ్య పడయఁగోరి తప్పుడుప్రతిబేదిండు సృష్టించినకథ యందుఁ గలదు. నవల క్రొత్తది. ప్రతి ౧ కి-రూ ౧-౮-౦

హిందూదేవైశ్వర్య చరిత్రము:—

దక్షిణదేశలో ఉన్నందుల కిందు కారణములును, గంధిమహాత్ముడు సాహాయ్యనిరసనమే మనకు శరణ మని చెప్పుట కిందుఁ గారణములును గలవు. ప్రతి ౧ కి అ. ౮ లు.

శ్రీరంగరాయ విజయము:—

దివ్యమైన నవల ప్రతి 1-కి అ. ౮. లు.

అశోకుని చరిత్రము:—

ఆసేతుహిమాచలపర్వతము కల దేశమునేలిన చక్రవర్తులలో నీతఁడు మూడవవాఁడు. ప్రతి 1-కి అ. 3. లు.

మధురలాలన:—

పింగళి నూరన కళాపూర్ణోదయ కథ ఇందుఁగలదు. ప్రతి 1కి అ, ౧౨ లు

శబ్దకొముది:—

చిన్న నిఘంటువు. ప్రతి 1-కి రూ ౧ పీసికి దపాలాఖర్చులు వేలు. వలయువారలు, “యస్. వి. రంగాచార్యులు, మాంబళము, వైదాపేట” అని వ్రాసి తెప్పించుకొనవచ్చును.

భ యం క ర మ ర ము

హిందీభాషనుండి ఆంధ్రమునకు గరి వర్తింపబడిన అత్యద్భుతమైన నవలారాజము. కథానందర్శములు చాలా అద్భుతముగా నుండును.

దీనివెల రూ 1-4-0 మాత్రమే

గ్రంథకర్త :

పురాణం సూర్యనారాయణ తీర్థలుగారు.

కావలసినవా రిట్లు వ్రాయవలెను. —

వై. నంజీవయ్య అండ్ సన్,

2-28, కొండలయ్యవీధి, మద్రాసు.

ఆంధ్రపద సారిజాతము

అను ఈ ధౌంధ్ర పద నిఘంటువు.
 నీమి ర-పుటలు నెఱుగ రంర-పుటలు
 గలది. మంప దళసరి కాగితములు,
 కాలికొదైదు వెల రు 3 ర 0

అకారాదిగ ఆంధ్రభాషయందు గల గ్రంథములనుండి
 పదముల కూర్చి వానియర్థములను వ్రాసియున్న డిక్షనరీ.

ఆంధ్ర భాషకు అలంకారమువంటిది
 ప్రతిగ్రంథ భాండాగారము
 నందున్నా అవశ్యము ఉండదగినది.

కొలదిప్రతులే గలవు. త్వరపడనియెడల గ్రంథము లభిం
 పడు. వి. పి. నెలవులలో రు ౪ ౦ ౦
 గ్రంథభాండాగారములకు సాకర్మము

మణియార్దరుగా, 3-౪-౦ వంపిసయెడల వారికి
 రిజన్లర్లు బుక్ పాకెట్టుగా గ్రంథము వంపబడును.

ఈశ్వరదర్శనము వెల రు ౧

ఈశ్వరుని సేవించు విషయమునుగూర్చి పేదశా
 స్త్రముల ననుసరించి వ్రాయబడిన విమర్శగ్రంథము

3౨ మంత్రుల చరిత్రము

ఆంధ్రదేశమున కీర్తించబడిన రాయనభాస్క
 రాది మంత్రులచరిత్రములు, వారినిగూర్చి లోకమునంద
 వ్యాపించిన చాటుపద్యములు, మంత్ర మూనాడు నిర్ణ
 యములు, మొదలగు దేశచరిత్రములున్నా ఇందుగలవు.
 వేలకొలది గ్రంథములు విక్రయింపబడినవి. కొద్దిగ్రంథ
 ములే మిగిలియున్నవి. ర-వ ముద్రణము. ధర ౦-౧-౨-౧

కే. మార్కండేయశర్మ,
 బృందావనం, కీల్ పాకు - మదరాసు.

నియోగి

మహాదేశనభా మాసవత్రిచ.

మాసమునకు, 3౪ పుటలు గ్రంథరూపముగ నుండును
 సంవత్సర చందా పోస్టిజతో పహ రు ౧ ౧౨ ౦

౧ ప్రతిగ్రంథ భాండాగారమువారు
 తెప్పించదగినది.

౨ ప్రతిఆంధ్రుడు చదువదగినది.

ఏలయుదురా? విను:ను! వినుడు!!

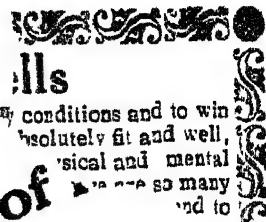
దీనియందు బ్రహ్మపబడు మన్న విషయములు

౧. ప్రాచీనములును, ప్రతిపద రసాస్పదము
 లును, మహాహరములును, వివిధరసభరితములును అగు
 శతకములు ఇదివరకు ముద్రింపబడనివి “ప్రాచీన శతక
 రత్నావళి” అనుపేర దీనియందుముద్రి పబడుచున్నవి.
 అతి ప్రాచీనమును, అయ్యలరాజ రామభద్రకవి ప్రణీత
 మును అగు బొటిమిట్ట రఘునీర శతకము, మాన్యుగ
 శతకరాజము లనేకములు ముద్రింపబడుచున్నవి.

౨ విద్యా, వితరణ ధైర్య, సాహసాదులచేత
 ఆంధ్రదేశమునందే గాక అసేతుహిమాచలము ప్రసిద్ధి
 నంది ఆంధ్రమహాబళులకు శ్వాతిని సమకూర్చిన మం
 త్రులయొక్కయు, దండనాథులయొక్కయు దాతల
 యొక్కయు, చరిత్రములు, వారిని గుర్తించునోహరము
 లగు, చాటుపద్యములున్నా ప్రకటింపబడుచున్నవి

సనాతనధర్మములకు సంబంధించిన అచారములు,
 ధర్మములను గూర్చి యుక్తియుక్తముగను శాస్త్రీయ
 ములును అగు నక్క-మొదలయ్యారసమున్నా ప్రకటింప
 బడుచుండును.

సాంవిలు ఉచితముగా పంపబడును
 ఎడిటరు:—నియోగి,
 బృందావనం, కీల్ పాకు-మదరాసు

Just out the 5th Edition 'The English translation of
RATI SHASTRA or SOCIAL SCIENCE

(with the text in Sanskrit and several coloured pictures of both sexes.)

By Abinash Chandra Ghose, B.A.

consisting of the sayings of our ancient "Rishis" concerning the injunctions and restrictions to be observed in respect of Marital Consummation together with all the informations regarding the Science of New Life. Very amusing & interesting to every married couple. Highly admired by both Natives and Europeans

Price Re. 1-4 with postage

The unique & unparalleled book of the 20th century

"Nature and God Unveiled"

BY PROF. JAHAR LALL DHAR.

Price Re. 1-4 with postage.

SARAT CH. SIL, Book-Seller & Publisher,
15-3-A, Lakshmi Dutt Lane,
Bagh Bazaar, CALCUTTA.

Make a Note of

**Not on Scraps of Paper.
But on the Tablet of Your
Memory**

THAT

The *Erectruss*, manufactured by Messrs. Huston Bros Col-of Chicago, U.S.A. ; and priced at Rupees twenty only only, P. and P. Charges extra, is the only best cure in the world for Impotency, Functional weakness and lack of virility. It is a purely Nature cure, and does away with all internal and external Medicines, and aphrodisiacs, which to say the least, are all bores, but not cures. It is a specialist in itself, and worth its weight in gold. The world-renowned Dr. Bier's Hyparaemic Treatment is its basic principle.

Detailed Booklet, *Life after Death*, telling all about it free on application for *Erectruss* (A. P.) Sole Agency in the East, Bataia (India).

చంద్రామృత నేత్రరక్షణి తైలము

బంగారు పతకములు బహుమతి ఇయ్యబడినవి.

ఈ తైలము H. H. మహారాజా ఆఫ్ మైసూరు, H. H. గెయిక్వార్ ఆఫ్ బరోడా గవర్నరు మొట్టమొక్క యొక్క యోగమునకు, జడ్జిలు, గొప్ప శాస్త్రజ్ఞులు, మఱియు వేరుపొందిన గొప్పవారందఱు పరీక్షించబడి సర్టిఫికేటు పొందబడినవి. ఈ తైలమును మూలికలతోను, శిరోవ్యాధికి తగుపాటి ద్రవములతోను, పరిమళముగలిగిన దినుసులతోను, తయారుచేసి ఈ తైలమును శిరస్సునకు పయోగించిన అధిక ఆశ్చర్యమును కలుగజేసి తా నుపయోగించి యితరులకు నమ్మకము నిచ్చునటువంటి పరిపూర్ణానందము కలుగజేయును. మఱియును అత్యుష్ణమువలన కలుగు శీతరోగములను పోగొట్టి దీనికి మూలాధారముగా నుండునట్టి శిరోవాళములను బలపరచి మెదడునకు, మంచిచూత నిచ్చుటయే గాక అతి పిత్తమువల్ల కలుగు చర్మవైషమముమీద రాబడు పొట్టురాలునటువంటి దుండును అనేకవిధములైన పరిశ్రమలవలన కలుగు అలసటను పోగొట్టి శిరోజములను శల్లసిపట్టువలె వృద్ధిపరచి శీత్రములను ప్రకాశింపజేయును. ఈ తైలము కొన్నిదినములు పయోగములో చర్మము లుపయోగించువారికి కూడ చర్మములు లేకనే చూపునిచ్చునటువంటిది యిది విశదమై. మంచి మువాసన గలిగియుండును.

ధర పీసా 1-3 రూ 1-0-0. పోస్టు ఖర్చులు ప్రత్యేకము

P. B. No. 202

చంద్రామృత డిపో, 25, ఆచారపురావీధి, మదరాసు.

ఆర్. వేంకటేశ్వర్ అన్డ్ కంపెనీ,

ఆనందముద్రణాలయము, మద్రాస్.

విక్రయమునకు సిద్ధముగానుండు గ్రంథములు

రూ	అ	రూ	అ
వసుచరిత్రము:—టీకాతాత్పర్యవిశేషార్థసహితము	౪ ౦	సువ్వర కాండము:—మూలము ౧౬ పటములు	౪ ౦
మనుచరిత్రము:—	౨ ౦	కీర్తనలు బైండు	౧ ౦
శ్రీసీతారామాంజనేయసంవాదము:—టీకా		రామదాసుచరిత్రము:—అచ్చులాయున్నది.	
తాత్పర్యవిశేషార్థసహితము. కాలికొబైండు	3 ౦	అమరకోశము మూలము:—స్వల్పార్థము, అంగ్లేయ	
శృంగారనైషధము:—పటములు గలదు. "	3 ౦	భాషాంతరిపదములు గలది. చిన్న నైజా, అట్టబైండు	౦ ౮
విశ్వగుణాదర్శము:—సటిష్ఠజాంధ్రపద్య టీకా		స్తోత్రార్థము 1-వ భాగము కీర్తనలు బైండు	౦ ౧౨
తాత్పర్యవిశేషార్థసహితము, కాలికొబైండు	... 3 ౦	డిట్ 2-వ భాగము "	౦ ౧౨
రాఘవపాండవీయము:—సటిష్ఠ తాత్పర్యము		శ్రీభగవద్గీత:—మూలము మాత్రము, చిన్న నైజా	౦ ౬౪
పటములు గలదు	౨ ౦	శ్రీవిష్ణుసహస్రనామస్తోత్రము నామానాళి	౦ 3
సప్తమస్కంధము:—టీకా తాత్పర్య సహితము		శ్రీగుణరత్నకోశము:—టీకాతాత్పర్యసహితము	౦ ౨
కాలికొబైండు	౧ ౮	శ్రీవేంకటాద్రిస్వామి కీర్తనలు	౦ ౮

R. Venkateswar & Co. Ananda Press, Madras.

వెలనవ్వలము!

గొప్పవారిచే వేలకు వేలు యోగ్యతా పత్రములు పొందినది

పలమధికము!!

అమృతాంజనము

వాయువునొప్పులకు వజ్రాయుధము

పంచభాష చీటిచూచి కొనిన మోసము గలుగదు

చక్కని డబ్బితో సహా సీసా 1-కి, 0-10-0 అణాలుమాత్రమే

అమృతాంజనము సకలవిధ నొప్పులకు సంజీవవంటిది

తలనొప్పుల మాన్పును,

బెణుకుల భేదించును

వాయువుపోట్ల బాపును,

వాపుల రూపుమాపును

పార్శ్వపునొప్పుల బారదోలును,

దగ్గును తగ్గించును

పోట్లపోగొట్టును.

దురదను తొలగించును

అమృతాంజనము డిపో, బొంబాయి, మద్రాసు

FOR PRINCES AND RICH MEN ONLY.

THE ROYAL YAKUTI.

THIS YAKUTI of life giving nectar has been prepared from the best, choicest, and richest vegetable drugs. It has, wonderful properties of increasing virile power and it rectifies urinary disorders. In fact it makes man a man. This valuable medicine is used in large quantities not only by our Rajas, Maharajas, Nawabs and many of the nobility aristocracy and gentry in this Country, but it is greatly patronized by people in all countries of Europe, America, Asia and Africa. It is needless to expatiate upon the magical qualities of this our invaluable medicine. We recommend it especially to those persons who desire to tone the nervous system, to strengthen the body, refresh the memory, and to guard against debility. Suffice it to say that the use of this medicine is recommended to those who have any faith in the Ayurvedic medicines. It works like a charm and the effect is lasting. It replaces lost power and rejuvenates the emaciated and it is enough to say that musk is not that which a perfumer admires. It is that which diffuses fragrance of its own accord. Price per tin containing 40 pills, Rupees ten only [13s. 4d]

P S. Correspondence with us to be strictly in English.

DR. KALIDAS MOTIRAM-
RAJKOT-KATHIAWAR- (INDIA)

Virility Tells

more than anything in the present day conditions and to win anything life success a man must be absolutely fit and well, otherwise he cannot stand the constant physical and mental strain of modern business life. However, there are so many existing ailments and physical imperfections that tend to lower a man's power of doing, that very few can say they are really fit.

The physically perfect are very few and far between and to these this offer is of no interest, but to the many sufferers handicapped by Functional Weakness, Exhaustion and Loss of Manhood, we offer our descriptive,

Booklet Free.

This booklet describes the aim and object of Eretruss, the latest mechanical device for the treatment of Functional weakness, Exhaustion and Impotency, without drugs.

This treatment is the practical application of Dr. Bier's Principle of "Obstructive Hyperaemia" which simply means retarding the return of blood from a part of the body for a desired period thus creating an excessive accumulation of blood in the diseased part. The blood is acknowledged to be the finest possible curative agent, so the advantages of this method over drugs are apparent.

Don't waste time and money on ineffective and obsolete treatments when you can buy an Eretruss complete for Rs. 20 (plus postage and packing.)

Send for its booklet to-day, read the testimonials from medical men and others and you will want an Eretruss for yourself. Address to ERECTRUSS (A. P. A.) SOLE AGENCY for the EAST BATALA (Upper India.)

Dr. Bier's.

Eretruss.

We are direct importers of Accessories and Spare Parts for all Motor Cycles and Cars.
We are the Sole Agents for ALLDAY'S " ALLON " two-stroke light-weight Motor Cycles.
We are large stockists of Tyres, Tubes, Oils and Grease.
We are principal importers of HARVEY FROST VULCANIZING Products.
We are specialising in STARRET'S Mechanical Instruments and Tools.
We are supplying everything to Motorists and Motor Cyclists.
We are on the lists of Government, Railways, States and Docks.
We are reputed for PROMPTNESS and CHEAPNESS.
We are in the heart of MOTOR CIRCLES.
We are in the reach of all.
We shall welcome you to our shop.
We are sure you will be convinced.
We ask you a trial order.
We are awaiting you.
We would assure you that you will have every benefit from us.

Proprietors: RANE Ltd.

Telegrams:
AUTOWORKS,

EMPIRE AUTOMOBILES.

New Queen's Road, BOMBAY.

Telephone:
No. 2475.

WE STOCK

Accumulators and parts, Acetylene Generators, Lamps and Burners
Adapters of all kinds, Insulating Tape
Air Inlets, Alligator Fasteners, Aluminium Matting, Steel Balls of all sizes, Beltings,
Motor Body Fittings, Bolt and Nuts, Carburettors, and parts of important makes, Cleaning requisites,
Packings, Funnels, Copper Wire Gauze, Goggles, Horns, of all types, Hose Pipes and Clips, Jacks, Lamps, of all patterns,
Switchboards, Petrol Measures and Carriers, Magnets and parts,
Mascots, Metals, Volt and Ampere Meters, Oilers, Paints and Polishers,
Piston Rings and Castings, Harding's Revivers, Radorene, Shock Absorbers
Wood Sticks, Radiators for all cars, Sparking Plugs of all makes, Stewart Speedometers and their parts, Dover Steering Wheels, Petrol Filters and Taps
Spanners of all sizes and makes, Cutting Pliers, Tubular Box Spanners, Screw Drivers,
Hammers, Drills, Tool Boxes, Tool Kits, Tyre Testers, Tyre Pumps and their accessories, Tyre Rims, Copper Asbestos, Washers; Steel Washers High and Low Tension Wires, Soft Copper Wire,
Chatterlea Terminals, Stepney Wheels of all sizes, Cylinder Head, Gaskets for all cars, Ball-Bearings of all sizes and types, Wonder Worker Specialities, and many other things leading to the Motor line.

A BOON TO WOMEN.

DR. PAUL'S

SANTAN RAKSHAK.

The Most Wonderful and Specific Liniment for preventing Miscarriage, ensuring safe and easy delivery, and relieving all sympathetic disorders, such as Nausea, Vomiting, Acidity, etc. in the early stage, and other disorders in the advanced stage of pregnancy.

Dr. Paul's 'SANTAN RAKSHAK' has been widely employed by medical men for nearly thirty years in thousands of cases with unvarying success, and with great uniformity of result. It is an invaluable remedy, specially in the mofussil, where proper medical aid is not promptly available. Santan Rakshak is a liniment for external application only. For particulars please ask for 'SANTAN RAKSHAK' booklet.

Price Rs. 2 per phial; packing, postage and V. P. charges Annas 8 extra.

Dr. S. C. Paul, L.M.S.,

19, Doctor's Lane, Taltola, Calcutta.

Madras Agents :—Messrs SAMB & Co., Chemists and Druggists, CUDDAPAH.

A Few Testimonials.

Dewan Bahadur P. Kesava Pillai, of Cooty, Madras, writes :—" I have used it in my own family, and seen it used by several others at my suggestion for a decade or more, always with satisfactory results. To find relief from distressing troubles of pregnancy, to prevent miscarriage, and to ensure a safe and speedy delivery the liniment is unrivalled."

Khan Bahadur S. M. V. Cosman Sahib, B.A. B.L., Senior Presidency Magistrate, Madras, writes :—" * * your Liniment 'SANTAN RAKSHAK' is very efficacious in preventing miscarriage and ensuring a safe and easy delivery."

Dr. G. Manook, M.B., (Edin.) Surgeon Calcutta, writes :—" * * I have given your specific a fair trial among all classes. The results have been, I am compelled to say, very wonderful in threatened miscarriage and prolonged labour, where direct interference was impossible. I have no doubt others will be as grateful to you as I am. Please send me one dozen phials more and oblige."

Mr. Raja Bahadur, M.A., Director of Public Instruction Patiala State, writes :—" * * your 'SANTAN RAKSHAK' Liniment contains all the virtues claimed for it. It is really a wonderful medicine, and quite a boon to young ladies in the family way. This was brought to my notice by my friend, Dr. Bhairon Dayal, L.M.S., of Delhi, and has always been found very efficacious in bringing forth desired results."

Babu Hem Chandra Sen, M.A., B.L., Munsif, Shahabad, Oudh, writes :—" The one phial of 'SANTAN RAKSHAK' received from you the other day produced a very wonderful effect on my daughter. Please send me one phial more by V. P. P. Thanking you sincerely for discovering such a useful medicine etc."

Babu Khagendra Nath Mitter, M.A., Professor, Presidency College, Calcutta, writes :—" I have great pleasure indeed in bearing testimony to the marvellous efficacy of your well-known patent medicine 'SANTAN RAKSHAK,' which has been used in my family on many occasions with invariable success. It stops Haemorrhage, prevents miscarriage and gives general relief to women in advanced stage of pregnancy. I have often recommended it to my friends, and where my recommendation has been accepted, the result has been always satisfactory."

Babu Hemanta Kumar Halder, M.A., B.L., Munsif, Suri Bengal, writes :—" I have been using your 'SANTAN RAKSHAK' in my family for over 12 years, and I have seen it used in the families of my friends in almost all ailments during pregnancy and I have used it successfully even in cases of Postpartum Haemorrhage. This is the only patent medicine which can be confidently relied on in case of trouble during pregnancy. No praise can be too high for such a medicine."

Mr. T. N. S. Raghava Chari, B.A., Lecturer in Deveton College, Vepery Madras writes :—" * * a really valuable remedy for all ailments which are incidental to the life of pregnant women. I can confidently recommend it to all my countrymen, as being an indispensable necessity in every household chest. Thanking you for your discovery of such a good specific, and wishing you every success, etc."

Mr. R. N. Mitter Bar-at Law, High Court, Calcutta, writes :—" I am extremely glad to tell you that your 'SANTAN RAKSHAK' has been used in my family by several members for a considerable time, and in each and every case I have found it to be extremely efficacious. I have very little faith in patent medicines, but I must say yours is an exception."

Mr. Ulla Rama Rao, B.A., B.L., Pleader, Mangalore, Madras Presy., writes :—" Please be good enough to send me at once by V.P.P., two phials of your most valuable remedy 'SANTAN RAKSHAK' and oblige. It has been found very efficacious for females during pregnancy."

Babu Jyotish Chandra Sirkar, M.A., B.L., Vakil, High Court, Calcutta, writes :—" * * your excellent Liniment 'SANTAN RAKSHAK' has been used in my family on many occasions, and the results have been extremely efficacious in all cases, in preventing miscarriage and hastening delivery. Kindly send per bearer six more phials of 'SANTAN RAKSHAK,' which I intend to distribute among the poor people of my native village in the District of Burdwan."

Babu Umes Chandra Ghosh, M.A., B.L., F.R.A.S. Principal, Victoria College, Narail, writes :—" Your 'SANTAN RAKSHAK' Liniment was used by my wife when she was suffering from the symptoms of miscarriage and it produced unexpected and wonderful effects. It is really a specific remedy for preventing miscarriage."

ROYAL TONIC PILLS.

రాయల్ టోనిక్ పిల్స్

ఈ మందులు రుచియు
పువ్వు కన్నా రి, అంబరు
మున్నగు శుద్ధ వనమూలికలచే
రాయల్ టోనిక్ పిల్స్. చిక్క-
పోయిన స్ట్రాబెర్రీ రక్తము
క్షీణి, చిట్టెలు దేహమునకు
నుంచిన రక్తము నిచ్చి అమిత
మైన బలమును కలుగజేయు
ను. నపుంసకత్వము, బలహీన
తాను కలిగించు వ్యాధులు
మొదలగు వ్యాధులను
అమృతముగా తుదిర్చి గుండె
రక్తము నిచ్చును. ఇది
యే గాక మంచి నిద్ర కలిగి
లిగించును.

బుడ్డి 1 కి వెల

	ర. అ. ప.
1. (ఉబ్బసము) అస్తమానివారికి	1 0 0
2. జిరోలియం వాసన తైలము	1 0 0
3. మాజికల్ రూమాటిక్ తైలము	0 8 0
4. రోస్ బిందువులు (శ్రేణులకు చుంచుది)	1 0 0
5. కస్టోలియం మిక్చరు (నెగరోగనివారికి)	1 8 0
6. ప్లేట్యుఫీవరొడైను (శకల విధజ్వరము లకు)	0 14 0
7. డ్రక్ ఫోలా (రక్తమును శుద్ధిపరిచి వృద్ధి చేయును)	2 8 0

మే విప్రుడు మీ జిల్లా వారాధిపతిలలో ప్రచురించు
టకు ప్రారంభించితిమి.

ఔషధములు విక్రయించు వర్తకు లందరు మాకు
వ్రాసిన, ధరలపట్టిని పొందవచ్చును.

GOVINDJEE DAMODER & Co.,
Chemists No. 3 Sutar Chawl, Bombay.

Lapiphorum.

శకలవిధ చికిత్సలకు నిపుడయిన మైనపుడు కొండ ము
లాపిఫోరము ఔషధము అన్ని అంశములలోను (మిక్సిచును)
కొలుపుకోగమును నిర్భయముగా తుపస్సును. గర్భసంబంధ
మైన వస్త్రపు లిందు లిలియుటలేదు. త్రొత్తగా వచ్చినవి
వాలియినవిలలో బాగుగా తుడుచును. పుట్టుకనుండి యు
న్నవి కూడ అహింసముగా నయచును. ధగ బుడ్డి 1 టికి
రు 2-4 0. క్యాలింగు పోటులు రు. 0-5-0.

రంపూ వైద్యశాల ఆస్పత్రియందు ముచపు ప్రా
సెసుగాను, హాస్ హోల్లు సర్జనుగా నుండినవారు ఈలాగు
వ్రాయుచున్నారు. "శ్రేష్ఠమైన ఔషధములయందు
గుణము లాపిఫోరం ఔషధమునందు తూడ గలదు.

ముఖ్యమునిపు :— క్యాటలాగు యివారు.

ఈ త్తరములు ఇంగ్లీషులో వ్రాయవలెను.

Magbonum Medical Nook,

P. O. Serampore (Bengal.)

విక్రమపూర్ అది ఆయుర్వేద

ఔషధశాల

ఔషధములను ఉపయోగింపుడు.

తూర్పు బంగాళాలోనున్నట్టి ఆయుర్వేద
ఔషధాలయము లన్నిటియందును ఇది మిక్కిలి
శ్రేష్ఠమైనది. ఇచ్చటి ఔషధములు బహు సమృద్ధ
మైనవిగాను, సరసముగా నుండును. శాస్త్రసమ్మత
మైన అన్నిరకముల ఆయుర్వేద ఔషధములు,
మిక్కిలి మేలైన మకరధ్వజము అన్ముకమునకు
సిద్ధముగా నున్నవి.

క్యాటలాగు ఇనాముగా పంపబడును.

Brajabenode Pal Chowdhury

Zamindar, Gourganj,

P. O. Bharakar (DACCA.)

BENGAL

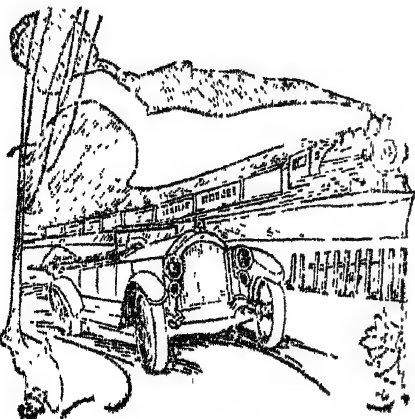
మీరు ఒక జమీందార్లు, భూస్వామి, ఒక వకీలు, ఒక డాక్టరు లేక ఒక వర్తకుడు, వీరిలో ఎవరుగా నుండినను అడిసన్ వారి వద్దనుండి ఒక కారును తెప్పించుకొనిన మిక్కిలి నహాయ్ కారిగా నుండును.

జమీందారులు:—వారి సంస్థానమునందు చాల దూరమునందుండు చోట్లకు పోవచ్చును, స్వయముగా విచారించుకొనవచ్చును, వారి రైతులయొక్క మనస్సునందుండు గౌరవమును అధికముగ నట్లు చేయవచ్చును. పరిశుభ్రమైన గాలి, ప్రదేశము కూర్పు, మంచి ఆరోగ్యమునకు ఆవశ్యకమైనవి.

వర్తకులు:—తమ వృత్తియందు మిక్కిలి అభివృద్ధి చెందినట్లు గ్రహించునున్నారు. కిక్కిదాల్గు కాలమును వ్యర్థము చేయనట్టివారికిగాను వెదకుదుము, ఒక మంచిమోటారుబండి చక్కగా కాలమునుకూడబెట్టును. మోటారులో కూర్చునిపోవుటకంటె మించినవేడుక నురియొకటిలేదు.

డాక్టర్లు:—ఎవరును ఒక నమ్మకమైన మోటారుబండిని లేక ఉండరాదు. తొందరయైన కేసులు, ప్రాణము లేక మరణము - తొందరగా రావలసినట్లు కోరువారు, ఇట్టి విషయములలో ఒక కారు అతివేగముగా ఆచోటికి చేర్చును.

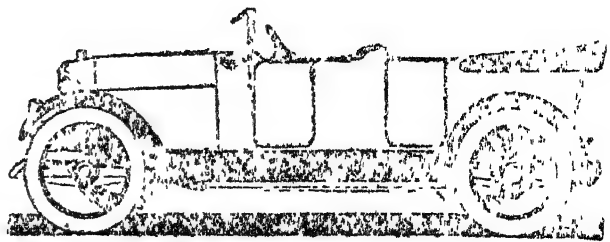
వర్తకులు:—కొన్ని సమయములందు ఒక బేరము లేక వ్యాపారము నిమిత్తము కొన్ని మైళ్ల దూరము నకు పోవలసియుండును. కొన్ని గంటలసావకాశముచే నూర్లకొలది రూపాయలు నష్టపడవలసియుండును. అందువలననే కారొకటి యుండుట ఆవశ్యకము - ఇదిగాక మీ కుటుంబమునందుండు వారుగాని, మీరుగాని కొన్ని గంటలకాలము గృహమునందు పని చేసిన తరువాత మీ కందరికిని పరిపూర్ణమైన వాయువు ఆవశ్యకము.

అడిసన్ వారి బండ్లు పెట్టుబడులేను. మీ వ్యాపారమునందు వృద్ధియగుటకు కారణముగను. అయితే ఇవి, మోటారులు ప్రథమమునుండి చేయబడి, నాటాయండు మంచి అనుభవముగలిగినట్టి నిపుణులచే ఏర్పరచబడినవి.

అడిసన్ అండు కో. లిమిటెడ్,

కొన్నిరకముల కారులు.

క్రాస్టీ “మేలైన్” కారు :—కారు అన్నిటిలోను ప్రథమస్థానము వహించినది. వేల్పుయువరాజుగారు ఉపయోగించినట్టి కారు ఇదియేను. చివేకము గల ప్రతిమోటారుబండివారును ఉపయోగించునది ఇదియే.

అప్పర్ సన్ 8:—అమెరికాయందు ఉపయోగించబడున కారులలో ఇది ప్రథమానమైనది. పోడిమి, వంగునట్టి గుణము, వేగము, సౌఖ్యము మొదలగునవి యుండునట్లు తయారుచేయబడినవి నిర్మాణము అద్భుతముగా నుండును, గనుక ఎప్పుడైనను చెరుట మిక్కిలి కష్టము.

హంబర్ :—మేము విక్రయించుటకు గర్వపడునంతటి కారు. హంబరు కారునం దుండునట్టి ప్రతిదియును మిక్కిలి మేలైనది. ఇది చాలకాలమువర కుండునట్లు తయారుచేయబడినది. ఎల్లప్పుడును చూపుకు బాగుగా నుండును, ఎల్లప్పుడును బాగుగా నుండును.

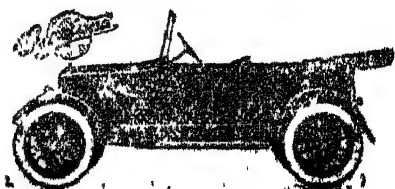
రినాల్టు:—ఫ్రెంచికారులలో మిక్కిలి మేలైనది. 25,000 జనులకు పైగానే రినాల్టు కారులు తయారు చేయుటయందు సహాయ మొనర్చుచున్నారు. సాధారణముగా ఎప్పటికి చెడదని పేరు పొందినట్టికారు.

స్టాండర్డు:—ఒక తేలికయైన కారుల తరగతికి చేరినది. వనిచేయుటయందు మిక్కిలి యిష్టము గలది. చిన్న పర్వతములకు భయపడదు. ఎల్లప్పుడును నమ్మకముగాను, పెట్రోలు, నూనె, టైరులు వీటియందు పోడిమి గలదిగా నుండును.

టనల్లాండు 4:—పెట్రోలు పోడిమియందు నిదర్శనములు గలిగిన ప్రసిద్ధమైన కారు ఆశ్చర్యకరమైన విల్లులు గలిగిన కారు. అది ఎంతప్రసిద్ధి చెందినదో అంతనమ్మకముగా ఎచ్చటికైనను పోవును. హిందూ దేశమునందుకూడ నిదర్శనములను గలిగియున్నది.

బూయిల్ :—దాని ధరప్రకారము ప్రపంచమునం దుండునట్టివాటి అన్నిటిలోను మిక్కిలి మేలైనది ఎల్లప్పుడును కాచియుండునట్టి జాబితా గలది.

మాంట్ రోడ్, మెట్రాన్.

కావలెను

చందాదారులు

కావలెను

సుబోధిని గ్రంథమాల, నెల్లూరు

చందాపద్ధతులను మాకు వ్రాసి కనుగొనుట

1. యుగంధరవిజయము.

అలెగ్జాండర్ ద్యూమాస్ అను పరాసుకవిత్యరచిత రచియింపబడి జగత్ప్రసిద్ధిగాంచిన మాంటీక్రిస్టో నవల ననుగరించి రసవంతముగ దొడ్డా వేంకటరామిరెడ్డిగారిచే వ్రాయబడినది. పండితులు, పాఠకులు చదివి ఆనందించి క్లాఫించియున్న అద్వితీయమగు నవల. 450 పుటలు వెల రు. 2-4-0 లు.

2. సింహావధువు.

ఇది సూతనగ్రంథము. ఇందు సింహాగారి జీవితచరిత్రమే గాక వారి ఉపన్యాసములు వానివై విమర్శనములు కలవు. పంజాబు అల్లరులంగూర్చి విపులముగ బేర్కొనబడినవి. ఇటీవల జరిగిన రాజకీయవిశేషము లనేకములు వివరింపబడినవి. 152 పుటలు. వెల 0-12-0.

3. పద్మిని.

ఈ రాకొమారిక సింహాశ్చర్యచరిత్ర అనయం. మధుర యువరాజగు చంద్రక్రమణి వసింపి విధుల యొక్కతలుల మామోహమునుబట్టి సరికొలదిగాలపాల్పై తునగు వరుని జేయక. చివరల్ల భావము-భావము నుగూడెను.

250 పుటలు వెల రు. 2-4-0

మహాపురుషుని గీతిగూర్చి

4. గాంధీర్థస్వామి చరిత్ర	వెల	0-8-0
5. గోసాలకృష్ణ గోఖలే	వెల	0-8-0
6. హర్షింజి క్రమవు	వెల	0-8-0
7. బాపా దేవగోపంద ౭ జాత	వెల	0-8-0

యం. ఆర్. కృష్ణారావు అండు కంటెనిర్, నెల్లూరు

జనంతకుసుమాకరము
జగద్విదితము
తులము రు. 20-0-0

ఆయుర్వేద చికిత్సాలయము

అనకాపల్లి - విశాఖపట్టణంజిల్లా.

మర్చియు
బుద్ధియు
తులము రు. 16-0-0

యోగవాసిష్ఠము, తెంగువచనము.

ఆదికవియగు నరసంజ్ఞ వాల్మీకి మహర్షిచే జేయబడిన సవ్యతోముఖ మహావేదాంత సిద్ధాంతగ్రంథము. ఇందద్వితమందలి ముఖ్యమగు దృష్టిస్పృష్టివాదమె యనేకేతిహాస రూపముగ బ్రతిపాదించబడినది. దీని యభ్యుదయముచే సామన్యభాషా జ్ఞానము లేని బిచ్చాసువున కనాయాసముగ బ్రహ్మస్వరూపముగు పరమానందముయొక్క ప్రాప్తియగును. వెల రు. 2-0-0.

ఇందు రోగములకు తగు చికిత్సలు చేయబడును. కావలసిన సలహా ఉచితముగ నీయబడును. విశ్వవిఖ్యాతవైద్య శ్రీమాన్ దూర్వాసుల శంకరయ్యగారిచే చిరకాలము వాడి వదబోయబడిన మందులను స్వచ్ఛమగు లోహభివృద్ధియులును సగునుగు ధరలకే విక్రయింపబడును. తరుచుగ నక్కరకుచ్చు మందులపట్టిక మాత్ర మిచట పొందుపరుపబడును.

జాత రాగస్వరీపకం	ఃస్తూరిమాత్రలు	వ్రణమహాస్తకం	జ్వరాస్తకం
జీర్ణ వ్యాపారమును క్రమపరచుటలో దీని మించినది లేదు. డబ్బీ రు 0-8-0	మాఖ్యముగ బాలరతును గర్భిణి స్త్రీలకును జీర్ణ వ్యాపారమును క్రమపరచును. డబ్బీ రు 1-0-0	శరసంకటమును యెంత ప్రారంభిగాని అతిశీఘ్రముగ నిర్మూలించును. డబ్బీ రు. 1-0-0	ఎట్టి జ్వరమైనను అతిశీఘ్రముగ బోగొట్టును. డబ్బీ రు. 0-8-0
రాజయత్నోస్తక	స్త్రీరోగాస్తక	వాతాస్తక	క్రమిరోగాస్తక
క్షయరోగమును బోగొట్టుటలో దీనిమించినదిలేదు డ. రు 1-0-0	కుసుమ, ముట్టుకుట్టు, వంధ్య మొదలగు. అన్నిరోగములను నిర్మూలించును. డబ్బీ రు 1-0-0	వాతనొప్పులకు అమాఘమైనది. డబ్బీ రు 1-0-0	కడుపులోని పురుగులను తుణములో నూడబెరుగును. డబ్బీ రు. 0-8-0

చిరునామా:—దూర్వాసుల పార్థసారథి శర్మ, అనకాపల్లి, విశాఖపట్టణం జిల్లా.

జాండు గారి ప్రసిద్ధి చెందిన

ఆయుర్వేద ఔషధములను ఉపయోగింపుడు.

అవి స్వదేశమునందు తయారగుట మాత్రమే కాకుండా ఆయుర్వేదశాస్త్రము ననుసరించి మిక్కిలి పోడిమిగాను, నమ్మకముగాను, గుణము గలదిగానునున్నవి. అవి హిందూ దేశ శీతోష్ణ స్థితులకు, దేహతత్వములకు తగినవి. అవి విదేశమునందు తయారగువాటికి ఆకారమునను, చూపు నందును ఎంతమాత్రము తగ్గిపోవుట లేదు. అవి నూతనముగాను, స్వచ్ఛముగానుండ నట్టి మంచి స్వదేశపు మూలికలచే తయారుచేయబడినవి. అవి శాస్త్రప్రమాణముల కుపమానముగా నుండునట్లు తయారు చేయబడినవి. అవి మిక్కిలి శుభ్రముగాను, అతిజాగ్రత్తగాను తయారు చేయబడినవి. అవి హిందూ దేశమందు అంతటను ప్రసిద్ధిచెందిన వైద్యులచే మిక్కిలి జయప్రదముగా వాడబడుచున్నది.

అవి ఆల్ ఇండియా ఆయుర్వేదప్రదర్శనములయందు బంగారుపతకములు బహుమతిగా పొందియున్నవి. ఇవన్నియు గాక అవి జాండుగారిచే తయారు కాబడిన స్వదేశ ఔషధములు. వలు విధ ఆయుర్వేద ఔషధముల జాబితా యినాముగా పంపబడును.

The Zandu Pharmaceutical Works, Ltd.,

Elphinstone Road, BOMBAY 13.

ప్రొఫెసరు టి. కె. గజ్జరుగారి

సయుక్తమైనట్టియు శాస్త్రసమ్మతమైనట్టియు ఔషధములు

ఆగ్మిక్చరు:—చలిజ్వరము, నడుమనడుమతగ్గుచు వచ్చుచుండు జ్వరములు, వంతుజ్వరములు, అడవిజ్వరములు, కొండ జ్వరములు మొదలగువాటికి దివ్యౌషధము. ధర బుడ్డి 1-కి రూ. 1-0-0.

బాడి పూర్వైశర్.—కొడుకు సంబంధమైన వ్యాధులుగలవారి కిది రక్తమును శుభ్రపరిచి మంచి నెత్తురు నిచ్చునట్టి రసాయనము. ధర బుడ్డి 1-కి రూ. 1-4-0.

ఇన్ ఫూఎంజా ఆటంక పరచుటయందును తుదుర్చుటయందును పేరు గడించినది. బుడ్డి 1-కి ధర రూ. 1-0-0.

ప్లేగుమిక్చరు:—సకలవిధ ప్లేగుబాధ్యములకు నమ్మకమైనట్టియు, నిజమైనట్టియు ఔషధము. ధర బుడ్డి 1-కి 0-10-0.

జ్వర బిందువులు:—అన్ని విధజ్వరములకు మంచిది. ధర బుడ్డి 1-కి 0-5-0.

లీవరునివారిణి:—అన్ని విధములగు లీవరువ్యాధులకు, అల్సర్మునకు మంచిది. ధర బుడ్డి 1-కి రూ. 0-12-0.

కలరామిక్చరు:—కలరా, విరేచనము, రక్తవిరేచనము మున్నగువాటికి మంచిది. ధర బుడ్డి 1-కి 0-10-0.

జర్మినైడు:—ప్లేగు, కలరా, ఇతర అంటువ్యాధులకు నుంచిది. ధర బుడ్డి 1-కి 0-10-0.

దగ్గుమూతలు:—క్షయము, అస్థిగతమైనదగ్గు మున్నగువాటికి మంచిది. ధర బుడ్డి 1-కి రూ. 0-8-0.

మరకగానట్టి రింగువరం లోషన్:—త్రోతగా నుండ నట్టి, చాలకాలమునుండి యుండునట్టి తామరకు ఇది మంచిది. ధర బుడ్డి 1-కి 0-6-0.

ముక కానట్టి రింగువరం ఆయిస్ట్ మెంటు:—తామర, తీట మొదలగువాటికి మిక్కిలి మంచిది. ధర బుడ్డి 1-కి 0-6-0.

వైల్పు ఆయింటు మెంటు:—రక్తమాలము లేక చరి ఎట్టిదైనను ఆపరేషను లేక తుదురును. ధర బుడ్డి 1-కి 0-8-0.

ఎక్జమా ఆయింటు మెంటు:—దురద, ఎండినగజ్జ మున్నగువాటికి మంచిది. ధర బుడ్డి 1-కి 0-8-0.

Prof. T. K. GAJJAR'S PHARMACY

Ready Money Bldg, Appolo pier, BOMBAY.

Sole Agents:—S. VAIDYA & Co.,

Park Town, MADRAS.

ఆంధ్ర సారస్వత లతానికుంజమున అభినవ కుసుమ గుళుచ్ఛములు

దువ్వారామరెడ్డిగారి గ్రంథములు

వ న కు మారి

జ ల దాంగన

ఇంద్రుని శ్రీ విజయనగర సంస్థానమువారిచే నెలకొల్పఁ బడిన ప్రబంధసమ్మన పరిక్షయందు 1918-ప సంవత్సరమునఁ గ్రంథమహామనమువడసిన అభినవపద్యకావ్యము. వెల 0-12-0

కృషీ వ లుఁ డు

ఇట్టి పద్యకావ్యము తెలుఁగున నిదివఱకు లేదు. ఇందుఁ గృషీవలని జీవితములోని మనోహర చిత్రములు భావగంభీరముగ వర్ణింపఁబడినవి. సృభావమధురమైన గ్రామవాసి శివసము ఈ కావ్యరూపమున మూర్తీభవించినది. సాహిత్య వినోదులగు మ-రా-రా-శ్రీ, కట్టమంచి రామలింగా రెడ్డి, యం. యె. గారు వ్రాసిన విపులఁైన పీఠికయును గలదు.

వెల 0-6-0

నలజారమ్మ అగ్నిప్రవేశము

ఈపద్యకావ్యము, సహగడన మొనరించిన యొక్క రెడ్డి పరిశ్రమత చరిత్రము.

వెల 0.4 0

వెన్నెలబయలుఁ బంటపాలమున విహరించుచున్న కవి కుమారునకు జలదాంగన తన జీవితచరిత్రమును చెప్పికొనుట ఈపద్యకావ్యమున మధురముగ రచియింపఁబడినది. వెల 0-6.0

స్వప్న ప్రయాణము

ప్రపంచమునం దంతటను మానవహృదయము నాకర్షించు స్వాతంత్ర్యదృశ్యము స్వప్నరూపమున ఈ కావ్యమున మూర్తీభవించినది. నవయుగ ప్రభాతమును దర్శించు ప్రతియాధుఁ డును ఈ కావ్యము తప్పక చదువవలయును. వెల 0-6-0

సీతావనవాసనాటకము

సీతాబహిష్కారము, శ్రీరాముని విప్రలంభవేదన, కుశలపుల శౌర్యసాహసములు శాంతికిరీ దావలములైన ఋషుల యాశ్రయములు, పాఠకుల యొక్కయో, ప్రేక్షకుల యొక్కయు హృదయములను రసార్ద్రములుగఁ జేయును. వెల 1-2.0

వీరేశలింగ పుస్తకభాండాగారము, కాపువీధి నెల్లూరు

ఆంధ్ర శ్రీమద్రామాయణము-పద్యకావ్యము.

మూలమును మాత్రమే కాక వ్యాఖ్యలలోని భావమంతయుఁ జేర్చి తెనిగింపఁబడినది. శైలి మిగుల సులభము. ఏ యధ్యాయమున నే శ్లోకమున కీపద్యము వ్రాయఁబడినదో యను కంక పోవుటకై స్తోకసంఖ్యయుఁ బ్రక్కన చూపఁబడినది. విశేషార్థము లుండు తావులఁ గ్రింద టీకయు నిండుక వ్రాయఁబడినది. ఇరువది యైదువేల పద్యములు. అచ్చగుచున్నది. ముందుగా వ్రాయువారికి కొంతమూల్యము తగ్గింపఁబడును.

ఆంధ్రలలితోపాఖ్యానము

లలితాంబ యవతరించుట. భండాసురుని వధించుట. విచిత్రకథ. భర్మము లెన్నియో యిందున్నవి. రు. 0-౮-౦

విచిత్రపాదుకాపట్టాభిషేక నాటకము

భక్తిరసప్రధానము. కాస్త్రము ననుసరించి వ్రాయఁబడినది. చక్కని కూర్పు రు. 0-౧౨-౦

సంగ్రహభారతము-వచనము

భారతకథాతత్త్వమిందుఁ జక్కఁగా వ్రాయఁబడినది. భారతపద్యములే యిందు అందందుఁ జేర్పఁబడినవి. శైలి సులభతమము. అచ్చులో నున్నది. త్వరలో వెలువడును.

జనమంచి. శేషాద్రిశర్మ, తెలుఁగు పండితుఁడు, మ్యూనిసిపల్ హైస్కూలు, కడప.

ఆంధ్రబ్రహ్మాండపురాణము

సకలపురాణముల కిది మూలాధారమనుట అందఁ జరించినవిషయమే. సకలధర్మము లిందున్నవి. సృష్టియందలి మార్పు లిందుఁ జక్కఁగాఁ జేర్పఁబడినది. రెండవకూర్పు సిద్ధమగుచున్నది. రు. ౧-౦౦

శ్రీరామవనవాసము

చక్కనినాటకము. పాటలు కూడఁ జివరభాగమునఁ జేర్పఁబడినవి. ముగ్ధపట్టాభిషేకమునఁజూరఁ గల కథ యిందున్నది. రు. 0-౧౨-౦

పాండవాజ్ఞాతవాసము-నాటకము

చక్కనిపద్యము లిందుఁ గలవు. పాటలు నిందున్నవి. గోగ్రహణము చక్కఁగా వ్రాయఁబడినది. రు. 0-౧౨ ౦

ఆంధ్రహాలాస్యమాహాత్మ్యము

స్కాందపురాణమున కిది తెలుఁగు

మధురమీనాక్షి సోమకుండరేశ్వరుల విచిత్రగాథలు దెబ్బదియొక లీలలు గలవు. ఒక్కొక్కలీలయు విచిత్రముగ నుండును. రి.వేల పద్యములు. రు. 0-౧౦-౦

న శ్శ్యము

మేలైన మద్రాసు నశ్యము, ముగంధపరిమళ నశ్యము, ముప్రసిద్ధముగా మాచే తయారుచేయబడుచుండు వై నశ్యములు ప్రతివారము, పక్షము, మాసము మా ఖాతాదారులకు ఆయా తేదీలలో వారు కొరిన ప్రకారము సకాలమునకు పంపుచున్నాము. ఒకపక్షములోపల ఒకమణుగునశ్యమునకు వైగా ఆర్డరు పంపువారికి ప్రత్యేకధర లియ్యబడును.

ఓరిమాణము-మద్రాసునశ్యము-పరిమళనశ్యము-ప్యాకింగు-పోస్టు
15 తు|| 15 0.8-0 1.6-0 0.1-0 0.4-0
24 ,, 1 సేరు 0-12-0 2-4-0 0-1-0 0-5-0
1 ఏసె సాదానశ్యము ధర రూ 8-6-0, పరిమళనశ్యము 10-4-0
పరిమళనశ్యము గల ముగ్గుబుడ్డి 1-కి రూ 0-4-0 ధర చొ||ను
ఒకడజను రూ 2-8-0 చొ||ను ఒకగ్రోను రూ 30-0-0 చొ||ను
పంపబడును.

రబ్బరు స్టాంపులు!

మావద్ద తయారుచేయబడు రబ్బరుస్టాంపుల జాబితాకు వ్రాసిన, పంపబడును.

మెట్రోపాలిటన్ మార్డు,
పోస్టుబాక్సు నెం. 155 మద్రాసు.

మాతృదేశారాధనకు

మంచి తీరు నిమ్ము

మీ దేశము మీ దేశము మీ భావంతటి సంగీతము
కొనుభారము మీయందున్నది. లెండు! దేశీయవైశ్యమును
పోషింపుడు!

చత్రదత్త

అమూల్యమైన ఆయుర్వేదచికిత్సాగ్రంథము 500 పేజీలు.
లెండు. ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము. వెల రూ 3-4-0. శ్రీ ధన్వంతరి వ్రతకల్పము రూ 0-4-0. చందాదారులకు శ్రీ ధన్వంతరిదండకము ఉచితము.

చంద్రోదయ మకరధ్వజ

ఇది కాస్త్రుసిద్ధమైన జ్యోతిషధరాజము. రక్తము, వీర్యము బలము, బుద్ధి, వృద్ధిజేయును. వెల కాంగ్రెసుసంఘసభ్యులకు మాత్రము సగంభీరు తు 1-కి రూ 12-0-0 ఇతరులకు రూ 24-0-0 వ్రాసిన వివరములు తెలుపబడును.

“ఆయుర్వేదవైద్య” వి. రామజోగిరాజు

శ్రీచంద్రస్వంతరి ఆశ్రమం, నూజివీడు, కృష్ణాజిల్లా.

గుట్టములకు! గుట్టములకు!!

అమృతసంజీవి అను రక్తఉష్ణును వాడుడు. ఒక కల్పితమైన రసాయనము. పూర్తిగా రక్తమును శుభ్రపరచి బలము నిచ్చును. ప్రదర్శనమునకు పంపువాటికిని లేక అమ్మకమునకు సిద్ధముగా నుండువాటికిని లేక పోలూ, లేక పందెములు, సర్కసులు మున్నగువాటిలో ఉండువాటికి శుభ్రకవాడవలెను.

ఎముకలు, నరములు పెరుగుటకును సకల విధ వ్యాధులనుండి గుట్టములను కాపాడుటకును,

అడగుట్టములకు అపాయము లేకుండుటకును దీనిని ఉపయోగింపుడు.

ఏజంట్లు అన్ని జాగాలలో కావలెను.

టిన్ను 1 కి రూ. 2 ప్యాకింగు, పోస్టుఖర్చు ప్రత్యేకము.

Amrutt Sanjeevi & Co.,

No. 3, Narayana Naicken Street,

Komaleswarampet, Madras,

దంతచూర్ణము

కుండ్లపోటుకు తీపులకు మంచిపొడుము

చక్కని డబ్బీ 1-కి అణాలు 0-2-0 మాత్రమే

ఈ దంతచూర్ణముతో పండ్లు తోముట వలన

చిగుళ్లనుండి రక్తము స్రవించకుండును. నో

మర్గంధము లేకయుండును పండ్లు ముత్యములవలె

తెల్లగా నుండును అనేకులవల్ల ప్రతిరోజు వాడ

బడుచున్నది

తామరతైలము

తామర, తీట, గజ్జికి మంచిది

డబ్బీ 1-కి అణాలు 0-6-0 మాత్రమే

రాజారాణి గుర్తుగల తామరతైలము పూతి

నాశకము లగు చాల మంచిమందులతో తయారు

చేయబడి ప్రఖ్యాతి గాంచినది అనేకయేండ్లనుండి

యున్న తామర నాలుగైదుసారులు రాచిన తో

డనే పోయినదని వేలమంది మాకు వ్రాసియున్నారు

అమృతాంజనము డిపో, బొంబయి - మద్రాసు

ENGLISH
MADE

Guard or Engine-room CLOCKS

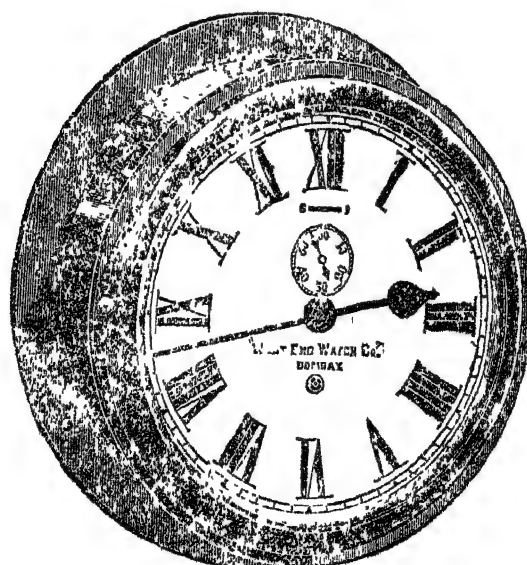
Anti-Magnetic Lever Movement.

Solid Brass flanged cases, solid cast bezel with bevelled plate glass. 8-day lever movement with jewelled anti-magnetic escapement. Lock up case.

These clocks will last a lifetime, being a strong and well made English article. The anti-magnetic escapement is a special feature. Whilst the lock up case means safety from interference.

Special adjustment in hanging is unnecessary as they will go in any position. We thoroughly recommend these clocks in all respects.

6 inch dial	Rs. 60
9 " "	" 120

లోక ప్రసిద్ధమైన సాలామిసిరి మురబ్బా

1000 రూపాయల బహుమాన మియ్యబడును.

అనుపాపపత్రిక పార్కులుతోగూడ పంపబడును.

15 తులాల డబ్బివెల రూ. 2-0-0.

మీరు బటహీనులుగా నున్నారా? అయితే డి. మన్నాలాల్ గారిచే తయారు చేయబడిన లోకప్రసిద్ధమైన 'సాలామిసిరిమురబ్బా'ను సేవించండి. దీనిని సేవించిన యెడల ధాతుపుష్టి, రక్తపుష్టి, విశేషబలము, ఆకలియెక్కువ మొదలైనవి కలుగును. స్వప్నస్థితియు, ధాతువు మూత్రములతో కలిసిపోవుట, నీరుచురుకు, బహుమూత్రవ్యాధి మొదలగునవి మానును. దీనివలన మంచినీరును పొందిన ఆనేకులు రంగూన్, పినాంగ్, సింగపూర్, సిలీన్, ఆఫ్రికా, కలకత్తా, బొంబాయి, మదరాస్ ఈ ప్రాంతములనుండి బహుమానపత్రములు విశేషముగా పంపియున్నారు. కావలసినవారు అర్హతాప్రాప్తును బంపిసహ్, బహుమానపత్రముల కాపి పంపుదును. ఇది అబద్ధమని రుజువుపరచువారికి పైకే నుపహించియుండు బహుమానము ఇయ్యబడును. అట్లు నిరాకరించినచో కోర్టుమూలముగా పొందవచ్చును. పార్కులును కొనుగడుపును 'డి మన్నాలాల్' అని యుండుట చూచి తీసికొనవలెను.

ఏజంటులు కావలసియున్నది.

తచాల ఖర్చులు 1-కి 0-8-0, 2-కి 0-12-0.

డి. మన్నాలాల్, డిల్లీవైపులు,

సాలామిసిరి మురబ్బా డిపో, బెంగళూరుసిటీ.

చదువదగిన ప్రకటన.

In English. " 100 Poems of Kabir by Sir Rabindranath Tagore Rs. 4. Rupee works of this author and all standard authors' works can be had of us. Dictionary of Phrase and Fables. Rs 10-5-0.

సరస్వతి - మలోచన - కాసల్య-దమయంతి రు 0 8-0

తోటదినచర్య విద్యార్థులకు ముఖ్యము 0-2-0.

(1) చంద్రపీఠజననము (2) శంకరవిజయము (3) చంద్రశేఖ (4) రుక్మిణీపరిణయము (5) హిందూపురాణకథలు (6) కాశ్యపపుత్ర క్యాతెండరు ప్రతి 1-కి రు 0-8 0.

భక్తవిజయము (1) వెద్దది రు 5; (2) చిన్నది రు 2.

భగవద్గీతలు టీక|| తా|| రు 8; వాతయోగ రు. 2-8-0.

రాజయోగ రు 2-8; పాతంజలి రు 1-4.

వ్యాస లేక వసిష్ఠప్రాక్త వైద్యగ్రంథము రు 1-12.

వ్రతరత్నాకరము రు 2; సహస్రనామము రు 1.

పాతకాల పుస్తకములు, ఫౌన్టెన్ పేనాలు, ప్రేషక రీ మ్యుపులు సరసముగా బంపెదము.

యం. వేంకటరాయలు అండు సెక్,

87 రామస్వామివీధి, మద్రాసు.

రావుబహద్దగు కందుకూరి నీరేకలింగకవి కృత

గ్రంథములు.

హితకారిణీ సమాజమువారిచే సరసముగు వెలకు విక్రయింపబడును. వలయువానికి పుస్తకముల విలువ దెలుపు ప్రకటనపత్రిక నుచితముగ బంపబడును. వది సంపుటములు నొక్కసారి కొనువారికి మాత్రమె యిరువదిరూపాయల కియ్యబడును. విడిగ సంపుట మొకటికి మూడు రూపాయలు. విడిగ్రంథములుగూడ విక్రయింపబడును. వలయువా రీక్రిందిచిరునామాకు వ్రాయుడు.

పుస్తకభాండాగారములకు సంపుటములర్థ వెలల కియ్యబడును.

రెబ్బాప్రగడ పాపయ్య

హితకారిణీ సమాజము కార్యదర్శి,

రాజమండ్రి.

ENGLISH
MADE

Guard or Engine-room CLOCKS

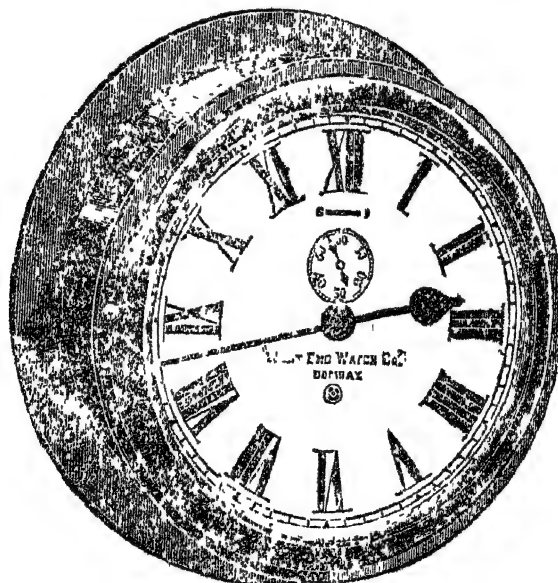
Anti-Magnetic Lever Movement.

Solid Brass flanged cases, solid cast bezel with bevelled plate glass. 8-day lever movement with jewelled anti-magnetic escapement. Lock up case.

These clocks will last a life-time, being a strong and well made English article. The anti-magnetic escapement is a special feature. Whilst the lock up case means safety from interference

Special adjustment in hanging is unnecessary as they will go in any position. We thoroughly recommend these clocks in all respects

6 inch dial	Rs. 60
9 " "	" 120

పెరిదేవి ఆయుర్వేదనమాజమువారి ఔషధరత్నములు

వసంత కుసుమాకరం

యిందు బంగారు, వెండి, మంచి ముత్యములు, మొదలగు భస్మములు చేర్చి చేయబడినది. మేహములు, అతిమాత్రము, తుయ, క్యాసకాసలు, శుక్లనష్టము, నపుంస కత్వము, శగరోగము, పొండుపు, మాత్ర వ్యాధులు, మొదలగువాటిని నిర్మూలము చేసి మిక్కిలి వీర్యవృద్ధిని, సంభోగశక్తిని, కాంతిని, బలమును, కలిగించుటలో అత్యుత్తమ మయినది. తులం 1-కి రు 15-0-0; 20 మాత్రలు, రు 8-12-0

పూర్ణ చంద్రోదయం

యిందు బంగారు చేర్చి చేయబడి యున్నది. మేహములు, తుయలు, పొండు పు, శుక్లనష్టము, రక్తక్షీణము, పొడిదగ్గు, కాళ్ళ కీళ్ళనొప్పులు, కండ్లు కాళ్ళచుంటలు అత్యుష్ణము, శగరోగము, నిక్కాక, పురాణ జ్వరములు, మొదలగువ్యాధులను ఖండించి మంచిబలమును, కాంతిని, వీర్యవృద్ధిని, కలిగించుటలో శ్రేష్ఠమయినది. తులం 1-కి 12-0-0; 20 మాత్రలు 2-8-0

మహావంశశ్వరము

యిందు వంగము చేరియున్నది. మేహము అత్యుష్ణము, నిక్కాక, శగరోగము, కాళ్ళతీపులు, మొదలగువాటిని ఖండించి మంచిబలము నిచ్చును. తులం 1 కి 2-0-0

కాంతివల్లభ రసం.

యిది శ్రేష్ఠమయినది. మేహనంజు పొండుపు, తుయ, క్యాసీకాసలు, మొదలగునవి వారిచి రక్తవృద్ధిని చేయును. తులం 1-కి రు 4-0-0

రోజాపుష్ప లేహ్యం

యిది మలబద్ధమును ఖండించి కాల ప్రవృత్తిని చక్కగా కలిగించును, 15 తుల 0-10-0

నారసింహ లేహ్యము

యిందు బంగారు, సాలామిశ్రిత శేధామిశ్రి మొదలగు విలవగల వస్తువులు చేర్చి చేయబడినది. యిది మిక్కిలి వీర్యవృద్ధిని బలమును కాంతిని కలిగించుటలో అత్యుత్తమ మయినది. మేహము, నిక్కాక, శుక్లనష్టము, అతిమాత్రము, కాళ్ళలాగుట నిస్త్రాణ, దుగ్బలత్వము, మొదలగువాటిని ఖండించి మిక్కిలి బలమును, ధాతుభృద్ధిని, వీర్యవృద్ధిని కలిగించుటలో అద్వితీయ మయినది. 2 డబ్బీలు చాలును. 20 తులముల డబ్బీ రు 2-8-0

మదనకామేశ్వర లేహ్యము

ద్యుజలపాలిటిః లవ్వత్తును. వీర్య వృద్ధిని కలిగించుటలో ఉత్తమమయినది. మేహము, నిక్కాక, శుక్లనష్టము అతిమాత్రము కాళ్ళలాగుట మొదలగువాటిని వారిచి మిక్కిలి వీర్యవృద్ధిని బలమును కలిగించును. 2 డబ్బీలు చాలును. 20 తులముల డబ్బీ రు 1-4-0

పంచతిక్త ఘృతగుగ్గులు

యిది సమస్తరోగములకు బ్రహ్మస్రము వంటిది. సకాయిలు, కొరుకు ప్రణములు, పుండ్లు, కురుపులు, పొడలు, కుష్టులు తీట, గజ్జి సమస్తచర్మరోగములు, భగం ధరములు, గండమాలు, లూటీరణములు, మొదలగువాటి నన్నిటిని నిర్మూలము చేయను. 40 రోజులకు తిగ్గక పుచ్చుకొనిన ఎట్టి మొండివ్యాధులైనను నివర్తించును. 10 తులముల డబ్బీ రు 2-8-0

మహాఖండార్ద్రక లేహ్యము

యిది సమస్తవైశ్యములు ఎల్లశ్రేణులు నోటనీరుగుట, అన్న ద్వేషము, మల బద్ధము మొదలగువాటిని వారిచి మంచి ఆకలిని కలిగించును. 15 తులడబ్బీ రు 1-0-0

పాలసుగంధిలేహ్యము

యిది రక్తశుద్ధికి శ్రేష్ఠమయినది. సవామేహములు, మేహపొడలు, పుండ్లు, కుచ్చలు, యితరచర్మరోగములు, కీళ్ళనొప్పులు, రసపట్టు మలబద్ధము, మొదలగువాటిని వారిచును. 4 డబ్బీ చాలును. 20 తులముల డబ్బీ రు 1-4-0

ప్రతాపకస్తూరిమాత్రలు

యివి మిక్కిలి ఘాటుగలిగి సువాసనగా నుండును. తాంబూలములోగాని విడిగాగాని 1-2 మాత్రలు పుచ్చుకొనిన మిక్కిలి రుచికరముగా నుండుటయేగాక శ్రేష్ఠము వాయువు, జలుబు, జ్వరము, దగ్గు సన్నిపాతము మొదలగువాటిని ఖండించును 200 మాత్రలసీసా 0-4-0 డబ్బీ (12 సీసాలు) 2-8-0

సంశీవనకల్పము - అమృతకల్పము

యీ రెండు అమృతధనులనుగలించి ప్రతివారును తప్పక తెలియదగినది. కాని కార్డు వ్రాసిన వివరములన్ని తెలియగలవు.

ఆయుర్వేద వైద్యసంగ్రహం

యిది మలభసాధ్యములగు అనేక చికిత్సలను తెలుపు వైద్యగ్రంథము. వైద్యులకును, ప్రతిగృహస్థులకును ఉపయోగము పుస్తకం 1-కి 1-4-0

శ్రేష్ఠమయిన సిరామాత్రలు

బహుశాణ్యము, అతివత్తక, బ్లూబ్లాక్ (నల్లవూగా) సిరామాత్రలు 100-కి 0-12-0 ఎర్రసిరామాత్రలు-100 కి 0-12-0 పూదా సిరామాత్రలు-100-కి 0-12-0 అకుపర్చి సిరామాత్రలు, 100-కి 1-0-0 కి. పి చార్జి 0-5-0

క్యాట్లాగు ఉచితము.

వి. పి. చార్జి ప్రత్యేకము. 5 రూపాయలకు వైబడిన ఆర్డర్లకు రూపాయి 1-కి 0-2-0 కమిషన్ ఇచ్చెదము.

అక్షరము—

వి. శి. వి. అందుకంపెని,
ఆయుర్వేదనమాజం — పెరిదేవి, నెల్లూరు జిల్లా.

(via) ఒంగోలు.

ఇవాడీక్ సహితమైన డా॥ పి. డి.

సావంతుని వనోషధి సారసపరిల్లా

అపరిశుభ్రపు రక్తమువలన జనించు జాడ్యములకు కిరీటమువంటి ముండు. కుటుపులను మచ్చలను గండిమాలలను, పుండ్లను, ప్రాతనోష్పలను అన్ని విధములవలన గలుగు చర్మరోగములను పోగొట్టును.

మిక్కిలి శక్తివంతమైన రక్తశుభ్రకారిణి

వనోషధిసారసపరిల్లా గుణ మిచ్చుట నిస్సంశయము సహజమైనను, మధ్యవచ్చినను అన్ని విధములైన దోషములను పోగొట్టును. శరీరమునందలి పాదరసదోషములను, మలబద్ధకమును కార్యైసంబంధమును నోష్పలను పోగొట్టి రక్తమును శుభ్రపరచును. శరీరారోగ్యమును గలుగ జేయును. 16 రోజులవఱకుండుటకు 4 ఔన్సుల బుడ్డిలో అప్పుబడును.

ప్రాప్తైటరు:- పి డి. సావంత్,

గరిక, ఫనసవాడి, నెం 2, బొంబయి

Proprietor. P. D. SAVANT,

Fanaswadi, No. 144. No. 2 BOMBAY.

సుప్రసిద్ధమైన పనాసియా కంపెనీవారి ప్రౌచిమాత్రలు.

మీగు దేనిని గురించి స్వదాభిగమంతుని గ్రాథించదరో

అట్టి శాశ్వతమైన యౌవనము

అయితే పనాసియా కంపెనీవారి ప్రసిద్ధి చెందిన సరములకు బలము నిచ్చు టానిక్ ప్రౌచిమాత్రలను ఉపయోగించుడు. నీవు తప్పక నిజముగా మంచి యౌవనమును పొందుదువు. అది మిక్కిలి ఎలము గలది, మతీయు హాగికరమైనది కాదు. మంచిబలము నిచ్చు టానిక్ గాను, ఆహారముగా నున్నది. బలహీనులై, మిక్కిలి నిస్సక్తి వగా నున్న ప్రతి చిన్న పెద్దవారికిని మిక్కిలి తక్షణమే అద్భుతమైన గుణమును శాశ్వతముగా నిచ్చును. ఇతర ఔషధములవలె దీని వలన పడుగుణము లేమియు కలుగవు. నేటిదినిమే వ్రాపి లెప్పించి చూడుడు. వెల 1-4-0 మాత్రమే. ఇంగ్లీషుననున్న క్యాటలాగునకు వ్రాయుడు. ఉత్తరములు ఇంగ్లీషున వ్రాయవలెను.

అన్ని జాగాలలోను ఏజంట్లు కావలెను.

15-8-1916

అనేక మైన యోగ్యతాపత్రికలలో నది యొకటి
అయ్యా గడచినమాసమునందు తమవద్దనుండి ప్రౌచిమాత్రల బుడ్డి నొకటిని లెప్పించి, వాడినందున మిక్కిలి గుణము ఇచ్చినది. మరి 2 బుడ్లను మీరు బహుశుటిగా పంపు బాహ్యతోటి పి. పి. గా పంపగోరెదను. నేను దీనిని ఇక్కడ వాస్తవీహతులకు ఇతరులకును సీఫార్సు చేయుచున్నాను.

చిత్తగించవలెను.

బి. దయాల్, సూపర్వైజర్ డెంటు, దర్బారు ఆఫీసు

Sole Agents:-The All-India M. O. Bureau,

87, Upper Circular Road, CALCUTTA

ఆంధ్రవత్రిక సంవత్సరాది సంచిక ప్రకటనలు

HAKEEM B. MUHAMMAD ABDULLA SAHIB & SONS.

(H. B. M. A & Sons.) ESTABLISHED 1890.

హాకీమ్ బి. మహమద్ అబ్దుల్లా సాహెబ్ అండ్ సన్స్

(హెచ్. బి. ఎం. ఏ. అండ్ సన్స్.) స్థాపితము 1890.

యూనాని ఔషధములు కాస్త్రోత్తముగా తయారుజేయుటయందు 30 సంవత్సరములు అనుభవము, గొప్పప్రఖ్యాతి గలవారు. అనేక మైన యూనాని ఔషధకాస్త్రములును, హిప్పాటిసము (మనోవశ్యతత్వకాస్త్రము) గ్రంథములను, ఆంధ్ర భాషయందు ప్రచురించి యున్నారు. ఒక్కొక్క గ్రంథమును 4 లేక 5 సార్లు ప్రకటించబడియున్నది. ఇదియే సదరు గ్రంథములయొక్క గొప్పమ ఖ్యాతిని చాటించు చున్నది. అన్ని విధములైన ధాతునష్టము, ప్రమేహము, మధుమేహము, సకల విధ అంటువ్యాధులు ఇతరులచే అసాధ్యమని విడిచిన దానిని మేము బాగుచేయుదుము. క్యాటలాగ్ ఇనామక పంపుదుము.

హిప్పాటిసము అను మనోవశ్యతత్వము

తన్ను తాను ఎఱుంగుటకును, తన మనస్సును వశపఱచుకొనుటకును, మనపూర్వులు కష్టమగు వెక్కుమార్దములను ఏర్పఱచి యున్నారు. ఇప్పుడు మన తెనుగు దేశపువారికిని ఆరహస్యములు ఉపయోగపడునట్లు, గొప్పవెలగల ఆ యాంధ్రయకాస్త్రగ్రంథములను పరికిరించి వాని సూక్ష్మములను అనుభవముచే నెఱిగి నిశ్చయించి యీగ్రంథమును నులభింపుటకు తెనుగు శైలిని బయలుపఱచియున్నాము. శ్రీ పురుషులందఱును ఈగ్రంథమునందలి పద్ధతి ప్రకారము రెండు మూడు వారములు ఆధ్యసించుచు వచ్చినయెడల వైద్యశిక్షిని మర్మములు వాస్తవములగును. ఇందులకయి గురువులు ఆక్కఱలేదు; గృహస్థాశ్రమమును విడిచి సన్యాసాశ్రమము ఆవలంబింప నక్కఱలేదు. ప్రతిదినమును కొంచెముసేపు కొన్నిదినములు ఆధ్యసించుచు వచ్చిన జాలును. ఈగ్రంథమునందలి పద్ధతులచే సాధింపవచ్చును. సకల రోగములను ఒక క్షణమున ఔషధసహాయములేక చేయివీచుటచేతను, తడవి పుచ్చుటచేతను, నోటితో ఊడుటచేతను, కంటిచే చూచుటచేతను, నిద్రొంపజేయువచ్చును; అస్తాంగములను, అత్యజ్ఞానమును మిక్కిలి నులభముగా పొందవచ్చును; ఆంధ్రములు ఏకారణము చేతను ఒకపానుకు తగ్గించి తమ పుస్తకములను విక్రయించుటలేదు. అట్టి వెక్కుపుస్తకములనుండి మేము నేర్చుకొన్న విషయములే యీపుస్తకమున వ్రాయబడియున్నవి. వీనిని పౌకర్యము లుద్దేశించి దీనికి తక్కువవెల తత్కాలమున ఏర్పఱపబడియున్నది.

పుస్తక మొకటికి వెల రూ. 2-0-0, ఏ. పి. ప్రత్యేకము.

హబ్బేసియా అను యూనాని దార్శనవృద్ధి మూత్ర

ఇదిశుక్లకచేత కలిగిన దార్శనవృద్ధిమూతిపై తక్కిన యన్నివిధముల దార్శనవృద్ధులను కుదుర్చుటయందు ముఖ్యమైనది. ఆయాసము, జ్ఞాపకము లేకుండుట, తలదిమ్మ, అజీర్ణము, మెదటిదుర్బలము, నరముల దౌర్బల్యము, కనుమంట, జేహమందలికాక, వెట్టమెదలగు వెక్కురోగములను తీర్చి రక్తమును వృద్ధిచేయును. నరములను బలపఱచును. దీనిని పుచ్చుకొనుటకు అరంభించిన మూడు దినములలోపలనే దీని మేలిగుణము కనబడవచ్చును.

30 మాత్రలుగల డబ్బి 1-కి వెల రూ. 1-4-0.

అజ్మీరా అను అయస్కాంత అకరంజిషర్బత్తు

ఇది వాక్కును జేహమును బలపఱచును. దుర్బలలయినవారికి చెలికాడును పట్టుకొమ్మయునగును. బలముతగ్గి దిక్కులేనివారికి ప్రియమైన హితుడు. నవరత్నములకలె ఉపయోగపడును. ఇది అపూర్వమైన నవనీతము. అస్త్రశాస్త్రము, కారిజము, తలమెదడు, నీరుతిత్తి అను వీనిని బలపఱచి చక్కజేసి యత్సాహము కూర్చునట్టి అద్భుతమైన ఔషధము. ఇదిచాలాగణిత రక్తమును గలిగించి దానిని వృద్ధిచేయుటయందు మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైనది. ఇది నడచుటవలనను, మెట్టు ఎక్కువచలనను మాటాడుటవలనను కలుగు ఆయాసమును, బడలిక, అలత, కష్టశ్వాసము, మెదలగు వానిని తీర్చి శ్వాసశాస్త్రమును చక్కజేసి బలముకలిగించి దానికి స్వభావగుణమును గలిగించును. ఇది పాలు నేయి మెదలగు వస్తువులను జీర్ణముచేయుటయందు మిక్కిలి కీర్తిపొందినది.

కాపిల్ 1/2 ఔన్సు 0-8-0

(2 ఔన్సు బుడ్డి) 40 దినముల మందు వెల రూ. 2-0-0.

హల్వాయేహాహీ అను రాజామృతహల్వా

దీనివలన ధాతునష్టము మొదలైన మహాబాధలకు మూలమగు మేహకాక, కెట్టకాక, అస్థికోశాయను తీలును. చిక్కిన జేహము బలిసి మిన మిసలానుమందును. ఇది రాజాహల్వయలైన తలమెదడు, హృదయము, కారిజము, నీరుతిత్తి, మొదలగువానిని చక్కజేసి బలము కలిగించి మనస్సునకు ఇంపుగు ఆనందమును కలిగించును. నీరు తిత్తిదులనలి మంట మాత్రపుమంట, నీరడపు, కాకవలనగలిగిన ధాతునష్టి, గ్రహణి, రక్తమపడుట, జేహతెలుపు, బహుగురోగము, మూత్రమునందు రక్తముపడుట మతియు వశేకవ్యాధులను కుదుర్చును.

24 రూపాయల డబ్బు వెల రూ. 2-0-0

ప్లేగ్ చికిత్సాబోధిని. దీనివెల రూ. 0-10-0, ఏ. పి. 0-18-0.

సావకనివారణబోధిని ప్రతి 1-కి రూ. 0-18-0

యూనాని దార్శనవృద్ధిబోధిని

మెదటి భాగము రూ. 1-5-0, రెండవ భాగము 2-5-0
మూడవ భాగము రూ. 0-12-0, ఏ. పి. ఖర్చులు ప్రత్యేకము.

A. ABDUR RAHEEM B. A.

Manager, (H. B. M. A & Sons.)

Appu Maistry St. G. T. Madras.

ఏ. అబ్దుల్ రహీమ్, బి. ఏ.

మేనేజరు, (హెచ్. బి. ఎం. ఏ. అండ్ సన్స్)

అప్పమైస్ట్రీస్ట్రీట్, జార్జ్ టౌన్ మద్రాసు.

నవీన జ్యోతిష గ్రంథములు

త్వరపడుడు.

త్వరపడుడు.

జాతకములు అత్యద్భుతము

వెల నులభము.

ఫల మధికము.

జాతకముల రాశి, అంశచక్రములను వేసి పోడిశవర్తల వగైరాలను కట్టి ఫలములు జెప్పి జాతకములను వ్రాయు సామర్థ్యము నిచ్చునట్టియ మండితుని కేయునట్టియు గ్రంథములు. వచనము. ప్రశ్నోత్తరములతో నున్నది. నులభి శైలి.

జాతకవల మణిమంజరి	పార్తు 1	యా 1	7	0
డిటో	2	1	12	0
డిటో ఇంగ్లీషు	1	1	5	0
జ్యోతిర్విశోధిని తెలుగు	1	0	8	0

ఇది చక్కని గ్రంథము. అనేక హాస్యములు తెలియగలవు.

జాతకములు

1. జాతకము రెండు సంవత్సరముల ఫలములు వివరముగా వ్రాయుటకు ... యా 2 8 0
 2. డిటో 5 సంవత్సరములకు ... ,, 5 4 0
 2. డిటో ఒకదశకు వివరముగా వ్రాయుటకు ... ,, 10 8 0
- యాజ్ఞవల్క్యము పూర్తిజాతకము గ్రహస్థు టము పోడిశవర్తలకట్టి తదితముగా ద్వాదశభావములు వ్రాయుటకు ... ,, 25 4 0
- అన్నియు ఇంగ్లీషు లేదేలతో వ్రాయబడును.

2, 3, 4 అయిదుములకు ఆగర్లు యిచ్చినవారికి వైన వ్రాసిన జాతక ఫలమణిమంజరి పార్తు 1 ఉచితముగా యివ్వబడును. పోస్టేటి వగైరాలు యీ కేటెట్ కలసియే యివ్వవి.

వి. వి. ఆర్. శర

కాకినాడ.

(గోదావరి జిల్లా)

లక్ష్మీనారాయణ కంపెనీవారి నుప్రసిద్ధాపధములు భృంగమలక తైలము.

ఇది బహుళా శక్తికరమైనది ఆమలకముల వంటిది గాదు. కాస్తోక్తప్రకారము మిక్కిలి జాగరూకతతో తయారు చేయబడినది. మొదడకు సంబంధించిన సకలవ్యాధులను ఖండించి కండ్లకు చలువగలుగజేయును. సకలమైన తలనొప్పిలను మాన్పును. శరీరాలోగ్యము నవేక్షించు ప్రతివారును అభ్యంతరమునందు తప్పక వాడదగినతైలము సీసా 1-కి 1-0-0

కస్తూరిమాత్రలు

జలుబు, దగ్గు, కఫము, తలనొప్పి యిత్యాదులు జ్వరములు, కడుపులో చేరిన వాయువులు వగైరాయావత్తు వ్యాధులకు అన్ని కాలములలో వాడవచ్చును. బిడ్డలకు సదా ఆలోగ్యకారి. వారివారి దేహతత్వ మెరిగి 1 మొదలు 8 వరకు పూటకు వాడుకోవచ్చును. అల్లపురసం, తేనె, శొంఠి యిత్యాది అనుపానములతోనున్న వాడవచ్చును. 100 మాత్రల సీ 0-12-0

పుదీనా వర్షత్తు

పిత్తమును శాంతిపఱచి అకలిని హెచ్చించును. మల జలములు చక్కగాజారును. నోటి అరుగని పోగొట్టి వాయువును ఖండించును. నిమరమేల్కొను విద్యార్థులు మొదలగు వారికి ఉపయోగము. ఒక టీస్పూను నీళ్లలో కలిపి దినమునకు రెండుమార్లు పుచ్చుకొనవచ్చును బుడ్డి 1-కి 1-కి-0 పుదీనా మాత్రలు 100 1-0-0

అశ్వగింధి రసాయనము.

ఇది యొక సుప్రసిద్ధమైన యావధము. శరీరమునందలి రక్తమును శుద్ధి చేసి బలమును కలిగించుటయందు దీనివిమంచి ఔషధము వేరులేదు. పసిబిడ్డలకు పయోగించినచో సకలకారకములను హరించును. ఒక శేరు మందవల్ల శేగుణము తెలియగలదు. వెల శేరు డబ్బి 2-0-0

నారాయణ దంతచూర్ణము

ఇది ఆయుర్వేదశాస్త్రము ననుసరించి తయారుచేయబడినది. కండ్లనొప్పి, పండ్లుకదలుట, చిగుళ్ళవాపు, పండ్లయందు రక్తముకారుట, దుర్గంధము మొదలగువాటిని తప్పక నివారించును. దంతములను దృఢపరచును. 1½ సెల వాడుకొనతగినది డబ్బీ 12-కి రు 4, 2-వ రకము పాట్లములు 12-కి రు 2.

బాదామ వర్షత్తు.

రక్తవృద్ధి చేయును. ముఖకాంతి నిచ్చును. నరములకు బలము నిచ్చును. మలబద్ధకము మాన్పును. నిద్రురకలుగును. బలహీనతపోవును. నీళ్లతోనున్న, పాలతోనున్న నేవించవగును. తాపములు తీరును 1 టీస్పూను మొదలు 2, 3 వరకు వాడుకోవచ్చును. ధాతువునీ చేయును. మహాబలముగా మండును. దుబిని ఇచ్చును. క్రయం బుడ్డి 2-0-0

లక్ష్మీనారాయణ అండ్ కో.

88, కృష్ణపునాయని అగ్రహారం, మదరాస్.

శ్రద్ధగా గమనింపుడు. శతమూలికాదితేషుం మేలుకొనుడు.

తు 20 రు 5-8-0.

తు 40 రు 10.

తు 10 రు 8-0-0.

నిర్వికల్పసమాధినిష్ఠాగరిష్ఠులగు మాగురువుగారిచే కనిపెట్టబడి చిరకాలమునుండి యనుభవనీయమైన నుభురోగుల పాలిటి సంచీయని విఖ్యాతి గాంచినది. మిక్కిలి సారవంతములగు 100 మూలికలచేతను, శతపుత్ర, కృష్ణాభ్రకము మున్నగు 5 ప్రత్యేకస్వస్థములచేతను తయారుచేయబడినది. కొర్రుకు, మూఁ, బగ్గి, పొడలు, కుచ్చలు, దడ్రు, చిడప, దురద, చిట్ట, పొక్కు మొదలగు అన్నివిధముల గవాయిలను రూపుమాపుటలో నింత మహత్తరముగా పనిచేయు నొవధమింకెక్కడను లేదనుట నిర్వివాదాంశము. 18 నూతనకుష్టువులను 20 మేహములను, 24 వైత్యములకు, శుక్లకష్టుము, నిస్సత్తుకు, అరుచిని, అజీర్ణమును మలబద్ధమును బోనడచి, రక్తమును శుభ్రపరచి వీర్యవృద్ధి కలుగజేయును. శ్రీలకుసుమరోగ సంబంధముగ నన్ని బాధలను నివర్తించి గర్భధారణానుకూలల గావించును. ఈ 40 తులముల లేహ్యమందు రు 7-8-0 లు కిమ్మత్తుగల తులంన్నర లోహాభ్రకనింధూరము కలిపి నేవించినయెడల సర్వమేహాది రోగములను బోనడచుటయెగాక మధ్యకాలములో కలిగిన నపుంసకత్వమును తొలగజేయును.

యోగ్యతాశ్రుతిక

అయ్యా! నిండాజబ్బుస్థితిలో నుండుటవల్ల 1911 వలె మునగేను మీ సారసింహలేహ్యమును మండలము దినములు నేపించగా నది నాజీర్ణకక్షిని హెచ్చించి బలమును కలుగజేసినది. దీర్ఘకాలవేదనమునకు నాసహోదరికి మీ భృంగామలకతైలమును హేమటవల్ల వ్యాధి పూర్ణముగా కుదినది. క్రిందటి సంవత్సరమున బహుశీతల వాయుసంపర్కమువలన నాకుగలిగిన నొప్పికి మీరు దయతో నిరూపించి పంపినశతమూలికాదిలేహ్యమువల్ల నా పూర్వపు యారోగ్యమును, బలమును కలిగినది. దేశోపకారార్థము మీరు పడుచున్న శ్రమకు నేనెంతయు మెచ్చుకొంటిని.

యం. నరసింహచార్యులు గారు డిప్యూటీ సహాధికారులు, తుని. మహాఖండార్థిక లేహ్యము తు 40 లు రు 4 లు. తు 20 లు రు 2-8-0. తు 10 లు 1-8-0. ఇది ఆమము, ఉబ్బసము, దగ్గు, కామిల, జ్వరము, పొండుపు, శూల, పీనస, గర్వవైత్యములు, అరుచి, ప్రారంభగుల్మము, మలబద్ధము, మేహవైత్య కారకములు, నశింపజేసి, అన్నకోశము ప్రబలింపజేసి అగ్నిదీప్తి, అన్నమునందిచ్చు, బలము, మనస్సంతోషము కలిగించును.

ప్రమేహంతక మాత్రలు 20 రు 1-0-0

ఇది తెలుపు, ఎరుపు, మొదలగు శిశురోగములను (అంట రోగములను) అతిశీఘ్రముగా మాన్పును.

యింకను మావద్దను ప్రత్యేకముగా రయారు కాబడిన, పూర్ణచంద్రోదయము, వసంతకుసుమాకరము మొదలగు 188 రకముల ఔషధములు సదా విక్రయములకు సిద్ధముగా నున్నవి. కేటాగు రోగు వారికి ఉచితముగా పంపబడును.

పూర్ణచంద్రోదయం మాత్రలు 1-0 కి రు 12-8-0

ఇది పొడిదగ్గు శరీరమంటలు, మన్యజ్వరములు మొదలగు ననేక రోగములను నశింపజేసి సంతోషము తుష్టి వీర్యవృద్ధి కలిగించును.

ఋతుశూల గజకేసరి తులు 1 కి రు 2-0-0

బహిష్కరిత శ్రీల మట్టు కట్టు నొప్పితో పడుబాధను చెప్పు నలవి గాదు. అట్టివ్యాధికి దీనిని నేవించిన సర్వఋతుశూలలు సహింపజాలని కడుపు నొప్పియును ఆశ్చర్యముగా కట్టును.

కుసుమరోగాదిమాత్రలు 25 కి రు 1-8-0

ఇది, తెల్లగా, యెర్రగా, పచ్చగా, స్రవించువ్యాధిని సహింపజాలని బాధ, పోటు, బడలు, వైపు నొప్పి, కలుపు, తేనెపులు, అన్నచుట్టుకుండుట, కడుపునొప్పి వచ్చుట, తలనొప్పి మలబద్ధము నివర్తించి సంతానవంతులుగా జేయును.

భృంగామలకతైలము 1 సీ రు 1-0-0. డ. రు 10-0-0.

దీనిని తలకు రాయుచువచ్చిన తలనొప్పి, తలవణకుట, కణతలు నొప్పి, దంతరోగములు, కర్ణరోగములు, శేత్రరోగములు, మేహసంబంధముగ శిశురోగములు నివర్తించి, మెదడుకు చల్లదనము కలిగించి మంచిజ్ఞాపకశక్తిని బుద్ధి బలమును నిచ్చును.

స్తంభనాది గుటికలు 20 రు 1-0-0 100 మాత్రలు 4-0-0.

ఇవి దేహదార్ద్ర్యమును, వీర్యస్తంభనమును, సురతానందమును, వృద్ధులకు సహా వీర్యవృద్ధిని కలిగించును.

పొన్నాడ వేదయ్య అందు సన్న్య.

ప్రొప్రయిటర్సు, శ్రీ భుజంగరాష్ట్రవ్యకాల

తాళ్లరేవు (గోదావరి జిల్లా)

బి. శ్యామసుందరరావు బ్రదర్స్, ఆయుర్వేదౌషధాలయము.

“చిర్రట్టి”

వైశుంధరతైలము

ఆసవమను మహాౌషధము. దీనిపేరు జగద్విఖ్యాతమైనది. గుణము పరిశీలించిన అత్యద్భుతము. ఇది క్షయినా, పాపాదౌషధములవలన విచువని విషమజ్వరముల హరించు వృజాయుధము. ఇన్సులినజా, టయిఫాడ్, కొండజ్వరములకు అమోఘౌషధము. అన్ని మొండిజ్వరములకు దీనికి మించినమందు మరిలేదని చెప్పవచ్చును. ఇదిక్రిముల వారింది రక్తము శుభ్రపరచును. చర్మరోగము, సామాన్య కుష్టురోగము,

తామర, తీట, మొలగజ్జి, రక్తపల్లికలు, నానావిధ చర్మవ్యాధులు నిర్మూలముచేయు అనలాస్త్రము. డబ్బీ 6 అణాలు. డజను రు 3-8-0.

అజీర్ణము, పొండురోగము, నానావిధవ్యాధుల నిర్మూలము చేయగలదు. ఆరోగ్యమునకు అమృతతుల్యము. సీసా రు. 2. సగంసీసా రు. 1 మాత్రము.

మహానీయుల సేకులవలన కొనియాడబడిన 320 రకముల ఆయుర్వేదౌషధములు మావద్ద సిద్ధముగ నుండును. ఇందు మాప్రకటన చూచినట్లు వ్రాసి కేటలాగు రోరి పుచ్చుకొనవచ్చును.

తంఱివిలాసము
“వైద్యాస్” బరంపురం.

}

బి. శ్యామసుందరరావు బ్రదర్స్,
ఆయుర్వేదౌషధాలయము, బరంపురం, గంజాంజిల్లా.

పండిత, ఆంగర వేంకటాచార్యులు అందు సన్నువారి

వట్టల గంధక చూర్ణము

ఏజాతిసవాయి నైనను మదుర్గును. 80 వాతములు, 20 మేహములు, కుష్టులు, మూత్రరోగములు, క్లేష్మరోగములు, వీనిని సమూలముగ పోగొట్టి కఠిరకాంతి పీర్వవృద్ధి కలిగించును. అశేకాలభ్య మూలికలతో చేయబడినది. డబ్బీ 2-0-0.

సంతానవటి

నెగరోగ నివారణ లేహ్యము

బుతుశూల, కుసుమజాద్యములను పోగొట్టి సంతానము నిచ్చును, 20 మాత్రలు 1-0-0

ఏజాతినెగరోగము నైనను మూడుపూటలలో మదుర్గును. డబ్బా 1-8-0

కూష్మాండలేహ్యము

అమృతామలక తైలము

మేహనిక్కాకలను తరుమును. అమృతతుల్యము డబ్బీ 2-0-0

శిరోరోగములను బాపును. అమోఘము, సీసా 1-0-0

పట్టాభిరామ వైద్యశాల, రాయవరము, గోదావరిజిల్లా.

1921 సం.] తయారగుచున్నది! [తృతీయముద్రణము.

క్రొత్త కూర్పు

తెనుగు హిందూ లా

గ్రంథకర్త, బి. యె., బి. యల్. హైకోర్టు వకీలు,
కో. కో. రెంటాల-వెంకటసుబ్బారావు పంతులుగారు

మంచి అచ్చు-దశసరి కాగితములు-గట్టి కాలికోర్టులైనను.

వెల 6 రూ. పోస్టుఖర్చు సహా రూ. 6-8-0.

 వెంటనే దరఖాస్తు చేసికొనువారికి
పోస్టేజి సహా, రూ. 5-8-0.

అనేక ఇంగ్లీషు గ్రంథములను, హైకోర్టువారియొక్క ప్రీసీ
కొన్సిలు వారియొక్కయు తీర్పులను ధర్మశాస్త్రములు మున్న
గుమూలప్రమాణములను, జాగ్రత్తతో పరిశీలించి సకలాంధ్ర
జనోపయోగ క్రమముగ నులభింపజేసి రచించిన గ్రంథము.
1896 సం॥ లో ముద్రింపబడిన మొదటికూర్పు ప్రతులు అతి
శీఘ్రకాలమున ఆంధ్రదేశమున దెల్లడలవ్యాపించి జనులకతంత
లాభకరముగానుండుట నుపసద్ధము. 1910 సం॥ వరకును నందు
ద్వితీయ ముద్రితమైన పుస్తకములు వేసవేలంక అమ్మబడుటయే
ఈ గ్రంథరాజముయొక్క మహోపయోగమునకు నిదర్శనము
కాని, యిటీవల, కొన్ని ముఖ్యములగు ధర్మశాస్త్రవిధులకు
భిన్నార్థములును ప్రాతీతీర్పుల విషయమై భిన్నాభిప్రాయము
లును హైకోర్టు వారికట్లను ప్రీసీకొన్సిలు వారివల్లను అంగీక
రింపబడి యుండుటచేత, బియే, బియల్, హైకోర్టువకీలు
మల్లాప్రగడ రామచంద్రరావుగారి సాహాయ్యముచే 1910 సం॥
మొదలు 1920సం॥ ఆఖరువరకు తీర్పులనుచేర్చి, తృతీయముద్ర
ణముగావించియున్నాము. ఈహిందూలా గ్రంథమువల్ల ఆంధ్ర
జనులకు గొప్ప కొఱత తీరినదనియు - తెనుగు స్త్రీదర్శ, ప్రయి
వేటుస్త్రీదర్శ, స్త్రీదర్శ గుమాస్తాలు, వర్తకులు, మునసపు కరణ
ములు, రహితులు, ఇనాందార్లు, మొఖాసాదార్లు, అగ్రహారీ
కులు, జమీందార్లు, జమీందారీ ఉద్యోగములు మొదలగువారి
కత్యంతోపయోగమైన గ్రంథమనియు- ప్రతి హిందూ కుటుం
బమునందును ప్రతి గ్రామోద్యోగమున చేతను ఉండదగిన గ్రం
థమనియు- శాస్త్ర విధులను శిష్యులను బొత్తిగా లా తెలి
యనివారికి గూడ ముబోధముగా నుండుగట్లు రచింపబడి
యుండుటచే సమస్తమైనవారికి పెన్నిధిగా నుండునాయు-దీని
వల్ల అనేకవ్యవహారపుచిక్కులు తీరి వస్తుములు తప్పకనియు
ఇట్లు క్లాఫిండుచు, గొప్పగొప్పలాయర్లు, స్త్రీదర్శ, డిప్రెండ్స్
మునసపులు, డిప్రెండ్స్ కలెక్టర్లు, తహసీల్దార్లు, మొదలగు
వారు నుమారు 60 మంది యిచ్చిన అభిప్రాయములు గ్రంథ
ములో అచ్చుచేయబడి యున్నవి. అనేక విధివరకే తెప్పించు
కొని యున్నారు.

ఇంకను అనేకగ్రంథములు, ఔషధములు, షిక్రోరియాడిపో - మైలాపూరు - మద్రాసు

ఎల్క్ట్రా బంగారుగిల్డె ఆభరణములు దొరకగలవు.

గంగావివాహము

వెండ్లి, దంపతుల కలహము, గంగాగోరిసంవాదము,
శివుడు బలిమాటలు, గంగ అలక మొదలగునవి, విడిపంతుల
అచ్చు. చెందితకథ కూడ కలదు. వెల 8 ఆ.

క్రొత్త కూర్పు వంచభాషి. వెల 10 ఆ.

తెనుగు, కన్నడము, అరవము, హిందుస్థాని, ఇంగ్లీషు,
5 భాషలలో నానావిధమాటలును సంభాషణవాక్యములును
తెనుగు అక్షరములతో నున్నవి.

ఇంగ్లీషు భాషామంజరి

ఇంగ్లీషు మాట, తెనుగున ఉచ్చారణ, అర్థము -
God గాడే నేవును - ఇట్లు అనేక పదములును సంభా
షణవాక్యములును గలవు. వెల 8 ఆ.

అదృష్ట దీపిక

ఇందు ప్రశ్న, స్వప్న, కటన, సామ్యుద్రిక, మహారా
యా 6 భాగములు కలవు. ప్రతిదినము అందరికీ ఉపయోగము.

కమలామణిలేఖలు వెల 6 ఆ.

కథారత్నావళి

చిన్ననైజా - కాలికోర్టులెండు - 640 పేజీలు.
వెల రూ. 1-4-0. పోస్టు సహా, రూ. 1-8-0.

శతక రత్నావళి

క్రొత్తకూర్పు - కాలికోర్టులెండు - 580 పేజీలు.
వెల రూ. 1-8-0. పోస్టు సహా, రూ. 1-12-0.

కేసరి విలాసము

వెల 6 అణాలు. పోస్టు 2 అణాలు.

స్తరణానందము

వెల 6 అణాలు. పి. పి. ఖర్చు 2 అణాలు.

షిక్రోరియాడిపో - మైలాపూరు - మద్రాసు

ఆంధ్రపత్రిక సంవత్సరాది సంచిక ప్రకటనలు

ఎల్లప్పుడును జీతానునే ఉపయోగించుడు.

జీతానుకు సమానమైన బెడ్డియు లేదు. జీతానుకు బగులుగా నేదియు లేదు.

ఇది శ్రేష్ఠమై కందువేతనే ఇంత గొప్ప పేరు బడసినది.
ఇది మిక్కిలి ఉపయోగకరమైన జౌషధము, ప్రతికుటుంబమునకు అవశ్యమైనది.
వ్యాధులను ఆటంకపరచుటకును, కుదుర్చుటకును ఇది ఉపయోగింపబడుచున్నది.
అన్ని వ్యాధులను పోగొట్టుటయందు దీనికి ముత్రమే అత్యుత్పత్తిమైన శక్తిగలదు.
ఇన్ ఫ్లూయెంజా, కలరా, స్లెగు మొదలగు అంటువ్యాధుల నయ్యును
ఇది వ్యాధులంటువంద ఆటంకపరచుటయును పేరు పొందినది.

ధరలు:—	15 మాత్రలు గల ప్యాకెట్టు 1-కి	రూ 0—1—0
	65 మాత్రలు గల ప్యాకెట్టు 1-కి	రూ 0—4—0
	280 మాత్రలు గల ప్యాకెట్టు అద్దముతో గల మెటలు కేసు నహా	రూ 1—0—0
1000	" " 1 ప్యాకెట్టు మాత్రము	రూ 2—0—0
100	" " "	రూ 0—4—0
40	" " "	రూ 0—2—0

సోల్ ఏజెంట్లు:— ఎన్. వైద్యా అండు కో., పార్కు టౌను, మద్రాసు.

SOLE AGENTS:

S. Vaidya & Co., Park Town, Madras.

Branches: Bangalore, Trichinopoly, Colombo, Ceylon.

N. B: —ఇది మాత్రమే గాక ఈ కిందివియును ప్రసిద్ధిచెందిన జౌషధములు.

ఇల్లడి వైనపు చ్చూప్తాంధు, మేలైన నన్నీరు దొరుకు.

స్వదేశీ శాస్త్రీయమైన అనుభవ సాధనములు; వెల సరసము

హామార్పు షుగరై క్:—కాఫీ, టీ, కోకో మొదలగువాటిలో ఖపయోగించుకొనవచ్చును. వైద్యులందరూ ప్రశంసించియున్నారు. చక్కెరరసము మాడింతలు చాక. ఒకకప్పు కోఫీకి 8 ముక్కలు, లు షుగరైన్ చాలను. లైమ్ జూస్ కోలా మొదలగువాటిని క్రయించు షాడాపాత్రవార్లకు మెటలరము షుగరైన్ వున్నది. ఎక్కువ ప్రయోగము. వర్తకులకు పేరు ధరలు. 2 బౌన్సుల రూప సీసా 1—4—0. 1 బౌన్సు సీసా 0—12—0.

ఇంకో ఎసెన్సు:—అనగా సిరాధ్యుగి. 2 బౌన్సుల గల సీసాలు స్త్రీలు పాక లైక్ షేనానలో వ్రాయు వారికి ఎక్కువ ప్రయోగము. ఈ 2 బౌన్సుల సిరాధ్యుగిలో 24 బౌన్సుల నీరు కలుపవచ్చును. అనగా 12 ముక్కల నీర్లు. బ్లూ-బ్లాక్ లైక్ చెడిసిరా. ధర సీసా 1-కి రు 1—2—0.

ఇల్లడి క్రొవ్యవ త్రిక్రిమములు:—అనేకమాదిరీలు, కొంతలలో వున్నది. సాధారణరకము రు 2—4—0, మరకలిగినది. రు 2—12—0, స్పెషల్ ప్రాండులు రు 5—12—0, స్పెషల్ గోడమరగించునది. రు 6—4—0, సగమున త్రి ప్రాండులు రు 2—12—0, గోడకు తగిలిరామరకం రు 3—4—0 రెండు కలిగినవి రు 8—0—0, 5 స్టాండులు కలిగినవి రు 25—0—0. స్ప్రింగు 8 సంచిల గారంటు. పన్నీరు:—మెత్తనహాయమువలన ముమ్మాను వడిముట్టివది. సీసా 1-కి ధర రు 1—8—0.

టి. కె. గజ్జామగ రి స్క్రూ సిద్ధమైన కుటుంబ జౌషధములు.

మహమ్మదీయ వరిం 0-10-0, కలగాద్రావకం 0-10-0, మలేరియాద్రావకం 0-10-0, ఇక్షేప్రులయంజా ద్రావకం 1-0-0, దగ్గుమాత్రలు 0-8-0, తామలలైలము 0-5-0, మూలకంకలైలము 0-5-0, సాముకాటుమందు 1-0-0, తేలునుండు సాల్వ్యావక్ 0-5-0. మంచి ట్రాన్సిక్ నొండులు, పండ్లపాడి రకములు, అత్తాపులు యింకా మీకు ఏరకములును కావలసినను సన్నచేయబడును. చందీరకములు గ్యూరెటి చాక ధరలు పంపెదాం. బిడ్డలకు బాలామృతము, హిలింగుబాం స్నానలైలములు, ఖగ్రుకలైలములు. N. B. కర్తకులకు చాకధరలు యివ్వబడును.

ఎన్. వైద్య కంపెనీ, పార్కు-టౌన్, మద్రాసు S. Vaidya & Co., Park Town, Madras.

ఆర్యవైద్యమందిరము

శ్రీ మాతా బాలకలానిధి, డి. శేషచాక్యలవారిచే తయారుచేయబడి
సిద్ధము గనుండు దివ్యోషధములు.

సర్వరోగ సూచిని

ఇది మహాబుష్టములచే కనిపెట్టబడి మా యనుభవ
మున మిగుల వన్నె కెక్కి వేసకువేల రోగుల బాధలను నివారణ
మాచరించిన యాచార్యరాజము. ఇందువలన సమస్తవాయు
వులు, శ్రీ సుబంధమును సర్వకుభిరోగములు, గుల్మచూహో
దరములు, కీళ్లనొప్పులు, సమస్తరోగములను నిర్మూలించును.
గుణము లేకున్న సామ్యము వాపసు చేయుచుము. అనేక
యోగ్యతాపత్రముల బడసియున్నది.

లి బొమ్మల సీసా రూ 1-0-0

మ ద స ప్ర భ

ఈ దివ్యోషధమునందు బంగారము మొదలగు విలువ
గల పద్యపులు చేర్చి శాస్త్రసిద్ధముగ తయారుచేయబడినది.
ఏ విధముగ బలహీన మైనను బోకడది గజబల మొనంగి
వ్యక్తకత్తి నసారముగ నిచ్చును. డబ్బీ 1-కి రూ 2-0-0

యోగరాజ గుగ్గులు

సమస్తపాండువులు, వాతరోగములు, ఆకువాతము లన్ని
టిని సంహరించు ముప్రసిద్ధోషధము.

డబ్బీ 1-కి రూ 2-0-0

వలయువానికి మా క్యాటలాగును ఉచితముగ పంపుచుము.

పొగచేత సమస్తపుష్పములు, సమస్తమేహరోగములు, ముఖవ్యాధులు గ్యారంటీగా వదుర్చబడును. వివరములకు
ప్రాయించవలయును.

మా నేడను :-

ఆ ర్య వై ద్య మం ది ర

ఈగావారిపాలెము, సత్యవేడుపోస్టు,

చెంగల్పట్టుజిల్లా ఆని వ్రాయవలయును.

క లా క ల్ప వ ల్లి

ఈ గ్రంథములయందు ప్రాచీనకవికృతము లగు నముద్రిత పద్యకావ్యములు, నవలలు, నాటకములు, ఆయుర్వేద గ్రంథములు, మహాపురుషుల జీవితచరిత్రములు శాస్త్రోచితాదారల పద్ధతి ననుసరించి తెండామాసముల కొక గ్రంథము చొప్పున ప్రకటింపబడుచున్నది.

ఆంధ్రభాషాభివాస లెల్ల నభిమానించి చందాదారులుగ చేరి గ్రంథమాలాభివృద్ధి గావించురు గాత!

అ ను రూ ప

రూ. అ. ప.

ఇది కలాకల్పవల్లి గ్రంథమాలా ప్రథమ కుసుమము. ఇందు రక్షవర్మ యను రాజపుత్రుడు అనురూప యను తన భార్యను విడనాడి రూపజీక యను వేశ్యాబోలుడై రాజ్యము నెల్ల ధారపోసికొని కడప ననురూప చెలికత్తిరి యగు బుద్ధిచుతి యుక్తివలన మరల రాజ్యమును భార్యను వడసిన నీతిబోధక మగు కథ. ఈ నాటకము అనేకనాటకసమాజముల వారిచే నాడబడి కీర్తి నందినది

... రెల 0 10 0

కలాకల్పవల్లి కార్యస్థానమున దొరుకు అపూర్వగ్రంథములు

శ్రీమదాంధ్ర బ్రహ్మాండపురాణము:

రూ. అ. ప.

ఇది ప్రాచీనకవిపుంగవు డగు కావూరి యల్లనామాత్య విరచితము. ఆరాశ్వాసముల గ్రంథము.

భాగవతశైలిని బోలియున్నది

...

...

...

...

... రెల 1 4 0

రామభద్రదస్తుతి:

రామకర్ణామృతమును బోలిన దివ్య మగు స్తోత్రరత్నములు గలవు. ప్రతిపద టీకాశాస్త్రర్య

సహితము.

...

...

...

...

...

... ,, 0 10 0

ధ్యానముక్తావళి:

కల్పలతను, ఆస్తివలగు భక్తులకును అనేకమూర్తుల రూపధ్యానము లిందు గలవు

... ,, 0 8 0

వీరభద్రవిజయము:

అయిదంకముల కథ గల దక్షయగనాటకము

...

...

... ,, 0 8 0

శ్రీనివాసదీక్షితచరిత్రము:

రెం డాశ్వాసముల పద్యకావ్యము. కాకుంకల రామాయణ విష్ణుపురాణాది వ్యాఖ్యాన కర్త

లగు వీరి చరిత్ర ఆంధ్రులకు తెలియనిది కాదు

...

...

...

... ,, 0 8 0

శ్రీవారిస్మరణ కీర్తనలు

...

... ,, 0 2 0

గోదామహిమ (అండాళ్ చరిత్ర, ప్రతిమతో)

...

... ,, 0 2 0

భిష్మగూర్వణము (వైద్యశాస్త్రము)

...

... ,, 0 8 0

భయంకరమైన సంఘోషము (పద్యములనవల - నవ్వుపుట్టించును)

...

... ,, 0 1 0

పట్టాభిరామచంద్రశతకము

...

... ,, 0 1 0

మానేజరు:—క లా క ల్ప వ ల్లి,

ఈగావారిపాలెము, సత్యవేడుపోస్టు, (చెంగల్పట్టుజిల్లా).

జన్మము ఉండునంత దనుక

రోమములు మొదలు

మా రోమరక్షణిని రప్పించి ఉపయోగింపుడు. 1 బుడ్డి

వెల రు 1-0-0 మాత్రమే. ఒకసారి రెండుబుడ్లు రెప్పించు

కొనుచు రికి తపాలాఖర్చు ఇనాం.

ఉత్తరములు ఇంగ్లీషుభాషలో వ్రాయవలెను.

M. D. SHUKUL,

No. 2 KANKHAL, U. P.

అత్యద్భుతమైన తనివెట్టుడము.

అపకషను అనారోగ్యము, ఒరిబీజము, ఏమగకాలు

గడ్డలు మొదలగు వ్యాధులవైన రుద్దిన అమోఘముగా వును

రును. అపాయకరమైన ఏషధులు చేరుటలేను. వైద్యపండి

తులచే శిఫార్సుచేయబడినది. ఒక అవున్సు వెల రు 2-4-0.

పాను వెల రు 25. ఉత్తరములు ఇంగ్లీషుభాషలో వ్రాయవలెను.

S P. Pharmaceutical Works, (1) P. O. Deoghur E.I.R. India

LIVING ADS

Are infinitely better than Assertions, *Actina* possesses legions. There is no big town in the whole of India wherein it hasn't got a number of Volaries. Big renowned gentlemen are its devotees. Read the following:—

K. L. Sundaram Iyer Esq. Pleader, Pollachy District Board Member, and Municipal Councillor Udamolp & Coimbatore, writes "I am purchaser of your Actina. I have found it most efficacious, for restoring the lost vision in the eye. With a view to popularise your Actina I have recommended it to others. I write this with the greatest pleasure that you may make use of this for the confidence of your future applicants. I am aged 52 and in April 19, I lost vision in both my eyes by granular growth and its attendant effects. Prompted by faith I got your Actina and ... I am completely relieved of my eye complaints and not only that, no spectacle is used by me now, although I have been using spectacles for a long time. I do not consider the price of Actina is a sufficient recognition of its merits in proportion to the inestimable boon guaranteed by its application. Actina saved my eyes."

And then Judge for yourself. Actina is a miracle for all Eye, Ear, Head and Throat troubles. It is a *Curative*, not a *corrective*. It dispenses with doctoring and drugging. It succeeds where specialists fail and the price is only Rs. 25-8, packing and postage charges extra.

Write, if interested, to Actina Dealer in the East (A. P.) Batala (India), for its.

Free Booklet.

(C)

Novelties of the Himalayas.

We deal in Ayurvedic and Unani precious natural drugs of excellent quality.

WE SOLICIT TRIAL OF THE SAME.

Musk or Kasturi.

Tibetan Musk	Rs. 31 per tola.
Assam Musk	Rs. 25 "
Nepal Musk	Rs. 23 "
Kashmir Musk	Rs. 20 "
Ambar Gris	Rs. 42 to Rs. 50 per tola.
Gorochanam	Rs. 5/8
Kashmir Saffron	Rs. 1, 1/4 & 2/8 "
Shalajit or Momay	Rs. 1 & As. 12 "
Civat or Zundbadastar	Rs. 5. Crude Rs. 3/8.
Saliv Misri	As. 4 per tola.
Pachakarpooram	Ri 2 to Rs. 3/8 "
Bhim Sain Camphor	Rs. 5/0 "
Pearls	Rs. 24 "
Surma containing Momira, Pearls, Bhim Sain	
Best remedy for eye diseases Black	Rs. 2.
White	Rs. 2/8 per tola.
Kabul Assafoetida or Hiliagu No. 1	per tin
(12 tolas)	Rs. 1, 6 tins Rs. 5 per lb Rs. 2/8
No. 2, per tin (12 tolas)	As. 11, 6 tins Rs. 3/12.
Kabul Assafoetida special quality refined,	per tin
(12 tolas)	Rs. 2, per lb Rs. 5.

Malaria Pills—possess both curative and preventive properties price 100 pills Re. 1.

Gold Snuff—good for bad cold and headache per tin (12 tolas) Re. 1.

Hair Removing Powder—As. 4 per packet.

Sondhi's Amrita Ras

is the true Elixir of Life. It is a panacea for all the ills affecting human body. A wonderful efficacious sovereign remedy all internal or external diseases. It cures Cholera, Plague, Influenza, Typhoid fevers, Cardialgia, Headache, Cough, Cold, Vomiting Diarrhoea, Dysentery, Toothache, Scorpan bites, cuts, burns, etc. Directions with phial.

N. B.—It is by far the cheapest and most excellent of all medicines of this nature.

Per phial Rs. 2/8 (240 doses).

Half phial Rs. 1/8 (120 doses).

Kasturi Pills.

Refreshing Aromatic, Wonderful Tonic, good for Cough, Cold, Headache, Throat, Sexual Debility etc. Price per phial Re. 1.

Money back if the Drugs do not give satisfaction. Catalogue Free.

B. R. SONDHI & CO., Phagwara, (Punjab).

లిటిల్స్ ఓరియంటల్ బాం అండ్ ఫార్మ్యూటికల్స్ లిమిటెడ్

15, అరమన కారవిధి, మదరాసు.

లిటిల్స్

ఓరియంటల్ బామ్.

కుంటితనమునుండి పీడించబడునటువంటి ఏ నొప్పియు లేనివానిగా నిది మార్చును.

కోల్డ్ ఫీల్డ్, ఫ్లూ, పట్టణములో నున్న జె. బ్యాక్ దొరగారు వ్రాయున జేమనగా:—“లిటిల్స్ ఓరియంటల్ బామ్” (Little's Oriental Balm) అనునది నా కళ్లకు, మోకాళ్లకు

రుద్దగా 10 నిమిషముల లోపల నా నొప్పి పోయెను. 1 సంవత్సరము వరకు వంచుటకు వల్ల కాకుండున కలుగల యొక శ్రీ ఆశ్చర్యమైన బాధతో నుండుట నేను కనుగొనగానే “లిటిల్స్ ఓరియంటల్ బామ్” (Little's Oriental Balm) ను వాడుచున ఒక్క సీసా మాత్రమే అమెకు యిక్కడ ఎప్పటికలె బాగాయెను.

సీసా 1-కి 1.0-0 రూపాయ చొప్పున ఏ మందు షాపులో నైనను దొరుకును.

లక్కలేని రోగులు కుదుర్చుబడిరి.

కుంటివారు వాతకోగముచేత పీడితులై మంచము పట్టియున్న వారు కుదుర్చుబడి నడవ గలిగిన వారైరి. వైద్యులవల్లను ఆస్పత్రుల నుండియు బాగుకలదుడతేక విడిపించబడిన రోగులు “లిటిల్స్ ఓరియంటల్ బామ్” ద్వారా కుదుర్చుబడిరి. బర్మింగ్ హామునందు న్యూహాన్ శ్రీట్ లోనున్న సాయర్ దొరగారు చెప్పునది యేమనగా “నుమారుముడు సంవత్సరముని క్రిందట నాపనికి వెళ్లలేనట్లు చేసిన “వారినోగము” (Rheumatism) నా యెడకు మోకాలుకు కలిగెను. ఒక స్నేహితుడు “లిటిల్స్ ఓరియంటల్ బామ్” (Little's Oriental Balm) ను వాడుక చేసి మామూలు సలహా యిచ్చి ఒక సీసా కొనుగట్లు నన్ను బలవంత పెట్టెను. నేను పరీక్షించి చూడగా మామూలినముల లోగా నేను సుపూర్ణముగా బాధకుండి తప్పించబడుటవల్ల నాకు కలిగిన ఆశ్చర్య కృతజ్ఞతలు యంతగొప్పవై యందునో మీరే ఆలోచించి చూడండి.

ఒక సీసా 1 రూపాయ మంతున యేమందు షాపులో నైనను దొరుకును.

నడుము నొప్పి.

రాత్రియానత్తు నీ పడకమీద బాధపడుచు, మేలుకోకుండ చేయు నడుము నొప్పి నీకు వున్నదా? నడుమునొప్పి చాలా కష్టమైనది గనక నీవు “దానిని హాస్యరసముగా చూచి వూరికె నుండకూడదు.” లిటిల్స్ ఓరియంటల్ బామ్ ను రుద్దుటవల్ల దానిని ఆపును. చిన్మయము, మాయదొరిలోనున్న సి. సర్కలర్ దొరగారు వ్రాయున జేమనగా:—

“నేను రి మామూలు కఠినమైన “నడుము నొప్పి” (Back-ache) వల్ల బాధపడుటచే పనికిపోవుటకు నీలలేక అప్పుడప్పుడు మంచము పట్టియుండగా “లిటిల్స్ ఓరియంటల్ బామ్” (Little's Oriental Balm) నుపయోగించిన తరువాత నాకు కలిగిన ఫలితమునకు మిక్కిలి ఆశ్చర్యపడితిని.

సీసా 1-కి 1 రూపాయ చొప్పున ఏ మందు షాపులో నైనను దొరుకును.

Little's Oriental Balm & Pharmaceuticals Ltd,

15, ARMENIAN STREET, MADRAS.

గిరిబ్రదర్స్

ప్రేమనస్సు, ప్రీతి కేసు, మద్రాసు.

అన్నిరకముల ప్రేమనరీ సామానులు, కాగితములు, పెన్సిల్లు, కలములు, పాళీలు, నోటుబుక్కులు, విద్యార్థుల ఎక్సరైజు బుక్కులు, మొత్తముగాను, చిల్లరగాను తక్కువ వలలకు అమ్మేదము

ఫౌంటెను కలములు అన్నిరకములు మాయొద్ద దొరుకును. మేలైన బ్లాకుబర్డు కలములు, చక్కని స్వాచకలములు, సాగనైనవాటరు మేనుకలములు, నయ్యకమైన నెవ్వునుకలములు అనేక ఇతరరకముల ఫౌంటెనుకలములను మొత్తముగాను చిల్లరగాను మాయొద్ద దొరుకును. మిక్కిలి తక్కువ వలలు. ఉత్తముల వ్రాసిన ధరలు తెలుపగలము. మాకంటే తక్కువ వలలకు ఇతరచోట్ల దొరకవు.

ఫౌంటెనుకలములలో పోయే సిరాలు, స్వాను, వాటరు మేను మొదలగు రకముల సేకరములు కలవు.

PAUSE!

REFLECT AND CONSIDER

Don't try costly experiments—by wasting time and money—by wasting years going in the wrong direction. Start right, continue right and finish right. Drugging, probing and doctoring are expensive, troublesome and old fashioned. They can never cure Deafness, Ringing Noises in the Ears, Headaches, Catarrh, Sore Throats, Asthma, Influenza, Hay Fever &c. &c. The only safe and

BEST COURSE

is a resort to the world famous *Actina*, a purely Nature Treatment, which has made its Mark and created a Name for it in the whole length and breadth of India, Burma and Ceylon. It is priced at Rs. 25-8 only, V. P. P. charges extra, but to quote, Mr. S. M. A. Answari, Officer Incharge P. W. D., Bastar State (C. P.), one of its thousands of admirers "Indeed I am not prepared to part with this tiny instrument for lakhs of rupees, if I were not to get another", it is worth its weight in diamonds even. Write, ere you forget, if really interested, to *Actina* (A. P.) Dealer in the East, Batala (India) for its illustrated 100 pages.

Free Booklet.

(B)

Patronized By

Mahatma Gandhi.

THE ASIAN COMMERCIAL ASSURANCE COMPANY LTD.

(A purely Swadeshi Company)

CAPITAL.	Rs.	BUSINESS.
Authorized ..	50,00,000	Policies issued
Subscribed ...	11,23,000	(One Crore) 10,00,000
Paid up ...	3,30,650	Security deposit with the
Claims paid over ...	2,00,000	Government of India 2,00,000
Premium income ...	2,00,000	Business in force over 60,00,00

"Never insure your life in a Oriental Company unless it pays your claims promptly and also has the unrivalled advantages over our Asian Special Endowment Table. A. (1) which undertakes to pay you Twice, once on your old age and again at your death to your family. What more you need?"

Wanted Agents.

Everywhere in unrepresented places on the line of pensionable services. (Including Ceded Districts and Hyderabad (Deccan).

Please apply for full particulars to :-

J. K. RAJA ROW,

Secretary,

Madras Branch, Guntur.

N.B.—1 per cent, on first year's premiums received under Madras Branch will be paid to Tilak Swaraj Fund.

ఇండియా యేజంసీ బీరోవారి

స్వరాజ్య గ్రంథ మాల

సత్వరస్వరాజ్యసిద్ధికి తోడ్పడుటకు యింగ్లీషునను ముఖ్యముగ తెలుగునను జనసామాన్యమును శాస్త్రోక్తావలంకను ధీరులగు కష్టముల కోర్పువాచకను చేయు ప్రస్తుత పరిస్థితులకు సంబంధించు రాజకీయ యుద్ధాంధములను నాయకుల ప్రసిద్ధోపన్యాసములను జీవితములను సుప్రసిద్ధోపన్యాసములను మూలగ్రంథములను; జాతీయపాఠశాలలు కళాశాలలు యువయోగ్యమై చాత్రీత్రగ్రంథములను ఆర్థికగ్రంథములను పూర్వపు వీరులచరిత్రలను జాతీయగీతిములను; బాంబాయి స్వరాజ్యసభవా అయ్యలములైన చిన్నిపాత్రములను ఆచూకీ తినుచున్నాము. పుస్తకముల ఖరీదును వీలైనంత చవుకగ నుండును. కొన్ని పుస్తకములమీద వచ్చు లాభముతో కొంతభాగమును సురికొల్పి పుస్తకముల అమ్మకపు సామ్యముతో కొంతభాగమును తిలకు స్వరాజ్య నిధి కీయబడును. కాంగ్రెసుసభలకు గ్రంథాలయములకు కాంగ్రెసుప్రచారకులకు సహాయనిరాకరణమునకై యితర విధముల పాటుపకువారికి పుస్తకములు యితరులకంటె చవుకగ నీయబడును.

గ్రంథకర్తలు గ్రంథముల నిర్మియు, ఆంధ్రమహాజనులను గ్రంథాలయములను మాపాత్రముల కొని ఆదరించియు, జాతీయపాఠశాలాధికారులు డిప్యూటీబోర్డు తాలూకాబోర్డులవారును మా పాత్రము తమ పాఠశాలలలోను కళాశాలలలోను పఠనీయగ్రంథములుగ నియమించియు, కాంగ్రెసుసభలు, కాంగ్రెసుప్రచారకులు దేశాభిమానులు మాపుస్తకముల నమ్మిపెట్టియు, మాకు తోడ్పడ ప్రార్థితులు. ఆంధ్రదేశము ఎల్లదల ఏజాట్లు కావలెను. వారికి ధారాళమైన కమీషనీయబడును.

మా గ్రంథములకు మొదట్లో నుండగోరువారు ప్రవేశసము 4 అణాలు చెల్లించవలెను.

తయారైన గ్రంథములు:— (1) హైందవస్వరాజ్యము. మహాత్మాగాంధీ విరచితము. గ్లాజాకాగితము, మంచి అట్ట, 150 పేజీల వెల 10 అణాలు. (2) స్వరాజ్యమే శరణ్యము వెల 4 అణాలు.

మేనేజరు: - ఆచంట సత్యనారాయణ, (వి. ఏ.) ఇండియా యేజంసీ బీరో, పోస్టువాక్సు నెం. 20 డిల్లీకేను, మద్రాసు

మిక్కిలి మేలైన సిల్లాజిత్తు.

మూలశాశ్వతములు యింగ్లీషున వ్యాసములను గొప్పనమ్మకమైన నివాసి.

పరిశుద్ధమైన సిల్లాజిత్తుకు అసాధ్యమైన వ్యాధి యేదియును లేదను విషయము అందరికిని తెలిసినవిషయమేను. ఇండియము పోవుట, మూలశాశ్వతములవ్యాధులు, బాల్యమునందు దుర్భావముచే గలిగిన వ్యాధులు మొదలగువాటికి సిల్లాజిత్తు రామబాణము వంటిది. నటియు దేశమునకు మందిరక్షణ, పుష్టి. చుకన్యుకు ఆనందము, ముఖమునకు కాంక్షించును. హిమవత్పర్వతమునందు దొరగట్టి ఈ బౌద్ధశాస్త్రము అన్ని కాలములందును నేలించుచున్నది. మంచి అకలిని పుట్టించును. మలభక్తము నూగుచుగను. రక్షణకు శుభ్రపరచును. శుభ్రగతియు, సుఖగతియులు, అసామాన్యము, మూలము, కష్టము మొదలగు నూగువ్యాధులకు దివ్యవర్ణము అన్నియు అతి శ్రవరగా కుదురును.

బలము, పురుషత్వము, సంతోషము కొందలగునది కావలసినప్పుడు దీనిని ఉపయోగించవలెను. స్త్రీపురుషు లెల్లరును నేలించవచ్చును. శిశు, బర్హరా మొదలగు దూరజేతములకు ఎగుమతి చేయబడినది. ఈ బౌద్ధశాస్త్రములందు అన్నియు మిక్కిలి పరిశుద్ధమైనవిగాను, గుణము గలదిగా నున్నది హిందీ వంగబాసి గడచిన మాసమున మీ సిల్లాజిత్తు నాకు చేరినది. అది మిక్కిలి మేలుగాను, గుణములదిగా నున్నది. శరణము అంత్యకుగుటచే తక్షణమే ఒక పానును వి. పి. గా పంపును.

నాగపూరు, 2-12-19.

ఎం. కె. లూల్, సబ్ డివిజన్ ఆఫీసరు, పి. డబ్ల్యు. డి.

ధరణ: నెం 1 (ఎండ్లలో పరిశుద్ధము చేయబడినది) 40 దినములకు కావలసిన 5 తులములు రూ 4-8-0. 10 తులములు రూ 8-0-0. 20 తులములు రూ 15. నెం 2 (నిర్మిత పరిశుద్ధము చేయబడినది) శేరు 1-కి రూ 20

రామ బాణ జై ల ము.

నీవు పురుషత్వమును పోగొట్టుకొనియుండిన అధ్యర్థదేశసరము లేదు. దీనిని ఉపయోగించిన తప్పక గుణము గలుగును. ధర బుడ్డివెల రూ 10, కాంపిల్ బుడ్డి 1-కి వెల రూ 2. వైద్యులు, డాక్టర్లు, ఘాతీములు, బౌద్ధవాదపాఠకులకు ప్రత్యేకపు ధరలు చొప్పున సంపాదకును.

Benaushadhi Depot, (E) Kankhal P. O. (U. P.)

